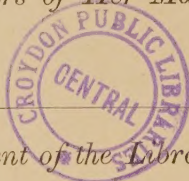

This Volume is presented by the
Lords Commissioners of Her Majesty's Treasury
to _____

*and will, in the event of the Library being broken
up, be returned to the Controller of Her Majesty's
Stationery Office, Westminster.*

W., 10,000—20/9/98.

Graydon Public Libraries.

CENTRAL REFERENCE LIBRARY.

Accession No. 5446

Class No. 9942

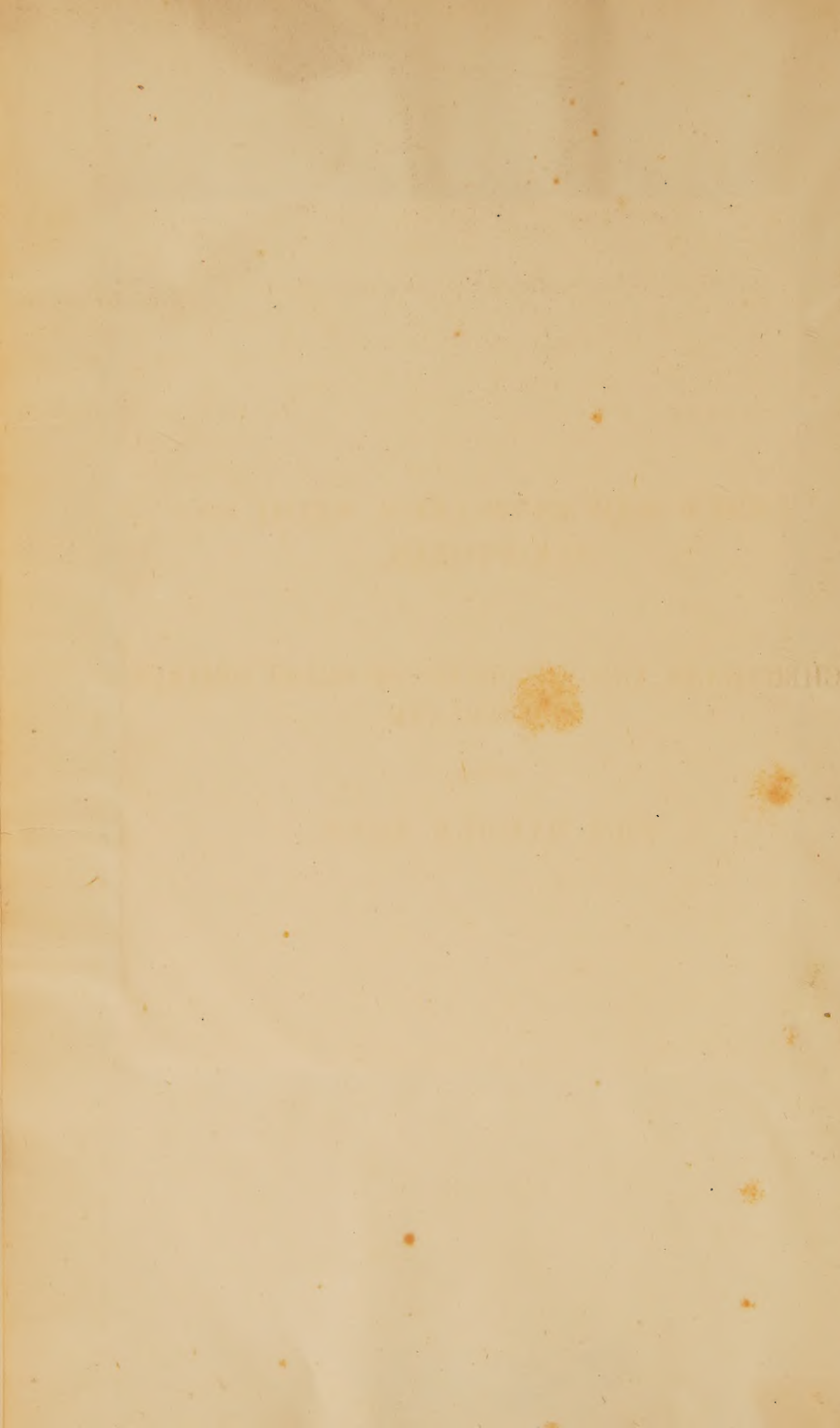
Besides the class topic, other topics treated of in this book are as follows:—

TOPIC NO.	PAGES.	TOPIC NO.	PAGES.

BROMLEY LIBRARIES

3 0128 01814 6392

**RERUM BRITANNICARUM MEDII ÆVI
SCRIPTORES,**

OR

**CHRONICLES AND MEMORIALS OF GREAT BRITAIN
AND IRELAND**

DURING

THE MIDDLE AGES.

THE CHRONICLES AND MEMORIALS
OF
GREAT BRITAIN AND IRELAND
DURING THE MIDDLE AGES.

PUBLISHED BY THE AUTHORITY OF HER MAJESTY'S TREASURY, UNDER
THE DIRECTION OF THE MASTER OF THE ROLLS.

ON the 26th of January 1857, the Master of the Rolls submitted to the Treasury a proposal for the publication of materials for the History of this Country from the Invasion of the Romans to the reign of Henry VIII.

The Master of the Rolls suggested that these materials should be selected for publication under competent editors without reference to periodical or chronological arrangement, without mutilation or abridgment, preference being given, in the first instance, to such materials as were most scarce and valuable.

He proposed that each chronicle or historical document to be edited should be treated in the same way as if the editor were engaged on an *Editio Princeps*; and for this purpose the most correct text should be formed from an accurate collation of the best MSS.

To render the work more generally useful, the Master of the Rolls suggested that the editor should give an account of the MSS. employed by him, of their age and their peculiarities; that he should add to the work a brief account of the life and times of the author, and any remarks necessary to explain the chronology; but no other note or comment was to be allowed, except what might be necessary to establish the correctness of the text.

The works to be published in octavo, separately, as they were finished ; the whole responsibility of the task resting upon the editors, who were to be chosen by the Master of the Rolls with the sanction of the Treasury.

The Lords of Her Majesty's Treasury, after a careful consideration of the subject, expressed their opinion in a Treasury Minute, dated February 9, 1857, that the plan recommended by the Master of the Rolls "was well calculated for the accomplishment of this important national object, in an effectual and satisfactory manner, within a reasonable time, and provided proper attention be paid to economy, in making the detailed arrangements, without unnecessary expense."

They expressed their approbation of the proposal that each Chronicle and historical document should be edited in such a manner as to represent with all possible correctness the text of each writer, derived from a collation of the best MSS., and that no notes should be added, except such as were illustrative of the various readings. They suggested, however, that the preface to each work should contain, in addition to the particulars proposed by the Master of the Rolls, a biographical account of the author, so far as authentic materials existed for that purpose, and an estimate of his historical credibility and value.

Rolls House,
December 1857.

THE HISTORICAL COLLECTIONS OF
WALTER OF COVENTRY.

MEMORIALE FRATRIS WALTERI DE COVENTRIA.

THE
HISTORICAL COLLECTIONS

OF

WALTER OF COVENTRY.

EDITED,

From the MS. in the Library of Corpus Christi College, Cambridge,

BY

WILLIAM STUBBS, M.A.,

REGIUS PROFESSOR OF MODERN HISTORY IN THE UNIVERSITY OF OXFORD,
FELLOW OF ORIEL COLLEGE, AND SOMETIME LIBRARIAN
TO THE ARCHBISHOP OF CANTERBURY.

VOL. I.

PUBLISHED BY THE AUTHORITY OF THE LORDS COMMISSIONERS OF HER MAJESTY'S
TREASURY, UNDER THE DIRECTION OF THE MASTER OF THE ROLLS.

LONDON:
LONGMAN & Co., AND TRÜBNER & Co., PATERNOSTER ROW;
ALSO BY PARKER & Co., OXFORD;
MACMILLAN & Co., CAMBRIDGE;
A. & C. BLACK, EDINBURGH; AND A. THOM, DUBLIN.

1872.

7942

CR 5446

AL	LS
L.65	
01814 6392	

Printed by
EYRE and SPOTTISWOODE, Her Majesty's Printers.
For Her Majesty's Stationery Office.

CONTENTS.

	Page
PREFACE - - - - -	- ix
APPENDIX TO PREFACE - - - - -	- xlix
MEMORIALE FRATRIS WALTERI DE COVENTRIA -	- 3
PARS PRIOR, MISCELLANEA HISTORICA -	- 3
PARS SECUNDA, ANNALES ANGLIÆ -	- 27

PREFACE.

PREFACE.

THE reputation of Walter of Coventry as a writer of English history dates from the middle of the 16th century. The indefatigable Leland, on his journey of investigation into the antiquities of his country, between the years 1538 and 1544, discovered, unfortunately he does not tell us where, a large manuscript of historical collections, on one leaf of which was the inscription "Memoriale Fratris Walteri de Coventria." The book, he saw at once, was mainly a compilation from Geoffrey of Monmouth, Henry of Huntingdon, Marianus Scotus, and Roger of Hoveden: but he saw also that it contained a good deal of matter, especially on the events of the years 1170 to 1177, and 1201 to 1225, which was not derived from the authors he mentions, and which therefore he regarded as being most probably the work of the person whose name the manuscript bore.¹ On this account he inserted a notice of Walter of Coventry in his Commentaries on the writers of Britain. From Leland, in whose library he saw the book, Bale derived all that he knew of its writer. Archbishop Parker, in the Antiquitates, referred to Walter of Coventry as an original authority. The learned Richard James

The MS. of
Walter of
Coventry
first men-
tioned by
Leland.

Then by
Bale, Parker,
and James.

¹ Not, however, without some misgivings; for he thus writes in the Collectanea: "Hactenus ex
" Hovedeno multa desumpsit Gual-
" terus Coventrensis, nam Hove-
" denus deduxit annales usque ad

" A.D. 1201; sed a quibus desump-
" serit reliquam annalium partem,
" an ipse Gualterus sua autoritate
" usus scripserit, nondum cognitum
" habeo." *Coll.* iii. 323.

Known also
to Pits, Stil-
lingfleet,
Gale, Whar-
ton, and
others.

All these
regarded
him as an
independent
writer.

History of
the MS.

searched the volume through for passages illustrating the corruptions of the medieval church. Pits added to Bale a note on the whereabouts of the manuscript. Bishop Stillingfleet had a transcript made of the whole work, and Gale of the latter part of it, which Hearne also copied out with his own hand. Wharton and Hutton made copious extracts, and Kennett transcribed them into his note-books. Archbishop Wake,¹ Bishop Nicolson,² Wilkins,³ Tanner,⁴ Carte,⁵ and many other writers of the last century on history,⁶ literature, and church controversies appealed to Walter of Coventry, as an original, and apparently, as a contemporaneous authority.

Most if not all of the last-mentioned class knew the work only through transcripts. The earlier ones, with the exception perhaps of Pits, were acquainted with the original. This manuscript, since Leland discovered it, has had an uneventful history. The great antiquary seems to have possessed himself of it, and to have made his extracts from it at his leisure. It was in his library when Bale saw it,⁷ between 1549, when the first edition of the *Centuriæ* was published, in which our author is not mentioned, and 1552, when Leland died.⁸ It is next found in possession of Archbishop Parker, who must have acquired it before 1572, in which the "Antiqui-

¹ *State of the Church*, pp. 189, 194.

² *English Historical Library*, p. 61.

³ *Concilia*, vol. i. 606.

⁴ *Bibliotheca*, pp. 352, 353.

⁵ *History of England*, i. 816, 836.

⁶ Kennett, *Complete History*, i. 170. Stillingfleet, *Origines Britannicæ* (ed. 1685), p. 329. Tyrrell, *Hist. Engl.* vol. ii., catalogue of authorities.

⁷ This I learn from Bale's own MS. collections now in the Bodleian,

MS. 3452, fo. 213. In this MS. he generally mentions the names of the persons in whose possession the books described were when he saw them; in this case the note is, "ex bibliotheca Joan. Lelandi." That he is not referring to Leland's own *Collectanea* is clear from the fact that he gives a much more accurate division of the volume than Leland had done.

⁸ Leland's books were sold in 1556. Macray, *Annals of the Bodleian*, p. 318.

tates" were printed.¹ From Parker it passed to the library of Corpus Christi College, where it has been faithfully kept for very nearly three hundred years.

It is now in
Corpus
Christi Col-
lege Library.

It is a very fine MS. of a small folio size, double columns, all written by the same hand,² rubricated throughout, and somewhat unevenly, in red and blue, in the same hand as the text, and in the penmanship of the end of the 13th or beginning of the 14th century. The volume consists of 165 folios, numbered by some error 175; each column of about 43 lines, sometimes 42, sometimes 46. It contains a few notes of the character of rubric in a 14th century hand, and a few more of the 15th, but none of any importance. In the 16th century it has received a little more annotation, generally referring either to questions of church controversy, or to the authorities from which the text is compiled. These, wherever they contain anything of interest, are given in the notes to this edition.³ The volume, when in Leland's hands, struck him as imperfect; "Codex erat aliquot locis mancus, et annorum "numerus male cohærebat."⁴ He refers evidently to the abrupt transitions in the first part of the work, and to the suddenness of the conclusion. Otherwise there could be no reason to regard the MS. as incomplete, and we shall see, on analyzing the contents of it, that it was not so. The text of the present edition is taken, of course, from this as the original MS.; and I

Account of
the MS.

¹ It is quoted in the *Antiquitates*, (ed. Drake), pp. 151 sq., 194 sq., 203 sq., very frequently as authority for the statements derived from Benedict; for which Leland also refers to Walter in the *De Scripturis*, p. 229.

² This is obvious at a glance; but if it required confirmation it has it in the occasional use throughout the whole book of Arabic numerals mixed with Roman ones for the

dates in the text. This is of unusual occurrence in English MSS. of so early a date.

³ The most interesting is the note on the pulling down of the palace at York in 1562. Archbishop Thomas senior had built it, Archbishop Thomas junior; i. e. Yonge, demolished it. Vol. i. p. 23.

⁴ *Collectanea*, vol. iii. 315 (ii. 270).

The MS.
C. C. C. C.
CLXXV.

take this opportunity of putting on record my sincere thanks to the Master and Fellows of Corpus for the use of it, and to the Rev. S. S. Lewis and the Rev. J. T. Lang for the facilities they have afforded me whenever I wanted to consult it. Its number in the Corpus Catalogue is CLXXV.¹

Stilling-
fleet's trans-
cript.

Of the transcripts above referred to the most important is the one made for Bishop Stillingfleet.² It contains the whole work, and is generally accurate. It passed with the rest of Stillingfleet's MSS. into the hands of the Earl of Oxford, and is now in the Harleian Collection in the British Museum, No. 689.

Gale's trans-
cript.

At the same time, and possibly by the same transcriber, was made the copy of the later portion of the compilation, A.D. 1201 to 1225, for Dean Gale. This volume is in the library of Trinity College, Cambridge, numbered O. X. 1. It has been collated by the venerable collector himself with the Cotton MS. Vitellius E. XIII.,³ from which, or a kindred source with which, it was originally derived; and it is enriched with other notes by Gale, which, as referring to MSS. now destroyed or incapable of being identified,⁴ have considerable value, and are therefore reproduced in this edition. For the loan of this MS. I have to thank the Master and Fellows of Trinity.

Hearne's
transcript.

Hearne's transcript was made by him from the Stillingfleet copy, which was lent him by Lord Oxford.⁵ It

¹ " *Vet. Cat.* I. ii. MSS. Angl. " 1378—101." Nasmith, p. 256.

² It was in the possession of his family when Wake used it in 1703. He mentions it amongst the authorities used for the *State of the Church*, " *Historia Walteri Coventre inter MSS. Dom. Stillingfleet,*" pp. xv., xviii. Stillingfleet's MSS. were bought by Harley; Macray, *Annals of the Bodleian*, p. 9.

³ Tyrrell as well as Gale was aware that the two MSS. contained

much the same matter, although he perhaps believed both to be the work of Walter of Coventry. *History of England*, vol. ii. Introd.

⁴ See below, p. xxviii.

⁵ MS. Diary, in the Bodleian, vol. 122, pp. 139, 140. He has in the Appendix to Leland's *Collectanea*, vi. 14, printed, from Walter of Coventry, King John's Assize of Wines, which he seems not to have known to have been in print in Hoveden.

contains, besides the annals of the years 1201 to 1225, ^{Hearne's transcript.} the history of the archbishops of York, the prophecies of Merlin and the Sibyll, and the notes on the relations between the English and Scottish crowns, which form part of the "Miscellanea Historica," or "pars prior," prefixed to the *Memoriale* proper. It is now in the Bodleian, Rawlinson, B. 183.

The Library of Corpus Christi College, Cambridge, ^{The MS. C. C. C.} contains another transcript of part of the work reaching ^{cx.} to 1154, and contributing nothing to the illustration of the original or its external history. It is No. cx.,¹ and it has not been thought desirable to encumber the present edition with references to it. It was made in the 16th century.

The extracts from the original MS. made by Leland ^{Extracts by Leland,} will be found in his *Collectanea*, I. 349-363 (ed. I., 284-296), and II. 270-275 (ed. III., 315-323.)

The extracts by James are in the Bodleian, among his ^{James,} own MSS., vol. 17, pp. 18-35. He describes them as taken from the MS. in Bennet College Library.

The extracts made by Matthew Hutton are in the ^{Hutton, Wharton, and Kennett.} Harleian Collection, No. 6981; those by Wharton in the Lambeth Library, MS. 585, pp. 77 and 93. Bishop Kennett's copy of Hutton's extracts is in the Lansdowne MS. 964, pp. 129, sq.; his copy of Wharton's is in Lansdowne 963, pp. 1-12; and the same MS. contains his copy of Leland's notes, at pp. 91, sq.

Before attempting a survey of the character of the ^{Preliminary questions.} compilation, it may be as well to dispose of the preliminary questions touching the personal identity of Walter of Coventry, and the substantive character of his *Memo-*

¹ Nasmith, *Catalogue*, p. 117. Tanner seems to have confused this with the MS. 175: *Bibliotheca*, p. 353, note b. The volume consists chiefly of Winchester transcripts. From the date and character of the

penmanship, I think it probable that the copy of the portion of the *Memoriale* was made for Archbishop Parker, before he became possessed of the original.

Author
otherwise
unknown.

riale. The book may be very fairly deemed worthy of its name, in a different sense from that in which the writer intended; for it is through it, and through it alone, that we have any evidence of the identity or indeed of the existence of its author.

Leland's
account of
Walter of
Coventry.

Leland does not appear to have been much startled at the discovery of a new and unknown writer. No previous bibliographer had hinted at the existence of either the man or the book. So having the book before him, proving its own existence and that of its writer, he proceeded to evolve a history and character for both. "Walter Conventuensis, alias Coventrensis," he says, "a man now dignified by age and much experience of affairs, wishing to make the fame of his name, by some significant memorial, not only illustrious but also most extensive or perpetual, applied his mind to writing. In which employment he took to himself such subject matter as he knew would be both to himself and to the world grateful, interesting, and useful. Accordingly with a high courage he attempted a history, and having begun it with the origin of the Britons, he brought it down, with even a higher courage, to his own time. He followed chiefly these English authors, Geoffrey Arthur of Monmouth, Hoveden, and Henry of Huntingdon, not however without adding much of a trustworthy character which is not found in those writers. Illustrious however as the man was, he wanted one thing; for although he nowhere is deficient either in honesty or in lucid order, in eloquence he was not unfrequently at default; but this was not so much the vice of the author as of his age. He lived in the reigns of John and Henry III."¹

It is hardly necessary to say that this is Leland's way

¹ Leland, *Scriptores*, p. 250. He quotes from him the passage occur- | ring in Benedict about Roger Hoveden, p. 229.

of stating that he knew nothing at all of Walter of Coventry. But he was an honest man, and only noted what he thought might fairly be inferred from the character of the work. It is a memorial, a man who wishes to memorialize himself is likely to have a character, "a fame," which he regards as worth preserving, and years and experience are the necessary conditions of such fame. The book speaks for itself, it is trustworthy, it is orderly, it is not eloquent; it ends in the reign of Henry III.: and the man accordingly is known by his works. Leland had taken pains to analyze the work; he knew that from 1002 to 1154 it was taken from Marianus and Henry of Huntingdon, and from 1181 to 1201 from Roger of Hoveden; but he did not know that the other portions were equally borrowed.¹ He did not know of the chronicle which we know under the name of Benedict of Peterborough, but supposed that Walter of Coventry wrote the history from 1171 to 1177; he did not know of the existence of other chronicles containing the years 1201 to 1225, but he saw that they were written by a contemporary, and believed that contemporary to be Walter of Coventry. It is, however, somewhat strange that he had overlooked the character of the handwriting, and the notes of matters of much later date than 1225 which occur in the earlier pages.

Leland drew his picture of Walter of Coventry from an honest though superficial examination of his book. Not so Bishop Bale. Now the "homo jam gravis annis et multa rerum experientia" is deemed worthy of a biographical article. "Walter of Coventry, a man worthy of immortal memory, born and educated in the same celebrated city in the county of Warwick, derived his

Leland's account a mere inference from the character of the work.

Bale's account of Walter of Coventry.

¹ "Deduxit vero annales suos ab anno MCCL. ad annum MCCXXV., quem inchoat, sic ut Hovedeni Annalibus quos defloravit res gestas viginti quatuor annorum

"superaddat. Ex his conjectura
"ducor Gualterum Coventriensem
"tempore Henrici tertii floruisse."
Coll. iii. 323.

Bale's
account.

" origin from honest citizens there. He spent on literature very sedulous labour, at Oxford, where was the most grateful emporium of the best disciplines." He then proceeds to give word for word Leland's account of Walter, and to describe the work, which he does with sufficient accuracy to prove that he had seen it, as indeed we know he had done, in Leland's library. He adds, " and certain other things he published, that owing to his honourable and Christian studies, his name might live for ever among posterity. He lived composing and writing various matters, during the reigns of John and Henry III. his son."¹

Also
grounded
on inference
only.

It is true that Bale might plead with Leland that he stated no more than might be fairly inferred from the book. Walter of Coventry must have been born, and have had parents, and those parents must have been well to do, or they could not, and persons of character or they would not, have educated him. Coventry is in Warwickshire, and a man who bore the name might reasonably be supposed to have been born there. Oxford is nearer to Coventry than Cambridge is, and as Walter was a man of education, he was no doubt a university man, and if a university man, a clerk of Oxford; there could be no question but that Oxford was an emporium of the best disciplines, and the work shows that Walter was industrious; if he was industrious in writing the book, he must have been industrious whilst pursuing his studies at Oxford. It is true that on the same principle Bale might have given us the names of the chancellor and proctors of the period, and told us how the invincible assiduity of the student saved him from becoming involved in the disturbances of the day, and so accounted for the silence of all records about him, and necessitated the composition of a history of England to keep his name in remembrance. He refrains however from doing this, and simply follows Leland in fixing the date.

¹ Bale, *Scriptores* (ed. 1559), p. 264.

But it was not for Pits to tread abjectly or even accurately in the steps of the great accuser Bale. To a certain extent he must follow, but he has something to develope and something to add. "Walter of Coventry" was an English monk of the order of S. Benedict in the monastery of Coventry. He was born of honest parents in the county and town of Warwick; and having been by the care of his friends consecrated as it were to God and to the Muses, having been diligently educated in piety and literary disciplines, he turned out a remarkably erudite man. At Oxford he sedulously learned the liberal arts, philosophy also and theology. Having passed through the ordinary course of studies in the schools he devoted himself to reading and writing histories; and he would in his own right have had a claim to be numbered among the greatest of such writers, were it not that his style is commonly too uncultivated to attract or delight the reader. John Leland, although he nowhere has a professed and formal encomium on him, very often praises him by the way, especially in his histories, and commends him to others, chiefly because in writing his annals, *et sincera fides et lucidus ordo placebat*." He adds the sketch of the work from Bale, and mentions that the MS. is at Cambridge in Bennet College; whilst "dicta quædam, librum unum" he says may be found in the public library of the same university.¹

Additions
by Pits to
Bale's ac-
count of
Walter of
Coventry.

Here, it will be observed, Pits having misunderstood the words of Bale, makes Warwick instead of Coventry the native place of Walter; he also assumes that he was a Benedictine, and, forgetting that no monk would take to himself by way of surname the name of his own monastery, inasmuch as it would be common to all his fellows, and anything but a distinctive appellation, fixes him in the Benedictine priory of Coventry. The rest

His mis-
taken in-
ferences.

¹ Pits, *De Illustribus Angliæ Scriptoribus* (Paris, 1619), ad annum 1217.

Pits's information unimportant.

of the eulogium is important only as showing how the language of religious literature had altered since the time of Bale. Probably no Roman Catholic, certainly no Englishman, would have then spoken of consecrating himself "to God and to the Muses."

Statements of the later bibliographers; Voss, Nicolson, Wood, Smith.

The later bibliographers, without accepting the conclusions evolved by these three writers, have generally admitted their account of the date at least of Walter of Coventry. Voss reechoes the words of Pits.¹ Archbishop Nicolson accepts the same statements with but a slight misgiving.² Antony Wood recognizes him as an Oxford man on the evidence of Bale.³ It is however probable that both Gale and Smith, the maker of the Cottonian catalogue, guessed more truly; for they, as we shall see, ascribed to him another book of Annals ending in 1296, which they would scarcely have done if they had believed that he wrote in 1225. Their suspicion,

Corrected by Oudin.

if it were no more than a suspicion, is turned into a direct statement by Oudin.⁴ That learned and most acute investigator, on the authority of the title of the Cotton MS. Vitellius D. v., which contained a history of England from Cadwallader to Edward I., ending in the year 1296, and supposed to be written by Walter of Coventry; without any hesitation fixed the year 1290 as the period at which Walter flourished. The statement of Oudin was repeated by Fabricius.⁵ Bishop Tanner

and Fabricius.

does not notice the inference that Oudin had drawn; either he had not seen it, or knowing the title of the Cotton MS. to be modern he doubted the premisses from which it was drawn. He does not venture to decide, but seems to lean to the older theory. He has however

Tanner's statement.

¹ Vossius, *Historici Latini*, p. 470.

² *English Historical Library*, p.

61.

³ Wood, *Historia et Antiquitates, Univ. Oxon.*, ad ann. 1206, p. 59.

⁴ Oudin, *Comment. de Scripto-*

ribus (Leipzig, 1722), vol. iii. p. 610.

⁵ *Bibliotheca Latina Med. et inf.*, s. v. Gualterus (ed. Florence, 1858, vol. iii., p. 107).

misgivings of his own; the inscription in the Corpus MS. seemed to him to be of later date than the text, and he insinuates that the book was more probably the gift of Walter than his work.¹ This doubt was answered but falteringly by Nasmith the author of the Corpus catalogue; it was for others to decide, he says, the date of the inscription, to him it did not appear much more modern than the rest of the writing; and he appeals to a title written on the fly leaf at the end of the volume in a hand of the fifteenth century, as proving the antiquity of the other.² He does not however seem to be very certain about it, nor to have perceived that the whole volume is the work of one penman.

Tanner's doubts answered by Nasmith.

So completely was the tide of literary opinion turned. Oudinus had deliberately unsettled the date. Tanner had struck at the very existence, speaking literarily, of Walter of Coventry. In this state the question has remained, for those inquirers who have since seen and judged the MS. for themselves seem not to have considered the authorship of so mere a compilation to be worth discussing, and those who have not seen it have followed the statement of the early bibliographers.

Result of the questions of Oudinus and Tanner.

On the occasion however of the publication of a complete edition of the work, it is necessary to say what can be said to clear up the matter. And this shall be put as briefly as possible. It must be premised then

¹ *Bibliotheca*, p. 353. "Scripta autem ad unum paginæ manu diversa et recentiori innuunt hoc potius donum fuisse Gualteri quam scriptum."

² *Catalogue*, p. 257. "Titulus hic neotericus ex inscriptione ad unum hujus paginæ desumptus videtur, quæ ita se habet, *Memoriale fratris Walteri de Coventr.*, et quæ manu diversa et recentiori

"scripta, ut placuit cl. Tannero, innuit hoc potius donum fuisse Gualteri quam scriptum. De hac controversia aliorum sit judicium: inscriptio ipsa reliquo codici haud multo recentior mihi videtur; et opus hoc Waltero olim fuisse adscriptum probat titulus deformi manu (seculo xv. si conjecturis uti liceat) in folio rejectio ad finem codicis exaratus."

The whole MS. is the work of one scribe, and the title is contemporaneous.

that the whole volume is in one handwriting;¹ or, if not actually the work of one scribe, it is written with such uniformity as to prove it to have proceeded at one impulse from one scriptorium. The title in question, which Tanner thought, and Nasmith did not think, more recent than the text, is, there can I think be no reasonable doubt, of the same date. As the date of a holograph MS. cannot be earlier than the latest year mentioned in it, and as that latest year is 1293,² Walter of Coventry cannot be supposed to have flourished very much earlier. The character of the penmanship is of that date, and it may be confidently asserted that this is the date of the author.

Written soon after the year 1293.

The word *Memoriale* signifies not a keepsake, but a collection of things to be remembered.

But was Walter of Coventry the author? Tanner thought not; he interpreted the word "*Memoriale*" in the modern sense in which Leland had done before him: if the book were merely a memorial in the sense of a keepsake, the purpose would have been answered as well by the gift of a purchased volume as by the composition of a laborious work. In giving however this meaning to the word *Memoriale* I believe that Tanner was wrong. The mediæval use of the word is not for a keepsake by which the remembrance of the giver may be kept alive in other men, but for a collection of facts or forms which the writer wishes his own memory and theirs for whom he writes to be kept freshly and permanently reminded. The *Memoriale presbyterorum* is intended to keep priests mindful of their duties. Henry of Eastry, prior of Canterbury, wrote a *Memoriale* which he himself defines as a register; "*registrum sive memoriale*."³

¹ I may state here that so far from being predisposed to regard the writing as that of one person, I should have welcomed any safe grounds for discarding the first portion of the volume. I have no doubt that it is so; or that the title is of the same date.

² See vol. i. p. 26.

³ Tanner, *Bibliotheca*, p. 394. The *memoralis libellus* of Suetonius and the *memoralis* of the Pandects have the same sense in a measure, that of a memorandum book.

Henry Spenser, well known as the crusading bishop of Norwich, had his collections embodied in a volume bearing the same title.¹ The word then so far from forbidding, rather countenances the claim to authorship, and on the analogy of the two works last mentioned must be interpreted to mean, not the gift, but the Historical Collections or historical memoranda of the writer.

Next it may be asked, is the work as it exists in this MS. of such a character as would entitle it to be regarded as a substantive work, and give its writer a title to the name of author. To such a question the answer is briefly this: the title to the name of author is of the very slenderest character, but it is a real one. There are not, I think I may safely say, a hundred words in the book, of which Walter can claim to be the original composer; but it is not a mere transcript; it is a collection of matters which do not appear anywhere else in the same connexion and relation. And even in the more important portion of the work, which includes forty-nine fiftieths of the whole, and is taken entirely from an earlier compilation, there is a sufficient number of omissions, abbreviations, and condensations to show that the writer exercised his independent judgment as to the necessary retrenchments. And further still, it is not admissible to suppose that Walter of Coventry copied his MS. from a retrenched or abridged transcript of the earlier compilation, for there are here and there, in erasures and the like, evident traces that the person who wrote the MS. abridged as he went on:² this will be illustrated in the notes. So far I think it may be said to be demonstrable that the work is a substantive one, that it was

Other books with the like title.

The MS. is not a mere transcript of earlier ones;

but the title to authorship rests on the condensations, omissions, and abbreviations from an earlier compilation.

¹ MS. Cotton, Claudius E. vii. Wharton, *Ang. Sac.* i. 420.

² See especially vol. i. p. 338, note ¹, where it is clear the transcriber was also abridging. He has copied down to a place where a do-

cument occurred which he intended to omit, and having written *in hac forma*, before he saw where he was, pulled up suddenly, and underscored the words for erasure. See also vol. i., p. 446, note 7.

Walter of
Coventry's
date settled.

written by or under the direction of Walter of Coventry, and that it was written, and Walter of Coventry lived, between 1293 and the end of the reign of Edward the First; the latter limit being an inference from the fact that the writer was unable to give the number of years during which Edward reigned,¹ while he mentions nothing later than 1293.²

All specula-
tions about
him rest on
the title of
the MS.

Of course any speculation as to the life and character of so shadowy a being must wear the garb of conjecture. Walter may, as Leland says, have been born at Coventry; it is very probable that he was. Taking vows in any religious house outside of Coventry itself, he would naturally adopt as a surname the name of his birthplace. But the statement of Pits that he was a Benedictine of Coventry is quite inadmissible. A Benedictine he may very well have been, although the title *Frater*, on which the inference depends, might as well mean that he was a friar. But a monk of Coventry would not have called himself by the name of his monastery.³ If he were a monk he was a brother of some house in which it was a distinction to be called "de Coventria." What little there is of local indication in the book, and it is very little, points to York rather than to Coventry, possibly to the city, but almost certainly to the diocese of York.

Local indica-
tions of a
York origin.

¹ Vol. i. p. 18.

² Vol. i. p. 26.

³ A monk like Florence of Worcester or William of Malmesbury, writing an original work for publication, might term himself *monachus Wigornensis*, or *monachus Malmesbiriensis*, or, when he became famous, by the local name only. Not so a monk compiling a work like the present. However, *de Coventria* is plainly intended for a surname; if any reference to the monastery had been intended, the word would have

been *Coventrensis*, and that with *monachus* almost certainly expressed; for *Walterus Coventrensis* would mean the bishop of Coventry, Walter de Langton, who was consecrated in 1296. Incidentally this point is illustrated by the fact that our author omits the papal letter of 1197, which reinstates the monks in Coventry; it is found in the compilation he was using, and would hardly have been omitted had he been a monk of that house.

This Nasmith perceived; but believing the account given by Bale of Walter of Coventry, he put a wrong interpretation on the point. Finding in the earlier portion of the work a list of the archbishops of York, and a copy of the letter of S. Gregory on which the primacy of that see was supposed to rest, he argued that the introductory matter was the work of an anonymous monk of S. Peter's at York, and was not to be ascribed to Walter of Coventry.¹ And this conjecture he strengthened by remarking that the whole of the introductory matter, although written in a hand very like the later portion, to which he confines the authorship of Walter, was rubricated in a less elaborate manner, and possibly a mere insertion of the binder. The question of the binding is not important, and it is not impossible that Nasmith is right; but the uniformity of the writing in undeniable, and the indication of York or the York diocese as the place of its production applies to both portions of the volume.

Nasmith's notion of the connexion with York, obscured by his belief in the connexion with Coventry.

The notes of locality are simply these. Where the writer does in the most marked way depart from the words of the original work that he is transcribing, only in reference to one particular place, that place may be regarded as most probably the place where he was

Character of local indications.

¹ "Præcedentia hæc chronica non
" Gualtero Coventrensi (si ipse de-
" mum subsequentium autor sit
" habendus), sed potius anonymo
" cuidam monacho fani S. Petri
" apud Eboracenses adscribenda
" videntur, uti satis liquet ex dona-
" tione cujus fit mentio in initio
" Chronici Anglo-Saxonum, char-
" taque et historiis quæ illud exci-
" piunt. Nec vero absimile videtur
" hosce quaterniones codici fuisse
" postea insertos, nam etsi caractere
" reliquis simili exarentur, magna
" tamen cernitur literarum initia-

" lium varietas, quæ in illis simplici
" forma sine ornamento rubro atra-
" mento delineantur, in reliquo au-
" tem codice multo sunt ornatiores
" et diversis coloribus pictæ." The
latter conjecture, I think, is not at
all unlikely to be true; it is quite
possible that the earlier matter
might be meant for an Appendix and
not for an Introduction to the *Me-
moriale*; if they have been really
thus misplaced, the title stood origi-
nally on the first page, as it naturally
would.

Instance of
addition to
Geoffrey of
Monmouth.

Introduc-
tion of
Athelstan's
charter to
York;

of the his-
tory of the
Arch-
bishops.

These apply
to the first
part of the
MS.; and
owing to the
identity of
the hand, to
the second
also.

writing, or about which he depended most on his own personal knowledge. This appears in the present case to be York. The first instance is a marked one. In giving, from Geoffrey of Monmouth, or rather from the intermediate compilation which he was using, an account of the reign of king Ebrauc, he adds to the notice of his exemplar the fact, "et posuit in ea mansiones M."¹ It does not much matter whether we are or are not in possession of the actual volume from which he was extracting; here is a distinct variation from his exemplar on the subject of York. The suggestion involved in this is strongly confirmed by the fact that the only recorded event of the reign of Athelstan, whom our author makes the first king of the Saxons in England, and father of Egbert, is the grant of Amunderness to the church of S. Peter at York, the opening words of the charter, which was kept at York, being also given.² Proceeding still further we come to the privilege of S. Gregory, which suggested the question to Nasmith; and which is followed by an abridgment of the Chronicle of the Archbishops of York, drawn up soon after the death of Thurstan in 1140.³ This Chronicle, although best known in the edition of its continuator, Thomas Stubbs the Dominican, who lived towards the end of the fourteenth century, existed and still exists in its earlier form in the great White Register of York minster, and in other not less ancient copies.⁴ Here we have, I think, amply sufficient warrant for Nasmith's guess as to the first part of the compilation.

The grounds for extending this belief to the latter part, with which the name of Walter of Coventry is more directly connected, are chiefly the identity of the handwriting. The compilation being of the character of

¹ Vol. i. p. 4.

² Vol. i. p. 13.

³ Vol. i. pp. 19-23.

⁴ See Raine, *Fasti Eboracenses*,

vol. i. p. 209, note y. The work of Thomas Stubbs is in Twysden, *Decem Scriptores*, cc. 1685-1734.

a literal transcript, affords few cases of variation; two, however, may be pointed out, one of which is to my mind decisive. Our author instead of giving in the exact words of Hoveden, the story of the death and burial of Roger archbishop of York, abridges very much, keeping however to the diction of Hoveden except in one place. Hoveden describes the archbishop's burial as taking place in the "choro canonicorum sæcularium metropolitanæ ecclesiæ Eboraci;" but Walter writes, "in monasterio, in choro canonicorum sæcularium in Eboraco."¹ It is very unlikely that any one but a York writer should go out of his way to substitute the word *Minster* for the more general title of metropolitan church. The other is this: Hoveden, although a Yorkshireman, was so far under the influence of bishop Hugh of Durham, as to side with him in his quarrel with archbishop Geoffrey, and could therefore prevail on himself to give to Hubert Walter, the rival archbishop, the title of primate of all England. Walter generally, if not in every case,² omits this, although in the one case in which Hoveden gives the title "totius Angliæ primas" to Geoffrey himself, he has carefully preserved it.³ This is exactly what might be expected in a York monk, writing at a time when the dispute about the title of primate was unsettled; and when the presence of the court in the north of England would make the question a matter of every day's discussion.

Slight indications in the second part.

Mention of the *Minster*.

Omission of the title of primate of all England when the Archbishop of Canterbury is mentioned.

Nasmith's inference that the writer was a monk of S. Peter's York is of course erroneous; there were no monks at S. Peter's; but if he were a monk at all there was no lack of monasteries in Yorkshire and Nottinghamshire. The great abbey of S. Mary's York was governed, at the very time at which the MS. was written, by Simon of Warwick, who was abbot from 1258 to

Possibly connected with S. Mary's, York.

¹ Vol. i. p. 316.

² See especially the occasion of Hubert's offer to resign the justiciarship in 1196. (Hoveden, iv. 12.)

³ On the occasion of the bishop of Durham's protest at John's coronation. (Hoveden, iv. 90.)

Midland
abbots and
monks at
S. Mary's
in 1293.

1296 : and amongst the names of the monks then under vows there are those of William of Derby prior of S. Bees and afterwards of S. Mary's, and Walter of Leicesters a great scholar and most excellent preacher.¹ If the statement of Pits had any value, that Walter was a native of Warwick, we might safely set him down as a follower of Abbot Simon ; but anyhow the collocation of names is suggestive. I have not been able to find any notice of Walter of Coventry in the history of S. Mary's, but I do not think it improbable that some evidence may yet be forthcoming which shall lead to his identification. The name of Richard de Knesall, which is found on the fly-leaf of one of the copies of the compilation which Walter used,² may possibly be a clue to the discovery of the line by which the great historical compendium of the Fen country, for such we shall see that it was, came into the hands of a York monk.

Other works
ascribed to
Walter.

One further point touching the personality of Walter remains ; the other historical works which have been ascribed to him. These are in number two, possibly three ; and they may be dismissed with a short notice.

The
Bodleian
MS. 355.

In the Bodleian Library, among the MSS. strictly called Bodleian, is one numbered 355, and known to Tanner as NE. F., 8, 4 ; in Bernard's catalogue, 2444. It had belonged, previously to its arrival in the Bodleian, to Edward James, B.D., who was canon of Christ Church from 1614 to 1616, and an early benefactor of the library.³ It contains a chronicle of English History ascribed in a seventeenth century hand to Walter of Coventry. The writing of the chronicle itself is of the fourteenth century, and is without exception the vilest scrawl of that date that I have ever seen. It begins with Brutus and comes

¹ MS. Bodley, 39. It is perhaps worth remarking that among the marginal notes of the Corpus MS., which are nearly of the date of the text, there are one or two references to Leicester : see especially, vol. i., p. 427.

² MS. Magd. Coll. Oxon., No. xxxvi.

³ Tanner, *Bibliotheca*, p. 352 ; Macray, *Annals of the Bodleian*, p. 40.

down to the fifth year of Henry III.¹ The attribution of it to Walter of Coventry was no doubt suggested by the fact that it begins with the same words, "Britannia insularum optima," the opening words of Geoffrey of Monmouth, from whom they are borrowed by the writers of both MSS. The Bodleian MS. contains a very much fuller abstract of Geoffrey than our author has cared to give; and the two works have nothing in common besides the debt to Geoffrey. There is no evidence in favour of ascribing this book to Walter, and all presumptions are the other way; it is unlikely that he should write two such different books on the same subject; it is unlikely that he wrote anything whatever besides his *Memoriale*, and the same scribe could not have written the two MSS.

Ascribed without any probability to Walter of Coventry.

The other case is a more important and a more interesting one. The old Cottonian catalogue describes, under the press mark Vitellius D. v., a book entitled "Gualteri Coventriensis historia regum Angliæ a tempore R. Cadwalladri ad tempora R. Edwardi I., i.e. ad annum 1296." It is now destroyed; but Tanner has left a note of its contents.² It ended, he tells us, at the year 1296. It contained "twelve or rather fourteen books, in which the history of Britain is briefly given, from Brutus to the end of the thirteenth century, from Geoffrey of Monmouth, Caradoc of Lancarvan, and Henry of Huntingdon, as the writer attests in the prologue, 'Pr. pr. "Historiarum regni Angliæ; Pr. 1. Britannia igitur

The Cotton MS. Vitellius D. v.

Tanner's account of it.

¹ Tanner, p. 353; Hardy, *Catalogue of Materials*, iii. 43. It is probably the MS. of which Hearne wrote to Lord Oxford; when speaking of the first part of Walter of Coventry, he says, "'tis of less authority than a MS. I formerly saw of that part, in which was an account of Edmund Ironside's legitimacy, which I do not find in your Lordship's MS." Macray,

Manual of British Historians, p. 22.

² "Desinit ann. mcccxvi. MS. "Cott. Vitell. D. v. Hic codex continet xii., sive potius xiv. libros, in quibus Historia Britannia a Bruto ad ann. mccc. breviter describitur ex Galfr. Monum., Caradoc. Lancarvan., et Henr. Huntingt., uti testatur in prologo." Tanner, *Bibliotheca*, p. 353.

No reason for ascribing it to Walter. " 'est beatissima.' The hand in which it is ascribed to

"Walter of Coventry is a comparatively modern one." In default of further information it must be argued that there is no reason to suppose that this was a work of Walter. It was probably ascribed to him on the same presumption as the other. It was however on the evidence of this MS. that Oudinus was led to the belief that 1290 was the real date of Walter;¹ a curious instance of a true conclusion arising from false premisses.

Oudinus's inference from it.

The *Annales* collated by Gale.

But it is not quite certain that Tanner's description of the Vitellius MS. is a complete one, certainly a compilation that reached to the year 1296 must have been derived from other sources besides those he specifies, of which Henry of Huntingdon is the last. Now Gale in annotating his transcript of the portion of Walter of Coventry from 1201 to 1225, used a MS. which he calls the *Annales Walteri Coventrensis*.² In a note prefixed to his copy he mentions three MSS., one of which he certainly collated with his text, whilst there is great probability that he used the others for the same purpose: the first of the three is Vitellius E. XIII., which is still in existence, although mutilated, and which contains a copy, not of Walter of Coventry, but of the compilation from which he worked.³ The second is Vitellius D. v., the contents of which have been described above on Tanner's authority; the third is Otho D. VIII., some fragments of which are in existence, but no part of them answers to anything connected with the present subject.⁴ However either Vitellus D. v., or Otho D. VIII., must have con-

The Cotton MSS. used by him.

¹ *Comment.* iii. 610. "MS. Codex "Bibliothecæ Cottonianæ ad annum 1296 procedit, unde Gualteri "ætatem statuimus." See above, p. xviii.

² MS. Trin. Coll. Camb. Gale O. xi.

³ See below, pp. xxxix., xl.

⁴ It is described in the old Cotton Catalogue, p. 76. The fragment

which is preserved of it is described in Hardy's *Catalogue of Materials*, iii. 171. It contained a "Breve "Chronicon a Bruto ad ann. 1388," which may have had something in common with Walter of Coventry; and as Art. 37, the prophecies of Merlin and the Sibyll, which are also included in this work.

tained the book which Gale describes as *Annales Walteri Coventrensis*. He adds another important note in reference to this work: "*Annales Walteri Coventrensis* 'uno anno in omnibus anteverunt *Memoriale*, v. g. A. 'MCCIII. in *Annalibus* est MCCIII. in *Memoriali*.'" But it appears on an examination of his collation of the two that all the passages quoted by him from the *Annales* are to be found, nearly if not exactly in the same words, in the Chronicle of Lanercost, the Cotton MS. Claudius D. VII., the latter part of which, from 1201 to 1346, has been edited by Mr. Stevenson for the Maitland club. Gale's citations are not sufficiently precise to make it clear whether he was using a copy of this chronicle, or of one that was very closely similar to it and drawn from a common original. But the statement that the Annals of Walter are a year in advance of the *Memoriale* would not be true if by the Annals of Walter he meant the Chronicle of Lanercost.¹ Nor is there in the matter of the Chronicle much that coincides with the matter of the *Memoriale*. It seems to result from what Gale says, that he found in the MS. which he used and called the *Annales* a quantity of details corresponding with those of the *Memoriale*, and besides, additional particulars which are now found only in the Chronicle of Lanercost. It is not at all improbable that the book in which he found the *Annales* was the MS. Vitellius D. v. As that MS. ended in 1296, whilst the Chronicle of Lanercost goes on to 1346, it is probable that the latter is through-

The passages
quoted by
Gale occur
in the
Chronicle of
Lanercost.

Questions
thus raised
not settled.

¹ See under the years 1209, 1212. The passages, however, which Gale quotes under the year 1211 are in the Chronicle of Lanercost in 1210; one which he quotes in 1212 is in the Chronicle in 1213. But these are of no importance. An analysis of the Chronicle of Lanercost, showing how much of it is from the An-

nals of Melrose, how much from other MSS. sources, and how much is original, is greatly to be desired. According to Mr. Stevenson, it took its present form about the middle of the 14th century, yet several of the notices early in the 13th century are clearly contemporaneous.

Question of
the date of
the Laner-
cost mate-
rials.

out of later date than the former, and as it contains matter borrowed from the Chronicle of Melrose, it is not improbable that what else of contemporary history is included in it and not in the Chronicle of Melrose, is borrowed from another source. That other source was most likely the MS. in question, from which Gale drew his illustrations, and which he believed to be the Annals of Walter of Coventry. I think that he had no grounds for believing this to be the case; if it were possible however to find Gale's copy of Matthew Paris, in which he had made further annotations from the same source, the point might still be cleared up satisfactorily. Tanner's note as to the title of the Vitellius MS. is all but conclusive against the theory that Walter of Coventry had anything to do with it.

General
character
of the
Memoriale.

We may now turn at last from the question of authorship to the examination of the *Memoriale* itself; and the very first view of it is enough to prove how very little historical importance attaches to the former point. The book is one on which its creator has bestowed very, very little more than manual labour. It consists of two parts: the first contains a brief abstract of an abridged history of the kings of Britain from Brutus to Edward I., the list of the archbishops of York above referred to, and a few pages of miscellaneous details the chief of which have reference to the relations between England and Scotland in the reign of Edward I. The second part contains a history of England from 1002 to 1225, founded on the best authorities. The result of a more exact analysis is as follows;

Its first
part.

Its second
part.

1. Measure-
ment of
England.

1. The first article in the book is an account of the measurement of England and Ireland, and of the division of the Heptarchic kingdoms. It is partly in French and partly in English. It possesses no historical value, and is full of gross errors; so much so as to make it very difficult to say where the copyist found it. It will be found subjoined as an Appendix to this preface.

2. The second article is the history of the kings, from Brutus to Edward I. This is divided by Bale¹ and the bibliographers who followed him into two portions, the first reaching from Brutus to Cadwallader, entitled *Chronicon Brytannorum*, and drawn from Geoffrey of Monmouth; the second, entitled *Anglo-Saxonum Chronicon*, from Ethelstanus to Edward I., drawn from Henry of Huntingdon, William of Malmesbury, and others. But this division is a mistake. The writer has not gone to these original authorities at all, but drawn the whole story from an intermediate abridgment. What MS. he used it is of course impossible to say; it may have been the common historical school-book of the period; but certainly nearly every thing it contained is found in a MS., now 3860 in the Harleian Collection, of the date of Edward I. This is an abstract of 'British History drawn from Geoffrey of Monmouth as far as he goes, and for the further history, derived from some compilation preserving the words of William of Malmesbury and Henry of Huntingdon for the most part, but containing also some few details not common to those writers, and coinciding in a remarkable way with the historical manifesto put forth by Edward I. in 1292 on the claim to the superiority of Scotland.² It is not our task now to examine who those ulterior authors were: the writer refers, however, to the *Chronica Romanorum*,³ the *Chronica Anglorum*, *Mariotus Scotus*, *Rogerus de Hovedene*, *Paulinus et alii*. Paulinus probably stands for Ralph de Diceto, dean of St. Paul's. From these authors then the writer of the Harleian MS.

² History of the Kings, derived from an earlier compilation.

The Harleian MS. 3860.

Its original sources.

¹ "Unde composuit Gualterus
" *Chronicon Brytannorum*, lib. i.
" "Brytannia insularum optima
" "inter." *Anglo-Saxonum Chronicon*, lib. i. 'Ethelstanus fuit
" "primus rex de." *Annales An-*

glorum, lib. i. 'Romanorum nagesimus tertius.' p. 264.

² *Fædera*, i. 769, 770.

³ Probably Marianus Scotus, who begins the reign of the new emperor with the word *Romanorum*. See vol. i. p. 27.

The Harleian MS.
3860.

3860 abridged; and from his abridgment Walter of Coventry abridged again. Of the MS. Harl. 3860 I can ascertain no more than Sir T. Duffus Hardy has said of it in his Catalogue of Materials, Vol. iii. p. 196.¹ It brings down the slender abstract of history to the burial of Henry III. Then follows a genealogy from William the Conqueror to Edward son of Edward I, and another of the kings of Scotland from Malcolm to John Balliol. It contains also "several notices of Scottish affairs," beginning with 1295, relating to the taking of Berwick, the homage of the king of Scots, the battle of Dunbar, the burning of Hexham, &c. These latter details, added of course some time after the continuous history was completed, are not reproduced in Walter of Coventry, nor indeed can we affirm that he used this particular MS. But the fact that they appear where they do tallies very well with the theory that ascribes the volume to a York writer. In the last decade of Edward I's reign, the claims on Scotland were of course in general debate, but the coincidence points most naturally to the Northern capital. The account of the reign and character of Edward I, which our author has at Vol. i. pp. 18, 19, is not derived from the Harleian MS., and may be Walter of Coventry's own work. If it be, it is the longest extant specimen of his original composition.

3. The History of the
Archbishops
of York.

3. The next article is the abstract of the York Historiola, which has been referred to already; it is drawn from the work ascribed to Hugo de Sotevagina, which is extant in the Bodleian MS. Digby 140, and probably elsewhere.² It ends at the death of Thurstan, as does the original work.

¹ It is adequately described as
" Brevis historia regum Angliæ et
" Scotiæ usque ad Henricum III.,
" cum genealogia a Conquestore.
" Opus inter scriptores editos non

" extans, sed ab Historia Galfridi
" Monumetensis abbreviatum, omissione non mutatione verborum."
Hardy, iii. 196.

² Above, p. xxiv.

4. The York abstract is followed by some loose details,¹ of the measurement of Ireland; the number of kings from Brutus to Cadwallader; the length of time between the Conquest and Edward I.; the date of the battle of the Standard, given wrongly; of the homage of Scotland to Edward the Elder; of the children of John, Henry III., Richard king of the Romans, and Simon de Montfort; and five other paragraphs which seem to be extracted from the document put forth by Edward I. on the Scottish claims, and printed, from the *Magnus Rotulus Scotiæ*, in the *Fœdera*. The five paragraphs appear with some small divergencies at p. 771 of the first volume. This fact taken in connexion with the remarkable coincidences in expression between the history of the kings abridged from the Harleian MS. 3860,² and the extracts from the ancient chronicles published by Edward in the great roll (*Fœd.* i. 769), seem to point to the conclusion that the two compositions were drawn up in concert, or the one abridged from the other.

4. Miscellaneous memoranda, partly from Edward I.'s *Magnus Rotulus Scotiæ*.

5. The next item is the prophecy of Merlin and the Sibyll on the relations of England and Scotland, which was no doubt invented and circulated in the reign of Edward I. with political views. It occurs in many other MSS. in different arrangement and connexion; partly in Fordun, partly in the *Extracta ex Cronicis Scotiæ*, and partly in the Paris MS. from which it is printed in the *Reliquiæ Antiquæ*.³ Nowhere, however, is the arrangement here adopted so accurately reproduced as in the copy found in the MS. Reg. 20. A. xi., in connexion with the Chronicle of Peter Langtoft, printed by Mr. Wright in his edition in the present series, Vol. ii. pp. 448-450. And in both that chronicle and the present, it is followed by the more famous prophecy, "Gallorum levitas," &c. Peter Langtoft was a York-

5. The prophecies of Merlin and the Sibyll.

¹ Vol. i. p. 24.

² Above, p. xxxi.

³ For the references see vol. i. pp. 25, 26.

Peter Lang- shireman, and here again we come across a minute toft. indication confirming the impression that this is a Yorkshire book.

This part of the work of very little value. I dare not venture to say that this part of the work is of any historical value. It illustrates the way in which history was used politically during the struggle with Scotland, and it has afforded us some slight hints as to the circumstances under which the compilation was made; but perhaps the most important point in it is that it shows that Henry III. was known in his son's reign as Henry IV.;¹ the unhappy heir of Henry II. being counted as Henry III.; and, what is better worth observing, that the great king known to us as Edward I. was called by some of his subjects who cared to read history, Edward IV.; the successor of the primus monarcha, the Martyr, and the Confessor.²

It is care- lessly put together. The compiler has expended very small labour on this part of the work; it is ungrammatical, carelessly arranged, and full of gross mistakes in chronology, which are not found in the earlier abstract which I suppose him to have used.³ It calls, I think, for no more remark here; and it would not have been printed if it had not been thought desirable to reproduce the MS. in its full integrity.

The really important portion of the work. We now come to the more important part of the work, the History of England from 1002 to 1225, on the first leaf of which the title *Memoriale fratris Walteri de Coventria* occurs.⁴ This portion is described by Bale as *Annales Anglorum*, and by Leland as drawn largely from Roger of Hoveden.⁵ It may be said generally to be an abridgment of Florence of Worcester, Henry of

¹ Vol. i. pp. 18, 24.

² Vol. i. p. 19.

³ See especially, vol. i. pp. 6, 17. It is to be observed that in one or two places our author is somewhat fuller than the Harleian MS., especially pp. 7, 8, and 10. Walter of

Coventry either used another MS. here, or filled in somewhat from his own knowledge of Geoffrey of Monmouth.

⁴ Vol. i. p. 27.

⁵ Above, p. xv.

Huntingdon, Benedict of Peterborough, Roger of Hoveden, and an anonymous continuator; but it must not be understood to be drawn immediately from those writers. It is, as was the chronicle in the first part, an abridgment of an abridgment, a compilation from a compilation, which last is drawn from the originals.

It is derived by an "Intermediate Compilation" from Florence and others.

Of the Intermediate Compilation we have fortunately two copies extant, the MS. Cotton Vitellius E. XIII., and the MS. 36, belonging to the library of Magdalene College, Oxford.

Two copies of this compilation.

The chief elements of this valuable work are Florence, Henry of Huntingdon, Benedict, Hoveden, and the anonymous continuator; and a word or two may be said upon each before attempting to determine how they came together or where the compilation was made.

Its sources.

1. From 1002 to 1131, the history is a careful transcript of the composite work of Marianus Scotus and Florence of Worcester, agreeing more exactly with Howard's text than with that of the more modern editions, and copied from an earlier transcript containing also a portion of Henry of Huntingdon, and known to the transcriber as the Chronicle of Marianus. When he comes to the year 1154, where Henry of Huntingdon ends, he has an explicit, "*Explicit Chronica Mariani*."¹ In this part of the work, the departures of Walter of Coventry from the intermediate compilation are very few, and that of the intermediate compilation from the originals fewer still. Both contain two or three paragraphs of William of Malmesbury, which must have crept out of the margin into the text of some earlier

1. Marianus and Florence.

Short extracts from William of Malmesbury.

¹ Vol. i. p. 184. It is perhaps worth pointing out in this place that the Chronicle of John of Peterborough, which is drawn from kindred sources, if not from a copy of this work, has, instead of this *Explicit*, "*Hic finit Chronica Alredi*." The Chronicle (so called) of Ailred is a

part of the MS. volume which contains the *Gesta Henrici II.*, MS. Cotton. Julius A. xi. It seems to show that even the most servile copyists made occasional reference to other MSS. at hand, as well as that from which they were compiling.

Sources of
the Inter-
mediate
Compi-
lation.

copy;¹ and both, after dating the years by the regnal years of the emperor to the death of Henry V., adopt the regnal years of the kings of England from that date onwards.²

2. Henry of
Hunting-
don.

2. The same may be said of the extract from Henry of Huntingdon, which covers the years 1131 to 1154,³ and which was included in the copy used by the first compiler, under the name of Marianus. We get thus five steps of growth: Marianus wrote his chronicle, Florence of Worcester engrafted his *Chronicon ex chronicis* on Marianus, and his continuator to 1131 followed his steps; a third editor added the narrative of Henry of Huntingdon from 1131 to 1154 to this, and entitled the whole *Chronica Mariani*; a fourth transcribed this into what I have called the intermediate compilation, and the fifth who abridged that work was Walter of Coventry.

3. The
Chronicle of
Benedict.

3. Passing by for a moment the scanty notices of the years 1155 to 1169,⁴ the next component of the work is the chronicle known to us as the *Gesta Regis Henrici*, or Chronicle of Benedict of Peterborough, in its earliest form, namely, that in which it is found in the MS. Julius A. XI., from 1170 to 1177.⁵ That work is reproduced in the most conscientious way in the Intermediate Compilation, and Walter, when he began to copy, seems to have intended to do the same. He soon however found that the documents were tediously numerous, and contented himself with describing them instead of giving them in full. Towards the end of the work he grew

¹ Vol. i. pp. 60, 61, 68.

² Vol. i. p. 147.

³ Walt. Cov., vol. i. pp. 153-184.

⁴ W. Cov., vol. i. pp. 184-186.

⁵ See Bened. Pet., vol. i. pref. pp. xxi. sq. When I wrote the notice of Walter of Coventry's MS. at p. xxv. of that volume, I was not aware of the lateness of Walter's date; and the whole statement

should be corrected thus far. The Julius MS. must have been copied into the compilation which Walter used, about the year 1250; not later. It may be here pointed out that neither the intermediate compiler nor Walter of Coventry puts an explicit to the transcript of the *Gesta*. It was clearly anonymous, even at that early date.

more impatient still, and abridged whole paragraphs, Slightly abridged by Walter. greatly to the detriment of the style, and sometimes of the sense also. Whilst then in the two older MSS. we have a valuable recension of Benedict's text, in the work before us we have a full and trustworthy abridgment, but an abridgment only.

4. Again deferring the notice of the short annals of the years 1177 to 1180,¹ we reach the year 1181, from which point to the year 1201, the Intermediate Compilation is a careful copy of an early MS. of Hoveden, with a few omissions of documents, and a very few omissions of original paragraphs. The MS. used by the compiler cannot be identified with any of the known MSS. of Hoveden; it cannot have been the original MS. Laud 582, for it has none of the peculiarities of that MS.;² nor can it have been the Bury S. Edmund's copy, now Arundel 69,³ because that MS. contains the earlier half of Hoveden as well as the years 1181 to 1201; and any copyist transcribing from it would have also filled in the transactions of 1177 to 1181; nor could it have been the Harleian MS. 3602,⁴ for that follows the original text of Hoveden more strictly. It may however be safely affirmed to have been a copy of the second volume of Hoveden's original, closely corresponding with the version of the Bury S. Edmund's copy. The omissions of the intermediate compiler, as well as those of Walter of Coventry, are carefully marked in the notes to this edition. 4. Roger of Hoveden: but the second volume of his work only.

5. The remainder of the compilation, some part of which has been published in the great French collection 5. The last portion from 1201 to 1225.

¹ W. Cov. i. pp. 308, 309.

² In particular it omits many of the details of archbishop Geoffrey's troubles, which are the distinguishing peculiarity of the Laud MS.

³ R. Hoveden, vol. i. pref. p. lxxxi.

⁴ Hoveden, I. lxxxiii.; II. xv.; III. cvii. I may observe that both Walter of Coventry and the intermediate compiler have the additional paragraph to Hoveden, beginning with "Mirabilia." Hoveden, iv. 189.

The Barn-
well Chro-
nicle.

as an anonymous continuation of Hoveden,¹ is derived from a chronicle which we know as represented by the MS. in the College of Arms, MS. Arundel 10. This is a chronicle of the monastery of Barnwell near Cambridge, and contains a series of annals from the Incarnation to 1225, with some scanty and valueless notes of continuation down to 1309. Whether this Barnwell chronicle is an original, or only a local version of a book of annals widely diffused in the fen counties, I cannot say, but it has every appearance of being an original. It is from this that the compiler has drawn the annals of the years 1201 to 1225; he has reproduced them most carefully and accurately, hardly omitting a word or displacing a paragraph. But what is even more important to observe here is, that it is from this same Barnwell Chronicle, or its prototype, that the annals of the years 1155 to 1169 and 1177 to 1180 are derived. These scanty notes are found also in the chronicle ascribed to John abbot of Peterborough,² which in other respects seems to have much in common with the Barnwell MS. But Abbot John's chronicle gives only a very much abridged abstract of the events from 1201 to 1225; and the annals of 1155 to 1169, and 1177 to 1180 are not so closely identical with those of the compilation, which in both these respects agrees verbatim with the Barnwell book. The sources of the latter appear to be much the same as those of the compilation; but the writer has begun to use Marianus much earlier than 1002; and his extracts from Benedict and Hoveden are very brief indeed, in many cases scarcely exceeding the dimensions of a rubric.

The source
of the annals
of 1155 to
1169; and
1177 to 1180.

Connected
with Peter-
borough.

¹ Bouquet, xviii. pp. 164-187. It is there printed from materials furnished by Mr. Petrie from the Herald's College MS.; and the Cottonian and Magdalene MSS., as well as Walter of Coventry; are

mentioned in connexion with it. I have no doubt that Mr. Petrie saw clearly the relations of the several MSS.

² Ed. Sparke, 1723; ed. Giles, 1845.

Before proceeding to draw a conclusion from these premisses, it may be as well to describe the MSS. which have been referred to; they are these:

Account of
the MSS. of
the Inter-
mediate
Compilation.

(I.) The Cottonian MS. Vitellius E. XIII., the readings of which are noted in this edition under the signature V. It has contained the whole of the Intermediate Compilation from 1002¹ to 1125, but has suffered sadly by fire, having lost not only the beginning and end, but the upper half of each leaf. When entire it must have been a noble folio MS. The character of the writing is a little later than the middle of the thirteenth century. Its imperfect condition rendered it impossible to give a complete collation of it; but on a careful examination, I have found it in such entire accordance with the Magdalene MS. immediately to be described, that an exact collation is unnecessary. Gale's collation of the part of it which he had examined before the fire in the Cotton library, is however given in the notes. Unfortunately the effect of the fire having been to destroy the outside folios and edges of the MS., on which any notices of its history might have been found, there remains no trace of the place where or the person by whom it was put together; and I have not been able to find any extraneous evidence on the subject. The MS. was known, as has been said, to Tyrrell, who very naturally regarded it as a copy of Walter of Coventry; for as Walter's date was supposed to be early in the century, this MS., which was written in a considerably later hand, very reasonably passed as a copy of his work.

The MS. V.
Vitellius
E. XIII.

¹ It is unnecessary to go into the question why the MSS. begin at 1002. Most probably they were taken from an imperfect copy of Florence; for neither the Vitellius, nor the Magdalene, nor the MS. which Walter used, began earlier. The only fact that would lead one

to suppose that there had been a copy of the compilation containing the earlier portion of Marianus, is that John of Peterborough seems to have used one; but he may have drawn his knowledge from the Barnwell book.

MS. M. the
Magdalene
College
MS. 36.

(II.) The second MS. of the Intermediate Compilation is the property of Magdalene College Oxford, No. xxxvi. in Mr. Coxe's catalogue. It is a beautiful book, in quarto, long lines, in a uniform hand of about the year 1270. The headings of the divisions are written in black ink, not rubricated, and there is no trace of colour in the volume, from which we may infer that it had never received the final touches of the scribe. It contains the whole of the compilation, and is indeed the only authority except Walter of Coventry for the last paragraph of it; for the Vitellius MS. has lost it by fire, and the Barnwell one never contained it. It has been carefully collated with this edition under the signature M. Of the history of the volume I can say nothing more than this; on a fly-leaf at the beginning is a list of books "ex dono fratris Ricardi de Knesall."¹ It is natural to infer from this that the volume itself was given by the same person, or at all events formed part of the library on which Richard de Knesall's gift was bestowed. Knesall is in Nottinghamshire, in the old diocese of York, and half way between that county and the fen country.

Local indi-
cation of its
origin.

Used by
Bale.

The MS. has passed through the hands of Bale, who has gone very carefully through it with pen and ink, marking its divisions and sources and recording his impressions in the margin. It seems curious that after taking so much pains with it he has not left a conjecture as to the authorship, or mentioned the book in his *Centuriæ*; and this makes it certain that the MS. when he saw it contained no indications of its origin that it does not still possess. For the loan of this

¹ The books recorded as Richard de Knesall's gift are—*Chronica Martini*, *Speculum Peccatoris*, *Vita Sancti Matthiæ Apostoli*, *Vita S. Macharii*, *V. S. Dionysii Areopagitæ*, *Vita Barlam*, *Vita Basilii Episcopi*, *De S. Andrea Apostolo*, *S. Furseo*, *S. Arsenio*, *S. Agatone*;

Commemorationem omnium fidelium, *Evangelium Nicodemi*. There are on the fly-leaf traces of gold, and of an initial letter containing a pall, possibly the arms of York or Canterbury; which make it probable that it has been part of another volume.

invaluable book, to which the present edition is most highly indebted, I have to thank the liberal and patient kindness of the President and Fellows of Magdalene.

(III.) The Barnwell MS. (No. 10 in the College of Arms) is a small quarto, written early in the reign of Henry III. ; and, whether or no it be the original of the continuation of 1201 to 1225, very nearly contemporaneous with the events it records. The MS. contains 114 folios, of which the Barnwell book extends from folio 39 to the end. A description of the earlier part of the volume will be found in Mr. Black's catalogue of the Heralds' College MSS. ;¹ and it is described by Sir Thomas Duffus Hardy in the Catalogue of Materials for British History, vol. iii. pp. 344, 345. I am indebted for the use of it for the purpose of collation to the late lamented York Herald, Mr. T. W. King ; and the result of the collation is embodied in this edition under the signature A. There can I think be no doubt that it was written for the monastery of Barnwell, the leading events of whose history it carefully marks. It is, as has been said, a very brief abstract of Marianus, Florence, Benedict, and Hoveden, with the intermediate spaces filled up from other sources, partly of a local character ; and it contains, besides notices of Barnwell, a few minute particulars touching the abbeys of Crowland² and Thorney and

Collated for
this edition.

MS. A.,
Herald's
College
MS. 10.

¹ Pp. 16, 17.

² In particular it mentions that Henry Longchamp, abbot of Crowland, was brother to the bishop of Ely, as stated in the Cont. Hist. Croyl. apud Fulman, p. 457. If this is true, the bishop must have had two brothers named Henry, which further complicates the pedigree. See Hoveden, vol. iii. preface, passim. "1190. Robertus abbas Croilandie obiit ; successit Henricus frater Willelmi de Longocampo regis cancellarii, monachus Evesham, — 1194. Henricus abbas

" Croylandiæ regem Ricardum dum adhuc esset in Alemannia pro marisco inter Croilandiam et Spalding adiit.—1198. Adulfus prior Fristoniæ factus est abbas Thorneiæ." And later in 1228, fo. 110: "Adam abbas de Eynesham ob multas et varias causas a domino episcopo Lincolnensi et conventu suo eidem objectas deponitur, cui subrogatur vir venerandus prior Frestoniæ Nicholaus nomine, monachus Croylandiæ."

Probably
the original
source of the
final portion
of the Com-
pilation.

the bishopric of Ely. It may therefore have owed somewhat to a previous record of the fen country history. But it wears the appearance of an independent work, and the portions of it with which we are engaged can be referred to no earlier source. In the details of the last year it has some sentences in common with Matthew Paris and Roger of Wendover.¹ These, I am inclined on examination to think, are more probably drawn by those writers from this work, than vice versâ. It was certainly in the hands of the writer who drew up what is called the Chronicle of John of Peterborough; for although much might have been drawn by that writer from an early copy of the Intermediate Compilation, he has also notices in common with the Barnwell book, which belong to a period not described in the former work.² The continuation of the Barnwell MS. to 1309 is of no value, consisting chiefly of papal letters relating to the crusade, Frederick II., and other matters of interest, derived apparently from Matthew Paris. The hand is much later than that which closes the record of the year 1225, and I have not thought it necessary to print it here.

Sources of
the Inter-
mediate
Compilation
fully ac-
counted for.

We are now able to account for every word in the Intermediate Compilation: it is simply a transcript of Florence, Henry of Huntingdon, Benedict, and Roger of Hoveden, with a continuation derived from the Barnwell MS., and with the interstices of the earlier materials filled in from the same source. The conclusion that we reach, after investigating these sources, is that the Intermediate Compilation is the historical treasury of the Fen monasteries. The compiler had before him, and he must be supposed to have lived about 1250, a copy of

¹ The similarity comes out most strongly in the account of the mission of the legate Otho in 1225.

² The foreign entries are from Marianus; the English ones are not

from the text of Florence, but from an abridgment. It is in these abridged notices that the similarity between John of Peterborough and the Barnwell MS. is traced.

a Continued Florence which he knew as Marianus, and might have had in any monastic library; he had, secondly, a copy of the "*Gesta Henrici*;" the identical version which is known to us through the transcript made for Abbot Benedict of Peterborough, and a copy, if not the original, of which was at Crowland in the reign of Edward I. He had the second volume of Roger of Hoveden, a work which had been already greatly multiplied by the copyists; and he had the Chronicle of Barnwell. The clue must be given by the second and fourth of these.

Growth of
the Compi-
lation.

Where was
it written?

In the middle of the thirteenth century, when Robert of Swaffham wrote, Abbot Benedict's copy of the "*Gesta Regis Henrici*" was at Peterborough.¹ In 1292, when the monks of Crowland were asked to search their chronicles for anything bearing on the superiority of England over Scotland, they sent in as their report a series of extracts from the "*Gesta*."² And no other monastery doing the same, we may possibly conclude that the MS. had then been removed from Peterborough to Crowland. Anyhow the indications waver between the two; they travel from Peterborough to Crowland.

The MS.
of Benedict
moves from
Peter-
borough to
Crowland.

The Barnwell MS. on the other hand seems, potentially, to have travelled from Crowland to Peterborough; for the Crowland notices it contains are clearly parts of its original texture: it furnishes much to Peterborough, Peterborough furnishes nothing to it but the abstract

The Barn-
well MS.
moves from
Crowland
to Peter-
borough.

¹ Swaffham, in Sparke's *Scriptores*, p. 97; Bened. Pet. i. pref. xxiii.

² For this fact, of which I was not aware when I edited Benedict, I am indebted to Sir Francis Palgrave's "*Documents illustrative of the History of Scotland*," vol. i. p. 77. At page xxx. of the preface to Benedict, vol. i., I have remarked that the Julius MS. was apparently

lost sight of in 1291, when the monastic libraries were consulted. The chronicle is not indeed quoted by Edward in his manifesto, probably because it was anonymous; but extracts were forwarded from Crowland which correspond so exactly with the Julius MS. (*and not with any known copy of it*), that I think it almost certain that they were made from it.

Peter-
borough
connexion
of the Barn-
well MS.

of Benedict's history in its briefest shape, and through some other medium. It is from the Barnwell MS. that the Annals of John of Peterborough are largely borrowed, and through the Barnwell MS. apparently that the history of the early years of Henry III.¹ is known to the writer. Unfortunately the obscurity of the date of the Peterborough Annals complicates the question, but it is certain that, whoever wrote it, it is a Peterborough book.² Another Peterborough book also exists, the chronicle edited by Mr. Stapleton for the Camden Society from the Black Book of Peterborough, which contains entries in common with the chronicle of John and the Barnwell book, and several with the latter only.³ I shall not venture to decide whether the compilation was made at Peterborough or at Crowland; but such evidence as there is points unmistakeably to the Fen country.

Peter-
borough or
Crowland
the place of
the com-
pilation.

Walter of
Coventry
used another
MS.

Such then was the compilation from which Walter of Coventry worked. He did not, however, use either of the known MSS. This is proved by the existence, in both of these, of divers occasional and accidental omissions, principally in the case of clauses beginning or ending with the same word,⁴ which do not appear in Walter's work. Either then he must have had before him a MS. in which these omissions do not occur, or a copy of the original writer, by which he could fill up

¹ See especially the history of 1217 to 1225; but the influence of the Barnwell chronicle on the Peterborough one is traceable every year from 1202, and indeed throughout the work.

² "Iste liber pertinet ad monasterium de Burgo Sancti Petri." Note in the MS. quoted by Giles, in his edition, p. x.

³ For instance, in 1211 the story of the stag, and in 1212 that of the children's crusade, are in the Black

Book and in the Barnwell book, but not in Abbot John's Chronicle; so also in 1190 the notice of Henry Longchamp. It is clear that the writer of the Black Book had seen the Barnwell Chronicle, and it is a matter of course that Abbot John, whoever he was and whenever he lived, would use the Black Book.

⁴ Instances may be found, and in such a case one is as good as a dozen, in vol. i. pp. 398 and 400.

the omitted passages. The latter supposition is highly improbable. In one or two passages of very little importance the words of our author come nearer those of Hoveden than do those of the Intermediate Compilation, but these may be all accounted for by his use of a third MS.

MS. used by
Walter.

I have said that the Intermediate Compilation is a very faithful copy of the originals. The variations are extremely small; occasionally a document or a detail of foreign history is omitted, but far the greatest number of variations are such as the substitution of *illum* for *eum*, *illius* for *ejus*, *ergo* for *igitur*, *autem* for *vero*, and the like.

Variations
of the Inter-
mediate
Compi-
lation, from
the sources.

Walter of Coventry's variations from the Intermediate Compilation are most of them of the same sort; but he also has uniformly throughout the work attempted a judicious abridgment of superfluous or tautological expressions: far the greatest number of changes introduced by him consist of the substitution of *dictus* or *prædictus* for a repeated name; the omission of *dominus* before *rex*, and the use of the plural form in the lists of local or official names instead of repeating the descriptive word in the singular number in connexion with each proper name; thus having a list of ten castles or ten bishops to give, he simply says *castella*, or *episcopi*, without repeating *castellum* or *episcopus* ten times.¹

Variations
of Walter
from the
Interme-
diate Com-
pilation;

avoiding
repetitions,

A second feature of his plan is the omission and abbreviation of documents. Of these the only very bad instance is that which destroys the value of his account of the Westminster canons of 1175:² he gives the title

and omitting
and abridg-
ing docu-
ments.

¹ Instances will be found in vol. i. pp. 216, 217, 239.

² Vol. i. pp. 239-243. It is probable that if we could find a MS. in which the first line of each canon exactly coincides with the words

given by Walter of Coventry for each canon, we should have discovered the MS. that he used. Neither of the known MSS. answers this test.

Abridg-
ments by
Walter of
Coventry.

and first line of the canon, and then concludes with an *et cetera*. Many other documents, especially the treaties between England and France, are mutilated, and the names of witnesses to charters, with their dates, are commonly omitted. Lists of names are generally retrenched or cut down to numerical summaries.¹ Whole batches of letters are omitted, either without notice, or with the simple substitution of the word *litteratorie* for the entire document. In some cases small passages of narrative have disappeared together with the documents between which they come.² The geographical details of Roger Hoveden are very much cut down, and some of the details of the Crusade have shared the same fate.³ With the single exception of the abbreviation of the Westminster canons, these changes are made on a sound principle of abridgment. But there are some passages in which more has been attempted, and with singularly bad success. In almost every case in which Walter has attempted to condense by altering the language of his prototype, he has fallen into some grammatical error; either left the nominative case without a verb,⁴ or used a preposition in an outrageously false sense,⁵ or committed some fault which shows that he knew more of English than of Latin. The process of abridgment, however, has not been carried on at the same rate throughout. In the portion taken from Florence of Worcester, the first extracts

His conden-
sations.

¹ Good instances will be found in vol. i. pp. 215, 216, 221.

² See especially vol. i. pp. 415-147.

³ Especially the early part of the siege of Acre, and the journal of Philip's return from Palestine.

⁴ See, for example, the story of S. Petrock's relics, vol. i. p. 299; the opening words of the year 1181, p. 309; the death of archbishop Roger, p. 316; and especially the

drowning of Roger the Vice-Chancellor, vol. i. p. 439.

⁵ A curious instance will be found at p. 328, where the words, "Qua ex dicto cancellario et suis potata," mean that the chancellor and his followers had drunk the water in question, not vice versa. "Qua ex" is probably Walter's Latin for "whereof." This is, I think, the worst case of solecism.

from the Barnwell Chronicle, and the earlier half of Benedict, the retrenchments are scarcely noticeable. In the remaining half of Benedict, in the second series of Barnwell extracts, and in the first part of the version of Hoveden, they are considerable. From the date of Richard's return from captivity to the end of the book, the writer has scarcely abridged at all; the differences between him and Hoveden being all traceable to the Intermediate Compilation, and through it to one of the second-rate versions of that chronicle.

The additions made by the intermediate compiler to the works which he copied are of the very smallest importance. There are but two in the present volume, and probably none at all in the second. The two are the notice under the year 1126 of the change of computation from the regnal years of the emperors to those of the kings of England;¹ and the translation into Latin of the English inscription found on the FitzStephen estate in 1190.² It is unnecessary to refer further to the minor variations, which are carefully marked in the notes. Walter of Coventry adds nothing whatever to the intermediate compiler.

In this edition the notes will be found confined entirely to textual variations. I have not thought it necessary to go into chronological or personal adjustments, for which reference must be made to the originals from which our author at second, third, fourth, or fifth hand, made his collections. In the last part of the work, the continuation from 1201 to 1225, I have departed, but slightly, from this plan, inasmuch as this is now presented for the first time, in its integrity, to the world. But the narrative speaks for itself, and the notes are still principally textual.

¹ Vol. i. p. 147.

| ² Vol. i. p. 418.

Any historical speculations which may illustrate the period of history covered by this book, I reserve for the preface of the second volume, which will complete the work.

APPENDIX TO THE PREFACE.

Measurements and Divisions of England and Ireland.

(MS. C.C.C. CLXXV. fo. 1.)

ANGLIA.

La lungure de Engleterre cuntent viii.^{c.} lues, ceo est a saver, de Escosse deskes a Toteneys en Cornwalle; e en leur ccc. lues, ceo est a saver de Meneveye, la Vyle Seynt David, deskes a Dovre: environ si ad iii.^{m.} et iii.^{c.} et seysaunte treys lues.

HIBERNIA.

La lungure de Hyrlaunde content viii.^{c.} lues, ceo est a saver, del Orient deskes al Occident; e ii.^{c.} lues en leur, ceo est a saver de la North deskes al Seu.

CANTIA.

Rex Cantiaë, qui tenuit Cantuariam, Roucestriam et partes illas cum quibusdam aliis oppidis et civitatibus; sedes vero archiepiscopalis erat civitas Cantuariæ.

SUTHSEXIA.

Rex Suthsexiaë, qui tenuit Cicestriam, Suthamptoniam, Somersete, Baa, Deveneshire, Cornwalle, Excestre; sedes vero episcopalis est Cicestria.

ESTSEXIA.

Rex Estsexiaë, qui tenuit Estsex, Middelsex, Hertford, et civitatem Londoniarum, quæ est civitas Angliæ præcipua, et ibi sedes episcopalis.

APPENDIX TO PREFACE.

SUTHFOLKE.

Rex Suffolkiæ, qui tenuit Wilteshire, Barkeshire et partes illas, Salesbiriam cum finibus adjacentibus; sedes episcopalis est Salisbiria.

NORTHFOLKE.

Rex Northfolkiæ, qui tenuit Northfolke, Northwyz, Cantebri-giam, Bedeforde, Ely, ubi est sedes episcopalis.

MERKENRIKE.

Rex Merkeneriche, qui tenuit Wyrcestriam, Warewyk, Cestriam, Stafford, Lychefeld, Oxonias, Huntingdon, Hereford, Northampton, Leyrcestriam, Lincolniam, sedes quatuor episcopales.

NORTHUMBRIA.

Rex Northumbriæ, qui tenuit Eboracum, ubi sedes est archiepiscopalis, Durem, Cardoil, et totam terram ultra Humbriam usque mare Scoticum, quæ fuit divisio inter Hyreis et Deyreys.

MEMORIALE FRATRIS WALTERI
DE COVENTRIA.

MEMORIALE FRATRIS WALTERI DE COVENTRIA.

PARS PRIMA.

MISCELLANEA HISTORICA.

LIBER PRIMUS WALTERI COVENTRENSIS.

INCIPIIT HISTORIA BRITONUM PER COMPENDIUM.¹

MS. Harl.
3860. fo. 3.

BRITANNIA insularum optima, inter Galliam et Hiberniam sita, octingenta miliaria in longum, et ducenta in latum continens, quicquid mortalium usui congruit, indeficiente fertilitate administrat; ubi tria sunt nobilia flumina, scilicet Humbra, Thamisia et mare Sabrinum. Extent of Britain.

Æneas post Trojanum bellum, fugiens in Ytaliā, filiam unicum Latini regis Romanorum duxit in uxorem, de qua filium Ascanium nomine generavit; Ascanius Silvium, Silvius Brutum, a quo Britones,² qui matrem parturiendo necavit, patrem vero venando a casu interfecit, ob quam causam ejectus est a regno. Ipse igitur fugiens ad Græciam, collectis reliquiis ex Troja, post multa bella cepit regem Græcorum in prælio; unde de pace tractantibus, accepit Brutus filiam regis; inde recedens, et cum ccc. et xxiii. navibus navigans, applicuit in quandam insulam ubi in somnis audivit hos versus;

“Brute sub occasu solis, trans Gallica³ regna,

“Insula [in] Oceano est, undique clausa mari,

¹ Abridged from an abridgment of Geoffrey of Monmouth, probably MS. Harleian 3860, or one of similar character; in which the wording of the original is for the most part preserved. The first page of

the MS. contains a French account of the kingdoms of the Heptarchy, which will be found in the Appendix to the Preface.

² Britones] Brutus, C.

³ Gallica] Gallia, C.

Oracle addressed to Brutus.

"Hanc pete; namque tibi sedes erit illa perennis,
 "Hæc fiet natis altera Troja tuis.
 "Et de prole tua reges nascentur in ipsa,
 "Totus huic terræ subditus orbis erit."

MS. Harl.
 3860. fo. 3.

Corineus joins him.

Iterum ergo navigans, invenit quatuor generationes ex reliquiis Trojæ; quorum dux erat Corineus, qui postmodum fuit dux Cornubiæ, qui cum gigantibus lusit ac si cum pueris contenderet.

Date of his arrival in Britain.

Eo tempore quo Brutus intravit Angliam regnavit in Judæa Hely sacerdos, et capta est archa Domini, annis M.CC.XX. ante Nativitatem Christi.

Sons of Brutus.

Conquisita igitur insula Britannia a Bruto dicta, occisis gigantibus, Brutus genuit ex Imogen uxore sua tres filios, quorum nomina hæc sunt; Locrinus, Kamber, Albanactus; ac post mortem Bruti divisa est insula; Locrinus habuit Loegriam tanquam senior et dominus, id est mediam partem insulæ; Kamber habuit Kambriam, scilicet, ultra Sabrinum, quæ nunc dicitur Wallia; Albanactus habuit Albaniam, quæ modo dicitur Scotia.

Locrinus.

Locrinus genuit de¹ filia Corinei, filium nomine Madian, qui regnavit post eum et genuit duos filios, Malin et Menbriz. Menbriz autem occidit fratrem suum Malin et regnavit, et genuit filium nomine Ebrauceuen, qui tam potens et nobilis erat quod condidit civitatem Eboracum, et posuit² in ea mansiones M. Ipse fecit castellum Puellarum in Albania, quod modo dicitur Edenburc; et obtinuit usque mare Scoticum. Genuit autem XX. filios et XXX. filias, quæ filia omnes maritatae in Ytaliā, per regem nomine Silvium, qui in Ytalia tunc regnavit, et fuit de parentela Ebrauci. Nolueruntque mulieres Ytaliæ commiscere cum Trojanis, et ideo misit in Britanniam pro illis. Tempore autem David regis in Judæa regnavit Ebraucus in Britannia, XL. annis viriliter. Ipse vero primus post Brutum classem in partes Galliarum duxit et eos devicit.

Conquest of Gaul.

Conquest of Germany.

Brutus II.

Azaracus filius Ebrauci 2^{ndus} navigavit in Allemanniam cum fratribus suis, et eam gladio acquisivit. Brutus vero dictus Vertescu, filius Ebrauc senior, regnavit in Britannia post patrem suum XII. annis, et condidit civitatem Carleoli.

¹ *de*] Urdelle, C. interlined. The Guendolæna of Geoffrey of Monmouth, ii. 4. Our abbreviator omits the story of Guendolæna, which

is retained by the author of the abridgment in MS. Harl. 3860.

² *et posuit* . . M.] This statement is not derived from Geoffrey.

MS. Harl.
3860. fo. 4.

Regnavit autem post eum filius suus Cuthbras Helyas,¹ qui condidit, id est propriavit civitatem Wintoniæ et Canturbiriam; post quem regnavit Bladuc, qui fuit nigromanticus et fecit Baa, et illa mirabilia balnea calida; qui volavit et cecidit.

Winchester,
Canterbury,
and Bath
founded.

Post eum regnavit Leyr filius ejus qui condidit civitatem Leyrcestriæ, a Leyr dictam; qui genuit tres filias, scilicet Goronillam quæ desponsata est duci Albaniam, et Regan quæ nupta est duci Cornubiæ, et Cordoillam, quæ propter suam sapientiam nupta est Aganippo regi Francorum. Hæc cum quæreretur pater ab ea quantum eum diligeret, respondit, "Quantum habes tantum vales, tantumque te diligo." Et cum insurgerent filii ejus degeneres in eum fugit ad eam in Galliam, et, accepta potestate et collecto exercitu, rediit in insulam cum filia, et occidit duces Albaniam et Cornubiæ. Postmodum regnavit iii. annos in senectute sua.

Story of
king Leyr.

Post eum regnavit Cordoilla filia ejus v. annis, super totam Britanniam; insurrexerunt in eam filii sororum ejus, scilicet Cunedac et Margan; Ysaïas et Osee;² et incarceraverunt eam. Roma condita est. Cunedac vero occidit Margan et regnavit in insula 33 annis.

Cunedac
and Margan.

Post eum filius ejus Rivail,³ post quem Cugustius;⁴ post eum Sisillius; post quem Gordiades.⁵ Hic genuit duos filios, Porrex et Senex. Porrex occidit fratrem suum et regnavit. Ipsum vero occidit mater sua clam in lecto. Quamobrem insurrexerunt quatuor potentiores terræ, et regnabant, unusquisque in loco suo. Stater⁶ regnavit in Albania, Povier in Loegria; Rudac in Wallia, Clotes in Cornubiæ. Ejus filius Duncwale⁷ conquisivit totam insulam, et regnavit xl. annis. Hic statuit leges, et primo coronatus est auro. Hic genuit Belin et Brenne. Belinus regnavit in Loegria, et Brennus in Albania. Orto igitur bello inter eos fugit Brennus trans mare in Galliam. Regnans igitur Belinus filius Duncwale fecit vicum⁸ unum per

Succession
of kings, to
Belin and
Brenn.

¹ *Cuthbras Helyas*] Hudibras; Gaufr. Mon. ii. 9. Rudhudibras, MS. Harl. Our abbreviator has omitted a generation. According to Geoffrey, Carlisle was founded by Leil, son of Brutus Greenshield.

² *Ysaïas et Osee*] The names of the two contemporary prophets, as well as the date of the foundation of Rome, have run into the string of the British History, in this curious way,

perhaps out of the margin of the MS. which our author was abridging.

³ *Rivail*] Rivallo, G. M. ii. 16.

⁴ *Cugustius*] Gurgustius, G. M. ii. 16.

⁵ *Gordiades*] Gorbogudo, G. M. ii. 16; two generations, Lago and Kinmareus, being omitted.

⁶ *Stater*] Staterius, G. M. ii. 17.

⁷ *Duncwale*] Dunwallo Molmutius, G. M. ii. 17.

⁸ *vicum*] viam, G. M. iii. 5.

The ancient roads made.	medium insulæ, qui vocatur Fosse; qui incipit in Toteneys et finitur in Cateneys. Alium etiam vicum fecit ex transverso insulæ de Sancto David in Wallia usque portum Hamptoniæ. Brennus rediit in Britanniam cum exercitu copioso contra fratrem suum, et veniens regina mater eorum, laceratis pannis usque ad cingulum ostendit mamillas filiis; et filii pietate confracti composuerunt pacem, et simul cum exercitibus exeuntes de insula ceperunt Galliam et Ytaliam cum aliis provinciis sibi adjacentibus.	MS. Harl. 3860. fo. 4.
Invasion of Gaul and Italy.	Postmodum vero oppugnantes ceperunt Romam, et suspende- runt xxiiii. de nobilioribus, tempore Assueri regis: post quem regnavit Darius, post quem Alexander magnus. Tandem Bren- nus dux Allobrogum regnavit in Italia, et Belinus reversus est in Britanniam et sepultus est Trinovantum. [Ejus] treugarius	
Capture of Rome.	fuit Gulak ¹ rex Danubiæ. Post Belinum regnavit filius ejus Gurmus, ² post quem Guicelinus, post quem Sisillius, post quem Morpidas. ³ Hic habuit 3 filios. Hic fortissimus pugnavit cum quodam monstro quod occidebat homines quasi innume- rables; ipse solus armatus adiit monstrum et occidit, tamen a monstro devoratus est. Post quem regnavit filius ejus Gor- bonias: ⁴ post eum regnavit frater ejus Algalus, ⁵ qui injustas leges posuit, et ejectus est a regno propter malitiam suam; et cum non posset habere auxilium in partibus transmarinis rediit ad Britanniam, et inveniens fratrem suum juniorem, sci- licet Elidur, regnantem, rogabat eum de pietate. Qui pietate confractus finxit se infirmum, ac per cautelam adduxit comites et barones ad parliamentum ⁶ infra castrum suum, et compulit eos facere fratri suo Algalo homagium, qui ante fuerat ejectus a regno; et mutavit Algalus malitiam suam in bonitatem, et regnavit in virtute sua x. annis. Post eum regnavit Elidur frater ejus, rex piissimus; et orta discordia inter ipsum et suos, ipsum ceperunt, et in Turri Londoniarum incarcerave- runt; mortuis ipsis. Jeremias prophetavit, et transmigratio Babiloniæ facta est. ⁷ Elydur de carcere educitur, et rex tertio efficitur, et regnavit annis multis.	
Descendants of Belin.		
Story of Algalus and Elidur.		

¹ *Gulak*] Guicthlacus, G. M. iii. 2.

² *Gurmus*] Gurgunt Brabtruc, G. M. iii. 11.

³ *Morpidas*] Morvidus, G. M. iii. 14.

⁴ *Goroonias*] Gorbionianus, G. M. iii. 16.

⁵ *Algalus*] Arthgallo, G. M. iii. 17.

⁶ Geoffrey is not responsible for

the wording of this story: he speaks of the *principes* visiting Elidur, not of barons or a parliament.

⁷ *Jeremias . . . facta est*] These contemporaneous events run accidentally into the string of the story, which otherwise would run on, "Mortuis ipsis, Elydur de car- cere, &c.," G. M. iii. 18.

MS. Harl.
3860. fo. 4.

Post ipsum regnaverunt xxxv. reges, unusquisque in loco suo; quorum nomina hæc sunt; Gorbonias;¹ post eum regnavit Marganus, c. et xl.² annis; post Ewanus, post regnavit Ylballo³ qui per electionem electus est in regem; post Rumo;⁴ post Gerunces, post Catellus, post Coylus, post Porrex, post Cheri-nus, post Fulgentius, post Elyades,⁵ post Androgius, post Unanus,⁶ post Deirdacus,⁷ post Gurgentius, post Merianus, post Bledudo, post Capianus, post Oneus,⁸ post Arthiual, post Redwyn, post Aredek, post Caporus, post Eldol, post Aldanus, post Reginus, post Belyud, post Cloteus, post Sisillius, post Cobertus, post Samuel, post Benesel, post Pirus, post Elygelus. Tum regnavit 2^{ndus} Belinus xl. annis, et potens fuit. Hic 3 habuit filios, scilicet Lud et Cassibellianum et Venium. Lud regnavit post patrem, et ampliavit civitatem Trinovantum mutavit nomen civitatis in Londonias. Post eum regnavit Cassibellianus frater suus, qui habuit filios Guydelum et Arvitagum⁹ qui devicit Julium Cæsarem imperatorem Romanorum in ripa de Thamisi per tres vices; per eundem Julium superatus est fere et hoc per Androgeum qui fuit dux Londoniarum. Unde pace facta Romæ tributarius fuit in ccc. libris.

MS. Harl.
3860. fo. 5.

Eo tempore, scilicet Cæsaris Augusti, natus est Christus,¹⁰ secundum quod scribitur, "Exiit edictum a Cæsare Augusto ut describeretur universus orbis," etc. Tunc enim successerat Julio Octovianus Augustus. Post eum regnavit Guidelinus, contra quem duxit exercitum in Britanniam Claudius Cæsar, et Vespasianus eo quod renuit tributum solvere. Inito igitur bello quidam miles nomine Hamelinus,¹¹ dejectis armis propriis, cum

List of the
kings down
to Cassibel-
lianus.

Invasion by
Julius
Cæsar.

Birth of
Christ.

Reign of
Guidelinus.

¹ *Gorbonias*] Gorboniani filius, G. M. iii. 19.

² *c. et xl.*] Probably the time given to the whole 35 kings; but Geoffrey does not mention this number. The Harleian MS. omits the names.

³ *Ylballo*] Idvallo, G. M. iii. 19.

⁴ *Rumo*] Runno, G. M. iii. 19.

⁵ *Elyades*] Eldadus, G. M. iii. 19.

⁶ *Unanus*] Urianus, G. M. iii. 19. The king who succeeded him, Eliud, is here omitted.

⁷ *Deirdacus*] Cledancus, G. M. iii. 19. His successor Cletonus is omitted.

⁸ *Oneus*] Oenus, G. M. iii. 19; between Oenus and Arthmal two kings are omitted, Sisillius and Blegabred; and after Arthmal the succession in Geoffrey is, Eldol, Redion, Rederchius, Samuilpenissel, Pir, Capoir, Gligueillus, Heli, the last being father of Lud, Cassibellaunus and Nennius: iii. 20.

⁹ According to Geoffrey these were the sons of Cymbelinus, the son of Tenuantius, brother of Androgeus, and successor of Cassibellaunus, G. M. iv. 11.

¹⁰ Galf. M. iv. 10.

¹¹ *Hamelinus*] Hamo, G. M. iv. 14.

Treachery of Hamelin.	vidisset partem Britonum meliorem, cœpit in armis Britonum infestare suos, et accedens propius juxta regem dolo occidit regem. Hoc autem perpendens Arviragus, frater regis Guydelini, cepit arma regis, et hortatus est Britones viriliter resistere.	MS. Harl. 3860. fo. 5.
Defeat of Claudius.	Et sic factus est Claudius imperator in fugam; et insecutus est Hamelinum usque in ripam Hamptoniæ, id est portum Hamonis; et ibi interfecit eum. Fugiens itaque Claudius imperator Wintoniam, obsedit eum Arviragus, ¹ et nacta pace misit Claudius Romam pro filia sua, et dedit eam Arvirago.	
Peace.	Et in memoria nuptiarum condita est civitas Claudiocestriæ, id est, Gloverniæ. Reversus est Claudius Romam, et concessit libere Arvirago totam Britanniam cum insula. Regnavit igitur Arviragus viriliter multis annis et potitus est gloria. Eo tempore beatus Petrus ecclesiam Antiochenam fundavit. Postmodum ² regnavit Lucius in Britannia anno Domini cr ^o . Qui missa legatione ad summum pontificem Eleutherium petiit baptismum. Tempore ejus primo dilatata est Christianitas in Britannia; et ordinati sunt in Britannia 3 archiepiscopi et xxiii. episcopi. Et regnavit l. annis, et mortuus est sine hærede. Qua de causa Romani miserunt in Britanniam contra Scotos et Pictos et alias nationes de insula duas legiones, id est, xiii. millia et ccc. et xxxii. homines, cum Severo senatore Romanorum; qui Severus fecit fossatum continens lx. miliaria a mari Orientali usque ad mare Occidentale, id est de Novo Castro super Tynam usque Karleolum. ³ Hic Severus pugnavit apud Eboracum cum quodam magno homine Fulgentio Pecto, et ambobus occisis, electus est Basian in regem. Qui regnavit pluribus annis viriliter. Post quem regnavit Karrays; post eum ⁴ Asclepiodocus; et occiso a Coel, miserunt iterum Romani Constantium cum legione. Et timens Coel dux Colcestriæ dedit filiam suam Constantio, qui regnum susceperat. Petivit enim pacem et Romæ tributum dedit, et infra paucos dies infirmatus moritur. Tum Constantius senator Romanorum diademate Britannæ se coronavit, qui duxerat filiam Coel regis filiam, scilicet, Constantinum, Constantium et Constantiam. Qui Constantinus regnavit post patrem suum anno Domini ccc ^o xr ^o . Eo tempore erat Romæ pessimus tyrannus nomine Maxen-	
Gloucester founded.		
Reign of Arviragus.		
Conversion of Lucius.		
Severus.		
Basian.		
Carausius.		
Asclepiodotus.		
Constantius.		
Helena.		
Constantine.		

¹ According to Geoffrey it was Claudius who besieged Arviragus in Winchester, iv. 14.

² *Postmodum*] The reigns of Marius and Coillus, G. M. iv. 17, 18, are omitted.

³ *qui Severus . . . Karleolum*] Not from Geoffrey.

⁴ *post eum*] Allectus is omitted, G. M. v. 4. The Harleian MS. is here briefer than the text.

MS. Harl.
3860. fo. 6.

tius, a quo plures Romani gravati fugerunt in Britanniam ad Constantinum, qui nobilissimus juvenis erat. Horum igitur hortatu Romam adiit, et eam sibi subjugavit. Post eum regnavit Octavius qui, cum prole careret, misit Romam pro Maximiano proconsule, et filiam suam sibi dedit cum regno Britanniae. Qui in duos imperatores¹ debacchatus, unum occidit et alterum fugavit, et factus est imperator. Eo tempore xi. millia virginum exeuntes de Britannia interfectae sunt, quarum corpora apud Coloniam quiescunt. Maximiano mortuo, irruerunt barbari in Britanniam. At illi petentes auxilium a Graciano imperatore, missa legione, a Romanis fugati sunt barbari. Eo tempore factus est murus inter Deyram et Albaniam² super fossatum. Deinde regnavit in Britannia Constantius³ frater regis Armoricae, id est, Minoris Britanniae. Eo tempore Sanctus Martinus, Hillarius, Ambrosius et Augustinus floruerunt. Hic Constantius genuit 3 filios, scilicet Constantem, Aurelium, et Uter cognomine Pendragon, id est, caput draconis. Eo mortuo regnavit Constans filius ejus, qui et primo monachus erat Wintoniae. Quo a Scotis occiso per insidias Vortigerni amici sui, post eum regnavit Vortigernus. Eo tempore venit Hengistus Saxonius cum suis in Britanniam, et juvabat regem contra Pectos et Scotos; et dedit filiam suam regi; cum tamen esset paganus. Quae cum die quadam regi poculum propinans diceret Saxonice "Louerd king, wesheil," rex per interpretem respondit "Drinc heil." Et extunc inolevit consuetudo inter Anglicos quod ad invicem propinarent per *Wesseil* et *Drinc heil*. Hic Hengistus in parlamento apud Salesbiriā praecepit suis cultros habere in caligis, ut audito hoc verbo, "Nimis oure sexes," unusquisque Britonem suum interficeret. Quod pro parte factum est; nam ceciderunt de nobilioribus Britonum circiter ecce. et lx^a., de Saxonibus vero non pauci, licet Britones essent inermes. Fugit igitur Vortiger rex et Eldolf dux Claudiocestriae, id est Gloverniae, in Kambriam, id est Walliam. Ipsi vero Saxones pagani tenuerunt totam Loegriam. Eo tempore floruit Merlinus⁴ vates, et ostendit regi Vortiger quomodo aedificium suum quod uno die parabatur, altera die tellus absorbebat per dracones ibi latitantes. Mater Merlini monialis fuit, pater vero incubus daemon fuit. Veniens igitur Aurelius frater Constantis de Armorica cum magno navigio intravit Britanniam, et Vortigernum obsedit et combussit, Hengistum occidit et Saxones exterminavit. Et ut

Conquest of
Rome by
Constantine.Octavius.
Maximianus.The 11,000
virgins.Roman wall.
Constantius.

Constans.

Vortigern
and Hengist's
daughter.Hengist at
Salisbury.Flight of
Vortigern to
Wales.Story of
Merlin.Victories of
Aurelius.

¹ Gratian and Valentinian, G. M.
v. 9.

² G. M. vi. 1.

³ Constantinus, G. M. vi. 5.

⁴ The Harleian MS. runs into
much more detail about Merlin.

Stonehenge.	locum in quo Britones sunt interfecti faceret memoria dignum, MS. Harl. 3860. fo. 7.
Uter Pendragon.	Mortuo autem Aurelio regnavit Uter frater ejus, et fecit sibi dracones aureos ad similitudinem illius qui visus est in cœlo; unum posuit in ecclesia primæ sedis; alium in prælio secum portavit, et ob hoc vocatus est Uther Pendragon, id est, caput draconis. Ipse occidit Pascentium et Gylomannum regem Hiberniæ cum magno exercitu. Occidit etiam Octam filium
Arthur.	Hengisti cum suis Saxonibus, et tandem veneno interiit. Arthurus vero filius suus, xv ^m 2 annum agens, regni diademate insignitus est. Qui cum esset miræ probitatis et inauditæ largitatis confluit ad eum innumerabilis multitudo militum:
His victories.	Saxones, Pectos et Scotos exterminavit. In uno bello duos gigantes interfecit propria manu, et cœclxx. homines. Hic Guthlandiam et Hyllandiam, Orchadyam, Daciam et Northwagiam sibi subjugavit. Alii plures ultro se sibi subjugaverunt
His division of his conquests.	propter ejus famam. Deinde tempore Hillarii papæ, anno Domini cccclxv., Galliam, Wasconiam, Acquitanniam, cum cæteris provinciis sibi subjecit; Bedewero suo pincernæ Normanniam dedit; Gayo dapifero suo Andegaviam tradidit, et cæteris cætera similia; reversusque Britanniam tenuit festum Pentecostes 3 in Wallia apud Karnavan, cum tot regibus et proceribus
His subject kings.	sibi servientibus, Auguselus rex Albanæ, id est Scotiæ, Urianus rex Northumbriæ, Cadwallo rex Venedorum, id est Northwales; Statius rex Suthwalliæ; Cador rex Cornubiæ. X. insulæ reges fuerunt hii, scilicet, Gilomannus rex Hiberniæ, Malvasius rex Yslandiæ, Loth rex Northwagiæ, Achilles rex Dacorum, Dolmannus rex Gothlandiæ, Gilmasius rex Orchardum. Item archiepiscopus Urbis Legionum, id est, Karleon. Ex
His consuls.	ducibus hii fuerunt, consul Claudiocestriæ, consul Exoniæ, consul Warewyki, consul Cantia, consul Herefordiæ, consul Hertfordiæ, consul Lincolnæ, consul Eboracensis, consul Wintoniæ, consul Bedefordiæ, consul Leyrcestriæ, consul Cestriæ, consul Insulæ, consul Arundeliæ, et cæteri multi.
His foreign dukes.	Ex transmarinis partibus duces fuerunt Bedewerus dux Normanniæ, Gayus dux Andegaviæ, Gichardus dux Pictaviæ,

1 G. M. viii. 10.

2 G. M. ix. 1.

3 G. M. ix. 12. The Harleian

MS. is much briefer on Arthur than the text.

MS. Harl.
3860. fo. 7.

Haldius dux Rutenorum, Leodegarius consul Holandiæ, et plures alii principes interfuerunt, quos omnes enumerare longum esset. Hos omnes reges et duces consulesque sic affatur dominus Arthurus rex Angliæ, "Domestici mei qui terdeno-

Address of
Arthur to
his nobles.

"rum regnorum Britanniam fecistis dominam, vestræ congratulor probitati."¹ Tunc ingressi sunt repente ad eum xii.

Demands of
Lucius
Tiberius.

viri Romani cum ramis oliuæ; qui litteras Lucii Tiberii porrigunt, in quibus continebatur quod curia Romana admirabatur quod Galliam ab eis abstulisset cum suis provinciis, et quod vectigal et Britanniam retinuit. Litteris auditis et consilio habito cum regibus suis, rescripsit sibi in hunc modum:

"Arthurus rex Lucio, reipublicæ, &c. Nihil² quod vi et violentia acquiritur juste ab ullo possidetur. Quantum ergo

Answer of
Arthur.

"quod justum est a nobis præsumpsisti exigere, consimili ratione petimus a te tributum Romæ. Nam et si Cæsares

"olim de Britannia tributum acceperunt, similiter ego censeo quod Roma mihi tributum dare debet, quia antecessores

Demand of
tribute from
Rome.

"mei eam antiquitus obtinuerunt; Belinus enim rex Britonum, auxilio fratris sui ducis Allobrogum, suspensis in medio fori

"xxiiii. de nobilioribus Romæ, Romani ceperant urbem. Constantinus filius Helenæ, et Maximianus, uterque mihi propinquus, alter post alterum diademate Britannia coronati thronum Romani imperii adepti sunt, etc."

Dimissis igitur legatis processit Lucius contra Arthurum cum cc. milibus armatis; et Arthurus contra eum cum legionibus suis. Post multa prælia occisus est Lucius,³ et victoria Arthuro remansit. Sed antequam Romam venit nunciatum est ei Mordredum nepotem suum fratrem Walwanii, cui Britanniam commiserat in custodia, diademate insignitum et reginam Waynore sibi associasse. Rediit igitur Arthurus; ac Mordredus associatis sibi Saxonibus, Pectis et Scotis, usque ad lxx. milia, obviavit Arthuro ad portum Ripæ,⁴ ubi ingens strages facta est. Ibi occisus est optimus Walwanus, cui par non erat, et rex Albanæ. Mordredum vero in fugam conversum insecutus est Arthurus, et in tertio prælio eum occidit. Sed et rex Arthurus lethaliter vulneratus est, et accessit ad insulam Avolonum pro vulneribus suis sanandis. Et ibi cognato suo Constantino diadema regni sui concessit. Qui post mor-

War in
which
Lucius
is killed.

War between
Arthur and
Mordred.

Arthur goes
to Avalon.

¹ G. M. x. 7, the beginning of a speech of Arthur before his great battle with Lucius Tiberius.

² *Nihil*, &c. This is, in Geoffrey, a part of Arthur's address to the

council before entering into war. G. M. ix. 16.

³ G. M. x. 11.

⁴ *Ripæ*] Rutupi portus, G. M. xi. 1.

Constantine defeats the son of Mordred.	tem Arthuri devicit filium Mordredi, et occidit Wintoniæ juxta altare, anno ab Incarnatione Domini DXII . Post Constantinum regnavit nepos ejus Aurelianus; ¹ post eum Goromundus, rex fortis valde et paganus, qui cepit Britanniam et insulas subjecit et vastavit Christianitatem. Tunc divisa est terra in septem reges, et tunc mutatum est nomen Britanniae in Angliam; fuit enim Edrich rex Cantiae, qui tenuit Kanterbiriam et Roucestriam et illas partes; rex Ethelred qui tenuit Estsex, Middilsex et Hertford et Lundonias; rex Adelwlf qui tenuit Suthsex, Cicestre, Suthamptoniam, Somersete, Baa, Deveneshire et Cornwaylle; rex Northfolkiae qui tenuit Norfolk, Norwyz, Cantebrigge, Bedeford; rex Westsex qui tenuit Wilteshire, Barcshire, Salesbiri; rex Brikwlf de Merkenerike qui tenuit Gloverniam, Wyrecestre, Cestre, Warewyk, Coventriam, Derby, Stamford, Lychesfeud, Oxoniam, Huntingdon, Hertford, Northamptoniam, Leyrcestriam, Lincolniam; rex Osbrith Northumbriae qui tenuit Eboracum, Durem, Kardoyl, et totam terram ultra Humbre usque ad mare Scoticum.	MS. Harl. 3860. fo. 7.
Division of England into seven kingdoms.		
Mission of Augustine.	² Interea anno Domini DC . vel circa, missus est ad renovationem fidei beatus Augustinus a papa Gregorio in Angliam, et invenit in partibus Britonum extra Loegriam quinque episcopos et unum archiepiscopum, cujus sedes erat in Urbe Legionum quod modo dicitur Karleon; et duo millia monachorum. Et primo baptizatus est Ethelfridus ³ rex Cantiae.	
Baptism of the king of Kent.	⁴ Tunc, scilicet tempore Eraclii imperatoris, divisa est insula in duos reges. Eadwan regnavit citra Humbriam in Australi, et Ethelfridus ultra Humbriam in Occidentali. Eadwan genuit filium, scilicet Cadwalan, qui regnavit post patrem suum. Ethelfridus vero genuit filium nomine Eadwynum, et nutriti sunt simul pueri regum. Qui post patres inter se pugnaverunt; et occisus est rex Eadwynus in bello apud Lichesfeud; et regnavit ultra Humbriam Oswaldus, et posuit Cadwalan Pendam regem Merciorum super equum in porta Londoniarum, qui etiam occidit post eum Oswynum ad terrorem Saxonum quos exterminavit.	
Succession of kings.		
Cadwallader.	⁵ Post Cadwallan regnavit Cathwaledras filius ejus; tempore cujus erat fames valida in tantum quod rex fugit in Armoriam, et gemens in mari ait, "Væ nobis peccatoribus qui dum	

¹ Aurelius Conanus, G. M. xi. 5; the reigns of Wortiporius, Malgo, and Careticus are omitted, xi. 6, 7, 8. The following paragraph is not derived from Geoffrey.

² G. M. xi. 12.

³ Ethelbertus, G. M. xi. 13.

⁴ G. M. xii. 1.

⁵ G. M. xii. 14.

MS. Harl.
3860. fo. 8.

“ spatium pœnitentiæ habuimus, Deum per immania scelera
 “ offendere non cessavimus. Nos modo Divina ultio a patria
 “ nostra expellit, quos olim nec Romani, nec Scoti, nec Pecti,
 “ nec Saxones, expellere potuerunt.” Post rex ivit Romam,
 ad papam Sergium, et ibi mortuus est anno Domini DC^oIX^o.¹
 Reliquiæ vero Britonum tum propter dictam pestem, tum
 propter similem discordiam debilitatæ, in Wallia latitabant, et
 degeneres effecti sunt, cum Saxones inter se habeant illorum
 agros colentes.

Despair of
the Britons.

They be-
come sub-
ject to the
Saxons.

EXPLICIT BRUTUS.

INCIPIUNT NOMINA REGUM ANGLIÆ ET CHRONICA SAXONUM.²

Adelstanus fuit primus rex de Saxonibus in Anglia, qui
 regnavit post Cadwaledram ultimum regem Britonum. Ipse
 vero Eymundernesse, quam a paganis emerat, in perpetuam
 elemosinam ecclesiæ Sancti Petri de Eboraco dedit et privi-
 legio confirmavit, quod sic incipit; “Fortuna fallentis sæculi
 “ hic modico tempore luxit.”³

Athelstan
first king of
England.

His gift to
York.

Edelbertus⁴ filius ejus mortuo patre fugit in Franciam tem-
 pore Karoli Magni, propter metum aliorum regum, et rediens
 in Angliam infra xviii. annos occidit 3 reges, et postea regna-
 vit in pace ix. annis. Hic sepultus est Wintoniæ.

Reign of
Egbert.

Adelwlfus filius ejus devotionis causa Romam venit, et coram
 papa Leone obtulit Sancto Petro de unaquaque domo nummum
 argenteum, quod usque hodie perseverat; et ccc. besantis de
 argento dedit, scilicet c. ad lumen Sancti Petri, ad Sanctum
 Paulum c., et c. ad dominum papam. Hic fuit primus monar-
 cha⁵ secundum Chronica Romanorum. Hic genuit iiii. filios,
 qui successive regnaverunt; scilicet Edelbaldus, qui fuit

Visit of
Ethelwulf
to Rome.

His four
sons.

¹ A.D. 689, G. M. xii. 18.

² Abridged from a compendium of the same sort as that which furnished the basis of the preceding work; probably the MS. Harl. 3860.

³ This is the beginning of the charter of Athelstan (dated June 17, 930) to York; printed by Kemble, *Cod. Dipl. ecclii.*, from the *Registrum Magnum Album* at York.

⁴ Edelbertus] Egbert.

⁵ *monarcha*] It would be an interesting point to discover what our author means by Chronica Romanorum. The language her employed is almost identical with that of Higden (*Polychron. ap. Gale*, p. 253), Rudborne (*Ang. Sac. i.* 202), and Brompton (*Twysden*, c. 802). All these writers are of later date than the text, and the words seem to be those of still earlier authority.

- Ethelbald. senior, regnavit v. mensibus; Edelbertus frater ejus 2^{ndus} MS. Harl. 3860. fo. 8.
 Ethelbert. regnavit septem annis. Ethelredus frater ejus 3^{tius} regnavit
 Ethelred. ii. annis. Hic sustinuit ix. bella in campo contra Oseg regem
 Battles with the Danes. et contra Dananses in uno anno; et sibi remansit victoria.
 Hic existens in Missa pro nulla re voluit exire, ante finem
 Missæ, unde cum die quadam Danenses infestarent eum dum
 esset in Missa et ipse nollet exire, occidit Oseg lancea, et
 alium regem gladio, et omnes alii mortui sunt; post Missam
 cum paucis reliquos fugavit.
- Reign of Alfred. Alfredus frater ejus 4^{tus} regnavit xxviii. annis et dimidio.
 Hic fuit primus rex in Anglia qui fuit unctus; et accepit coronam de papa Leone anno Domini dcccclii°. Propter hoc dicitur, secundum Cronicas Anglorum, primus monarcha, ut superius est notatum. Huic Alfredo non inveniebatur similis in probitate inter principes orbis, nec in sapientia. Ipse leges bonas edidit.
- Edward the Elder. Edwardus senior filius Alfredi monarcha successit ei anno Domini ix°. primo, et regnavit xxiv. annis. Hic devicit regem Scotorum, qui devenit homo ejus ligius. Item regem devicit Cumborum et regem Stregdewalorum, et posuit regem Scotiæ. Hoc dicunt Mariotus Scotus et Rogerus de Hovedene in chronicis suis, et alii.
- Athelstan. Hic Edwardus habuit 3 filios qui successive regnaverunt: scilicet Adelstanus, qui fuit senior et regnavit 25 annis; Conquest of Scotland. ipse Constantinum regem Scotiæ regno cedere compulit, quem postea sub se regnare permisit, dicens "Gloriosius est regem facere quam regem esse."
- Edmund. Edmundus frater ejus 2^{ndus} regnavit vii. annis. Hic devicit Scotos, et fugavit de terra Danenses et Normannos, et plura nobilia fecit. In festo autem quodam apud Kanterbiriam vidit inter alios unum baronem quem fugaverat, et irruens in eum rex illum prostravit ad terram. At ille prostratus extraxit cultellum et occidit regem, exemplum posteris relinquens.
- Edred. Edelredus frater ejus 3^{tius} regnavit post eum ix. annis, tempore ejus non rebellaverunt Scoti sed servierunt.
- Edwin. Edwinus filius fratris sui regnavit vii. annis post eum, sed fatuus fuit et libidine victus, tamen tempore suo non rebellaverunt Scoti.
- Edgar. Eadgarus frater Edwini regnavit xvi. annis, tempore ejus floruit sanctus Dunstanus. Tempore ejus nullus prædo vel latro erat inventus, quin statim de eo justitia fieret. Iste fundavit abbatias multas, et post xl. annos vitæ suæ exivit sanguis ab eo in translatione ejus et integer inventus est. Hic regem Scotorum, regem Cumborum et Mactum regem Insu-

MS. Harl.
3860. fo. 8.

larum, et alios quinque subregulos, ad curiam suam coactos, per fluvium Dee, qui currit ad Karlion civitatem Legionum in Wallia, in pompam et triumphum una navi impositos, ipse proram sedens remigare cogebat. Hæc Mariotus Scotus et Paulinus et alii dicunt.

Edgar at
Chester.

Edwardus secundus filius Edgari regnavit 3 annos et dimidio anno Domini nonogesimo lxxv°. Hic martyr per suam novercam occisus est dolose dum juvenis esset in castro de Corfh.

Edward the
Martyr.

Edelred frater Edwardi regnavit post eum 37 annis, qui vincitur a Danis et sepultus est Londoniis, et juste occiditur eo quod mater ejus dolo occidit fratrem suum Edwardum.

Ethelred.

Edmundus qui propter probitatem suam dictus est Yrineside, regnavit ii. annis, anno Domini m°xl. Hic seditione propriæ gentis interemptus est. Inter istum et regem Cnuth Daciæ erat duellum fortissimum coram exercitu. Tandem osculo pacis dato regnavit Edmundus in West Sexia et Cnutus in Merkenerike. Et cum per proditorem Edmundus esset occisus, Cnutus vindicavit sanguinem Edmundi, et occidit omnes proditores suos. Hujus frater fuit Sanctus Edwardus Confessor filius Ermeneustriæ.

Edmund
Ironsides.

Division of
the king-
dom.

MS. Harl.
3860. fo. 9.

Cnuth filius Swani regis Dacorum regnavit xx. annis; erat autem dominus totius Daciæ, totius Angliæ, totius Nortwagiæ, totius Scotiæ et insularum, anno Domini m°, et regnavit xvii. annis, et occidit comitem Edricum et filium ejus, eo quod dolose occiderant Edmundum Yrinside. Rex et monarcha Cnuth tria fecit mirabilia et laudabilia exceptis bellis. Hic Romam pergens omnes malas exactiones in via usque ad medietatem diminui fecit; filiam suam imperatori maritalavit; tertium fuit quod in littore maris sedile posuit, et mari cum ascenderet imperavit. Cumque mare pedes ejus et crura madefaceret insiliens ait, "Sciant omnes inhabitantes orbem vanam esse et frivolum regis potentiam, nec quempiam nomine regis dignum præter Eum Cujus legibus cælum, terra et mare obediunt." Hic sepultus est apud Wincestriam.

His three
wonderful
works.

Haroldus filius Cnuth regnavit iii. annis, nec ausi sunt Scoti rebellare.

Harold.

Hardecnuth filius regis Haroldi regnavit ii. annis: quo mortuo vocatus est sanctus Edwardus filius regis Edelredi et Emmæ sororis Willelmi Bastard comitis Neustriæ, id est Normanniæ, in regem a proceribus regni.

Hardi-
canute.

Hic Edwardus 3^{tius} qui dictus est justus, filius Edelredi, regnavit xxiiii. annis, anno Domini m°xliiii°. Ejus jussu Siwardus dux Northumbrore regem Scotorum in prælio vita et regno privavit, et Malcolinum filium regis Cumbrorum pro

Edward the
Confessor.

Death of earl God- win.	eo regem constituit. Hic Edwardus cum pranderet apud Windeshoure, Godwinus comes Cantiae, gener regis et proditor, recumbens juxta regem dixit, "Si Deus verax est et justus, concedat ne hoc panis frustulum guttur meum pertranseat, si unquam te prodere cogitaverim." Qui statim strangulatus mortem gustavit aeternam; et ejus consulatum tenuit Haroldus filius ejus, qui postea rex efficitur, et occiditur. Quia igitur Edwardus virgo permansit in ævum nec habuit de se hæredem,	MS. Harl. 3860. fo. 9.
Harold son of Godwin.	post mortem ejus electus est Haroldus filius comitis Godwyni eo quod esset propinquior regi. Haroldus filius Godwyni regnavit uno anno. Hic cum a casu in maris exitu captus esset a Willelmo Bastard duce Neustriæ, juravit se accepturum sororem Willelmi in uxorem, et pacem firmiter stabilire. Et cum redisset in Angliam vilificavit eam, et remisit eam humiliatam. Accessit ergo dominus Willelmus ad papam deponens querimoniam, et cruce signatione facta interfecit Haroldum in loco qui modo Bellum dicitur, ab eventu rei sic appellatum.	
Slain in battle.	Ubi Willelmus Bastardus ad honorem Dei et Sancti Martini confessoris nobilem abbatiam fundavit, et eam tantis honoribus et libertatibus in ævum dotavit, quantis cor humanum cogitare vel lingua promere potuit.	
Foundation of Battle Abbey.	Willelmus Bastard, primus monarcha de Normannis, ab Alredo archiepiscopo Eboracensi coronatus est, et regnavit xx. annos. Hic motus est tribus de causis ut veniret in Angliam; primo quia Alfridum cognatum suum Godwinus Cantiae comes et filii ejus peremerant, qui hæres erat Angliæ; secundo quia Haroldus in perjurium lapsus pro sorore ejus quam vilificaverat, regnum Angliæ sine jure invaserat; tertio quia Robertum archiepiscopum Cantuariensem et Odonem consulem ab Anglia exulaverat. Hic Willelmus Bastard veniens apud Berewich accepit homagium a Macolino rege Scotiæ et obsides de fidelitate servanda anno Domini M ^o LX ^o VI ^o .	
William the Conqueror.	Willelmus Rufus filius ejus regnavit xii. annis. Tempore suo spoliatus est sanctus Anselmus Cantuariensis, et sanctus Wlstanus Wyrcestrensis; et alia multa mala fecit. Unum tamen memoria dignum fecit, scilicet magnam aulam Westmonasterii; qui postea occisus est in quadam foresta, a casu de quodam milite suo cum incaute traheret ad bestiam, anno Domini M ^o XC ^o . De mandato hujus Willelmi interfectus est in prælio Macolinus rex Scotiæ in Northumbria cum filio suo primogenito Edwardo, per Morellum militem strenuissimum, eo quod nollent licite regi obedire. Iste idem Willelmus fratrem suum Robertum Curtehesse ducem Neustriæ, post reditum ipsius Roberti de Terra Sancta, ubi tot nobiles res fecit in prælio, cepit et in carcere excœcari fecit. Hoc accidit ei, ut	MS. Harl. 3860. fo. 10.
William Rufus.		
Death of Malcolm king of Scots.		
Imprison- ment of duke Robert.		

MS. Harl.
3860. fo. 11.

dicitur, de eo quod renuit regiam potestatem, et bellare bella Domini, quando electus fuerat rex Jerusalem, et conquisierat Antiochiam et Terram Sanctam et Damyotam. Sins of duke Robert.

Henricus primus, frater Willelmi Ruffi, regnavit 36 annis; hic devicit regem Franciæ in bello et plura commendabilia fecit. Tempore hujus Scoti rebellare cœperunt, et male eis accidit. Occisi enim sunt, capti et miserabiliter deducti. Anno Domini M^oC^oLXXX^oIIII^o.¹ Willelmus rex Scotorum stragem exercuit in Northumbria, cui occurrentes milites comitatus Eboracensis apud Alnewik, ipsum Willelmum ceperunt et regi tradiderunt. Anno Domini M^oC^oLXXX^oVII^o. venit Willelmus rex Scotorum per mandatum regis Angliæ, cujus admonitione concessit idem rex Willelmus Mathæo episcopo de Aberden, et Johanni episcopo Sancti Andreæ, licentiam repatriandi, quos ante fugaverat. Henry I. and his dealings with the Scots.

Stephanus f[ilius filiae] Willelmi Bastardi, affinis Willelmi Ruffi, filius comitis Blesensis, regnavit xvi. annis. Tempore cujus rex Scotiæ irruit in Northumbriam usque Alvertonam, incendens ecclesias neminique parcens, et matres cum pueris occiderunt. Et cum infirmaretur Thurstanus archiepiscopus Eboracensis misit strenuissimos milites cum suo exercitu contra Scotos apud Alvertonam, et vicit eos. Stephen. Battle of North-allerton.

Henricus 2^{ndus}, filius comitis Andegaviæ, regnavit 34 annis; tempore cujus non rebellaverunt Scoti. Hic composuit leges injustas, cui restitit Sanctus Thomas Cantuariensis archiepiscopus, qui martyrio coronatus est. Hic Henricus in crastino coronationis filii sui Henrici, qui 3^{tius} dicitur, licet mortuus fuerit ante patrem, quem genuerat ex Matilda imperatrice,² fecit Willelmum regem Scotiæ et Davidem fratrem suum devenire homines ligios Henrici filii sui novi regis, anno Domini M^oC^oLXX^o. Iste Henricus secundus genuit Henricum tertium, Ricardum, Johannem, qui omnes fuerunt reges, et Godefridum ex Elyanora, cujus filius erat Arthurus qui occiditur a Johanne. Henry II. Henry III. his son. Homage of Scotland.

Ricardus rex illustris regnavit decem annis, et occiditur apud Kalucam, unde versus, Richard I.

¹ This piece of confusion is not to be attributed to the writer of the Harleian MS. 3860, but to the abbreviator himself, who has confounded the events of the reigns of the first and second Henry.

² The abbreviator having omitted the account of the struggle between

Matilda and Stephen, which occupies a considerable space in the Harleian MS. 3860, further complicates matters by confounding Henry's wife with his mother, and making Eleanor mother of his third son, Geoffrey, only.

Verses on Richard.	"Christe Tui calicis prædo fit præda salutis;¹ "Ære brevi dejicis qui tulit æra crucis."	MS. Harl. 3860. fo. 11.
	Isti Ricardo regi fecit homagium Willelmus rex Scottiæ apud Cantuariam. Hic fecit multa mirabilia in Terra Sancta, et occidit Soldanum manu propria.	
John.	Johannes lubricus regnavit xvii. annis et dimidio. Hic occidit Arthurum nepotem suum, unde versus,	
Punishment of Arthur's murder.	"Ex hoc transgresso Normannia proditur Anglis. "Istius culpa fuit interdictio facta "Sex annis durans centumque diebus et una; "Hinc ex hoc regno capit annua Roma tributa."	
Homage of Scotland.	Istius Johannis regis devenit homo ligius Willelmus rex Scotiæ apud Lincolniam super montem arduum in conspectu omnis populi, et juravit ei fidelitatem super crucem Huberti archiepiscopi Cantuariensis, de vita et de membris et de terreno honore suo; et quia filiam suam comiti Bononiæ præter Johannis regis assensum desponderat, venit Johannes rex Berewicum et construxit contra eum castrum Berewici et patriam devastavit. Tunc dedit Willelmus rex Scotiæ Johanni regi Angliæ duas filias suas obsides, et sic recessit Johannes.	
Henry IV. son of John.	Henricus quartus, filius Johannis, regnavit lvi. annis, et xv. diebus. Tempore cujus fuerunt duo bella in Anglia inter regem et barones, primum apud Lewes, secundum apud Evesham; ubi multi nobiles corruerunt, quibus propitiatur Deus. Isti Henrico fecit homagium Alexander rex Scotiæ in die Sancti Stephani apud Eboracum; et desponsavit filiam suam. Iste Henricus sepultus apud Westmonasterium anno Domini m ^o cc ^o lxx ^o ii ^o . ²	
Battles of Lewes and Evesham.		
Edward, son of Henry.	Edwardus rex Christianissimus et illustris, filius Henrici, regnavit ———; hujus pater cum esset captus in bello de Lewes per Simonem Montisfortis, et regnum amiserat, ipse tamen Edwardus cum adjutorio comitis Gloverniæ regnum adquisivit in bello de Evesham, ubi nobilissimus comes Leyrcetriæ cum nobilioribus regni occisus fuerat; nec tamen consentit, ut dicitur, morti comitis. Hic Edwardus peregre vadens Terram Sanctam, quinque vulnera tulit in corpore suo pro Christo; et miraculose convalescens rediit in Angliam et coronatus est Londoniis a Roberto de Kilewardeby Cantuariensi archiepiscopo, ibique recepit homagium Alexandri regis Scotiæ coram omni populo. Hic monarcha effectus et totius insulæ dominus, Walenses sæpius rebellantes devicit, Scotos subvenit,	
His pilgrimage.		
Conquest of the Welsh.		

¹ salutis] Kalucis, MS. Harl. 3860.

² Here the history in the Harleian MS. 3860 ends.

et accepit homagium de magnatibus Scotiæ, et omnia castra accepit in manu sua, et omnes insulas, anno Domini m^occ^oxc^o primo: unde versus;

Homage of
Scotland.

Edwardus quartus modo regnat, filius hujus
Belliger invictus, in scripturis quoque doctus;
Anglorum sic regna regens ut vix foret ante
Rex illi similis vel postea vix erit ullus.
Cui donet Dominus populum sic jure tueri
Ut possit Christum semper sine fine tueri.

Called
Edward IV.

*Privilegium ecclesiæ Sancti Petri Eboracensis in calce scriptum.*¹

MS. Digby,
140.

“ Reverentissimo et sanctissimo patri fratri Augustino
“ episcopo, Gregorius servus servorum Dei salutem et Apo-
“ stolicam benedictionem. Cum certum sit pro omnipotente
“ Deo laborantibus ineffabilia æterni regni præmia reservari,
“ nobis tamen necesse est honorum beneficia tribuere, ut in
“ spiritualis operis studio ex remuneratione valeant multi-
“ plicius insudare. Et quia nova Anglorum ecclesia ad
“ omnipotentis Dei gratiam eodem Domino largiente et te
“ laborante perducta est, usum tibi pallii in ea ad sola Missa-
“ rum solemnia agenda concedimus; ita ut per loca singula
“ xii. episcopos ordines, qui tuæ subiaceant ditioni, quatenus
“ Londoniæ civitatis episcopus in posterum a synodo propria
“ debeat consecrari atque honorem pallii ab hac sancta sede
“ percipiat. Ad Eboracum vero te volumus mittere episcopum,
“ quem ipse judicaveris ordinare, ita duntaxat, ut si eadem
“ civitas cum finitimis locis verbum Dei receperit, ipse quo-
“ que xii. episcopos ordinet, et metropolitani honore perfrua-
“ tur. Quia ei (si vita comes fuerit) pallium tribuere, Domino
“ favente, disponimus. Post obitum vero tuum ita episcopis
“ quos ordinaverit præsit ut Londoniensi episcopo nullo modo
“ subjaceat.

Letter of S.
Gregory to
Augustine
on the divi-
sion of Eng-
land into
provinces
and dio-
ceses.

“ Sit vero inter Londoniæ et Eboracæ civitatis episcopos in
“ posterum honoris distinctio ista, ut ipse prior habeatur qui
“ prius fuerit ordinatus. Communi autem consilio, et concordia
“ actione quæ sunt pro Christi zelo agenda disponant una-
“ nimiter, recte sentiant, et ea quæ senserint non sibimet
“ discrepando perficiant. Tua vero fraternitas non solum epi-
“ scopos quos ordinaverit nec hos tantummodo qui per Eboracensem
“ episcopum fuerint ordinati, sed et omnes Britannia

Precedence
of the
bishops of
London and
York.

¹ This is the letter of S. Gregory to S. Augustine, preserved by Bede, H. E. lib. i. cap. 29. The descrip-

tion of it as *in calce scriptum* occurs in the Digby MS. also.

Letter of S. Gregory to Augustine. “ sacerdotes habeat, Domino Deo nostro Jesu Christo auctore, MS. Digby 140.
 “ subjectos, quatenus ex lingua et vita tuæ sanctitatis, recte
 “ credendi et bene vivendi formam percipiant atque officium
 “ suum fide ac moribus exsequentes, ad cœlestia, cum Dominus
 “ voluerit, regna pertingant. Deus te incolumem custodiat,
 “ reverentissime frater.”

*Chronica regum Northumbriæ et archiepiscoporum Eboracensis ecclesiæ.*¹

Conversion of the English. Beatus siquidem Gregorius papa, ubi gentem Anglorum per prædicationem conversam esse didicit per beatum Augustinum, Paulinum, Mellitum et Justum, misit beato Augustino privilegium in quo duos tantum in Anglia metropolitanos ordinavit. Ipsos quoque officio, dignitate et suffraganeorum numero pares esse constituit, et qualiter inter se metropolitanum² agerent, edocuit. Honorem quoque dignitatis inter eos in eodem privilegio, ut superius dictum est distinxit. Quod privilegium in calce³ scriptum est.

Augustine settles at Canterbury instead of London. Sanctus igitur Augustinus mox ut ad regem Cantiaë Adelbertum venit in civitatem Dorobornensem accepit mansionem, ibique sedit. Non enim Londonia regis erat sed Saberti nepotis sui. Hujus temporibus potentissimus rex Eboracensis Eadwinus, adhuc paganus, Edelbertam⁴ virginem, filiam Adelberti regis Cantuariæ Christianam in conjugium dari petiit. Quam ad eum duxit Paulinus, qui missus fuerat a domino papa ad Augustinum in auxilium cum xii. clericis. Qui Paulinus postquam miraculose converterat Eadwinum regem et civitatem Eboracensem cum adjacente provincia, ibi ordinatus est episcopus a Justo Cantuariensi archiepiscopo.⁵ Eadwinus autem rex illustris ad Christum conversus est, et per Paulinum baptizatus Eboraco cum omnibus proceribus regni sui, anno Domini DCXXVII°. Tantus autem fervor fidei et lavatus salutaris fertur fuisse, ut in Northumbria beatus Pau-

Paulinus consecrated. Conversion of Northumbria.

¹ The following is an abstract of the History of the Archbishops of York which served as a basis for the work of Thomas Stubbs the Dominican, and was incorporated almost verbatim by him in the *Actus Pontificum Eboracensium*. The original work extended only to the death of Thurstan, and is extant in the Bodleian MS. Digby, 140.

² *metropolitanum*] metropolitan, MS. Digby.

³ *in calce*] in calce hujus opusculi, MS. Digby.

⁴ *Edelbertam*] Edelbergam, MS. Digby.

⁵ sub die xii°. kalendas Augusti, MS. Digby.

MS. Digby, 140. linus cum rege et regina 36 diebus in flumine Suala baptizandi officio deditus moraretur. Quod ut audiuit Honorius papa, successor Sancti Gregorii, misit Paulino primo archiepiscopo pallium. Qui Paulinus prædicavit in provincia Transhumbriæ et in Lindicolniæ, et civitatem Lindicolniæ convertit, et præpositum cum omnibus aliis baptizavit, et ecclesiam miro opere construxit. Surrexerunt igitur contra Edwinum regem Cadwala rex Britonum, et Peanda rex Merceorum, et occiderunt eum. Fugitque Paulinus cum regina et filiis regis, venitque in Cantiam, et dedit ei archiepiscopus Cantuariensis episcopatum Roucestriæ, ibique sepelitur. Pall sent to Paulinus.
Lincoln converted.
Flight of Paulinus.

Secundus archiepiscopus Eboracensis Cedda fuit, vir sanctus Chad. et bonus, sub Oswino rege Northumbrorum; sed multo temporis intervallo, propter immaniam persecutionem, ecclesia Eboracensis per xxx^{ta} annos non habuit episcopum, sed episcopi Lindisfarnes, scilicet Aydanus, Finianus et Colmanus,¹ totius Northumbriæ ministraverunt pontificatum. Bishops of Lindisfarnes.

Tertius episcopus fuit Wilfridus, tempore Alfridi regis Berniciorum, qui animadvertens viam minime esse perfectam quæ tradebatur a Scotis, Romam accessit; et factus est conflictus magnus inter Wilfridum archiepiscopum et Colmannum episcopum Lindisfarnensem; convictisque Scotis et patriam repentibus cum Colmanno, sede episcopali collocatur Wilfridus. Et præcipue de observantia Paschæ factus est conflictus. Postmodum accusatus est Wilfridus ab æmulis suis, et per decennium exulavit. Reversusque de exilio per v. annos in episcopatu suo mansit. Item expulsus xiii. annos exulavit. Reversus igitur per iiii. annos mansit in episcopatu apud Rypun, ibique sepultus est cum honore. Wilfrid.
Paschal controversy.
Wilfrid buried at Ripon.

Quartus episcopus Eboracensis fuit Bosa sub rege Alfrido. Bosa.

Quintus Johannes, super cujus caput columba resedit; quod ut vidit Sygga diaconus ejus, mox facies ejus in rugam contrahitur, sepultusque est apud Beverlacum. Sextus episcopus fuit Wilfridus junior sub rege Osricho, tempore cujus claruit Beda apud Jarwe. Septimus Egbertus fuit sub rege Edwlfo;² octavus Albertus sub rege Eldredo; nonus Hembaldus³ regnante Oswaldo;⁴ decimus Hembaldus regnante Ardulpho; undecimus Wlsinus regnante Edredo; duodecimus Wymundus sub eodem; tertius decimus Wlferus regnante Ella; quartus John of Beverley.
Wilfrid II.
His successors.

¹ Colmanus] et Tuda, add. MS. Digby.

² Edwlfo] Properly Ceolwulfo, as MS. Digby.

³ Hembaldus] Embaldus, MS. Digby.

⁴ Oswaldo] Elfwaldo, MS. Digby.

Succession
of arch-
bishops of
York.

decimus Adelbaldus regnante Elfredo;¹ quintus decimus Lode-wardus regnante Eadwardo seniore in Anglia; sextus decimus Wlstanus, tempore regis Adelstani, qui Constantium, regem Scotiæ, regno cedere compulit;² septimus decimus Oskytellus sub rege Eadwyno; octavus decimus Adelwlfus³ regnante Eadgaro; nonus decimus Oswaldus regnante Eadwardo, et Edelredo post eum; vigesimus Adewlfus abbas Maydenstanensis, qui et ipse, ut prædecessor suus Oswaldus, episcopatum Wygorniensem in manu sua tenuit, regnante Eadmundo Yrineside;⁴ vigesimus primus fuit Wlstanus, et ipse tenuit episcopatum Wygorniensem concedente rege Cnut. 22us Alfricus Wyntoniensis præpositus sub Sancto Eadwardo. 23us Kynsius sub eodem rege. 24us Alfredus,⁵ qui fuit ultimus de Angligenis sed inter præcipuos nominandus.

MS. Digby,
140.

Archbishop
Aldred.

Primo enim erat monachus Wyntonæ, secundo abbas Thaviacensis, 3^{io} episcopus Wigorniensis, 4to archiepiscopus Eboracensis. Qui apud regem Eadwardum tantæ erat auctoritatis, ut inimicos mortales faceret amicissimos. Hic Romam veniens pallium non potuit obtinere, et cum jam iter unius diei perfecisset, cecidit in latrones, a quibus crudeliter tractatus et vulneratus usque ad extrema spoliatus est, rediitque ad urbem et infortunium suum coram papa exposuit. Ob quam causam Nicolaus papa pietate motus archiepiscopatum sibi cum pallio tradidit. Iste adiit regem Willelmum Bastard et ipsum sic alloquitur; "Audi Willelme rex, cum esses alienigena ego te in regem consecravi, et coronam capiti tuo cum benedictione posui, nunc autem pro benedictione male-dictionem meruisti." Ad hæc verba procidens rex ad pedes ejus veniam petiit et fecit sibi justitiam de vicecomite suo Eboracensi, qui victualia sua abstulerat.

His visit
to Rome.

His address
to William
the Con-
queror.

Norman
archbishops.

Finita successione Britonum⁶ pontificum a primo pontifice Paulino usque ad Alredum ultimum, et ab Edwino rege Northumbrorum, qui primus Christianitatem in partibus illis accepit, usque ad tempus regis Haraldi qui regnum perdidit, sicut in Anglia sub Normannis regibus mutatus est status, sic sub Normannis pontificibus pax ecclesiarum minus est servata, immo turbata.

¹ *Elfredo*] regnante Edwardo seniore, Elfredi regis filio, MS. Digby.

² *Qui Constantium . . . compulit*] Not from MS. Digby.

³ *Adelwlfus*] Adelwoldus, MS. Digby.

⁴ *regnante Eadmundo Yrineside*] Not from MS. Digby.

⁵ *Alfredus*] Aldredus, MS. Digby.

⁶ *Britonum*] qui de natione Anglorum oriundi, MS. Digby. The whole paragraph is in rubric in C.

MS. Digby,
140.

25us archiepiscopus fuit Thomas senior. Iste juste calumniavit Lindecolinam et Lindeseyam, et præcipue Stouwe et Neuwerk, eo quod Paulinus primus archiepiscopus convertit eos ad fidem et ecclesiam Lindecolnensem fundavit. Ad hunc Thomam consilio et imperio Macolini regis Scottorum et reginæ Margaretæ venit Fodok¹ episcopus Sancti Andreae de Scotia, confitens transgressionem² suam, eo quod recessisset ab ecclesia Anglicana. Nam tunc temporis episcopus Eboracensis consecravit omnes episcopos Scotiæ. De isto Thoma fit versus

“Urbs³ Eboraca dolet vix habitura parem.”

Thomas I. claims Lincolshire for the province of York. Relations with the Scottish church.

Hic construxit palatium Eboracense, et sepultus est in choro Eboracensi.⁴

26us fuit Girardus sub rege Willelmo primo et secundo. Gerard.

27us fuit Thomas junior, qui sine consilio ecclesiam suam indebite subdidit Cantuariensi archiepiscopo, unde papa sic scribens ait; “Urbanus episcopus, servus servorum Dei, Thomæ Eboracensi archiepiscopo, etc. Querelam non modo dicam habet adversum te sancta Romana ecclesia. Cum enim beatus Gregorius, gentis Anglorum apostolus, dicat ut inter Cantuariensem et Eboracensem episcopos ille prior habeatur, qui prior fuit ordinatus, tu, accepto a nobis palio, inconsulto Romano pontifice, ecclesiam tuam Cantuariensi archiepiscopo indebite subdidisti. Quapropter mittimus tibi legatum nostrum Herebertum et R. cardinalem nostrum, quorum consilio et agatis,⁵ etc.” Iste Thomas consecravit Michaellem episcopum Glescuensem de Scotia, et episcopum Wymundum de Sider, et episcopum Radulfum ab Orcadensibus electum, qui tamen presbyter erat in ecclesia Sancti Petri Eboracensis.

Thomas II.

Bishops consecrated for Scotland.

28us erat Thurstanus optimus. Hic magnam persecutionem habuit a Cantuariensi archiepiscopo, et optime se habuit contra eum et omnes inimicos suos. Hic vicit Scotos. Tandem senio contractus, dimisso sponte archiepiscopatu, ad Pontem Fractum secessit, ibique monachus factus, obdormivit in Domino, sub rege Stephano.

Thurstan.

He defeats the Scots.

His death.

¹ *Fodok*] Foderoch, MS. Digby.

² *transgressionem*] “eo quod a Scottis ordinatus fuerat, cum ab Eboracensi metropolitano jure consecrari debuerit.” MS. Digby.

³ *Urbs*] The second line of Thomas's epitaph as given in MS. Digby.

⁴ “Palatium Eboracensis ecclesiæ

“constructum per Thomam Seniorem, et per Thomam Yonge destructum A°. 1562.” MS. C. in the margin.

⁵ *unde papa . . . agatis*] This is a mistake, the mention of Urban's letter being transferred from the first to the second Thomas.

- Note on Ireland. Nota quod Ybernia habet octingenta miliaria in longitudine a Septentrione in Occidentem porrecta, ducenta vero in latitudine.
- Kings from Brutus to Cadwallader. Nota quod a Bruto primo rege Britonum usque ad Cadwaladras regem eorum ultimum, regnaverunt successive nonaginta reges; a Cadwaladra vero fluxerunt quingenti anni, in quibus xxxii. reges regnaverunt.
- From William I. to Edward. Nota quod a tempore Willelmi Bastardi usque ad Edwardum filium regis Henrici quarti fluxerunt anni cc. et duo et dimidius, et xv. dies, in quibus regnaverunt viii. reges.
- Battle of Northallerton. Anno Domini m^o. bellum fuit inter archiepiscopum Eboracensem et regem Scotiæ, et victus est rex apud Alverton tempore Stephani regis.
- Scots elect Edward the elder. Anno Domini dccccxxxi. rex Scotiæ et omnis populus Edwardum seniore regem Anglorum in dominum sibi elegerunt.
- The children of John. Johannes rex lubricus genuit Henricum quartum regem Angliæ et Ricardum regem Alemanniæ, Isabellam imperatricem, Alianorem comitissam de Penbroc, Johannam principem uxorem Leuwelini veteris. Rex Ricardus Alemanniæ et comes Cornubiæ genuit Henricum de Alemannia et Eadmundum comitem Cornubiæ.
- Sons of Simon de Montfort. Simon Montis Fortis genuit Henricum, Simonem, Emericum, Guydonem, Ricardum, Alienoram uxorem Leuwelini ultimi, ex Alienora sorore Henrici quarti patris Eadwardi illustris regis Angliæ.
- Proof of the lordship of the kings of England over the kings of Scots. Item quod in carta regis Edgari Scotiæ Dunelmensi continetur quod idem rex cognoscit se possidere totam terram de Lodeneye, et regnum Scotiæ, de dono domini sui Willelmi regis Anglorum. Mag. Rot. Scot. Fœd. ii. 771.
- Item in carta Willelmi regis Scotiæ continetur, quod concessit domino suo Johanni regi Angliæ, quod maritet Alexandrum filium suum, sicut hominem ligium suum, ubicunque voluerit, ita quod non disparagetur. Ibid.
- Papa Honorius 3^{tius} vocat regem Angliæ dominum regis Scotiæ, et quia impugnabat eum vinculo excommunicationis innodavit illum. Ibid.
- Gregorius papa scribit regi Scotiæ, vocans eum hominem ligium regis Angliæ, et miratur quod non observat ei fidelitatem, quam antecessores sui ei fecerant. Ibid.
- Clemens papa scribens regi Angliæ pro Johanne episcopo Sancti Andreæ, expulso a regno per regem Willelmum Scotiæ, et inter cætera mandat ei quod Willelmum moneat et inducat, et si necesse fuerit, districtione regali qua ei præminet compellat, ut episcopo omnem ratiocinationem remittat, et episcopatum suum in pace habere permittat. Ibid.

*Prophetia Sibillæ et Merlini vatis de Albania et Anglia, et eorum eventibus.*¹

Regnum Scotorum fuit inter cætera regna
 Terrarum quondam nobile, forte, potens.
 Reges magnifici² Bruti de stirpe regebant
 Fortiter egregie Scotica regna prius.
 Ex Albanacto trinepote potentis Eneæ
 Dicitur Albania, littera prisca probat.
 A Scota nata Pharaonis, regis Egypti,
 Ut veteres tradunt, Scotia nomen habet.
 Post Britones, Danaos, Pectos, Hunnosque repulsos
 Nobiliter Scoti jus tenuere suum.
 Fata ducis celebris super omnia Scotia flebit,
 Qui loca septa salo jungit ubique sibi.
 Principe magnifico tellus viduata vacabit
 Annis bis trinis mensibus atque novem.
 Antiquos reges, justos, largos, locupletos,
 Formosos, fortes, Scotia mœsta luget.
 Ut Merlinus ait, post reges victoriosos
 Regis more carens regia sceptrâ geret.
 Serviet Angligeno regi per tempora quædam,
 Proh dolor! Albania fraude subacta sua.
 Quod respirabit post funus regis avari
 Versibus antiquis prisca Sibilla canit.
 Rex Borealis enim numerosa classe potitus
 Alliget Scotos ense, furore, fame.
 Extera gens tandem Scotorum fraude peribit,
 In bello princeps Noricus ense cadet.
 Gallica quem gignet, qui gazis regna replebit,
 O dolor! O gemitus! fratris ab ense cadet.
 Candidus Albanus patriotis causa ruinæ,
 Traditione sua Scotica regna teret.³

Prophecy of
 the Sibyll
 and Merlin
 on the rela-
 tions of Eng-
 land and
 Scotland.

¹ This poem is printed with some variations in Wright and Halliwell's *Reliquiæ Antiquæ*, ii. 26; from a Paris MS. "Bibliothèque du Roi, "Ancien Fonds, No. 5178 (Regius "olim Colertinus);" with the rubric Versus Vaticinales editi a "Gilda hystoriographo."

² *Reges magnifici*] This and the following lines down to "rubebit

"humus" are given in MS. Bodl. Digby, 186; as part of a poem of Gildas "de sexto rege," fo. 41 r°.

³ *Fata ducis — teret*] Given in Fordun, *Scotichronicon*, iii. 23, with transpositions and additions. Extracta ex Cronicis Scotiæ, pp. 26,

27.

Prophecy on
the relations
of England
and Scot-
land.

Bruti posteritas¹ cum Scotis associata
Anglica regna premet marte, labore, nece.
Flumina manabunt, hostili tincta cruore,
Perfida gens omni lite subacta ruet.
Quem Britonum fundet Albanis juncta juvenus
Sanguine Saxonico cuncta rubebit humus.
Regnabunt Britones² Albanæ gentis amici,
Antiquum nomen insula tota feret.
Ut profert Aquila, veteri de turre locuta,
Cum Scotis Britones regna paterna regent.
Regnabunt pariter in prosperitate quieta
Hostibus expulsis Judicis usque diem.³
Historiæ veteris Gildas luculenter arator
Hæc retulit parvo carmine plura notans.

Sibilla de eventibus regnorum et eorum regum ante finem mundi.

Gallorum levitas Germanos justificabit:
Ytalix gravitas Gallos confusa necabit;
Subcumbet Gallus aquilæ, victricia signa
Mundus adorabit, erit urbs sub præsule digna;
Millenis ducentenis nonaginta sub annis
Et tribus adjunctis, consurget Aquila grandis.
Terræ motus erunt quos non procul auguror esse.
Constantine cades, et equi de marmore facti,
Et lapis erectus et multa palatia Romæ.
Papa cito moritur, Cæsar regnabit ubique
Sub quo tunc vana cessabit gloria cleri.⁴

¹ *Bruti posteritas*] The following lines appear as a separate poem in the Paris MS. See Reliqq. Antiqq., ii. 25.

² *Regnabunt Britones*] The following six lines appear as part of a separate poem in MS. Digby, 186, fo. 41 v°, and in MS. Bodl. 623 (2157), fo. 85 v°.

³ *Bruti posteritas . . . diem*] Given in Fordun, *Scotichronicon*, iii. 22. Extracta ex Cronicis Scotiæ, p. 26.

⁴ "Isti versus reperiebantur in
" sarcophago cujusdam sollempnis
" clerici in urbe Romæ, et per quos-
" dam ibidem existentes Anglicos
" Angliæ transmissi." MS. Bodl.
Douce 115. The last seven lines in
the MS. C. are in a different hand.
The lines occur also in the Annals
of Worcester (ed. Luard, p. 514),
and in Bartholomew Cotton (ed.
Luard, p. 239).

MEMORIALE FRATRIS WALTERI DE COVENTRIA.

PARS SECUNDA: ANNALES ANGLIÆ.

CAPITULUM.¹

Flor. W. 611. ²Romanorum nonagesimus iii^{tius} Henricus regnavit annis xx. A.D. 1002.
duobus; qui die Dominico vii^o. idus Junii electione populi
laudatus in regem, ipso die ab archiepiscopo Mogontino Willi-
giso ante altare Sancti Martini consecratus et coronatus est. Coronation of the emperor Henry, June 7.

MXXV.—I.—MIII.

Octovianus centesimus xxx^{us} octavus papa.

A.D. 1003.
Octavian
pope.

Hoc anno rex Danorum Sweyn, per insilium, incuriam, et
traditionem Normannici comitis Hugonis, quem regina Emma
Dompaniæ præfecit, civitatem Exceastram infregit, spoliavit,
murum ab orientali usque ad occidentalem portam destruxit,
et cum ingenti præda naves repetiit. Post hæc autem, cum
Wiltuniensem provinciam devastaret, fortis exercitus de Sud-
hamptuniensi et Wiltuniensi provinciis congregatus, viriliter
et constanter adversus hostes pugnaturus, ascendit; sed cum
tam prope essent exercitus, ut alter alterum videre quivisset;
Alfricus dux supramemoratus, qui loco ducis Anglis tunc ex-
stitit, antiquas artes statim prodidit, et, simulata infirmitate,
vomere cœpit, dicens se magnam infirmitatem incurrisse, et
ob hoc cum hostibus dimicare nequivisse; cujus inertiam et

Sweyn takes
Exeter;

ravages
Wiltshire;

treachery of
Alfric.

¹ The title in the Corpus MS., "Annales Angliæ per Gualterum Coventriensem," is of the 16th century. The Magdalene MS. (M.) has no ancient title, and that of the Cotton MS. (Vitellius E. xiii.) has lost it if it ever had one. In the Magdalen MS. this want has been supplied by bishop Bale, who has inserted two notes, "*Pars Chronicorum Rogeri Hovedeni*;" and "*Florentii Wigorniensis monachi pars Chronicorum*." Another annotator nearly contemporary with

Bale has also prefixed a note "Marianus Hiberniensis, collector hujus operis; vide A^o 1031 in Canuto; A^o 1065 in S. Edwardo et A^o 1074." The dates are those of the Dionysian computation, the emperors, and the vulgar era. The marginal collation is with the Frankfort edition of Florence and Marianus, of A.D. 1601.

² The following portion of the compilation is a copy of the corresponding part of Florence of Worcester from 1002 to 1132.

- A.D. 1003. timiditatem ut vidit exercitus, a suis inimicis divertit mœs- Flor. W. 611.
tissimus: unde dictum est in antiquo proverbio, "Tremiscente
" duce in prælio, cæteri omnes præliatores efficiuntur pavi-
" diores."
- Sweyn
burns Wil-
ton and
Salisbury. Sweyn autem videns Anglorum inconstantiam, ad civitatem
Wiltoniam suum duxit exercitum, eamque devastavit et incendit.
Simili quoque modo Searebiriam consumpsit, et post naves suas
repetiit.
- Abbots of
S. Martin's, Cologne. Kylianus abbas Scottorum Sancti Martini, ipse quoque Scot-
tus, obiit xix^o. kalendas Januarii.
Helyas Scottus post eum successit.

MXXVI.—II.—MIHI.

- A.D. 1004. Rex Danorum Sweyn cum sua classe Nordwyk advectus,
Sweyn
burns Nor-
wich. illam devastavit et incendit. Tunc magnæ strenuitatis dux
Estanglorum Ulfketel, quia ex improvise venit, nec contra eum
spatium congregandi exercitum habuit, cum majoribus Est-
angliæ habito consilio, pacem cum eo pepigit. Verum ille
dirupto fœdere, tertia post hæc hebdomada, cum copiis suis
latenter e navibus prosiliens, Teodfordam invasit, devastavit,
He burns
Thetford. nocte una in ea mansit, diluculo incendit. Quo cognito, dux
Ulfketel quibusdam de provincialibus mandavit, ut hostium
naves confringerent; at illi vel non audebant, vel jussa per-
ficere negligebant. Ipse vero interim, quam citius potuit,
clam suum congregans exercitum, adversus hostes audacter Flor. W. 612.
ascendit; quibus ad naves repedantibus, non æqua manu mili-
tum illis occurrit, durissimumque cum eis prælium commisit,
He is
beaten by
Ulfketel. multisque ex hiis et ex illis cæsis, nobiliores quique de Est-
anglia corruerunt, Dani vero vix evaserunt; sed si vires
Estanglorum jam adessent, nullo modo naves suas repeterent:
ut enim ipsi testati sunt, durius et asperius bellum in Anglia
nunquam experti sunt quam illis dux Ulfketel intulerat.

MXXVII.—III.—MV.

- A.D. 1005. Hoc anno dira magnaue fames Angliam invasit, quapropter
Sweyn
returns to
Denmark. rex Danorum Sweyn Denemerciam revertitur, post non longum
tempus reversurus. Alwino¹ Wellensi episcopo defuncto, suc-
cessit Liviningus, [qui] et Eastangus.

MXXVIII.—III.—MVI.

- A.D. 1006. Alfricus Dorubernensis archiepiscopus obiit, et sepultus es
Archbishop
Alfric dies. Abbendonæ, unde monachus exstiterat, sed regnante Canuto

¹ Alwino . . . Eastangus] From 157. Living seems to have become
MS. A. of Florence, C.C.C. Oxford, bishop as early as 999.

Flor. W. 612. rege ad sedem suam translatus est;¹ cui Wyntoniensis episcopus Alphegus successit, et pro illo Kenelphus Burgensis abbas² episcopatum suscepit. A.D. 1006.
Elphege
archbishop.

Rex Ægelredus Wlfgeatum Leovecæ filium, quem pene omnibus plus dilexerat, propter injusta judicia, et superba quæ gesserat opera, possessionibus, omnique honore privavit. Dolosus et perfidus Edricus Streona dolum adversus nobilem ducem Ælphelmum cogitans, apud Scrobesbirig magnum ei paravit convivium, ad quod cum invitatus venisset, suscepit eum Edricus, quasi suus familiaris amicus: sed insidiis præparatis, tertio vel quarto die convivii, illum secum venatum duxit in sylvam; ubi cunctis circa venationem occupatis, quidam Scrobesberiensis carnifex, Godwynus Porthund, id est, *Oppidi Canis*, quem multo ante, donis magnis multisque promissionibus, pro patrando facinore, excæcaverat Edricus, ex insidiis prosilivit, et ducem Alfhelmum nefarie peremit. Parvo interjecto tempore, filii ejus Wlfeagus et Ufegetus, jussu regis Ægelredi, apud Cocham, ubi ipse tunc degebat, cæcati sunt. Ethelred
despoils
Wulfgeat.

Edric
Streone
contrives
the murder
of Elfhelm.

Elfhelm's
sons
blinded.

Kenulphus Wyntoniensis episcopus obiit, cui Ædewoldus successit. Mense dehinc Julio, Danorum classis innumera, Angliam advecta, portum Sandewycum subiit, et cæde et incendio omnia quæque consumens, modo in Cantia, modo in Sudsaxonia maximam prædam egit. Ob hoc rex Agelredus de Mercia et Westsaxonia exercitum congregavit, et cum eis fortiter dimicare statuit; sed illi cum eo palam configere nullatenus voluerunt, verum nunc in hiis, nunc in illis locis rapinas frequentes exercuerunt, et mox ad naves solito repedabant, eoque modo per totum autumnum Anglorum necabant exercitum; quo domum redeunte, nam hyems imminebat, illi cum enormi præda Vectam insulam adiere, et ibidem usque ad Nativitatem Domini mansere: qua adveniente, quia rex tunc temporis in Serosberiensi³ provincia morabatur, per Sudhamptoniensem provinciam ad Barocshire venerunt, et Readingum, Waligfordiam, Ceolesegiam vicosque quamplures combusserunt. Inde moventes, Eascesdune transito, Cwicleslawe adierunt; unde per aliam viam revertentes, juxta Kenetan incolas loci paratos ad prælium offenderunt, statimque cum eis commiserunt, illosque fugaverunt, et postmodum, cum præda quam ceperant, ad naves repedarunt. The Danes
land at
Sandwich in
June.

Ethelred
prepares to
encounter
them.

They ravage
Berkshire.

¹ *et sepultus . . . translatus est*] From MS. B. of Florence, the Abingdon MS., now Lambeth, 42.

² *Burgensis abbas*] From MS. A. of Florence.

³ *Serosberiensi*] Properly Scrobesbyriensi, which is the reading of M.

MXXIX.—V.—MVII.

A.D. 1007. *Cyclus decennovenalis xxvi^{us} incipit, indictione v^{ta}.* Flor. W. 612.
 Ethelred offers to pay tribute to the Danes. Hoc anno rex Anglorum Ægelredus, cum consilio primatum suorum, nuncios ad Danos legans, eis mandavit, quod sumptus et tributum eo tenore illis dare vellet, ut a rapinis desisterent, et pacem cum eo firmam tenerent; cujus postulationi consenserunt, et ex eo tempore de tota Angliā sumptus illis dabatur, et tributum,¹ quod erat triginta sex millium librarum, persolvebatur. Quo etiam anno, Edricum supra memoratum rex Ægelrici filium, hominem quidem humili genere, sed cui lingua divitias ac nobilitatem comparaverat, callentem ingenio, suavem eloquio, et qui omnes id temporis mortales, tum invidia atque perfidia, tum superbia et crudelitate, superaverat, Merciorum constituit ducem; cujus fratres exstiterunt Brictricus, Alfricus, Goda, Ædelwardus, Agelmarus, pater Wlnothi, patris West-Saxonum ducis Godwini.

Edric Streone made ealdorman of Mercia.

MXXX.—VI.—MVIII.

A.D. 1008. *Cyclus solis incipit III., concurrentibus bissextilibus.*
 Ethelred raises a fleet. Rex Anglorum Ædelredus de trecentis et decem cassatis unam trierem, de novem vero loricas et cassidem fieri, et per totam Angliam naves intente præcepit fabricari: quibus paratis, electos in eis milites cum alimentis posuit, et ut ab exterorum irruptionibus fines regni sui defenderent, illas ad Sandicum portum congregavit.

Brictric accuses Wulfnoth, who flies. Eo tempore, vel paulo ante, frater perfidi ducis Edrici Streonæ, Brictricus, homo lubricus, ambitiosus, et superbus, apud regem injuste accusavit Sud-Saxonicum ministrum Wlnothum, qui, ne caperetur, mox fugam iniit, et viginti navibus adquisitis, circa ripas maris rapinas frequentes exercuit. Ubi autem regiæ classi nunciatum est, quod si quis vellet, illum facile capere posset, lxxx^{ta} trieribus assumptis, ad persequendum illum Brictricus profectus est: sed cum diu prospere navigasset, subito validissima tempestas oborta² naves diverberavit, conquassavit, et in aridam projecit, quas Wlnotus non multo post exussit. Ea re cognita, rex cum ducibus et proceribus domum rediit, classis vero jussu illius Londonias adiit, sicque totius populi maximus labor periit.

Wulfnoth burns the ships of Brictric.

¹ Nota, tributum xxxvi. M. librarum datum Dacis: M. in marg. in a coeval hand.

² *oborta*] aborta, C.

MXXXI.—VII.—MIX.

A.D. 1009.

Flor. W. 613. Leo centesimus tricesimus nonus papa.

Leo (Sergius IV.) pope.

Danicus comes Turkillus sua cum classe ad Angliam venit:

The Danish earl Turkill, Hemming, and Eglaf, besiege Canterbury.

exinde, mense Augusto, alia classis Danorum innumerabilis, cui præerant duces Hemmingus¹ et Eglafus, ad Tenetland insulam applicuit, et prædictæ classi sine dilatione se junxit. Deinde ambæ Sandicum portum subeunt, et e navibus prosilientes, civitatem Cantuariam hostiliter adeunt, eamque effringere cœperunt; a quibus mox cives Cantuarienses cum Orientalibus Cantuariis dextras petentes, acceperunt, et eis iii. libras pro firma pace dederunt. Illi autem naves repetentes, ad Vectam insulam cursum direxerunt, deinde in Sud-Saxonia et Sudhamptoniensi provincia circa ripas maris, uti consueverant, frequenter prædam egerunt, et villas quamplures incenderunt. Quocirca rex Ægelredus de tota Anglia exercitum congregavit, et per provincias mari vicinas locavit adversus illorum irruptiones: sed pro hoc non destiterunt, quin pro situ ubique locorum rapinas agerent. Quadam igitur vice, dum illi solito longius a mari prædatum descenderent, et onerati præda redirent, viam qua suas ad naves reversuri erant rex præoccupavit, multis armatorum millibus instructus, et, ut totus erat exercitus, mori vel vincere paratus. At perfidus dux Edricus Streona, gener ejus, habuit enim in conjugio filiam ejus Egitham, et insidiis et perplexis orationibus ne prælium inirent, sed ea vice suos hostes abire permetterent, modis omnibus allaboravit: suasit et persuasit, et a manibus Anglorum² Danos, ut patriæ proditor, eripuit, et abire permisit. Illi vero ab eis divertentes, magno cum gaudio ad suas regressi sunt naves. Post hæc, emensa Sancti Martini festivitate, in Cantiam devecti, in Tamensi flumine hyemalem stationem elegerunt, et sumptus de Estsaxonia aliisque provinciis utrique ripæ fluminis vicinis sibi rapuerunt. Sæpe etiam civitatem Londoniarum aggressi, expugnare moliti sunt, sed a civibus, non sine parvo suorum detrimento, repulsi sunt. Defuncto Osbritho Selesiensi episcopo, successit Almarus.³

They plunder the South coast.

Ethelred raises an army.

Edric Streone dissuades him from battle.

The Danes plunder Essex, but are repulsed at London.

MXXXII.—VIII.—MX.

Brun episcopus⁴ martyrizatus est.

Memoratus Danorum exercitus mense Januario navibus exilientes, per saltum qui dicitur Ciltirn, Oxenfordam adeunt,

A.D. 1010.

The Danes attack Oxford.

¹ *Hemmingus*] Henwingus, M.² *Anglorum*] Danorum, C.³ *Defuncto* . . . *Almarus*] From MS. A. of Florence.⁴ S. Bruno, archbishop of the Prussians.

A.D. 1010. eamque devastantes incendunt, et sic in utraque parte Tamensis Flor. W. 613.
 The Danes fluminis in revertendo prædam agunt. Quibus cum nunciatum
 burn Oxford. fuisset, exercitum adversus illos Londoniæ congregatum, et
 cum eis prælium commissurum, per septentrionalem ripam
 They cross the Thames at Staines and ravage Surrey.
 They ravage East Anglia.
 Battle of Ringmere.
 Thetford and Cambridge burnt.
 The Danes ravage Oxfordshire and the neighbouring shires.

gradients, in loco qui dicitur Stane¹ transivit, et in unum collecti, prædæque ubertate ditati,² per Sudregiam ad suas repedarunt naves, quas tempore Quadragesimali, dum consisterent in Cantia, refecerunt. Post Pascha Estangliam advecti, et prope Gippeswyc navibus egressi, ad locum qui Ringemere dicitur, ubi ducem Ulfketulum cognovere cum exercitu consedissee, perrexerunt, et durum cum eo prælium, 3to nonas Maii commiserunt; sed cum pugna vehemens esset, Estangli terga vertere, quodam Danico ministro Turketelo, Merenheafd, id est, equæ caput,³ cognomento, fugam primitus incipiente: verum Grantebrigienses viriliter pugnantes diu restiterunt; victi demum fugerunt. In eo prælio gener regis Aelstanus, nobilis minister Oswini cum filio suo, Wlfricus Leofwyni filius, Eadwinus Elfrici⁴ præfati germanus, et multi alii nobiles, ministri, populusque innumeralis, corruerunt. Dani vero loco funeris dominati sunt, Estangliam obtinuerunt, et equites effecti, tribus mensibus per totam provinciam discurrere, prædas agere, villas cremare, homines et animalia non cessabant trucidare; in paludibus etiam id idem per omnia fecerunt. Exin⁵ Teofordam et Grantebrigge devastantes cremaverunt. Hiis gestis, pedites navibus devecti, equites vero equis subvecti, Tamensem fluvium repetierunt. Paucis diebus interjectis, iterum deprædaturi exierunt, et recto tramite ad Oxenfordensem provinciam tetenderunt,⁶ eamque primitus, deinde Bukynganensem, Bedefordensem, Heortfordensem provincias, villasque cremando, homines et animalia trucidando, depopulati sunt, et post ad naves suas cum ingenti præda regressi sunt. Post hæc, circa festivitatem sancti Andreæ apostoli Northamptonam, et in circuitu ejus quantum volebant, igni tradiderunt, et inde Tamensem fluvium transeuntes, West-Saxoniam adierunt, et Caningamerce, majorique parte Wiltoniensis provinciæ cremata, solito more, cum præda magna suas ad naves circa Nativitatem Domini reversi sunt.

¹ dicitur Stane] These are the first words remaining on the first page of the Cotton MS. Vitellius, E. 13, which has suffered sadly by fire.

² ditati] dati, C.M.

³ id est, equæ caput] or *Formica caput*; Hoveden, i. 74.

⁴ Eadwinus Elfrici] Eadwius Ælfi, Thorpe.

⁵ Exin] Et in, C.M.

⁶ tetenderunt] tenderunt, M.

MXXXIII.—IX.—MXI.

- Flor. W. 613. Willigisus episcopus Mogontinus obiit feria vii^a, vii^o. kalendas Martii. Ercanbaldus abbas Fuldensis successit ei. A.D. 1011.
Changes at
Mentz and
Fulda.
Æthelred
terrified by
the ravages
of the Danes
offers tri-
bute again.
- Estanglia, Est-Saxonia, Midil-Saxonia, Heortfordensi, Buk-
inghampnensi, Oxefordensi, Bedefordensi, Grantebriggensi pro-
vinciis, medietate quoque Huntedoniensis [provinciae, magna-
que parte Norhamtuniensis] pagi, in australi vero plaga
Tamensis fluminis, Cantia, Sudregia, Sud-Saxonia, Sudhamp-
toniensi, Wiltoniensi, Barwicscirensi provinciis, a memorato
Danorum exercitu, ferro flammaque demolitis, rex Anglorum
Ædelredus, et regni sui primates ad illos miserunt legatos
pacem ab eis petentes, et ut a depopulatione desisterent,
stipendium et tributum eis promittentes. Quibus auditis, ut They accept
it, but do
not cease
ravaging.
- Flor. W. 614. rei probavit exitus, non sine dolo et simulatione oblati con-
senserunt; licet enim affluenter sumptus pararetur, et ad sua
vota tributum penderetur, non tamen destiterunt quin turmatim
per provincias ubivis discurrentes, villas devastarent, rebus
suis miseros quosdam spoliarent, quosdam vero necarent. Ad
ultimum, inter Nativitatem Sanctæ Mariæ et Sancti Michaelis
festivitatem Cantuariam circumvallantes, obsederunt. Vicesimo
autem obsidionis die, per insidias Almari archidiaconi, quem Capture of
Canterbury
and massa-
cre.
- Sanctus Alphegus ne morti traderetur prius eripuit, pars
civitatis incenditur, exercitus ingreditur, urbs capitur; alii
ferro jugulantur, alii flammis consumuntur, plures quoque
de muris præcipites dantur, nonnulli per verenda suspensi
deficiunt; matronæ de crinibus per plateas civitatis distractæ,
demum flammis injectæ, moriuntur; parvuli a matrum uberibus
avulsi, aut lanceis excipiuntur, aut superacto carto minutatim
conteruntur. Interea Alphegus archipræsul capitur, vincitur, Elphege im-
prisoned.
- tenetur, et variis modis afficitur. Almarus abbas monasterii
Sancti Augustini abire permittitur. Capiuntur Godwynus
Roffensis episcopus, Leofruna abbatisa monasterii Sanctæ
Mildrithæ, Alfredus regis præpositus, monachi quoque et
clerici, populusque utriusque sexus innumerabilis. Exinde
ecclesia Christi spoliata comburitur, grex monachalis et turba
virilis, sed et muliebris necnon et infantilis, decimatur, novem
trucidantur, decimus vitæ reservatur. Quatuor monachis et
septingentis viris decimatorum summa perficitur. Populo
cæso, urbe spoliata, et tota cremata, archipræsul Ælphægus
vinctus extrahitur, impellitur, graviter sauciatur, et ad classem
ducitur, post in carcerem truditur, ibique septem mensibus
affligitur. Interea ira Dei in homicidam populum desæviens, Disease
among the
conquerors.
- ex eis duo millia per diros internorum cruciatus prostravit:
ceteri quoque simili modo percussi, a fidelibus commententur

A.D. 1011. ut pontifici satisfaciant; sed differunt. Prævaluit interim Flor. W. 614. clades, et nunc denos, nunc vicanos, nunc plures absumpsit.

MXXXIV.—X.—MXII.¹

A.D. 1012.
Assembly of
the Witan at
London.

Elphege re-
fuses to pay
three thou-
sand pounds
for ransom.

He is killed,
April 19,
and buried
at S. Paul's,
London.

Perfidus dux Edricus Streona, et omnes Angliæ primates utriusque ordinis, ante Pascha Londoniæ congregati sunt, et ibi tamdiu morati sunt, quousque tributum Danis promissum, quod erat xlviii. millium librarum, persolveretur. Interea sacrosancto Dominicæ requiei Sabbato, archipræsuli Alphego a Danis proponitur conditio, ut si vita ac libertate velit potiri tria millia librarum persolvat; illo nolente, necem ejus usque ad aliud sabbatum protelant. Quo adveniente, adversus illum exarserunt ira magna; et quia vino nimis inebriati fuerant, et quia prohibuerat ne quis pro redemptione sua quicquam eis daret, proinde de carcere ducitur, ad eorum concilium pertrahitur. Mox illi e sedibus prosiliunt, aversis securibus illum dejiciunt, lapidibus, ossibus, bovinis capitibus obruunt. Ad ultimum quidam, Thrum nomine, quem confirmarat pridie, impia motus pietate, securim capiti illius infixit; qui statim in Domino xiii. kalendas Maii obdormivit, et victorem spiritum cum triumpho ad cælum direxit: cujus corpus die sequenti Londoniam defertur, a civibus honorifice suscipitur, et ab episcopis Lindicolnensi Eadnotho, et Alfuno Londoniensi in ecclesia Sancti Pauli sepelitur. Post hæc, tributo soluto, et pace juramentis firmata, Danica classis, ut prius erat congregata, longe lateque dispergitur; sed cum rege xlv. naves remansere, eique fidelitatem juravere, et adversus externos Angliam defensuros eo tenore promissere, ut eis victum tegimenque præberet.

MXXXV.—XI.—MXIII.

A.D. 1013.
Living be-
comes arch-
bishop.
In July
Sweyn re-
turns, and
encamps
at Gains-
borough.

The people
north of the
Watling

Livingus, qui et Aelstanus, Wellensis episcopus nonus,² archipræsulatum Doruberniæ suscepit.³

Mense Julio rex Danorum Swanus cum valida classe ad Sandicum portum est appulsus, ibique paucis diebus moratus, discessit, et Estanglia circumnavigata, ostium Humbræ fluminis intravit. [De quo in flumen Trentam intravit,] et Geadnesburc navigavit, ubi et castra posuit. Cui sine cunctatione comes Ucthredus et Nordhumbrenses, et Lindisienses primitus, deinde Fifburgenses, mox etiam omnis populus qui habitabat in septentrionali plaga Watlingestretæ, id est, strata quam

¹ *De martyrio Sancti Alphegi Can-
tuariensis episcopi, M.*

² *qui et . . . nonus*] From MS.
A. of Florence.

³ *De crudelitate Danorum, M.*

- Flor. W. 614. filii Wathlæ regis, ab orientali mari usque ad occidentale, per Angliam straverunt, deditionem obtulerunt, et pace cum illo stabilita, obsidibusque datis, fidelitatem ei iuraverunt; quibus præcepit, ut equos et alimenta suo exercitui pararent. Hiis impletis et classe cum obsidibus Canuto filio suo commendata, sibi lectos auxiliares [de] deditis sumens, adversus Australes Mercios expeditionem movit, et pertransita Wathlingge-strata, suis edictum posuit, videlicet, ut agros devastarent, villas cremarent, ecclesias spoliarent, quicquid masculini sexus in manus veniret, sine respectu¹ misericordiæ, jugularent, feminas ad suam libidinem explendam reservarent, et omnia quæ possent mala peragerent. Quibus ita facientibus, et rabie ferina debacchantibus, venit Oxenfordam, et illam citius quam putavit obtinuit, obsidibusque acceptis, festinato Wyntoniam peravit: quo cum venisset, crudelitatis ejus magnitudine cives Wyntonienses perterriti, pacem cum eo sine mora fecerunt, et obsides quos vel quot expetiit, dederunt. Quibus acceptis, versus Londoniam movit exercitum, de quo multi in Tamensi
- Flor. W. 615. fluvio submersi interierunt, quia nunquam pontem neque vadum quærere voluerunt. Cumque Lundoniam venisset, multis modis illam vel dolo capere, vel vi expugnare conatus est; sed rex Anglorum Adelredus cum civibus, et juvamine Danici comitis Turkilli sæpe memorati, qui secum tunc temporis intus erat, muros urbis viriliter defendit, et illum abegit: qui repulsus, primum Walingfordam, deinde Batham, omnia quæque more solito rapiendo et demoliendo, adiit, ibique exercitum suum refrigerando consedit. Tunc venit ad eum Domnaniæ comes Athelmarus, et cum eo occidentales ministri, et pace cum illo facta, obsides illi dederunt. Quibus omnibus ad velle peractis, ad suam classem reversus, ab omni Anglorum populo rex, si jure queat rex vocari, qui fere cuncta tyrannice faciebat, et appellabatur et habebatur. Cives etiam Londonienses obsides illi miserunt, et pacem cum eo fecerunt; metuebant enim furorem illius in tantum super se exardescere, ut omnibus suis rebus ablati, vel oculos illorum erui, vel manus vel pedes detruncari juberet. ² Quod cum vidisset rex Adelredus, reginam Emmam Northmanniam ad suum fratrem, secundum Ricardum Nortmannorum comitem, et filios suos, Edwardum et Alfredum, cum magistro illorum Alfhuno Londoniensi episcopo, et Alsium Medeshampstudenensem abbatem gnauiter misit. Ipse vero cum Danica classe, quæ in Tamensi

A.D. 1013.

Street submit to him and swear fealty.

He takes Oxford, receives hostages at Winchester, and marches on London.

Repulsed from London, he takes Walingford and Bath.

He is received as king by all the English.

Ethelred sends his family to Normandy.

¹ respectu] strepitu, C.² Quod] Here MS. M. has in a coeval hand in the margin, "Qua-

"liter Adelredus rex misit Emmam

"uxorem suam et duo filios in
"Normanniam."

A.D. 1013. jacebat, in loco qui Grenewyc nominatur, aliquantisper mansit, Flor. W. 615.
 Ethelred at et post ad Vectam insulam devectus, Nativitatem Domini in
 Greenwich illa celebravit. Qua peracta, Northmanniam devehitur, et a
 and the Isle of Wight. Ricardo comite honorifice suscipitur.
 He goes to Normandy. ¹ Interea Swanus tyrannus suæ classi sumptus affluenter pa-
 Tribute ex- rari, et tributum fere importabile solvi præcepit: similiter per
 acted by the omnia comes Turkillus classi, quæ apud Grenewyc jacebat, solvi
 Danes. mandavit. Et super hæc omnia, uterque illorum quotienscun-
 que eis libuerat, prædas egerunt, et multa mala fecerunt.

Bishops of Wells.

Post Livingum extsitit Willensis episcopus Ædelwynus
 Heveshamuensis abbas postea ejectus, cui successit Bricwynus.
 Sed ille iterum reversus et Brithcuinus ejectus: itemque Adel-
 wyno ejecto, Brithcuinus reversus: Merewith qui et Brithcwii;
 Dudeca Saxonicus.²

Will.
 Malmesb.
 G. P. ii. § 90.

MXXXVI.—XII.—MXIII.

A.D. 1014.
 Sweyn threatens the church of S. Edmund's.

Swanus tyrannus, post innumerabilia et crudelia mala, quæ Flor. W. 615.
 vel in Anglia vel in aliis terris gesserat, ad cumulum suæ
 damnationis, ex oppido ubi corpus pretiosi martyris Edmundi
 incorruptum requiescit, quod nemo prius audebat facere ex
 quo id oppidum datum fuerat memorati sancti ecclesiæ, grande
 tributum ausus est exigere: quod si cito non penderetur, se
 proculdubio ipsum oppidum cum oppidanis crematurum, ipsius
 martyris ecclesiam funditus eversurum, clericos variis modis
 cruciaturum, minatus est sæpissime. Insuper frequenter ipsi
 martyri multis modis detrahare, et illum nil sanctitatis habere,
 fuit ausus dicere:³ at quia modum suæ malitiæ noluit ponere,
 ultio Divina non permisit blasphemum diutius vivere. Deni-
 que imminente vespera diei, qua in generali placito, quod
 apud Geagnesbure tenuerat, hæc eadem minitans reiteravit,
 cum Danorum cuneis circumvallatus esset densissimis, Sanc-
 tum Edmundum ex adverso solus venientem vidit armatum.
 Quem⁴ cum vidisset, expavit, et nimio cum clamore vociferari
 cœpit: "Succurrite," inquit, "commilitones, succurrite; ecce
 " Sanctus Edmundus me venit occidere;" et hæc dicendo,
 acriter a sancto confossus cuspide, de emissario, cui insederat,
 decidit, et usque ad noctis crepusculum, magno cruciatus tor-

He repeats the threat at Gainsborough, and S. Edmund appears to him.

¹ *De importabili exactione tributis per Dacos, M.*

² *Post . . . Saxonicus*]. From MS. A. of Florence; being an extract from William of Malmesbury, G. P. II. § 90.

³ *fuit ausus dicere*] So MSS. A. and B. of Florence, the printed text has "ausus est evomere."

⁴ *Quem*] "Nota, pulchrum miraculum de morte Swani Dacorum regis tyranni per Sanctum Edmundum regem." M. in margin.

- Flor. W. 615. mento, 3^{ti}o nonas Februarii miserabili morte vitam finivit. A.D. 1014.
 Quo mortuo, filium ejus Canutum sibi regem constituit classica
 manus Danorum. At majores natu totius Angliæ ad regem
 Adelredum pari consensu nuncios festinanter misere, dicentes,
 se nullum plus amare vel amatuos esse quam suum naturalem
 dominum, si ipse vel rectius gubernare, vel mitius eos trac-
 tare vellet quam prius tractarat. Quibus auditis, Edwardum
 filium suum cum legatis suis ad eos dirigens, majores minores
 que gentis suæ amabiliter salutavit, promittens se illis
 mitem devotumque dominum futurum, in omnibus eorum volun-
 tati consensurum, consiliis acquieturum, et quicquid sibi vel
 suis ab illis probrose et dedecorose dictum vel contrarie fac-
 tum fuerat, placido animo condonaturum; si omnes unanimiter,
 et sine perfidia, illum recipere vellent in regnum. Ad hæc
 cuncti benigne responderunt. [Deinde amicitia plenaria ex
 utraque parte verbis et pacto confirmatur. Ad hæc principes
 se non amplius Danicum regem admissuros in Angliam una-
 nimiter sponponderunt.] Hiis gestis, ab Anglis in Nortmanniam
 mittitur, rex festinato Quadragesimali tempore reducitur, et
 ab omnibus honorabiliter excipitur. Interea Canuto et Lin-
 disiensibus convenit, ut caballis exercitui suo paratis, præda-
 tum simul descenderent; sed antequam essent parati, venit
 illo rex Adelredus cum exercitu valido, et Canuto cum classica
 manu expulso, Lindeseyam totam depopulans flammisque con-
 sumens, omnes incolas, quos poterat, occidit. Ille vero, fugæ
 præsidio celeriter arrepto, versus austrum cursum dirigens,
 brevi Sandicum ad portum est appulsus; et obsides, qui de
 tota Anglia patri suo dati fuerant, in terram exposuit; illorum-
 que manibus truncatis, auribus amputatis, naribus præscissis,
 abire permisit, et deinceps profectus est Denemarchiam, anno
 sequenti reversurus.
- Flor. W. 616. Super hæc omnia mala rex Adelredus classi, quæ apud Ethelred
 Grenewic jacuit, tributum,¹ quod erat xxx. librarum, pendi
 mandavit. Mare litus egreditur 3^{ti}o kalendas Octobris, et
 in Anglia villas quamplurimas innumerabilemque populi mul-
 titudinem submersit.²

Death of
Sweyn.
Feb. 3.
The English
recall Ethel-
red.

His pro-
mises of
good govern-
ment.

He returns
in Lent;
and expels
Canute from
Lindsey.

Canute kills
the English
hostages.

Ethelred
pays 30,000l.
to the
fleet at
Greenwich.

MXXXVII.—XIII.—MXV.

Hoc anno, cum apud Oxenfordam magnum haberetur placitum, perfidus dux Edricus Streona digniores et potentiores ministros ex Seovneburgensibus, Sigeferthum et Morkerum, filios Earngrimi, in cameram suam dolo suscepit, et occulte

A.D. 1015.
Council at
Oxford.

Sigeferth
and Morkar
killed.

¹ tributum] "Nota; grave tribu-
tum Dacis." M. in marg.

² submersit] "Nota; mirabile de
"mari." M. in marg.

A.D. 1015. illos ibi necare jussit; quorum facultates rex Adelredus ac- Flor. W. 616.

Edmund
the Etheling
seizes their
territories.

Canute
ravages
Wessex.

cepit, et derelictam Sigeferthi, Aldgitam, ad Maidulfi Urbem deduci præcepit: quæ cum ibi custodiretur, venit illuc Edmundus clito, et, contra voluntatem patris sui, illam sibi uxorem accepit, et inter Assumptionem et Nativitatem Sanctæ Mariæ profectus ad Fiburgingos, terram Sigeferthi et Mor-keri invasit, ac populum illorum sibi subjugavit.

Edric
Streone
deserts
Ethelred
and joins
Canute.

Eodem tempore Kanutus rex Danorum cum magna classe ad Sandicum portum venit, et mox Cantia circumnavigata, ostium Fromæ fluminis introivit, et in Dorsetania, et Sumer-setonia, Wiltoniensique provincia magnam prædam egit. Tunc, quia rex Adelredus apud Cosham ægrotavit, Edmundus clito, filius ejus, ex sua parte, et dux insidiis et dolo plenus, Edricus, in sua, magnum congregaverunt exercitum: sed cum in unum convenirent, modis omnibus insidias clitoni dux tetendit, illumque dolo perimere tentavit: quibus cognitis, mox ab invicem discesserunt, et locum suis inimicis dederunt. Non diu post, idem dux de regia classe xl^{ta}. naves, Danicis militibus instructas, sibi allexit, et Kanutum adiens, ipsius dominio se mancipavit. Idem West-Saxones datis obsidibus fecerunt, et post exercitui caballos paraverunt.

Bishops of
Winchester.

Defuncto Adelwoldo Wyntoniensi episcopo, successit Ælsius, eique Elfwinus.¹

MXXXVIII.—XIII.—MXVI.

A.D. 1016.
Canute and
Edric ravage
Mercia.

Futile at-
tempt of
Edmund to
resist.

Edmund
summons
his father
from Lon-
don.

Rex Danorum Kanutus, et perfidus dux Edricus Streona, cum multo equitatu amnem Tamensem, in loco qui Crigelade dicitur, transeuntes, ante Epiphaniam Domini Merciam hostiliter intraverunt, et multas villas in Warewyccana provincia popu-lantes, incenderunt, ac omnes quos invenerant occiderunt. Quod ut auditit clito Edmundus, cognomine Ferreum Latus, exercitum festinato congregavit. Sed cum congregatus esset, cum West-Saxonibus et Danis nolebant congredi Mercenses, nisi cum illis essent rex Adelredus et cives Londonienses: quapropter expeditione dimissa, unusquisque redit in sua. Festivitate vero transacta, iterum Edmundus clito majorem congregavit exercitum: quo congregato, nuncios Londoniam misit, rogans patrem suum, ut, cum omnibus quos habere poterat, sibi quam citius posset occurreret: qui, multis pugnatoribus coadunatis, illi festinanter occurrit. Sed cum exercitus in unum convenissent, intimatum est regi, quod nisi præcaveret sibi, quidam ex suis auxiliariis essent illum tradituri: idcirco mox exercitu dimisso, Londoniam rediit. Clito vero in North-

¹ Defuncto . . . Elfwinus] From MS. A. of Florence.

Flor. W. 616. umbriam ivit: unde putabant nonnulli, quod adhuc adversus A.D. 1016.
 Kanutum adhuc congregare majorem vellet exercitum; sed Edmund
 sicut Kanutus et Edricus ex una parte, ita ille et Huctredus, ravages
 Northumbriæ comes, provincias sunt depopulati nonnullas; the Mercian
 nam prius Staffordenciam, deinde Scrobbebiriensem, et Lege- shires that
 cestrensem provincias devastavere, quia adversus Danorum had refused
 exercitum ad pugnam exire noluere. Interea Kanutus et Ed- to join him
 ricus Streona primitus Bukungamnensem et Bedefordensem, against
 Huntedunensem, Nordhamptunensem, Lindicolniensem, Snotin- Canute.
 hampnensem provincias, dein Northumbriam depopulantur: quo
 cognito, clito Edmundus, populatione dimissa, ad patrem suum Edmund
 Londoniam properavit. Comes vero Huctredus domum festi- goes to
 nanter rediit, et necessitate compulsus, ad Kanutum cum om- London.
 nibus Northumbrensibus se contulit, et obsides ei dedit: et
 tamen ejus jussu vel permissu, a Turebrando, nobili et Da- Ucthed,
 nico viro, est peremptus, et cum eo Turketillus Neavanæ filius. earl of
 Quo patrato, Kanutus Edricum pro Huctredo comitem posuit, Northum-
 et post alacer versus austrum per aliam viam regressus, ante berland
 Paschalem festivitatem suas cum omni exercitu repetiit naves. slain.
 Eo tempore rex Anglorum Adelredus, xiv^a. indictione, nono
 kalendas Maii, feria ii^a, Londoniæ defunctus est, [post mag- Death of
 nos labores]¹ et multas vitæ suæ tribulationes, quas super king Ethel-
 illum venturas, regalis consecrationis suæ die, post impositam red.
 coronam, prophetico spiritu, Sanctus ei prædixerat Dunstanus:² April 23.
 "Quoniam," inquit, "aspirasti ad regnum per mortem fratris
 "tui, quem occidit mater tua, propterea audi verbum Domini:
 "hæc dicit Dominus: 'Non deficiet gladius de domo tua,
 "sæviens in te omnibus diebus vitæ tuæ, interficiens de Fulfilment
 "semine tuo, quousque regnum tuum transferatur in reg- of Dunstan's
 "num alienum, cujus ritum et linguam gens cui præsidet prophecy.
 "non novit.' Nec expiabitur nisi longa vindicta peccatum
 "tuum, et peccatum matris tuæ, et peccatum virorum qui
 "interfuere consilio ejus nequam." Corpus autem illius He is buried
 in ecclesia Sancti Pauli honorifice sepultum est. Cujus post at S. Paul's.
 mortem, episcopi, abbates, duces, et quique nobiliores An- Canute
 gliæ, in unum congregati, pari consensu, in dominum et chosen king.
 regem sibi Kanutum elegere, et ad eum in Sudhamptonia
 venientes, omnemque progeniem regis Adelredi coram illo
 abnegando repudiantes, pacem cum eo composuere, et fide-
 litatem illi juravere; quibus et juravit quod, et secundum

¹ *post magnos labores*] om. MSS.
 C. M. The words are supplied in a
 late hand in M.

² *Dunstanus*] "Nota, de prophe-

"tia beati Dunstani regi Adelredo."
 M. in marg. "Post obitum regis
 "Adelredi Kanutus in regem elec-
 "tus est." C. in marg.

A.D. 1016. Edmund Ironside is chosen by the Londoners, and received as king in Wessex.	Deum et secundum sæculum, fidelis esse vellet eis dominus. At cives Londonienses, et pars nobilium, qui eo tempore consistebant Londoniæ, ¹ clitonem Edmundum unanimi consensu in regem levavere; qui solii sublimatus culmine regalis, intrepidus West-Saxoniam adiit sine cunctatione, et ab omni populo magna susceptus gratulatione, suæ ditioni subegit eam citissime: quibus auditis, multi Anglorum populi magna cum festinatione illi se dederunt voluntarie. Kanutus autem interim cum tota sua classe circa Rogationes Londoniam devehitur: quo cum venisset, in australi parte Tamensis magnam scrobem foderunt, et naves suas in occidentalem partem pontis traxerunt; deinde urbem alta lataque fossa et obsidione cingentes, ingressum et egressum cunctis intercluserunt, ac eam frequenter expugnare moliti sunt, sed a civibus, illis viriliter resistentibus, procul a mœnibus repelluntur. Quapropter, obsidione ad tempus dimissa, exercitusque parte ad naves custodiendas relicta, in West-Saxoniam abierunt propere, et regi Edmundo Ferreo Lateri, spatium congregandi exercitum non dedere; quibus tamen ille cum exercitu, quem in tantillo spatio congregarat, Dei fretus auxilio, audacter in Dorsetania occurrit, et in loco qui Peonnum vocatur, juxta Gillingham, ² cum eis congressus, vicit, et eos in fugam vertit. Post hæc, media æstate transacta, denuo majori quam prius exercitu congregato, fortiter configere statuit cum Kanuto, cui occurrit in Hwiccia, in loco qui Sceastran nominatur. Ubi exercitum pro loco et copiis instruit, optimum quemque in primam aciem subducit, cæterum exercitum in subsidiis locat, unumquemque nominans, appellat, hortatur, rogat, ut meminerint se pro patria, liberis, conjugibus, atque suis domibus certare, et optimis sermonibus militum animos accendebat: deinde tubicines canere, et cohortes paulatim incedere jubet. Idem facit hostium exercitus. Ubi eo ventum est ubi ab illis prælium committi posset, maximo clamore cum infestis signis occurrunt; lanceis et gladiis pugna geritur, maxima vi certatur. Interea rex Edmundus Ferreum Latus in prima acie cominus acriter instabat, omnia providebat, multum ipse pugnabat, sæpe hostem feriebat, ³ strenui militis et boni imperatoris officia simul exequabatur: sed quia Edricus Streona, dux perfidissimus, et Almarus dilectus, Algarusque filius Meawes,	Flor. W. 617
Canute besieges London in vain.		
Battle of Gillingham.		
Battle of Sherstone.		
Valour of Edmund.		

¹ "Cives Londonienses et qui cum eis consistebant clitonem Edmundum in regem levaverunt." C. in marg.

² *Gillingham*] "Nota; de prima victoria Edmundi regis contra Canutum." M. in marg.

³ *feriebat*] fovebat, C. M.; corrected in a late hand in M.

Flor. W. 617* qui ei auxilio esse debuerant, cum Sudhamptoniensibus et Wil- A.D. 1016.
toniensibus provincialibus, innumeraque populi multitudine, in Treachery
parte Danorum fuerant, ejus exercitus nimis erat defatigatus. of Edric
Attamen primo die belli, Lunæ scilicet die, tam durum tam- Streone.
que cruentum exstitit prælium, ut uterque exercitus præ las-
situdine diutius non valens pugnare, sole jam occidente, ab
invicem sit digressus spontanea voluntate. Sed postera die
rex Danos protereret¹ omnes, si perfidi ducis Edrici Streonæ
insidiæ non essent. Siquidem² cum pugna vehemens esset,
et Anglos fortiores esse cerneret, cujusdam viri, regi Edmundo
facie capillisque simillimi, Osmeari nomine, capite amputato
et in altum levato, exclamat Anglos frustra pugnare, dicens;

“ Vos Dorsetenses, Domnani, Wiltonienses,
“ Amisso capite præcípites fugite,
“ En domini vestri caput, Edmundi basilei,
“ Hic teneo manibus: cedit quantocius.”³

Quod ubi Angli accepere, magis atrocitate rei quam fide
nuncii terrentur: unde factum est, ut inconstantes quique
paululum a fuga abessent; sed illico quod rex viveret com- The English
perto, animos tollebant, et in Danos acrius incedebant, ex maintain
illisque multos prostrabant, summis certantes viribus usque ad the battle:
crepusculum noctis. Qua adveniente, ut pridie, digressi sunt Canute
spontaneæ. At ubi plerumque noctis processit, Canutus e castris withdraws,
suos abire silentio jussit, et versus Londoniam iter arripiens, ad and besieges
naves repedavit, ac non multo post Londoniam reobsedit. Ubi London again.
autem dies advenit, et rex Edmundus Ferreum Latus Danos
fugisse⁴ comperit, majorem congregaturus exercitum, in West-
Saxoniam revertitur: ejus strenuitatem videns sororius ejus
perfidus dux Edricus, ut naturalem dominum requisivit illum, Edric
et pace cum eo reintegrata, se fidelem ei permansurum jura- Streone goes
vit. Ita exercitu vice 3ta congregato, Londonienses cives ab over to
obsidione rex liberavit, Danos ad suas naves fugavit. Post Edmund.
biduum Tamensim, in loco qui Brentforde nominatur, trans- The siege of
fretavit, cum Danis 3to prælium commisit, et fugatis eis London
victor exstitit. raised.

Ea vice multi Anglorum populi, dum incautius flumen trans- Edmund
irent, demerguntur. Exinde rex, numerosiorem congregaturus goes into
exercitum, in West-Saxoniam properat. Dani vero Londoniam Wessex.

¹ *protereret*] *proteret*, M.

² *Siquidem*] “Nota perfidam pro-
ditionem ducis Edrici;” M. in
marg.

³ *quantocius*] The metre would
require *quamciti*; but the reading
of the MS. is as in the text.

⁴ *fugisse*] “Nota victoriam regis
“ Edmundi contra Dacos, tertio.”
M. in marg. “ 3^{ti}um bellum, ejus
“ victoriam Eadmundus optinuit.”
C. in marg.

A.D. 1016. The Danes return to the siege of London, again with- out success. Danes in the Orwell and the Medway.	petunt, obsidione illam cingunt, et omni ex parte oppugnant, Flor. W. 617. sed Domino¹ juvante, nil omnino proficiunt. Ob quam rem cum sua classe recedentes inde, amnem qui Arewē dicitur in- trant, et navibus exilientes, prædatum in Merciam pergunt, obvios quosque cædunt, more solito villas incendunt, prædam agunt, post ad naves redeunt; pedestres in flumen, quod Meo- dewage nuncupatur, navibus devehuntur, equestres vero vivam prædam per terram minant. Interea rex Edmundus Ferreum Latus exercitum fortem de tota Anglia quarto congregavit, et in loco ubi prius Tamensi fluvio transmeato, in Cantiam citus Flor. W. 618.
Battle of Otford.	intravit, ac juxta Otafordam² cum Danis pugnam iniit: at illi non ferentes impetum ejus, terga verterunt, et cum suis equis in Sceapege fugerunt;³ ex quibus tamen omnes, quos compre- hendere potuit, occidit, et nisi perfidus dux Edricus Streona suis insidiis et insiliis eum apud Eagelesforde, ne suos perse- queretur hostes, retineret, eo die plena potiretur victoria. Quo in West-Saxoniam reverso, Kanutus suas copias in Est- Saxoniam trajecit, et iterum prædandi causa Merciam repetiit, et pejora prioribus exercitum facere jussit. Illi autem satis im- pigre jussa peragunt, et omnibus qui in manus venerant obtrun- catis, villis quam plurimis incensis, agris depopulatis, prædæ ubertate ditati, ad naves repedant festini: quos rex Anglorum Edmundus Ferreum Latus, cum exercitu, quem de tota Anglia contraxerat, insecutus, in monte qui Assandun, id est, Mons [Asini], nominatur, abeuntes est consecutus: ibi festine triplici- bus subsidiis aciem instruit, deinde turmas singulas circumiens, monet atque obtestatur uti, memores pristinæ virtutis atque victoriæ, sese regnumque suum a Danorum avaritia defendant; cum hiis certamen fore quos antea vicerunt. Interea Kanutus paulatim in æquum locum suos deducit; at contra, rex Ed- mundus aciem, sicuti instruxerat, velociter movet, et repente
Battle of Assandun.	signo dato Danos invadit. Summa vi utrinque dimicatur, ex hiis et illis multi cadunt; verum perfidus dux Edricus Streona, videns Danorum aciem inclinatam, et Anglos habituros victo- riam, ut prius Kanuto promiserat, cum Magesetensibus, et exer- citus parte cui præerat, fugam capessit, et dominum suum regem Edmundum et Anglorum exercitum dolis circumvenit, et Danis victoriam suis insidiis dedit. Occisus⁴ est in ea pugna
Perfidy of Edric Streone.	
Victory of the Danes.	

¹ *Domino*] Deo, F. W.

² *Otafordam*] Ottaforda, F. W.

³ *fugerunt*] "Nota quartam vic-
toriam Edmundi contra Dacos, et
" plenam nisi proditio ducis Edrici
" fuisset." M. in marg. "4th bel-
" lum cujus victoriam Eadmundus

" obtinisset nisi Edrici insidiæ fuis-
" sent." C. in marg.

⁴ *Occisus*] "Nota magnam stra-
" gem nobilium Anglorum per pro-
" ditionem perfidissimi Edrici." M.
in marg.

Flor. W. 618. Alfricus dux, Godewynus dux, Ulfketelus Estanglorum dux, A.D. 1016. Adelwardus dux, filius ducis Estanglorum Athelwini Dei amici, totusque fere globus nobilitatis Anglorum, qui nullo in bello majus unquam vulnus quam ibi acceperunt. Ealnotus quoque Lincolnensis episcopus, Ramesigensis quondam præpositus, et Wlsius abbas, qui ad exorandum Deum pro milite bellum agente convenerant, interfecti sunt. Interjectis post hæc paucis diebus, cum rex Edmundus Ferreum Latus cum Kanuto vellet adhuc dimicare, perfidus dux Edricus et quidam alii id nullo modo fieri sinebant, sed illi consilium dabant, ut pace facta cum Kanuto regnum divideret: quorum suggestio- nibus, licet invitus, ad postremum cum consentiret, recurren- tibus internunciis, et obsidibus ad invicem datis, ambo reges, ad locum qui Deorhurst¹ nominatur, in unum convenerunt. Edmundus cum suis in occidentali ripa Sabrinæ, Kanutus vero cum suis in orientali consedit. Deinde uterque rex in insu- lam quæ Olanegæ appellatur, et est in ipsius fluminis medio sita, trabariis advehitur; ubi pace, amicitia, fraternitate, et pacto et sacramentis confirmata, regnum dividitur. West- Saxoniam, Estangliam, Est-Saxoniam cum Londonia; ² corona tamen regni Edmundo remansit. Dein armis et vestibus mu- tuatis, tributoque quod classicæ manui penderetur statuto, ab invicem discesserunt. Dani tamen cum præda quam diripue- rant suas ad naves redierunt; cum quibus [pacem]³ dato pretio cives Londonienses [fecerunt, et]⁴ eos secum hiemare permiserunt. Post hæc, rex Edmundus Ferreum Latus, circa festivitatem Sancti Andreae, xv^a. indictione, decessit ⁵ Lon- doniæ; sed cum avo suo, rege pacifico Eadgaro, sepultus est Glastoniæ: cujus post mortem, rex Kanutus omnes episcopos et duces, necnon et principes, cunctos[que] optimates gentis Angliæ, Londoniæ congregari jussit. Qui, cum venissent ante eum, quasi nesciens, interrogavit eos sagacissime qui fuerunt

Nobles slain
at Assandun.

Conferences
of Edmund
and Canute
at Deorhurst
and Alney.

Division of
the king-
dom.

Death of
Edmund
Ironsides.

¹ *Deorhurst*] Deorhust, M.

² *Londonia*] The sense is obviously incomplete. MS. A. (of Florence) supplies the word *Canuto*, but this seems to give a wrong sense, as the provinces enumerated were apportioned to Edmund Ironside. Thorpe in his edition of Florence fills up the hiatus with the words of Roger of Wendover, proceeding after Londonia, "civitate et totam terram ad " australem plagam Tamesis flumi- " nis obtinuit Eadmundus, Canuto

" Aquilonares partes Angliæ obti-
" nente."—"Regnum Angliæ divi-
" ditur, corona cum Edmundo re-
" manente; et cito post gravem
" infirmitatem incidens Londoniis
" decessit." "Successit in regnum
" Kanutus." C. in marg.

³ *pacem*] om. C. M.

⁴ *fecerunt et*] om. C. M.

⁵ *decessit*] "De morte Edmundi
" regis et falsa adulatione Anglo-
" rum facta Kanuto, et ejus corona-
" tione." M. in marg.

A.D. 1016. testes inter eos et Edmundum, quando conventionem amicitiae Flor. W. 618.
 et divisionem regni inter ipsos gesserunt, qualiter ipse et Ed-
 mundus de fratribus et filiis ejusdem inter se locuti fuissent :
 utrum fratribus et filiis ejus liceret in regno Occidentalium
 Saxonum post mortem patris¹ eorum regnare, si Edmundus
 moreretur vivente illo. At illi cœperunt dicere, se proculdubio
 scire quod rex Edmundus fratribus suis nullam portionem regni
 sui, nec se spirante neque moriente, commendasset; dixerunt-
 que hoc se nosse, Edmundum regem velle Kanutum adiutorem
 et protectorem esse filiorum ejus, donec ætatem regnandi ha-
 buissent. Verum illi, testante Deo, falsum perhibuerunt tes-
 timonium, et fraudulenter mentiti sunt, æstimantes illum sibi
 et mitiorem esse propter mendacium eorum, et se ab eo pre-
 tium sumere magnum. Ex quibus falsis testibus quidam, non
 post multum tempus, ab eodem rege interfecti sunt. Tunc
 rex Kanutus, post supradictam interrogationem, conatus est a
 præfatis optimatibus fidelia juramenta recipere. At ipsi jura-
 verunt illi, quod eum regem sibi eligere vellent, eique humi-
 liter obedire, et suo exercitui vectigalia dare; et, accepto pig-
 nore de manu sua nuda, cum juramentis a principibus
 Danorum, fratres et filios Edmundi omnino expulerunt,² eos-
 que reges esse negaverunt. Unus autem ex ipsis præfatis
 clitonibus erat Edwynus, egregius ac reverentissimus regis
 Edmundi germanus, quem ibidem cum consilio pessimo exu- Flor. W. 619.
 lem esse debere constituerunt. Et cum audisset Kanutus rex
 adulationem supradictorum, et despectionem quam fecerunt in
 Edwynum, gaudens introivit in cameram suam, vocansque ad
 se perfidum ducem Edricum, sciscitatur ab eo quomodo sors
 decipere valuisset Edwynum, ut mortis subiret periculum. Qui³
 respondens, dixit se scire quandam virum alium, Adelwardum
 nomine, qui se facilius eum in mortem tradere quivisset, cum
 quo colloquium habere posset, illique nimiam mercedem pro-
 mittere. Cognito autem viri nomine, vocavit eum rex ad se,
 astutissime dicens: " Sic et sic allocutus est me dux Edricus,
 " dicens te posse seducere Edwynum clitonem, ut occidatur.
 " Modo adquiesce consiliis meis, et potieris omni honore et
 " dignitate patrum tuorum; et quære mihi caput ejus, et eris
 " mihi carior fratre germano." Ille vero dicebat se velle eum
 quærere ut interficeretur, si ullo modo valuisset. Verumtamen
 nondum illum necare volebat, sed propter excusationem hoc
 promittebat; erat enim ille ex nobilissimo genere Anglorum
 ortus.

Canute is
accepted as
sole king.

Conspiracy
against the
Etheling
Edwin.

¹ mortem patris] patrem, F. W.

² expulerunt] despexerunt, F. W.

³ Qui] " De proditiōe et pessimo
 " consilio ducis Edrici." M. in
 marg.

MXXXIX.—XV.—MXVII.

Flor. W. 619. Benedictus centesimus xl^{mus} papa.

A.D. 1017.

Hoc anno rex Cānutus totius Angliæ suscepit imperium, idque in quatuor partes divisit: West-Saxoniam sibi, Est-Saxoniam¹ Turkillo comiti, Merciam Edrico duci, Nordhumbriam Yrco comiti. Fœdus etiam cum principibus et omni populo ipse, et illi cum ipso percusserunt, et amicitiam [firmam] inter se juramentis stabilierunt, omnesque veteres inimicitias postponentes sedaverunt. Dein consilio² perfidi ducis Edrici, rex Kanutus Edwynum, regis Edmundi germanum, et Edwynum, qui rex³ appellabatur rusticorum, exlegavit; verum sequenti tempore cum rege pacificatus est Edwynus; Edwius vero clito, deceptus illorum insidiis quos eo tenus amicissimos habuit, jussu et petitione regis Kanuti, eodem anno occiditur innocenter. Dedit etiam consilium Edricus, ut clitunculos, Edwardum et Edmundum, regis Edmundi filios, necaret; sed quia magnum dedecus sibi videbatur ut in Anglia perimerentur, parvo elapso tempore, ad regem Suanorum occidendos misit;⁴ qui, licet fœdus inter eos esset, precibus illius nullatenus adquiescere voluit, sed illos ad regem Hungariorum, Salomonem nomine, misit nutriendos, vitæque reservandos; quorum unus, scilicet Edmundus processu temporis ibidem vitam finivit; Edwardus vero Agatham, filiam germani imperatoris Henrici, in matrimonium accepit, ex qua Margaretam⁵ Scottorum reginam, et Christinam sanctimonialem virginem, et clitonem Edgarum suscepit.

Canute divides England into four provinces.

Death of the Etheling Edwin.

Edmund's children sent to Hungary.

Children of Edward, son of Edmund.

Mense Julio rex Kanutus derelictam regis Ægelredi, reginam Alfgivam, in conjugium accepit: ac in Nativitate Domini, cum esset Londoniæ, perfidum ducem Edricum in palatio jussit occidere,⁶ quia timebat insidiis ab eo aliquando circumveniri, sicut domini sui priores Ægelredus et Edmundus frequenter sunt circumventi; et corpus illius super murum [civitatis]⁷ projici, ac insepultum⁸ præcepit dimitti: cum quo dux Nordmannus,

Marriage of Canute and Emma.

Punishment of Edric Streone.

¹ *Est-Saxoniam*] East Angliam, F. W., and so corrected in a late hand in M.

² *consilio*] "Nota malum consilium ducis pessimi Edrici." M. in marg.

³ *rex*] inserted in a later hand, M.

⁴ *misit*] "De duobus filiis Ed-

"mundi regis Ferrei Lateris." M. in marg.

⁵ *Margaretam*] "Nota de ortu Sanctæ Margaretæ reginæ Scottorum." M. in marg.

⁶ *occidere*] "Nota miseram et dignam mortem perfidi ducis Edrici." M. in marg.

⁷ *civitatis*] illius, C. M.

⁸ *insepultam*] in sepulcrum, C.

A.D. 1017. filius Leofwini ducis, frater scilicet Leofrici comitis; et Æthel- Flor. W. 619.
Leofric wardus, filius Agelmari ducis; et Brictricus filius Aelphegi
earl of Mercia. Domraniensis satrapæ, sine culpa sunt interfecti. Leofricum,
pro Nordmanno suo germano, rex constituit ducem, et eum
postmodum valde carum habuit.

MXL.—XVI.—MXVIII.

A.D. 1018. ¹Hoc anno de tota Anglia septuaginta duo millia, et de
Tribute to Londonia quindecim millia libræ exercitui Danorum sunt per-
the Danes. solutæ; et cum rege Kanuto xl. naves remansere, cæteræ vero
Danemarchiam sunt revectæ.
Peace of Angli et Dani apud Oxefordam de lege regis Eadgari
Oxford. tenenda concordēs sunt effecti.

MXLI.—XVII.—MXIX.

A.D. 1019. Hoc anno rex Anglorum et Danorum Kanutus Denemarchiam
Canute adiit, et ibi per totam hyemem mansit. Defuncto Ælmaro
visits Den- Selesiensis episcopo, successit Adelrichus.²
mark.

MXLII.—XVIII.—MXX.

A.D. 1020. Benedictus papa, præsente Henrico imperatore et Ricardo
The pope at Fuldensi abbate in eodem cænobio, publicam Missam cantavit
Fulda. in natali Sanctorum Philippi et Jacobi.

Council at Kanutus rex Angliam rediit, et in Paschali festivitate, apud
Cirencester. Cirencestriam magnum concilium habuit, et Aedwardum ducem
Death of exlegavit. Liwigus Doruberniæ archiepiscopus vita decessit,
Living. cui Adelnotus, qui Bonus appellabatur, nobilis viri Agelmari
filius, successit.

Dedication Eodem anno ecclesia, quam rex Kanutus et comes Turkillus,
of church at in monte qui Assandun dicitur, construxerant, illis præsenti-
Assandun. bus, a Wlstano archiepiscopo Eboracensi, et multis aliis epi-
scopis, cum magno honore et gloria dedicata est.³

MXLIII.—XIX.—MXXI.

A.D. 1021. Erconbaldus episcopus Mogontinus obiit xvi^o. kalendas Sep- Flor. W. 620.
Aribo, arch- tembris; cui Aribo successit.
bishop of Mentz.

¹ *Hoc anno*] “Nota gravem ex-
“actionem Dacorum ab Anglia,
“octoginta et vii. millia librarum.”
M. in marg.

² *Defuncto . . . Adelrichus*] From
MS. A. of Florence; wrongly, for
Almar continues bishop until 1022.

³ *dedicata est*] The story of the
election of Edmund bishop of Dur-
ham, given in the editions of Flo-
rence from the MS. A. is here
omitted; being given below under
the year 1030.

Flor. W. 620. Kanutus rex Anglorum et Danorum, ante festivitatem Sancti A.D. 1021.
Martini, Turkillum prædictum comitem cum uxore sua Egitha Banishment
expulit Anglia. Algarus Orientalium Anglorum episcopus obiit, of Turkill.
cui Alwinus successit.

MXLIH. — XX. — MXXII.

Alfthelnotus Doruberniæ archiepiscopus Romam ivit; quem A.D. 1022.
Benedictus papa magno cum honore suscepit, et pallium illi Ethelnoth
dedit. goes to
Rome.

MXLV. — XXI. — MXXIII.

Eclipsis¹ solis verno² tempore hora nona. Corpus Sancti A.D. 1023.
Ælphégi martyris de Londonia Doroberniam est translatus. Translation
of S. El-
phege.
May 28.
Wlstanus, Eboracensium archiepiscopus, Eboraci, v^{to} kalendas
Junii, feria tertia, defungitur, sed corpus ejus Hely deferitur, et
ibi sepelitur; cui successit Alfricus Wintoniensis præpositus.

MXLVI. — XXII. — MXXIIII.

Benedictus papa obiit. Johannes centesimus xlv^{us} primus A.D. 1024.
papa. Henricus pius obiit ii^o idus Julii, feria 3^{ia}, et sepul- Death of the
tus est in Babonis monte, id est Babenberhc. emperor
Henry:

CAPITULUM.

Romanorum nonagesimus iiii^{us} Conraldus regnavit annis Conrad
quindecim. succeeds.

MXLVII. — I. — MXXV.

Edmundus vir religiosus Lindisfarnensem episcopatum sus- A.D. 1025.
cepit. Edmund
bishop of
Durham.

MXLVIII. — II. — MXXVI.

Cyclus decennovenalis xxvii^{us} incipit; indictione ix^a.

Alfricus Eboracensis archiepiscopus Romam ivit, et a Jo- A.D. 1026.
hanne papa pallium suscepit. Obit Ricardus Secundus dux Archbishop
Alfric goes
Northmannorum, cui successit Ricardus 3^{ius}, qui eodem anno to Rome.
mortuus est; cui Robertus frater ejus successit.

MXLIX. — III. — MXXVII.

Cum regi Anglorum et Danorum Kanuto intimatum fuisset, A.D. 1027.
quod Norregani regem suum Olavum, propter ejus simplicita- Canute
tem et mansuetudinem, æquitatem et religiositatem, nimis vili- intrigues
penderent,³ multum auri et argenti quibusdam illorum misit, with the
Norwegians.

¹ *Eclipsis*] "Eclipsis hoc anno." "Norregani regem suum spreve-
M. in marg. "runt propter suam simplicitatem."
² *verno*] vero, C. M. M. in marg.
³ *vilipenderent*] "Nota qualiter

A.D. 1027. multis rogans petitionibus, ut illo spreto et abjecto, deditionem Flor. W. 620.
The Norwe- illi facerent, ac illum super se regnare permitterent: qui, cum
gians are ready to accept Canute as king.
ea quæ miserat aviditate magna suscepissent, ei remandari jusserunt, ad illum suscipiendum se paratos fore quandocunque vellet venire.

ML.—III.—MXXVIII.

A.D. 1028. Kanutus rex Anglorum et Danorum quinquaginta navibus
Canute conquers Norway.
magnis Norregam devectus, Olavum regem de illa expulit, sibi- que eam subjugavit. Eodem anno natus est Marianus¹
Marianus born. Hiberniensis probabilis Scottus, cujus studio et labore hæc chronica præcellens est de diversis libris coadunata.

MLI.—V.—MXXIX.

A.D. 1029. Kanutus rex Anglorum, et Danorum, et Norreganorum ad
Canute returns home and banishes Hacon.
Angliam rediit, et post festivitatem Sancti Martini Danicum comitem Hacun, qui nobilem matronam Gunnildam, sororis suæ et Wyrtegeorni regis Wynidorum filiam, in matrimonio habuit, quasi legationis causa, in exilium misit: timebat enim ab illo vel vita privari vel e regno expelli.

MLII.—VI.—MXXX.

A.D. 1030. Defuncto Aldhuno Lindisfarnensi episcopo, tribus pene annis Flor. W. 619.
Story of the election of Edmund bishop of Durham.
ecclesia pastoralis beneficio destituebatur. Facto in unum conventu, cum de electione episcopi tractaretur, religiosus presbyter Edmundus nomine supervenit et joco dixit, "Cur me episcopum non eligitis." Cujus jocosum non jocosè acceperunt qui aderant, sed elegerunt illum, et triduo indicto jejuniis Sancti Cuthberti velle super hoc quærebant. Celebrante presbytero Missam ad caput ipsius sancti in medio canone quasi de ejusdem patris sepulchro vox audita est quæ tribus vicibus Edmundum episcopum nominavit.²

Death of Hacon and Olaf.
Prædictus comes Hacun in mari periit: quidam tamen Flor. W. 620.
dicunt eum occisum fuisse in Orcada insula. Sanctus Oslavus, rex et martyr, Haroldi regis Norreganorum filius, in Norrega injuste perimitur a Norreganis.³

¹ *Marianus*] "Nota nomen compositoris hujus libri." M. in marg.

² *Defuncto . . . nominavit*] Given in F. W. under the year 1020. M. has in the margin "Nota miraculum

"de electione cujusdam episcopi Dunelmensis."

³ *Norreganis*] "Nota de injusta nece Sancti Olavi regis Norregæ." M. in marg.

MLIII.—VII.—MXXXI.

Flor. W. 620. Kanutus rex Anglorum, et Danorum, et Norreganorum, de A.D. 1031.
Denemarchia magno cum honore Romam ivit, et Sancto Petro, Canute
apostolorum principi, ingentia dona, in auro et argento, aliis- visits Rome,
que rebus pretiosis obtulit. A Johanne papa, ut scholam and obtains
Anglorum¹ ab omni tributo et thelone liberaret, impetravit; the freedom
et in eundo et redeundo largas pauperibus eleemosynas ero- of the school
gavit;² ac multas per viam clausuras, ubi thelon a peregrinis of the Eng-
extorquebatur, ingenti pretio dato, dissipavit. Hic etiam ante lish there,
sepulcrum Apostolorum vitæ suæ morumque emendationem and the
Deo devovit; unde et epistolam memoriæ dignam, per virum abolition of
prudentissimum Liwingum, tunc Tavestokensis ecclesiæ ab- exactions
batem, post vero mox eodem anno in Cridiatuniensis ecclesiæ from pil-
pontificatu Eadnothi successorem, qui sibi comes itineris exstitit, grims.
aliosque suos legatos Angliam misit, dum ipse Roma rediens He writes
per viam quam ierat, Denemarchiam priusquam Angliam pete- to the arch-
ret: cujus epistolæ textum hic subscribere dignum duximus. bishops and
nation.

“ Kanutus rex totius Angliæ, et Denemarchiæ, et Norrega- Letter of
“ norum, et partis Swanorum, Ædelnoto metropolitano, et Canute.
“ Alfrico Eboracensi archiepiscopo, omnibusque episcopis et
“ primatibus, et toti genti Anglorum, tam nobilibus quam
“ plebeis, salutem. Notifico vobis me noviter isse Romam, He has
“ oratum pro redemptione peccaminum meorum, et pro salute visited
“ regnorum, quique meo subjacent regimini populorum. Rome.
“ Hanc quidem profectionem Deo jam olim deoveram, sed
“ pro negotiis regni, et causis impredientibus, huc usque per-
“ ficere non poteram: nunc autem ipsi Deo meo Omnipotenti
“ valde humiliter gratias ago, Qui mihi concessit in vita
“ mea sanctos apostolos Suos, Petrum et Paulum, et omne
“ sanctuarium, quod infra urbem Romam aut extra adiscere
“ potui, expetere, et secundum desiderium meum præsentia-
“ liter venerari et adorare. Ob id ergo maxime hoc patravi,
“ quia a sapientibus didici, Sanctum Petrum apostolum mag- The motive
“ nam potestatem a Deo³ accepisse ligandi atque solvendi, of his visit.
Flor. W. 621. “ clavigerumque esse regni cœlestis, et ideo specialius ejus
“ patrociniū apud Deum diligenter expetere valde utile duxi.
“ Sit autem vobis notum, quia magna congregatio nobilium
“ in ipsa Paschali sollemnitate ibi cum domino papa Johanne

¹ Anglorum] “Nota quod Kanu-
tus rex liberavit scolam Angliæ
“ a tributo, et multas clausuras et
“ telones versus Romam.” M. in
marg. Canute’s visit to Rome is fixed

to the year 1027 by his mention of
Conrad: see Wippo, *V. Conrad*.

² erogavit] daret, C. M.

³ Deo] with MSS. A. B. of
Florence.

- A.D. 1031. " et imperatore Conrado erat,¹ scilicet omnes principes gen- Flor. W. 621.
 He met the " tium a monte Gargano usque ad istud proximum mare, qui
 emperor " omnes me et honorifice susceperunt, et donis pretiosis [hono-
 Conrad " ravere; maxime autem ab imperatore donis variis]² et mu-
 there. " neribus variis honoratus sum, tam in vasis aureis et argen-
 " teis, quam in palliis 'et vestibus valde pretiosis. Locutus
 " sum igitur cum ipso imperatore, et domino papa, et princi-
 " pibus qui ibi erant, de necessitatibus totius populi universi
 " regni mei, tam Anglorum quam Danorum, ut eis concede-
 " retur lex æquior et pax securior in via Romam adeundi, et
 He obtained " ne tot clausuris per viam artentur, et propter thelon injustum
 the abolition " fatigentur; annuitque postulatis imperator, et Robertus³
 of the tolls " rex, qui maxime ipsarum clausurarum dominatur; cunctique
 taken from " principes edictis firmaverunt, ut homines mei, tam merca-
 pilgrims on " tores quam alii orandi causa viatores, absque omni angaria
 the way. " clausurarum et theoloneariorum, firmaque pace et justa lege
 " securi, Romam eant et redeant. Conquestus sum iterum
 " coram domino papa, et mihi valde displicere causabar,
 He com- " quod mei archiepiscopi in tantum angariabantur immensitate
 plained of " pecuniarum, quæ ab eis expetebatur, dum pro pallio acci-
 sums exac- " piendo, secundum morem, apostolicam sedem expeterent;
 ted for palls. " decretumque est ne id deinceps fiat.⁴ Cuncta enim quæ a
 " domino papa, et ab ipso imperatore, et a rege Rodberto,⁵
 " cæterisque principibus, per quorum terras nobis transitus
 " est ad Romam, pro meæ gentis utilitate postulabam, libentis-
 " sime annuerunt, et concessa sacramento etiam firmaverunt,
 " sub testimonio quatuor archiepiscoporum, et xx. episcopo-
 " rum, et innumeræ multitudinis ducum et nobilium, qui ibi
 " aderant. Quapropter Deo Omnipotenti gratias magnificas
 " reddo, quia omnia quæ desideraveram, prout mente decre-
 " veram, prospere perfeci, votisque meis ad velle satisfeci.
 He has de- " Nunc [itaque] notum sit omnibus vobis, quia ipsi Deo Om-
 termined to " nipotenti supplex devovi vitam meam amodo in omnibus
 reform his " justificare,⁶ et regna mihi subdita populosque juste et pie
 life. " regere, æquumque iudicium per omnes⁷ observare: et si

¹ erat] "Nota honorem eidem
 " Kanuto exhibitum a papa, impera-
 " tore et multis principibus." M.
 in marg.

² honoravere . . . variis] om. C.
 M.

³ Robertus] So MS. A. of Flo-
 rence. The editors read *Rodolphus*;
 Rudolf II. of Burgundy.

⁴ fiat] "Nota quod idem Kanutus
 " impetravit quod archiepiscopi An-
 " glie non irent Romam pro pallio."
 M. in marg.

⁵ Rodberto] Rudolpho, F. W.
⁶ justificare] with MSS. A. B. of
 Florence.

⁷ omnes] with MSS. A. B. of
 Florence.

Flor. W. 621. " quid per meæ juventutis intemperantiam atque negligenti- A.D. 1631.
 " tiam hactenus præter id quod justum erat actum est, totum He entreats
 " deinceps, Deo auxiliante, dispono emendare. Idcirco ob- the co-ope-
 " testor, et præcipio meis consiliariis, quibus regni consilia ration of his
 " credidi, ne ullo modo, aut propter meum¹ timorem, aut subjects in
 " alicujus potentis personæ favorem, aliquam injustitiam his reforms.
 " amodo consentiant, vel patiantur pullulare in omni regno
 " meo. Præcipio etiam omnibus vicecomitibus et præpositis
 " universi regni mei, sicut meam amicitiam et suam salutem
 " volunt habere, ut nulli homini, nec diviti nec pauperi, vim
 " injustam inferant; sed omnibus, tam nobilibus quam igno-
 " bilibus, et divitibus et pauperibus, sit fas justa lege po-
 " tiundi, a qua nec propter favorem regium, aut alicujus
 " potentis personam, nec propter congregandam mihi pecu-
 " niam, ullo modo devietur; quia nulla mihi necessitas est,
 " ut iniqua exactione mihi pecunia congregetur. Ego itaque, He is going
 " quod vobis notum fieri volo, eadem via qua exivi regre- to visit
 " diens, Denemarchiam eo, pacem et firmum pactum, omnium Denmark.
 " Danorum consilio, cum eis gentibus et populis compositu-
 " rus, qui nos et regno et vita privare, si eis possibile esset,
 " volebant, sed non poterant; Deo scilicet virtutem illorum
 " destruyente, Qui nos Sua benigna nobis pietate² in regno et
 " honore conservet, omniumque inimicorum nostrorum poten-
 " tiam et fortitudinem deinceps dissipet et adnihillet. Compo- After which
 " sita denique pace cum gentibus quæ in circuitu nostro sunt, he will
 " dispositoque et pacato omni regno nostro hic in Oriente, ita return to
 " ut a nulla parte bellum aut inimicitias aliquorum timere England.
 " habeamus, quam citius hac æstate apparatus navigii pro-
 " curare potero, Angliam venire dispono. Hanc autem episto-
 " lam idcirco præmisi, ut de mea prosperitate omnis populus
 " regni mei lætificetur; quia, ut vos ipsi scitis, nunquam
 " memetipsum nec meum laborem abstinui, nec adhuc absti-
 " nebo, impendere pro omnis populi mei necessaria utilitate.
 " Nunc igitur præcipio, et obtestor omnes meos episcopos et He begs
 " regni præpositos, per fidem quam mihi et Deo debetis, qua- that church
 " tenus faciatis, ut antequam ego Angliam veniam, omnia dues may be
 " debita quæ Deo, secundum legem antiquam, debemus, sint regularly
 " persoluta, scilicet eleemosynæ pro aratris, et decimæ ani- paid.
 " malium ipsius anni procreatorum, et denarii quos Romæ ad
 " Sanctum Petrum debemus, sive ex urbibus, sive ex villis;
 " et mediante Augusto decimæ frugum, et in festivitate

¹ *meum*] with MSS. A. B. of Florence. rence; the accepted reading being *bonitate*.

² *pietate*] with MS. B. of Flo-

- A.D. 1031. " Sancti Martini primitiæ seminum ad ecclesiam sub cuius Flor. W. 621.
When he " parochia quisque deget, quæ Anglice cirriesecant nominan-
returns he " tur. Hæc et his similia, si, dum venero, non fuerint per-
will enforce " soluta, regia exactione¹ secundum leges, in quem culpa
them. " cadit, districte absque venia comparabit. Valete."
Bardo arch- Aribo Mogontinus episcopus obiit viii. idus Aprilis. Sanctus
bishop of Bardo successit annis xx^{ti}, baculum die Pentecostes accipiens.
Mentz.

MLIII.—VIII.—MXXXII.

- A.D. 1032. Ecclesia Sancti Edmundi regis et martyris hoc anno dedi- Flor. W. 622.
Dedication " cata est.
of the church of S. Edmund.

MLV.—IX.—MXXXIII.

- A.D. 1033. Magnæ religionis et modestiæ vir, Leofsius Wicciorum epi-
Leofsi scopus, in episcopali villa Kemesegia xiiii^o. kalendas Sep-
bishop of tembris, feria 3ta, obiit, et, ut credi fas est, ad cœlica regna
Worcester dies; migravit; cuius corpus in ecclesia Sanctæ Mariæ Wygornia
Brihtcege succeeds. tumulatur honorifice: in cuius sedem Persorensis abbas
Brichtheagus, filius videlicet sororis Wlstani Eboracensis
archiepiscopi, levatus est.

MLVI.—X.—MXXXIII.

- A.D. 1034. Eathericus Lincolniensis episcopus defungitur, et in monas-
Succession terio Rameseyæ sepelitur; cui successit Eadnotus. Macolinus
of bishops of rex eodem anno obiit; Scottorum scilicet rex.
Dorchester.

MLVII.—XI.—MXXXV.

- A.D. 1035. Kanutus rex Anglorum, ante suum obitum, super Norre-
Canute's disposition ganos regem constituit Swanum, qui suus et Nordhamtunien-
of his sis Algivæ filius, filiæ videlicet Alfhelmi ducis et nobilis
kingdoms: matronæ Wlfrunæ, dicebatur filius, quem tamen nonnulli asse-
Sweyn is rebant non regis et ejusdem Alfgivæ filium exstitisse; sed ean-
to have dem Alfgivam ex rege filium habere voluisse sed nequivisse,
Norway; et idcirco recenter natum infantem ejusdam presbyteræ² sibi
illi jam peperisse.
Hardicanute Super Danos etiam suum et Alfgivæ reginæ filium Harde-
Denmark; canutum regem constituit. Et postea, hoc anno, pridie idus
Novembris, feria quarta, apud Sceafresbiriam vita decessit, sed

¹ exactione] exactio, F.W.² presbyteræ] with MS. B. ofFlorence. The editions read *pres-*
byteri.

Flor. W. 622. Wyntoniam in Veteri Monasterio satis honorifice sepelitur. Quo tumultu regina Alfgiva ibidem resedit. Haroldus vero dixit se filium esse Kanuti regis et Northamtunensis Alfgivæ, licet ad verum esset minime; dicunt enim nonnulli filium cujusdam sutoris illum fuisse, sed Alfgivam eodem modo de illo fecisse, quo de Suano fertur egisse: nos vero, quia res in dubio agitur, de neutrorum genitura quid certi scivimus definire. Ideo tamen, adepta regia dignitate, misit Wintoniam suos constipatores celerrime, et gazarum opumque, quas rex Kanutus Alfgivæ reliquerat reginæ, majorem melioremque partem ademit illi tyrannice, spoliataque dimisit ibidem, ut cœperat, residere; atque consentientibus quam plurimis majoribus natu Angliæ, quasi justus hæres cœpit regnare; nec tamen ita potenter ut Kanutus, quia justior hæres expectabatur Hardekanutus. Unde brevi post tempore regnum sorte dividitur Angliæ, et Haraldo pars septentrionalis, Hardekanuto provenit australis. Obiit Rodbertus dux Normannorum, cui successit Willelmus Bastard filius ejus, in puerili ætate. Brun Wirziburgensis episcopus obiit.

A.D. 1035.
Death of
Canute.

Harold
seizes his
treasures
and claims
the king-
dom.

He divides
it with Har-
dekanute.

MLVIII. — XII. — MXXXVI.

Cyclus solis incipit IIII, concurrentibus bissextilibus.

A.D. 1036.

Pilgrinus episcopus Coloniensis, instigatus quorundam invidiorum monachorum de monasterio Sancti Pantaleonis verbis, qui Elyam abbatem Scotorum, qui illis quoque præfuit, propter districtiorem suam, et alios Scotos quos secum habuit, odio habebant; præfatus episcopus minatus est Elyæ eidem, quod postquam de civitate regia venisset, nullum Scotum neque ipsum dimisisset. Tunc Elyas et alii Scotti responderunt: "Si Christus in nobis vere est peregrinus, non revertetur vivus ad Coloniam Pilgrinus." Ita quoque Dominus effecit, et Helias duo monasteria rexit.

Quarrel of
Pilgrinus
archbishop
of Cologne
with Elias
the abbot
of the Scots.

Innocentes clitones Alfredus et Edwardus, Agelredi quondam regis Anglorum filii, de Normannia, ubi cum Ricardo avunculo suo manserant tempore longo, multis Normannicis militibus secum assumptis,¹ in Angliam paucis transvecti navibus, ad suæ matris colloquium, quæ morabatur Wintoniæ, venere: quod indigne graviterque ferebant potentes nonnulli, quia, licet injustum esset, Haraldo multo devotiores exstiterunt quam illis, maxime, ut fertur, comes Godwynus. Hic quidem Alfredum, cum versus Londoniam, ad regis Haraldi colloquium, ut mandarat, properaret, retinuit, et arctam in custodiam posuit:

The Ethel-
ings Alfred
and Edward
visit Eng-
land.

Alfred is
arrested;

¹ *assumptis*] om. M.

A.D. 1036. sociorum vero illius quosdam disturbavit, quosdam catenavit, Flor. W. 622.
and blinded. et postea cœcavit; nonnullos cute capitis abstracta cruciavit, et manibus ac pedibus amputatis multavit, multos etiam vendere¹ jussit, et mortibus variis ac miserabilibus apud Gilefordam sexcentos viros occidit. Sed illorum nunc animas in paradiso creditur gaudere cum sanctis, quorum corpora tam crudeliter sine culpa perempta sunt in arvis. Quo audito, Edward is sent back to Normandy. regina Alfgiva filium suum Edwardum, qui secum remansit, maxima cum festinatione Normanniam remisit. Deinde Godwini et quorundam aliorum jussione, ad insulam Elig clito Alfredus strictissime vinctus ducitur; sed ut ad terram navis applicuit, in ipsa mox eruti sunt oculi ejus cruentissime, et sic ad monasterium ductus, monachis traditur custodiendus; ubi brevi post tempore de hac migravit luce, et in Death of Alfred. australi porticu, in occidentali parte ecclesiæ, corpus ejus sepelitur debito cum honore; anima vero fruitur paradisiaca amenitate.

MLIX.—XIII.—~MXXXVII.

A.D. 1037. Haraldus rex Merciorum et Norhumbro- rum, ut per totam regnaret Angliam, a principibus et omni populo, rex eligitur. Harold gets possession of the whole kingdom. Hardekanutus vero, quia in Denemarchia moras innexuit, et ad Angliam, ut rogabatur,² venire distulit, penitus abjicitur: cujus mater Alfgiva, Anglorum quondam regina, hyemis initio, Flor. W. 623. sine misericordia expellitur Anglia; quæ, rate mox parata, in Flandriam transvehitur, et a nobili comite Baldewyno cum honore suscipitur: is, ut talem virum decuit, quamdiu necessitas poposcerat, ei necessaria gratanter ministrare curavit.

Eodem anno, paulo ante, magnæ religionis vir Avicus Eoves- Deaths of the year. hanensis decanus obiit. Piligrinus episcopus obiit viii^o. kalendas Septembris feria quinta, et Herimannus successit xx. annis.

Sanctus Bardo archiepiscopus, præsentē Conrado imperatore, Dedication of S. Martin's at Mentz. indictione v^{ta}, quarto die iduum Novembris feria quinta, dedicavit monasterium Sancti Martini Mogontiensis archiepiscopatus in honorem Sancti Martini episcopi et confessoris.

MLX.—XIII.—~MXXXVIII.

A.D. 1038. Ethelnotus Dorobernensis archiepiscopus, iiii^{to} kalendas No-
Death of archbishop Ethelnoth. vembris vita decessit; cujus obitus die septimo Ædelricus Sud-Saxonie præsul obiit: petierat enim a Deo, ne post mor-

¹ vendere] with MS. B. of Flo- Florence. The accepted reading is
rence. rogatus.

² ut rogabatur] with MS. A. B. of

Flor. W. 623. tem dilectissimi sui patris Ethelnoti in hac luce diu viveret; cui Grimtekel in episcopatum; Ethelnoto vero regis capellanus Edsius in archiepiscopatum successit. Decessit etiam eodem anno Alfricus Estanglorum episcopus; et Wicciorum episcopus Brichteagus xiii^o. kalendas Januarii, feria quarta, vitam finivit; cujus episcopatum Livingo Cridiatunensi antistiti rex dedit Haraldus. Pro Alfrico vero Stigandus, regis capellanus, est constitutus, sed postmodum ejectus, et Grimtekel Sudsaxonum episcopus pro auro¹ est electus, habuitque duas parochias tunc, Australium Saxonum et Orientalium Anglorum. Sed iterum Stigandus receptus, et Grimketel est ejectus, et Stigandus quidem Australium Saxonum episcopatum tenuit, et fratri suo Algemaro Orientalium Anglorum præsulatum adquisivit: minimumque id animositati suæ ratus, Wintoniensem et Cantuariensem thronos ascendit, vix ægreque exoratus, ut Australibus Saxonibus proprius ordinaretur episcopus. Post Agelmarum fuit Helmanensis episcopus Arfastus, qui, ne nihil fecisse videretur, ut sunt Normanni famæ in futurum studiosissimi, episcopatum de Helmeham transtulit ad Theodfordum.

A.D. 1038.
Death of
bishop
Ethelric
of Selsey;
of Alfric of
Elmham;
and of
Brichteage of
Worcester.

Succession
of Eadsige,
Living, Sti-
gand, and
Grimketel.

See of East
Anglia.

MLXI.—XV.—MXXXIX.

Conradus imperator obiit ii^o. idus Januarii feria quarta, et sepultus est in Spira. Ricardus abbas Fuldensis obiit xiii^o. kalendas Augusti; Sigewart successit. Quo anno hyems erat durissima.

A.D. 1039.
Death of
the emperor
Conrad.

Brichtmarus Licetfeldensis episcopus obiit, cui Wlsius successit. Edwynum Leofrici comitis germanum, et nobiles regis ministros, Turkillum et Alfgeatum, filium Earsii, multosque viros occiderunt Walenses.

Slaughter of
nobles by
the Welsh.

Hardekanutus rex Danorum, Flandriam devectus, ad matrem suam Alfgivam venit.

Hardicanute
in Flanders.

CAPITULUM.

Romanorum nonagesimus v^{us}, Henricus filius Conradi imperatoris, regnavit annis xvii.

Henry III.
emperor.

MLXII.—I.—MXL.

Haraldus rex Anglorum obiit Londoniæ, et in Westmonasterio sepelitur. Quo sepulto, proceres ferme totius Angliæ legatos ad Hardekanutum Brigæ, ubi cum matre sua morabatur, mittentes, et se bene facere putantes, rogaverunt illum

A.D. 1040.
Death of
Harold:
Hardicanute
succeeds.

¹ *Sudsaxonum episcopus pro auro*] has this marginal note "Nota translationem episcopatus Norwicensis." So MS. A. of Florence; the accepted reading is *pro eo*. MS. M. "sis."

A.D. 1040. ut Angliam veniret, et scepra regni susciperet: qui navibus Flor. W. 623.
Hardicanute ¹ paratis, et Danicis militibus instructis, ante mediam æsta-
arrives in tem Angliam devehitur, et gaudenter ab omnibus suscipitur,
England. regnique solio mox sublimatur; sed sui imperii tempore nil
egit dignum potestati regiæ.¹ Nam mox ut regnare cœpit, in-
juriarum, quas vel sibi vel suæ genitrici antecessor² fecerat
rex Haraldus, qui frater suus putabatur, non immemor, Alfri-
cum Eboracensem archiepiscopum, Godwynum comitem, Stir
majorem domus, Edricum dispensatorem, Trond suum carnifi-
cem, et alios magnæ dignitatis viros, Londoniam misit, et
ipsius Haraldi corpus effodere, et in gronnam projicere jussit;
quod cum projectum fuisset, id extrahere, et in flumen Ta-
mense mandavit projicere. Brevi autem post tempore a quodam
captum est piscatore, et ad Danos allatum sub festina-
tione, in cimiterio quod habuerunt Londoniæ sepultum est ab
ipsis cum honore. Quibus actis, octo marcas unicuique suæ
classis remigi, et duodecim unicuique gubernatori de tota
Anglia præcepit dependi, tributum videlicet tam grave, ut vix
aliquis id posset persolvere; quapropter omnibus qui prius
ejus adventum desiderabant magnopere, factus est exosus sum-
mopere. Ad hæc etiam, pro nece sui fratris Alfredi, adversus
Godwynum comitem et Wygorniensem episcopum Livingum,
accusantibus illos Alfrico Eboracensi præsule et quibus-
dam aliis, exarsit ira magna. Idcirco³ episcopatum Wygor-
niensem Livingo abstulit, et Alfrico dedit; sed sequenti anno
ablatum Alfrico, Livingo secum pacificato reddidit benigne.
Godwynus autem regi pro sua amicitia dedit trierem fabre-
factam, rostrum⁴ deauratum habentem, armamentis optimis in-
structam, decoris armis electisque octoginta militibus deco-
ratam, quorum unusquisque habebat in suis brachiis duas
aureas armillas, sexdecim uncias pendentes, lorica m trilicem
indutam, in capite cassidem ex parte deauratam, gladium
deauratis capulis renibus accinctum, Danicam securim auro
argentoque redimitam in sinistro humero pendentem, in sinis-
tra manu clypeum, cujus umbo clavique erant deaurati, in
dextra lanceam, quæ lingua Anglorum ategar appellatur. In-
super etiam, non sui consilii nec suæ voluntatis fuisse, quod
frater ejus cœcatus fuisset, sed dominum suum regem Haral-

Harold un-
buried:

and re-
buried by
the Danes.

Tribute
paid to the
fleet.

Hardicanute
persecutes
Godwin and
Living.

Godwin's
present
to him.

¹ *potestati regiæ*] with MSS. A. B. of Florence.

² *antecessor*] suus antecessor, F. W.

³ *Idcirco*] "Nota quod rex Angliæ dedit et abstulit episcopatus

"pro sua voluntate." M, in marg.

⁴ *rostrum*] with MS. B. of Florence; the accepted reading being *caput*.

Flor. W. 624. dum illum facere quod fecit jussisse, cum totius fere Angliæ principibus et ministris dignioribus regi juravit.

A.D. 1040.
Godwin's
oath.

MLXIII. — II. — MXLI.

Hoc anno Anglorum rex Hardekanutus suos huscarlas misit per omnes regni sui provincias ad exigendum quod indixerat tributum; ex quibus duos, Feader scilicet et Turstan, Wygornenses provinciales cum civibus, seditione exorta, in cujusdam turris Wigornensis monasterii solario, quo celandi causa confugerant, ^{iiii^{to}} nonas Maii, feria secunda, peremerunt. Unde rex, ira commotus, ob ultionem necis illorum, Thuri Mediteraneorum, Leofricum Merciorum, Godwynum West-Saxonum, Siwardum¹ Nordhumbro-²rum, Rom² Magasetensium, et cæteros totius Angliæ comites, omnesque suos ferme huscarlas, cum magno exercitu, Alfrico adhuc Wygornensem pontificatum tenente, illo misit, mandans ut omnes viros, si possent, occiderent, civitatem deprædatam incenderent, totamque provinciam devastarent. Qui die veniente ii^o. iduum Novembrium, et civitatem et provinciam devastare cœperunt, idque per quatuor dies agere non cessaverunt; sed paucos vel e civibus vel provincialibus ceperunt aut occiderunt, quia præcognito adventu eorum, provinciales quoque locorum fugerant. Civium vero multitudo in quandam modicam insulam, in medio Sabrinæ fluminis sitam, quæ Beverege nuncupatur, confugerant, et, munitione facta, tamdiu se viriliter adversus suos inimicos defenderant, quoad pace recuperata, libere domum liceret³ eis redire. Quinta vero die civitate cremata, unusquisque magna cum præda rediit in sua, et regis statim quievit ira. Non multo post Edwardus, Ædelredi⁴ quondam regis Anglorum natus, de Nordmannia, ubi multis exulabat annis, venit Angliam, et a fratre suo Hardekanuto rege susceptus honorifice, in sua curia mansit.

A.D. 1041.
The men of
Worcester
kill two of
the kings
huscarls.

He sends
the carls
to punish
them.

Cruel
punishment.

Defence of
the men of
Worcester.

Edward
visits Eng-
land.

MLXIII. — III. — MXLII.

Rex⁵ Anglorum Hardecanutus, dum in convivio, in quo Osgodus Clapa, magnæ vir potentiæ, filiam suam Gytham Danico et præpotenti viro Tovio, Prudan cognomento, in loco

A.D. 1042.
Death of
Hardi-
canute.

¹ Siwardum] Swiwardum, M.

² Rom] Roni, MSS. A. B. of Florence.

³ liceret] with MS. B. of Florence.

⁴ Ædelredi] Alfredi, C.

⁵ Rex] "Nota miserabilem mor-
"tem Hardecnuti regis." M. in
marg.

- A.D. 1042. qui dicitur Lamehyde, magna cum lætitia tradebat nuptui, Flor. W. 624.
 He is buried at Winchester. lætus, sospes et hilaris, cum sponsa prædicta et cum quibusdam viris, staret bibens, repente inter bibendum miserabili casu ad terram corruit, et sic mutus permanens, vi^{to} idus Junii, feria 3^{tia}, expiravit, et Wintoniam delatus, juxta patrem suum regem Canutum est tumulatus.
- Succession of Edward. Cujus frater Edwardus, annitentibus maxime comite Godwyno et Wygornensi præsule Livinggo, Londoniæ levatur in regem; cujus pater Ædelredus,¹ cujus pater Eadgarus, cujus pater Edmundus, cujus pater Edwardus, cujus pater Alfredus.
- Abbot Elias dies. Helyas Scottus abbas obiit ii. idus Aprilis, vir prudens et religiosus, et ideo monasterium Sancti Pantaleonis cum suo, His severity. id est, Sancti Martini, sibi commissum est regendum. Ipse optimum missalem librum monachi Franci, sine licentia in commune scriptum, in monasterio Sancti Pantaleonis igne consumpsit, ne alius quid sine licentia facere auderet; cui Maiolus succeeds. successit Maiolus Scottus, vir sanctus.

MLXV.—IIII.—MXLIII.

- A.D. 1043. Edwardus ab archipræsulibus Edsio Dorobernensi, et Alfrico Eboracensi, aliisque ferme totius Angliæ præsulibus, prima Coronation of Edward at Winchester at Easter. die Paschæ, ungitur in regem Wintoniæ. Eodem anno, xiii. diebus ante festivitatem Sancti Andreæ apostoli, festinato rex cum comitibus Leofrico, Godwyno, et Siwardo, de civitate Gloverna Wintoniam venit improvise, et, ut illi consilium ei dederant, suæ genitrici, quicquid in auro, argento, gemmis, lapidibus, aliisve rebus pretiosum habuerat, abstulit; vel quia priusquam rex esset effectus, vel post, minus quam volebat illi dederat, et ei valde dura exstiterat: verumtamen sufficienter ei ministrari necessaria præcepit, et illam ibidem quiete manere jussit.
- He seizes his mother's treasures. Animchadus the inluse at Fulda. Animchadus Scottus monachus et inclusus in Fulda obiit, super cujus sepulcrum visa sunt lumina, et psalmodia audita est. Super cujus sepulcrum Marianus, hujus chronici auctor, decem annis ad pedes ejus stans inclusus, missam cantavit, qui etiam de prædicto Animchado hæc retulit: Ipse, inquit, cum in Hibernia esset, [in] insula quæ Keltra dicitur, quadam die, fratribus quibusdam advenientibus, cum licentia senioris sui, nomine Kororam,² caritatem eis fecit. Cumque quidam post cibum essent egressi, illi qui remanserant, ad ignem se calefacientes, consederunt, atque ab eo bibere petierunt; quo nolente sine licentia, coegerunt illum. Tandem consensus, prius tamen ex eo potu seniori suo quasi benedic-

¹ Ædelredus] Alfredus, C.| ² Kororam] Kortram, F. W.

Flor. W. 624. tionem misit. Crastino autem die ab eo interrogatus, unde A.D. 1043.
 sibi illum potum misisset, omnia quæ gesta erant retulit; Story of
 moxque propter hanc tantum culpam, eum senior de Ybernia Animcha-
 exire jussit, quod ille humiliter adimplevit; sicque Fuldam dus.
 veniens, sancte vivendo inclusus, ut prædixi, obiit. Hoc autem
 mihi retulit Tigernah senior meus, cum quandam culpam par-
 vam coram eo fecissem. Me quoque audiente in Fuldam
 incluso, quidam religiosissimus ejusdem cœnobii monachus,
 nomine Willelmus, supradictum Animcadum, jam sepultum,
 rogavit, ut se benediceret; atque sic[ut] postea mihi confir-
 mavit, eadem nocte per visum vidit Animcadum, in sepulcro
 suo stantem, nimio fulgore nitentem, et extensa manu se
 benedicientem: totamque ipsam noctem etiam ego mellifluo
 plenam odore duxi. Hæc ait Marianus.

MLXVI. — V. — MXLIIL.

Flor. W. 625. Benedictus papa centesimus xlv^{us} i^{us}. Hic cum papatiam A.D. 1044.
 suam emisset,¹ Henricus imperator perrexit Romam, et pro eo Henry III.
 Clementem constituit papam, quia ex ore Sancti Petri emptor deposes a
 et venditor gratiæ spiritualis cum Simone Mago sunt anathe- Simoniacal
 matizati. pope.

Alwordus Londoniensis præsul, qui et ante episcopatum et The Eve-
 in episcopatu, abbatis jure, Eoveshamnensi cœnobio præfuit, sham monks
 cum pontificatum administrare pro sua infirmitate minus suffi- decline to re-
 ceret, Eovesham residere voluit, sed fratres loci illius id ceive bishop
 omnino consentire noluerunt. Quapropter, ablati ex maxima Alword,
 parte libris et ornamentis, quæ ipse eidem contulerat loco, who retires
 et quædam, ut fertur, quæ alii contulerant, ad monasterium to Ramsey.
 Ramesege secessit, et omnia quæ attulit Sancto contulit Bene-
 dicto, ibique resedit, et hoc anno, viii^o. kalendas Augusti, feria
 quarta, defungitur, ibidemque sepelitur. In generali concilio,
 quod eodem tempore celebratum Londoniæ, religiosus Eoves- Manni
 hamnensis monachus Wlmarus, qui et Manni, ut abbatis jure abbot of
 suo monasterio præesset, eligitur, et iii^o. idus Augusti, feria Evesham.
 sexta, ordinatur.

Eodem anno nobilis matrona Gunilda, regis Witgeorni et Banishment
 sororis Kanuti regis filia, et comitum Hacuni et post Haraldi of Gunhilda.
 morte viduata, cum duobus filiis Hemmingo et Turkillo Stigand
 pellitur de Anglia; quæ Flandriam devecta, in loco [qui] made
 Brigge dicitur, aliquamdiu resedit, et sic Danemarchiam adiit.² bishop.

¹ *emisset*] "Nota quod imperator | dus præsulatum Estangliæ suscepit,
 "dedit papatum." M. in marg. | add. M.
² *adiit*] Capellanus regis Stigan-

MLXVII.—VI.—MXLV.

A.D. 1045.
Monasteries
in Dorset.

In Dorsetensi pago sunt abbatiae Kerneliensis, Middiltunensis, virorum; Scaftoniensis feminarum; in quo pago olim colebatur deus Helith; sed praedicans ibidem verbum Dei Sanctus Augustinus vidit mentis oculo Divinam adesse praesentiam, hilarisque factus ait, "Cerno Deum, Qui nobis Suam retribuet " gratiam:" eventus vel potius verbum Kernelliensi loco indidit vocabulum, ut vocaretur Kernel, ex duobus verbis Hebraico et Latino; quod Hel Deus dicatur Hebraice. Ibi succedentibus annis Edwoldus frater Edmundi regis et martyr is vitam heremiticam solo pane et aqua trivit: post vero religiose actam vitam magna sanctitatis opinione ibidem sepelitur. Cui succedens Aedwardus homo praedives coenobium eo in loco Sancto Petro construxit.

W. Malmesb.
G. P. ii. § 84.

Monasteries
in Wilts.

In Wiltuniensi pago sunt coenobia, Malmesbiria virorum, Wiltoniae et Ambresbirie feminarum. Malmesbiriae monasterium quidam Meldum, qui alio nomine vocatur Maidulf, natione Scottus, professione monachus, fecerat. Wiltoniense coenobium beata Egitha, filia regis Edgari, dulcibus exuviis ornat. Ambresbirie Alfbricta, Sancti Edwardi interfectrix, causa poenitentiae fecit.¹

W. Malmesb.
G. P. ii. § 87.

Cyclus decennovenalis xxviii^{us} incipit, indictione xiii^a.

Flor. W. 625.

Edward
collects a
fleet against
Magnus of
Norway.

Brihtwoldus Wiltoniensis episcopus obiit, cui regis capellanus Herimannus, de Lotharingia oriundus, successit. Quo anno rex Anglorum Edwardus ad Sandicum portum congregavit classem praevallidam contra Magnum, Norreganorum regem, Angliam adire disponentem: sed bellum a Swano rege Danorum illi illatum iter impedivit.

MLXVIII.—VII.—MXLVI.

A.D. 1046.
Death of
bishop
Living.

Clemens papa centesimus xl^{us} iii^{us}.

Livingus Wicciorum, Domnaniae, et Cornubiae praesul, x^o. kalendas Aprilis, die Dominica obiit; ejus post decessum, regis cancellario Leofrico Brittonico mox Cridiatunensis et Cornubiensis datus est praesulatus: et Aelredus, qui primo monachus Wintoniensis, post abbas Teavistokensis exstitit, Wicciorum pontificatum suscepit. Asgothus Clapa expellitur Anglia. Magnus Norreganorum rex, Sancti Olavi regis filius, fugato rege Danorum Swano, sibi Denemarchiam subjugat.

Magnus
conquers
Denmark.

¹ In Dorsetensi . . . poenitentiae fecit] An abridgment of portions of William of Malmesbury, *Gesta*

Pontificum, lib. ii. These paragraphs occur in the same place in both the Magdalene and Cottonian MSS.

MLXIX.—VIII.—MXLVII.

Flor. W. 625. Clemens papa obiit vii^o. idus Octobris. Poppo, qui et Da- A.D. 1047.
masus, papa c^{us} xl^{us} iiii^{us}. Monasteries
in Berk-
shire.

W. Malmesb. In Berrukensi pago sunt monasteria duo, Abbandoniense et
G. P. ii. § 88. Radingense; Abbandoniam Cissa pater Ynæ fundavit; Radingense quondam fuit cœnobium sanctimonialium, quod rex Henricus pro indicta sibi pœnitentia restaurare intendens, duo alia olim diruta, Lefministre et Celsi, adjunxit, et monachos instituit.¹

Flor. W. 625. Nix in Occidente tanta cecidit ut silvas quoque frangeret; Changes of
quo etiam anno hyems exstitit durissima. Grimketellus Sud- bishops.
Saxonie præsul obiit, cui regis capellanus Hecca successit. Decessit quoque Alwynus Wintoniensis episcopus; in cuius sedem præsul Estangliæ sublimatur Stigandus.

Swanus rex Danorum suos legatos misit ad Edwardum re- Sweyn king
gem Anglorum, et rogavit ut sibi classem mitteret contra proposes an
Magnum regem Norreganorum. Tunc comes Godwynus con- alliance
silium regi dedit, ut saltem quinquaginta naves militibus in- against
structas ei mitteret; sed quia Leofrico comiti et omni populo but Leofric
id non videbatur consilium, nullam ei mittere voluit. Post prevents it.
hæc Magnus rex Norreganorum, classe multa et valida con- Magnus de-
stipatus, cum Swano prælium commisit, et multis militibus² feats Sweyn
utrinque occisis, illum de Denemarchia expulit, et post in illa and dies.
etiam regnavit, atque sibi tributum non modicum pendere Danos coegit; ac non multo post obiit.

MLXX.—VIII.—MXLVIII.

Poppo papa obiit.

Swanus Denemarchiam recepit, et Haraldus Harvager, Si- A.D. 1048.
wardi regis Norreganorum filius, et ex parte matris frater Sweyn
Sancti Olavi, patruus scilicet Magni regis, Norregam repetiit, recovers
brevique post tempore suos nuncios ad regem Edwardum Denmark;
misit, et pacem amicitiamque illi obtulit, et recepit: ad quem and Harold
etiam [rex]³ Danorum Swanus legatos mittens, rogavit ut ei succeeds to
navale mitteret adiutorium; sed licet comes Godwinus voluisset Norway.
ut saltem l^a. naves illi mitterentur, Leofricus comes omnisque
populus uno ore contradixerunt. Terræ motus kalendis Maii, Earthquake.
die Dominica, exstitit magnus Wygornæ, Wich, Deorbegia, et
multis aliis locis. Mortalitas hominum et animalium multas

¹ In Berrukensi . . . instituit]
From William of Malmesbury, G.P.,
lib. ii., found also in the Magda-
lene and Cottonian MSS.

² militibus] millibus, F. W.

³ rex] om. C. M.

A.D. 1048. occupavit Angliæ provincias, et ignis aereus, vulgo dictus Flor. W. 625.
Wildfire. silvaticus, in Deorbegensi provincia, et quibusdam aliis provinciis, villas et segetes ustulavit. Edmundus Lindisfarnensis episcopus Glovernæ obiit, sed a suis deportatus, Dunholmi sepelitur; cui successit quidam Edredus, sed illo Divina ultione percusso, in ejus locum substituitur Ægelricus Burgensis monachus.

MLXXI.—X.—MXLIX.

A.D. 1049. Vir Domini Ælfstanus abbas Abbandoniæ obiit; cui successit quidam de monasterio Sancti Edmundi monachus, in auri argentineque fabricio operator mirificus, nomine Sperafoch.¹
Abbots of Abingdon,

Leo IX. Leo papa centesimus x^l^{us} v^{us}. Iste est Leo qui novum canticum de Sancto Gregorio papa fecit.
pope.

Expedition of Henry III. to Flanders. Henricus imperator innumerabilem congregavit exercitum contra Flandrensium comitem Baldewynum, maxime eo quod apud Neomagum suum palatium combussisset atque fregisset pulcherrimum. In qua expeditione fuit Leo papa, et de multis terris nobiles et magnifici viri quamplurimi.

Edward prepares a fleet to aid the emperor. Swanus rex Danorum, ut imperator illi mandarat, cum sua classe sibi affuit, et ea vice fidelitatem imperatori juravit. Misit quoque ad regem Anglorum Edwardum, et rogavit Flor. W. 626. illum ne Baldewynum permetteret effugere, si vellet ad mare fugere. Idcirco cum magna classe rex Sandicum portum adiit, et ibi tamdiu mansit, quoad imperator de Baldewyno omnia quæ voluit habuisset.

Sweyn, son of Godwin, returns from Denmark. Interea Swanus comes, Godwini comitis et Githæ filius, qui relicta prius Anglia, eo quod Egivam Leonensis monasterii abbatissam, quam corruerat, in matrimonium habere non licuerit, Denemarchiam adierat, navibus octo rediit, dicens cum simulatione,² se cum rege fideliter amodo remansurum;

Godwin and Beorn at Pevensey. cui Beorn comes, filius avunculi sui Danici comitis Ulfi, filii Spraclingi, filii Ursi, ac frater Swani Danorum regis, promisit se a rege impetraturum, ut suus ei comitatus redderetur. Pacificato itaque cum imperatore Baldewyno comite, comites Godwynus et Beorn xl. duabus navibus Pevenessea regis licentia sunt devecti; reliquam vero classis partem domum jussit redire, paucis secum navibus sibi retentis. Cui cum nunciatum fuisset, quod Osgodus Clapa cum viginti novem navibus in Ulpe jaceret, de navibus quas remisit quot potuit revocavit. Osgodus autem, uxore sua, quam apud Brigge commiserat, recepta, sex navibus Denemarchiam rediit; aliæ

¹ *Vir Domini . . . Sperafoch*] words are placed under A.D. 1048 in M.
From MS. B. of Florence. The ² *simulatione*] similitudine, C.

Flor. W. 626. vero Est-Saxoniam adeuntes, præda circa promunctorium A.D. 1049.
 Eadulfi rapta¹ non modica, redibant: verum eas in redeundo Treacherous
 sæva corripuit tempestas, omnesque submersit, exceptis dua- behaviour of
 bus, quæ in transmarinis partibus captæ sunt, occisis om- Sweyn to
 nibus qui in illis erant. Dum hæc agebantur, Swanus comes Beorn.
 Pevenesseam venit, et consobrinum suum Beorn comitem
 cum dolo rogavit, ut ad Sandicum portum secum iret, et, ut
 illi promiserat, eum cum rege pacificaret; qui fisus in con-
 sanguinitate, tribus tantum sociis assumptis, cum illo proficisci
 cœpit. At ille ad Bosanham, ubi naves ejus erant, eum duxit,
 et in navim introductum duris mox loris vinciri jussit, ac se-
 cum tamdiu habuit, donec ad ostium Dertæ veniret; ubi illo
 occiso, et in altam fossam projecto, terraque obruto, dimi-
 serunt illum sex naves, quarum duas post ceperunt Hehas-
 tingenses, et occisis qui fuerunt in eis, naves ad Santwich con-
 ducentes, regi obtulerunt. Swanus vero ad Flandriam duabus Sweyn goes
 fugiens navibus, ibi remansit, quoad Wygornensis episcopus to Flanders.
 Aldredus illum reduceret, et cum rege pacificaret.

Eodem anno, mense Augusto, Hybernenses piratæ xxxvi. Irish pirates
 navibus ostium intrantes Sabrinæ, in loco qui dicitur Wylesc- land in the
 eaxan appulerunt, et cum adjutorio Griffini regis Australium Severn: and
 Brittonum, circa loca illa prædam agentes, nonnulla mala are joined
 fecerunt; dein conjunctis viribus, rex et ipsi pariter flumen by the
 quod Weage nominatur transeuntes Dymedham incenderunt, et Welsh.
 omnes quos ibi reperiebant peremerunt: contra quos Wygor-
 nensis episcopus² Aldredus, et pauci de provincialibus Glo-
 vernensibus ac Herefordensibus, festinanter ascenderunt; sed
 Walenses, quos secum habuerunt, eisque fidelitatem promise-
 rant, ad regem Griffinum clanculo nuncium miserunt, rogantes
 ut quam citius posset super Anglos irrueret; qui mox et cum
 suis et piratis Hybernensibus advolavit, et diluculo super Anglos
 irruens, multos occidit ex illis, cæteris per fugam lapsis.

Eadnotus Dorcestrensis episcopus obiit; cui regis capellanus
 Ulf, genere Normannus, successit.

Ulf bishop of
 Dorchester.

Aswius³ abbas Thornegensis et Wlnotus abbas Westmonas-
 terii decesserunt.

Decessit quoque Siwardus Edisii Dorobernensis archiepi-
 scopi chorepiscopus, et Abbandoniæ est tumulatus. Sed et Death of
 archiepiscopi vices moderans, Siwardus, ægritudine correptus, the arch-
 Abbandoniam a Cantia æger defertur, et duobus illic mensibus bishop's
 lecto detentus, ab hac vita educitur, atque ibidem sepelitur.⁴ coadjutor
 Siward.

¹ *rapta*] with MSS. A. B. of
 Florence; the received reading
 being *capta*.

² *episcopus*] præsul, M.

³ *Aswius*] Oswius, M.

⁴ *Sed et . . . sepelitur*] From MS.
 B. of Florence.

A.D. 1049.
Council at
Rheims.

Quo etiam anno sanctus papa Leo, rogatu eximiæ religionis Flor. W. 626.
abbatis Hermari, in Franciam venit, habens in comitatu suo
præfectum et digniores quosque Romuleæ urbis; et Sancti
Remigii Francorum apostoli monasterium, Remis constitutum,
maximo cum honore dedicavit; et postmodum in ipsa urbe
magnam synodum archiepiscoporum, episcoporum et abbatum,
sex diebus celebravit; in qua fuit Alwynus Ramesegiensis
abbas, et abbas monasterii Sancti Augustini, a rege Anglorum
Edwardo illo directi.

MLXXII.—XI.—ML.

A.D. 1050.
Machbeth's
bounty at
Rome.

Rex Scottiæ Machethad Romæ argentum spargendo distri-
buit.

Death of
archbishop
Eadsige;
Robert
succeeds.

Edsius Dorubernensis archiepiscopus obiit; cui Robertus
Lundoniensis episcopus, genere Normannus, successit.

Spearhafoc
nominated
to London.

Spearhafocus abbas Abbandoniæ Londoniæ præsulatum
suscepit, sed antequam esset consecratus, a rege Edwardo est
ejectus.

Herman and
Aldred go
to Rome.

Herimannus Wiltuniensis episcopus, et Aldredus Wygor-
nensis antistes, Romam ierunt.

MLXXIII.—XII.—MLI.

A.D. 1051.

A Norwe-
gian bishop
made abbot
of Abingdon.

Venerat per hos dies ad regem quidam de Norwegia gente
episcopus, vocabulo Rodulfus, regi propinquus. Is Abbando-
niensibus abbatis jure præficitur.¹

Archbishop
Alfric dies;
Kinsy
succeeds.

Alfricus Eboracensis archiepiscopus, Sudwelle defunctus,
Medeshamstede² sepelitur; cui regis capellanus Kinsigius
successit.

Abolition of
Danegeld.

Rex Edwardus absolvit omnes a gravi vectigali, tricesimo
octavo anno ex quo pater suus rex Adelredus primitus id
Danicis solidariis solvi mandarat.

Visit of
Eustace of
Boulogne to
Edward;
riot at
Dover.

Post hæc, mense Septembri, Bononiensis comes Eustacius
senior, qui sororem Edwardi regis, Godam nomine, in con-
jugium habuerat, paucis Doruverniam applicuit navibus; in
qua milites ejus, cum stolidè et insipienter sibi hospitia
quærerent, unum e civibus peremerunt; quod videns ejus
concivis, ulciscitur illum, occiso milite uno. Ob quam rem
comes et sui nimis irati, viros et mulieres quamplures inter-
fecerunt armis, pueros et infantes suorum pedibus equorum
contriverunt; sed ubi cives ad obsistendum concurrere vide-
runt, turpem fugam ineuntes, vix evaserunt, septem ex sociis

¹ *Venerat . . . præficitur*] From | ² *Medeshamstede*] Modesham-
MS. B. of Florence. | stede, M.; Modeshampstede, C.

Flor. W. 627. illorum peremptis, et ad regem Edwardum, qui tunc temporis A.D. 1051. Glovernæ morabatur, fugerunt. Talia geri in suo comitatu comes Godwynus graviter ferens, nimiaque commotus ira, de toto suo comitatu, scilicet de Cantia, Sud-Saxonia, et West-Saxonia; et filius ejus primogenitus Suanus de suo, id est, Oxefordensi, Glovornensi, Herefordensi, Somersetuniensi, Bar-rusirensi provinciis; alterque filius Haraldus de suo comitatu, videlicet de Est-Saxonia, Estanglia, Huntedunensi et Grantebriggensi provinciis, innumerabilem congregaverunt exercitum, quod regem Edwardum non latuit. Idcirco nunciis ad Leofricum Mercensium, et Siwardum Nordhumborum comites festinato missis, rogavit ut ad se, in magno periculo constitutum, cum omnibus quos habere poterant, venire accelerarent. Illi autem primo cum paucis venerunt, sed ubi cognoverunt quomodo se res habuit, per suos comitatus celeres miserunt veredarios, et magnum congregaverunt exercitum. Similiter et Rodulfus comes, Godæ sororis Edwardi regis filius, de suo comitatu quot potuit congregavit.

Godwin takes up arms.

Edward summons the other earls.

Interea Godwynus et filii ejus cum suis exercitibus, post Nativitatem Beatæ Mariæ in Glovernam¹ provinciam venientes, in loco qui dicitur Langetreo castrametati sunt, et legatis ad Gloverniam ad regem directis, comitem Eustachium et socios ejus, insuper et Normannos, et Bononienses, qui castellum in Dorverniam clivo tenuerunt, sub denunciatione belli reposcebant. Ob id autem ad tempus rex perterritus, et in agone² magno constitutus, quid ageret ignorabat penitus. Sed ubi exercitum comitum Leofrici, Siwardi, et Rodulfi adventare comperit, se nullatenus Eustachium aliosque requisitos traditurum, constanter respondit; quo audito, vacui redeunt legati. Quibus abeuntibus, exercitus Glovorniam intravit, ita inflammatus, et concordi animo ad pugnam paratus, ut statim, si rex permitteret, cum exercitu Godwyni pugnam inire vellet. At quia de tota Anglia quique meliores in sua et illorum parte erant coadunati, comiti Leofrico et quibusdam aliis magnum videbatur consilium,³ ne ipsi cum suis compatriotis bellum inirent; sed obsidibus ad invicem datis, rex et Godwynus die constituto ad placitandum Londoniam convenirent. Probato consilio et nunciis intercurrentibus, obsidibus datis et acceptis, dux in West-Saxoniam rediit; rex vero de tota Mercia et Nordhumbria copiosiore exercitu congregavit, et secum Londoniam duxit. Godwynus autem et filii ejus ad Sudweorce venere cum magna West-Saxonum multitudine;

Godwin demands the surrender of count Eustace.

Leofric proposes negotiation.

Witenagemot at London.

¹ *Gloverniam*] Glawornensem, F. W. | ² *agone*] angore, F. W.
W. | ³ *consilium*] insilium, F. W.

A.D. 1051. sed quia suus ab eo paulatim defluerat exercitus, placitum Flor. W. 627.
 Witenage- inire cum rege non audebat, verum nocte superveniente fugam
 mot of Lon- iniit. Quare mane facto, rex in suo concilio, et omnis exer-
 don. citus unanimi consensu, illum et quinque filios ejus exules
 Godwin and fore decreverunt; qui mox cum conjuge sua Gytha, et Thosti
 his family cum uxore sua Juditha, filia videlicet Baldewyni Flandrensium
 banished. comitis, ac duo alii filii ejus, Suanus et Grith, ad Thornege,
 ubi navis ejus parata fuerat, venerunt; in quam tantum auri
 et argenti, aliarumque rerum pretiosarum, quantum illa por-
 tare potuit, festinanter imponentes, eamque statim conscen-
 dentes, ad Flandrensium comitem Baldewynum cursum direxe-
 runt. Porro Haraldus et Leofwynus, filii ejus, Bricstouham
 adeuntes, navem, quam frater illorum Suanus sibi paraverat,
 conscenderunt, et in Hyberniam transvecti sunt. Reginam
 Edward re- vero Egitham rex, propter iram quam adversus patrem suum
 pudiates his repudiavit, et cum una pedissequa ad
 wife. Werewellam eam sine honore misit, et abbatissæ custodiendam
 commendavit.

Hiis gestis Normannicus comes Willelmus cum multitudine
 Angliam venit, quem rex Edwardus et socios ejus honorifice
 suscepit, et magnis multisque donatum muneribus ad Nor-
 manniam remisit. Eodem anno Willelmus regis capellanus
 Londoniensem episcopatum, qui Sparhafoco prius datus fuerat,
 suscepit. Rodulfus episcopus et abbas Abbandoniensis ecclesiæ
 obiit; cui successit Ordricus ejusdem ecclesiæ monachus.¹

MLXXIII.—XIII.—MLII.

A.D. 1052. Marianus chronographus sæculum reliquit.
 Marianus Elfgiva Imme, conjux regum Agelredi et Kanuti, ii^e. nonas
 quits the Martii Wintoniæ obiit, et ibi sepulta est. Eodem anno Walen-
 world. sium² rex Griffinus magnam partem Herefordensis provinciæ
 Queen Emma dies. depopulatus est; contra quem provinciales illi, et de castello
 War with the Welsh. quamplures Normanni ascenderunt; sed multis ex illis occisis,
 ille victoriam habuit, et secum prædam magnam abduxit. Hæc
 pugna facta est eodem die, quo ante xiii. annos fratrem Leof-
 ricum comitis Edwinum Walenses per insidias interfecerunt.
 Return of Parvo post hæc tempore, Haraldus comes et frater ejus Leofwy-
 Harold. nus, de Hybernia redeuntes, et ostium Sabrinæ multis navibus
 intrantes, in confinio Sumersetanæ et Dorsetanæ applicuerunt,
 et illis in partibus villas ac agros deprædati sunt. Adversus
 quos, de Domnania et Sumersetania, quamplures congregati

¹ Rodulfus . . . monachus] From [² Walensium] "Nota de Wallen-
 MS. B. of Florence. ["sibus." M. in marg.

Flor. W. 627. ascenderunt, sed eos vicit Haraldus, cæsis ex illis plusquam A.D. 1052.
 xxx. nobilibus ministris, cum aliis multis; dein ad naves cum Edward
 præda rediit, et mox Penwithsteort circumnavigavit. Tunc prepares a
fleet.

Flor. W. 628. rex Edwardus xl^a: naves, alimentis electisque militibus in-
 structas, ad Sandicum portum festinato misit, et eos adventum
 Godwyni comitis opperiri et observare jussit. Sed tamen, igno- Godwin
 rantibus omnibus, ille cum paucis navibus reversus, in Cantia lands in
 applicuit, et missis latenter nunciis, primitus Cantuarienses, Kent and
 dein Sud-Saxones, Est-Saxones, Sudthregienses, et omnes but- collects
 secarlas¹ de Hastinga, et ubique circa ripas maris, aliosque forces.
 nonnullos, in adjutorium suum² allexit. Hi omnes uno ore,
 aut vivere aut mori cum eo se paratos fore, sibi promiserunt.
 Quod ubi regiæ classi, quæ ad Sandicum portum jacebat,
 innotuit, illum insequuntur; verum ipse fugiens evasit, et,
 quo in loco potuit, se occultavit. Illi vero ad Sandicum por-
 tum sunt revecti, et inde Londoniam sunt reversi. Hoc
 cognito, comes Godwynus ad Vectam insulam revehitur,³ et
 circa ripas maris tamdiu vagabatur, donec ad illum filii ejus
 Haraldus et Leofwynus sua cum classe venirent; sed ex quo He is joined
 in unum convenerant, a deprædatione et populatione desiste- by his sons.
 bant; victum tamen exercitui suo, cum res exposceret, sume-
 bant; circa ripas autem maris, et ubicunque locorum, omnes
 quos poterant sibi in adjutorium allicientes, et butsecarlas⁴
 omnes quos obvios invenerant secum legentes, versus Sandi-
 cum portum cursum direxerunt. Quo cum venissent, regi
 Edwardo, tunc temporis Londoniæ demoranti, illorum adven-
 tus nunciatur; qui nunciis propere missis, omnibus qui a se Edward's
 non defecerant mandavit, ut in adjutorium sui venire matura- succours do
 rent. At illi, nimis tardantes, ad tempus non venerunt. In- not arrive.
 terea cum sua classe Godwynus comes adversus cursum
 Tamesis devectus, die Exaltationis Sanctæ Crucis, feria se-
 cunda, ad Suthworce venit, et ibi tamdiu expectavit quoad⁵
 maris accessus⁶ veniret. Interim [quosdam]⁷ per internuncios,
 quosdam per se, cives Londonienses, quos variis pollicitationi-
 bus prius illexerat, convenit, et ut⁸ omnes fere quæ volebat
 omnino vellent, effecit. Inde rebus omnibus dispositis et ordi-
 natis, reumate adveniente, festinanter anchoras sustulerunt, ac
 nullo in ponte obsistente, per australem fluminis crepidinem

¹ *butsecarlas*] *huscarlas*, C. M.

² *sum*] sibi, F. W.

³ *revehitur*] with MSS. A. B. of
 Florence; the received reading is
est revectus.

⁴ *butsecarlas*] *huscarlas*, C. M.

⁵ *quoad*] quod ad, C. M.

⁶ *accessus*] with MSS. A. B. of
 Florence; the received reading is
æstus.

⁷ *quosdam*] om. C. M.

⁸ *ut*] om. M.

A.D. 1052. sursum navigaverunt. Venit et pedestris exercitus, ac se per Flor. W. 628.
Both sides
prepare for
a struggle.

oram fluvii ordinatim disponens, spissam terribilemque fecit
testudinem. Dein classis se versus aquilonarem ripam vertit,
quasi regis classem circumdare vellet: habebat enim rex clas-
sem, ac numerosum pedestrem exercitum. Sed quia ibi, et
cum rege et cum Godwyno, erant perpauci qui fortitudinis
aliquid haberent, nisi tantum Angli, pugnare adversus suos
propinquos ac compatriotas pene omnes abhorrebant; unde
sapientiores quique,¹ inter regem et ducem pacem redinte-
grantes, exercitum ab armis discedere jusserunt. Mane autem
facto, consilium rex habuit, pristinumque honorem pleniter
reddidit Godwyno et uxori suæ, filiisque omnibus, excepto
Suano; ille enim ductus pœnitentia, eo quod, ut prælibavi-
mus, consobrinum suum Beorn occiderat, de Flandria nudis
pedibus Jerusalem jam adierat, indeque rediens, invalidudine
ex nimio frigore contracta, mortuus est in Liccia. Filiam du-
cis, Egitham reginam, digniter rex recepit, ac pristinæ digni-
tati restituit. Facta igitur concordia, paceque firmata, omni-
que populo rectam legem promiserunt, et omnes Normannos
qui leges iniquas adinvenerant, et injusta judicia judicaverant,
multaque regi insilia adversus Anglos dederant, exlegaverant.²

The king
restores
Godwin and
his sons to
their
honours.

Flight of the
Normans.

Paucos tamen, scilicet, Robertum diaconem, et generum ejus
Ricardum filium Scrob, Alfredum regis stratorem, Anfridum,
cognomento Ceocesfot, et quosdam alios, quos plus cæteris
rex dilexerat, eique et omni populo fideles extiterant, in
Anglia remanere permiserunt. Porro Robertus Doruberniæ
archiepiscopus, et Londoniæ præsul Willelmus, et Ulf Lindi-
colniensis antistes, cum suis Normannis vix evadentes, mare
transierunt: sed Willelmus, propter suam bonitatem, parvo
post tempore revocatus, in suum episcopatum recipitur.

Stigand
takes the
see of Can-
terbury.

Stigandus, qui, quondam dimisso Anglorum Orientalium W. Malmesb.
episcopatu, sublimiorem meditatus, Wyntoniensem invaserat, G. P. i. § 23.
innocentis regis Edwardi simplicitati circumveniens, vivente
Roberto Cantuariensem archiepiscopatum obtinuit.³

Other Nor-
mans fly to
Scotland.

Osbernus vero, cognomento Pentecoste, et socius ejus Hugo, Flor. W. 628.
sua reddiderunt castella; et comitis Leofrici licentia per suum
comitatum Scotiam adeuntes, a rege Scottorum Macheotha
suscepti sunt. Eodem anno, in nocte festivitatis Sancti Thomæ
apostoli, tantus tamque vehemens exstitit ventus, ut multas
ecclesias domosque dirueret, et innumerabiles arbores fran-
geret, vel radicitus erueret.⁴

¹ quique] ex utraque parte, add.
F. W.

² exlegaverant] neglexerant, C.

³ Stigandus . . . obtinuit] These

words are not Florence's, but
adapted from William of Malmes-
bury, G. P. i.

⁴ erueret] irrueret, C. M.

MLXXV.—XIIII.—MLIII.

Flor. W. 628. Griffini regis Australium Walensium frater, Ris nomine, ^{A.D. 1053.} propter frequentes prædas quas egit,¹ in loco qui Bulendun ^{Rhys put to death.} dicitur, jussu regis Edwardi, occiditur, et Glovernam caput ejus ad regem in vigilia Epiphaniæ Domini est allatum.

Eodem anno, dum secunda Paschalis festivitatis celebraretur ^{Death of earl Godwin.} feria Wintoniæ, Godwyno comiti, solito regi ad mensam assidenti, suprema evenit calamitas; gravi etenim morbo ex improviso percussus, mutus in ipsa sede declinavit. Quod filii ejus, comes Haraldus, Tosti, et Grith videntes, illum in regis cameram portabant, sperantes eum post modicum de infirmitate convalescere: sed ille expers virium, quinta post hæc feria, miserabili cruciatu vita decessit, et in Veteri Monasterio sepultus est; cujus ducatum suscepit filius ejus Haraldus, et ^{Harold succeeds to his earldom.} ejus comitatus datus est Algaro Leofrici filio comitis. Mense

Flor. W. 629. Octobri Wlsius Licetfeldensis episcopus, et abbates Godwinus Wynchelcumbensis et Agelwardus Glastoniensis decesserunt. Wlsio Leofwinus, Coventrensis abbas, et Agelwardo Agelnotus, ejusdem monasterii monachus, successerunt. ^{Ecclesiastical changes.}

Aldredus vero Wygornensis episcopus abbatiam Winchele-
cumbensem tandiu in manu sua tenuit, donec Godricum,
regis capellani Godmanni filium, abbatem constitueret. Alfri-
cus germanus Oddæ comitis apud Deorhiste² xi. kalendas
Januarii obiit, sed in monasterio Persorensi est tumulatus.

Aed, clericus barbosus in Hibernia, vir famosissimus et ^{Aed shaves girls.} miræ religionis fuit, qui clericorum, puellarum, et laicorum
magnam scholam habebat, puellasque more clericorum ton-
debat, propter quod etiam de Hibernia projectus est.

MLXXVI.—XV.—MLIIII.

Leo papa obiit xvi^o. kalendas Martii.

A.D. 1054.

Strenuus dux Nordhumbrorum Siwardus, jussu regis, et ^{Leo IX. dies.} equestri exercitu et classe valida Scottiam adiit, et cum rege
Scottorum Macbeota prælium commisit, ac multis millibus⁴ Siward
Scottorum, et Normannis omnibus, quorum supra fecimus men-
tionem, occisis, illum fugavit, et Macolinum,⁵ regis Cumbro-
rum filium, ut rex jusserat, regem constituit. In eo tamen
prælio suus filius et multi Anglorum et Danorum ceciderunt.
Eodem anno, festivitate Sancti Kenelmi martyris, Aldredus

¹ *egit*] with MSS. A. B. of Flo-
rence; *agebat* is the reading re-
ceived.

² *Deorhiste*] Deorhyrste, F. W.

³ *et*] with MSS. A. B. of Flo-
rence; *cum* is the received reading.

⁴ *millibus*] militibus, C. M.

⁵ *Malcolinum*] MS. M. always
uses the proper form of the name,
Malcolm.

A.D. 1054. Wygornensis episcopus Goddricum abbatem Wynchelcumbæ Flor. W. 629.
 Bishop Al-
 dred ambas-
 sador to the
 emperor.
 Edward the
 Etheling in-
 vited to
 England.
 constituit; dein magnis cum exenniis regis fungitur legatione
 ad imperatorem; a quo simul et ab Herimanno Coloniensi
 archipræsule, magno¹ susceptus honore, ibidem per integrum
 annum mansit; et regis ex parte imperatori suggessit, ut
 legatis Ungariam missis, inde fratruelem suum Edwardum,
 regis videlicet Edmundi Ferrei Lateris filium, reduceret,
 Angliamque venire faceret.

MLXXVII.—XVI.—MLV.

A.D. 1055. Victor papa centesimus xl^{us} vi^{us}.
 Death of
 Siward.
 Tostig earl
 of North-
 umbria.
 Alfgar, de-
 prived of his
 earldom, in-
 vades Eng-
 land from
 Wales.
 Hereford
 taken by
 Griffin and
 Alfgar.
 Siwardus dux Northanhumbro-
 rum Eboraci decessit, et in
 monasterio Galmhanho, quod ipse construxerat, sepultus est;
 cujus ducatus Tostio, Haraldī ducis germano, datus est.
 Non multo post, rex Edwardus, habito Londoniæ consilio,
 Algarum comitem, filium Leofrici comitis, sine culpa exle-
 gavit; qui mox Hiberniam petiit, et xviii. piraticis navibus
 adquisitis, rediit, et Griffinum regem Walensium² adiit, eum-
 que petivit, ut contra regem Edwardum sibi esset in auxi-
 lium. Ille statim de toto regno suo copiosum exercitum con-
 gregans, Algaro præcepit, ut loco constituto sibi et exercitui
 cum suis copiis occurreret; quibus in unum convenientibus,
 fines Anglorum depopulaturi, Herefordensem provinciam intra-
 verunt. Contra quos timidus dux Ranulphus,³ regis Edwardi
 sororis filius, exercitum congregans, et duobus miliariis a
 civitate Hereforda, ix. kalendas Novembrii illis occurrens,
 Anglos contra morem in equis pugnare jussit: sed cum præ-
 lium essent commissuri, comes cum suis Francis et Normannis
 fugam primitus capessit. Quod videntes Angli, ducem suum
 fugiendo sequuntur, quos adversarii fere omnes insecuti, cccc.
 vel quingentos viros ex eis peremerunt, multosque vulnerave-
 runt. Dein victoria potiti, rex Griffinus et comes Algarus
 Herefordam intraverunt, et septem canonicis, qui valvas prin-
 cipalis basilicæ defenderant, occisis, ac monasterio, quod verus
 Dei Christicola antistes Adelstanus construxerat, cum omnibus
 ornamentis, et reliquiis Sancti Agelberti regis et martyris,
 et aliorum sanctorum, combusto, et nonnullis e civibus ne-
 catis, multisque captivatis, civitate etiam spoliata et cremata,
 prædæ ubertate ditati redierunt. Quod ubi regi innotuit, de
 tota mox Anglia exercitum congregari jussit, cui Glavornæ
 congregato strenuum ducem Haraldum præfecit. Qui devote

¹ magno] om. M.² Walensium] "Nota de Wallen-
 " sibus." M. in marg.³ Ranulphus] with MS. A.; the
 true reading is Radulfus.

Flor. W. 629. jussis obtemperans, Griffinum et Algarum impigre insequitur, A.D. 1055.
 ac fines Wallanorum audacter ingressus, ultra Stradele castra- Harold drives them
 metatus est; sed illi, quia virum fortem ac bellicosum ipsum out and
 sciebant, cum eo committere bellum non audentes, in Sud- fortifies
 Walliam fugerunt. Quo comperto, majorem exercitus partem Hereford.
 ibi dimisit, mandans eis ut suis adversariis, si res exposceret, Peace is
 viriliter resisterent; cum cætera vero multitudine Herefordam made.
 rediens, vallo lato et alto illam cinxit, portis et seris munivit.
 Interea legatis intercurrentibus, Griffinus, Algarus, et Haraldus, et qui cum illis fuerant, in loco qui Byligeslegea dicitur con-
 venerunt, et pace data et accepta, firmam amicitiam inter se Alfgar re-
 pacti sunt. Quibus patrat, classis Algari comitis Legeceas- stored.
 tram devecta, stipendium, quod eis promiserat, ibi expectavit.
 Ipse vero ad regem venit, et ab eo suum comitatum recepit.
 Eo tempore vir religiosus Tremerin Wallonicus antistes de-
 cessit. Hic multo tempore vicarius Adelstani Herefordensis
 præsulis exstitit, postquam ipse ministerium episcopale per se
 implere nequivit, erat enim per annos tredecim oculorum
 lumine privatus.

Herimannus Wiltoniæ [provincia] præsul, offensus quia ei Bishop Her-
 sedem episcopalem transferre de villa quæ Reamnesbiri man retires
 dicitur ad abbatiam Malmesbiriensem rex nollet concedere, to S. Bertin.
 episcopatum dimisit, marique transfretato, apud Sanctum Ber-
 tinum monachicum habitum suscepit, ibique in ipso monas-
 terio tribus annis mansit.

MLXXVIII.—XVII.—MLVI.

Flor. W. 630. Magnæ vir sanctitatis Herefordensis episcopus Adelstanus, A.D. 1056.
 iiii°. idus Februarii in episcopali villa quæ vocatur Bosan- Bishop
 brug decessit; cujus corpus Herefordam delatum, in ecclesia, Athelstan of
 quam ipse a fundamentis construxerat, est tumulatum; cui Hereford
 Leovegarus ducis Haraldi capellanus successit; qui eodem dies.
 anno, xvi°. kalendas Julii, a Griffino Walanorum rege, in loco Leofgar suc-
 qui Clastbirig vocatur, cum clericis suis et vicecomite Agel- ceeds, and is
 notho, et multis aliis, occisus est. Mansit autem in episcopatu killed by the
 xi. septimanis, et iiii. diebus. Quo perempto, Aldredo Wi- Welsh.
 gornensi præsuli, donec antistes constitueretur, commissus est
 episcopatus Herefordensis. Post hæc idem episcopus, et co- Peace with
 mites Leofricus et Haraldus, cum rege Edwardo Wallorum the Welsh.
 regem Griffinum pacificaverunt.

Herimannus episcopus Coloniensis obiit; [Anno successit.]¹ Marianus
 Marianus, peregrinus factus pro cœlesti patria, venit Colo- becomes a
 niam, ibique in monasterio Scottorum Sancti Martini, v^a. feria, monk at S.
 kalendis Augusti monachus factus est. Martin's,
 Cologne.

¹ Anno successit] om. C.

- A.D. 1056. Ecclesiarum amator, pauperum recreator, viduarum et pu-
 pillorum defensor, oppressorum subventor, virginitatis custos, Flor. W. 630.
 comes Agelwinus, ab Aldredo Wygornensi episcopo, ante suum
 obitum, monachizatus, ii^e. kalendas Septembris apud Deorhirste
 decessit, sed in monasterio Persorensi honorifice sepultus quie-
 scit.
- Resignation Dunholmensis episcopus Agelricus, episcopatu sponte relicto,
 of the ad monasterium suum, quod dicitur Burc, ubi nutritus et mo-
 bishop of nachus est factus, secessit, ibique annis duodecim deguit; cui
 Durham. ejusdem monasterii monachus, frater ipsius, Agelwinus, in
 episcopatum successit.

CAPITULUM.

- Death of Imperator Henricus 3^{tie} nonas Octobris obiit, et sepultus est
 Henry III. in Spira, ubi et pater ejus. Romanorum nonagesimus vi^{us}
 Henricus, filius superioris Henrici, regnavit annis 1^a.

MLXXIX.—I.—MLVII.

- A.D. 1057. Victor papa obiit v^{to} kalendas Augusti.
- The Ethel- Clito Edwardus Edmundi¹ Ferrei Lateris filius; ut ei man-
 ling Edward darat suus patruus rex Edwardus, de Hungaria, quo multo
 comes from ante, ut prædiximus, in exilium missus fuerat,² Angliam venit.
 Hungary and dies. Decreverat enim rex illum post se regni hæredem constituere;
 sed ex quo venit parvo post tempore vita decessit Londoniæ.
- Death of Excellentis vir memoriæ, laudabilis comes Leofricus, ducis
 earl Leofric. Leofwini filius, in propria villa, quæ dicitur Bromleage, ii.
 kalendas Septembris in bona decessit senectute, et Coventria³
 sepultus est honorifice; quod monasterium inter cætera bona
 quæ in sua vita gessit opera, ipse et uxor ejus, Dei cultrix,
 Sanctæque Mariæ amatrix devota, nobilis comitissa Godgiva,
 de suo patrimonio a fundamentis construxerunt, et id terris
 sufficienter locupletaverunt, ornamentis variis adeo ditaverunt,
 ut in Anglia tanta copia auri, argenti, gemmarum, lapidum-
 que pretiosorum in nullo inveniretur monasterio, quanta
 tunc temporis habebatur in illo. Leonense etiam et Wollo-
 canense cœnobium, Sanctique Johannis Baptistæ, ac Sanctæ
 Werburgæ virginis monasteria in Legeacestra sita, et ecclesiam
 quam Lindicolinensis præsul⁴ Eadnothus in loco famoso qui
 Sanctæ Mariæ Stou Anglica, Latine vero Sanctæ Mariæ Locus
 appellatur, pretiosis ditaverunt ornamentis. Wygornense quo-
 que monasterium terris, et Eoveshamnense ædificiis, ornamen-

¹ *Edmundi*] regis, præf. F. W.² *fuerat*] with MS. B.; the re-
 ceived reading being *fuit*.³ *Coventria*] Coventreo, M.⁴ *præsul*] om. M.

Flor. W. 680. tis variis, terrisque locupletaverunt. Hujus itaque comitis sapientia, quamdiu vixit, regibus, omnique Anglorum populo multum profecit;¹ cujus ducatum filius suus Algarus suscepit. A.D. 1057. Algar succeeds him.

Heca præsul Australium Saxonum obiit; pro quo Ægelricus, Christi Ecclesiæ monachus Cantuariensis, eligitur. Ethelric bishop of Selsey.

Rodulphus² supradictus comes xii. kalendas Januarii decessit, et in abbazia quæ Burc vocatur, tumulatus est. Earl Ralph dies.

MLXXX.—II.—MLVIII.

Stephanus, papa centesimus xlviii^{us} vii^{us}.

Paderbrunna civitas cum duobus monasteriis, id est, episcopatus et monachorum, feria sexta ante Palmas igne consumitur. In monasterio autem monachorum erat monachus nomine Paternus, Scottus, multisque annis inclusus, qui etiam ipsum prænunciabat incendium, qui pro cupiditate martyrii nullo modo exivit, sed in clausula sua combustus est, et per hunc ignem transivit in refrigerium: de cujus³ etiam sepulchro quædam bona narrantur. Ipsi vero statim diebus, feria secunda post octavas Paschæ [exiens]⁴ de Colonia, causa claudendi cum abbate Fuldensi ad Fuldam, super mattam supra quam combustus est, ego oravi. Hæc ait Marianus Scottus inclusus. A.D. 1058. Patern the Scot, burnt to death at Paderborn.

Algarus Merciorum comes a rege Edwardo secundo exlegatus est, sed regis Wallanorum Griffini juvamine, et Norreganicæ classis adminiculo, quæ ad illum venerat ex improviso, cito per vim suum comitatum recuperavit. Algar deprived and restored.

Stephanus papa obiit iii^o. kalendas Aprilis; Benedictus successit, qui Stigando Doruberniæ archiepiscopo pallium misit; et Agelric Sud-Saxonum præsul ordinatur, et abbas Siwardus consecratur episcopus ad Rofensem ecclesiam. Aldredus Wygornensis episcopus ecclesiam, quam in civitate Glovernia a fundamentis construxerat, in honorem principis apostolorum Petri, honorifice dedicavit; et postea, regis licentia, Wlstanum Wygornensem monachum, a se ordinatum, abbatem constituit ibidem. Dein præsulatu Wiltoniensis ecclesiæ, qui sibi ad regendum commissus fuerat, dimisso, et Herimanno, cujus supra meminimus, reddito, mare transiit, et per Ungariam profectus est Jerosolimam, quod nullus archiepiscoporum vel episcoporum Angliæ eatenus dinoscitur fecisse. Pope Benedict sends a pall to Stigand. Church dedicated at Gloucester. Aldred goes to Jerusalem.

¹ *profecit*] with MS. B. of Florence; the received reading is *profruit*.

² *Rodulphus*] with MSS. A. B. of Florence.

³ *cujus*] quo, M.

⁴ *exiens*] om. C. M.

MLXXXI.—III.—MLIX.

A.D. 1059. Nicholaus, civitatis Florentiæ episcopus, papa eligitur, et Flor. W. 631.
 Nicholas II. Benedictus ejicitur.
 pope.
 Marianus ordained priest.

Marianus inclusus cum Sigifrido Fuldensi abbate, juxta corpus Sancti Kyliani in Wirziburh consecratus est presbyter, Sabbato Mediæ Quadragesimæ, iii. idus Martii; et feria sexta post Ascensionem Domini, ii. idus Maii, inclusus est in Fulda per annos decem. Liupoldus episcopus Mogontinus obiit vii. kalendas Octobris; Sigifridus successit.

MLXXXII.—III.—MLX.

A.D. 1060. Henricus rex Francorum obiit, cui filius ejus primogenitus Philippus successit. Willensis episcopus Duduc obiit, cui successit Gisa regis capellanus, ambo de Loteringia oriundi.

Archbishop Eboracensium archiepiscopus Kinsius, xi. kalendas Januarii, Kinsy dies. Eboraci obiit; ejus corpus ad monasterium quod Burch dicitur, delatum, honorifice est tumulatum; pro quo Wygornensis episcopus Aldredus ad archiepiscopatum in Nativitate Domini eligitur; et Herefordensis præsulatus, qui ei propter suam industriam fuerat commissus, capellano Egithæ reginæ Waltero Lotharingo est datus.

Promotions consequent. Sigifridus abbas Fuldensis Dominica die Natalis Domini, de Fulda ad regiam curtem exiens, baculum Mogontiensis archiepiscopatus accepit in Epiphania Domini, papæ Nicolai legato, qui non longe post papa effectus est, Alexandro, hoc idem annuente. Widracus decanus Fuldensis abbas successit.

Sigifrid
archbishop
of Mentz.

MLXXXIII.—V.—MLXI.

A.D. 1061. Aldredus Eboracensis archiepiscopus cum Tostio comite Romanam ivit, et a Nicholao papa pallium suscepit: ubi etiam Gisa Wellensis, et Walterus Herefordensis, ab ipso papa episcopi sunt ordinati. Usque ad Johannem, successorem istius Gisæ, omnes episcopi Wellensis ecclesiæ sedes suas Wellis habuerunt, in ecclesia Sancti Andreae Apostoli.¹

Alexander II. pope. Maiolus abbas Scottorum Coloniae obiit; Foillanus successit. Nicholaus papa obiit; Alexander successit.²

MLXXXIII.—VI.—MLXII.

A.D. 1061. Wlstanus vir venerandus, pontifex Wygornensi ecclesiæ præficitur. Hic Deo amabilis, regione Merciorum in provincia

S. Wulfstan
bishop.

¹ ubi etiam . . . Andreae Apostoli] | ² Maiolus successit] misplaced in C. and M.
 From MS. A. of Florence.

Flor. W. 631. Warewycensi, parentibus religiosis oriundus, patre Eastano, A.D. 1062. matre vero Wlfgeva nomine; in nobili autem monasterio, quod Burch nominatur, litteris et ecclesiasticis officiis optime exstitit imbutus. Qui ambo, scilicet parentes ejus, in tantum religioni studebant, ut longe ante finem vitæ castitatem professi, se ab invicem separantes, sub sanctæ conversationis habitu vitam consummare gauderent. Quorum exemplo ipse adolescens incitatus, matre id maxime persuadente, sæculum reliquit, atque in eodem Wygornensi monasterio, quo et ante pater servierat Deo, monachicum habitum et ordinem a venerabili Brichteago, ejusdem ecclesiæ episcopo, suscepit; a quo etiam in gradum tam diaconatus quam presbyteratus ordinatus est; statimque in ipso initio arduam et omni religiositate plenam vitam accipiens, in vigiliis, jejuniis, orationibus, omnique virtutum genere, subito admirandus apparuit. Hinc, ob morum disciplinam, primo magister et custos infantium aliquamdiu constituitur; deinde, ob sollertiam ecclesiastici officii, cantor simul et thesaurarius ecclesiæ ex præcepto seniorum efficitur. Nactus vero occasionem liberius Deo serviendi ex commissa sibi custodia ecclesiæ, totum se contemplativæ vitæ dedit, die noctuque in ea aut orationi aut Divinæ lectioni insistens, bidui triduique jejunio assidue corpus macerans; sacris vigiliis in tantum deditus, ut non modo noctem, sed etiam persæpe diem cum nocte aliquando, quod a nobis vix crederetur, si non ab ipsius ore hoc audissemus, iiii. dies cum noctibus absque somno transigens, fere exsiccatō cerebro periculum incurreret, nisi sopore prælibato naturæ satisfacere maturaret. Denique et cum vi naturæ dormire compelleretur, non lecto aut lectisterniis membra ad soporem fovebat, sed super aliquod scamnum ecclesiæ, libro in quo orabat sive legebat caput sustentans, paulisper se reclinabat. Post aliquod autem tempus, defuncto Agelwino priore monasterii, ipse vir reverendus¹ prior et pater congregationis ab Aldredo episcopo ponitur; quod officium valde laudabiliter adimplens, prioris conversationis austeritatem minime reliquit, immo, ut cæteris exemplum bene vivendi daret, multipliciter adauxit. Deinde post aliquot annorum curricula, electo ad archiepiscopatum Eboracensis ecclesiæ Aldredo Wygornensis ecclesiæ episcopo, fit unanimis consensus tam cleri quam etiam totius plebis in ejus electione, rege videlicet annuente ut quem sibi vellent præsulem eligerent. Contigit namque eo tempore

Early history of S. Wulfstan.

His ascetic habits.

He becomes prior of Worcester.

He is appointed bishop.

¹ *reverendus*] with MS. B. of Florence; *venerandus* is the received reading.

A.D. 1062. et legatos sedis apostolicæ ejus electioni interesse, Armenfre- Flor. W. 631.
 His election dum, scilicet, Sedunensem episcopum, et alium, qui a domino
 recognized papa Alexandro pro responsis ecclesiasticis ad regem Anglo-
 and con- rum Edwardum missi, regio præcepto Wygornæ per totam fere
 firmed by a Quadagesimam debebant, expectantes responsa suæ legationis
 papal legate. usque ad curiam legalem proximi Paschæ. Hii videntes, dum
 ibi morabantur,¹ ejus laudabilem conversationem, in ejus elec-
 tionem non tantum consentiebant, immo etiam tam clerum quam
 plebem maxime ad hoc instigabant, suaque auctoritate ejus
 electionem firmabant; illo vero obstinatissime renuente, seque
 indignum acclamante, et cum sacramento etiam affirmante se
 multo libentius decollationi quam tam altæ ordinationi suc-
 cumbere velle. Cum sæpe et frequenter a pluribus viris reli-
 giosis et venerabilibus personis super hiis circumventus, ad
 He is hardly cumbendum minime persuaderi non² posset, tandem a viro
 prevailed on Dei Wlsio incluso, qui tunc plus xl^a annis solitariam vitam
 to accept. egisse noscebatur, acriter pro inobedientia et obstinacia cor-
 reptus, Divino etiam oraculo territus, consentire cum maximo
 cordis dolore compulsus est, atque die Decollationis Sancti
 Johannis electione canonice confirmata, et episcopatu suscepto,
 Dominico die, quo Nativitas Sanctæ Mariæ celebratur, conse-
 cratus, vita et virtutibus clarus, Wygornensis ecclesiæ præsul
 effulsit. Consecratus est igitur episcopus a venerando Aldredo
 He is conse- Eboracensi archiepiscopo, eo quod Stigando Doruberniæ archi-
 crated by episcopo officium episcopale tunc a domino apostolico inter-
 Aldred, dictum erat; quia, Roberto archiepiscopo vivente, archiepi-
 scopatum suscipere præsumpsit; canonica tamen professione
 præfato Dorubernensi archiepiscopo Stigando, non suo ordina-
 but makes profession to Stigand. tori Aldredo facta. Insuper et ipse Eboracensis archiepisco-
 pus, ejus ordinator, coram rege et regni optimatibus, ipso
 Stigando factitante propter subsequentium calumnias, profiteri
 jussus est, se nullum jus ecclesiasticæ seu sæcularis subjec-
 tionis super eum deinceps velle clamare, nec propter quod ab
 eo consecratus est, nec quia [ante] consecrationem ejus mona-
 chus factus est. Facta est autem hæc illius ordinatio anno
 ætatis suæ plus quinquagesimo, regni vero regis Edwardi anno
 xx^o, indictione xv^a.

MLXXXV.—VII.—MLXIII.

A.D. 1063. Strenuus dux West-Saxonum Haraldus, jussu regis Edwardi,
 Harold goes post Nativitatem Domini, equitatu non multo secum assumpto,
 to Rhuddlan

¹ morabantur] with MSS. A. B. | ² non] om. F. W.
 of Florence; the received reading |
 is debebant.

Flor. W. 632. de Gloverna, ubi rex tunc morabatur, ad Rudelan multa cum festinatione profectus est, ut regem Wallanorum¹ Griffinum, propter frequentes depopulationes quas in Anglorum finibus agebat, ac verecundias quas domino suo regi Edwardo sæpe faciebat, occideret. At ille, ejus adventu præcognito, fugam cum suis iniit, navem ascendit, et vix evasit. Haraldus vero, ut eum fugisse comperit, palatium incendere, et naves ejus cum armamentis comburere jussit, eodemque die rediit: sed circa Rogationes de Bristouwe classica manu profectus, magna ex parte terram Wallanorum circumnavigabat; cui frater suus comes Tostius, ut rex mandaratur, cum equestri occurrit exercitu, et viribus simul junctis, regionem illam depopulari cœperunt. Unde Wallani datis obsidibus, se dederunt, et se tributum illi daturis promiserunt, regemque suum Griffinum exlegantes abjecerunt.

A.D. 1063.
against
Griffin, and
burns his
palace.

Griffin is
banished by
his subjects.

MLXXXVI.—VIII.—MLXIII.

Cyclus magnus Paschalis hic incipit indictione ii^a.

A.D. 1064.

Multi divites et pauperes cum Mogontino archiepiscopo, Trajectensi quoque necnon Babenbergensi atque Radisponensi episcopis post transitum Sancti Martini, plus septem millibus hominum Jerusalem perrexerunt. Ubi autem episcopi sedebant ad dorsa eorum pallia pendebant, vasis quoque aureis seu argenteis cibus potusque inferebantur. Arabitæ vero fama pecuniæ congregati multos eorum in Parascene occiderunt. Qui autem evadere potuerunt, in quoddam vacuum castellum nomine Curuasalim fugerunt. Quod claudentes lapidibus et fustibus defendebant se contra jacula Arabitarum quærentium pecuniam eorum auferre vel vitam cum pecunia. Tunc unus optimus miles nullo periculo victus quin sepulcrum Domini videret, foras exiit. Arabitæ vero statim eum comprehedentes resupinum in terram eum in modo crucis distenderunt, et manus ac pedes ejus clavis transfigentes in terram, ab imo ventris usque ad guttur dissecantes eum, omnia viscera ejus scrutati sunt. Postremo cum eum membratim divisissent, dux ipsorum primum lapidem super eum misit; deinde omnes. Tunc sociis illius de castello hæc omnia intuentibus dixerunt, "Vos ita eritis nisi omnem pecuniam vestram nobis tradideritis." Christianis itaque promittentibus, dux Arabitarum ingressus est castellum ad eos, et sexdecim alii cum gladiis: qui dux cum vidisset adhuc cum tanta gloria episcopos sedere,

Great pilgrimage
from Germany to
Jerusalem.

Adventure
of the
bishops
with the
Arab robbers.

¹ Wallanorum] "Nota de Walensibus." M. in marg.

A.D. 1064.
Adventure
of the
bishop of
Bamberg
among the
Arabs.

cernens episcopum Babenbergensem nomine Guntherum cæte- Flor. W. 632.
ros magnitudine seu pulchritudine corporis præcellentem, putavit illum dominum esse Christianorum, et, sicut mos est gentilibus reos tenere, misit corrigiam in collum episcopi, et ait, "Tu et ista omnia tua mea erunt." Episcopus vero per interpretem ait illi, "Quid mihi facies?" Ille dixit, "Istum "pulchrum sanguinem gutturis tui sugam, et suspendam te "ante castellum sicut canem." Tunc episcopus apprehenso capite ejus uno colapho elisit ducem in terram. Alii autem omnes ligati sunt. Quo comperto hii qui foris erant super castellum irruerunt; sed illi qui ligati erant suspensi in muro contra eos prohibuerunt illos suæ salutis causa. Ipsi vero latrones propter pecuniam quam prius a Christianis tulerunt rixati invicem se magna ex parte peremerunt. Interea dux de Ramala, rogatus a Christianis qui evadere poterant, secundo die Paschæ cum valida manu advenit, Arabitasque fugavit. Deinde accipiens quingentos aureos a Christianis cum duce Arabitarum inimico regis Saracenorum domini sui, perduxit eos Jerusalem, et inde ad navim. Ita autem omnis multitudo Christianorum consumpta est, ut vix de septem vel amplius millibus duo millia sint reversa.

Escape of
the pil-
grims.

Griffin is
killed by
the Welsh.

Rex Wallanorum Griffinus nonis Augusti a suis interficitur, Flor. W. 633.
et caput ejus caputque navis ipsius cum ornatura comiti Haraldo mittitur, quæ mox ille¹ regi detulit Edwardo. Quibus gestis, suis fratribus, Blethgento et Rithwallano, rex terram Wallanorum dedit; cui, et Haroldo comiti, fidelitatem illi juraverunt, et ad imperium illorum mari terraque se fore paratos, ac omnia quæ prius de terra illa regibus anterioribus fuerant pensa, obedienter se pensuros sponderunt.

Blethgent
and Rith-
wallan swear
fealty to
Edward and
Harold.

MLXXXVII.—IX.—MLXV.

A.D. 1065.
Translation
of S. Oswin.

Reverendus vir Agelwinus, Dunholmensis episcopus, Sancti Oswini, regis quondam Berniciorum, ossa, in monasterio quod juxta ostium Tynæ fluminis situm est, de tumulo levavit, transactis a sepultura ejus ccc^{tis} et xv. annis, et in scrinio magno cum honore locavit.

Harold
builds a
house at
Port-
skeweth.

Strenuus dux West-Saxonum Haraldus, in terram Wallanorum,² in loco qui Portascith nominatur, mense Julio, magnum ædificari jussit ædificium, et multa quæ pertinent ad esum et

¹ *quæ mox ille*] with MSS. A. B. of Florence; the received reading is *qui mox illa*.

² *Wallanorum*] "Nota de Walensibus." M. in marg.

Flor. W. 633. potum illuc congregari mandavit, ut dominus suus rex Edwardus illis aliquandiu venationis causa degere posset: sed Cradoch filius regis Sud-Wallanorum Griffini, quem ante paucos annos Griffinus rex Nord-Wallanorum occiderat, ejusque regnum invaserat, cum omnibus quos habere poterat, die festivitatis Sancti Bartholomæi illuc venit, et operarios fere cunctos, cum illis qui eis præerant, peremit, et omnia bona, quæ ibi congregata fuerant, abstulit. Deinde post festivitatem Sancti Michaelis, v. nonas Octobris, feria secunda, Nordhumbrenses ministri, Gamelbearn, Dunstanus filius Athelnetes, Glonieorn filius Heardulphi,¹ cum ducentis militibus Eboracum venerunt, et pro execranda nece nobilium Nordhumbrensi-um ministrorum, Gospatrici,² quem regina Egitha, germani sui Tosti causa, in curia regis, iiii^a. nocte Dominicæ Nativitatis, per insidias occidi jussit; et Gamelis filii Orm, ac Ulfi filii Dolfini, quos, anno præcedenti Eboraci, in camera sua, sub pacis fœdere, per insidias, comes Tostius occidere præcepit; necnon pro immensitate tributi quod de tota Nordhumbria injuste acceperat, eodem die primitus illius Danicos huscarlas Hamundum et Ravensveartum de fuga retractos, extra civitatis muros, ac die sequenti plusquam cœ viros ex curialibus illius, in boreali parte Humbræ fluminis, peremerunt; ærarium quoque ipsius fregerunt, ac omnibus quæ illius fuerant ablatis, recesserunt. Omnes dehinc fere comitatus illius in unum congregati, Haraldo West-Saxonum duci, et aliis quos rex Tostii rogatu pro pace redintegranda ad eos miserat, in Norhamptonia, occurrerunt; ubi prius, et post apud Oxenfordam, die festivitatis Apostolorum Simonis et Judæ, dum Haraldus et alii quamplures comitem Tostium cum eis pacificare vellent, omnes unanimi consensu contradixerunt, ac eum cum omnibus, qui legem iniquam statuere illum incitaverant, exlegaverunt: et post festivitatem Omnium Sanctorum, cum adjutorio comitis Edwini, de Anglia Tostium expulerunt; qui mox cum uxore sua Baldewinum Flandrensi-um comitem adiit, et apud Sanctum Audomarum hyemem exegit.³ Post hæc rex Edwardus paulatim ægrotare cœpit. In Nativitate vero Domini curiam suam, ut potuit, Londoniæ tenuit, et ecclesiam, quam ipse a fundamentis construxerat, die Sanctorum Innocentium, in honore Sancti Petri apostoli, cum magna gloria dedicari fecit.

A.D. 1065.
It is plundered by Caradoc.

Revolt of the North-umbrians against Tostig.

Conferences at Northampton and Oxford.

Tostig outlawed and expelled.

Consecration of Westminster abbey.

¹ Heardulphi] Beardulphi, C. M. | of Florence; the received reading
² Gospatrici] Gospatricius, C. M. | is *hiemavit*.
³ hyemem exegit] with MSS. A. B.

MLXXXVIII.—X.—MLXVI.

- A.D. 1066. Anglorum decus, pacificus rex Edwardus, Adelredi regis Flor. W. 633.
 Death of Edward the
 Confessor, Jan. 5. filius, postquam xx. tribus annis, mensibus sex, et viginti vii.
 diebus, potestate regia præfuit¹ Angli-Saxonibus, indictione
 iiii^a. Epiphaniæ Domini vigilia, feria v^a, mortem obiit Lon-
 doniæ, et in crastino sepultus est more regio, ab omnibus qui
 tunc affuere non sine lacrymis plangebatur amarissime. Quo
 Harold elected king and crowned. tumultato, subregulus Haraldus, Godwini ducis filius, quem rex
 ante suam decessionem regni successorem elegerat, a totius
 Angliæ primatibus ad regale culmen electus, die eodem ab
 Aldredo Eboracensi archiepiscopo in regem est honorifice con-
 secratus;² qui mox ut regni gubernacula suscepit, leges
 iniquas destruere, æquas cœpit condere, ecclesiarum ac monas-
 teriorum patronus fieri, episcopos ac abbates, monachos,
 clericos colere simul ac venerari, pium, humilem, affabilemque
 se bonis omnibus exhibere, malefactores exosos habere; nam
 ducibus, satrapis, vicecomitibus, et suis in commune præcepit
 ministris, fures, raptores, regni disturbatores comprehendere,
 et pro patriæ defensione ipsemet terra marique desudare.
- Comet, April 24. Eodem anno stella cometis, viii. kalendas Maii, non solum in
 Anglia, sed etiam, ut fertur, per totum mundum visa, per vii.
 dies splendore nimio fulgebat. Non multo post, comes Tostius
 Tostig plunders the south coast. de Flandria rediens, ad Vectam insulam applicuit; et post-
 quam insulanos sibi tributum et stipendium solvere coegerat,
 discessit, et circa ripas maris, donec ad Sandicum portum
 veniret, prædas exercuit. Quo cognito, rex Haraldus, qui
 tunc Londoniæ morabatur, classem non modicam et eques-
 trem exercitum congregari iussit: ipse vero Sandicum portum
 adire parabat. Quod dum Tostio nunciatum fuisset, de buse-
 carlis quosdam volentes, quosdam nolentes, secum assumens, Flor. W. 634
 He attacks Lindsey; recessit, et cursum ad Lindeseyam direxit, in qua villas
 quamplures incendit, multosque homines neci tradidit. Hiis
 cognitis, dux Merciorum Edwinus, et Nordhimbrorum comes
 Morkarus, cum exercitu advolant, illumque de regione ipsa
 extrudunt: ille autem inde discedens, regem Scottorum Ma-
 colinum adiit, et cum eo per totam æstatem mansit. Interea
 rex Haraldus ad Sandicum portum venit, ibique classem suam
 expectavit. Quæ cum fuisset congregata, Vectam insulam
 adiit; et quia Normannorum comes Willelmus, Edwardi regis
 consobrinus, in Angliam cum exercitu venire parabat, tota

¹ *præfuit*] with MSS. A. B. of
 Florence; *præfuerat* is the received
 reading.

² *consecratus*] “Haraldus conse-
 cratus est in regem.” M. in
 marg.

Flor. W. 634. æstate et autumnno adventum illius observabat: ad hæc etiam pedestrem exercitum locis opportunis circa ripas maris locabat. Adveniente itaque Nativitate Sanctæ Mariæ, victu deficiente, et classicus et pedestris exercitus domum rediit. Quibus gestis, cum classica manu pervalida, scilicet plus quingentis magnis navibus, Haraldus Harvagra rex Norreganorum, frater sancti regis Olavi, in ostio Tynæ fluminis improvise applicuit; ad quem comes Tostius, ut prius condixerant, sua cum classe venit, et citato cursu ostium Humbræ fluminis intraverunt, et sic adversum cursum Usæ fluminis navigantes, in loco qui Richehale dicitur applicuerunt. Quod ubi regi Haraldo innotuit, versus Nordhumbriam expeditionem propere movit. Sed priusquam rex illuc veniret, duo germani comites, videlicet Edwinus et Morkarus, cum ingenti exercitu in vigilia Sancti Matthiæ Apostoli, feria iii^a, in boreali ripa Usæ fluminis, juxta Eboracum, cum Norreganis prælium commisere, et in primo belli impetu viriliter pugnantes, multos prostravere. At postquam diu certatum est, Angli Norreganorum impetum non sufferentes, haud sine parvo detrimento suorum, terga dedere; multoque plures ex illis in fluvio demersi fuere quam in acie cecidere. Norregani vero loco dominantur funeris, et obsidibus cl^a. de Eboraco sumptis, ad naves repedarunt, relictis in ea de suis cl^a. obsidibus. Verum quinto post hunc¹ die, id est, vii^o. kalendas Octobris feria secunda, rex Anglorum Haraldus, multis millibus² pugnatorum, armis bellicis instructorum, Eboracum veniens, et Norreganis in loco qui Stamford-brige³ dicitur occurrens, in ore gladii regem Haraldum comitemque Tostium, cum majore parte sui exercitus, occidit, ac plenam victoriam, licet acerrime repugnatum esset,⁴ habuit. Filium autem ejus Olavum, et comitem de Orcada insula, Paulum nomine, qui ad naves custodiendas cum exercitus parte fuerant dimissi, acceptis prius ab eis obsidibus et sacramentis, cum xx. navibus et reliquiis exercitus, in patriam redire libere permisit.

Interea dum hæc agerentur, et rex omnes suos inimicos autumaret detritos⁵ fuisse, nunciatum est ei, Willelmum comitem gentis Normannicæ⁶ cum innumera multitudine equitum, fundibalariorum, sagittariorum, peditumque advenisse,

A.D. 1066.
Invasion of
Yorkshire
by Harold
Hardrada
and Tostig.

Edward and
Morcar
defeated,
Sept. 20.

Battle of
Stamford
bridge,
Sept. 25.

Invasion by
William of
Normandy.

¹ hunc] hæc, F. W.

² millibus] militibus, C. M.

³ "Nota bellum apud Stamford-
" brige inter regem Haroldum et
" Norreganos." M. in marg.

⁴ repugnatum esset] So MSS. A.

B. of Florence; *pugnatum fuisset* is
the received reading.

⁵ detritos] decretos, C. M.

⁶ "Adventus Willelmi Bastarde
" in Angliam." M. in marg.

A.D. 1066. utpote qui de tota Gallia¹ sibi fortes auxiliores conduxerat, et Flor. W. 634.
 Harold returns to London. in loco qui Peveneseya dicitur suam classem applicuisse. Unde rex statim versus Londoniam suum movit exercitum magna cum festinatione; et licet de tota Anglia fortiores quosque praeliis in duobus bene sciret jam cecidisse, mediamque partem sui exercitus nondum convenisse, quam citius tamen potuit, in Sud-Saxonia suis hostibus occurrere non formidavit, et novem miliaris ab Hastings, ubi sibi castellum firmaverant, priusquam tertia pars sui exercitus ordinaretur, ii. idus Octobris² Sabbato, cum eis praelium commisit: sed quia arto in loco constituti fuerant Angli, de acie multi se subtraxere, et cum eo perpauci constantes corde remansere;³ ab hora tamen diei tertia usque noctis crepusculum suis adversariis restitit fortissime, et se ipsum in pugnando tam fortiter defendit et tam strenue, ut vix ab hostili interimi posset agmine. At postquam ex hiis et illis quamplurimi corruere, heu, ipsemet⁴ cecidit crepusculi tempore. Comites etiam Grith et Leofwynus fratres illius cecidere, et fere nobiliores totius Angliæ; Willelmus vero comes cum suis Heastingam rediit. Regnavit autem Haraldus mensibus novem et illa die qua occubuit [diebus totidem]: cujus morte audita, comites Edwinus et Morkarus, qui se cum suis certamini subtraxere, Londoniam venere, et sororem suam Algitam reginam assumptam ad Civitatem Legionum misere. Aldredus autem Eboracensis archiepiscopus, et iidem comites cum civibus Londoniensibus et huscarlis, clitonem Edgarum, Edmundi regis Ferrei Lateris nepotem, [in] regem levare voluere, et cum eo se pugnam inituros promiserunt; sed dum ad pugnam multi se paravere, comites suum auxilium ab eis retraxere, et cum suo exercitu domum rediere.

Harold and his brothers slain. Interea comes Willelmus Sud-Saxoniam, Cantiam, Sudhamp-tunensem provinciam, Suthregiam, Middil-Saxoniam, Heorfordensem provinciam devastabat, et villas cremare, hominesque interficere non cessabat, donec ad villam quæ Beorcamstede nominatur veniret; ubi Aldredus archiepiscopus, Wlstanus Wigornensis episcopus, Walterus Herefordensis episcopus, clito Edgarus, comites Edwinus et Morkarus, et de Londonia

Attempt to raise Edgar Etheling to the throne fails. William ravages the South, and meets the Witan at Berkhamstead.

¹ *Gallia*] Anglia, C. M.

² This is the right date; the received reading from the MSS. of Florence is "xi. kalendas Novembris," and a late hand in MS. M. has inserted this as a correction.

³ *remansere*] with MSS. A. B. of Florence; the received reading is *permansere*.

⁴ *ipsemet*] "Obitus Haroldi regis." M. in marg.

- Flor. W. 634. quique nobiliores, cum aliis, ad eum venerunt, et, datis ob-
sidibus, illi deditionem fecerunt, fidelitatemque juraverunt; A.D. 1066.
He is accepted as king.
cum quibus et ipse fœdus pepigit, et nihilominus exerci-
- Flor. W. 635. tui suo villas cremare et rapinas agere permisit. Appro-
pinquante igitur Dominicæ Nativitatis festivitate, cum omni
exercitu Londoniam, ut ibi in regem sublimaretur, adiit; et
quia Stigandus, primas¹ totius Angliæ, ab apostolico papa
calumniatus est pallium non suscepisse canonice, ipsa Nativi-
tatis die, quæ illo anno feria secunda evenit, ab Aldredo He is crowned at Westmin-
ter by Aldred,
Dec. 25.
Eboracensi archiepiscopo in Westmonasterio consecratus est
honorifice, prius, ut idem archipræsul ab eo exigebat, ante
altare Sancti Petri Apostoli, coram clero et populo jurejurando
promittens, se velle sanctas Dei ecclesias ac illarum rectores
defendere, necnon et cunctum populum sibi subjectum juste ac
regali providentia regere, rectam legem statuere ac tenere,
rapinas injustaque judicia penitus interdicere.

MLXXXIX.—XI.—MLXVII.

²Adveniente Quadragesima rex Willelmus Normanniam re- A.D. 1067.
William goes to Normandy,
leaving Odo of Bayeux and William Fitz Osbern as justiciars.
petiit, ducens secum Dorubernensem archiepiscopum Stigan-
dum, Glastoniensem abbatem, Agelnothum, clitonem Edgarum,
comites Edwynum et Morkarum, Waltheovum Siwardi ducis
filium, nobilem satrapam Agelnothum Cantuariensem, et mul-
tos alios de primatibus Angliæ: fratremque suum Odonem
Bajocensem episcopum, et Willelmum filium Osborni, quem
in Herefordensi provincia comitem constituerat, Angliæ custo-
des relinquens, castella per loca firmari præcepit.

Wlfwius Dorkecestrensis episcopus decessit Wintoniæ, sed
sepultus est Dorcestre.³

Eo tempore exstitit quidam præpotens minister, Edricus, Struggle of the men of Hereford under Edric the Wild.
cognomento Sylvaticus, filius Alfrici, fratris Edrici Streonæ,
cujus terram, quia se dedere⁴ dedignabatur, Herefordenses
castellani, et Ricardus filius Scrob, frequenter vastaverunt,
sed quotienscunque super eum irruerant, multos e suis mili-
tibus et scutariis perdiderunt. Idcirco ascitis sibi in auxilium

¹ *primas*] præsul, M.

² From this point Mr. Thorpe's text of Florence of Worcester, published by the English Historical Society, is treated as the *textus receptus*. The passages of Marianus are omitted in that edition, but it has not been thought necessary

everywhere to call attention to that fact in the notes.

³ *Dorcestre*] Cui Remigius successit qui episcopalem sedem transtulit in Lincolniam. Ins. C. in a later hand.

⁴ *dedere*] regi, ins. F. W.

A.D. 1067. regibus Wallanorum, Blethgento videlicet et Riwardo,¹ idem Flor. W. 635.
 The Welsh join Edric. vir Edricus, circa Assumptionem Sanctæ Mariæ, Herefordensem provinciam usque ad pontem amnis Lucgæ devastavit, ingentemque prædam reduxit. Post hæc, hyeme imminente, rex Willelmus de Normannia Angliam rediit, et Anglis importabile tributum imposuit. Dein in Domniam hostiliter profectus, civitatem Exceastram, quam cives et nonnulli Anglici ministri contra illum retinebant, obsedit, et cito infregit. Githa vero comitissa, scilicet, mater Haraldi regis Anglorum, ac soror Suani regis Danorum, cum multis de civitate fugiens evasit, et Flandriam petiit: cives autem dextris acceptis regi se subdebant.²

MXC.—XII.—MLXVIII.

A.D. 1068. Duo papæ in Roma facti sunt, id est episcopus Parmensis, Rival popes. qui expulsus est; et episcopus de Luca, qui papa permansit.
 Matilda crowned. Post Pascha comitissa Matilda de Normannia venit Angliam, quam die Pentecostes Aldredus Eboracensis archiepiscopus consecravit in reginam. Post hæc Marleswein et Gospatrik, et quique Northumbræ gentis nobiliores, regis austeritatem devitantes, et ne sicut alii in custodiam mitterentur formidantes, sumptis secum clitone Edgardo, et matre sua Agata, duabusque sororibus suis Margareta et Cristina, navigio Scotiam adierunt, ibidemque, regis Scottorum Macoinmi pace, hyemem exegerunt. Rex autem Willelmus cum exercitū suo Snotingham venit, ubi castello firmato Eboracum perrexit, ibidemque duobus castellis firmatis, quingentosque milites in eis posuit, et in civitate Lincolnæ aliisque locis castella firmari præcepit. Dum hæc agerentur, Haraldi regis filii, Godwinus, Edmundus, Magnus, de Hybernia redeuntes, in Sumersetania applicuerunt; quibus Eadnothus, qui fuit Haraldi regis stallarius, occurrit cum exercitu, et cum eis prælio commisso, cum multis aliis occisus est: illi vero potiti victoria, de Domniam et Cornubia præda rapta non modica, in Hyberniam redierunt.

MXCI.—XIII.—MLXIX.³

A.D. 1069. Duo Haraldi filii, circa Nativitatem Sancti Johannis Baptistæ, denuo lxiiii. navibus de Hibernia venientes, in ostio

¹ *Riwardo*] with MS. B. of Florence; *Rithwalano* is the received reading.

² *subdebant*] Siwardus xix^{mus} Hrofensis episcopus obiit. add. M.

³ MS. C. omits the following

notice about Marianus, which occurs in M.:—Marianus post x. annos suæ inclusionis in Fulda, jussione episcopi Mogontini et abbatis Fuldensis, iii^o. nonas Aprilis, feria vi. ante Palmas, Mogontiam venit.

Flor. W. 635. fluminis Tav applicuerunt, et [cum] Breona Britonico comite grave prælium commiserere, quo confecto, unde venerant redierunt. A.D. 1069.
the sons of Harold.

Marianus vi^o. idus Julii, feria vi., in Natali Sanctorum vii. Fratrum, in eadem urbe juxta monasterium principale includitur. Marianus
becomes an
incline.

Ante Nativitatem Sanctæ Mariæ Suani regis Danorum filii, Haraldus, Canutus, et patruus eorum Esbernus comes, et comes Turkillus, cc. et xl. navibus de Danemarchia venientes, in ostio Humberæ fluminis applicuerunt; ubi eis elito Edgarus, comes Waltheofus, et Marlesweyn, multique alii, cum classe quam congregaverant, occurrerunt. De quorum adventu Eboracensis archiepiscopus Aldredus valde tristis effectus, in magnam incidit infirmitatem, et x^o. anno sui archiepiscopatus, iii^o. idus Septembris, feria vi^a, ut Dominum rogaverat, vitam finivit, et in ecclesia Sancti Petri est sepultus. The Danish
princes in-
vade North-
umbria.

Octavo post hunc die, scilicet, xiii^o. kalendas Octobris, Sabato, Normanni qui castella custodiebant, timentes ne domus, quæ prope castella erant, adjumenta Danis ad implendas fossas castellorum essent, igne eas succendere cœperunt; qui nimis excrescens, totam civitatem invasit, monasteriumque Sancti Death of
archbishop
Aldred,
Sept. 13.

Flor. W. 636. Petri cum ipsa consumpsit. Sed hoc ultione Divina citissime in eis vindicatum est gravissime. Nam priusquam tota civitas esset combusta, Danica classis supervenit, feria ii^a, et castellis eodem die fractis, et plus tribus millibus ex Normannis trucidatis, Willelmo Malet cum sua conjuge et duobus liberis, aliisque perpaucis, vitæ reservatis, naves cum innumeris repetiere manubiis. Quod ubi regi innotuit Willelmo, exercitu mox congregato, in Nordhumbriam efferato properavit animo, eamque per totam hyemem devastare, hominesque trucidare, et multa mala non cessabat agere. Interea nunciis ad Danicum comitem Esbernium missis, spopondit se clanculo daturum illi non modicæ summam pecuniæ, et permissurum licenter exercitui suo victum sibi circa ripas maris rapere, ea tamen interposita conditione, ut sine pugna discederet peracta hyeme. Ille autem auri argentique nimis cupidus, non sine magno dedecore sui petitis concessit. Normannis Angliam vastantibus, in Nordhumbria et quibusdam aliis provinciis anno præcedenti, sed præsentī et subsequenti fere per totam Angliam, maxime per Nordhumbriam et per contiguas illi provincias, adeo fames prævaluit, ut homines equinam, caninam, catinam, et carnem comederent humanam. York burnt
by the
Norman
garrison,
Sept. 19.

York taken
by the
Danes.

William
ravages
Yorkshire.

Misery of
the natives.

MXCII. — XIII. — MLXX.

Flor. W. 636.

A.D. 1070.
William in-
vestigates
the treasures
of the
churches.

Council at
Winchester
at Easter.

Stigand
degraded.

Agelmar of
Elmham
degraded;
and many
abbots.

Wulfstan
reclaims the
property of
the see of
Worcester
from York.

Willelmi Herefordensis comitis et quorundam aliorum consilio, tempore Quadragesimali rex Willelmus¹ monasteria totius Angliæ perscrutari, et pecuniam, quam ditiores Angli, propter illius austeritatem et depopulationem, in eis deposuerant, auferri et in ærarium suum jussit deferri.

Concilium magnum in octavis Paschæ Wintoniæ celebratum est, jubente et præsentē rege Willelmo, domino Alexandro papa consentiente, et per suos legatos Hearmenfredum Sedunensem episcopum, et presbyteros Johannem et Petrum, cardinales sedis apostolicæ, suam auctoritatem exhibente. In quo concilio Stigandus Doruberniæ archiepiscopus degradatur tribus ex causis, scilicet, quia episcopatum Wyntoniam cum archiepiscopatu injuste possidebat; et quia, vivente archiepiscopo Roberto, non solum archiepiscopatum sumpsit, sed etiam ejus pallio, quod Cantuariæ remansit, dum vi injuste ab Anglia pulsus est, in missarum celebratione aliquamdiu usus est; et post a Benedicto, quem sancta Romana ecclesia excommunicavit, eo quod pecuniis sedem apostolicam invasit, pallium accepit. Ejus quoque frater Agelmarus, Estanglorum episcopus, est degradatus. Abbates etiam aliqui degradati sunt ibi, operam dante rege ut quamplures ex Anglis suo honore privarentur, in quorum locum suæ gentis personas subrogavit, ob confirmationem sui² scilicet quod noviter adquisierat regni.³ Hinc et nonnullos, tam episcopos quam abbates, quos nulla evidenti causa nec concilia nec leges sæculi damabant, suis honoribus privavit, et usque ad vitæ finem custodiæ mancipatos detinuit, suspicione, ut diximus, tantum inductus novi regni. In hoc itaque concilio, dum cæteri trepidi, utpote regis agnoscentes animum, ne suis honoribus privarentur timerent, venerandus vir Wlstanus, Wygornensis episcopus, possessiones quamplures sui episcopatus ab Aldredo archiepiscopo, dum a Wygornensi ecclesia ad Eboracensem transferretur, sua potentia retentas, quæ⁴ tunc eo defuncto in regiam potestatem devenerant, constanter proclamabat, expetebat, justitiamque inde fieri tam ab ipsis qui concilio præerant, quam a rege, flagitabat. At quia Eboracensis ecclesia, non habens pastorem qui pro ea loqueretur, muta erat, judicatum est ut ipsa querela sic remaneret quousque, archiepiscopo ibi constituto qui ecclesiam defenderet, dum, esset qui ejus querelæ responderet, et

¹ "Rex Willelmus scrutari fecit
" omnes ecclesias Angliæ, et pecu-
" niam inventam abstulit." M. in
marg.

² sui] filii, C.

³ regni] regnum, C.

⁴ quæ] qui, M.

Flor. W. 636. objectis et responsis posset evidentius ac justius iudicium fieri. A.D. 1070.

Sicque tunc ea querela ad tempus remansit.

Die autem Pentecostes rex apud Windesoveram venerando Bajocensi canonico Thomæ Eboracensis ecclesiæ archiepiscopatū, et Wacelino capellano suo Wintoniensis ecclesiæ dedit præsulatū; cujus jussu mox in crastino prædictus Sedunensis episcopus Armenfridus synodum tenuit, Johanne et Petro præfatis cardinalibus Romam reversis. In qua synodo Agelricus Sud-Saxonum pontifex non canonice degradatur, quem rex sine culpa mox apud Meorlesberge in custodiam posuit; abbates etiam quamplures degradantur.¹ Quibus degradatis, rex suis capellanis, Arfasto Est-Anglorum, et Stigando Sud-Saxonum dedit episcopatū; qui Stigandus mutavit sedem in Cicestram,² diocesis suæ civitatem; et nonnullis etiam Normannicis monachis dedit abbatias. Et quia Doruberniæ archipræsul depositus, et Eboracensis erat defunctus, jussu regis, in octavis Pentecostes, ab eodem sedis apostolicæ legato,³ Armifrido, Sedunensi episcopo, ordinatus est Walcelinus. Imminente autem festivitate Sancti Johannis Baptistæ, comes Esbernus, cum classe quæ in Humbræ flumine hyemaverat, Denemarchiam adiit; sed frater suus, rex Danorum Suanus, illum, propter pecuniam, quam contra voluntatem Danorum a rege Willelmo acceperat, exlegavit. Vir strenuissimus Edricus, cognomento Silvaticus,

Council at Windsor at Whitsuntide.

Walkelin made bishop of Winchester.

Ethelric of Selsey degraded.

Arfast and Stigand, the king's chaplains, made bishops.

Earl Esbern outlawed in Denmark. Edric the Wild submits.

Flor. W. 637. cujus supra meminimus, cum rege Willelmo pacificatur. Post hæc, rex accito de Normannia Landfranco Cadomensi abbate, genere Longobardo, viro undecunque doctissimo, omnium liberalium artium Divinarumque simul ac sæcularium litterarum scientia peritissimo, consiliis quoque ac gubernatione rerum mundialium æque prudentissimo, die Assumptionis Sanctæ Mariæ archiepiscopum constituit Cantuariensis ecclesiæ, et in festivitate Sancti Johannis Baptistæ, die Dominica, archiepiscopum fecit consecrari Cantuariæ. Consecratus est autem ab episcopis Gisone⁴ Willensi, et a Waltero Herefordensi, qui ambo Romæ a Nicholao papa ordinati sunt, quando Aldredus Eboracensium archiepiscopus pallium suscepit; vitabant enim a Stigando, qui tunc archiepiscopatu Doruberniæ præsidebat, ordinari, quia illum noverant non canonice pallium suscepisse.

Lanfranc summoned from Caen, and consecrated archbishop of Canterbury, Aug. 29.

Herimannus etiam episcopus, qui jam præsulatus sedem a Sireburna transtulerat Salesbiriam, cum quibusdam aliis, ejus interfuit consecrationi.

¹ degradantur] sunt degradati, F. W.

² Cicestram] Cisternam, C. M.

³ sedis apostolicæ legato] om. F. W.

⁴ Gisone] Glisone, M.

A.D. 1070. The disputes between Worcester and York arranged. Deinde Lanfrancus Thomam Eboracensem consecravit archiepiscopum.¹ Hiis gestis, reverendi Wlstani, Wygornensis episcopi, mota est iterum querela, episcopo jam consecrato Thoma, qui pro Eboracensi loqueretur ecclesia; et in consilio, in loco qui vocatur Pedreda celebrato, coram rege ac Doruberniæ archiepiscopo Lanfranco, et episcopis et abbatibus, comitibus et primatibus totius Angliæ, Dei gratia adminiculante, est terminata. Cunctis siquidem machinamentis non veritate stipatis, quibus Thomas ejusque fautores Wygornensem ecclesiam deprimere, et Eboracensi ecclesiæ subdicere, ancillamque facere modis omnibus satagebant, justo Dei judicio ac scriptis evidentissimis detritis, et penitus adnihilatis, non solum vir Dei Wlstanus proclamatas et expetitas possessiones recepit, sed et suam ecclesiam, Deo donante et rege concedente, ea libertate liberam suscepit, qua primi fundatores ejus, sanctus rex Adelredus, Osherus Wicciorum subregulus, cæterique Merciorum reges, Kenredus, Athelbaldus, Offa, Kenulfus, eorumque successores, Edwardus Senior, Adelstanus, Edmundus et Edredus, Eadgarus ipsam liberaverant. Flor. W. 637.

The bishop of Durham imprisoned.

Agelwinus Dunholmi episcopus ab hominibus regis Willelmi capitur, et in carcerem truditur: ubi [dum] ex nimio cordis dolore comedere nollet, fame et dolore moritur.

Bishops of Rochester.

Siwardo Rofensi episcopo defuncto, Arnostus Beccensis monachus, et Arnosto Gundolfus, ejusdem ecclesiæ monachus, successit. Comes Flandrensium Baldewinus junior obiit.

MXCIII.—XV.—MLXXI.

A.D. 1071. Council at Mentz. Ab Henrico imperatore clericus quidam Carolus nomine comparavit episcopatum urbis Constantiæ. Quapropter Sigifrido episcopo Mogontino concilium faciente coram præfato rege, idem clericus et episcopatum perdidit et cito post etiam vitam. Comes Frisiæ Rotbrietus fratruelem suum Arnulfum Flandriæ comitem in loco qui dicitur Cassel in bello occidit, et ejus comitatum obtinuit.

War in Flanders.

Lanfranc and Thomas go to Rome.

Lanfrancus et Thomas Romam ierunt, et ab Alexandro papa pallium susceperunt. Comites Edwinus et Morkarus, quia rex Willelmus eos in custodia ponere voluit, latenter e curia ejus fugerunt, et aliquamdiu contra eum rebellaverunt; verum ubi quod cœperunt, sibi non prospere cecidisse viderunt, Edwinus regem Scottorum Macolinum adire decrevit; sed in ipso itinere a suis instdias peressus occiditur. Morkarus² vero, et Agelwinus, Dunholmensis episcopus, et Siwardus

Earl Edwin slain.

Morkar and others fly to Ely.

¹ archiepiscopum] episcopum, F. | ² Morkarus] Morgarus, C. W.

Flor. W. 637. cognomento Barne, et Herewardus vir strenuissimus, cum A.D. 1071.
 multis aliis, Hely insulam navigio petierunt, in ea hyemare
 volentes. Sed hoc audito, rex cum hussecarlis¹ in orientali
 plaga insulæ omnem illis exitum obstruxit, et pontem in occi-
 dentali duorum miliariorum longum fieri jussit. At illi, ubi
 se viderunt sic esse inclusos, repugnare desistebant; et omnes,
 excepto Herewardō viro strenuissimo, qui per paludes cum
 paucis evasit, regi se dedebant; qui mox episcopum Agel-
 winum Abbandoniam missum in custodiam posuit, ubi in ipsa
 hyeme vitam finivit. Comitem vero cæterosque per Angliam
 divisos, partim custodiæ mancipavit, partim, manibus truncatis
 vel oculis erutis, abire permisit.

All surren-
 der except
 Hereward.

The bishop
 of Durham
 dies.

MXCIIL.—XVI.—MLXXII.

Post Assumptionem Beatæ Mariæ rex Anglorum Willelmus, A.D. 1072.
 habens in comitatu suo Edricum, cognomento Silvaticum, cum
 navali et equestri exercitu Scotiam profectus est, ut eam
 suæ ditioni subjugaret; cui rex Scottorum Macolinus,² in loco
 dicto Abernithi, occurrit, et homo suus devenit.

William
 receives the
 homage of
 the Scots.

Sigifridus Mogontinus episcopus vº. idus Septembris, die
 Dominico, quasi causa orationis in Galaciam ad Sanctum
 Jacobum perrexit, cum autem monasterium Cluniacum intras-
 set, sæculum relinquens ibi perstitit; sed cum mercenarii com-
 parare Mogontinum episcopatum vellent, Sigifridus, præcipiente
 sibi abbate per obedientiam quam ei vel sancto debebat, ad
 sedem suam rediit.

The arch-
 bishop of
 Mentz
 retires to
 Cluny, but
 returns to
 his see.

Agelricus, quondam Dunholmensis episcopus, apud West-
 monasterium, quo rex Willelmus illum miserat custodiendum,
 idibus Octobris, feria secunda, vita decessit.

Bishop
 Ethelric
 dies, Oct. 15.

Successit Agelwino in episcopatum Dunholmensem Walcerus,³
 genere Lotharingus.

Walcher
 succeeds.

MXCV.—XVII.—MLXXIII.

In hoc anno omnia juxta cursum solis et lunæ habentur
 sicut in anno xvº. Tiberii, in quo baptizatus est Dominus; id
 est dies baptismatis, viii. idus Januarii, die Dominico Epi-
 phaniæ; et iiª. feria initium jejunii Ejus, xl. diebus: a baptis-
 mate itaque Domini in anno xvº. Tiberii hucusque duo magni
 cycli: hoc mille sexaginta iiiior. anni.

A.D. 1073.
 Chronologi-
 cal mark of
 the year.

¹ hussecarlis] butsecarlis, F. W.

² Macolinus] "Nota quod rex
 "Scotiæ devenit homo regis Wil-
 "elmi." M. in marg. "Macoli-

"nus rex Scottorum devenit homo

"Willelmi Bastardi." C. in marg.

³ Walcerus] Walterus, M.

A.D. 1073.
William
conquers
Maine.
Edgar
Etheling
submits.

Rex Anglorum Willelmus civitatem dictam Cinomannem, Flor. W. 638. et provinciam ad illam pertinentem, maxime Anglorum adiutorio, quos de Anglia secum duxerat, sibi subjugavit.

Clito Edgarus de Scotia per Angliam venit in Normanniam, et cum rege se repacificavit.

MXCVI.—XVIII.—MLXXIII.

A.D. 1074.
Gregory VII.
forbids
Simony and
marriage of
the clergy.

Hildibrandus qui et Gregorius, Romanus archidiaconus, papa est electus et factus. Iste papa synodo celebrata, ex decreto Sancti Petri et Sancti Clementis aliorumque sanctorum patrum et banno, interdixit clericis, maxime Divino ministerio consecratis, uxores habere vel cum mulieribus habitare,¹ nisi quas Nicena synodus vel alii canones exceperunt. Decrevit quoque sub sententia Sancti Petri ut cum Symone Mago damnaretur non solum emptor et venditor cujuscunque officii, ut puta episcopatus, abbatiae, praepositurae, decaniae vel decimationis ecclesiae, sed et quicumque consentiret eis: Dominus enim dixit "Gratis accepistis, gratis date."

He sends
legates to
Henry IV.

De praedicta synodo duo episcopi missi sunt a papa ad regem Romanum Henricum cum matre ipsius imperatrice Agnete, ob hoc scilicet ut decreta papae roborata perficerentur; ipsique duo episcopi noluerunt esse in Pascha cum rege in civitate Babenbere, ne aliquam societatem haberent cum Herimanno ejusdem urbis episcopo, qui episcopatum emit, et in illo Pascha regi servivit.

Conspiracy
of the earls
of Hereford
and East
Anglia.

Herefordensis comes Rogerus, filius Willelmi ejusdem pagae comitis, Estanglorum comiti Rodulfo, contra praeeptum regis Willelmi, sororem suam conjugem tradidit, nuptiasque permagnificas cum plurima multitudine optimatum [in] Grantebrigensi provincia, in loco qui Yxninga dicitur, celebrantes, magnam conjunctionem, plurimis assentientibus, contra regem Willelmum ibi fecerunt; comitemque Waltheophum suis insidiis praeventum, secum conjurare compulerunt. Qui mox ut potuit, Lanfrancum Dorubernensem archiepiscopum adiit, poenitentiamque ab eo, pro facto licet non sponte sacramento, accepit, ejusque consilio regem Willelmum² in Normannia degentem petiit, eique rem ex ordine gestam pandens, illius misericordiae se ultro dedit. Verum illi supra memorati conjunctionis principes, coeptis operam daturi, sua castella repetiere, rebellionemque adoriri omni conatu cum suis fautoribus coepere. Sed Herefordensi comiti, ne, Sabrina transvadato, Rodulfo comiti ad

Waltheof
reveals it to
Lanfranc.

¹ *habitare*] "Hic prohibentur ux- | ² *Willelmum*] om. M.
"ores clericis." M. in marg.

Flor. W. 638. locum destinatum cum suo exercitu occurreret, restitit Wlstanus Wigornensis episcopus cum magna militari manu, et Agelwinus Eoveshamensis abbas cum suis, ascitis sibi in adiutorium Ursone vicecomite Wygornia, et Waltero de Lacey, cum copiis suis, et cætera multitudine plebis. Ac vero Rodulfo comiti, prope Grantebrigiam castra metanti, Odo Bajocensis episcopus, frater regis, et Gosfridus Constantiensis episcopus, congregata magna copia, tam Anglorum quam Normannorum, ad bellum parati occurrerunt. Ipse autem suos conatus infirmari cernens, multitudinem resistentium veritus, ad Nordwyk clanculo refugit, et castello suæ conjugi militibusque suis commendato, ascensa navi de Anglia ad Minorem Britanniam fugit: quem fugientem adversarii illius insecuti, omnes quos de suis comprehendere poterant vel interemerunt, vel diversis modis debilitaverunt. Dein principes castellum tandiu obsederunt, quoad pace data permissu regis, comitissæ cum suis exire de Anglia liceret.

A.D. 1074.
The rebellion is put down, in Worcester-shire, by the bishop and sheriff, and in the East by the justiciars.
Earl Ralph flees to Brittany.

Hiis gestis, rex autumnali tempore de Normannia rediens, comitem Rogerum in custodia posuit; comitem etiam Waltheofum, licet ab eo misericordiam expetierat, custodiæ tradidit.

The king returns and imprisons Walthæof.

Egitha, regis Haraldi germana, quondam Anglorum regina, Decembri mense, decessit Wyntoniam; cujus corpus regis jussu Londoniam delatum, juxta corpus domini sui regis Edwardi honorifice est in Westmonasterio tumulatum; ubi rex proxima Nativitate Domini curiam suam tenuit, et ex eis qui contra illum cervicem erexerant, de Anglia quosdam exlegavit, quosdam erutis oculis vel manibus deturpavit. Comites vero Waltheofum et Rogerum, judiciali sententia damnatos, arctiori custodiæ mancipavit.

Death of Queen Eadgith.

MXCVII.—XIX.—MLXXV.

Dum clerici magis eligerent anathemati subiacere quam uxoribus carere, Hiltibrandus papa, ut per alios si posset castigaret, præcepit aut nullus audiret Missam conjugati presbyteri; sic, "Gregorius papa, qui et Hiltibrandus, servorum Dei servus, per totum Ytalicum regnum et Teuthonicum debitam Sancto Petro obedientiam exhibentibus apostolicam benedictionem. Si qui sunt presbyteri, diaconi, subdiaconi, qui jacent in crimine fornicationis, interdicimus eis ex parte Dei Omnipotentis et auctoritate Sancti Petri introitum ecclesiæ usque dum pœniteant et emendent. Si qui autem in peccato suo perseverare maluerint, nullus vestrum officium eorum auscultare præsumat, quia benedictio eorum vertitur in maledictionem, et oratio in peccatum, testante

A.D. 1075.
Letter of Gregory VII. on clerical chastity and celibacy.

A.D. 1075. “Domino per prophetam, ‘Maledicam,’ inquit, ‘benedictioni- Flor. W. 638.
“ ‘bus vestris.’”

Waltheof
beheaded at
Winchester,
and buried
at Crowland.

Comes Waltheofus, jussu regis Willelmi, extra civitatem Wintoniam ductus, indigne et crudeliter securi decapitatur, et in eodem loco terra obruitur: sed processu temporis, Deo sic ordinante, corpus ejus de terra levatur, et magno cum honore Crulant deportatur, et in ecclesia honorifice tumulatur. Hic cum adhuc temporali frueretur vita, arta positus in custodia, ea quæ gesserat inique incessanter deflevit et amarissime: vigiliis, orationibus, jejuniis, et elemosynis Deum Flor. W. 639.
studuit placare; cujus memoriam voluerunt homines in terra delere, sed creditur vere illum cum sanctis in cœlo gaudere, prædicto archipræsule piæ memoriæ Lanfranco, a quo, confessione facta, pœnitentiam acceperat, fideliter attestante; qui et impositi criminis, supradictæ scilicet conjurationis, illum immunem esse affirmabat, et quæ in cæteris commisisset, ut verum Christianum, pœnitentialibus lacrymis deflevisse; seque felicem fore si, post exitum vitæ, illius felici potiretur requie.

William
invades
Brittany.

Post hæc mari transito, rex in Minorem Britanniam suam movit expeditionem, et castellum Ranulfi comitis, quod Dol nominatur, tamdiu obsedit donec Francorum rex Philippus illum inde fugaret.

MXCVIII.—XX.—MLXXVI.

A.D. 1077.
Sweyn, king
of Denmark,
dies.

Rex Danorum Suanus bene litteris imbutus obiit; cui successit filius suus Haraldus.

MXCIX.—XXI.—MLXXVII.

A.D. 1077.
Council at
Worms, in
which
Henry IV.
deposes the
pope.
The pope
excommunicates him.

In concilio xxiii^{or} episcoporum, abbatum, et multorum clericorum in Wormatia, mense Martio, facto, agente rege Henrico, ipso præsentē, decretum est, ut jussa sive decreta Hildebrandi papæ quisque parvipenderet vel contemneret, et ut nequaquam ultra papa esset. Papa autem prædictus regem cum suis sequacibus seu consentaneis in Quadragesima excommunicavit tribus ex causis; prima ob infamiam peccatorum suorum; secunda propter unitatem suam cum Symoniacis; tertia propter distributionem ecclesiæ inter papam et alios. Inde quasi justa ex causa primates regni regi quasi excommunicato contradicunt, eumque de regno projicere tentant.

Robert, son
of William,
rebels,
and invades
Normandy.

Rodbertus, Willelmi regis primogenitus, eo quod Normanniam, quam sibi ante adventum ipsius in Angliam, coram Philippo rege Francorum dederat, possidere non licebat, Franciam adiit, et auxilio Philippi regis, in Normannia magnam

Flor. W. 639. frequenter prædam agebat, villas comburebat, homines perimebat, et patri suo non parvam molestiam et anxietatem inferebat. A.D. 1077.

MC.——XXII.——MLXXVIII.

Henricus rex et Hiltibrandus papa convenientes in mense Martio in Longobardia invicem pacificantur; sed falso ut postea claruit. Convenientes interim Suevi et Saxones, et dux Bawariorum Welf, et episcopi de Saxonia septem, alique numero quinque, id est, Pataviensis, Salzburgensis, Wirziburgensis, Wormatiensis et Mogontinus; Ruodulfum Suevorum in Foracheim super se regem constituunt; et in Quadragesima Mogontia in regem ungunt; Alpesque contra regem Henricum muniunt. Quo cognito Henricus rex Radisponam per Aquileiam post Pascha venit, et contra Rodulfum cum exercitu festinavit. Rodulfo vero cedente fuga, Henricus Sueviam deprehendendo invasit. Eodem quoque anno juxta Renum inter Mogontiam et Wormaciam Henricus et Rodulfus convenerunt, sed sine pugna tamen discesserunt. [Anno Coloniensis episcopus obiit.¹]

A.D. 1078.

False peace between Henry and Gregory.

Rudolf of Swabia made anti-Cæsar.

Interview of Henry and Rudolf.

MCI.——XXIII.——MLXXIX.

Henricus rex iterum Sueviam venit, non cessans deprædari et castella frangere. A.D. 1079.

Henry invades Swabia.

Rex Scottorum Macolinus,² post Assumptionem Beatæ Mariæ, Nordhumbriam usque ad magnum flumen Tynæ devastavit, multos occidit, plures captivavit, et cum præda magna rediit. Malcolm ravages Northumberland.

Rex Willelmus suo filio Rodberto, ante castellum Gerbotret, quod ei rex Philippus præstiterat, dum pugnam intulerit, ab ipso vulneratus in brachio, de suo dejectus est emissario: sed mox ut illum per vocem cognovisset, festinus descendit, ac illum suum caballum ascendere jussit, et sic abire permisit. Ille autem, multis suorum occisis nonnullisque captis, ac filio suo Willelmo cum multis aliis vulnerato, fugam iniit. Robert dismounts his father at Gerberoi.

Venerandus vir Rodbertus, qui per ministerium reverentissimi Wygornensis episcopi Wlstani gradum presbyteratus suscepit, a Lanfranco archipræsule Doruberniæ, ad Herefordensem ecclesiam, iiii°. kalendas Januarii, die Dominica, episcopus ordinatur Cantuariæ. Robert, bishop of Hereford, consecrated, Dec. 29.

¹ Anno—obiit] om. C.

² Macolinus] "Nota de Scotia." M. in marg.

MCII.—XXIV.—MLXXX.

A.D. 1080.
Death of
Walcher,
bishop of
Durham, at
Gateshead.

Account of
Liulf.

Jealousy of
Leobwin,
Walcher's
chaplain.

Liulf is
murdered;
grief of
Walcher.

Dunholmensis episcopus Walcerus, genere Lotaringus, in Flor. W. 639. loco qui dicitur Ad Caput Capreæ, ii. idus Maii, feria v., a Nordhumbrensibus est occisus, in ultionem necis Liulf, nobilis generosique ministri. Hic itaque vir late per Angliam possessiones multas ex hæreditario jure possedit; sic quia ubique locorum Normanni incessanter ea tempestate operam dabant suæ feritati, cum suis omnibus ad Dunholme se contulit, quia Sanctum Cutbertum corde sincero dilexit; quippe cui¹ idem sanctus, ut ipsemet Aldredo Eboracensi archiepiscopo, et aliis viris religiosis narrare consueverat, et dormienti et vigilantî persæpe apparuit, et quæ fieri voluit, ut suo fideli amatori, revelavit: sub cujus pace, nunc in oppido, nunc in suis possessionibus, quas illis in partibus habuerat, longo tempore deguit. Cujus adventus episcopo Walcero non exstitit ingratus, quia eidem sancto valde devotus exstitit in omnibus. Idcirco ab ipso in tantum diligebatur, ut absque illius consilio majores sæcularium negotiorum causas nullatenus agere vellet aut disponderet. Ob quam rem suus capellanus Leobwinus, quem in tantum exaltaverat ut et in episcopatu et in comitatu fere nil sine illius arbitrio ageretur, invidiæ stimulis succensus, et propter suam potentiam tædis superbæ nimis inflatus, se contra prædictum virum arroganter erexit. Quapropter nonnulla ejus judicia atque consilia flocci pendebat, [omnibusque modis annullare sudabat.]² Frequenter etiam coram episcopo, non sine minis, cum eo litigans, illum verbis probrosis sæpius ad iracundiam provocabat. Quadam itaque die, dum idem vir Liulfus ab episcopo vocatus ad concilium, legalia quæque et recta decerneret, obstinatius ei Leobwinus obstitit, et loquelis illum contumeliosis exacerbavit. Sed quia ille respondit ei durius solito, de placiti Flor. W. 640. loco discessit illico, et evocans ad se Gilebertum, cui præsul, quia suus propinquus exstitit, comitatum Nordhumbrensium sub se regendum commiserat, ut se vindicaret obnixè rogavit, et Liulfum quam citius posset morti tradere maturaret. Ille autem confestim iniquis petitionibus adquiescens suis, et episcopi et ejusdem Leobwini militibus in unum coadunatis, ad villam ubi tunc Liulfus morabatur, nocte quadam perrexit, ac illum cum sua familia fere tota in domo propria injuste peremit. Quo cognito, graviter antistes suspiravit ex intimo corde, et caput de capite extracto et in terram projecto, Leobwino, qui tunc præsens aderat, tristis dixit continuo: "Tuis, Leobwine, factionibus dolosis acta sunt hæc, et

¹ cui] cum, C. M.

| ² omnibus—sudabat] om. C.

Flor. W. 640. " insiliis stolidissimis; idcirco volo scire te pro certo, quia A.D. 1080.
 " et me et te omnemque familiam meam tuæ linguæ pere- Walcher
 " misti gladio." Hoc dicto, in castellum se prorupit festi- disowns all
 nato, confestimque nunciis per Nordhimbriam missis, omnibus share in the
 nunciari curavit, se necis Liulfi conscium non fuisse, quin death of
 potius ejus occisorem Gilebertum omnesque socios ipsius de Liulf.
 Nordhimbria penitus exlegasse, ac [paratum fore semetipsum
 purgare secundum judicium pontificale. Dein missis inter-
 currentibus, ille parentesque occisorum, pace ad invicem data
 et accepta, locum et diem quo convenire inter se, pacem
 firmiorem facere, possent, statuerunt. Quo adveniente, loco Walcher
 constituto in unum convenere; verum cum illis episcopus sub meets the
 divo noluit¹ placitare, sed in ecclesiam quæ ibi erat, cum suis kinsmen of
 clericis ac honorabilioribus militibus intravit. Et consilio Liulf.
 habito, semel et iterum de suis quos voluit, pro pace facienda,
 foras ad eos misit. At illi nequaquam petitis adquiescebant,
 quia Liulfum illius jussione peremptum fuisse pro certo cre-
 debant.² Nam Gilebertum ejusque socios, nocte post necem
 propinqui sui proxima, non solum in domum suam Leobwinus
 familiariter et amabiliter suscepit, verum etiam episcopus
 ipse illum, ut prius, in suam gratiam familiamque recepit. They attack
 Unde omnes, qui [ex] parte antistitis foris inventi fuerant, his party.
 primitus occiderunt, paucis fuga reservatis. Quo viso, ut
 hostium furori satisfaceret, propinquum suum, præfatum Gile-
 bertum, cujus anima quærebat, præsul³ de ecclesia jussit
 exire: quem egredientem milites repugnaturi e vestigio sunt
 secuti; sed mox ab hostibus undique gladiis et lanceis appetiti,
 in momento sunt perempti; duobus tamen⁴ Anglicis ministris
 propter consanguinitatem pepercerunt. Leofwinum quoque
 Dunholmensem decanum, quia sæpius episcopo adversus illos
 multa dederat insilia, et clericos alios, statim ut egressi sunt,
 occiderunt. Episcopus autem, ut intellexit illorum furorem
 nulla ratione iri mitigatum quivisse, nisi caput et auctor totius
 illius calamitatis occideretur Leobwinus, rogavit illum egredi
 foras; sed cum penitus ut egrederetur ab illo extorquere ne-
 quiret, ad ecclesiæ januas ipsemet accessit, sibi que vitam
 concedi poposcit. Quibus renuentibus, caput suæ chlamydis
 limbo cooperiens, foras exivit, et mox inimicorum gladiis per-
 cussus occubuit. Deinde Leobwinum egredi jusserunt: quo
 nolente, ecclesiæ tecto parietibusque ignem imposuere. At
 ille potius ustulatione quam occisione vitam eligens finire,
 flammam aliquamdiu sustulit: sed cum semiustus esset, exilivit,

¹ noluit] voluit, M.² "Nota detestabilem mortem epi-
 scopi Dunelmensis." M. in marg.³ præsul] procul, C. M.⁴ tamen] tantum, F. W.

- A.D. 1080. et frustim concisus nequitiae suae poenas exsolvendo miser in- Flor. W. 640.
Leobwin cut
to pieces. teriit. Ob quorum detestandae necis vindictam, rex Willelmus
eodem anno devastavit Nordhumbriam.
- Henry IV. Henricus rex Hildibrandum papam in Pentecosten Mogonciae
at Mentz, decrevit¹ deponendum; et Wygbertum Ravennae urbis episco-
deposes pum, in Natali Sancti Johannis Baptistae, pro eo facit papam.
Gregory VII. Rodulfus rex Saxonum bello occiditur apud Merseburg; ubi et
sepultus est idibus Octobris.
- Rudolf of Mogoncia civitas magnum terrae motum kalendis Decembris
Swabia sensit, et sequenti anno ex magna parte incendio conflagravit
slain. cum principali monasterio et aliis tribus.
- Henry takes Henricus rex hostiliter Romam adversus papam adiit, op-
Rome. pugnans eam; non tamen tenuit.

MCIII.——XXV.——MLXXXI.

- A.D. 1081. Willelmus abbas monasterii Sancti Vincentii a rege Willelmo
William, electus, Dunholmensem episcopatum suscepit, et nonis Januarii
bishop of ab archiepiscopo Thoma consecratus est.
Durham consecrated.

MCIII.——XXVI.——MLXXXII.

- A.D. 1082. Prima Paschalis luna toto orbi iiii°. nonas Aprilis apparuit,
War be- cum prima esse deberet ii°. nonas Aprilis.
tween Henry Multis homicidiis et praedationibus inter Henricum regem et
and Gregory. Hildebrandum papam actis, in nocte Palmarum multi sunt
occisi.
- Odo of Rex Willelmus fratrem suum Odonem, Bajocensem episco-
Bayeux pum, Normanniae in custodiam posuit.
imprisoned.

MCV.——XXVII.——MLXXXIII.

- A.D. 1083. Henricus urbem Romae infregit et cepit. Wygbertum in
Wibert of sede apostolica constituit. Hiltibrandus vero Beneventum
Ravenna antipope. adiit, ubi usque ad obitum suum deguit. Henricus autem in
Theutonicam patriam rediit.

- Struggle Seditio nefanda inter monachos et indigne nominandum ab
between the batem Thurstanum Glastoniae facta est, quem rex Willelmus
abbot and de monasterio Cadomi, nulla prudentia instructum, eidem loco
monks of abbatem praefecerat. Hic inter caetera stultitiae suae opera,
Glaston- Gregorianum cantum aspernatus, monachos coepit compellere,
bury. ut illo relicto cujusdam Willelmi Fescamnensis cantum dis-
cerent et cantarent. Quod dum aegre acciperent, quippe qui Flor. W. 641.
jam tam in hoc quam in caetero ecclesiastico officio secundum
morem Romanae ecclesiae insenuerant, subito, armatus militari
manu, illis ignorantibus, quadam die in capitulum irruit,

¹ "Nota quod rex Henricus deposuit papam et alium loco suo substituit."
M. in marg.

- Flor. W. 641. monachos nimio terrore fugientes in ecclesiam ad altare usque persequitur, jaculisque et sagittis cruces et imagines ac feretra sanctorum manus militaris transfigens, unum etiam monachum sacrum amplexantem altare lancea transverberans, interemit; alium ad altaris crepidinem sagittis confossum necavit; cæteri vero, necessitate compulsi, scamnis et candelabris ecclesiæ fortiter se defendentes, licet graviter vulnerati, milites omnes retro chorum abegerunt; sicque factum est, ut duo occisi, quatuordecim vulnerati ex monachis, nonnulli etiam de militibus sauciati existerent. Hinc moto iudicio, dum maxima abbatis esse culpa patuit, rex eundem abbatem summovit, et in monasterio suo in Nordmannia posuit. De monachis vero quamplures per episcopatus et abbatias, jussu regis, custodiendi disperguntur. Cujus post mortem, idem abbas iterum abbatiam suam a filio ejus rege Willelmo quingentis libris argenti emit, et per ecclesiæ possessiones aliquot annis pervagatus, longe ab ipso monasterio, ut dignus erat, misere vitam finivit.
- Regina Matilda iiij^o. nonas Novembris, feria v., decessit in Normannia, et Cadomi est sepulta.

A.D. 1083.
One of the
monks
killed.

The abbot
removed;
but after-
wards
restored.

The queen
dies.

MCVI.—XXVIII.—MLXXXIV.

Apostolicus papa Hiltibrandus in extremis ad se vocavit unum de xii. cardinalibus quem multum diligebat, et confessus est Omnipotenti Deo et Sancto Petro ac toti ecclesiæ, valde se peccasse in pastoralis cura quæ ei ad regendum erat commissa, suadenteque diabolo contra humanum genus odium et iram incitasse. Postea vero sententiam quæ in orbem terrarum effusa est pro augmento Christianitatis se cepisse dicebat. Tunc demum misit prædictum confessorem suum ad imperatorem et ad totam ecclesiam ut optarent illi indulgentiam, quia finem vitæ suæ aspiciebat et tam cito induebat se angelicam vestem; et dimisit ac dissolvit omnia vincula bannorum omnium suorum imperatori et omni populo Christiano, vivis et defunctis, clericis et laicis: et jussit eos abire de domo Theodorici et amicos Henrico ascendere; teste Mogontino archiepiscopo; nec multo post obiit.

A.D. 1084.
Last doings
and death
of Pope
Gregory VII.

Abbas Aldelmus Abbandoniensis ecclesiæ obiit; cui successit Rainoldus, et ipse monachus Gemmeticensis ecclesiæ.

Succession
at Abingdon.

Rex Anglorum Willelmus de unaquaque hida per Angliam sex solidos accepit.

The king
takes Dane-
geld.

MCVII.—XXIX.—MLXXXV.

Henricus rex Saxones bello vicit, patriam obtinuit, eosque sibi jurare et obsequi coegit; sed postquam exercitum dimisit, Saxones occulte cœperunt congregari adversus imperato-

A.D. 1085.
Henry IV.
beats the
Saxons.

A.D. 1085. rem Henricum, volentes dolo eum occidere. Ille autem dolo Flor. W. 641.
Conspiracy against him. comperto declinavit insidias eorum egrediendo de illa provincia.

Edmund abbot of Pershore dies. Eximiæ vir probitatis et venerationis, Persorensis abbas Edmundus, xvii. kalendas Julii, die Dominica, in bona senectute decessit, et a venerabili Glovernensi abbate Serlone sepultus est honorifice: cui successit Glavornensis monachus Turstanus.

Canute, king of Denmark, threatens an invasion. Eodem anno rex Danorum Kanutus, cum classe valida, et auxilio soceri sui Roberti, Flandrensis comitis, in Angliam venire paratus erat. Unde rex Willelmus, de tota Gallia solidariis, peditibus, et sagittariis multis millibus conductis, et nonnullis de Nordmannia sumptis, autumnali tempore Angliam rediit, et eis per totum regnum divisit, episcopis, abbatibus, comitibus, baronibus, vicecomitibus, ac regiis præpositis victum præbere mandavit. Sed ubi cognovit suos inimicos im-

William levies a great force against him. peditos fuisse, partem exercitus remisit, partem per totam hyemem retinuit, et in Nativitate Domini curiam suam Glavornæ tenuit, ubi tribus suis capellanis, Mauricio scilicet Londoniensem, Willelmo Teofordensem, Roberto Cestrensem dedit præsulatum.

MCVIII.—XXX.—MLXXXVI.

A.D. 1086. Henricus rex juxta Wyrziburgum cum Suevis et Saxonibus bello congressus, et quorundam suorum perfidorum, in ipso conflictu se ad hostes convertentium, præsidio desertus, a quodam etiam collateralis suo in vertice ense percussus, dedit se cum paucis in fugam. Hostes vero insecuti usque ad urbem prædictam ceperunt eam, et episcopum Alberonem ab Henrico ob perfidiam expulsum ibidem restituerunt, expulso Mainardo episcopo ibidem ab Henrico constituto. Paulo post Henricus eandem urbem congregato exercitu obsedit et cepit, episcopoque Alberoni, quia suus erat patrinus, concessit ut remaneret sibi fidelis et episcopus urbis. Illo autem nolente Henrico subesse, Henricus, quia nimium pius erat, liberum illum permisit abire.

William directs the Domesday survey to be made. Willelmus¹ rex fecit describi omnem Angliam, quantum terræ quisque baronum suorum possidebat, quot feudatos milites, quot carucas, quot villanos, quot animalia, immo quantum vivæ [pecuniæ] quisque possidebat in omni regno suo, a maximo usque ad minimum, et quantum redditus quæque possessio

¹ Willelmus] "Descriptio Angliæ facta per regem Willelmum." M. in marg.

Flor. W. 641. reddere poterat: et vexata est terra multis cladibus inde A.D. 1086. procedentibus.

Et in hebdomada Pentecostes filium suum Henricum, apud Westmonasterium, ubi curiam suam tenuit, armis militaribus honoravit. Nec multo post mandavit ut archiepiscopi, episcopi, abbates, comites, et barones, vicecomites, cum suis militibus, die kalendarum Angustarum sibi occurrerent Saresbiria; quo cum venissent, milites eorum sibi fidelitatem contra omnes homines jurare coegit.

He knights
his son
Henry.
Great
homage at
Salisbury.

Eo tempore, clito Edgarus, licentia a rege impetrata, cum ducentis militibus mare transiit, et Appuliam adiit; cujus germana, virgo Cristina, monasterium, quod Rumeseya nuncupatur, intravit, et vestem sanctimonialis habitus suscepit. Eodem anno animalium pestis, et magna exstitit aeris intemperies.

Edgar
Etheling
goes to
Apulia.

MCIX.—XXI.—MLXXXVII.

Flor. W. 642. Hoc anno, primo febribus, deinde fame, quamplures mortui sunt. Interea vorax flamma [consumpsit] omnes ferme civitates principales Angliæ, ecclesiam quoque Sancti Pauli Apostoli, cum majore et meliore parte Londoniæ.

A.D. 1087.
Calamities.
London
burnt.

Dani dominum suum regem Kanutum, vii. idus Julii, sabato, in quadam ecclesia martyrizaverunt.

S. Canute
martyred.

Cicestrensis¹ episcopus Stigandus, abbas Sancti Augustini Scotlandus, abbas Batoniensis Alsius, abbas Persorensis Turstanus decesserunt.

Deaths of
the year.

Ante Assumptionem Beatæ Mariæ rex Willelmus in Franciam cum exercitu venit, et oppidum quod Mathantum nuncupatur, et omnes ecclesias in eo sitas, duosque reclusos, igne succendit, indeque in Normanniam rediit: sed in ipso reditu dirus dolor viscerum illum apprehendit, et magis ac magis de die in diem gravabat. Cum autem ingravescente ægritudine diem sibi mortis imminere sensisset, fratrem suum, Odonem Bajocensem episcopum, comites Morkarum et Rogerum, Siwardum cognomento Barn, et Winothum regis Haraldi germanum, quem a pueritia in custodia tenuerat, et omnes quos vel in Anglia vel in Normannia custodiæ mancipaverat, laxavit. Dein filio suo Willelmo regnum tradidit Angliæ, et Roberto, filio suo primogenito, qui tunc exulabat in Francia, comitatum concessit Normanniæ: et sic, cœlesti munitus viatico, postquam xx. annis, mensibus x., et xxviii. diebus, genti Anglorum præfuit, v^{to} iduum Septembrium die, regnum cum vita perdidit,² et

William
burns
Mantes.

He falls ill,
releases his
prisoners,
gives Eng-
land to
Willam,
Normandy
to Robert;
and dies
Sept. 8.

¹ *Cicestrensis*] Cestrensis, M.

² *perdidit*] "Finis Vitæ Willelmi

"senioris et initium Vitæ Willelmi
"junioris." M. in marg.

A.D. 1087. Cadomi, in ecclesia Sancti Stephani Protomartyris, quam ipse Flor. W. 642.
He is buried at Caen. a fundamentis construxerat bonisque ditaverat, sepultus requiescit.¹ Willelmus autem filius ejus Angliam festinato adiit,

William II.
crowned,
Sept. 26.

ducens secum Wlnotum et Morkarum; sed mox ut Wintoniam venit, illos, ut prius fuerant, custodiæ mancipavit, et vi^o. kalendarum Octobrium eum, die Dominico, in Westmonasterio, a Lanfranco, Dorubernensi archiepiscopo, in regem consecratus est. Dein Wintoniam rediens, thesauros patris sui, ut ipse jussarat, per Angliam divisit, scilicet quibusdam principalibus ecclesiis x., quibusdam vi. marcas auri, quibusdam minus; ecclesiis etiam in civitatibus vel villis sitis per singulas denarios lx. dari; cruces, altaria, scrinia, textos, candelabra, situlas, fistulas, ac ornamenta varia gemmis, auro, argento, lapidibusque pretiosis redimita, per ecclesias digniores ac monasteria jussit dividi.

He seizes
and dis-
tributes his
father's
treasures.

Robert dis-
tributes the
treasure in
Normandy;
and releases
his pri-
soners.

Ejus quoque germanus Robertus in Nordmanniam reversus, thesauros quos invenerat monasteriis, ecclesiis, pauperibus, pro anima patris sui, largiter divisit: et Ulfum, Haraldum quondam regis Anglorum filium, Dunecanumque,² regis Scottorum Macolini filium, a custodia laxatos, et armis militaribus honoratos, abire permisit.

MCX. — XXXII. — MLXXXVIII.

A.D. 1088.
Parties in
England
divided
between
Robert and
William.

Odo opposes
William.

Hoc anno inter primates Angliæ magna orta est discordia, pars etenim nobiliorum Normannorum favebat regi Willelmo, sed minima; pars vero altera favebat Roberto comiti Nordmannorum, et maxima; cupiens hunc sibi asciscere in regnum, fratrem vero aut fratri tradere vivum, aut regno privare peremptum. Hujus execrandæ rei principes exstiterunt Odo episcopus Bajocensis, qui et erat comes Cantuariensis, Robertus etiam comes Mortuniensis, frater ejus, et hic uterque frater Willelmi senioris erat, sed tantum de matre. Intererant

¹ Willelmus Rex conqueror habuit tres filios, vide- licet	{ Robertum antenatum qui cognominabatur Curtehouse. Willelmum medium qui primo regnavit post patrem. Henricum postnatum. }		
		Fratres Regis Willelmi se- nioris et conqueroris ex parte matris	{ Odo Bajocensis episcopus, qui et comes erat Cantuariensis. Robertus comes Morituniæ. }

M. in marg.

² *Dunecanum*] Dunechaldum, F. W.

Flor. W. 642. etiam prædicto consilio cum] Roberto, nepote suo, comite Nordhumbriæ, Gosfridus episcopus Constantiensis, Rogerus comes Scrobbesbiriensis;¹ quod etiam erat pejus, Willelmus episcopus Dunolmenensis.

A.D. 1088.
The bishop of Contances and his family oppose William.

Ea quoque tempestate prædictus rex illius, ut veri consilarii, fruebatur prudentia; bene enim sapiebat; ejusque consiliis totius Angliæ tractabatur respublica. Hii erant quorum major terrenarum divitiarum in regno pollebat gloria. Commilitonum etiam, et consodalium conjurationis eis indies crescebat abundantia.

The bishop of Durham also.

Excrabile autem hoc factum clam tractaverunt in Quadregesima, quod cito in palam prorumpi posset post Pascha; nam a regali se subtrahentes curia, munierunt castella; ferrum, flammæ, prædas, necem excitaverunt in patria. Ecce factum execrabile, ecce bellum, et plusquam civile. Pugnabant enim parentes in filios, fratres in germanos, amici pridem in cognatos, ignoti in extraneos.

Civil war breaks out.

Interea prædictus episcopus Bajocensis, munita Rovecestria, misit Nordmanniam, exhortans comitem Robertum cito venire in Angliam, nuncians ei rem gestam, affirmans paratum sibi regnum, et si sibi non desisteret, paratam et coronam. Rumore autem percussus insolito, comes exultat, amicis nunciat, quasi jam de victoria securus triumphat, plures ad prædam incitat. Odoni episcopo, patruo suo, auxilios in Angliam legat, se quantocius, congregato majori exercitu, secuturum affirmat. Missi a comite Roberto venerunt in Angliam, ab Odone episcopo ad custodiendum receperunt Rovecestriam; et horum ut primates Eustachius junior, comes Bononiæ, et Robertus de Bellesmo gerebant curam. Hujus vero rei ut ad aures pervenit regis notitia, insolita turbatur molestia; jure autem regio, militari, ut impiger, fretus audacia, mittit legatos, vocat quos sibi credit fidos, vadit Londoniam, belli tractaturus negotia, expeditionis provisurus necessaria. Congregato vero quantum ad præsens poterat Nordmannorum, sed tamen maxime Anglorum equestri et pedestri, licet mediocri, exercitu, statuens leges, promittens fautoribus omnia bona, fretus clementia Dei, qua major[em] hostium audiebat esse multitudinem, tendere disposuit Rovecestriam. Relatum enim erat ei, ibi esse episcopum Odonem cum omnibus suis, et cohortem ultramarinam. Hinc signa movens, coeptumque aggrediens iter, Tunebrigiam, cui præerat Gilbertus filius Ricardi, contrarium sibi invenit: obsedit, in biduo expugnavit, vulneratum

Bishop fortifies Rochester, and sends for aid from France.

William collects a force of English, and goes into Kent.

Flor. W. 643. citu, statuens leges, promittens fautoribus omnia bona, fretus clementia Dei, qua major[em] hostium audiebat esse multitudinem, tendere disposuit Rovecestriam. Relatum enim erat ei, ibi esse episcopum Odonem cum omnibus suis, et cohortem ultramarinam. Hinc signa movens, coeptumque aggrediens iter, Tunebrigiam, cui præerat Gilbertus filius Ricardi, contrarium sibi invenit: obsedit, in biduo expugnavit, vulneratum

He takes Tunbridge.

¹ *Scrobbesbiriensis*] *Sarisbiriensis*, M. *Saresbieriensis*, C.

A.D. 1088.
Odo takes
refuge in
Pevensey
castle.

The king
pursues him.

Lanfranc
takes the
king's side.

Bristol is
held by the
Mowbrays,
who devastate
Somersetshire.

William of
Eu takes
Berkeley.

Bernard of
Neufmarché
attacks
Worcester-
shire, and
threatens
Worcester.

Gilbertum cum castello ad deditionem coegit. Fama volans Flor. W. 648. dicti pervenit ad Odonis aures, et cum sociis inito consilio, relinquens Roucestriam, cum paucis adiit castellum fratris sui Roberti Mortunensis comitis, quod Pevensesey dicitur, fratremque reperiens, eum ut se teneat hortatur, pollicens [se] securos ibi esse posse, et dum rex ad expugnandam Roucestriam intenderet, comitem Nordmanniæ cum magno exercitu venturum, seque suosque¹ liberaturum, et magna fautoribus suis dando præmia, regnum accepturum. Rex igitur, expugnata Tunebrigia, et ab incolis fidelitate accepta, relicto propter vulnus Gilberto, et castello in custodia locato, iturus ut disposuerat Roucestriam, audivit patrum recessisse et Pevensesia adiisse. Initio itaque salubri consilio, illum eo usque cum exercitu persequitur, sperans se belli citius finem assecuturum, si ante triumphare posset de principibus malorum prædictorum. Accelerat, machinas parat, patrum utrumque obsidet: locus erat munitissimus: ad expugnationem indies laborat. Interim circumquaque per Angliam tempestas sævit bellica: Roffenses Cantuariensibus inferunt et Londoniensibus cædes et incendia; Lanfrancus enim archiepiscopus, et pene omnes optimates ejusdem provinciæ, erant cum rege.

Rogerus fautor Roberti erat in castello suo Arundello, comitis prædicti opperiens adventum.

Gosfridus episcopus Constantiensis, in castello Bricstovia, socium conjurationis et perfidiæ habebat secum nepotem suum Robertum de Moubray, virum gnarum militiæ, qui congregato exercitu invasit Batoniam, civitatem regiam, igne succendit eam, et illa deprædata, transivit in Wiltuscyram, villasque depopulans, multorumque hominum strage facta, tandem adiit Givelcestriam, et eam obsedit, et expugnare disposuit. Pugnant exterius spe capti prædæ et amore victoriæ, repugnant intrinsecus acriter pro se suorumque salute. Tandem inter utrumque necessitatis vicit causa; repulsus et tristis recedit Robertus privatus victoria. Willelmus de Owe Glouernensem invadit comitatum, regiam villam deprædatur Beorchelaum, per totam provinciam² ferro et flamma grande perpetrat malum. Dum autem hæc interim circumquaque perpetrantur mala, Bernardus de Novo Mercatu, Rogerus de Laceio, qui jam super regem invaserant Herefordam, Radulfus de Mortuo Mari, conjurationis socii, cum hominibus Rogeri comitis de Scrobbsbiria, congregato magno Anglorum, Normannorum, et Walensium exercitu, Wigorniensem irruerunt

¹ suosque] suos, M.

| ² provinciam] om. F. W.

Flor. W. 643. in provinciam, affirmantes se igne crematuros ipsam¹ civitatem A.D. 1088.

Wigreceastram, spoliaturos Dei et Sanctæ Mariæ ecclesiam, grandem de regis incolis fidelibus sumpturos vindictam. Hiis auditis, vir magnæ pietatis et columbinæ simplicitatis, Deo populoque quem regebat in omnibus amabilis, regi, ut terreno domino, per omnia fidelis, pater reverendus Wlstanus, Wygor-Bishop Wulfstan defends the city. nensis episcopus, magna turbatur molestia, sed Dei respirans misericordia, jam quodammodo alter Moyses parat se viriliter staturus pro populo et civitate sua. Hostes ad bellandum parant arma; ipse pro imminente periculo fundit precamina, exhortans subditos ne desperent de Deo, Qui non pugnat gladio neque hasta. Normanni interim ineuntes consilium, rogant ipsum episcopum ut ab ecclesia transiret in castellum, tutiores se affirmantes de ejus præsentia, si majus incumberet periculum: diligebant enim eum valde. Ipse autem, ut erat magnæ et miræ mansuetudinis,² et pro regis fidelitate, et pro eorum dilectione, petitioni eorum adquevit. Interea audenter se parat in arma episcopalis familia: conveniunt castellani et omnis civium turma, occurrere se affirmant hostibus ex altera parte Sabrinae fluminis, si eis hoc pontificis annueret licentia. Parati igitur et armis instructi, ipsum ad castellum euntem habent obviam, quam optabant requirunt licentiam; quibus libenter annuens, "Ite," inquit, "filii, ite in pace, ite securi, cum Dei et nostra benedictione. Confidens ego in Domino, spondeo vobis, non hodie vobis nocebit gladius, non quicquam infortunii, non quisquam adversarius. State in regis fidelitate, viriliter agentes pro populi urbisque salute." Hiis dictis, alacres pontem reparatum transeunt, hostes de longinquo accelerantes conspiciunt; inter quos magna belli jam fervebat insania; contumaciter enim episcopi contemnentes mandata, in terram ipsius posuerunt incendia. Quo audito, episcopus ingenti concutitur dolore, videns debilitari res ecclesiæ; acceptoque inde consilio, gravi eos, ab omnibus qui circumaderant coactus, percussit anathemate. Res miranda, et Dei virtus et viri bonitas nimis in hoc prædicanda; nam statim hostes, ut sparsi vagabantur per agros, tanta membrorum percutiuntur debilitate,³ tanta exteriorum oculorum attenuantur cœcitate, ut vix arma valerent ferre, nec socios agnoscere, nec eos discernere qui eis oberant ex adversa parte. Illos fallebat cœcitatis ignorantia, nostros confortabat Dei et episcopalis benedictionis confidentia. Sic illi insensati

¹ ipsam] illam, M.

² mansuetudinis] magnitudinis, C.
M.

³ debilitate] "Nota grande miraculum de beato Wlstano." M. in marg.

A.D. 1088. *The rebels are defeated before Worcester.* nec sciebant capere fugam, nec alicujus defensionis quærebant Flor. W. 644. viam; sed Dei nutu dati in reprobum sensum, facili cedebant manibus inimicorum. Cæduntur pedites, capiuntur milites, cum Normannis tam Angli quam Walenses, cæteris vero vix debili elapsis fuga. Regis fideles cum pontificis familia, exultantes in gaudio, sine ulla diminutione suorum, redeunt ad propria: gratias referunt Deo pro rerum ecclesiæ incolumitate, gratias episcopo referunt de consilii ejus salubritate.

MCXI.—XXXIII.—MLXXXIX.

A.D. 1089. *Death of Lanfranc, May 22.* Dorubernensis archiepiscopus Lanfrancus, xi^o. kalendas Junii, feria v., obiit. Eodem anno, iii^o. idus Augusti, Sabbato, circa horam diei tertiam, terræ motus permaximus exstitit per Angliam.

MCXII.—XXXIII.—MXC.

A.D. 1090. *William invades Normandy.* Rex Anglorum Willelmus junior, fratri suo Roberto Normanniam adimere et suæ ditioni cupiens subjicere, primo castellum Walteri de Sancto Walerico, et castellum Odonis de Albamarlia, deinde alia sibi conduxit castella; et in eis milites, ut Normanniam devastarent, posuit. Qua re visa, et suorum infidelitate cognita, comes Robertus, legatis ad regem Francorum Philippum, dominum suum, missis, illum Normanniam venire fecit, unumque de castellis, in quo milites fratris sui fuerunt, ipse et rex obsederunt. Quod cum regi Willelmo nunciatum esset, non modica pecuniæ quantitate regi Philippo occulte transmissa, ut obsidione dimissa, domum rediret, flagitavit et impetravit.

He bribes King Philip.

MCXIII.—XXXV.—MXCI.

A.D. 1091. *William obtains from Robert Eu, Fecamp, Mont S. Michel, and Cherbourg.* Mense Febuario rex Willelmus junior Normanniam petiit, ut eam fratri suo Roberto abriperet; sed dum ibi moraretur, pax inter eos facta est, ea conventionione ut comes regi comitatum de Owe, Fescamnense cœnobium, abbatiam in Monte Sancti Michaelis sitam, et Keresburk, et castella quæ a se defecerant, bono animo concederet; Cinomannicam vero provinciam, et castella quæ tunc in Normannia comiti reluctabantur, illius dominio rex subjugaret: omnibus etiam Normanis terras quas in Anglia ob fidelitatem comitis perdiderant, redderet, et tantum terræ in Anglia quantum conventionis inter eos fuerat comiti daret. Ad hæc etiam inter se constituerunt, ut si comes absque filio legali matrimonio genito moreretur, hæres ejus esset rex; modoque per omnia simili, [si] regi contigisset mori, hæres ejus fieret comes. Hanc con-

They agree to be each other's heirs.

Flor. W. 644. ventionem xii. ex regis, et xii. ex parte comitis, barones A.D. 1091.
 juramento firmaverunt. Interim germanus illorum Henricus Their
 Montem Sancti Michaelis, ipsius loci monachis quibusdam brother
 illum adjuvantibus, cum omnibus militibus quos habere potuit, Henry
 intravit, regisque terram vastavit, [et ejus homines quosdam seizes Mont
 captivavit,] quosdam expoliavit. Eapropter rex et comes, S. Michel
 exercitu congregato, per totam Quadragesimam montem obse- and is be-
 derunt, et frequenter cum eo bellum commiserunt, et homines sieged there
 et equos nonnullos perdiderunt. At rex cum obsidionis diu- by them.
 tinæ pertæsus² fuisset, impacatus recessit, et non multo post Edgar
 Edgarum clitonem honore, quem ei comes dederat, privavit, Etheling
 et de Normannia expulit. deprived.

Interea mense Julio³ rex Scottorum Macolinus cum magno Malcolm
 exercitu Nordhumbriam invasit; si proventus successisset, invades
 terius processurus, et vim Angliæ incolis illaturus. Noluit Northum-
 Deus; ideo ab incepto est impeditus: attamen antequam bria.
 redisset, ejus exercitus de Nordhumbria secum non modicam William
 prædam abduxit. Quo rex audito, cum fratre suo Roberto returns and
 rediit Angliam mense Augusto; nec multo post, cum classe sends
 non modico et equestri exercitu, Scotiam profectus est, ut Robert to
 regem Scottorum Macolinum debellaret; sed priusquam illuc Scotland.
 pervenisset, paucis diebus ante festivitatem Sancti Michaelis,
 fere tota demersa est classis, multique de equestri exercitu
 ejus fame et frigore perierunt; cui rex Macolinus cum exer- Edgar
 citu in provincia Loidis occurrit. Quod videns comes Ro- Etheling
 bertus, clitonem Edgarum, quem rex de Normannia expulerat, negotiates
 et tunc cum rege Scottorum degebat, ad se accersivit: cujus peace.
 auxilio fretus, pacem inter reges fecit, ea conditione, ut
 Willelmo, sicut⁴ patri suo obedivit, obediret Macolinus;⁵ et
 Macolino xii. villas, quas in Anglia sub patre ejus habuerat,
 Willelmus redderet, et xii. marcas auri singulis annis daret.
 Sed pax inter eos facta non multo tempore duravit. Ipsum
 etiam Edgarum cum rege Willelmo comes pacificavit.

Idibus Octobris feria quarta, turrin Winchelcumbensis ec- Winchel-
 clesiæ vehemens ictus fulminis⁶ concutiens, parietem juxta comb Abbey
 culmen ample perforavit, unamque de trabibus discidit, caput struck with
 que imaginis Christi fortiter percussum in terram dejecit, et lightning.
 crus ipsius dextrum fregit. Imago etiam Sanctæ Mariæ, quæ
 juxta crucem stabat, ictu percussa ad terram cecidit. Magnus
 deinde fumus cum nimio fœtore subsecutus, totam ecclesiam

¹ bellum] prælium M.

² pertæsus] pertensus, C. M.

³ Julio] Maio, F. W.

⁴ sicut] om. M.

⁵ obediret] "Nota, de Scotia

"qualiter Rex Malcolmus vastavit

"Northumbriam." M. in marg.

⁶ fulminis] "Nota mirabilem ie-

"tum fulminis." M. in marg.

- A.D. 1091. replevit, et tamdiu duravit, quoad loci illius monachi cum aqua benedicta et incensu, et reliquiis sanctorum, officinas monasterii psalmos decantando circuirent. Nec minus, xvi^o. kalendas Novembris, feria vi., turbo veniens ab Affrico pervalidus, Londoniæ plus quam sexcentas domos et ecclesias quamplures concutiendo diverberavit. In ecclesiam quoque Sanctæ Mariæ quæ dicitur ad Arcum irruens, in ea duos occidit homines, et tectum cum tignis in altum levans, et huc illucque diu per aera ferens, tandem sex de tignis, eo ordine quo tecto prius infixæ erant, tam alte in terram defixit, ut de quibusdam eorum septima, de quibusdam vero octava pars appareret; erant enim viginti septem vel xxviii^o. pedum longitudinis. Post hæc rex de Nordhimbria per Merciam in West-Saxoniam rediit, et secum fere usque ad Nativitatem Domini retinuit comitem, sed conventionem inter eos factam illi persolvere noluit. Quod comes graviter ferens, x^o. kalendas Januarii die, cum clitone Edgardo Normanniam repetiit. Flor. W. 644.
- Robert leaves England in wrath; Dec. 23. Rival popes. Erant duo, ut in Anglia ferebatur, qui dicebantur Romani pontifices, a se invicem discordantes, et ecclesiam Dei inter se divisam post se trahentes: Urbanus scilicet, qui primum¹ vocatus Odo, episcopus Hostiensis, et Clemens, qui Wybertus appellatus fuerat, archiepiscopus Raven[nen]sis.² Quæ res, ut de aliis mundi partibus sileamus, per plures annos ecclesiam Angliæ in tantum occupavit, ut ex quo Gregorius, qui et Hiltibrandus, defunctus fuit, nulli loco papæ usque ad hoc tempus subdi aut obedire voluerit. Sed Urbanum, pro vicario³ beati Petri, Italia Galliaque receperat. Flor. W. 645.
- Respect for popes lost in England.

MCXIII. — XXXVI. — MXCII.

- A.D. 1092. Civitas Londonia maxima ex parte incendio⁴ conflagratur. Osmundus, Saresbiriensis episcopus, ecclesiam, quam Saresbiriæ in castello construxerat, cum adiutorio episcoporum Wacellini Wyntoniensis et Johannis Bathoniensis, nonis Aprilis, feria ii., dedicavit. Antistes etiam Remigius, qui, licentia Willelmi⁵ regis senioris, episcopalem sedem de Deorceastre mutaverat⁵ ad Lincolniam, constructam in ea ecclesiam pontificali cathedra dignam dedicare volebat, quia sibi diem mortis imminere sentiebat; sed Thomas Eboracensis archiepiscopus illi contradicendo resistebat, affirmans eam in sua parochia

¹ *primum*] primus, C.M.² *Ravennensis*] Ravensis, C.M.³ "Vicarius papæ, nota," C. in margin.⁴ "Nota incendium Londoniæ." M. in marg.⁵ *mutaverat*] "Nota mutationem sedis Lincolnensis episcopatus." M. in marg.

Flor. W. 645. esse constructam. At rex Willelmus junior, pro pecunia, A.D. 1092. quam ei Remigius dederat, fere totius Angliæ episcopis mandavit, ut, in unum convenientes, septenis idibus Maii ecclesiam dedicarent; sed biduo ante diem statutum, occulto Dei iudicio, ipse episcopus Remigius migravit a sæculo, et ecclesiæ per hoc remansit dedicatio. Hiis actis, rex in Northimbriam profectus, civitatem quæ Britannice Kairleun,¹ Latine Legubalia vocatur, restauravit, et in ea castellum ædificavit. Hæc enim civitas, ut illis in partibus aliæ nonnullæ, a Danis paganis ante ducentos annos diruta, et usque ad id tempus mansit deserta.

Remigius dies two days before the day fixed.

William rebuilds Carlisle.

MCXV.—XXXVII.—MXCIII.

Rex Willelmus junior, in regia villa quæ vocatur Aluwestan, vehementi percussus infirmitate, civitatem Glovernam festinanter adiit, ibique per totam Quadragesimam languosus jacuit. Qui cum se putaret cito moriturum, ut ei sui barones suggesserant, vitam suam corrigere, ecclesias non amplius vendere, nec ad censum ponere, sed illas regia tueri potestate, irrectas leges destruere, ac rectas statuere, Deo promisit. Insuper Anselmo Beccensi abbati, qui tunc in Anglia morabatur, Dorubernensem [archi]episcopatum, et cancellario suo Roberto, cognomento Bluet, Lincolnensem ii^o. nonas Martii² dedit præsulatum. Sed Ancelmo nil de archiepiscopatu, præter id quod rex illi dari iusserat, accipere licebat, quoad tributum, quod post Landfranci obitum singulis annis inde acceperat, persolveretur.

A.D. 1093. Illness of the king at Gloucester.

He gives the archbishopric of Canterbury to Anselm, and Lincoln to the chancellor.

Rys,³ Wallanorum rex, in ipsa hebdomada Paschali, juxta castellum quod Brecheneyaun nominatur, in pugna occisus est. Rhys killed at Brecon.

Ab illo die regnare in Wallonia reges desiere.

Rex Scottorum Macolinus, die festivitatis Sancti Bartholomæi Apostoli, regi Willelmo juniore, ut prius per legatos inter eos statutum fuerat, in civitate Glavorna occurrit, ut, sicut quidam primatum Angliæ voluerunt, pace redintegrata, stabilis inter eos amicitia firmaretur; sed impacati ab invicem discesserunt; nam Macolinum videre aut cum eo colloqui, præ nimia superbia et potentia, Willelmus despexit: insuper etiam illum ut, secundum iudicium tantum suorum baronum, in curia sua rectitudinem ei faceret, constringere voluit; sed id agere, nisi in regnorum suorum confiniis, ubi

Malcolm comes to Gloucester;

William refuses to see him.

¹ *Kairleun*] "Nota restauratio-nem Karleoli per regem Willelmum juniorem." M. in marg.

² *ii^o. nonas Martii*] om. F. W.

³ *Ris*] "Nota principium defectus regum in Wallia." M. in marg.

A.D. 1093. reges Scottorum erant soliti rectitudinem facere Anglorum Flor. W. 645.
 Malcolm regibus, et secundum iudicium primatum utriusque regni, nullo
 refuses modo Macolinus voluit. Post hæc in sole signum apparuit
 homage. valde mirabile; et comes Scrobbsbiriensis Rogerus, et Wydo

Death of the abbas monasterii Sancti Augustini, et Paulus abbas monas-
 earl of terii Sancti Albani decesserunt. Decessit etiam eodem anno
 Shrewsbury, vir magnæ strenuitatis Flandrensis comes Rotbriethus, cui
 and of the count of Flanders. successit primogenitus filius ejus Robertus.

Malcolm Rex Scottorum Macolinus, et primogenitus filius ejus Ed-
 and his wardus, cum multis aliis, in Nordhimbria, die festivitatis
 eldest son Sancti Briccii, a militibus Roberti Nordhimbrorum comitis
 fall in battle occisi sunt. Quorum morte cognita, regina Scottorum¹ Marga-
 against ret tanta affecta est tristitia, ut subito magnam incideret
 Robert infirmitatem. Nec mora, presbyteris ad se accersitis, ecclesiam
 Mowbray's intravit, eisque sua peccata confessa, oleo se perungi, cœles-
 forces. tique muniri viatico fecit, Deum assiduis et intentissimis pre-
 cibus exorans, ut in hac ærumnosa vita diutius illam vivere
 non permitteret. Nec multo tardius exaudita est; nam post
 tres dies occisionis regis, soluta carnis vinculis, ut creditur,
 ad gaudia transivit² æternæ salutis. Quippe dum viveret,
 pietatis, justitiæ, pacis, et caritatis cultrix exstitit devota, fre-
 quens in orationibus, corpus vigiliis et jejuniis maceravit;
 ecclesias et monasteria ditavit, servos et ancillas Dei dilexit
 et honoravit, esurientibus panem frangebatur, nudos vestiebat,
 omnibus peregrinis ad se venientibus hospitia, vestimenta, et
 alimenta præbebat, et Deum tota mente diligebat. Qua mor-
 tua, Dufenaldum, regis Macolini fratrem, Scotti sibi in regem
 elegerunt, et omnes Anglos qui de curia regis exstiterunt, de
 Scotia expulerunt. Quibus auditis, filius regis Macolini, Du-
 necanus, regem Willelmum, cui tunc militavit, ut ei regnum
 patris sui concederet, petiit et impetravit, illique fidelitatem
 juravit:³ et sic ad Scotiam cum multitudine Anglorum ac
 Normannorum properavit, et patrum suum Dufenaldum de
 regno expulit, et in loco ejus regnavit.

Mourning and death of Queen Margaret.

Contest between Donald and Duncan for the Crown.

Duncan succeeds.

Flor. W. 646.

Deinde nonnulli Scottorum in unum congregati, homines illius pene omnes peremerunt, ipse vero cum paucis vix evasit. Verumtamen post hæc illum regnare permiserunt, ea ratione, ut amplius in Scotiam nec Anglos nec Nordmannos introduce-
 ret, sibi que militare sineret.

Convenientibus ferme totius Angliæ episcopis, in quibus

¹ "De Scotia." C. M. in marg.

² transivit] "De morte beatæ
 "Margaretæ reginæ Scotiæ." M.
 "in marg.

³ juravit] "Nota de fidelitate
 "regis Scotiæ facta regi Angliæ
 "Willelmo." M. in marg.

Flor. W. 646. Thomas Eboracensis archiepiscopus primatum tenebat, Ancel-
 mum, Beccensem abbatem, pridie nonas Decembris consecrave-
 runt antistitem. Eodem anno Willelmus comes de Owe, auri-
 ingenti victus aviditate, et promissi honoris captus magnitudine,
 a naturali domino suo Roberto, Nordmannorum comite, cui
 fidelitatem juravit, defecit, et in Angliam ad regem Willelmum
 veniens, illius se dominio, ut seductor maximus, subjugavit.

A.D. 1093.

Consecra-
tion of
Anselm,
Dec. 4.Treachery of
the Count
of Eu.

MCXVI.—XXXVIII.—MXCIH.

¹ Arfasto prius Willelmi comitis, et post Willelmi regis ca-
 pellano, processu vero temporis Teodfordi episcopo, jam de
 medio facto, ejusque successore Willelmo, Herebertus, qui cog-
 nominabatur Losinga, quod ei ars adulationis nuper egerat, ex
 priore Fescamni et ex abbate Rameseiae, empto præsulatu,
 Theodfordensis ecclesiae factus est episcopus, patre suo Roberto
 ejusdem cognominis in abbatiam Wyntoniae intruso. Verum-
 tamen erroneum impetum juventutis abolevit poenitentia; Ro-
 mam profectus severioribus annis, ubi loci Simoniacum bacu-
 lum et annulum deponens, indulgentia clementissimae sedis
 iterum recipere meruit. Domum vero reversus, sedem episco-
 palem transtulit ad insignem mercimoniis et populorum fre-
 quentia vicum nomine Nordwyc, ibique monachorum congrega-
 tionem instituit.

A.D. 1094.

Herbert
Losinga
on his re-
turn from
Rome trans-
fers the see
of Thetford
to Norwich.

Rex Willelmus Heastingam adiit, ibidemque ecclesiam de
 Bello dedicari præcepit.

The king at
Hastings.

Comes Nordmannorum Robertus fratri suo regi Willelmo
 juniore per legatos mandavit, pacem quam inter se firmaverant
 se diutius non servaturum; insuper vocavit perjurum et perfid-
 um nisi conventionem inter illos in Nordmannia factam esset
 ei persoluturus. Ob hanc causam rex circa kalendas Februarii
 Hastingam adiit, et dum ibi moraretur, ecclesiam de Bello
 dedicari fecit. Ubi etiam Herebertum Teodfordensem episco-
 pum pastoralis baculo privavit. Latenter enim Urbanum papam
 adire et ab eo pro episcopatu suo quem sibi, et abbatiam quam
 patri suo Roberto ab ipso rege Willelmo mille libris emerat,
 absolutionem quærere voluit. Dein media Quadragesima rex
 Nordmanniam petiit: ad fratris colloquium sub statuta pace
 venit, sed impacatus ab eo recessit. Comes quidem Rotoma-
 gum perrexit. Rex ad Owe rediit, et in illo resedit,² solidarios
 undique conduxit, aurum, argentum, terras, quibusdam prima-

Robert pro-
claims war.Battle
Abbey con-
secrated.The king
crosses to
Normandy
and collects
forces.

¹ "Nota quod sedes episcopalis
 "transfertur de Thetfordia usque
 "ad Norwicum." M. in marg.

² *resedit*] recedit, C.

A.D. 1094. He bribes Robert's followers.	tum Normanniæ dedit, quibusdam promisit, ut a germano suo Flor. W. 646. Roberto deficerent, et se cum castellis suæ ditioni subjicerent; quibus ad velle suum paratis, per castella, quæ prius habuerat, vel quæ tunc conduxerat, suos milites distribuit. Interea
He takes Bures.	castellum quod Bures vocatur expugnavit, comitis milites in eo captos partim in Anglia custodiendos misit, partim in Nordmannia custodiæ mancipavit; et fratrem suum multis modis
Philip, in Robert's interest takes Argentan.	vexans, exhæredare laboravit. At ille necessitate compulsus, dominum suum, regem Francorum Philippum, cum exercitu Nordmanniam adduxit; sed rex Argentinum castellum obsedit, et ipso die obsessionis, septingentos milites regis cum bis totidem scutariis, et castellanis omnibus qui intus erant, sine sanguinis effusione cepit, captosque in custodia tamdiu custodire ¹ mandavit, donec quisque se redimeret; et post hæc in
Robert takes Houlme.	Franciam rediit. Comes vero Robertus castellum quod Holm nuncupatur obsedit, donec Willelmus Peverel, et octingenti homines, qui id defendebant, illi se dederunt. Quod cum
William sends to England for aid.	regi innotuerit, nunciis in Angliam missis, viginti millia peditum in Nordmanniam sibi jussit in auxilium mitti. Quibus ut
He takes the money of his soldiers.	mare transirent, Hastingsæ congregatis, pecuniam quæ data fuerat eis ad victum, Ranulphus Passeflabardus præcepto regis abstulit, scilicet, unicuique x. solidos, et eos domum repedare mandavit; pecuniam vero regi transmisit.
Rebellion in Wales.	Interea gravi et assiduo tributo, hominumque mortalitate, præsentis et anno sequenti, tota vexabatur Anglia. Ad hæc etiam primitus North-Wallani, ² deinceps Westu-Wallani et Suthu-Wallani, servitutis iugo, quo diu premebantur, excusso, et cervice erecta, libertatem sibi vindicare laborabant. Unde
Invasion of Cheshire and Shropshire.	collecta multitudine, castella quæ in Westu-Wallania firmata erant, frangebant, et in Cestrensi, Scrobbiriensi, et Herefordensi provincia frequenter villas cremabant, prædas agebant, et multos ex Anglis et Nordmannis interficiebant. Fregerunt et castellum in Mewania insula, eamque suæ ditioni subjiciebant.
Duncan King of Scots killed; Donald succeeds. William attacks the Welsh.	Interim Scotti regem suum Dunechan, et cum eo nonnullos, suasu et hortatu Dufenaldi, ³ per insidias peremerunt, et illum sibi regem rursus constituerunt. Post hæc rex Willelmus iiii°. kalendas Januarii Angliam rediit, et ut Wallanos debellaret, mox exercitum in Walloniam duxit, ibique homines et equos perdidit multos.

¹ *custodire*] detineri, F. W.² "Nota de Walensibus." M. in marg.³ "Nota quod Scotti regem suum
"occiderunt." M. in marg.

MCXVII.—XXXIX.—MXCV.

A.D. 1095.

Flor. W. 646. ¹Vir venerabilis et valde mirabilis vitæ, Wlstanus, episcopus sanctæ Wygorniensis ecclesiæ, ab adolescentia Divinis mancipatus servitiis, post multos sancti sudoris agones, quibus pro gloria regni cœlestis adipiscenda magna mentis devotione et humilitate sedulus Deo servivit intentissime, die mensis Januarii octavo decimo, noctis septimæ Sabbati, hora mediante

Death of
S. Wulfstan,
bishop of
Worcester,
Jan. 18.

Flor. W. 647. septima, migravit e sæculo; anno a primo sæculi die, certa scripturæ ratione Divinæ v.cc°.xc°.ix°, noni magni anni quingentesimo vicesimo nono, noni vero magni ab initio sæculi anni, cccc°. lxx°. sexto, a passione Domini secundum Evangelium Mathæi,² m°.lxxx°. quarto; juxta chronicam Bedæ m°.lx°. sexto; secundum Dionysium m°.lx°. primo; ab adventu Anglorum in Britanniam dcc°. xl^{mo}v°.; ab adventu Sancti Augustini quadringentesimo nonogesimo viii°.; a transitu Sancti Oswaldi archipræsulis c°.iii°.; undecimi magni Paschalis cycli tricesimo secundo; decimi vero a capite mundi quingentesimo x°.; secundi solaris cycli quarto; bissextilis cycli 3^{tie}; secundi decennovenalis cycli xiii°.; secundi lunaris cycli x°, hendecadis v°.; indictionalis cycli iii°.; lustro suæ ætatis xviii°. : sui vero pontificatus septimi lustri anno tertio. Miroque modo, ipsa hora sui transitus, suo quem specialiter dilexerat amico, Roberto, Herefordensi episcopo, in oppido quod Crikkelade vocatur, in visione apparuit, illicque ad se tumulandum Wigorniam properare mandavit. Annulum etiam cum quo pontificalem susceperat benedictionem, neminem Deus passus est digito extrahere, ne post mortem vir sanctus suos videretur fallere, quibus prædixerat sæpissime, nec illum vita comite se velle perdere, nec etiam sepulturæ suæ die. Pridie nonas Aprilis in nocte visæ sunt stellæ cadere quasi de cœlo.

He appears
to the
bishop of
Hereford.

Walterus, Albinensis episcopus, sanctæ Romanæ ecclesiæ legatus, ab Urbano papa missus, ante Pascha venit Angliam, pallium pro quo rex Willelmus anno præcedenti miserat, illi deferens; quod juxta conductum die Dominica, quæ erat iiii. idus Junii,³ ab eodem Cantuariam super altare Salvatoris delatum, ab Anselmo assumptum est, atque ab omnibus pro reverentia Sancti Petri suppliciter deosculatum.

The pall
brought
from Rome
for Anselm.

Vir magnæ religionis, Herefordensis episcopus Robertus, vi. kalendas Julii, feria 3^{tia} ⁴ obiit. Huic prædictus Wygornensis episcopus Wlstanus, xxx°. die postquam de hoc sæculo migravit, denuo in visione apparuit, eumque pro sui negligentia et

Death of the
bishop of
Hereford,
June 26.

¹ "De morte pretiosa beati Wl-
stani." M. in marg.

² Mathæi] om. F. W.

³ Junii] Januarii, C.M.

⁴ 3^{tia}.] with MS. B. of Florence.

A.D. 1095. *ignavia acriter corripuit, admonuitque ut tam de suæ vitæ* Flor. W. 647.
 He had a vision of S. Wulfstan. *quam sibi subjectorum emendatione, quam vigilantissime posset, studeret; quod si faceret, dicebat eum omnium peccaminum a*

Deo posse veniam cito promereri; adjunxitque quod non diu in cathedra qua tunc sedebat, sedem haberet, sed secum, si vigilantior esse vellet, coram Deo convivari deberet. Fuerant enim hii ambo patres nimia caritate in Dei dilectione, et ad se invicem conjuncti; ideoque credi fas est, ipsum qui prius de hoc sæculo ad Deum migravit, sollicitudinem egisse sui dilectissimi, quem in hoc sæculo reliquit, et ut quam citius simul ante Deum gauderent operam dedisse.

Conspiracy of Robert Mowbray and William of Eu to set up Stephen of Anniāle as king.

*Nordhumbrenses comites*¹ Robertus de Mubray et Willelmus de Owe, cum multis aliis, regem Willelmum regno vitæque privare, et filium amitæ illius, Stephanum de Albamarno, conati sunt regem constituere, sed frustra; nam ea re cognita, rex exercitu de tota Angliā congregato, castellum prædicti comitis Roberti, ad ostium Tynæ fluminis situm, per duos menses obsedit; et interim, quadam munitiuncula expugnata, ferme omnes meliores comitis milites cepit, et in custodiam posuit; dein obsessum castellum expugnavit, et fratrem comitis, et equites, quos intus inveniebat, custodiæ tradidit. Post hæc ante Benbanburc, id est, Urbem Bebbæ reginæ, in quam comes fugerat, castellum firmavit, idque Malveysin nominavit, et in illo militibus positis, in Sudhumbriam rediit. Post cujus discessum, comiti Roberto vigiles Novi Castelli promiserunt in id se permissuros illum intrare, si veniret occulte. Ille autem lætus effectus, quadam nocte cum xxx^{ta} militibus ut id perageret exivit. Quo cognito, equites qui castellum custodiebant illum insequentes, ejus exitum custodibus Novi Castelli per nuncios intimaverunt. Quod ille nesciens, die Dominica tentavit peragere cœpta, sed nequivit, deprehensus enim erat. Eapropter ad monasterium Sancti Oswyni regis et martyris fugit, ubi sexto die obsessionis suæ graviter in crure est vulneratus, dum suis adversariis repugnaret, quorum multi perempti, multi sunt vulnerati, de suis quoque nonnulli vulnerati, omnes sunt capti; ille vero in ecclesiam fugit, de qua extractus, in custodiam est positus.

William besieges Bamborough.

Robert flies to Tyne-mouth, and is taken there.

The king invades Wales.

*Interea Walenses*² castellum Muntgumry fregerunt, et Hugonis Scrobesbyriæ comitis homines in illo nonnullos occiderunt: unde rex iratus, expeditionem cito mandavit, et post festivitatem Sancti Michaelis exercitum in Walloniam duxit,

¹ *Nordhumbrenses comites*] Northumbrensis comes, F. W. : the text appears to be erroneous.

² *Walenses*] "Nota de Walensibus." M. in marg.

Flor. W. 647. ibique homines et equos quamplures perdidit. Qui inde A.D. 1095. reversus, comitem Robertum ad Bebbanburc duci et ejus oculos erui jussit, nisi uxor illius ac propinquus ejus Moreal castrum redderent: qua necessitate compulsi, castellum red- Robert Bambo- rough is taken. diderunt: comes autem forti custodiæ mancipandus ad Wynde- Mowbray imprisoned at Windsor. soram est ductus, Moreal vero factæ traditionis causam regi detexit.

MCXVIII.—XL.—MXCVI.

Dunholmensis episcopus Willelmus apud Wyndesoram, in A.D. 1096. curia regis, kalendis Januarii, feria iv^{ta}, obiit, et Dunholmi The bishop of Durham dies. est sepultus. Octavis Epiphaniæ apud Searesbiriam celebrato concilio, Willelmi¹ de Owe in duello victi oculos erueri et testiculos abscidere; et dapiferum illius Willelmum de Alderi, Council of Salisbury. filium amitæ illius, traditionis conscium, jussit rex suspendi; comitem vero Odonem de Campania, prædicti scilicet Stephani Punishment of the conspirators. patrem, Philippum Rogeri Scrobbsbyriensis comitis filium, et quosdam alios traditionis participes, in custodia posuit.

Urbanus papa venit in Galliam,² et apud Clarum Montem, Council of Clermont; Quadragesimali tempore, synodo celebrata, ad Turcos, Saracenos, Turcopolos, aliosque paganos debellandos, Jerusalem Flor. W. 648. proficisci hortatus est Christianos; ejus hortatu, mox in ipsa synodo comes Sancti Egidii Raymundus, et cum eo multi alii, cruce signati, peregrinationem se pro Deo subituros, et quod suaserat peracturos spoponderunt. Quibus auditis, de Italia, Germania, Gallia, Anglia, cæteri Christiani ad eandem profectionem certatim se paravere. Quorum duces et primates exstiterunt Podiensis episcopus, Ostiensis episcopus, cum aliis episcopis quampluribus, Petrus monachus, Hugo Magnus, Philippi regis Francorum germanus, dux Lothariensis Godefridus, Carnotensis comes Stephanus, Nordmannorum comes Robertus, Flandrensis comes Robertus, duo germani Godefridi ducis, Bononiensis comes Eustachius et Baldewinus, prædictus comes Raimundus, Beomundus Roberti Viscardi filius. Sampson Wygorniensis episcopus ab Anselmo, Doruberniæ archi- Sampson bishop of Worcester. episcopo, Londoniæ,³ in ecclesia Sancti Pauli xvii^o. kalendas Julii, die Dominica, consecratur.

Post hæc comes Nordmannorum Robertus, cum Jerusalem Duke Robert pledges cum aliis proficisci⁴ animo proponeret, nunciis in Angliam

¹ Willelmi] "Nota de captione
" Willelmi de Owe, ejus oculi erue-
" bantar et testiculi abscedebantur."
M. in marg.

² Galliam] Angliam, C.

³ Londoniæ] om. M.

⁴ proficisci] "Nota de profectione
" Roberti Curthose ad Jerusalem."
M. in marg.

A.D. 1096. missis, germanum suum regem Willelmum petiit, ut, inter se Flor. W. 643.
 Normandy to William. pace redintegrata, illi decem millia marcas argenti præstaret, et ab eo Nordmanniam in vadimonium acciperet: qui mox petitioni ejus satisfacere gestiens, indixit majoribus Angliæ, ut quisque illorum pro posse sibi pecuniam festinanter accommodaret. Idcirco episcopi, abbates, abbatissæ, aurea et argentea ecclesiæ ornamenta fregerunt, comites, barones, vicecomites, suos milites et villanos spoliaverunt, et regi non modicam summam auri et argenti detulerunt. Ille autem mense Septembri mare transiit, pacem cum germano suo fecit, vi. sextentis lx^a.vi. libras illi præstitit, et ab eo Nordmanniam in vadimonium accepit.

William visits Normandy.

MCXIX.—XLI.—MXCVII.

A.D. 1097. Rex Anglorum Willelmus Quadragesimali tempore Angliam
 William returns to England, invades Wales, and sends Edgar Etheling to Scotland. reidiit, et post Pascha cum equestri et pedestri exercitu secundo profectus est in Walloniam, ut omnes masculini sexus internecioni daret; at de eis vix aliquem capere potuit¹ aut interimere, sed de suis nonnullos, et equos perdidit multos. Post hæc clitonem Edgarum ad Scotiam cum exercitu misit, ut in ea consobrinum suum Edgarum, Macolini regis filium, patruo suo Duvenaldo, qui regnum invaserat, expulso, regem constitueret.

Capture of Nice. Comet.

Exile of Anselm.

The king goes to Normandy.

Death of the abbots of S. Edmunds, and Abingdon.

Christiani ceperunt Niceam civitatem xiii^o. kalendas Julii, Sabbato. Stella quæ dicitur cometis, iii^o. kalendas Octobris per xv. dies apparuit. Nonnulli signum mirabile² et quasi ardens, in modum crucis, eo tempore se vidisse in cælo affirmabant. Mox inter regem et Dorubernensem archiepiscopum Anselmum orta dissensione, quia ex quo archipræsul effectus est, synodum tenere, et prava, quæ per Angliam pullulaverant, non licuit corrigere, mare transiit, et ad tempus in Gallia mansit, et post ad papam Urbanum Romam perrexit. Rex autem, circa festivitatem Sancti Andreæ, de Anglia Nordmanniam profectus est.

Eximie vir religionis, monasterii Sancti Edmundi abbas, Baldewynus, genere Gallus, artis medicinæ bene peritus, iiii^o. kalendas Januarii, feria iii^a., in bona senectute decessit, et in medio choro principalis ecclesiæ³ requiescit. Decessit etiam dominus Reginaldus abbas Abbandoniæ.⁴

¹ *potuit*] "Rex Willelmus ivit in Walliam et nihil profecit." M. in marg.

² *mirabile*] "Nota mirabile." M. in marg.

³ *ecclesiæ*] sepultus, ins. M., F. W.

⁴ *Decessit Abbandoniæ*] From MS. B. of Florence. Placed under A.D. 1098, in C. and V.

MCXX.—XLII.—MXCVIII.

Flor. W. 648. Wintoniensis episcopus Wacellinus, 3^{tie}. nonas Januarii, die A.D. 1098.
 Dominica, obiit. Et abbas monasterii Sancti Petri de Burch, The bishop
 Thuoldus, et abbas Novi Monasterii, Robertus, obierunt. of Winches-
 Ætatis tempore rex Anglorum Willelmus junior civitatem quæ ter dies.
 Cinomannis vocatur, magnamque partem illius provinciæ, per William
 vim suæ ditioni subegit.¹ Interea comes Hugo de Leceastræ, takes Le
 et Hugo de Scrobbesbiria, Mewaniam insulam, quæ consue Mans.
 vocitatur Anglesege, cum exercitu adierunt, et multos Wala- The earls of
 norum quos in ea ceperunt occiderunt, quosdam vero, manibus Leicester
 vel pedibus truncatis, testiculisque abscisis, excæcaverunt. and Shrews-
 Quendam etiam propectæ ætatis presbyterum, nomine Ken- bury ravage
 redum, a quo Wallani in hiis quæ agebant consilium accipie- Anglesey.
 bant, de ecclesia extraxerunt, et ejus testiculis abscisis et uno
 oculo eruto, linguam illius absciderunt: sed die tertia, miser-
 atione Divina, reddita illi est loquela.²

Eo tempore rex Norreganorum Magnus, filius regis Olavi, The earl of
 filii regis Haraldi Harvagri, Orcadas et Mevanias insulas cum Shrewsbury
 suo adjecisset imperio, paucis navibus advectus illuc venit. killed by
 At cum ad terram rates appellere vellet, comes Hugo de Magnus
 Scrobbesbiria, multis armatis militibus in ipsa maris ripa king of
 illi occurrit, et, ut fertur, mox ab ipso rege sagitta percussus, Norway.
 die vii^o. quo crudelitatem in præfatum exercuerat presbyterum,
 interiit.

Antiochia civitas ³ a Christianis iii^o. nonas Junii, feria iv., Antioch
 capta est: in qua, paucis diebus transactis, lancea qua mundi taken by the
 Salvator in crucis pendens patibulo vulneratus fuit, Andrea Crusaders.
 [apostolorum] mitissimo revelante, in ecclesia Sancti Petri
 Apostoli inventa est. Cujus inventione Christiani animati, iii^o.
 kalendas Julii, feria ii^a., secum illam deferentes, de civitate
 exierunt, et cum paganis prælio commisso, Curbaran prin-
 cipem militiæ Soldani Persiæ,⁴ et Turcos, Arabes, Saracenos,
 Publicanos, Azimatos, Persas, Agulanos, et alias multas gentes
 in ore gladii fugantes, multis millibus ex eis occisis, Dei
 virtute plenam victoriam habuerunt. Splendor insolitus per
 totam fere noctem, v. kalendas Octobris, emicuit. Eodem anno
 ossa regis et martyris Kanuti, de tumulo levata, in scrinio
 honorifice sunt collata. Translation
 of S. Canute.

¹ *subegit*] coegit, M.² *loquela*] "Nota mirabile quod
 "privatus lingua loquebatur." M.
 in marg.³ "Nota de captione Antiochiæ,
 "et de inventione lanceæ lateris
 "Christi." M. in marg.
⁴ *Persiæ*] Periciæ, M.

A.D. 1098.
Roger Wis-
card be-
sieves
Capua.
Council of
Bari in
which An-
selm con-
founds the
Greeks.

Rogerus dux Apuliæ, adunato grandi exercitu, Capuanam Flor. W. 649. civitatem a sua ditione resilientem obsedit.

Urbanus papa, comitante secum Dorubernensi archiepiscopo Anselmo, ut illi mandaratur, ad concilium quod apud Barum kalendis Octobris celebrari constituit, proficiscitur; in quo concilio plurima de fide catholica ab apostolico disserta sunt facunda ratione. Ubi etiam mota quæstione ex parte Græcorum, evangelica auctoritate probare volentium Spiritum Sanctum processionem non habere nisi tantum a Patre, præfatus Anselmus sic¹ de negotio tractavit, disseruit, absolvit, ut in ipso conventu nemo existeret, qui non inde sibi satisfactum consentiret.²

MCXXI.—XLIII.—MXCIX.

A.D. 1099.
Council at
Rome;
decrees on
investi-
tures;
and on cleri-
cal homage.

Urbanus papa, iii^a. hebdomada Paschæ, magnum concilium tenuit Romæ; in quo recisis recidendis, et statutis statuendis in adversarios sanctæ ecclesiæ, excommunicationis sententiam in omnes laicos investituras ecclesiarum dantes, et omnes easdem investituras de manibus eorum accipientes,³ necnon omnes in officium sic dati⁴ honoris hujusmodi consecrantes, cum toto concilio papa intorsit. Eos quoque anathematis vinculo colligavit, qui pro ecclesiasticis honoribus laicorum hominum homines fiunt; dicens, nimis execrabile videri, ut manus quæ in tantam eminentiam excreverant, ut, quod nulli angelorum concessum est, Deum cuncta creantem suo signaculo creent, et Eundem Ipsum, pro redemptione et salute totius mundi, summi Dei Patris obtutibus offerant, in hanc ignominiam⁵ detrudantur, ut ancillæ fiant earum manuum quæ die ac nocte obscenis contactibus inquinantur, sive rapinis ac injustæ sanguinum effusioni addictæ commaculantur. "Fiat, fiat," ab omnibus est clamatum, et in hiis consilium consummatum. Post hæc archiepiscopus Lugdunum perrexit.

Anselm goes
to Lyons.

Ranulf
Flambard
made bishop
of Durham.

Rex Anglorum Willelmus junior in Angliam de Nordmannia rediit, et festivitate Pentecostes Londoniæ curiam suam tenuit: ac Ranulpho, quem negotiorum totius regni exactorem constituerat, Dunholmensem episcopatum dedit,⁶ quem Thomas, Eboracensis archiepiscopus, ibi mox consecravit.

¹ sic] sicut, C., M.

² "Nota quod beatus Anselmus Græce disputavit de Spiritu Sancto." M. in marg.

³ accipientes] recipientes, M.

⁴ dati] danti C., M. "Nota quod

"hic prohibentur investituræ spiritalium fieri a laicis." M. in marg.

⁵ ignominiam] ignorantiam, C., M.

⁶ dedit] "Nota quod rex Angliæ

"dedit episcopatus pro sua voluntate." M. in marg.

Flor. W. 649. Idus Julii, feria quinta, Jerusalem a Christianis capta est,¹ A.D. 10
et post hæc xi°. kalendas Augusti, eadem feria, Lothariensis
dux Godefridus ab omni exercitu in regem est electus. Godfrey
Urbanus papa iiii°. kalendas Augusti, feria v., obiit. chosen king.

Christiani cum Amiravisso principe militiæ, et secundo in Victory at
potestate totius regni regis Babiloniæ, ante civitatem Ascalo- Ascalon.
nam, ii°. idus Augusti eadem feria, bellum habentes maximum,
Christo largiente, potiti sunt victoria.

Paschalis, vir venerandus, qui ab Hildibrando papa pres- Paschal II.
byter fuerat ordinatus, a Romano populo idus Augusti pope.
electus, die sequenti, id est xix°. kalendas Septembris, feria
prima, in papam esse consecratus. Tertio nonas Novembris
mare² littus egreditur, et villas et homines quamplures, boves Flood in
et oves innumeras, demersit. Osmundus, Saresbiriensis epi- November.
scopus, iii°. nonas Decembris, feria vi., obiit. s. Osmund
dies.

MCXXII. — XLIII. — MC.

Clemens papa, qui et Wybertus, obiit. Idibus Julii die A.D. 1100.
Dominica, ecclesia, quam venerandæ memoriæ abbas Serlo a Dedication
fundamentis construxerat Glavornæ, ab episcopis Sampsone of Gloucester
Wigornensi, Gundulpho Roffensi, Gerardo Herefordensi, et Abbey
Herveas Bangornensi, dedicata est magno cum honore. Deinde church.
iiii°. nonas Augusti, feria v^a., indictione viii^a., rex Anglorum
Willelmus junior, dum in Nova Foresta, quæ lingua Anglorum William
Ytene vocatur,³ venatu fuisset occupatus, a quodam Franco, Rufus shot
Waltero, cognomento Tirello, sagitta incaute directa percussus, in the New
vitam finivit, et Wintoniam delatus, in Veteri Monasterio Forest.
Sancti Petri est tumulatus. Nec mirum, ut populi rumor August 2.
affirmat, hanc proculdubio magnam Dei virtutem esse et vin- Account of
dictam. Antiquis enim temporibus, Edwardi scilicet regis, the New
et aliorum Angliæ regum prædecessorum ejus, eadem regio Forest.
incolis Dei cultoribus et ecclesiis nitebat uberrime; sed, jussu
regis Willelmi senioris, hominibus fugatis, domibus semirutis,
ecclesiis destructis, terra ferarum tantum colebatur habitatione,
et inde, ut creditur, causa erat infortunii. Nam et antea

¹ *capta est*] "Nota de captione
"Jerusalem a Christianis et elec-
"tione regis Godefridi." M. in
marg.

² *mare*] "Nota de mari qualiter
"crescebat." M. in marg.

³ *vocatur*] nuncupatur, M., V.
"Finis vitæ regis Willelmi junioris;
"et fuit tractus quadam sagitta in
"Nova Foresta a quodam Willelmo
"Tyrel." M. in marg.

A.D. 1100.
Fatality of
the New
Forest.

ejusdem Willelmi junioris germanus, Ricardus,¹ in eadem Flor. W. 649.
foresta multo ante perierat, et paulo ante suos fratrueles,
Ricardus, comitis scilicet filius Normannorum Roberti, dum
et ipse in venatu fuisset, a suo milite sagitta percussus in-
terit. In loco quo rex occubuit, priscis temporibus ecclesia
fuerat constructa, sed patris sui tempore, ut prædiximus,
erat diruta.

Portents of
the reign
of William.

Ejusdem regis tempore, ut ex parte prætitulatum est, in
sole, luna, et stellis multa fiebant signa; mare quoque persæpe
littus egrediebatur, et homines et animalia submersit, domos
et villas quamplures subvertit; in pago qui Barucsyre nomi-
natur, ante occisionem illius, sanguis de fonte tribus septi-
manis emanavit; multis etiam Nordmannis diabolus in horribili
specie se frequenter in silvis ostendens, plura cum eis de rege
et Ranulpho et quibusdam aliis locutus est. Nec mirum, nam
illorum tempore fere omnis legum siluit justitia, causisque
sub judicio² positæ sola in principibus imperabat pecunia.

Tyrannical
adminis-
tration of
Ranulf
Flambard.

Denique eadem tempestate, nonnullis regis voluntati magis
quam justitiæ obedientibus, Ranulphus contra jus ecclesiasti-
cum, et sui gradus ordinem, presbyter enim erat, ad censum
primitus abbatias, dehinc episcopatus, quorum patres a vita
decesserant noviter, accepit a rege, et inde singulis annis Flor. W. 650.
illi persolvit non modicam summam pecuniæ; cujus astutia
et calliditas tam vehemens exstitit, et parvo tempore adeo ex-
crevit, ut placitorem ac totius regni exactorem rex illum
constitueret. Qui tanta potestate adepta, ubique locorum per
Angliam ditiores ac locupletiores quosdam, rerum terrarumque
ablatione, multavit; pauperiores autem gravi injustoque tributo
incessanter oppressit, multisque modis, et ante episcopatum
et in episcopatu, majores et minores communiter afflixit, et
hoc usque ad ejusdem regis obitum; nam eo die quo occisus
interiit, Dorubernensem archiepiscopatum, Wintoniensem et
Saresbiriensem præsulatus in manu sua tenuit. Regnavit
idem rex xiii.³ annis, [minus] xxx^a. octo diebus; cui successit
junior frater suus Henricus, et mox nonis Augusti die Domi-
nico, in Westmonasterio a Mauricio, Londoniensi episcopo, in
regem est consecratus, sed a Thoma coronatus est.⁴

Three
bishops
in the king's
hands.

Coronation
of Henry I.

Anno Domini M^o.C^o. obiit Willelmus junior, cui eodem anno

¹ Ricardus] "Nota de morte
" Ricardi fratris regis et alterius
" magni viri, occisorum in Nova
" Foresta inter venandum." M. in
marg.

² judicio] justitia, F. W.

³ xiii.] xxx^a, C., M.

⁴ sed a Thoma coronatus est] This
is not from Florence.

- Flor. W. 650. rex Henricus successit.¹ Qui consecrationis suæ die sanctam Dei ecclesiam, quæ fratris sui tempore vendita et ad firmam erat posita, liberam fecit, ac omnes malas consuetudines et injustas exactiones, quibus regnum Angliæ injuste opprimebatur, abstulit, pacem firmam in toto regno suo posuit, et teneri præcepit; legem regis Edwardi omnibus in commune reddidit, cum suis² emendationibus quibus pater suus illam emendavit; sed forestas, quas ille constituit et habuit, in manu sua retinuit. Nec multo post Dunholmensem episcopum Ranulphum Londoniæ in Turre custodiæ mancipavit, et Dorubernensem archiepiscopum Anselmum de Gallia revocavit. A.D. 1100.
Promises of
Henry made
at his coronation.

Ranulf
imprisoned
and Anselm
recalled.
- Interea ab Jerusalem redierunt domum comites Robertus Flandrensis et Eustachius Bononiensis primitus, dein Normannorum comes Robertus, cum uxore quam in Sicilia desponsaverat, repatriavit. Interim rex Anglorum Henricus majores natu Angliæ congregavit Londoniæ, et regis Scottorum Malcolini et Margaretæ reginæ filiam,³ Matildem nomine, in conjugem accepit, quam Dorubernensis archiepiscopus Anselmus, Dominica, die festivitatis Sancti Martini, reginam⁴ consecravit et coronavit. Return
of the
Crusaders.

Marriage of
Henry to
Matilda of
Scotland.
- Venerandæ memoriæ, et vir religionis eximiæ, affabilis, et omnibus amabilis, Eboracensis archiepiscopus Thomas, xiiii. kalendas Decembris, die Dominica, ex hac vita decessit Eboraci; cui successit Herefordensis episcopus Gerardus. Thomas
archbishop
of York dies.

MCXXIII. — XLV. — MCI.

- Dunholmensis episcopus Ranulphus, post Nativitatem Domini, de custodia magna calliditate evasit, mare transiit, Nordmannorum comitem Robertum adiit, eique suasit ut Angliam hostiliter adiret. Nec minus perplures hujus terræ principes, missis ad eum legatis, rogaverunt ut Angliam festinato veniret, coronam et regnum illi promittentes. A.D. 1101.
Ranulf
Flambard
escapes and
stirs up
strife in
Normandy.
- Civitas Glavornæ, cum principali monasterio et aliis, octavo idus Julii, feria quinta, incendio conflagravit. Gloucester
burned.
- Comes Nordmannorum Robertus, equitum, sagittariorum, et peditum, non parvam congregans multitudinem, in loco qui Nordmannica lingua dicitur Ultresport, naves coadunavit. Quibus rex cognitis, butsecarlis⁵ præcepit mare custodire, et observare ne quis de partibus Normanniæ fines adiret Angliæ. Robert col-
lects forces
for an in-
vasion of
England.

¹ Anno . . . successit] Not from Florence. "Incipit regnum Henrici " primi, filii conquestoris." M. in marg.

² suis] illis, M., and so altered in C.

³ filiam]. "Henricus rex desponsavit Matildam filiam Malcolmi " regis Scottorum." M. in marg.

⁴ reginam] om. M.

⁵ butsecarlis] usecarlis, C., M.

- A.D. 1101. Ipse vero innumerabili exercitu congregato de tota Anglia, non longe ab Hastings castra posuit in Suth-Saxonia; autumabat enim pro certo, fratrem suum illis in partibus navem appulsurum. At ille, consilio Ranulfi episcopi, quosdam de regis butsecarlis¹ adeo rerum diversarum promissionibus fregit, ut, fidelitate quam regi debebant postposita, ad se transfugerent, et sibi ad Angliam duces existerent. Paratis igitur omnibus, cum exercitu navem conscendit, et circa ad Vincula Sancti Petri, in loco qui Portesmut dicitur, appulit, statimque versus Wintoniam exercitum movens, apto in loco castra posuit. Ejus adventu cognito, quidam de primoribus Angliæ mox ad eum, ut ante proposuerant, transfugere, quidam vero cum rege ficta mente remansere: sed episcopi, milites gregarii, et [Angli]² animo constanti cum illo perstiterunt, unanimiter ad pugnam parati cum illo descendere. Verum sapientiores utriusque partis, habito inter se salubri consilio, pacem inter fratres ea ratione composuere, ut tria millia marcarum³ argenti singulis annis rex persolveret comiti, et omnibus suos pristinos honores, quos in Anglia pro comitis fidelitate perdiderant, restitueret gratuito; et cunctis, quibus honores in Normannia causa regis fuerant ablati, comes redderet absque pretio. Quibus pacatis, regis exercitus domum, comitis vero pars in Nordmanniam rediit, pars in Anglia secum remansit.
- Robert lands at Portsmouth. The English adhere to Henry. The brothers make peace.
- Death of Godfrey of Bouillon.
- Restoration of Bridgenorth by Robert of Belesme.
- Castle at Carrighova built.
- Filius Eustacii senioris, comitis Bononiensis, Godefridus rex Jerosolimitanorum, qui præpotens exstiterat dux Lothariensium, diem clausit ultimum, et in ecclesia Golgathana⁴ sepultus requiescit. Cujus post obitum, Christiani, unanimi consilio, ejus germanum sibi in regem elegerunt Baldewinum.
- Arcem quam in occidentali Sabrinæ fluminis plaga, in loco qui Brigge dicitur lingua Saxonica, Agelfleda Merciorum domina quondam construxerat, fratre suo Edwardo Seniore regnante, Scrobbsbiriensis comes Robertus de Beleasmo, Rogeri comitis filius, contra regem Henricum, ut exitus rei probavit, muro lato et alto summoque restaurare cœpit. Cœpit etiam in Wallia ædificare aliam, quæ Carloclove dicitur.

MCXXIII. — XLVI. — MCII.

- A.D. 1102. Supradictus comes Robertus de Beleasmo, qui comitatum Pontivensis pagi rexit eo tempore, ac in Normannia castella possedit quamplurima, civitatem Scrobbsbiriam, et castellum in ea situm, castella [quoque] Arundel et Tikehil, alimentis,
- Robert of Belesme fortifies his castles.

¹ *butsecarlis*] usecarlis, C.² *Angli*] om. C., M.³ *marcarum*] id est MM. libras argenti, ins. F. W.⁴ *Golgathana*] Golthana, C.

Flor. W. 651. machinis, armis, militibus, ac peditibus contra regem Henricum firmiter munivit. Muros quoque ac turres castellorum, videlicet Brigge et Carloclove, die noctuque laborando et operando, perficere omnibus modis festinavit. Wallanos etiam, suos homines, ut promptiores sibi que fideliores ac paratiores essent ad id perficiendum quod volebat, honoribus, terris, equis, armis incitavit, variisque donis largiter donavit. Sed conatus illius et opera nimis cito sunt impedita; insidiis enim et conatibus ejus per certa indicia detectis, publicum hostem rex illum pronuntiavit. Idcirco mox Wallanis et Nordmannis, quot tunc habere potuit, in unum congregatis, ipse et suus germanus Arnoldus partem Staffordensis pagæ vastaverunt, ac inde jumenta et animalia multa hominesque nonnullos in Walliam abduxerunt. At rex sine dilatione castellum ejus Arundel primitus obsedit, et castellis ante illud firmatis, [recessit].

A.D. 1102.
He prepares
a rebellion.

Henry declares him
a public
enemy.

Civil war.

Siege of
Arundel.

Deinde Robertum, Lindicolniæ civitatis episcopum, cum parte exercitus Tikehil obsidere jussit; ille autem Brigge cum exercitu pene totius Angliæ obsedit, machinas ibi construere et castellum firmare cœpit. Interim Wallonos, in quibus fiduciam magnam Robertus habuerat, ut juramenta quæ illi juraverant irrita fierent, et ab illo penitus deficerent, in illumque consurgerent, donis modicis facile corrupit.

Siege of
Tickhill,
and Bridge-
north.

The king
bribes the
Welsh.

Infra xxx^{ta} dies civitate omnibusque castellis redditis, inimicum suum Robertum superavit, et ignominiose de Angliā expulit; germanum quoque illius Arnoldum paulo post, pro sua perfidia, simili sorte damnavit. Post hæc, in festivitate Sancti Michaelis, rex fuit Londoniæ apud Westmonasterium, et cum eo omnes principes regni sui, ecclesiastici et sæculares ordinis; ubi duos de clericis duobus episcopatibus investivit, Rogerum videlicet cancellarium episcopatu Saresbiriensi, et Rogerum larderarium suum pontificatu Herefordensi. Ubi etiam Anselmus¹ tenuit magnum concilium de hiis quæ ad Christianitatem pertinent, consedentibus secum archiepiscopo Eboracensi Geraldo, Mauricio Londoniensi, Willelmo electo episcopo Wintoniensi, Roberto episcopo Lincolnensi, Sampsonē Wygornensi, Roberto Cestrensi, Johanne Batoniensi, Hereberto Nordwicensi, Radulfo Cicestrensi, Gundulfo Rofensi, Herveo Bangornensi, et duobus investitis, Rogero et Rogero: Osbernus autem episcopus Exoniensis, infirmitate detentus, interesse non potuit. In hoc concilio plures abbates, Francigeni et Angli, sunt depositi, et honoribus privati, quos injuste adquisierunt, aut in eis inhoneste vixerunt, scilicet, Wydo Persorensis, Ald-

The castles
are taken
and Robert
of Belesme
exiled.

Bishops
invested.

Great Council
at West-
minster
under
Anselm.

Deprivation
of abbots.

¹ Anselmus] archiepiscopus, ins. F. W.

- A.D. 1102. wynus Ramesensis, et ille de Tevestoce, Haimo de Cernel, Flor. W. 651.
 Abbots et ille de Micelenei, Aegelricus de Mideltone, Godricus de
 deposed. Burc, Ricardus de Hely, Robertus de Sancto Edmundo. Præ-
 fatus Rogerus Herefordensi ecclesiæ electus episcopus, Lon-
 doniæ infirmitate percussus, mortuus est; et cancellarius
 Bishops reginæ, Reynelmus nomine, loco illius pari investitura sub-
 nominated. rogatus.
- Mary of Rex Anglorum Henricus Mariam, reginæ sororem, Eustachio,
 Scotland married to Bononiensium comiti, nuptum tradidit.
 the Count of Boulogne.

MCXXV. — XLVII. — MCIII.

- A.D. 1103. Magna discordia facta est inter regem Henricum et Ansel-
 Quarrel mum archiepiscopum, eo quod archiepiscopus nollet consentire
 of Henry and ut rex daret investituras ecclesiarum, neque consecrare, neque
 Anselm on investiture. communicare hiis quibus rex jam dederat ecclesias; quia
 apostolicus hoc sibi et omnibus interdixerat. Unde rex præ-
 cepit Gerardo, archiepiscopo Eboracensi, quatenus consecraret
 episcopos quibus¹ rex dederat investituras, scilicet [Willel-
 mum] Giffardum, et Rogerum, qui fuit capellanus ejus, cui
 jam dederat Saresbiriensem ecclesiam.
- The elect of Gerardus præceptum regis suscepit, sed Willelmus, causa
 refuses to be justitiæ, illud ad² benedictionem archiepiscopi Gerardi sprevit.
 by the arch- Quare regis judicio suis omnibus exspoliatus, eliminatur a
 bishop of regno; et cæteri in consecrati remanserunt. Reynelmus autem
 York, paulo ante episcopatum Herefordensem regi reddidit, quia in-
 tellexit se Deum offendisse in hoc, quod de manu laici alicujus³
 investituram ecclesiæ suscepisset.⁴
- Anselm goes Anselmus archiepiscopus, post multas injurias et diversas
 to Rome. contumelias quas passus est, rogatus a rege perrexit Romam,
 7°. kalendas Maii, sicut ei et regi convenit, habens in comitatu
 Willelmum Wintoniensis ecclesiæ electum antistitem, et ab-
 bates de abbazia depositos, Ricardum Elyensem et abbatem
 Ramesiensem Aldwinum.⁵
- Robert of Robertus comes Nordmanniæ venit in Angliam loqui cum
 Normandy fratre suo, et antequam redisset de Anglia perdonavit illi⁶ ter
 visits Eng- mille marcas argenti, quas rex sibi omni anno per conventionem
 land, debuit.
- Portent in In provincia quæ nominatur Barucsyre, in loco qui dicitur
 Berkshire. Heamstede, visus est a multis sanguis effluere de terra.

¹ quibus] ipse, ins. F. W.² ad] et, M., F. W.³ alicujus] aliam, C., M.⁴ suscepisset] Post hæc rex tenuitcuriam suam in Pascha Wintoniæ,
add. F. W.⁵ Aldwinum] Baldewinum, M.⁶ illi] om. F. W.

- Flor. W. 651. Eodem anno, 3to. idus Augusti, magna intemperies venti facta est, quæ tantum damnum fecit in fructibus terræ per Angliam, quantum qui tunc vixerunt, retroactis temporibus, nunquam viderunt. A.D. 1103.
Great storm, Aug. 11.

MCXXVI. — XLVIII. — MCHII.

- Venerandi abbates, Walterus Eoveshamptensis, xiii^o. kalendas Februarii, et Serlo Gloucestrensis, iiii^o. nonas Martii, obierunt. A.D. 1104.
Deaths.
Flor. W. 652. Rex Anglorum Henricus tenuit curiam suam apud Westmonasterium in Pentecosten. Henry keeps Whitsuntide at Westminster.

Tertia feria, id est vii^o. [idus] Junii, quatuor circuli visi sunt circa solem albi coloris, circa horam sextam, quisque circulus sub alio, quasi essent picti. Mirati sunt omnes qui tunc viderunt, quia nunquam amplius talia visa sunt ab aliquo illorum. Wonders in the sky.

Willelmus comes de Mortonio exhæredatus est de tota terra sua quam habuit in Anglia. Forfeiture of the count of Mortain.

Non potest facile narrari miseria quam sustinuit isto tempore terra Anglorum propter exactiones regias.

Corpus Sancti Cuthberti episcopi, ob quorundam incredulitatem abbatum, pontificante Ranulpho episcopo, ostensum est, et a Radulfo Saiense abbate, cum capite Sancti Oswaldi regis et martyris, Sanctique Bedæ, multorumque sanctorum reliquiis, certo indicio incorruptum inventum est, præsentate Alexandro comite, Edgari regis Scottorum fratre, postea rege. Hic quia tam sanctæ rei sibi licuit interesse, datis quamplurimis marcis auri et argenti, parari fecit scrinium, in quo sanctum corpus, novis indutum vestimentis, honorifice est reconditum. Translation of S. Cuthbert.

MCXXVII. — XLIX. — MCV.

Rex Anglorum Henricus transiit mare; omnes autem pene Nordmannorum majores, ad ejus adventum spreto comite, domino suo, et fide quam ei debebant, in aurum et argentum regis, quod ipse de Anglia attulerat,¹ cucurrerunt, eique castra munitasque civitates et urbes tradiderunt. Ille vero Baius, cum ecclesia Sanctæ Mariæ, quæ intus erat, combussit, et Cadomum fratri suo abstulit, et postea Angliam rediit, quia Nordmanniam sibi totam subjugare nequiverat, ut copiosiori pecunia fretus, rediens anno sequenti, quod residuum erat, exhæredato fratre suo, sibi subjiceret. Comes Willelmus de A.D. 1105.
Henry goes to Normandy and takes Bayeux and Caen. He returns to collect larger supplies.

¹ attulerat] illuc portaverat, F. W.

A.D. 1105. Moretonio, ubicunque potuit, nocuit rebus et hominibus regis, Flor W. 652.
 Enmity of the count of propter honorem suum, quem perdiderat in Anglia.
 Mortain.

MCXXVIII. — L. — MCVI.

A.D. 1106. Robertus comes Nordmanniæ venit in Angliam, ut loqueretur
 Interview between fratri suo Henrico regi, quem invenit apud Nordhamtoniam.
 Robert and Henry in Tunc comes quæsit ab eo ut redderet sibi ea quæ ceperat
 England. super eum in Nordmannia; cui rex omnia contradixit; quare
 comes iratus recessit, et mare transivit. In prima autem
 septimana Quadragesimæ, vi^a. feria, xiii^o. kalendas Martii, in
 vespera, ostensa est quædam insolita stella,¹ et per xxv. dies,
 eodem modo eademque hora, visa est lucere inter austrum et
 Comet in occidentem: parva enim visa est et obscura, sed splendor,
 Lent. qui de ea exivit, valde erat clarus, et quasi ingens trabes de
 orientali et aquilonari parte claritas ingessit se in eandem
 stellam. Quidam dixerunt se plures insolitas stellas eo tempore
 vidisse. In Cœna autem Domini nocte visæ sunt duæ lunæ,
 paulo ante diem, una in oriente, et altera in occidente, et utra-
 que plena, et erat eo die xiii^a. luna. Quo anno facta nimis
 execrabilis contentio inter imperatorem Alemanniæ et filium
 ejus.

Henry con- Rex Anglorum Henricus, ante Augustum mensem transivit
 quers most mare, vadens in Nordmanniam, cui omnes fere primi Nordman-
 of Nor- norum se dederunt, exceptis Roberto de Beleasmo, Willelmo
 mandy. de Mortonio, et paucis aliis, qui se tenebant cum comite
 Roberto.

CAPITULUM.

The em- Romanorum xcvi^{us} Henricus obiit; cui filius suus Henricus
 peror Henry succedens regnavit xix. annis.
 IV. dies.

Reconcilia- Rex Anglorum Henricus, in Assumptione Beatae Mariæ,
 tion of Beccum venit, ubi ipse et Anselmus archiepiscopus in unum
 of Henry and Beccum venit, ubi ipse et Anselmus archiepiscopus in unum
 Anselm at convenerunt, et tandem omnia [quæ] in diversa traxerant pacem
 Bec, August et concordiam invenerunt. Non multo post idem archiepisco-
 15. pus, jussu et rogatu regis, Angliam rediit. Congregato exer-
 citu, rex ad quoddam castrum comitis de Moretonio, quod

Battle of Tenchebray. vocatur Tenercebrei, perrexit, et obsedit illud. Interim dum
 ibi moraretur, venit comes Robertus, frater regis, super eum
 cum exercitu suo, in vigilia Sancti Michaelis, et cum eo Ro-
 bertus de Beleasmo, et comes Willelmus de Moretonio; sed
 jussu et victoria facta est regis. Ibi captus est Robertus comes

¹ stella] "Nota mirabile de stellis." M. in marg.

Flor. W. 652. Nordmanniæ, et comes Willelmus de Moretonio, et Robertus de Stotevilla; Robertus autem de Beleasmo in fugam versus est. Willelmus Crispinus captus est, et plures alii cum eo. Hiis ita gestis, rex subegit sibi totam Nordmanniam, et secundum suam voluntatem dictavit, et hoc per litteras Anselmo archiepiscopo indicavit.

A.D. 1106.
Conquest of
Normandy
completed.

MCXXIX.—I.—MCVII.

Edgarus rex Scottorum viii^o. idus Januarii obiit, cui Alexander frater suus successit.

A.D. 1107.
Alexander I.
king of
Scots.
Robert im-
prisoned in
England.

Nordmannia sub regia pace disposita, duceque Nordmannorum Roberto, et comite Moretonii Roberto in Angliam sub captione præmissis, rex ipse ante Pascha in regnum suum reversus est.

In kalendis Augusti conventus omnium episcoporum, abbatum, et procerum regni Londoniæ in palatio regis factus est, et per tres dies, absente Anselmo archiepiscopo, inter regem et episcopos satisfactum est de ecclesiarum investituris; quibusdam ad hoc nitentibus ut rex eas faceret more patris sui et fratris, non juxta præceptum et obedientiam apostolici; nam papa Paschalis in sententia quæ inde promulgata fuerat firmus stans, concesserat omnia quæ papa Urbanus æque ut investituras interdixerat: ac per hoc regem sibi de investituris consentaneum fecerat. Dehinc, præsentem Anselmo, astante multitudine, annuit rex et statuit, ut ab eo tempore ¹ [in] reliquum, nunquam per dationem baculi pastoralis vel annuli quisquam de episcopatu aut abbacia per regem vel quamlibet

Council at
London,
Aug. 1.

Anselm
settles the
quarrel on
investiture.

Flor. W. 653. laicam manum in Anglia investiretur; concedente quoque Anselmo, ut nullus in prælationem electus, pro hominio quod regi faceret, consecratione suscepti honoris privaretur.

Gerardus Eboracensis archiepiscopus sua manu imposita manui Anselmi, ut ipse volebat, interposita fide sua, pollicitus est, se eandem subjectionem et obedientiam ipsi et successoribus ejus in archiepiscopatu exhibiturum, quam Herefordensi ecclesiæ ab eo sacrandus ² episcopus illi promiserat. Willelmus Wyntoniensi, Rogerus Saresbiriensi, Reynelmus Herefordensi, Willelmus Excestrensi, et Urbanus Clamorgatensi ecclesiæ, quæ in Wallonia est, electi episcopi, simul Cantuariam venerunt, et in die Dominica, quæ fuit 3^{io}. idus Augusti, pariter ab Anselmo consecrati sunt, ministrantibus sibi in hoc officio

Gerard
archbishop
of York
professes
obedience
to Anselm.
Consecra-
tion of
bishops.

¹ "Henricus rex concessit quod
"ipse, non successores sui, confe-

"rant episcopatus vel abbatias."
M. in marg.

² *sacrandus*] sacrificandus, C., M.

A.D. 1107. suffraganeis ipsius sedis, Gerardo archiepiscopo Eboracensi, Flor. W. 653.
Five bishops
consecrated. Roberto Lincolnensi, Johanne Batoniensi, Hereberto Nord-
wycensi, Roberto Cestrensi, Ranulpho Dunholmensi. Nullus

certe tunc temporis qui meminisset retroactis temporibus tot simul pastores electos et ordinatos in Anglia, nisi regis Edwardi Senioris tempore, quando Pleigmundus archiepiscopus [septem episcopos] septem ecclesiis in una die ordinavit.

Deaths of
great men.

Hoc etiam anno Mauricius Londoniensis episcopus, Ricardus Heliensis abbas, Robertus abbas de Sancto Edmundo, Milo Crispin, Robertus filius Hamonis, Rogerus Bigod, Ricardus de Retvers,¹ regis consiliatores, vita decesserunt.

A.D. 1108.
Decrees of
a council
under An-
selm and
Thomas.

Hæc sunt statuta de archidiaconibus, [presbyteris, diaconibus, subdiaconibus,] et canonicis in quocunque gradu constitutis, quæ anno Dominicæ Incarnationis M^o.C^o.VIII°. statuerunt Anselmus archiepiscopus Cantuariensis, et Thomas electus archiepiscopus Eboracensis cum eo, omnesque alii Angliæ episcopi, in præsentia gloriosi regis Henrici, assensu baronum suorum:

On the mar-
ried clergy.

“ Statutum est ut presbyteri, diaconi, subdiaconi caste vivant,
“ et feminas in domibus suis non habeant,² præter proxima con-
“ sanguinitate sibi junctas, secundum hoc quod sancta Nicæna
“ synodus definivit. Illi vero presbyteri, diaconi, subdiaconi,
“ qui post interdictum Londoniensis concilii feminas suas te-
“ nuerant, vel alias duxerunt, si amplius celebrare voluerint
“ missam, eas a se omnino sic faciant alienas, ut nec illæ in
“ domos eorum, nec ipsi in domos earum intrent; sed neque
“ in aliqua domo scienter convenient, neque hujusmodi fe-
“ minæ in territorio ecclesiæ habitent: si autem propter ali-
“ quam [honestam causam]³ eas colloqui oporteat, cum duobus
“ legitimis testibus [extra domum colloquantur. Si vero in
“ duobus aut in tribus legitimis testibus,] vel publica paro-
“ chianorum fama, aliquis eorum accusatus fuerit quod hoc
“ statutum violaverit, purgabit se adjunctis secum ordinis sui
“ idoneis testibus, vi. si presbyter, quatuor si diaconus, duo-
“ bus si subdiaconus fuerit. Cui autem hæc purgatio defe-
“ cerit, ut transgressor sacri statuti judicabitur. Illi autem
“ presbyteri qui, Divini altaris et sacrorum ordinum contemp-
“ tores, præelegerunt cum mulieribus habitare, a Divino officio
“ remoti, omnique beneficio ecclesiastico privati, extra cho-
“ rum ponantur, infames pronunciati. Qui vero rebellis et
“ contemptor feminam non reliquerit, et missam præsump-

¹ *Retvers*] Betueis, C., M.

² *habeant*] “Hic statuitur per
“ Anselmum Cantuariensem archi-

“ episcopum continentia infra sacros
“ constitutus.” M. in marg.

³ *honestam causam*] om. C., M.

Flor. W. 653. "serit celebrare, vocatus ad satisfactionem, si neglexerit, octavo
 "die excommunicetur. A.D. 1108.
 "Eadem sententia archidiaconos et canonicos omnes complec- Decrees of
 titur, et de mulieribus relinquendis, et de vitanda earum con- Council on
 versatione, et de districtione censuræ, si statuta transgressi the married
 fuerint. Jurabunt archidiaconi omnes quod pecuniam non clergy.
 accipient pro toleranda transgressione hujusmodi statuti, nec
 tolerabunt presbyteros, [quos scient] feminas habere, missam
 cantare, vel vicarios habere. Similiter decani facient. Qui
 vero archidiaconus vel decanus hæc jurare noluerit, archidia-
 conatum vel decaniam perdet. Presbyteri vero qui, relictis
 mulieribus, Deo et sacris altaribus servire elegerint, x^l^a.
 dies ab officio cessantes, pro se interim vicarios habebunt, in-
 juncta eis poenitentia, secundum hoc quod episcopis [eorum]
 visum fuerit.

MCXXX.—II.—MCVIII.

Nonas Martii Roffensis ecclesiæ episcopus Gundulphus obiit. Strict laws
 Rex Anglorum Henricus pacem firmam legemque talem of Henry
 constituit, ut si quis in furto vel latrocinio deprehensus fuisset, on theft,
 suspenderetur. Monetam quoque corruptam et falsam sub and on the
 tanta animadversione corrigi statuit, ut nullus qui posset coinage.
 deprehendi falsos denarios facere, aliqua redemptione, quin
 oculos et inferiores corporis partes perderet, juvari valeret.
 Et quoniam sæpissime dum denarii eligebantur, flectebantur,
 rumpebantur, respuebantur, statuit ut nullus denarius vel
 obolus, quos et rotundos esse instituit, aut etiam quadrans,
 nisi¹ integer, esset. Ex quo facto magnum bonum toti regno
 creatum est, quia ipse rex Henricus² hæc in sæcularibus ad
 relevandas terræ ærumnas agebat.

Gerardus Eboracensis archiepiscopus obiit, pro quo Thomas, Death of
 prædecessoris sui Thomæ fratruelis, eligitur. Gerard:

Philippus rex Francorum obiit, cui Lodowicus filius suus and of
 successit. Rex Anglorum Henricus mare transiit. Philip I.

Flor. W. 654. Anselmus archiepiscopus, ut rex rogaverat, Ricardum, Lon- Henry
 doniensis ecclesiæ electum pontificem, in capella sua apud goes to
 Pagaham consecravit, ministrantibus ei in hoc officio Willelmo Normandy.
 episcopo Wintoniensi, Rogero Saresbiriensi, Radulfo Cices- Consecra-
 trensi, et Willelmo Excecestrensi, accepta prius ab eo consueta tion of
 professione de obedientia et subjectione sua. Post hæc Can- bishop Ri-
 tuariam venit, et Radulfum Saiensem abbatem, virum religio- chard of
 London.

¹ nisi] om. F. W.² Henricus] om. F. W.

A.D. 1103.
Ralph
bishop of
Rochester
consecrated.

sum, pro Gundulpho, ad Roffensem ecclesiam, 3^{tie}. idus Augusti Flor. W. 654.
episcopum consecravit, ministrantibus in hoc officio sibi Wil-
helmo episcopo Wintoniensi, Radulfo Cicestrensi, et Ricardo
Londoniensi. Qui Ricardus, antecessorum suorum more, hono-
ravit ipso die matrem suam ecclesiam Cantuariensem honesto
munere.

MCXXXI.—III.—MCIX.

A.D. 1109.
Anselm dies,
April 21.

Dornubernensis archiepiscopus Anselmus, xi^o. kalendas Maii,
feria quarta, Cantuariæ obiit, et sequenti die, quæ fuit Cœna
Domini, honorifice sepelitur.

Henry
returns to
England.

Rex Anglorum Henricus circa Rogationes Angliam rediit,
et curiam suam apud Westmonasterium in Pentecosten tenuit.

Consecra-
tion of
Thomas II.
of York, and
Turgod of
S. Andrew's.

Thomas Eboracensis ecclesiæ archiepiscopus a Ricardo Lon-
doniensi episcopo, v^o. kalendas Julii, Londoniæ consecratur, et
post ab Ulrico¹ cardinali pallium, quod sibi papa miserat,
eodem die Turgodum, Dunholmensem priorem, ad episcopatum
qui dicitur Kenrimunt, Sancti Andreae de Scotia, consecravit.

See of Ely
founded.

Eodem anno rex abbatiam Helyensem ad episcopalem mutavit
sedem, et Herveum, Bangornensem episcopum, eidem eccle-
siæ præfecit.

Comet.

Stella cometa mense Decembri visa est circa lacteum cir-
culum, crinem in australem cœli dirigens plagam.

MCXXXII.—III.—MCX.

A.D. 1110.
Marriage of
Matilda to
Henry V.

Rex Anglorum Henricus filiam suam Henrico regi Teutho-
nicorum dedit in conjugem.² Eodem anno diversa per Angliam
signa monstrata sunt, et terræ motus Scrobbsbiriae factus est
maximus. Fluvius qui Trenta dicitur, apud Snotingham, a
mane usque ad horam diei tertiam, spatio unius miliarii, ex-
siccatus est; ita ut homines sicco vestigio per alveum ince-
derent.³

Portents.

Comet.

Stella cometa vi^o. idus Junii apparuit, et per tres hebdoma-
das visa est lucere.

MCXXXIII.—V.—MCXI.

A.D. 1111.
War be-
tween pope
and em-
peror.

Henricus rex Teutonicorum Romam venit, Paschalem pa-
pam cepit, et in custodiam posuit, sed postmodum ad pontem

¹ *Ulrico*] *Ulcio*, C., M.

² *conjugem*] "Matildis filia regis
"Henrici nupta est Henrico impe-
"ratori." M. in marg.

³ *incederent*] "Nota mirabile de
"Trenta." M. in marg.

Flor. W. 654. viâ Salarîæ, ubi Paschalem festivitatem in campo celebraverunt, pacem cum eo fecit. A.D. 1111.

Hoc autem modo reconciliatio inter regem et dominum papam facta est, et hoc est juramentum regis.

“Ego Henricus rex liberos dimittam, ^{iii^a.} vel ^{v^a.} feria ^{Peace between pope and emperor.}
 “proxima, dominum papam Paschalem,¹ et episcopos, et cardinales, et omnes captivos et obsides, qui vel² pro eo vel
 “cum eo capti sunt; securos perducere faciam intra portas
 “Transtiberinæ civitatis; nec ulterius capiam aut capi permittam eos qui in fidelitate domini papæ Paschalis permanent, et populo Romano, et Transtiberinæ et insulæ civitatis
 “pacem et securitatem servabo, tam per me quam meos, et in personis et in rebus, qui pacem mihi servaverint.
 “Dominum papam Paschalem fideliter adjuvabo ut papatum quiete et secure teneat. Patrimonia et possessiones Romanæ ecclesiæ, quæ abstuli, restituam, cuncta quæ habere debet
 “more antecessorum meorum recuperare et tenere adjuvabo bona fide; et domino papæ Paschali obediam, salvo honore regni et imperii, sicut catholici imperatores catholicis pontificibus Romanis. Hæc omnia servabo bona fide, sine fraude et malo ingenio. Et isti sunt juratores ex parte
 “ipsius regis: Fredericus Coloniensis episcopus,³ Gebhardus Tridentinus episcopus, Bucardus Monasteriensis episcopus, Bruno Spirensis episcopus, Albertus cancellarius, comes Herimannus, Fredericus comes Palatinus, Berengarius comes, Bonefacius marchio,⁴ Albertus [comes], comes de Blandriaco, Fredericus comes, Godefridus comes, [Walnerius marchio].”

Conventio secunda inter papam et regem.

“Dominus papa Paschalis concedet domino regi Henrico et ^{Agreement by which the pope yields the investitures to the emperor.}
 “regno ejus, et privilegio suo sub anathemate confirmabit
 “et corroborabit, episcopo vel abbate libere electo sine Simonia, assensu regis, quod dominus rex eum annulo et
 “virga investiat. Episcopus autem vel abbas a rege investitus, libere accipiat consecrationem ab episcopo ad quem
 “pertinuerit. Si quis vero a clero et populo eligatur,⁵ nisi a rege investiat, a nemine consecratur: et archiepiscopi et
 “episcopi libertatem habeant consecrandi a rege investitos. Super etiam hiis dominus papa Paschalis non inquietabit
 “regem Henricum,⁶ nec ejus regnum et⁶ imperium.”

¹ *Paschalem*] om. F. W.

² *vel*] om. F. W.

³ *episcopus*] archiepiscopus, F. W.

⁴ *marchio*] comes, C.

⁵ “Nota de privilegio concesso imperatori.” M. in marg.

⁶ *nec . . . et*] ejus regnum nec, C.

Hoc sacramentum est ex parte domini papæ.

A.D. 1111. " Dominus papa Paschalis non inquietabit dominum regem Flor. W. 654.
The oath of " Henricum, nec ejus imperium vel regnum, de investitura
the pope to " episcopatum vel abbatiarum, neque de injuria sibi illata
the emperor. " et suis, neque aliquod malum reddet sibi vel alicui per-
" sonæ pro hac causa penitus: in personam regis Henrici
" nunquam anathema ponet, nec remanebit in domino papa
" quin coronet eum, sicut in ordine continetur; et regnum
" et imperium officii sui auxilio eum tenere adjuvabit pro
" posse suo; et hoc adimplebit dominus papa sine fraude
" et malo ingenio. Hæc sunt nomina illorum episcoporum et
" cardinalium qui, præcepto domini papæ Paschalis, privile-
" gium et amicitiam sacramento confirmaverunt domino im-
" peratori Henrico: Petrus Portuensis, Centius Sabinensis
" episcopi et cardinales xii.¹

*Istud est privilegium domini papæ, quod fecit imperatori de Flor. W. 655.
investituris episcoporum.*

Privilege " Paschalis episcopus, servus servorum Dei, carissimo in
by which " Christo filio Henrico, glorioso Teutonicorum regi, et per
the right of " Dei operis gratiam Romanorum imperatori Augusto, salu-
investiture " tem et apostolicam benedictionem. Regnum vestrum sanc-
is granted to " tæ Romanæ ecclesiæ singulariter cohærere dispositio Divina
the emperor. " constituit; prædecessores vestri, probitatis cum prudentiæ
" amplioris gratia, Romanæ urbis coronam et imperium
" adepti sunt; ad cujus videlicet coronæ et imperii dignitatem
" tuam quoque personam, fili carissime Henrice, per nostri
" sacerdotii ministerium Majestas Divina provexit. Illam
" igitur dignitatis prærogativam, quam prædecessores nostri
" vestris prædecessoribus, catholicis imperatoribus, concesse-
" runt, et privilegiorum paginis confirmaverunt, nos quoque
" dilectioni tuæ concedimus, et præsentis privilegii pagina
" confirmamus, ut regni tui episcopis vel abbatibus, libere,
" præter violentiam et Simoniam electis, investituram virgæ
" et annuli conferas; post investitionem vero, canonice con-
" secrationem accipiat ab episcopo, ad quem pertinuerit. Si

¹ *et cardinales xii.*] MS. M., following Florence, gives the names at full length:—"Robertus cardinalis Sancti Eusebii, Bonifacius cardinalis Sancti Marci, Anastasius cardinalis Sancti Clementis, Gregorius cardinalis Sanctorum Apostolorum Petri et Pauli; item Gregorius cardinalis Sancti Gregorii, Johannes cardinalis Sanctæ Potentianæ, Risus cardinalis Sancti Laurentii, Rainerus cardinalis Sanctorum Marcellini et Petri, Vitalis cardinalis Sanctæ Balbinæ, Dunzo cardinalis Sancti Martini, Theobaldus cardinalis Johannis et Pauli, Johannes diaconus Sanctæ Mariæ in Schola Græca."

Flor. W. 655. " quis autem¹ a clero et populo, præter tuum assensum, electus fuerit, nisi a te investiat, a nemine consecratur. Sane A.D. 1111. Privilege of the emperor in the matter of investitures.
 " episcopi vel archiepiscopi libertatem habeant a te investitos
 " episcopos vel abbates canonice consecrandi. Prædecessores
 " enim vestri ecclesias regni sui tantis regalium suorum beneficiis ampliarunt, ut regnum ipsum episcoporum maxime
 " vel abbatum prædiis oporteat communiri, et populares dissensiones, quæ in electionibus sæpe contingunt, regali oporteat majestate compesci. Quamobrem prudentiæ et potestativæ curæ debes sollicitius imminere, ut Romanæ ecclesiæ
 " celsitudo et cæterarum salus, præstante Domino, beneficiis et servitiis conservetur. Si qua igitur ecclesiastica vel secularis persona hanc nostræ concessionis paginam temerario ausu pervertere tentaverit, anathematis vinculo, nisi resipuerit, innodetur, honoris quoque ac dignitatis suæ periculum patiat; observantes autem misericordia Divina custodiat, et personam potestatemque tuam ad honorem
 " Suum et gloriam feliciter imperare concedat."

Hiis conventionibus et juramentis inter dominum papam et regem, in Paschali festivitate, facta est concordia. Deinde Romam rex venit idus Aprilis, quem papa in ecclesia Sancti Petri, missam celebrans, in imperatorem consecravit, et ei suisque omnibus absolutionem fecit, et omnem injuriam sibi factam condonavit.

Rex Anglorum Flandrenses qui Nordhumbriam incolebant, cum tota suppellectili sua, in Walloniam transtulit, et terram quæ Ros nominatur, incolere præcepit. Novum etiam monasterium, quod infra murum Wintoniæ erat, agente Willelmo Wintoniensi episcopo, rex extra murum construi jussit;² et non multo post mare transiit.

Hoc anno hyems asperissima, fames valida, mortalitas hominum, pestis animalium, agrestium simul et domesticorum, stragesque avium exstitit permaxima.

MCXXXIII. — VI. — MCXII.

Actio concilii contra hæresim de investitura.

" Anno pontificatus domini papæ Paschalis Secundi xiii^o, A.D. 1112.
 " indictione v^a, mense Martio, xv^o. kalendas Aprilis, celebratum est concilium Romæ, Lateranis, in basilica Constantini-
 " ana. In quo cum dominus papa resedisset cum archiepiscopis, et episcopis, et cardinalibus, et varia multitudine
 " Council at the Lateran Mar. 18.

¹ autem] om. M.

² jussit] "Nota mutationem abbatie de la Hyde." M. in marg.

A.D. 1112.
Mar. 18.
Lateran
Council.

Renuncia-
tion of the
concessions
made by the
pope to the
emperor.

“ clericorum et laicorum, ultima die concilii, facta coram Flor. W. 6
“ omnibus professione catholicæ fidei, ne quis de fide ipsius
“ dubitaret, dixit: ¹ ‘Amplector omnem Divinam scripturam,
“ ‘scilicet, utriusque ² Testamenti, legem a Moyse scrip-
“ ‘tam et a sanctis prophetis. Amplector quatuor Evan-
“ ‘gelia, septem canonicas epistolas, epistolas gloriosi apo-
“ ‘stoli Pauli, sanctos canones apostolorum, ⁱⁱⁱ^{or} concilia
“ ‘universalia, ³ Nicenum, Ephesinum, Constantinopolitanum,
“ ‘Calcedonense; Antiochenum concilium, et decreta sancto-
“ ‘rum patrum Romanorum pontificum, et præcipue decreta
“ ‘domini mei papæ Gregorii VII., et beatæ memoriæ papæ
“ ‘Urbani. Quæ ipsi laudaverunt, laudo; quæ tenuerunt,
“ ‘teneo; quæ confirmaverunt, confirmo; quæ damnave-
“ ‘runt, damno; quæ repulerunt, repello; quæ interdixe-
“ ‘runt, interdicto; quæ prohibuerunt, prohibeo in omnibus
“ ‘et per omnia, et in hiis semper perseverabo.’ Quibus ex-
“ ‘pletis, surrexit pro omnibus Gerardus Engolismensis epi-
“ ‘scopus, ⁴ legatus in Aquitannia, et communi assensu domini
“ ‘papæ Paschalis totiusque concilii, coram omnibus legit hanc
“ ‘scripturam. ‘Privilegium illud quod non est privilegium,
“ ‘sed vere dici potest ⁵ pravilegium, pro liberatione captivo-
“ ‘rum et ecclesiæ, a domino Paschali papa per violentiam
“ ‘regis Henrici extortum, nos omnes, in hoc sancto concilio
“ ‘cum domino papa congregati, canonica censura et ecclesi-
“ ‘astica auctoritate, iudicio Sancti Spiritus, damnamus, et
“ ‘irritum esse judicamus, atque omnino quassamus, et, ne
“ ‘quid auctoritatis et efficacitatis habeat, penitus excommu-
“ ‘nicamus; et hoc ideo damnatum est, quia in eo privilegio
“ ‘continetur, quod electus canonice a clero et populo a ne-
“ ‘mine consecratur, nisi prius a rege investiat, quod est
“ ‘contra Spiritum Sanctum et canonicam institutionem.’
“ Perlecta autem hac carta, acclamatum est ab universo con-
“ cilio: ‘Amen, amen, fiat, fiat.’” Archiepiscopi, qui cum Flor. W. 656.
suis suffraganeis interfuerunt, hii sunt: Johannes patriarcha
Veneticus, Sennes Capuanus, Landulphus Beneventanus, et alii
novem; ⁶ episcopi vero, Centius Savinensis, Petrus Portuensis,

¹ “Nota confessionem Paschalis
“ papæ.” M. in marg.

² *utriusque*] ac novi, add. M.

³ *universalia*] sicut iv. Evangelia,
ins. F. W.

⁴ “Nota nobile factum episcopi
“ Engolismensis in concilio.” M. in
marg.

⁵ *potest*] debet, F. W.

⁶ *et alii novem*] MS. M. con-
tinues:—“Amalphitanus, Regitanus,
“ Hidrontinus, Brundussinus, Cap-
“ sanus, Girontinus; et Græci Rosa-
“ nus, et archiepiscopus Sanctæ
“ Severinæ.”

Flor. W. 656. Leo Ostiensis, et cæteri decem;¹ et alii fere c. episcopi. Signinus et Johannes Tusculanus episcopi, tunc Romæ fuerunt nec tamen concilio interfuerunt; sed perlecta eis carta consenserunt. A.D. 1112.
Mar. 18.
Lateran Council.

Sampson, xxv^{tas} Wigornensis episcopus, 3^{tio}. nonas Maii, die Dominica, obiit. Bishop of Worcester dies.

Rex Anglorum Henricus comitem Robertum de Beleasmo in Keresburga mense Octobri in custodiam posuit. Robert of Belesme imprisoned at Cherbourg.

MCXXXV. — VII. — MCXIII.

Civitas Wigornia, cum principali ecclesia, et omnibus aliis, et castello, xiii^o. kalendas Julii, feria v^a., igne cremata est. De monachis unus monasterio utillimus, cum duobus servientibus, et xv. de civibus, igne combusti sunt. A.D. 1113.
Worcester burnt,
June 19.

Rex Anglorum Henricus, mense Julio, Angliam rediit, et comitem Robertum de Beleasmo, de Nordmannia ductum, apud Werham in artissima custodia posuit. Viri probitatis eximie, [dominus prior] Thomas, et Colemannus, Sanctæ Mariæ Wigornensis ecclesiæ nobiles cœnobitæ, iiii^o. nonas Octobris, Sabbato, modum fecerunt huic vitæ. Henry returns to England, and imprisons Robert of Belesme at Wareham.

Communi sorte² solventes debita morti,
Gaudia summa petant, ubi summa pace quiescant:
Cum sanctis læta contemplando sine meta.

Theoulphus, regis capellanus, v. kalendas Januarii, die Dominica, Wygorniensem episcopatum apud Windesover suscepit. Theulf, bishop of Worcester.

MCXXXVI. — VIII. — MCXIII.

Henrico, Romanorum imperatori, Matildis,³ filia [regis] Anglorum Henrici, viii^o. idus Januarii, Mogontinæ desponsata, et in imperatricem est consecrata. Thomas Eboracensis archiepiscopus vi. kalendas Martii, feria 3^{tia}., obiit. A.D. 1114.
Marriage and consecration of the empress.

¹ *et cæteri decem*] MS. M. proceeds: — “Cono Prænestinus, Girardus Engolismus, Galo Leonensis, legatus pro Bituricensi [et Viennensi archiepiscopis; Rogerus Vulturensis, F.W.] Gaufridus Senensis, Rolandus Populoniensis, Gregorius Terracinensis, Wille-

“mus Trojanus, Gibinus Siracusanus, legatus pro omnibus Siculis.”

² *sorte*] sorti, F. W.

³ “Matilda filia regis Henrici desponsata est imperatori.” M. in marg.

- A.D. 1114. Roffensis episcopus Radulfus, vi. kalendas Maii, die Domi- Flor. W. 656.
April 26. nica, ad archiepiscopatum Cantuariensem apud Windesover
Ralph elected to eligitur.
Canterbury.
Chichester
burnt. Civitas Cicestra cum principali monasterio, per culpam in-
curiæ, 3to. nonas Maii, feria 3ta., flammis assumpta est.
Thurstan Thurstanus regis capellanus ad Eboracensem archiepiscopa-
elected to tum, die Assumptionis Beatæ Mariæ, Wintoniæ eligitur.
York, Arnulphus abbas de Burc ad Roffensem ecclesiam eligitur
Aug. 15. episcopus.
- Henry Rex Anglorum Henricus, postquam exercitum in Walloniam
goes to duxit, ante festivitatem Sancti Michaelis, mare transivit. Al-
Normandy. veus¹ Medewege vocatus, per nonnulla milliaria, vi^o. idus Oc-
tobris, ita a se defecit, ut in medio alveo sui etiam parvissimæ
Failure of naves ob penuriam aquæ elabi aliquatenus minime possent.
water in Tamesia nihilominus eidem illa die defectui² patuit; nam
the Thames; inter pontem et regiam Turrim, sub ponte etiam, in tantum
fluminis ipsius aqua diminuta est, ut non solum equis, sed et
and at innumera hominum et puerorum multitudo illud pedibus
Yarmouth. transvadarent, aqua vix genua eorum attingente. Qui vero
defectus duravit³ a medio noctis præcedentis usque in pro-
fundas tenebras noctis subsequæ. Similem quoque aquæ
defectum [ipso die apud Gernemutham, et in aliis locis] per
Angliam, tunc contigisse verissime cognovimus.⁴

MCXXXVII.—IX.—MCXV.

- A.D. 1115. Hoc anno hyems exstitit asperrima, ita ut omnes fere per
Hard frost. Angliam pontes⁵ glacie frangerentur.
- Peace in Imperator Henricus, postquam Coloniam diu obsedit, et
Germany. multos suorum campestri prælio perdidit, pacem apud civitatem
Nussam juramento fecit.
- Archbishop Radulfus, Dorubernensis archiepiscopus, ab Anselmo, sanctæ
Ralph receives his Romanæ ecclesiæ legato, vi^o. kalendas Julii, die Dominica,
pall, June 26; and con- pallium suscepit Cantuariæ, ubi fuere congregati episcopi
secrates the totius Angliæ. Ipsoque die magno cum honore consecratus
bishop of est Theolfus, Wigornensis ecclesiæ episcopus. Wilfridus epi-
Worcester. scopus de Sancto David in Wallonia obiit: usque ad illum
episcopi exstiterè Britannici.

In octavis Apostolorum, magnum concilium a Cono, Romanæ
ecclesiæ cardinali, Catalaunis celebratum est; in quo excom-

¹ *Alveus*] Fluvius, F. W.² "Nota mirabile de aquæ de
"fectu." M. in marg.³ *Qui . . . duravit*] Duravit autem
hic aquæ defectus, M. with F. W.⁴ *tunc . . . cognovimus*] certo re-
latu contigisse cognovimus, M., V.
with F. W.⁵ "Nota de confractione pontium."
M. in marg.

Flor. W. 656. municavit episcopos qui concilio non interfuerunt; quosdam A.D. 1115.
etiam degradavit, et plurimos abbates baculis privatos deposuit Council at
de sedibus, ecclesiasticum illis interdicens officium. Châlons.

Rex Anglorum Henricus mediante Julio mense Angliam Henry
rediit. Bernardus, reginæ [cancellarius], ad ecclesiam Sancti returns to
David in Wallonia, xiii^o. kalendas Octobris, Sabbato, præsul eli- England in
gitur, et eodem die ad gradum presbyteratus a Wentano pon- July.
tifice Willelmo apud Suthwercam promotus est. In crastino, Bernard of
præsente regina, consecratur episcopus apud Westminsterum S. David's
a Radulfo archiepiscopo. consecrated.

Regnelmus, Herefordensis episcopus, circa festivitatem Om- Reinelm
nium Sanctorum¹ obiit; pro quo Gaufridus, regis capellanus, bishop of
eligitur. Hereford
dies.

Radulfus, Dorubernensis archiepiscopus, Arnulphum ad Ro- Bishops of
fensem et Gaufridum ad Herefordensem ecclesiam, die Sancti Rochester
Stephani, episcopos ordinavit Cantuariæ. and Here-
ford con-
secrated,
Dec. 26.

MCXXXVIII. — X. — MCXVI.

Flor. W. 657. Griffinus filius Ris verno tempore Walloniæ prædam egit, et A.D. 1116.
castella incendit, quoniam rex Angliæ Henricus particulam de Rising in
terra patris sui ei dare noluit. Conventio optimatum et baro- Wales.

num totius Angliæ apud Saresbiriā, xiii^o. kalendas Aprilis, Council at
facta est, qui in præsentia regis Henrici homagium filio suo Salisbury.

Willelmo fecerunt, et fidelitatem ei iuraverunt. Habita est
ibi causa de querela, quæ inter archiepiscopum Cantuariensem
Radulfum et electum pontificem Eboracensem Thurstanum per
integrum annum versata fuerat. Hic electus, cum ab ipso Quarrel
pontifice moneretur² ut ecclesiæ Cantuariensi faceret quod between the
debebat, et benedictionem suam ecclesiastico more susciperet, archbishop
respondit, benedictionem quidem se libenter suscipere velle, of Canter-
sed professionem quam exigebat nulla ratione facturum. Rex bury and
autem Henricus, ubi advertit Thurstanum in sua pervicacia the elect of
stare, aperte protestatus est illum, aut morem antecessorum York.
suorum, tam in professione faciendā, quam et in aliis dignitati
ecclesiæ Cantuariensis ex antiquo more³ competentibus, execu-
tutum, aut episcopatu Eboracensi cum benedictione funditus
cariturum. Hiis auditis, ille sui cordis consilio impræmedita-
tius credens, renunciavit pontificatui, spondens regi et archi-

¹ circa festivitatem Omnium Sanc-
torum] with MS. B. of Florence;
the received reading is vi^o. kalendas
Novembris.

² moneretur] "Nota quod archi-

" episcopus Cantuariensis exegit
" obedientiam ab archiepiscopo
" Eboracensi." M. in marg.
³ more] jure, F. W.

A.D. 1116. episcopo dum viveret illum non reclamaturum, nec aliquam Flor. W. 657.
calumniam inde moturum, quicumque substitutus fuisset.

Henry
goes to
Normandy.

A legate
from Rome
arrives;

archbishop
Ralph goes
to Rome.

Owinus¹ rex Wallanorum occiditur: et rex Anglorum Henricus mare transiit, comitante secum Thurstano electo Eboracensi archiepiscopo, sperante se revestituram sui pontificatus recuperaturum, et ex regio jussu benedictionem ab archiepiscopo sine exactione professionis adepturum. Circa mensem Augusti reversus a Roma Anselmus, qui pallium archiepiscopo Cantuariæ Roma detulerat, venit Nordmanniam ad regem Henricum, litteras apostolici deferens, quæ illi vices apostolicas in Anglia administrare concedebant; quod regno Angliæ brevi innotuit: unde communi consilio reginæ et nobilium quorumlibet Angliæ, Cantuariensis archiepiscopus Radulfus, emensa festivitate Nativitatis Sanctæ Mariæ, mare transiit, regem adiit, illumque Rotomagi consistentem reperit; et cum ipso de negotiis pro quibus venerat, juxta rerum ordinem, diligenter agens, ad consilium ejus Romani itineris viam ingreditur.

MCXXXIX.—XI.—MCXVII.

A.D. 1117. Buildings at
Cirencester.
Earthquake
in Lombardy.

Miracle at
Milan.

Secundum regis Henrici præceptum, apud Cirencestre novum opus est inceptum.

Apud Lombardiam, magno terræ motu facto,² et, ut testati sunt qui novere, xl^a. dierum spatium durante, plurima domorum ædificia corruiere; et, quod visu dictumque constat mirabile, villa quædam pergrandis mota est repente de statu proprio, jam[que] ab omnibus non³ longe remoto consistere cernitur loco.

Mediolani, dum patriciæ dignitatis viri, de republica tractantes, sub una residerent turri, auribus omnium vox foras insonuit, unum ex illis nomine vocans, et festinato exire rogans. Quo tardante, persona quædam coram eis apparuit, quæ vocatum virum ut egrederetur prece obtinuit. Exeunte illo, turris repente cecidit,⁴ et omnes qui ibidem aderant casu miserabili oppressit.⁵

¹ *Owinus*] Oswinus, M. Oswynus, C.

² "Nota mirabile de terræ motu." M. in marg.

³ *non*] in, F. W.

⁴ "Nota mirabile." M. in marg.

⁵ Here MS. M., following Florence, has "Robertus Steffordensis episcopus obiit, et Gilebertus abbas Westmonasterii, viii^o. idus Decembris." This is the end of

Florence of Worcester's own Chronicle founded on Marianus. The continuation is by John of Worcester, and is followed by our compiler without any remark down to A.D. 1130. MS. M. contains this note by Bishop Bale, "Sequitur Florentii continuator." "Hic desinit chronicon Florentii Wigornensis, incipit ejus continuator." Note in C.

MCXL.—XII.—MCXVIII.

Cont. F. W.
658.

Sacræ memoriæ Paschalis papa xiiii^o. kalendas Februarii de-
fungitur, et loco ejus Johannes quidam Gaitæ natus substitutus, A.D. 1118.
Gelasius II.
pope.
et mutato nomine Gelasius est nuncupatus. Hic in monasterio
Montis Cassini ab infantia monachus nutritus et adultus, in
ministerio venerabilium apostolicorum, Desiderii, Urbani et
Paschalis assiduus fuerat, cancellarii officio functus.

Rex vero Teutonicus, qui et Romanorum imperator, audito
papam huic vitæ decessisse, Romam advolat, et Bracarensem Gregory set
up as anti-
pope.
episcopum, jam anno præterito [ab eodem]¹ papa Beneventi
excommunicatum, cedente ab urbe Gelasio, papam instituit, et
ex Mauricio Gregorium nominat.

Matildis regina Anglorum apud Westmonasterium, kalendis Queen
Matilda dies,
May 1.
The abbot of
Abingdon
dies, Feb. 23.
Maii, feria iiii^{ta},² obiit, et in ipso monasterio decenter sepulta
est. Vir etiam laudabilis dominus Faricius, abbas Abbandoni-
ensis ecclesiæ, cum ejus industria opes illius ecclesiæ multipli-
catæ de die in diem multiplicarentur, decidit in ægritudinem,
qua ex hac luce subtractus [a laboribus suis] beato fine quie-
vit, xvii^o. regiminis sui anno, vii^o. kalendis Martii.³ Plures
Nordmannorum quam regi Henrico juraverunt fidelitatem post-
posuerunt, et ad regem Franciæ Ludowicum principesque ejus,
adversarios scilicet ipsius naturalis domini sui,⁴ non veriti
justitiam, se transtulerunt. Præfatus papa Gelasius per mare Disaffection
in Nor-
mandy.
Burgundiam venit, et adventus ejus mox Galliæ toti innotuit.
Nonis Julii obiit dominus Florentius⁵ Wygornensis monachus. Gelasius in
Burgundy.
Hujus subtili scientia et studiosi laboris industria, præeminet
cunctis hæc Chronicarum Chronica. Florence of
Worcester
dies, July 7.

Corpus terra tegit, spiritus astra petat,

Quo cernendo Deum cum sanctis regnet in ævum. Amen.

Ecclesia apud Momerfeld a Gosfrido Herefordensi episcopo Thunder-
storm in
Hereford-
shire.
dedicata, omnes qui ad dedicationem venerant, domum redibant;
verum post aeris serenitatem, quæ prius exstiterat maxima,
repente cum tonitruo⁶ orta est tempestas nimia, qua perculsi
quidam in itinere, dum loco in quem devenerant cedere non
valerent, subsistebant. Erant numero quinque, tres viri et
duæ feminae, quarum una ictu fulmineo percussa occubuit,

¹ *ab eodem*] om. C., M.

² *feria iiii^{ta}.*] om. Thorpe. "Ve-
nerabilis et mater imperatricis, de
cujus bonitate largiflua et morum
probitate multimoda per singula
si volumus dicere, dies deficit."
C. in marg.

³ *Vir . . . Martii*] from MS. B.
of Florence.

⁴ *sui*] omitted in Thorpe's edition.

⁵ "Nota de morte compositoris
hujus cronica." M. in marg.

⁶ "Nota de tonitruo post dedica-
tionem ecclesiæ." M. in marg.

- A.D. 1118. altera vero ab umbilico usque ad pedum vestigia misere percussa et ignita decedit, viris duntaxat vix vitæ reservatis. Cont. F. W. 658.
 Quinque etiam caballi eorum fulmine percussi interierunt.

MCXLI.—XIII.—MCXIX.

- A.D. 1119. Gelasius papa obiit, et Cluniaci sepultus est; cui successit
 Calixtus II. Guido Viennensis episcopus, qui alio nomine Kalixtus nominatus
 pope. est. Gosfridus, Herefordensis episcopus, 3to. nonas Februarii
 obiit, et Herebertus Nordwycensis xi^o. kalendas Augusti.
- War of Orto bello inter regem Anglorum Henricum, et regem Franco-
 England rum Lodovicum, et inter ¹ comitem Andegavensium, et comi-
 and France. tem Flandrensium, ipse rex Henricus, inito opportunitatis
 consilio, anticipavit pacem facere cum comite Andegavensi,
 Alliance accepta filia ejus in uxorem filio suo Willelmo, quem jam
 of England hæredem totius regni sui constituerat.
 and Anjou.
- Peace with Comes idem Andegavensis Jerosolimam adiit.
 France. Post hæc rex Henricus, consilio optimatum suorum, fecit
 pacem cum rege Francorum, in qua pace accepit Willelmus
 filius ejus Nordmanniam, a prædicto rege Francorum tenendam.
 Cum suis etiam optimatibus, qui injuste et infideliter reces-
 rant, et cum comite Flandrensi, rex fecit pacem.
- Earthquake, Terræ motus in pluribus locis per Angliam factus est, iiii^o.
 Sept. 28. kalendas Octobris, die Dominica, circa horam diei tertiam.
- Council Calixtus papa constituit generale concilium Remis, xiii^o.
 at Rheims, kalendas Novembris; ad quod factus est multiplex archiepi-
 Oct. 20. scoporum, episcoporum, abbatum et principum diversarum
 [provinciarum] ² concursus, cum numerosa clericorum ac ple-
 bium multitudine. Episcopi Angliæ, qui tunc temporis in Nord-
 mannia cum rege degebant, Willelmus videlicet Exoniensis,
 Ranulphus Dunholmensis, Bernardus Menewensis, et Urbanus
 Glamorgatensis, et insuper episcopi et abbates Normanniæ, ab
 ipso rege Anglorum Henrico ad ipsum concilium directi sunt.
 Radulfus archiepiscopus Cantuariæ præ infirmitate non potuit
 interesse. Thurstanus, electus Eboracensis archiepiscopus, a
 rege licentiam petens illuc eundi, tandem obtinuit, ea tamen
 interposita fide, ut benedictionem episcopalem a papa, nulla ra-
 tione suadente, susciperet. Tali sponsione ligatus, ³ iter arripuit,
 et ad papam venit; et mox, posthabita sponsione, Romanos in
 causam suam largitatis officio transtulit, et per eos ut ⁴ epi-
 scopus consecraretur, sua manu cooperante, impetravit. Con-

¹ *inter*] om. Thorpe.² *provinciarum*] om. C., M.³ *ligatus*] legatus, C., M.⁴ *ut*] a papa, ins. ed. Thorpe.

Cont. F. W. 658. secratus¹ est autem in pontificatum Eboracensem, et consecrationi ejus plures e Gallia episcopi² interfuere. Episcopi vero Angliæ nondum ad concilium venerant; qui ubi quod factum est cognovere, regi nunciavere. Commotus in furorem ille, Thurstano et suis interdixit in Angliam et Nordmanniam redire, in omnem locum dominationis suæ. A.D. 1119. Thurstan forbidden to return to England.

MCXLII.—XIII.—MCXX.

Cont. F. W. 659. Radulfus archiepiscopus³ Cantuariensis, ii^o. nonas Januarii, feria prima, in Angliam revertitur, et ii^o. nonas Aprilis, Dominica die apud Westmonasterium consecravit in pontificatum Bangornensis ecclesiæ quendam clericum venerandum, David nomine, electum a principe Griffido, clero et populo Walliæ; cujus consecrationi interfuere Ricardus episcopus Londoniensis, Robertus Lincolnensis, [Rogerus Saresbiriensis,] Urbanus Clamorgatensis. A.D. 1120. Archbishop Ralph returns home, and consecrates the bishop of Bangor.

Rex Anglorum, omnibus prospere ad velle peractis, a Nordmannia in Angliam redit; quem Willelmus filius ejus sequi gestiens, navem ingreditur, copiosa nobilium, militum, puorum, ac feminarum multitudine comitatus. Hii portu maris evecti, miraque aeris serenitate freti, freto illapsi,⁴ in modico navis qua vehebantur rupem incurrens eversa est, et omnes qui in ea residebant, excepto rustico uno, et ipso, ut ferebatur, nec nomine digno, qui mira Dei gratia vivus evasit, marinis fluctibus sunt absorpti. Quorum nobilissimi fuerunt hii, Willelmus filius⁵ regis, Ricardus frater ejus, Ricardus comes Cestrensis, Othwel frater ejus,⁶ Gaufridus Ridel, Walterus de Evercy, Godefridus Herefordensis archidiaconus, filia regis comitissa de Perceio, neptis regis comitissa Cestriæ, et alii quamplurimi, quos brevitatis causa præterimus. The king returns from Normandy., Shipwreck and death of his son.

Epitaphium Willelmi filii regis.

Plangendum funus privat lapis æquoris unus,
Et ratis una suo principe regna duo.⁷

Quæ res et regis, prospero navigio Angliam venientis, et omnium qui audiebant mentes exterruit atque turbavit, et de occultis justi Dei judiciis in admirationem concussit.

¹ "Hic consecratur Thurstanus archiepiscopus Eboracensis a domino papa contra voluntatem regis "Henrici." M. in marg.

² *episcopi*] ad jussum papæ, ins. ed. Thorpe.

³ *archiepiscopus*] episcopus, M.

⁴ *illapsi*] elapsi, C., M.

⁵ *filius*] "Willelmus filius regis "Henrici submergitur." M. in marg.

⁶ *ejus*] Willelmus Bigod, ins. ed. Thorpe.

⁷ *Epitaphium . . . duo*] omitted in the edition by Thorpe.

MCXLIII.—XV.—MCXXI.

A.D. 1121. Rex Anglorum Henricus legalis conjugii olim nexu solutus, Cont. F. W.
 The king marries Adeliza of Louvain. ne quid ulterius inhonestum committeret, consilio Radulfi Cantuariensis pontificis et principum regni, quos omnes in Epiphania Domini sub uno Londoniæ congregavit, decrevit sibi in uxorem Adelizam,¹ filiam Godefridi ducis Lotharingiæ, puellam virginem, decore modesti vultus decenter insignitam. Directi sunt nuncii, et futuram regni dominam summo cum honore de transmarinis partibus ad curiam regis adduxerunt.

*De decore reginæ.*H. Hunt.
218. b.

Anglorum regina tuos Edelida decores
 Ipsa referre parans Musa stupore riget;
 Quid diadema tibi pulcherrima? quid tibi gemma?
 Pallet gemma tibi nec diadema nitet.
 Deme tibi cultus, cultum natura ministrat,
 Nec meliorari forma beata potest.
 Ornamenta cave nec quicquam luminis inde
 Accipis, illa micant, lumine compta tuo.

Inter hæc electi sunt ad regimen ecclesiarum jamdudum vacantium² clerici duo, assumpti de capella regis, Ricardus, Cont. F. W. 659.
 Appoint-ment and consecration of the bishop of Hereford. scilicet, qui regii sigilli sub cancellario custos erat, et Robertus, qui et ipse domino regi in curia³ panem⁴ ac potus strenue ministrare solebat. Eorum prior Herefordensi, sequens vero Cestrensi ecclesiæ prælatus est. Herbertus quoque, abbatæ [West]monasterii monachus, ipsius loci abbas constituitur. Ricardus, vii^o. idus Januarii, feria vi^{ta}, electus, xvii^o. kalendas Februarii, feria i^a., apud Lametham, consecratus est in episcopum a Radulfo, Cantuariensi archiepiscopo, cooperantibus episcopis Ricardo Londoniensi, Roberto Lincolnensi, Arnulfo Roffensi, Urbano Clamorgatensi, et —⁵ Sancti David.

Consecra-tion of the queen. Puella prædicta, in reginam electa, iiii^o. kalendas Februarii,⁶ ab eodem archipræsule, consecratur et honoratur et coronatur.

¹ "Henricus rex desponsavit Adelizam filiam comitis Lotharingiæ." M. in marg. The verses in the text are not from the Continuator of Florence, but from Henry of Huntingdon.

² *vacantium*] viduatarum, ed. Thorpe.

³ *curia*] cura, F.W.

⁴ *panem*] panum, F.W.

⁵ *et* —] Bernardo, M., F.W.

⁶ *Februarii*] Here our compiler omits the following words: "Sabato, regi desponsatur a Willelmo Wintoniensi episcopo, jubente Radulfo Cantuariensi archiepiscopo, et crastino die, iiii. kalendas Februarii." M. reads *regni dominam* for *reginam*.

Cont. F. W. 659. Post hæc, idem pontifex cum rege Abbandoniam veniens, 3^{tio}. A.D. 1121. idus Martii die Dominica, sacravit prædictum Robertum ad episcopatum Cestrensis ecclesiæ, astantibus et cooperantibus huic sacramento Willelmo Wentano episcopo, Willelmo Exoniensi, Urbano et Bernardo episcopis Walensibus. Paucis diebus elapsis, electus est quidam de regis [capella,] Everardus nomine, ad episcopatum Nordwicensis ecclesiæ, et a Radulfo Cantuariensis ecclesiæ¹ pontifice, ii. idus Junii, sacratur, pro hoc ipso convenientibus Arnulpho Roffensi, Ricardo Herefordensi, et Roberto Coventrensi episcopis.

Consecration of the bishops of Coventry and Norwich.

Calixtus papa, viribus undecunque collectis, supramemoratū Mauriciū, cognomento Burdinum,² quem vocatū Gregorium in sede apostolica imperator cum suis fautoribus constituerat, cepit; eumque suis omnibus spoliatum, monasterio, ut monachus esset, contumeliose intrusit.

The pope captures the antipope.

Rex Anglorum Henricus super Walenses³ exercitum duxit, et, acceptis obsidibus ab eis, totam Walliam suæ ditioni subegit.

Wales subdued.

Clericus quidam, natione Hiberniensis, nomine Gregorius, a rege Hiberniæ, clero et populo, in episcopatum Dublinæ civitatis electus, Angliam venit, antiquo pro amore ordinandus ab archiepiscopo Cantuariensi, Anglorum primate; quem ex præcepto ejusdem archipræsulis, Rogerus, Seresbiriensis episcopus, apud castellum suum Divisio vocatum, xi^o. kalendas Octobris, Sabbato, ad diaconatus et ad presbyteratus promovit gradum. Ordinatus est autem episcopus, vi^o. nonas Octobris, feria i^a., apud Lametham, a Radulfo Cantuariensi pontifice, ejusque consecrationi interfuere episcopi, Ricardus Londoniensis, Rogerus Saresbiriensis, Robertus Lincolniensis, Everardus Nordwicensis, et David Bangornensis.

Appointment and consecration of bishop Gregory of Dublin.

Principalis ecclesia Theokesbyriæ ab episcopis Theowlfo Wigornensi, et Ricardo Herefordensi, Urbano Glamorgatensi, et a præfato Gregorio Dublinensi, ix^o. kalendas Novembris, feria ii^a., consecrata est summo cum honore.

Consecration of Tewkesbury Church.

MCXLIH.—XVI.—MXXII.

Civitas Glavorna cum principali monasterio, vii^o. idus Martii, A.D. 1122. feria iii^a., denuo conflagravit incendio:⁴ anno regni regis Anglorum [Henrici; siquidem] quo regnare cœpit anno, xi^o. kalendas Junii, feria v., combusta est primo.

Gloucester burnt, Mar. 9.

¹ *ecclesiæ* om. Thorpe.

² "Nota de papa." M. in marg.

³ "Nota de Walensibus." M. in marg.

⁴ "Nota de incendio Glovernniæ."

M. in marg.

A.D. 1122. Dorubernensis archiepiscopus xxv^{tus},¹ Radulfus, xiii^o. kalendas Cont. F. W.
 Archbishop Novembris, feria v^a, Cantuaria: vita decessit. Johannes Ba-^{660.}
 Ralph dies; toniensis episcopus, iiii^o. kalendas Januarii, obiit, qui, adhuc
 and the bishop of vita comite, ab Henrico rege quingentis libris argenti totam
 Bath. urbem Bathoniensem mercatus est.

MCXLV.—XVII.—MXXIII.

A.D. 1123. Robertus Lincolniensis episcopus,² mense Januario, dum apud
 The bishop Wodestok, equo sedens, cum rege Henrico colloquium habe-
 of Lincoln ret, subito decidere cœpit et obmutuit; et ad hospitium dela-
 dies. tus morte improvisa obiit.

EPITAPHIUM IPSIUS ROBERTI.

Pontificum Robertus honor quem fama superstes
 Perpetuare debet, non obiturus obit.
 Hic humilis, dives, res mira, potens, pius ultor
 Compatiens, mitis cum pateretur erat.
 Noluit esse suis dominus, studuit pater esse.
 Semper in adversis murus et arma suis.
 In decima Jani mendacis somnia mundi
 Liquit et evigilans vera perenne videt.³

H. Hunt.
 218. b.

William, Ranulfus⁴ quoque regis cancellarius miserabili obitu vita de- Cont. F. W.
 prior of cessit. Vir eximie religionis Willelmus, canonicus Sanctæ^{660.}
 Chick, con- Osgithæ de Ciec, ad archiepiscopatum Cantuariæ Glavorniaë,
 secrated ubi in Purificatione Sanctæ Mariæ rex tenuit curiam suam,
 archbishop eligitur, et a Willelmo Wintoniensi episcopo, pluribus coope-
 of Canter- rantibus episcopis, xiii^o. kalendas Martii Cantuariæ consecra-
 bury, tur episcopus. Quo annuente, datus est, ipso Quadragesimali
 Feb. 16. tempore, Lincolniaë civitatis episcopatus Alexandro Saresbi-
 Alexander riensi archidiacono.
 made bishop
 of Lincoln.

The two Postea idem archiepiscopus Willelmus, comitantibus secum
 archbishops Thurstano Eboracensi, Bernardo de Sancto David episcopis,
 go to Rome. Sigefrido Glastoniensi abbate, et Anselmo abbate de Sancto
 Edmundo, pro petendo pallio Romam ivit. Alexander rex
 Scottorum, vii^o. kalendas Maii, obiit.

The king Rex Anglorum Henricus, emensa festivitate Pentecostes,
 goes to Nor- mare transiit.
 mandy.

The two Archiepiscopus Cantuariensis, suscepto pallio a papa Calixto,
 archbishops et Thurstanus Eboracensis archipræsul⁵ cum sociis, Roma
 join the redeuntes, ad regem in Nordmannia morantem venerunt. Et
 king.

¹ xxv^{tus}] xix^{us}v^{us}, C., M.

² episcopus] "Nota de misera
 "morte Roberti Lincolniensis epi-
 "scopi." M. in marg.

³ Pontificum . . . videt] from
 Henry of Huntingdon.

⁴ Ranulfus] Radulphus, C.

⁵ archipræsul] archiepiscopus, M.

Cont. F. W. 660. non multo post archiepiscopus Willelmus Angliam rediit, et A.D. 1123. Alexandrum Lincolnensi ecclesiæ, xi^o. kalendas Augusti, Cantuariæ, Godefridum vero cancellarium reginæ, vii^o. kalendas Septembris, in ecclesia Sancti Pauli Apostoli Londoniæ, consecravit episcopum Batoniensi ecclesiæ. Theowlfus xx^{us}vi^{us}. Wygornensis ecclesiæ antistes, xiii^o. kalendas Novembris, Sab-
bato, apud Hamptun villam suam obiit.

Consecra-
tion of the
bishop of
Lincoln.

Robertus abbas Theokesbyriensis ecclesiæ, vi. idus Decem-
bris, vita decessit. Alexandro regi Scottorum successit David
frater ejus.

David king
of Scots.

MCXLVI.—XVIII.—MCXXIII.

W. Malmesb. G. P. II. § 97, 98. In Suthsaxonia in diocesi Cicestrensi sunt duo cenobia e
novo facta, Sancti Martini de Bello, quod rex Willelmus senior
fundavit et provexit in loco ubi Angliam debellavit: altare
ecclesiæ est in loco ubi Haroldi pro patriæ caritate cadaver
exanime repertum est; Sancti Pancratii de Lewes, quod auc-
tore Willelmo comite de Warennæ, Lanzo quidam Cluniacensis
monachus in summæ religionis cacumine locavit.¹

A.D. 1124.
Monasteries
in the
diocese of
Chichester.

Cont. F. W. 660. Arnulphus, xx^{us}iii^{us}. Roffensis ecclesiæ episcopus, mense
Martio obiit.² Comes de Mellant, in hebdomada Passionis
Dominicæ, a militibus regis Henrici in Normannia captus,
cum pluribus in arctam custodiam Rotomagi detruditur. Gos-
fridus [abbas] Novi Monasterii Wintoniæ obiit, et Nicholaus
Wygornensis ecclesiæ prior, viii^o. kalendas Julii, feria 3ta.,
obiit.³

Deaths of
bishops and
other great
men.

Willelmus Cantuariensis archiepiscopus, ut rex mandarât, The arch-
mare transiit. Calixtus papa obiit, cui Honorius Hostiensis bishop goes
episcopus successit. abroad.

MCXLVII.—XIX.—MCXXV.

⁴ Monetarii per Angliam cum falsa moneta capti, truncatis A.D. 1125.
dextris manibus, et abscisis inferioribus corporis partibus, regis
ferale subeunt edictum. Mutatione postmodum monetæ, cara
facta sunt omnia. Hinc prævalida fames aborta plurimam
multitudinem [hominum] morte tenus affligit.

Punishment
of the
moneyers.

Eximie religionis et probitatis vir, Simon cancellarius re-
ginæ, et Sigefridus abbas Glastoniæ, in episcopos eliguntur

¹ In Suthsaxonia . . . locavit]
From William of Malmesbury, G. P.

² obiit] "Radulfus Cicestrensis
episcopus, successor Willelmi,
"successoris Stigandi, vitæ modum
"fecit," ins. M.

³ obiit] "Gaudeat in cælo qui
"miserante Deo," ins. M.

⁴ "Hic mutatur moneta per An-
gliam, et monetarii truncantur."
M. in marg.

- A.D. 1125. Normanniæ; Simon quidem ad episcopatum Wygornensem, *Cont. F. W.*
 New bishops of Chichester and Worcester. Sigefridus ad Cicestresem. Vir non modicæ prudentiæ, duorum episcoporum Wygorniensium, Sampsonis, videlicet, et Thewlfi, archidiaconus, Hugo nomine, xii^o. kalendas Aprilis, obiit. 660.
- Consecration of the bishop of Chichester, April 12. Paschali festivitate emensa, Simon et Sigefridus electi episcopi, cum archiepiscopis Willelmo et Thurstano, et cardinali Romano Johanne, Angliam venere; et Sigefridus apud Lamehite, ii^o. idus Aprilis, a Willelmo archiepiscopo ordinatur antistes Cicestreñsi ecclesiæ, ejusque ordinationi interfuerunt Romanus cardinalis, Thurstanus Eboracensis archiepiscopus, Eoverardus Nordwicensis, Ricardus Herefordensis, Bernardus Sancti David, David Pangornensis, Urbanus Glamorgatensis, et Johannes electus episcopus Roffensis.
- and ordination of the bishop of Worcester, May 23. Symon electus præsul Wygornensis, viii^o. idus Maii, die videlicet Ascensionis Dominicæ, a clero et populo cum festiva processione suscipitur Wygornæ, et x^o. kalendas Junii,¹ a Willelmo archiepiscopo Doruberniæ, presbyter ordinatur Cantuariæ.
- Death of the emperor. Imperator Henricus obiit, et sepultus est Spira, ubi et avus ejus.

CAPITULUM.

Lothair II. Romanorum nonagesimus octavus Lotharius regnavit annis —.

- Consecration of the bishops of Worcester and Rochester. Symon electus Wygornensis episcopus, comitante Godefrido Batoniensi episcopo, Cantuariam venit, et a Willelmo Cantuariensi archiepiscopo, [Sabbato]² hebdomadæ Pentecostes, presbyter ordinatur, et crastino cum magno honore sanctæ matri Wygorniensi ecclesiæ præsul consecratur; cum quo Johannes, Cantuariensis archidiaconus, ad ecclesiam Roffensem episcopus ordinatur. Quorum consecrationi interfuere Ricardus Herefordensis, David Pangornensis, Godefridus Batoniensis, Sigefridus Cicestreñsis episcopi. Symon Wygorniam ad sui præsulatus [sedem] veniens, maxima populi conflente multitudine, cum honorifica processione denuo suscipitur, inthronizatur, laus summæ Trinitati in illo concelebratur.
- The bishop of Worcester enthroned. Eodem die, id est ix^o. kalendas Junii, Dei servus et in tota domo sua fidelis amicus, Benedictus nomine, anno præterito de priore electus abbas Teokesbyriensi ecclesiæ, ibidem a puero nutritus in monachico habitu, et processu temporis, concessu domini Wlstani præsulis, a quo omnes ecclesiasticos ordines suscepserat, in pace et dilectione unus de cœnobitis Wygornensibus effectus, ab eodem novo præsule Simone novus abbas consecratur Wygorniensi ecclesiæ; cujus consecrationi

¹ Junii] Julii, C., M.| ² Sabbato] om. C., M.

Cont. F. W. 660. interfuere processionales susceptores ejusdem præsulis, Ricardus Herefordensis, Godefridus Batoniensis, David Pangornensis episcopi, et parochiani sui, abbates Wydo Persorensis, Willelmus Glaucestrensis, Godefridus Winchilcumbensis, et pro abbate suo infirmitate depresso, dominus prior Eoveshamensis Dominicus, prior etiam Malvornensis dominus Walterus, illi inquam de quibus psalmographi illud potest pronunciari: "Emittit Deus fontes in convallibus," et totum processionale agmen quod antistiti obviam processerat. Celebrata est synodus Londoniæ, in ecclesia beati Apostolorum principis apud Westmonasterium, mense Septembri, nona die ejusdem mensis, id est, v^o. idus Septembris; ubi post multarum discussionem causarum, promulgata sunt hæc capitula, et ab omnibus confirmata, numero xvii. Præfuit autem huic synodo¹ Johannes de Crema, sanctæ et apostolicæ ecclesiæ, de titulo Sancti Grisogoni, presbyter cardinalis, et domini papæ Honorii in Angliam legatus, cum Willelmo Cantuariensi, et Thurstano Eboracensi archiepiscopis, et cum episcopis diversarum provinciarum numero xx., et abbatibus circiter xl., et cum innumera cleri et populi multitudine. Sunt hæc capitula:

Council at London, Sept. 9, under John of Crema.

Canons of the council.

" I. Sanctorum patrum vestigiis² inhærentes, quenquam in ecclesia per pecuniam ordinari auctoritate apostolica prohibemus.

1. Simony forbidden.

" II. Interdicimus etiam ut pro chrismate, oleo, baptismate, poenitentia, visitatione infirmorum seu unctione, communione Corporis Christi, et pro sepultura, nullum omnino pretium exigatur.

2. Payments for sacraments and sacramentals forbidden.

" III. Statuimus etiam, et apostolica auctoritate decernimus, ut in consecrationibus episcoporum, vel abbatum benedictionibus, seu in dedicationibus ecclesiarum, non cappa, non tapetæ, non manutergium non baccilia, et nihil omnino per violentiam, nisi sponte oblatum fuerit, penitus exigatur.

3. Exactions by way of perquisite forbidden.

" IV. Nullus abbas, nullus prior, nullus monachus vel clericus, ecclesiam, sive decimam, seu quælibet beneficia ecclesiastica, de dono laici, sine proprii episcopi auctoritate et assensu, percipiat. Quod si præsumptum fuerit, irrita erit donatio hujuscemodi, et ipse canonicæ ultioni subiacebit.

4. Laymen not to bestow church or tithe without the bishop's leave.

" V. ³ Sancimus præterea, ne quis ecclesiam sibi sive præbendam paternam vendicet hæreditate, aut successorem⁴ sibi in aliquo ecclesiastico constituat beneficio. Quod si præ-

5. Preference not to be held by inheritance.

¹ "Hic facta est synodus apud Westmonasterium per cardinalem legatum." M. in marg.

² vestigiis] vestigia, C., M.

³ "Ne quis ecclesiam seu præbendam paternam vendicet hæreditarie." M. in marg.

⁴ successorem] successori, C., M.

- A.D. 1125. "sumptum fuerit, nullas vires habere permittimus, dicentes Cont. F. W. 661.
 "cum psalmista, 'Deus meus pone illos ut rotam,' et, sicut
 "dixerunt, 'hæreditate possideamus sanctuarium Dei.'
6. Clerks
avoiding
ordination
to be de-
prived.
 "VI. Adjicientes quoque statuimus, ut clerici, qui ecclesias
 "seu beneficia habent ecclesiarum, et ordinari, quo liberius
 "vivant, subterfugiunt, cum ab episcopis invitati fuerint, si
 "ad ordines¹ promoveri contempserint, ecclesiis simul et be-
 "neficiis earum priventur.
7. Deans,
priors, and
archdeacons
to be or-
dained.
 "VII. Nullus in decanum, nullus in priorem, nisi presbyter;
 "nullus in archidiaconum, nisi diaconus promoveatur.
8. Ordina-
tion without
title for-
bidden.
 "VIII. Nullus in presbyterum, nullus in diaconum, nisi ad
 "certum titulum ordinetur. Qui vero absolute fuerit ordinatus
 "sumpta careat dignitate.
9. Clergy not
to be ejected
but by the
bishop.
 "IX. Nullus abbas, nullus omnino clericus vel laicus, quen-
 "quam per ecclesiam in ecclesia ordinatum, absque proprii
 "episcopi judicio, præsumat ejicere. Qui autem secus facere
 "præsumperit, excommunicationi subiacebit.
10. Bishops
not to inter-
fere in other
dioceses.
 "X. Nullus episcoporum alterius præsumat parochianum or-
 "dinare aut judicare; unusquisque enim suo domino stat aut
 "cadit; nec tenetur aliquis sententia non a suo iudice² prolata.
11. Excom-
munication
to be re-
spected.
 "XI. Nemo excommunicatum alterius præsumat in commu-
 "nionem suscipere. Quod si scienter fecerit, et ipse commu-
 "nionem careat Christiana.
12. Against
plurality.
 "XII. Præcipimus etiam ne uni personæ duo archidiaconatus
 "vel diversi ordinis³ tribuantur honores.
13. Clergy
not to asso-
ciate with
women.
 "XIII. Presbyteris, diaconibus, subdiaconibus, canonicis, uxo-
 "rum, concubinarum, et omnino omnium feminarum contu-
 "bernia auctoritate apostolica inhibemus; præter matrem,
 "sororem, amitam, sive illas mulieres quæ omni careant sus-
 "picione. Qui hujus decreti violator exstiterit, confessus vel
 "convictus, ruinam proprii ordinis patiat.
14. Against
usury.
 "XIV. Usura et turpe lucrum clericis omnimodis prohibe-
 "mus. Qui vero super crimine tali confessus fuerit aut con-
 "victus, a gradu proprio dejiciatur.
15. Against
sorcery.
 "XV. Sortilegos, ariolos, et auguria quæcumque sectantes,
 "eisque consentientes, excommunicari præcipimus, perpetua-
 "que notamus infamia.
16. Restric-
tion of mar-
riages.
 "XVI. Inter consanguineos seu affinitate conjunctos usque ad
 "generationem septimam⁴ matrimonium contrahi prohibemus.
 "Si qui vero taliter fuerint conjuncti, separentur.
17. Against
divorce on
the ground
of consan-
guinity.
 "XVII. Interdicimus etiam ut viri proprias uxores de con-
 "sanguinitate impetentes, et testes quos adducunt non susci-
 "pi-

¹ ordines] omnes, M.² iudice] judicio, Thorpe.³ ordinis] ordines, M.⁴ septimam] om. Thorpe.

Cont. F. W. 661. " antur, sed prisca patrum servetur auctoritas. ' Placet vo- A.D. 1125.
 " ' bis ? ' Placet ; ' Placet vobis ? ' Placet ; ' Placet vo-
 " ' bis ? ' Placet. "

Idem cardinalis, relicta Anglia, Normanniam vadit, ac demum revertitur Romam.

Willelmus quoque archiepiscopus, considerans ecclesiam regni Anglorum in ecclesiæ Cantuariensis humiliatione gravi scandalo consternatam esse, transit et ipse mare, Romamque iturus, et rebus quæ non æque processerant, ne pari exorbitatione am-

The arch-bishop goes to Rome, and is there made legate.

Cont. F. W. 662. plius procederent, opem pro posse laturus. Venit ergo Romam, et ab Honorio, summo pontifice,¹ honorifice susceptus est; cui idem apostolicus vices suas in Anglia et Scottia commisit, et apostolicæ sedis legatum constituit.

MCXLVIII. — XXVI. — MCXXVI.

MS. Magd. 36. Quoniam a tempore Lotarii anni imperatorum in chronicis nostris defecerunt, ideo a vicesimo sexto anno regni Henrici regis superposuimus annos. A.D. 1126.

Cont. F. W. 662. Rex Anglorum Henricus Angliam reversus, in Nativitate Domini, curiam suam in castro quod Windesover vocatur diviti apparatu celebravit; et illuc totius regni nobilitatem sua sanctione adunavit. Ubi cum Eboracensis episcopus, in æqualitate archiepiscopi Cantuariensis, regem vellet coronare, exemplo antecessorum suorum, iudicio omnium repulsus est,² et ad eum coronam regni nihil pertinere una omnium sententia concorditer promulgavit. Lator insuper crucis, quam in regis capellam se coram fecit deferri, extra capellam cum cruce ejectus est; iudicio enim episcoporum et quorumcunque prudentium ecclesiasticas leges scientium probatum est ac roboratum, nulli metropolitæ extra diocesim suam crucem licere³ ferre ante se. Finitis diebus festivioribus, rex ac tota quæ confluerat dignitas regni Londonias vadit, ibique ad jussum regis, Willelmus archiepiscopus et ecclesiæ Romanæ legatus, cæterique Anglicæ regionis episcopi omnes, cum principibus terræ ipsius, fide et sacramento sponderunt filiæ regis, se totum regnum Anglorum illi contra omnes defensuros, si patrem suum superviveret, nisi de legali conjugio filium qui sibi succederet, adhuc ante obitum suum, procrearet. Ipsa siquidem, defuncto imperatore Henrico, qui eam per plures annos

Court at Windsor.

The arch-bishop of York claims equality with Canterbury.

Oaths taken to the empress Matilda.

¹ pontifice] qui Calixto successerat, ins. Thorpe.

² " Nota quod archiepiscopus Eboracensis repulsus est ignominiose

" a coronatione regis Angliæ Henrici." M. in marg.

³ licere] facere, C., M.

- A.D. 1126. in matrimonio tenuerat, absque liberis, ad patrem suum re- Cont. F. W.
 Matilda re- versa, circa illum, sicut debebat, excellenti honore fulciebatur. 662.
 cognized as
 successor to
 the crown.
 Rex igitur, Willelmo filio suo, sicut olim descripsimus, ex hac
 vita subtracto, alium qui regni hæres legitime existeret nec-
 dum susceperat, et ea re in filiam suam, sororem scilicet Wil-
 lelmi, conditione qua dicimus, regni jura transferebat. Ipse
 etiam rex, consilio baronum suorum, concessit Cantuariensi
 ecclesiæ, et Willelmo archiepiscopo, et omnibus successoribus
 ejus, custodiam et constabulationem castelli¹ Rofi semper in
 posterum possidendam; et in eodem castello munitionem vel
 turrim, quam voluerint, sibi faciant, et in perpetuum habeant
 et custodiant; et milites qui custodiæ ejusdem castelli depu-
 tati fuerint, intrent et exeant per vices suas, sicut intrare et
 exire debuerunt, et de eodem castello ei securitatem faciant.
 Deaths. Robertus, cognomento Peccatum, Coventrensis episcopus,
 vita decessit, et Coventriæ quiescit. Hugo, [abbas] Sancti Au-
 gustini, obiit.

MCXLIX. — XXVII. — MCXXVII.

- A.D. 1127. Willelmus Dorubernensis archiepiscopus congregavit generale
 Council at Westmin- concilium omnium episcoporum et abbatum, et quarumcunque
 ster, May 13. religiosarum personarum totius Angliæ, apud monasterium
 Sancti Petri in occidentali parte Londoniæ situm. Cui concilio præsedit ipse, sicut archiepiscopus Cantuariensis et legatus apostolicæ sedis, consedentibus secum Willelmo episcopo Wintoniensi, Rogerio Saresbiriensi, Willelmo Excestrensi, Herveyo Elyensi, Alexandro Lincolniensi, Everardo Nordwicensi, Sefrido Cicestrensi, Ricardo Herefordensi, Godefrido Batoniensi, Johanne Roffensi, Bernardo de Sancto David Wallensi, Urbano Glamorgatensi,² et David Pangornensi. Ricardus Londoniensis et Robertus Cestrensis jam obierant, nec aliquis in sedem eorum eo usque successerat. Thurstanus autem, Eboracensis archiepiscopus, directis nunciis ac litteris, rationabili causa ostendit se conventui ipsi adesse non potuisse. Ranulphus vero, Dunholmensis episcopus, eo tendens, infirmitate correptus est, nec iter coeptum perficere potuit, sicut prior ecclesiæ et clerici, quos illuc direxerat, sub testimonio veritatis, attestati sunt. Wygornensis autem episcopus Simon ad parentes suos trans mare iverat, et nondum reversus erat. Confluerant quoque illuc magnæ multitudines clericorum, laicorum, tam divitum

¹ "Nota quod rex dedit archiepiscopo Cantuariensi custodiam castri Roffensis." M, in marg.

² Glamorgatensi] seu Landavensi, ins. Thorpe.

Cont. F. W. 662. quam mediocrium, et factus est conventus grandis et inæstimabilis. Sedit autem tribus diebus, id est 3^{tie}. idus Maii, et die sequenti, 3^{tie}que post hunc, qui fuit xvii^o. kalendas Junii. Acta sunt ibi de negotiis sæcularibus nonnulla, quædam quidem determinata, quædam dilata, quædam vero, propter nimium æstuantis turbæ tumultum, ab audientia iudicantium profligata. Quæ autem communi episcoporum consensu in ipso concilio decreta sunt et statuta, sicut illuc publice recitata sunt et suscepta, in hoc opere placuit annotare. Sunt igitur hæc:

A.D. 1127.
Council at
Westminster, May
13-16.

Canons.

"I. Ecclesias et ecclesiastica beneficia, seu quoslibet ecclesiasticos honores vendi vel emi, auctoritate beati Petri, apostolorum principis, et nostra,² prohibemus. Qui vero hoc præceptum violasse convictus fuerit, clericus quidem, si canonicus regularis sit vel monachus, ab ordine deponatur; laicus vero exlex et excommunicatus habeatur, et ejusdem ecclesiæ vel beneficii potestate privetur.

1. Against
purchase of
benefices.

"II. Ordinari quenquam per pecuniam in ecclesia Dei, aut promoveri, auctoritate sedis apostolicæ, modis omnibus interdici-
mus.

2. Orders
not to be
bought;

"III. Exactiones certas pecuniarum pro recipiendis canonicis, monachis, et sanctimonialibus, condemnamus.

3. or admission
to religion.

"IV. Nullus in decanum nisi presbyter, nullus in archidiaconum nisi diaconus constituatur. Quod si quis ad hos honores infra prædictos ordines jam designatus est, moneatur ab episcopo ad ordines accedere. Quod si juxta monitionem episcopi ordinari refugerit, eadem, ad quam designatus fuerat, careat dignitate.

4. Deans
and archdeacons
to be ordained.

Cont. F. W.
663.

"V. Presbyteris, diaconibus, subdiaconibus, et omnibus canonicis, contubernia mulierum illicitarum penitus interdicimus. Quod si concubinis, quod absit, vel conjugibus adhæserint, ecclesiastico priventur ordine, honore, simul et beneficio. Presbyteros vero parochiales, si qui tales fuerint, extra chorum ejicimus, et infames esse decernimus. Archidiaconis vero et ministris, quibus hoc incumbit, auctoritate Dei et nostra præcipimus, ut omni studio et sollicitudine procurent ab ecclesia Dei hanc perniciem omnino eradicare. Quod si qui in hoc negligentes, vel, quod absit, consentientes inventi fuerint, primo et secundo ab episcopis digne corrigantur, 3^{tie}. vero canonice severius corripiantur.

5. Clergy
not to associate
with
women.

"VI. Concubinæ vero presbyterorum et canonicorum, nisi ibi legitime nupserint, extra parochiam expellantur. Quod

6. Concubines of
clergy to be
expelled.

1 "Concilium celebratum a Willelmo Cantuariensis archiepiscopo

"et legato, apud Westmonasterium." M. in marg.

2 nostra] omnino, ins. Thorpe.

- A.D. 1127. " si postea culpabiles inventæ fuerint, in cujuscunque territo- Cont. F. W.
rio sunt, a ministris ecclesiæ capiantur, et sub excommuni- 663.
catione præcipimus ne ab aliqua potestate minore vel majore
detineantur, sed libere eisdem ministris ecclesiæ tradantur,
et ecclesiasticæ disciplinæ vel servituti, episcopali judicio,
mancipentur.
7. Archdea- " VII. Ut nullus archidiaconus in diversis episcopatibus di-
conries not- versos archidiaconatus teneat, sub anathemate prohibemus:
to be held in " immo ei cui prius assignatus est tantum adhæreat.
8. Clergy not " VIII. Episcopi presbyteros, abbates, monachos, priores sub-
to hold in " ditos,¹ firmam tenere inhibeat.
9. Tithes. " IX. Decimas, sicut Dei summi dominicas, ex integro reddi
præcipimus.
10. Tithes " X. Ut nulla persona ecclesias vel decimas, seu quælibet
and churches " alia ecclesiastica beneficia, det vel accipiat, sine consensu et
not to be " auctoritate episcopi, canonica auctoritate vetamus.
- given with- " XI. Nulla abbatissa vel sanctimonialis carioribus utatur
out the " indumentis, quam agninis vel catinis."
- bishop. Rex igitur cum inter hæc Londoniæ moraretur, auditis
11. Nuns not " concilii gestis assensum præbuit, auctoritate regia et potestate
to wear fur. concessit et confirmavit statuta concilii, a Wilhelmo Cantua-
Royal as- riensi archiepiscopo et sanctæ Romanæ ecclesiæ legato, apud
sent. Westmonasterium celebrati.
- Hugh made " Hugo quidam nomine, de episcopatu Roffensi, abbas insti-
abbot of S. tutus, a Wilhelmo, Doruberniæ archiepiscopo, in Cicestra,
Augustine's, Dominica quæ fuit ii°. idus Junii, ad susceptæ dignitatis
June 12. gradum, quæ est apud Sanctum Augustinum, merito honore
promotus est.
- Richard, " Ricardus, Herefordensis episcopus, xviii°. kalendas Septem-
bishop of bris, feria ii°, apud suam villam Didelebyrig obiit; cujus
Hereford, corpus Herefordiam delatum sepelitur. Rex Anglorum Hen-
dies, Aug. 15. ricus mare transiit.

MCL.—XXVIII.—MCXXVIII.

- A.D. 1128. Thurstanus, Eboracensis archiepiscopus,² Robertum, quem
Robert, Alexander, rex Scottiæ, ecclesiæ Sancti Andreae intruserat,
bishop of S. petente David fratre ac successore³ Alexandri, in episcopum
Andrew's, Eboraci consecravit; in quo officio Ranulphum, Dunholmensem
consecrated at York. episcopum, et quendam Radulfum, ad Orcadas insulas jam

¹ *subditos*] subjectos, Thorpe.² "Nota quod archiepiscopus Ebo-
racensis consecravit episcopum" Sancti Andreae apud Eboracum."
M. in marg.³ *successore*] susceptore, M.

Cont. F. W.
663.

olim in episcopum ordinatum, sibi adjuutores asciverat. Qui electione vel assensu fuerat ordinatus, ab omnibus refutatus et in loco pontificis a nemine susceptus erat. Hic, quia nullius episcopus urbis, modo Eboracensi modo Dunolmensi adhærens, ab eis sustentabatur, et vicarius utriusque in episcopalibus ministeriis habebatur. Ab hiis itaque Robertus consecratus, nullam, ut dicitur, professionem de quavis subjectione vel obedientia ecclesiæ Eboracensi aut ejus pontifici facere permissus a Scotis est, licet Eboracensis canonicus fuerit.

A.D. 1128.
The bishop
of Orkney.

Quidam ecclesiæ Lugdunensis canonicus, vir probus et grandævus, electus est ad pontificatum ecclesiæ Londoniensis; defunctus siquidem fuerat Ricardus, ejusdem civitatis antistes; et iste, Gilbertus nomine, cognomine vero Universalis, loco illius a rege Henrico et Willelmo archiepiscopo, annuente clero et populo, substitutus erat. Sacratuſ est autem Cantuariæ ab ipso episcopo in matrice ecclesia, xi^o. kalendas Februarii, die Dominica, cooperantibus et ministrantibus sibi in hoc officio, Sefrido episcopo Cicestrensi, et Johanne Rofensi, sub præsentia abbatum et aliarum magnarum personarum pro hoc ipso Cantuariam venientium, suscepta ab eo prius professione, ex more antecessorum suorum, quam se illi et omnibus successoribus ejus canonicam subjectionem et obedientiam per omnia exhibiturum fore promisit. Urbanus, Glamorgatensis seu Landavensis episcopus, quia de quarundam rerum querelis, quas anno præterito in generali concilio super Bernardum episcopum de Sancto David promoverat, non juste agi erga se persenserat, emensa festivitate Purificationis Sanctæ Mariæ, mare transiit, Romam ivit, apostolico papæ causam itineris certa attestazione suorum intimavit: cujus idem apostolicus votis ac dictis favit, et regi Anglorum Henrico, et Willelmo archiepiscopo Cantuariæ, et omnibus Angliæ episcopis litteras direxit, omnibus apostolica mandans auctoritate, ut justæ exactioni¹ illius nemo obstaret in aliquo. Vir venerandus Godefridus, abbas Scrobeshiriensis, xi^o. kalendas Aprilis, feria iv^a, obiit. Gaufridus, Cantuariensis prior, rege Scottorum David petente, et archiepiscopo Willelmo annuente, abbas eligitur [ad locum] in Scotia qui Dunfermelyn dicitur, et ordinatur a Roberto, episcopo Sancti Andrea. Urbanus, episcopus Landavensis, prospero reditu Angliam revertitur, regio jussu præcepta apostolica complentur, sicque nunc ille quæsitis ex Dei gratia potitur. De collegio fratrum Scroberia Deo servientium unus electus, Herebertus nomine, a Willelmo, Dorobernensi archiepiscopo,

Gilbert, the
Universal,
consecrated
bishop of
London,
Jan. 22.

Appeal of
the bishop
of Llandaff
to Rome.

The abbot of
Shrewsbury
dies.

The prior of
Canterbury
made abbot
of Dunfer-
mlyn.

Deaths and
promotions.

¹ exactioni] vexationi, C., M.

- A.D. 1128. apud Lewes abbas consecratur, et ecclesiæ Saropberienti abbatis Cont. F. W.
663.
jure præficitur.¹
- Death of the Bishop of Durham. Dunulmensis episcopus Ranulphus nonis Septembris obiit.
Gaufridus, Rotomagensis archiepiscopus, vitæ debitum solvit.

MCLI.—XXIX.—MCXXX.

- A.D. 1129. Willelmus, Wintoniensis episcopus, defunctus viii^o. kalendas
The bishop of Winchester dies; his successor, Henry, consecrated, Nov. 17. Februarii, Wintoniæ sepelitur.
Mense Julio rex Anglorum Henricus de Normannia Angliam rediit. Henricus, Glastoniensis abbas, nepos regis Henrici, ad episcopatum Wintoniensis ecclesiæ, mense Octobris electus, Wintoniæ a Willelmo, Cantuariensi archipræsule, xv. kalendas Decembris, die Dominico, consecratur episcopus. Rogerus, nepos Gaufridi de Clintone, Bucingamensis archidiaconus, ad præsulatum Cestrensem electus, xii^o. kalendas Januarii presbyter ordinatur, et die sequenti a Willelmo, Dorubernensi archipræsule, consecratur episcopus Cantuariæ. Honorius papa obiit.
- Roger, bishop of Coventry, consecrated, Dec. 21.

MCLII.—XXX.—MCXXX.

- A.D. 1130. Idem Rogerus a Simone, Wygornensi episcopo, apud Coven-
Reginald made abbot of Evesham. treiam præsulari sede inthronizatur ii. idus Januarii die Dominico. Eximie vir religionis Glaucestrensis cœnobita, Reynaldus nomine, abbas electus, ab eodem Simone præsule, vi^o. kalendas Februarii, die Lunæ, ordinatur Wigornæ. Et sic Eoveshamptensi ecclesiæ abbatis jure præficitur. Hugo venerandus abbas Redingensis ecclesiæ, ad Rotomagensem archipræsulatum eligitur. Ecclesia Christi Cantuariæ, iiii^o. nonas Maii, die Dominica, a domino Willelmo, ejusdem civitatis archiepiscopo, dedicata est cum magno honore; cujus consecrationi interfuere præsules hii, Johannes Roffensis, Gilbertus Londoniensis, Rogerus Saresbiriensis, Simon Wygornensis, Godefridus Bathoniensis, Everardus Nordwicensis, Sigefridus Cicestrensis, Bernardus de Sancto David, Audoenus Ebroicensis, Johannes Sagiensis. Quarto post hæc die, scilicet, nonis Maii, præsentem regem Henricum, civitas Roffensis incendio

¹ *Vir religionis præficitur*] From MS. B. of Florence. MS. M. proceeds:—"Hugo Cortesiensis abbas obiit. Comes Flandrensium, Willelmus nomine, miser cognomine, ab hostibus circumventus vulneratur, et ingravescens dolore, morte cunctis dolenda, vi^o kalendas Augusti, defungitur, et apud Sanctum Bertinum sepelitur."

Cont. F. W. 664. conflavit; dieque sequenti, Dominicæ Ascensionis, nova ecclesia Sancti Andreæ consecratur a Willelmo archiepiscopo, ministrantibus sibi in hoc officio quibusdam de præfatis antistitibus. A.D. 1130. Rochester cathedral consecrated.

Religiosus prior de Lewes, Angerus, Redingensi ecclesiæ abbas eligitur Wintoniæ; prior etiam Wintoniensis ecclesiæ, Iggulfus, apud Wodestoke abbas electus Abbandunensi ecclesiæ, a Rogero Saresbiriensi præsule, vi. idus Junii, die Dominica, consecratur Saresbiriæ. Willelmus Glaornensis abbas, præ senectute pastoralis cura sponte dimissa, ejusdem ecclesiæ religiosum cœnositam, Walterum nomine, cum consensu fratrum pro se abbatem elegit; qui a Simone Wygornensi præsule, iii. nonas Augusti, die Dominica consecratur Wygornæ. Eodem mense rex Anglorum Henricus mare transiit. Ingulf, abbot of Abingdon. The king goes abroad.

MCLIII. — XXXI. — MCXXXI.

Et anno sequenti, mense Julio, Angliam rediit. Robertus, Lantoniensis ecclesiæ prior, ad Herefordensem præsulatum electus, a Willelmo Doruberniæ archiepiscopo, iii. kalendas Julii, episcopus consecratur Oxefordiæ. Serlo quoque, Saresbiriensis canonicus, a Simone Wygornensi pontifice apud Blockeleyam, episcopalem villam suam, abbas consecratur, et Ci[ren]cestrensi ecclesiæ abbas efficitur. A.D. 1131. The king returns. Robert made bishop of Hereford. Serlo, abbot of Cirencester.

Henricus prius Bangornensis, postmodum Eliensis episcopus primus, 3to. kalendas Septembris obiit. Hervey of Ely dies.

MCLIII. — XXXII. — MCXXXII.

H. Hunt.
220 b.

Anno sequenti¹ fuit rex Henricus apud Dunstable ad Natale, ad Pascha apud Wodestoke. Post Pascha fuit magnum placitum apud Londonias, ubi de pluribus quidem, et maxime de discordia episcopi Sancti Davidis et episcopi Clamorgensis de finibus parochiarum suarum, tractatum est. A.D. 1132. Council at London, after Easter.

Baldewinus rex Jerosolymæ obiit, et successit Gaufridus.

MCLV. — XXXIII. — MCXXXIII.

Anno tricesimo tertio fuit rex Henricus ad Natale apud Windesoveram infirmus. Ad caput jejunii fuit conventus apud Londonias super episcopos Sancti Davidis et Clamorgensis, et pro discordia archiepiscopi et Lincolniensis episcopi. Ad Pas- A.D. 1133. Henry keeps Christmas at Windsor.

¹ *Anno sequenti*] Here our compiler begins to use the History of Henry of Huntingdon; the seventh book as it stands in Savile's edition.

"Desinit continuator Florentii, incipit Hen. Huntingdon." Note in C.

A.D. 1133. cha fuit rex apud Oxefordam in nova aula, et ad Rogationes H. Hunt. 220 b.
 The king at fuit iterum conventus apud Wintoniam super rebus prædictis.
 Oxford. Post Pentecosten dedit rex episcopatum Helyensem Nigello,
 New bishops. et Dunholmensem Gaufrido cancellario suo.¹

MCLVI.——XXXIV.——MCXXXIV.

A.D. 1134. Sequenti anno fuit rex in Normannia pro gaudio nepotum
 The king in suorum, quos genuerat consul Andegavensis in filia regis.²
 Normandy. Obiit Gilbertus Londoniensis episcopus et Landavensis epi-
 scopus in via Romæ pro causa diu agitata. Hoc anno trans-
 Quarrel fretavit archiepiscopus Willelmus et Alexander Lincolnensis
 between between regem, pro discordia quæ inter eos erat pro quibusdam
 Canterbury and Lincoln. moribus parochiarum suarum.

MCLVII.——XXXV.——MCXXXV.

A.D. 1135. Anno tricesimo quinto rex moratus est in Normannia, et
 Henry still sæpe, non rediturus, in Angliam redire proponebat;³ sed deti-
 in Nor- nebat eum filia regis discordiis variis, quæ oriebantur pluribus
 mandy. causis inter regem et consulem Andegavensem, artibus scilicet
 Quarrels of filia suæ. Quibus rex stimulationibus in iram promotus⁴ et
 the empress. animi rancorem excitatus est, quæ a nonnullis causa naturalis
 Illness and refrigidationis, et postea mortis⁵ ejus causa fuisse dictæ sunt.
 death of Cum igitur rex a venatu redisset apud Sanctum Dionysium
 Henry. in silva Leonum, comedit carnes murænarum; quæ semper ei
 nocebant, et semper cas amabat. Cum autem hoc medicus
 comedi prohibebat, non adquevit rex salubri ejus consilio,
 secundum quod dicitur:

“Nitimur in vetitum semper, cupimusque negata.”

Hæc igitur comestio pessimi humoris illatrix, et consilium
 excitatrix vehemens, senile corpus letaliter refigidans, subitam
 et summam fecit tribulationem.⁶ Contra quod natura renitens
 excitavit febrem acutam ad impetum dissolvendum materiei
 gravissimæ. Cum autem restare nulla vi⁷ potuisset,⁸ deces-
 sit rex magnus, cum regnasset triginta quinque annis et tribus
 mensibus, in prima die Decembris. Et jam in fine tanti regis

¹ suo] Fecit etiam rex novum
 episcopatum apud Karloil, et transiit
 mare. Eclipsis solis facta est iv.
 nonas Augusti, add. H. H.

² filia regis] “Nota quod comes
 “Andegavensis desponsavit Matil-
 “lem imperatricem.” M. in marg.

³ proponebat] promovebat, C., M.

⁴ promotus] om. H. H.

⁵ “Finis regis Henrici primi.”
 M. in marg.

⁶ tribulationem] perturbationem,
 H. H.

⁷ nulla vi] in nulla, C., M.

⁸ potuisset] posset, H. H.

H. Hunt.
220 b.

finem libro¹ dicabimus, cui tamen, si meruit, musam memorialem² precemur :

A.D. 1135.
Death of
Henry I.

Rex Henricus obit, decus olim, nunc dolor orbis :

Numina³ flent numen deperiisse suum.

Mercurius minor eloquio, vi mentis Apollo,

Jupiter imperio, Marsque vigore gemunt.

Anglia, quæ cunis,⁴ quæ sceptro numinis ejus

Ardua splenduerat,⁵ jam tenebrosa ruit.

Janus⁶ cautela minor, Alcides probitate,

Conflictu Pallas, arte Minerva gemunt.

Hæc cum rege suo, Normannia cum dūce marcet :

Nutrit hæc puerum, perdidit illa virum.

H. Hunt.
221 a.

Defuncto igitur rege Henrico libera, ut in mortuo solent, Character of
judicia populi depromebantur.⁷ Alii enim eum tribus vehe- the late king.
menter irradiasse splendoribus asserebant: sapientia summa;
nam et consilio profundissimus, et providentia conspicuus,
et eloquentia clarus habebatur: victoria etiam, quia exceptis
aliis,⁸ quæ egregie gesserat, regem Francorum lege belli supera-
verat:⁹ divitiis quoque, quibus omnes antecessores suos longe
lateque præcesserat. Alii autem diverso studio tribus illum
vitiis inficiebant: cupiditate nimia; qua, ut omnes parentes
pauperes, opulentus tributis et exactionibus inhians, delatoriis
hamis intercipiebat: crudelitate etiam, qua consulem de More-
tail, suum cognatum, in captione positum exoculavit, nec¹⁰ sciri
facinus tam horrendum potuit usquequo mors regis secreta
aperuit, atque fratrem suum Robertum in carcere, vinculis
religatum, dum vixit, tenuit;¹¹ nec minus et alia propone-
bant exempla, quæ tacemus; luxuria quoque, quia mulierum
ditioni regis more Salomonis continue subjacebat.¹² Succes-
su vero temporis atrocissimi, quod postea per Normannorum
rabiosas prodiciones exarsit, quidquid Henricus fecerat tyran-
nice vel regie comparatione deteriorum visum est peroptimum.
Venit enim sine mora Stephanus, Theobaldi consulis frater

¹ libro] præsentī, H. H. ; that is the seventh book of Henry of Huntingdon, which ends here.

² memorialem] memoriale dare, H. H.

³ Numina] Summa, C., M.

⁴ cunis] ejus, C., M.

⁵ splenduerat] corruerat, C., M.

⁶ Janus] Danus, C., M.

⁷ depromebantur] deprimebantur,

C., M. "Nota de virtutibus regis Henrici tribus." M. in marg.

⁸ aliis] illis, H. H.

⁹ superaverat] superavit, H. H.

¹⁰ nec] nam, C., M. "Nota de tribus vitiis ejusdem regis." M. in marg.

¹¹ atque fratrem . . . tenuit] om. H. H.

¹² subjacebat] Talia vulgus liberum diversificabat, ins. H. H.

A.D. 1135.
Stephen
usurps the
throne.

Perfidy of
the bishops.

Court at
Christmas,
at London.

Story of
Henry's
corpse, at
Rouen.

It is brought
to Caen.

junior eo, vir magnæ strenuitatis et audaciæ, et quamvis jurasset sacramentum fidelitatis Anglici regni filiæ regis Henrici, fretus tamen vigore et impudentia, regni diadema Deum tentans invasit.¹ Willelmus Cantuariensis archiepiscopus, qui primus sacramentum fecerat, eum, heu, proli dolor!² benedixit, unde iudicium illud Deus in eum statuit, quod magno sacerdoti Jeremiæ percussori statuerat, scilicet ne post annum viveret.³ Rogerus magnus episcopus Saresberiensis, qui secundus⁴ sacramentum illud fecerat, et omnibus aliis prædictaverat, diadema ei et vires auxilii sui contulit: unde postea iusto Dei iudicio ab eodem, quem statuerat⁵ in regem, captus et excruciatu miserandum sortitus est exterminium. Sed quid morer? Omnes qui sacramentum iuraverant, tam præsules quam consules et principes, assensum Stephano præbuerunt, et hominum fecerunt. Hoc vero malum signum fuit, quod tam repente omnis Anglia sine mora, et labore, in ictu oculi turbata est, et⁶ ei subjecta. Diadematus curiam suam tenuit ad Natale apud Londonias.

Corpus autem regis Henrici adhuc insepultum erat in Normannia. Rex namque Henricus in prima die Decembris obiit; cuius corpus Rotomagum allatum est, et ibi viscera ejus et cerebrum et oculi consepulti sunt. Reliquum autem corpus cultellis circumquaque dissectum, et multo sale aspersum, coriis taurinis reconditum est causa foetoris evitandi, qui multus et infinitus circumstantes afficiebat.⁷ Unde et ipse qui, magno pretio conductus, securi caput ejus diffiderat, ut foetidissimum cerebrum ejus extraheret,⁸ quamvis linthea caput suum obvolvisset, mortuus tamen ea causa pretio male gavisus est. Hic est ultimus de multis quem rex Henricus occidit. Inde vero corpus regium Cadomum sui deportaverunt, ubi diu in ecclesia positum, in qua pater suus sepultus erat, quamvis multo sale repletum esset, et multis coriis reconditum, tamen continue ex corpore niger⁹ humor et horribilis coria pertransiens decurrebat, et vasis suppositis¹⁰ abjiciebatur. Vide igitur quicumque legis, quomodo regis potentissimi

H. Hunt.
221 a.

H. Hunt.
221 b.

¹ "Incipit regnum regis Stephani." M. in marg.

² *dolor*] in regem, ins. H. H.

³ "Nota malum consensum multorum in coronatione regis Stephani, et justum Dei iudicium." M. in marg.

⁴ *secundus*] secundum, C., M.

⁵ *statuerat*] creavit, H. H.

⁶ *turbata est et*] om. H. H.

⁷ *afficiebat*] inficiebat, H. H.

⁸ "Nota fetorem corporis regis Henrici defuncti, antequam sepe liretur." M. in marg.

⁹ *niger*] jugiter, ed. H. H.

¹⁰ *suppositis*] sub feretro susceptus a ministris fetore et horrore fatiscens, H. H.

H. Hunt.
221 b.

corpus, ejus cervix diademata auro et gemmis electissimis, quasi Dei splendore vernaverat; ejus utraque manus sceptris præradiaverat, ejus reliqua superficies auro textili tota rutilaverat, ejus os tam deliciosissimis¹ cibis pasci solebat, cui omnes assurgere, omnes expavescere, omnes congaudere, omnes admirari solebant: vide, inquam, quo corpus illud devenerit,² quam miserabiliter abjectum fuerit. Vide rerum eventum, ex quo semper pendet judicium. Et disce contemnere quidquid sic exterminatur.³ Tandem reliquiæ regalis cadaveris allatæ sunt in Angliam, et sepultæ sunt intra duodecim dies Natalis apud abbatiam Redinges, quam rex Henricus fundaverat, et multis possessionibus ditaverat. Ibique venit rex Stephanus a curia quam tenuerat apud Londonias, contra corpus patris sui, et Willelmus archiepiscopus Cantuariæ et multi præsules et procures sepelierunt regem Henricum cum magna⁴ reverentia. Inde perrexit rex Stephanus apud Oxefordam, ubi recordatus confirmavit pacta,⁵ quæ Deo et populo et sanctæ ecclesiæ concesserat in die coronationis suæ. Quæ sunt hæc: Primo vovit, quod defunctis personis⁶ nunquam retineret ecclesias in manu sua, sed statim electioni canonicæ rege consentiente⁷ episcopi eas investirent.⁸ Secundo vovit, quod nullius clerici vel laici silvas in manu sua retineret, sicut rex Henricus fecerat, qui singulis annis eos implacitaverat, si vel venationem cepissent in silvis propriis, vel si eas ad necessitatem⁹ extirparent vel diminuerent. Quod placiti nefandi genus adeo fuit execrabile, ut si alicujus locum, quem habere pecuniam æstimarent, longe conspicerent, statim vastatum perhiberent sive esset sive non, ut eum immerito redimerent. Tertio vovit, quod Danegeld, id est duos solidos ad hydram, quos antecessores sui accipere solebant singulis annis, in æternum condonaret. Hæc principaliter Deo vovit et alia, sed nihil eorum tenuit.

A.D. 1135.
Its wretched
condition.

It is buried
at Reading.

Stephen's
promises to
his people
made at
Oxford.

¹ *deliciosissimis*] et exquisitis,
add. H. H.

² *devenerit*] quam horribiliter delituerit, add. H. H.

³ *exterminatur*] disternitur, quidquid sic annihilatur, H. H.

⁴ *magna*] debita tanto viro, H. H.

⁵ "Nota quod rex Stephanus con-

"firmavit optimas leges." M. in marg.

⁶ *personis*] episcopis, H. H.

⁷ *rege consentiente*] consentiens, H. H.

⁸ *episcopi eas investirent*] episcopis eas investiret, H. H.

⁹ *necessitatem*] necessitates suas, H. H.

MCLVIII.—I.—MCXXXVI.

A.D. 1136.
News of a
Scottish
invasion.

Carlisle
given by
Stephen to
king David.

Court at
London at
Easter.

Rising in
Norfolk
quelled by
Stephen.

He takes
Exeter: and
the Isle of
Wight.

He hunts at
Brampton.

Stephanus primo anno regni sui, cum in fine Natalis venisset ad Oxenfordam, audivit nuncium sibi dicentem: "Rex Scottorum¹ simulans se pacifice venire ad te gratia hospitandi, Karluil et Novum Castellum dolose cepit;" cui rex Stephanus: "Quæ dolose cepit, victorioso recipiam." Promovit igitur rex exercitum tantum erga David regem Scottorum, quantum nullus in Anglia memorare potuit. Occurrens igitur ei David apud² Dunhelmiam concordatur ei, reddens Novum Castellum; Carloil vero retinuit concessione regis Stephani. Rex tamen David, homo regis Stephani effectus non est; quia sacramentum primus laicorum juraverat.³ Filius autem regis David homo regis Stephani effectus est, deditque ei rex Stephanus burgum quod vocatur Huntindonia,⁴ in augmentum. Rediens autem inde rex in Quadragesima tenuit curiam suam apud Londonias in Paschate, qua nunquam erat splendidior in Anglia multitudine,⁵ auro, argento, gemmis, vestibus, omnimoda dapsilitate. Ad Rogationes divulgatum est regem mortuum esse. Quod audiens Bigod⁶ in castello Nordwicensi subintravit, nec reddere voluit, nisi ipsi regi advenienti, valde tamen invitus. Jam vero rabies prædicta Nordmannorum perjurio et proditione cœpit pullulare. Cepit igitur rex castellum de Baketun, cujus dominus Robertus quidam proditor a rege discesserat.⁷ Inde obsedit urbem Excestram, quam tenebat Baldewinus de Redvers contra eum, ibique diu morando, machinas multas construendo, multum thesauri sui absumpsit.⁸ Sero tamen redditum est ei castellum, et vindictam non exercuit in proditores, consilio pessimo usus; si enim eam tunc exercuisset, postea contra eum tot castella retenta non fuissent. Inde igitur perrexit in Insulam Vectam, et eam Baldewino de Redvers abstulit, et eum ab Anglia exsulavit. Elatus igitur rex prosperis gestis venit venatum apud Bramtoniam, quæ abest miliario ab Huntindonia; et ibi placitavit de forestis procerum suorum, id est de silvis et venationibus, et fregit votum et pactum Deo et populo.

H. Hunt.
221 b.

H. Hunt.
222 a.

¹ Nota de Scotis." M. in marg.
² apud] circa, H. H.
³ juraverat] filiæ regis, scilicet neptis suæ de Anglia ei manutenenda post mortem Henrici regis, add. H. H. The omission of these words in MS. M., and in the text is probably accidental.

⁴ "Rex Stephanus dedit Hunte-

"doniam David filio regis Scotiæ." M. in marg. A mistake arising from the omission of the word *Henricus* above.

⁵ multitudine] magnitudine, ins. H. H.

⁶ Bigod] Hugo, præf. H. H.

⁷ discesserat] desciverat, H. H.

⁸ absumpsit] assumpsit, M.

MCLIX. — II. — MCXXXVII.

H. Hunt.
222 a.

Stephanus anno secundo fuit ad Natale apud [Dunstable]. A.D. 1137.
 In Quadragesima vero transfretavit in Normanniam. Transiit Stephen goes to
 autem Alexander Lincolniensis episcopus, et multi proceres Normandy.
 cum eo. Ubi rex Martiis altercationibus assolitus, omnia quæ His son,
 incepit, luculente perfecit, hostium circumventus repulit, hos- Eustace,
 tilia castella depulit, egregie inter summos resplenduit, does homage
 concordiam cum rege Francorum composuit, et Eustachius filius to the king
 ejus homo regis Francorum effectus est de Normannia,¹ quæ of France.
 Francorum adjacet imperio. Quod videns consul Andegavensis, The count
 [qui supremus] hostis [ejus] erat, qui nimirum filiam regis of Anjou
 Henrici duxerat,² quæ imperatrix Alemanniæ fuerat, et sacra- claims
 menta de regno Angliæ acceperat; unde et Angliam calumnia- England.
 bantur sponsus et sponsa; cepit tamen inducias cum rege
 Stephano. Videbat enim se ad præsens regias vires non posse
 perfringere, tam pro multitudine probitatis quam pecuniæ,
 quæ adhuc ex abundantia thesauri regis Henrici³ supererat.
 Cunctis igitur prospere gestis, in ipso vestibulo Natalis rediit
 rex in Angliam clarus. Hii ergo duo anni regis Stephani The king
 prosperrimi fuerunt. Tertius vero, de quo dicemus, mediocris returns to
 et intercisus; duo vero ultimi exitiales et prærupti. England.

MCLX. — III. — MCXXXVIII.

Stephanus vero rex⁴ tertio anno, et in ipso ingressu Angliæ A.D. 1138.
 provolavit ad Bedefordiam, et in vigilia Natalis Domini et Stephen be-
 toto Natali obsedit eam: quod etiam multis Deo⁵ displicuisse sieges and
 visum est, quia sollemnitates sollemnitatum parvi vel nihili takes Bed-
 pendebat. Reddita ei Bedefordia in Scotiam promovit exer- ford.
 citum. Rex namque Scottorum, quia sacramentum fecerat,⁶ Scottish
 quasi sub velamento sanctitatis⁷ execrabiler egit. Mulieres invasion.
 gravidas findebat,⁸ et fetus anticipatos abstrahabat,⁸ pueros
 super acumina lancearum jactabant, presbyteros super altaria
 detruncabant, crucifixorum capita abscisa super cæsorum cor-
 pora reponebant, mortuorum vero capita mutuantes super
 crucifixa reponebant. Quæcunque igitur Scoti attingebant, Cruelties of
 omnia erant plena horroris et immanitatis. Aderat clamor the Scots.

¹ "Eustachius filius regis Stephani
 "devenit homo regis Francorum de
 "Normannia." M. in marg.

² duxerat] om. M.

³ Henrici] defuncti, H. H.

⁴ rex] impiger, ins. H. H.

⁵ multis Deo] Deo et multis, C.

⁶ fecerat] filix regis Henrici, ins.
 H. H.

⁷ sanctitatis] per suos, ins. H. H.

⁸ findebat, abstrahabat] findebant,
 abstrahabant, H. H.

A.D. 1138. mulierum, ejulatus senum, morientium gemitus, viventium ^{H. Hunt.} desperatio. ^{222 a.}

Stephen
ravages
southern
Scotland.

Risings in
Wales and
England.

Rex igitur Stephanus assurgens combussit et destruxit australes partes David; ipso quidem David non audente ei congregari. Post Pascha vero exarsit rabies proditorum nefanda, quidam namque proditorum, Talebot, tenuit contra regem castellum Herefordiæ in Wales, quod tamen rex per obsidionem in sua recepit. Robertus consul, filius regis Henrici,¹ tenuit contra eum castellum de Bricstoke, et aliud vocatum Spelde.² Willelmus Lovel tenuit oppidum de Carri, Paganellus Ludelwe, Willelmus de Moun Dunestor, Robertus Lincolnæ Wartam, Eustachius filius Johannis Meltun, Willelmus filius Alani Salopesbiriæ, quod rex cepit armis, captorumque nonnullos suspendit. Quod audiens Walkelinus, qui tenuit

^{H. Hunt.}
^{222 b.}

The king of
Scots ad-
vances to
Northaller-
ton. Arch-
bishop
Thurstan
raises an
army against
him.

oppidum de Dovre, reginæ se obsidem tradidit.³ Occupato igitur rege circa australes partes Angliæ, David rex innumera-
bilem exercitum promovit in Angliam, contra quem proceres Borealis Angliæ admonitione et jussu Thurstani Eboracensis archiepiscopi restiterunt viriliter, fixo standato⁴ apud Alvertun.⁵ Cum autem morbi causa non posset archiepiscopus interesse pugnæ, misit loco sui Radulfum episcopum Orcadensem; qui stans in acie media loco eminenti hujusmodi usus est incentive:

Address of
the bishop of
Orkney to
the York-
shire army.

“Proceres Angliæ, clarissimi Normannigenæ, meminisse [enim] vestri vos nominis et generis præliaturos [deceat], perpendite qui, et contra quos, et ubi bellum geratis; vobis⁶ enim nemo impune restitit: audax Francia vos experta delituit,⁷ ferax Anglia vobis capta succubuit, dives Apulia vos sortita refluuit, Jerusalem famosa, et insignis Antiochia, se vobis utraque supposuit. Nunc autem Scotia vobis rite subjecta repellere conatur, inermem præferens temeritatem, rixæ magis quam pugnæ aptior. In quibus quidem nulla viget⁸ vel militaris scientia, vel præliandi peritia, vel moderandi gratia. Nullus ergo verendi locus, sed potius verecundiæ, quod hii, quos semper in patria sua petivimus et vicimus, in patriam nostram ritu transverso ebrii dementesque convolarunt. Quod tamen vobis ego, præsul et

¹ *Henrici*] nothus, ins. H. H.

² *Spelde*] Slede, H. H.

³ *obsidem tradidit*] obsidenti reddidit illud, H. H.

⁴ *standato*] standard, H. H.

⁵ “Nota de Scotis et de Standard
“ubi victi sunt.” M. in marg.

⁶ *vobis*] non, præf. C., M.

⁷ *experta delituit*] ex parte delituit, M.

⁸ *viget*] om. H. H.

H. Hunt,
222 b.

“ archipræsulis nostri loco situs, Divina providentia factum
 “ denuncio, ut hii, qui in hac patria templa Dei violaverunt,
 “ altaria cruentaverunt, presbyteros occiderunt, nec pueris
 “ nec prægñantibus pepercerunt, in eadem condignas facinoris
 “ sui luant pœnas. Quod justissimum Suæ dispensationis¹ ar-
 “ bitrium per vestras manus hodie perficiet Deus. Attollite igi-
 “ tur animos, virie legantes, et adversus hostem nequissimum
 “ freti² virtute patria, immo Dei præsentia exsurgite. Neque
 “ vos temeritas eorum moveat, cum illos tot vestræ virtutis
 “ insignia non deterreant. Illi nesciunt armari se in bello,
 “ vos in pace armis exercemini, ut in bello casus belli dubios
 “ non sentiatis. Tegitur vobis galea caput, lorica pectus,
 “ ocreis crura, totumque clypeo corpus; ubi feriat hostis,³
 “ quem ferro circumseptum conspicit? Procedentes igitur
 “ adversus inermes ac nudos quid dubitamus? An numerum?
 “ sed non tam numerus multorum quam virtus paucorum
 “ bellum conficit; multitudo enim disciplinæ insolens ipsa
 “ sibi est impedimento in prosperis ad victoriam, in adversis
 “ ad fugam. Præterea majores vestri multos pauci sæpe
 “ vicerunt. Quid ergo conferet gloria parentalis, exercitatio
 “ sollemnis, disciplina militaris, nisi multos pauciores vincatis?
 “ Sed jam finem dicendi [suadet] hostis inordinate prouens,
 “ et, quod animo meo valde placet, disperse confluens. Vos
 “ autem archipræsulis vestri loco, qui hodie commissa in
 “ Domini domum, in Domini sacerdotes, in Domini gregem
 “ pusillum vindicaturi estis, si quis vestrum præliaturus oc-
 “ cubuerit, absolvimus ab omni pœna peccati in nomine
 “ Patris,⁴ Cujus creaturas fœde et horribiliter destruxerunt,
 “ et Filii, Cujus altaria maculaverunt, et Sancti Spiritus, a
 “ Quo sublimatos insane ceciderunt.”

A.D. 1133.
 August.
 Exhortation
 of the
 bishop of
 Orkney
 before the
 battle of the
 standard.

Respondit omnis populus Anglorum,⁵ “ Amen, amen; ” ex-
 clamavitque exercitus Scottorum insigne patrium, et⁶ usque
 ad cœlum, “ Albani, Albani.” Exstinctus autem clamor est
 ictuum immanitate et horrendo fragore.

Principium pugne.

Acies Leonensium, qui gloriam primi ictus rege invito arri-
 puerant, amentalibus missilibus et lanceis super aciem equitum
 nostrorum loricatam percutiunt, quasi muro ferreo offendentes, guard.

The men of
 Lothian in
 the van-

¹ *dispensationis*] dispositionis,
 H. H.

² *freti*] om. M.

³ *hostis*] non reperit, ins. H. H.

⁴ *Patris*] et Filii et Spiritus
 Sancti, ins. M. ; Amen, ins. C.

⁵ *Anglorum*] et resonuerunt mon-
 tes et colles, ins. H. H.

⁶ *et*] ascendit clamor, ins. H. H.

A.D. 1138. impenetrabiles invenerunt. Viri vero sagittarii equitibus im- H. Hunt.
222 b.
August. mixti obnubilantes eos nimirum inermes penetrabant. Tota
Battle of the Standard. namque gens Normannorum et Anglorum in una acie circum

STANDARD conglobata persistebant immobiles. Percusso igitur sagitta summo duce Loenensium ipse corruit, et tota gens eorum in fugam conversa est. Offensus namque Deus excelsus erat eis, et omnis virtus eorum tanquam araneorum contextio demolita. Quod videns acies Scottorum, quæ ex alia parte acerrime pugnabat, animo deliquit et fugæ indulisit. Regalis autem acies, quam ex pluribus gentibus rex David constituerat, simul ubi hoc vidit, cœperunt primum sigillatim, postea catervatim aufugere, rege jam pene solo persistente.

Quod amici regis videntes, coegerunt eum sonipede arrepto terga dare. Filius autem regis strenuissimus, non attendens ad hæc, quæ fieri suis videbat, sed soli gloriæ et virtuti inhians, fugientibus reliquis fortissime [assiluit]¹ aciem hostium, et miro impetu percussit. Sola namque acies ejus equis residebat, ex Anglis videlicet et Normannis composita, qui patris in familia conversabantur. Equitantes autem nulla² ratione

Flight of David, continued resistance of his son. diu persistere potuerunt contra milites loricatorum pede persistentes, et immobiliter coacervatos; sed lanceis confractis et equis vulneratis aufugere quidem, gloriose tamen re gesta, compulsi sunt.

Complete victory of the English. Undecim millia Scottorum³ fama refert occisa, extra eos qui segetibus et silvis perempti sunt. Nostri vero minimo sanguine fuso⁴ feliciter triumpharunt. Cujus pugnæ dux fuit Willelmus consul de Albemarle, et Willelmus Piperellus de Nottingham, et Walterus Espec, et Illebertus de Lasci, cujus frater ibi ex omnibus solus equitibus occisus est. Cujus eventus belli cum regi Stephano nunciatus esset, ipse et omnes qui aderant summas Deo gratias exsolverunt. Hoc bellum mense Augusti factum est.

Names of the leaders. Undecim millia Scottorum³ fama refert occisa, extra eos qui segetibus et silvis perempti sunt. Nostri vero minimo sanguine fuso⁴ feliciter triumpharunt. Cujus pugnæ dux fuit Willelmus consul de Albemarle, et Willelmus Piperellus de Nottingham, et Walterus Espec, et Illebertus de Lasci, cujus frater ibi ex omnibus solus equitibus occisus est. Cujus eventus belli cum regi Stephano nunciatus esset, ipse et omnes qui aderant summas Deo gratias exsolverunt. Hoc bellum mense Augusti factum est.

Theobald made archbishop of Canterbury. Et in Adventu Domini concilium apud Londonias Albericus, Romanæ ecclesiæ legatus, et Ostiensis episcopus, tenuit. Et ibi, annuente rege Stephano, Teobaldus abbas Beccensis Cantuariensis archiepiscopus effectus est.

A.D. 1139. Rex Stephanus⁵ post Natale castellum de Spelde cepit obsidione; perrexit autem post hæc in Scotiam, ubi cum rem

Invasion of Scotland.

¹ *assiluit*] om. C., M.

² *nulla*] in illa, C., M.

³ *Scottorum*] in eo campo, ins. H. H.

⁴ *fuso*] om. H. H.

⁵ *Rex Stephanus*] Anno quarto,

præf. H. H. Here the original compiler makes an error in his computation of the year, which falsifies the chronology as far as A.D. 1152; by omitting to note the years of the eras which he uses, in their proper place.

H. Hunt.
223 a.

Marte et Vulcano ducibus ageret, rex David concordari coactus est. Henricum igitur filium regis Scottorum secum ducens in Angliam cepit Ludelawe, ubi idem Henricus unco ferro equo abstractus pene captus est; sed ipse rex eum ab hostibus splendide retraxit. Inde re imperfecta Oxenfordiam petiit, ubi res infamia notabilis et ab omni consuetudine remota comparuit. Rex namque Rogerum episcopum Saresbiriensem, et Alexandrum Lincolniensem episcopum, ipsius nepotem, cum pacifice suscepisset, violenter in curia sua cepit, nihil justitiæ recusantes, et iudicium æquitatis poscentes. Ponens igitur ibidem Alexandrum in carcerem, Rogerum secum duxit ad castellum de Devise, quo non erat splendidius inter fines Europæ; angarians igitur eum jejunii tormento, et filii ejus, qui cancellarius erat regis, laqueum collo circumnectens ut suspenderetur; tali modo oppidum¹ sibi extorsit; male recordans bonorum quæ introitu regni sui præ omnibus aliis ei congesserat. Talem ei devotionis suæ retributionem exhibuit. Similiter cepit Sireburnam, quod parum Divisis decore cedebat; accipiensque thesauros episcopi comparavit inde Constantiam sororem Lodowici regis Francorum ad opus Eustachii filii sui. Rex inde rediens Alexandrum, quem dimiserat in captione apud Oxenfordiam, duxit secum ad Neuvercam. Ibi quidem construxerat episcopus super flumen Trente castellum² vernantissimum, in loco amœnissimo. Quo cum venisset rex, episcopo indixit jejunium non legitimum, astruens fide data eum omni cibo cariturum, donec castellum redderetur. Vix igitur episcopus lacrymis et precibus a suis obtinere potuit, ut castrum suum a jure suo in extraneorum custodiam deponerent. Similiter redditum est ei aliud castrum vocatum Eslaforde,⁴ neque forma neque situ a prædicto secundum. Non longe post, cum Henricus Wintoniensis, frater regis, jam legatus Romanæ ecclesiæ, concilium apud Wintoniam teneret, ipse et Teobaldus episcopus Cantuariensis, et omnes episcopi qui aderant, ad pedes regis devoluti sunt, devotissima supplicatione poscentes, ut episcopis prædictis suas possessiones redderet, ut omnia in eis commissa regi benigne condonarent. Sed rex pravorum consilio tot et tantorum tam venerandam prosternationem despiciens, nihil eos impetrare permisit. Ob quod patefacta est domus regis Stephani finitivæ condemnationi. Statim namque filia regis Henrici, quæ erat imperatrix Alemanniæ, cui Anglia juramento addicata⁴ fuerat, venit in Angliam.

A.D. 1139.

Stephen besieges Ludlow;

he goes to Oxford and arrests the bishops of Salisbury and Lincoln.

He extorts the surrender of their castles, Devizes, Sherborne, and Sleaford.

The other prelates intercede in vain.

Return of the empress.

¹ oppidum] castellum, H. H.

² castellum] florida compositione, in H. H.

³ Eslaforde] Slaforde, H. H.

⁴ addicata] dedicata, H. H.

A.D. 1139. Quam cum rex obsedisset apud Arundel, vel perfida credens ^{H. Hunt. 223 a.}
 The empress goes to Bristol. consilia, vel quia castrum videbat inexpugnabile, iter intermisit apud ¹ Brisstouwe. Eodem anno Rogerus episcopus prædictus tam mœrore quam senio defectus ² demarcuit.

Death of bishop Roger of Salisbury. Stupeant igitur omnes lecturi tantam, tam subitam, rerum mutationem. Viro ³ namque præfato tot a juventutis exordio bona contigerant, et sine interpolatione in cumulum creverant, ut diceremus in eo fortunam suæ volubilitatis ⁴ oblitam; nec aliquibus adversis in tota vita sua potuit affici, donec tantæ miseriæ cumulus simul confluens in extremis eum præfocavit. Nullus enim de felicitatis assiduitate confidat. Nullus de fortunæ stabilitate præsumat. Nullus in rota volubili confixam superesse contendat.

MCLXI.—V.—MCXXXIX.⁵

A.D. 1140. Quinto anno post Natale rex Stephanus Nigellum Elyensem ^{H. Hunt. 223 b.}
 Nigel bishop of Ely driven from his see. episcopum de episcopatu suo ejecit, ⁶ quia nepos prædicti episcopi Saresbiriensis erat, a quo odii incentivum in progeniem traxerat; ubi autem ad Natale vel ad Pascha fuerit, dicere non attinet. Jam quippe curiæ sollemnes et ornatus regii schematis ab antiquo serie descendens prorsus evanuerat.

Decline of the national prosperity. Ingens copia thesauri deperierat; pax in regno nulla; cædibus, incendiis, rapinis omnia exterminabantur; clamor et luctus et horror ubique, unde sic dictum est elegiace:

Quis mihi det fontem, quid enim potius lacrymarum?

Ut lacrymer patriæ gesta nefanda meæ.

Advenit caligo Stygis dimissa profundo,

Quæ regni faciem conglomerata tegit.

Ecce furor, fremitus, incendia, furta, rapinæ,

Cædes, nulla fides, consociata ruunt.

Jam furantur opes, et opum dominos, et in ipsis

Sopitos castris, O nova furta, premunt.

Perjurare, fidem mentiri, nobile factum,

Prodere vel dominos actio digna viris.

Concio prædonum cimiteria, templa, refringit,

Namque sacerdotes, res miseranda, rapit.

Detorquent unctos Domini, simul et mulieres,

Proh pudor! ut redimant, excruciare student.

¹ *iter intermisit apud*] ire per-misit ad, H. H.

² *defectus*] confectus, H. H.

³ *Viro*] Uno, C. M.

⁴ *volubilitatis*] nobilitatis, C., M.

⁵ This should be, according to the computation hitherto observed, 1162 and 1140.

⁶ *ejecit*] fugavit, H. H.

H. Hunt.
223 b.

Affuit ergo fames, consumpta carne gementes,
Exhalant animas ossa, cutisque vagas.
Quis tantos sepelire queat cœtus morientum,
Ecce Stygis facies, consimilisque lues!

A.D. 1140.
Lamentation.

MCLXII.—VI.—MCXL.¹

Sexto anno rex Stephanus Lincolnæ urbem infra Natale obsedit, cujus munitiones fraudulentè ceperat Ranulphus comes Cestrensis. Seditque usque ad Purificationem.² Tunc namque Ranulphus prædictus adduxit secum Robertum filium regis Henrici,³ et alios proceres validissimos, ad obsidionem dissolvendam. Cum autem consul audacissimus paludem pene intransibilem vix pertransisset, in ipsa die aciebus dispositis regem bello aggressus est. Ipse cum suis aciem primam construxerat, secundam illi quos rex Stephanus exhæreditaverat; tertiam Robertus dux magnus cum suis, a latere vero turma Walensium magis audacia quam armis instructa. Tunc consul Cestrensis, vir bellicosus et armis insignis,⁴ Robertum consulem aliosque proceres sic alloquitur: "Gratias tibi, dux, magne nas vel multas, vobisque proceres, et commilitones mei, cum summa devotione persolvo, qui usque ad vitæ periculum amoris affectum mihi magnanimiter exhibuistis. Cum igitur sim vobis causa periculi, dignum est, ut me periculo prius ingeram, et infidissimi regis, qui datis induciis pacem fregit, aciem prius allidam. Ego quidem tam de regis injustitia quam de mea confidens virtute, jamjamque regalem cuneum diffindam,⁵ gladio mihi per hostes medios viam parabo; vestræ virtutis est sequi me præeuntem, et imitari percutientem. Jam videor animo mihi præsago regias acies transvolare,⁶ regem gladio transverberare." Dixerat. Dux autem Robertus sic juveni respondit, et in loco stans eminenti hujuscemodi orationem habuit: "Non indignum est, quod ictus primi dignitatem tibi vendices,⁷ tam ex nobilitate quam ex virtute, qua præcellis. Si tamen de nobilitate contendas, ego filius regis et nepos regis non antecellor; si de virtute, hii sunt multi, quibus nemo viventium potest præferri probitate.

A.D. 1141.
January.
The king besieges
Lincoln,
until February 2.

The earls of
Chester and
Gloucester
attempt to
raise the
siege.

Oration of
the earl of
Chester.

Answer of
the earl of
Gloucester.

¹ MCLXII.—MCXL.] These should be 1163 and 1141; see above p. 162.

² Purificationem] Sanctæ Dei genitricis Mariæ, ins. H. H.

³ Henrici] generum ipsius, ins. H. H.

⁴ insignis] coruscans, H. H.

⁵ diffindam] difundam, M.

⁶ transvolare] proceres pedibus conculcare, add. H. H.

⁷ tibi vendices] poscis, H. H. The speech is in several points somewhat abbreviated.

A.D. 1141.
February.
Oration of
the earl of
Gloucester
before the
battle of
Lincoln.

He reviews
the king's
allies.

“ Sed longe alia me movet ratio. Rex enim contra sacramen-
“ tum, quod sorori meæ fecit, regnum crudeliter usurpavit, H. Hunt.
223 b.
“ et omnia conturbans multis millibus causa necis exstitit, et
“ exemplo sui nihil juris habentibus terras distribuit, jure
“ possidentibus diripuit. Ab ipsis nequiter dehæredatis,¹ Deo²
“ cooperante et vindictam subministrante, prius aggrediendus
“ est. Respiciet, Qui judicat populos, *et cætera*,³ et injustum
“ juste appetentes in hac tanta⁴ necessitate non relinquet.
“ Unum vero est, procures, quod vobis animo firmiter ingerere
“ volo, quod per paludes, quas pertransistis, nulla potest esse H. Hunt.
224 a.
“ fugientibus reversio. Hic igitur vel vincendum vel suc-
“ cumbendum est, spes fugæ nulla. Hoc solum superest, ut
“ in urbem gladiis viam paretis. Hoc quod fugere nusquam
“ potestis, illud est quod hodie, Deo vobis adjuvante, victo-
“ riam præstabit. Necesse enim ut ad probitatem confugiat,
“ cui non potest esse aliud diffugium. Cives autem Lincolnæ,
“ qui stant urbi suæ proxime in impetus gravedine ad domos
“ suas transfugere videbitis. Verumtamen contra quos geratis
“ bellum attendite. Alanus Brittonum dux contra nos, immo
“ contra Deum, procedit armatus, vir nefandus, et omnium
“ genere scelerum pollutus, malitia parem nescius, cui nun-
“ quam nocendi defuit affectus, cui se non esse crudelitatem
“ comparabilem, solum et supremum videtur opprobrium. Pro-
“ cedit contra vos comes Mellensis, doli callidus, fallendi
“ artifex, cui innata est in corde nequitia, in ore fallacia, in
“ opere pigritia, glesus corpore,⁵ magnanimus ore, pusillani-
“ mus corde,⁶ ad congregiendum ultimus, ad digrediendum
“ primus, tardus ad pugnam, velox ad fugam.⁷ Procedunt
“ cæteri consules et procures, latrociniis assueti, rapinis deli-
“ buti, homicidiis saginati, omnes tandem perjurio contami-
“ nati. Vos igitur, viri fortes, quos rex Henricus erexit, iste
“ dejecit; ille instruxit, iste destruxit; erigite animos, et de
“ virtutibus vestris, immo de Dei justitia confisi, vindictam
“ vobis a Deo oblatam de facinorosis præsumite, et gloriam
“ vobis immarcescibilem et posteris vestris præfigite. Et jam
“ si vobis idem animus est, ad hoc Dei judicium perpetrân-
“ dum, progressionem vovete, fugam abjurate, erectis in

¹ *dehæredatis*] de exhæredatis, C.,
M.

² *Deo*] summo iudice, H. H.

³ *et cætera*] in æquitate de excelso
cælorum habitaculo, H. H.

⁴ *tanta*] vita, M.

⁵ *glesus corpore*] gloriosus corde,
H. H.

⁶ *corde*] opere, H. H.

⁷ *fugam*] The invectives against
the earl Hugh and the count of Au-
male, the adulterous earl and Simon
of Northampton, given by Henry of
Huntingdon, are here omitted.

H. Hunt.
224 a.

“cælum unanimiter dextris.” Vix finierat, et omnes extensis in cælum manibus terribili clamore fugam abjuraverunt, et se in armis colligentes, in hostes splendide progrediuntur. A.D. 1141.
February.
Enthusiasm
of the army.

Rex interea Stephanus, curarum magnis exæstuans fluctibus, missam in tanta sollemnitate audierat. Cum autem de more cereum rege dignum Deo offerens manibus Alexandri [episcopi] imponeret, confractus est. Hoc fuit signum regiæ contritionis; cecidit autem super altare pixis, cui Corpus Domini inerat, abrupto vinculo, præsentē episcopo: hoc fuit signum regiæ ruinæ. Proinde rex strenuissimus egreditur, aciesque cum summa securitate bello disponit. Ipse pedes circa se omnem multitudinem loricorum equis abductis strictissime collocavit; consules cum suis in duabus aciebus equis pugnaturs instituit; sed admodum parvæ equestres acies illæ comparuerunt. Paucos enim ficti et factiosi consules adduxerant; acies autem regalis maxima erat, uno tantum scilicet regis insignita vexillo. Tunc quia rex Stephanus festiva caruit voce, Baldevino,¹ magnæ nobilitatis viro, sermo exhortarius ad universum cœtum injunctus est. Qui loco stans [excelso] omnium oculis in eum erectis, ubi attentionem eorum modesta taciturnitate stimulavit, sic exorsus est:

“Omnes qui aciebus dispositis conflicturi sunt, tria prævidisse oportet, primum justitiam causæ, deinde militum copiam, postremo astantium probitatem. Justitiam causæ, ne periculum animæ incurratur; copiam militum, ne hostium innumerositate comprimaturs;² probitatem astantium, ne numero confisa, debilibus tamen innixa, subruatur. In hiis omnibus negotium, quo tenemur, expeditum conspicimus. Causæ namque nostræ justitia est, quod regi ea, quæ coram Deo vovimus servantes, contra suos in eum perjuros in periculum mortis astamus. Numerus vero nobis in equitibus non inferior, in peditibus confertior. Probitatem vero tot consulum, tot militum bellis semper assuetorum, quis vocibus exæquet? Virtus autem ipsius regis infinita vobis loco perstabit millium. Cum igitur sit in medio vestrum dominus vester unctus Domini, cui fidem devovistis, votum Deo persolvite, tanto³ donativum magis a Deo accepturi, quanto fidelius et constantius pro rege vestro fidi contra infidos, legitimi contra perjuros pugnaveritis. Securi quoniam et summa repleti confidentia, contra quos bellum geratis perpendite. Roberti ducis vires notæ sunt. Ipse quidem de

Evil omen
on the king's
side.

Stephen's
preparations.

Oration of
Baldwin as
Stephen's
spokesman.

H. Hunt.
224 b.

¹ Baldevino] Filio Gilberti, ins.
H. H.

² comprimaturs] condeprimatur,
C. M.

³ tanto] tantum, C.

A.D. 1141.
February.
Speech of
Baldwin
before the
battle of
Lincoln.

“ more¹ multum minatur, parum operatur; ore leoninus, corde H. Hunt.
“ leporinus; clarus eloquentia, obscurus inertia. Consul autem 224 b.
“ Cestrensis, vir audacia irrationabilis, promptus ad conspiran-
“ dum, inconstans ad perficiendum, ad bellum impetuosus,
“ periculi improvidus, altiora se machinans, impossibilibus²
“ anhelans, assiduorum paucos adducens, convenarum dispersam
“ multitudinem congregans; nihil habet quo timeri debeat;
“ semper enim quidquid viriliter incepit, effeminate reliquit.
“ In omnibus gestis suis infortunata rem agens, vel in con-
“ gressibus victus aufugit, vel si raro victor exstitit, majora
“ victis detrimenta sustinuit. Walenses autem, quos secum
“ adduxit, soli nobis despectui sint, qui inermem bello præ-
“ ferunt temeritatem, arte et usu bellî carentes, quasi pecora
“ decurrunt in venabula; alii vero tam proceres quam milites,
“ transfugæ et gyrovagi, utinam plures numero adducerentur,
“ qui quanto numero plures, tanto effectu deteriores. Vos
“ igitur consules, et consulares viri, si meminisse namque vos
“ decet vestræ virtutis et nobilitatis, hodie probitates vestras
“ innumerosas in cacumen florentissimum extollite, et patrum
“ imitatores filiis vestris sempiternum splendorem relinquit.
“ [Assiduitas itaque victoriarum incentivum fit vobis confi-
“ gendi;] assiduitas infortuniorum incentivum fiet illis vel fu-
“ giendi. Jam siquidem, ni fallor, eos advenisse poenitet; jam
“ de fuga meditantur, si locorum asperitas admittat. Cum ergo
“ illis nec configere, nec confugere sit possibile, quid aliud
“ egerunt, nisi quod vobis, Dei nutu, et se et impedimenta sua
“ obtulerunt? Equos itaque eorum, arma, et ipsorum corpora
“ ditioni nostræ subjecta conspicitis. Extendite igitur animos
“ vestros, et dextras inexpugnabiles, viri bellicosi, ad diripien-
“ dum cum summo tripudio, quod Ipse vobis obtulit Deus.”
Sed jam antequam orationis seriem terminaret, clamor adest
hostium, clangor lituorum, equorum fremitus, terræ sonitus.

Principium pugnae.

The king's
army is
thrown into
confusion on
the first
charge.

Acies exhæreditorum, quæ præibat, percussit aciem re-
galem, in qua consul Alanus, et ille de Mellent, et Hugo
consul de Estangle, et Simon comes, et ille de Warennæ
inerant, tanto impetu, quod statim quasi in ictu oculi dis-
sipata est, et divisio eorum in tria³ devenit. Alii namque
eorum occisi sunt, alii capti, alii aufugerunt. Acies cui princi-
pabatur consul de Albemarle, et Willelmus Yprensis,⁴ percussit
Walenses, qui a latere procedebant, et in fugam coegit. Sed

¹ more] morte, C., M.

² impossibilibus] in possessioni-
bus, M.

³ tria] terra, C. M.

⁴ Yprensis] a Flandria oriundus,
ins. H. H.

H. Hunt.
224 b.

acies consulis Cestrensis percussit cohortem prædicti consulis, et dissipata est in momento, sicut acies prior. Fugiant ergo omnes equites regis, et Willelmus Yprensis, vir¹ magnæ prohibitatis. Qui cum esset belli peritissimus, videns impossibilitatem, distulit regi auxilium suum in tempora meliora. Rex itaque Stephanus cum acie sua pedestri relictus est in medio hostium. Circuierunt ergo eum, et in circuitu expugnabant, sicut castellum solet assiliri. Tunc vero horrendi belli faciem videres in circuitu regalis aciei, ignem prosilientem ex galearum et gladiatorum collisione, stridorem horrendum, clamorem terrificum: resonabant colles, resonabant undique² muralia. Impetu igitur equorum regalem turmam offendentes, quosdam cædebant, quosdam sternebant, nonnullos abstractos capiebant. Nulla eis quies, nulla respiratio dabatur, nisi in ipsa parte qua rex fortissimus stabat, horrentibus inimicis incomparabilem ictuum ejus immanitatem. Quod ubi comes Cestrensis comperit, regis invidens gloriæ, cum omni pondere armatorum irruit in eum. Tunc apparuit vis regis fulminea bipenni maxima cædens hos, diruens illos. Tunc novus oritur clamor; omnes in eum, et ipse in omnes. Tandem regia bipennis confracta est. Ipse gladio abstracto dextra regis digno, rem mirabiliter agit, donec et gladius confractus est. Quod videns Willelmus de Kahaines, miles validissimus, irruit in eum, et eum galea arripiens voce magna clamavit: "Huc omnes, huc! regem teneo." Advolant omnes, et capitur rex. Capitur etiam Baldewinus, qui orationem fecerat,³ multis confossus vulneribus,⁴ ubi egregie resistendo gloriam meruit sempiternam. Capitur etiam Ricardus filius Ursi, qui in ictibus dandis et recipiendis gloriosus apparuit. Adhuc, capto rege, pugnabat acies regalis; nec enim circumventi fugere poterant, donec omnes vel capti vel cæsi sunt. Civitas ergo hostili lege direpta est, et rex in eam miserabiliter introductus est.

A.D. 1141.
February.
Flight of
the king's
forces.Stephen's
brave resist-
ance.He is taken
by William
of Kahaines.H. Hunt.
225 a.

Dei⁵ ergo judicio circa regem peracto, ducitur ad imperatricem, et in turri de Bristowe captivus imponitur. Imperatrix ab omni gente Anglorum suscipitur in dominam, exceptis Kentensibus, ubi regina et Willelmus Yprensis contra eam⁶ pro viribus repugnabant. Suscepta est prius a legato Romano Wintoniensi episcopo, et mox a Londoniis.⁷ Erecta est autem in

Stephen
imprisoned
at Bristol.¹ *vir*] exconsularis, ins. H. H.² *undique*] urbis, H. H.³ *fecerat*] persuasoriam, ins. H.
H.⁴ *vulneribus*] multis contritus ictibus, ins. H. H. "Hic capitur rex
"Stephanus in bello apud Lincol-"niam, et traditur [Matildi impera-
"trici." M. in marg.⁵ *Dei*] De, M.⁶ *eam*] omnes, M.⁷ *Londoniis*] Londoniensibus, H.
H.

A.D. 1141.
Triumph of
the empress.
She is
driven out
of London.

She besieges
the castle of
the bishop
of Winchester.

The earl of
Gloucester
taken and
exchanged
for Stephen.

superbiam intolerabilem, quia suis incerta belli prosperavissent, et omnium fere corda a se alienavit. Igitur sive subdolorum instinctu, sive Dei nutu, immo quidquid homines egerint Dei nutu est, expulsa est a Londoniis. Irritata igitur muliebri angore, regem unctum Domini in compedibus poni jussit. Post dies autem cum avunculo suo rege Scottorum, et fratre suo Roberto, viribus coactis, veniens obsedit turrin Wintoniensis episcopi. Episcopus autem misit pro regina, et Willelmo Yprensi, et pro universis fere proceribus¹ Angliæ. Factus est igitur exercitus utrinque magnus. Dimicabant ergo quotidie non congressibus acierum, sed militarium amfractuum circuituionibus. Non enim sicut in belli cæcitate confundebantur gesta, sed patebat cujusque probitas, et gloria pro meritis aderat, ut mora illa pro hiis omnibus voluptuosa videretur in illustrium splendoribus excelsis. Venit tandem exercitus Londonias,² et aucti innumerosæ, qui contra imperatricem contendebant, fugere eam compulerunt. Capti sunt in fuga multi. Captus est Robertus frater imperatricis, in cujus turri rex captivus erat; cujus sola captione rex evadere poterat. Absolutus est uterque. Sic ergo rex Dei justitia miserabiliter captus, Dei misericordia liberatus est, et ab Anglorum proceribus cum magno susceptus est gaudio.

H. Hunt.
225 a.

MCLXIII.——VII.——MCXLII.³

A.D. 1142.
Battle at
Wilton.

Septimo anno rex Stephanus construxit castrum apud Wiltoniam. Tunc superveniens multitudo hostium ex insperato, cum regii milites circuituionibus incepissent, et non possent resistere, regem in fugam compulerunt. Capti sunt ex suis plerique, captus est autem Willelmus Martel dapifer regis, qui pro redemptione sua dedit insigne castellum de Siresburna.

The empress
besieged at
Oxford, es-
capes on the
ice to Wal-
lingford.

Eodem anno rex obsedit imperatricem apud Oxenfordiam post festum Sancti Michaelis usque ad Adventum Domini. In eo quippe termino non procul a Natali aufugit imperatrix per Tamisiam glaciata albis circumamicta vestibus, reverberatione nivis et similitudine fallentibus oculos obsedenti; fugit autem ad castellum de Walingforde, et sic Oxenfordia regi reddita est.

MCLXIII.——VIII.——MCXLII.⁴

A.D. 1143.
Council at
London.

Octavo anno rex Stephanus interfuit concilio Londoniis in media Quadragesimæ: quod quia nullus honor vel clericis vel

¹ *proceribus*] totius ins. M.

² *Londonias*] Londoniensis, H.

H.

³ *MCLXIII.——MCXLII*] Properly

1164 and 1142. See above, p. 162.

⁴ *MCLXIII.——MCXLII.*] Properly 1165 and 1143. See above, p. 162.

H. Hunt.
225 a.

ecclesiæ Dei a raptoribus deferebatur, et æque¹ capiebantur clerici ut laici; tenuit Wintoniensis episcopus² concilium apud Londonias clericis pro tempore necessarium; in quo sancitum est, ne, si aliquis clerico violentas manus ingesserit, ab alio possit absolvi quam ab ipso papa, et in præsentia ejus, unde clericis aliquantulum serenitatis illuxit.³

A.D. 1145.
Measures
for the de-
fence of the
clergy.

Eodem anno cepit rex Galfridum de Magnavilla in curia sua apud Sanctum Albanum, magis secundum retributionem nequitiae consulis, quam secundum jus gentium, magis ex necessitate quam ex honestate. Nisi enim hoc egisset, perfidia consulis regno privatus esset. Igitur, ut rex eum liberaret, reddidit ei turrinam Londoniæ et castellum de Waledene,⁴ et aliud de Plaiseiz. Possessionibus carens consul prædictus invasit abbatiam Rameseyæ, et monachis raptos immisit, et ecclesiam Dei speluncam fecit latronum. Erat autem summæ probitatis, sed summæ in Deum obstinationis; magnæ in mundanis diligentiae, magnæ in Deum negligentiae.

Arrest of
Geoffrey
Mandeville

He surren-
ders his
castles.

Ipo anno ante Natale Wintoniensis episcopus, et postea Cantuariensis archiepiscopus, Romam petierunt de legatione acturi: mortuo jam papa Innocentio, cui successit Cœlestinus.

The arch-
bishop and
bishop of
Winchester
go to Rome.

MCLXV.—IX.—MCXLIII.⁵

Nono anno rex Stephanus Lincolniam obsedit, ubi cum munitionem contra castellum, quod vi obtinebat consul Cestrensis, construeret, operatores ab hostibus præfocati sunt, fere octoginta. Re igitur imperfecta rex confusus abscessit.

A.D. 1144.
Stephen
besieges
Lincoln in
vain.

Anno autem ipso Galfridus consul de Magnavilla regem validissime vexavit, et in omnibus valde gloriosus exstitit. Mense autem Augusti miraculum⁶ justitia Sua dignum Dei splendor exhibuit. Duos namque, qui monachis avulsis ecclesias Dei converterant in castella, similiter peccantes simili poena mulctavit. Robertus Marmyun in ecclesia Coventrensi per-versus exegerat. Porro Galfridus, ut diximus, in ecclesia Rameseyæ scelus idem patraverat. Insurgens Robertus in hostes inter ingentes suorum cuneos coram ipso monasterio solus interfectus est, et excommunicatus morte depascitur æterna. Similiter Galfridus consul, inter acies suas confertas, a quodam pedite vilissimo solus sagitta percussus est. Et ipse

Wickedness
and cata-
strophe of
Geoffrey
Mandeville.

H. Hunt,
225 b.

¹ æque] equo, M.; ex quo, C.

² episcopus] urbis Romanæ legatus, ins. H. H.

³ illuxit] vix eluxit, H. H.

⁴ Waledene] Walingeforde, C. M.

⁵ MCLXV.—MCXLIII.] Properly 1166 and 1144. See above, p. 162.

⁶ miraculum] miraculorum, M.

A.D. 1144.
Fate of
Geoffrey
Mandeville,
of his son,
and servant.

vulnus ridens post dies tamen ex ipso mortuus est¹ excom-
municatus. Ecce Dei laudabilis omnibus sæculis prædicanda
ejusdem sceleris eadem vindicta. Dum autem ecclesia illa
pro castello tueretur,² ebullivit sanguis a parietibus,³ scele-
ratorum determinationem denunciens. Quod multi quidem,
et ego ipse oculis meis inspexi. Quia igitur improbi dice-
bant Deum dormire, excitatus est, et in hoc signo, et in
significato.⁴

H. Hunt.
225 b.

Eodem quippe anno Ernulfus filius consulis, qui post mor-
tem patris ecclesiam incastellatam retinebat, captus est, et
per hoc exsulatus; et princeps militum suorum corruens ab
equo effuso cerebro expiravit: princeps autem peditum suo-
rum, qui solitus erat ecclesias frangere et incendere, dum
mare cum uxore sua transiret, ut multi perhibuerunt, navis
immobilis facta est. Quod monstrum nautis stupentibus, sorte
data rei causam inquirentibus, sors cecidit super eum; quod
cum ille nimirum contradiceret totis viribus, secundo et tertio
sortio jam in eum devenit. Positus autem in scapha est, et
uxor ejus, et pecunia sceleratissime acquisita; et statim navis
cursu velocissimo, ut prius fecerat, sulcat æquora, scapha vero
cum nequissimis subita voragine circumducta in æternum
absorpta est.

Lucius II.
pope.

Eodem anno Cœlestino papa defuncto, Lucius substituitur.

MCLXVI.—X.—MCXLIII.

A.D. 1145.
Stephen
captures
Farringdon.

Decimo rex anno prius in agendis circa discussus Hugonis
Bigot occupatus fuit. Sed in æstate Robertus consul, et inimi-
corum regaliū omnis cœtus castellum construxerant apud
Feredunum. Rex non segnis viribus coactis advolat, et Lon-
donias⁵ innumerosum exercitum duxit. Assilientes igitur totis
viribus castrum, dum Robertus et fautores sui⁶ copias ma-
jores non pro exercitu expectarent, laboriosissima probitate,
non sine sanguinis effusione ceperunt. Tunc demum fortuna
regi cœpit in melius permutari, et in sublime protelari.

His fortunes
improve.

Visit of the
bishop of
Lincoln to
Rome.

Eodem anno Alexander Lincolnæ episcopus iterum Romam
pergens, ab Eugenio papa honorifice est susceptus, cujus mens
semper benigna, cujus discretio semper æqua, cujus facies
[semper] non solum hilaris, sed et jocunda; rediens autem

¹ mortuus est] occubuit, H. H.

² tueretur] teneretur, H. H.

³ parietibus] ecclesiæ et claustrī
adjacentis indignationem Divinam
manifestans, ins. H. H.

⁴ in significato] insignificati, C.,
M.

⁵ Londonias] Londoniensium, H.
H.

⁶ sui] suas, M.

H. Hunt.
225 b.

sequenti anno, cum summa ipsius papæ et totius curiæ gratia, a suis cum maxima reverentia et gaudio susceptus est. Ecclesiam vero suam, quæ in combustione erat deturpata, subtili sic artificio reformavit, ut pulchrior quam in ipsa sui novitate appareret, nec ullius ædificii structuræ intra fines Angliæ cederet.

A.D. 1145.
On his
return he
restores his
cathedral.MCLXVII.—XI.—MCLXV.¹

Undecimo rex anno magnum congregans exercitum, castellum construxit situ inexpugnabile contra Walingford, ubi Ranulphus comes Cestrensis, jam regi concordia conjunctus, cum magnis interfuit copiis. Deinde vero ad regis curiam cum pacifico venisset apud Nordhamptonam, nihil tale metuentem cepit, et in carcerem retransiit, donec ei redderet castellum Lincolniam, quod ab eo dolose acceperat; et cætera quæcunque fuerant ditionis suæ castella. Sic igitur consul eductus a carcere, in liberum restitutus est arbitrium.

A.D. 1146.
Stephen at
Walling-
ford.He compels
the earl of
Chester to
surrender
his castles.MCLXVIII.—XII.—MCLXVI.¹

Duodecimo rex anno ad Natale Domini in urbe Lincolnensi diademate regaliter insignitus est, quo regum nullus introire, prohibentibus quibusdam superstitiosis, ausus fuerat; unde apparet, quantæ rex Stephanus audaciæ, et animi pericula non formidantis fuerit. Post discessum vero regis venit consul Cestrensis Lincolniam cum militaribus copiis, ut assiliret eam. Dux igitur, vir fortissimus et invictissimus, in introitu portæ Borealis occisus est, et ipse consul pluribus amissis fugere compulsus est. Cives igitur victoriosi, summo gaudio repleti, Virgini virginum protectrici eorum laudes et gratias insigniter exsolverunt.

A.D. 1147.
Stephen
wears his
crown at
Lincoln.Attack of
the earl of
Chester
upon him.H. Hunt.
226 a.

Papa Eugenius in Gallias descendit, exhortans plebem Jerosolimis ire, locum sanctum ab inimicis liberare; unde ad Pentecosten rex Franciæ Lodowicus, et consul Flandrensis Theodericus, et consul de Sancto Egidio, et innumerabiles exercitus de universo Franciæ regno, et multi de gente Anglorum, crucibus assumptis, iter Jerosolimitanum arripuerunt, ut paganos, qui ceperant urbem Roheis, expugnarent. Majorem tamen exercitum duxit imperator Alemanniæ Conradus, transiitque exercitus uterque per imperatorem Constantinopolitanum, qui eos postea prodidit.

Pope Eugene-
nius preach-
es the cru-
sade.Crusade of
Conrad and
Lewis.

Mense Augusto profectus est Alexander Lincolnensis episcopus Altisiodorum ad Eugenium papam, qui prius Parisius, tunc ibi morabatur. Ipse quidem a papa honorifice susceptus

The bishop
of Lincoln
at Auxerre.¹ The dates in each case are a year behind the true ones.

A.D. 1147. est, sed ex intempestiva caloris nimietate seminarium languoris attulit in Angliam. Unde mox infirmitati, deinde languori, tandem morti succubuit. H. Hunt.
226 a.

MCLXIX.—XIII.—MCLXVII.¹

A.D. 1148. Anno igitur xiii^o. regis Stephani mortuus est Alexander
 Death of the
 bishop of
 Lincoln. Lincolniensis episcopus, et sepultus est apud Lincolniam in
 Capite Jejunii. Dicenda sunt igitur de viri moribus secundum
 consuetudinem Moysi. Nutritus igitur in summis deliciis a
 Rogero avunculo suo Saresbiriensi episcopo, majores inde
 animos contraxit, quam opportunum esset suis. Siquidem
 præterire volens principes cæteros largitione munerum et
 splendore procurationum, cum proprii redditus ad hoc sufficere
 His charac-
 ter. non possent, a suis summo studio carpebat, unde egestatem
 suam nimietate prædicta comparatam complere posset; nec
 tamen poterat complere, qui semper magis magisque disperge-
 bat. Fuit autem vir prudens, et adeo munificus, ut a curia
 Romana vocaretur magnificus.

Ill success
 of the
 crusaders. Eodem anno exercitus imperatoris Alemanniæ et regis
 Francorum, qui summis ducibus illustrati, cum summa incede-
 bant superbia, ad nihilum devenerunt, quia Deus sprexit eos.
 Ascendit enim in conspectu Dei incontinentia eorum, quam
 exercebant in fornicationibus non occultis, in adulteriis etiam,
 quod Deo valde displicuit, postremo in rapinis et omni genere
 scelerum. Prius itaque fame consternati proditione imperato-
 ris Constantinopolitani, postea ferro hostili emarcuerunt. Rex
 Failure of
 Conrad and
 Lewis. autem Franciæ et imperator Alemanniæ, cum [paucissimis,]
 prius Antiochiam, postea Jerosolimam ignominiose aufugerunt.
 Tunc vero rex Franciæ, quasi aliquid acturus ad detrimentum
 famæ refocillandum, auxilio militum Templi, quod est [in] Jeru-
 salem, et viribus undique congestis obsedit Damascum. Sed
 gratia Dei carens, et ideo nihil proficiens, rediit in Galliam.

Capture
 of Lisbon
 by the
 crusading
 fleet. Interea quidam exercitus navalis virorum non potentum, nec
 alicui magno duci innixi, nisi Deo omnipotenti; quia humiliter
 profecti sunt, optime profecerunt. Civitatem namque in Hyspa-
 nia, quæ vocatur Ulixisbona, et aliam quæ vocatur Almaria,
 et regiones adjacentes, a multis pauci, Deo cooperante, bellis
 obtinuerunt. Vere Dominus superbis resistit; humilibus autem
 dat gratiam. Exercitus namque regis Francorum et impera-
 toris et splendidior et major fuerat,² et a paucissimis contriti
 sunt, et quasi telæ araneorum disternati sunt et demoliti.
 Hiis autem pauperibus, de quibus prædixi, nulla multitudo

¹ MCLXIX.—MCLXVII.] Properly
 1170 and 1148. See p. 162.

² fuerat] quam ille qui prius Jeru-
 salem conquisierat, add. H. H.

H. Hunt.
226 a.

restare poterat, sed quanto eis plures insurgebant, debiliores efficiebantur. Pars autem eorum maxima venerat ex Anglia. A.D. 1148.

Eodem anno appropinquante Natali, Robertus cujus nomen est de Querceto, archidiaconus Legecestrensis, juvenis omni laude dignus, electus est in episcopum Lincolnensem. A cunctis igitur honore tanto dignus habitus, rege et clero et populo cum summo gaudio annuente, benedictionem episcopalem¹ ab archiepiscopo Cantuariensi suscepit, et Epiphania Domini² apud Lincolniam cum summo tripudio, magnus expectatione, major adventu, a clero et populo cum devotione susceptus est. Prosperet ei Deus tempora prava, et juventutem ejus foveat rore sapientiæ, et exhilaret faciem ejus jocunditate spiritali.

Robert de
Chesnei
becomes
bishop of
Lincoln.

MCLXX.—XIV.—MCLXVIII.³

Anno xiv°. Henrico nepoti suo David rex Scottorum virilia tradidit arma. Cum autem congregati essent in sollemnitate illa, rex Scottorum cum viribus suis, et nepos suus cum Occidentalibus Angliæ proceribus; timens rex Stephanus ne Eboracum invaderent, venit in urbem cum maximo exercitu; ibique moratus est per mensem Augustum. Eustachius vero filius regis Stephani, nam et ipse eodem anno virilia sumpserat arma, irruit in terras procerum qui erant cum Henrico filio imperatricis. Nullo igitur contradicente, Marte et Vulcano comitantibus, non modicum eis damnum infixit. Rex vero Scottorum et rex Anglorum, quorum alter erat apud Eboracum, alter apud Cardoil, sibi mutuo caventes, et offendere timentes, per se ipsos divisi sunt, et ad domicilia regnorum repedaverunt.

A.D. 1149.
Henry the
son of the
Empress
knighted.
Stephen
goes to
York. David
to Carlisle,
in mutual
alarm.

MCLXXI.—XV.—MCLXLIX.⁴

Anno xv°. rex Stephanus agminibus congregatis urbem Wyrcestriam pulcherrimam assilivit; et captam incendio deturpavit; castellum tamen, quod urbi inerat, capere non potuit. Urbs namque illa Walleramni consulis de Mellent erat, quam ipse rex Stephanus malo suo ei dederat. Ditatæ igitur spoliis opimis⁵ urbis direptæ,⁶ regales turmae per terras inimicorum remeaverunt, et inde prædam innumerabilem nullo resistente secum reduxerunt.

A.D. 1150.
Stephen
takes Wor-
cester.

¹ *episcopalem*] pontificalem, H. H.

² *Epiphania Domini*] om. H. H.

³ MCLXX.—MCLXVIII.] Properly 1171 and 1149. See above, p. 162.

⁴ MCLXXI.—MCLXLIX.] Properly 1172 and 1150. See above, p. 162.

⁵ *opimis*] om. H. H.

⁶ *direptæ*] directæ, C., M.

MCLXXII. — XVI. — MCL.¹A.D. 1151.
Council at
London.Frequency
of appeals.Stephen be-
sieves the
castle of
Worcester.He is frus-
trated by
the earl of
Leicester.Death of
Geoffrey of
Anjou.His son
Henry mar-
ries the
divorced
wife of the
king of
France.Eustace
invades
Normandy.Neufmarché
taken.

Anno xvi^o, Teobaldus Cantuariensis archiepiscopus, et apo-
stolicæ sedis legatus, tenuit concilium generale apud Londonias
in media Quadragesima, ubi rex Stephanus, et filius suus
Eustachius, et Angliæ proceres interfuerunt, totumque illud
concilium novis appellationibus infrenduit. In Anglia namque
appellationes in usu non erant, donec eas Henricus Wintoni-
ensis episcopus, dum legatus esset, malo suo crudeliter in-
trusit. In eodem namque concilio ad Romani pontificis audi-
entiam ter appellatus est.

H. Hunt.
226 b.

Rex autem Stephanus eodem anno iterum Wyrcestriam
irrupit; et quia castellum anno prædicto capere non potuerat,
ad ejus captionem totis viribus desudavit. Porro cum viriliter
inclusi restarent, duo castella ad illud expugnandum construxit.
Quosdam igitur ex proceribus suis ibidem relinquens ad pro-
pria remeavit. Sed quia mos regius erat, quod multa strenui-
ter inciperet, et segniter exsequeretur, arte consulis de Lege-
cestria castella regis obsidentia demolita sunt, et obsessum
callide liberatum est. Consul etenim prædictus frater erat
consulis de Mellent. Itaque regis studium et labor emarcuit
et evanuit.

Eodem anno consul Andegavium, regis Henrici gener, et
regis Jerosolimitani filius, vir magnus et clarissimus, mortis
concessit legibus. Igitur Henrico filio suo primogenito An-
degaviam et Normanniam contradidit; et jus hæreditarium,
quod in Angliæ regno licet carens obtinebat, ei concessit.
Contigit autem quod Lodowicus rex Francorum a sponsa sua,
filia consulis Pictaviensis, per cognationis jusjurandum divi-
deretur. Henricus igitur dux novus duxit eam, et per eam
consulatum Pictavensem summis honoribus ampliatus possedit.
Ea desponsatio² tamen incentivum fomesque fuit odii maximi
et discordiæ inter regem Francorum et ipsum ducem.

Insurgens itaque Eustachius filius regis Stephani cum ipso
rege Francorum, non modicis assultibus Normanniam oppugna-
bant. Dux utrisque et omni Francorum exercitui robustissime
restabat. Rex tamen quoddam castellum, quod vocatur Novum
Mercatum, copiis omnibus aggregatis assiliit, et potentissime
pene inexpugnabile cepit et obtinuit, et Eustachio filio regis
Angliæ, qui sororem ejus duxerat, tradidit.³

¹ MCLXXII. — MCL.] Properly
1173 and 1151. See above, p. 162.]

² desponsatio] dispensatio, C.

³ tradidit] reddidit, H. H.

MCLXXIII.—XVII.—MCLI.¹H. Hunt.
226. b.

Anno septimo decimo, rex Stephanus Eustachium filium suum regio diademate proposuit² insignire. Postulans igitur ab archiepiscopo prædicto et cæteris episcopis, quos ibidem congregaverat, ut ipsum in regem ungerent, et benedictione sua confirmarent, repulsam passus est, Papa siquidem litteris suis archiepiscopo prohibuerat, ne filium regis in regem sublimaret; videlicet, quia rex Stephanus regnum contra iusjurandum præripuisse videbatur. Intimo igitur dolore decoctus, et ira nimia fervere, tam pater quam filius, in domo quadam omnes includi jusserunt, et vehementer angariantes, ut postulata peragerent, compellebant. Illi summo timore perterriti, rex namque Stephanus nunquam clericos liquido dilexerat, et pridem duos incarceraverat episcopos, resisterunt tamen, capitum suorum pericula metuentes. Recesserunt tamen illæsi, possessionibus [quidem] spoliati, quas postea rege pœnitente rehabuerunt. Rex eodem anno castrum Neuberiæ, quod non procul a Wintonia est, obsidens oppugnavit, et tandem expugnavit. Inde castellum de Walingford obsedit, et in ipso pontis ingressu castellum obsessorium construxit, quod inclusis escarum illationem et liberam progressionem arripuit. Tunc igitur primo gravissime compressi, a domino suo duce Normanniæ petierunt, vel auxilii exhibitionem, vel castellum in manus regis reddendi licentiam.

Stephen fails to get his son Eustace recognized as his successor.

His treatment of the opposing clergy.

He takes Newbury, and besieges Wallingford.

MCLXXIII.—XVIII.—MCLII.³

Anno igitur regis Stephani decimo octavo, dux Normannorum tanta necessitate compulsus insperatus advolavit in Angliam. Tunc vero miserabilis Anglia pridem⁴ destructa, sed jam per adventum ejus quasi vitam rehabitura, in hæc verba cum lacrymis irruit:

A.D. 1153. Henry of Anjou comes to England.

H. Hunt.
227. a.

Dux Henrice, nepos Henrici maxime magni,
Anglia celsa ruo, nec jam ruo tota ruina.
Dicere vix possum, "Fueram;" "Sum" namque recessit.
Si mihi, quæ miseris superest, vel spes superesset,
Clamarem:⁵ Miserere, veni, succurre, resiste.
Nam sum jure tui juris, potes, erige lapsam,

¹ MCLXXIII.—MCLI.] Properly 1174 and 1152. See above, p. 162.

² *proposuit*] voluit, H. H.

³ MCLXXIII.—MCLII.] Properly 1175 and 1153. See above, p. 162.

⁴ *pridem*] quidem, H. H.

⁵ *Clamarem*] Clamorem, C., M.

A.D. 1153.
Address of
England to
Henry of
Anjou.

Sed nunc ora rigent; nunc vox, nunc vita recedunt. H. Hunt.
Et quis clamor adest? "venit" ingeminant quoque 227. a.
"venit."

Quis dux ille ducum puer annis, mente senilis?
Gemma virum, vir, ave, mea spes, dum spes mihi, salve,
Sero venis; perii; clames tamen, "Anglia surge,
"Immo resurge; tuam refero tibi mortua vitam,"
Ad vocem rediviva tuam post fata resurgam.
Ergo reviviscens, video quod inhorreo;¹ cernis
Prælia quanta movet² Stephanus? "moveat, volo; quippe
"Gloria nulla foret, si prælia nulla moveret."
Quot contra Stephanum, cui copia multa virorum,
Duxisti? paucos; cur paucos? "Gloria major
"Est multos paucis, quam multos vincere multis."
Num rex Francorum, comites, proceresque sed omnes
In te consurgunt? "levis est jactura; repugno
"Hiis absens, pugno tibi præsens, cur simul, edam,
"Si non pugna duplex, nec erit mihi gloria duplex;
"Multo magisque nitet reges, quam vincere regem."
Quis tibi signifer [est]? "Ipsius gratia Christi,
"Quam mihi conciliat mea, nec minus actio regis.
"Namque placet pax sola mihi discordia regi.
"Pacem sero sero, pacem tibi sanguine quæro,
"Dulcis alumna mei, cui tanta pericula sumpsi.
"Te potiar,³ si pace tamen per me potiare,
"Si secus, emoriar, ne te videam morientem."

Results of
Henry's
arrival.

Cum igitur dux gloriosus Angliæ littora tempestate⁴ propulsus occupasset, subitis afflata rumoribus infrendit terra, velut arundinetum zephyro vibrante collisum. Transvolans itaque fama, ut assolet alis pernicious, semina sparsit, aliis exultationis et lætitiæ, aliis formidinis et mœstitiæ. Diu tamen de adventu ejus admodum tripudiantes super hoc, quod secum paucos adduxerat, aliquantum commovebantur. Hostium vero confusio ex eadem paucitate non modicum relevabatur. Utrique tamen super hoc mirabantur. Et, quod in medio hyemis gremio mare tempestuosum intrasset, sui magnanimitatem, alii audaciam judicabant. Et juvenis strenuissimus congregans suos, tam quos invenerat, quam quos adduxerat, mora maxime perosa, castellum de Malmesbiria⁵ obsedit; et quia viri tanti probitates magnæ sunt et multæ, breviter quidem perstrictæ⁶ sunt, ne rerum gestarum copia plenius elu-

He besieges
Malmesbury.

¹ inhorreo] in horrea, C., M.

² movet] moveat, C., M.

³ potiar] patiar, M.

⁴ tempestate] tempesta, C., M.

⁵ Malmesbiria] Mamnesbiri, H. H.

⁶ perstrictæ] perstringendæ, H. H.

H. Hunt.
227. a.

cidata nimietatem congerat prolixitatis. Obsessum igitur castrum statim; nunquam enim moram gerendis intermiscebat, assilivit moxque cepit. Expugnata tamen urbe, turris excellentissima Jordani, quam regali conservabat imperio, sola fame domabilis remansit. Unde Jordanus cum summa festinatione egrediens, rem gestam regi Stephano propalavit. Sinistris angariatus nunciis rex sui vultus dignitatem obducto mœrore¹ commutavit. Non segniter tamen copiis omnibus congregatis non longe a Malmesburia² fixit tentoria. Crastina vero adventus sui die acies equitibus electissimis refertas, legibus bellicis distinctas, eleganter ordinavit. Erat quidem exercitus ingens procerum numerositate condensus, insignibus aureis coruscus, valde terribilis et decorus, sed, proh dolor!³ ab eis recesserat Deus, in Quo solo tota salus. Apertis etenim caracteribus cœli tantas in facies eorum misit inundationes, tantas acerrimi frigoris obstinationes, tantas ventuosi turbinis impulsiones, ut Deus Ipse videretur pro duce rem agere. Ibant tamen aciebus dispositis, quasi contra Dei potentiam contendere, horrendis quidem exagitati cruciatibus.

A.D. 1153.

He takes all but one tower.

Stephen encamps near Malmesbury.

Great storm of rain.

H. Hunt.
227. b.

Stabat e regione juvenilis exercitus, magis viribus confisus quam numero; præcipue tamen gratia Dei roboratus, quam ejus justitiæ causa, pro qua scilicet stabant, misericorditer contraxerat.⁴ Stabant equidem non procul ab urbis præfatæ murilibus prope fluenta fluminis, quod pluviarum et nivium inundatio tanto impulsu, tanta immensitate ducebat, ut ingressuris horrorem inculceret, ingressis egressum negaret. Præcedebat suos juvenis nobilissimus armis tanto duce dignis insignitus, animi pulchritudinem⁵ specie corporis imaginans, quem adeo formæ dignitas commendabat, ut, si dicere licet, eum non tantum arma decerent, quantum ipsius decor arma splendicaret. Erat quidem ei suisque tempestas a tergo; regi suisque in faciem, ut nec arma sustinere nec lanceas imbribus profluentes contractare possent. Et quia providerat Deus, quod puero Suo terram sine sanguinis effusione contraderet, cum nullus eorum flumen transgredi posset, nec rex tantas illuviones ultra perferre sufficeret, repedavit Londonias, opera cassatus, molestia confectus. Igitur turri, quam obsederat, duci reddita, prope-ravit exhilaratus ad id pro quo venerat, videlicet ut castro de Walingford jam fame perituro succurreret. Congregata igitur militum copia, quæ victualibus inferendis castro Waringeford esset subsidio, prosperavit Deus et hoc inceptum,

Preparations for battle.

The king retires to London; and Henry relieves Walingford.

¹ *mœrore*] memore, M.

² *Malmesburia*] Manbebirh, H. H.

³ *proh dolor*] procul, H. H.

⁴ *contraxerat*] om. H. H.

⁵ *pulchritudinem*] plenitudinem, H. H.

A.D. 1153.
Henry be-
siegues Crow-
marsh, and
surrounds
the king's
forces.

Arrival of
Stephen.

Interven-
tion of the
nobles.

Interview of
Stephen and
Henry.

Death of the
earl of
Northamp-
ton, and
Eustace.

tranquillum eis largiens effectum. Erant quidem castella ^{H. Hunt. 227. b.} numerosa in circuitu militia regali referta, nec impedire venientes vel redeuntēs Deo volente potuerunt; parvum fuit mediū spatium temporis, et jam dux validissimus, omni militia quæ sibi adhærebat coadunata, obsedit castellum de Craumeis,¹ rem arduam et inæstimatam laudabiliter incipiens, cinxit castellum regis et exercitum ejus vallo maximo, ut suis egressus tantum pateret per castellum de Walingford, obsessis vero nullus permetteretur exitus. Quod rex audiens, tunc prorsus omnibus copiis suæ ditioni pertinentibus agglomeratis, duci supervenit terribiliter. Terrore tamen nullo dux permotus, licet copiis impar regi esset, vallum, quod exercitui suo fuerat pro munimento,² statim dejici jussit; et obsidionem relinquens aciebus dispositis contra regem splendide processit. Videns igitur inopinate regalis exercitus acies hostium ordinatas in faciem suam exsurgentes, terrore insperato percussi sunt.³ Rex autem nullo timore compulsus⁴ suorum quoque turmas castrorum terribiliter dispositas progredi jussit. Insurrexerunt autem [proceres], immo proditores Angliæ, de concordia inter eos agentes, nihil tamen magis quam discordiam diligentes, sed bellum committere nolebant, quia neutrum illorum exaltare studebant,⁵ ne altero subacto, alter eis libere dominaretur; sed semper alter alterum metuens, regiam in eos potestatem exercere non posset. Inducias igitur inter se rex duxque constituerunt coacti nolentes, uterque proditionem suorum comperientes. Juveni tamen Suo Deus honorem de more contulit. Castrum namque regium, quod dux obsederat, ex illius compactione fœderis dejectum est. Locuti sunt postea rex solus et dux solus, amne interposito, de pace perpetua inter eos constituenda, de proditione procerum suorum anxie conquerentes uterque.⁶ Prælibatum est illud pacis negotium, sed tamen in aliud tempus dilatum est.

Nondum igitur sopita discordia cum ad sua remeassent, diluculum felicitatis duci magno serenissime comparuit. Suos etenim hostes immanissimos, et summa potentia præditos, filium scilicet regis Eustachium, et Simonem comitem de Nordhamptonia, Dei providentia, nil tale metuentes, in eodem demolivit tempore; unde virtus et spes omnium ei rebellantium ex improviso emarcuit eventu. Uterque juvenis eodem morbo eadem deperierunt hebdomada. Sepultus est Simon consul apud Nord-

¹ *Craumeis*] Craumers, H. H.

² *munimento*] monumento, M.

³ *terrore . . . sunt*] timuerunt
valde, H. H.

⁴ *compulsus*] compressus, H. H.

⁵ *studebant*] volebant, H. H.

⁶ *uterque*] inter se, H. H.

H. Hunt.
227. b.

hamtoniam, plenus omnium quæ non licebant, omnium quæ non decebant. Sepultus est filius regis in abbazia, quam mater sua fundaverat, apud Favresham,¹ militia quidem probatus, sed in ea quæ Dei sunt obstinatus, rectoribus ecclesiarum durissimus, persequentibus eam devotissimus; exstirpatis igitur hostibus Henrici dilecti Sui fortissimis, jam Deus Ipse tranquillitatem regni ipsius præparabat benignissime.

A.D. 1153.
Eustace
buried at
Faversham.

Tertiam igitur obsidionem congessit circa castellum de Stanford. Capta statim urbe, rebellantes ei, qui turri inerant, nuncios regi miserunt, auxilium inclusis poscentes. Rex autem obsederat castellum de Gippeswych, quod Hugo Bigod contra eum tenebat. Cujus obsidionem cum nollet dimittere, nec inclusis auxilium impendere, redditum est castellum de Stanford Henrico principi magni; sed et castellum, quod rex obsederat, regi redditum est. A Stanfordia dux Nordmanniæ discedens, Nottingham petiit, et statim urbem cepit. Illi vero qui castello urbis illius inerant, urbem ipsam combusserunt. Dux pietate motus urbisque dolens combustionem, alio promovit exercitum.²

Siege of
Stanford.

Stephen
besieges
Ipswich.

Henry takes
Stanford
and Not-
tingham.

H. Hunt.
228. a.

Interim vero Teobaldus Cantuariensis cum rege de concordia cum duce componenda magno pertractabat, et ipse frequenter regi colloquens, duci per internuncios. Erat ei coadjutor Henricus Wintoniensis episcopus, qui prius quidem regnum funeste turbaverat, Stephano fratri suo regni diadema contradens; nunc autem poenitentia motus, cum omnia videret rapinis, incendiis, cædibus demolita, ad tantorum finem malorum concordia principum invigilabat.

Negotia-
tions of the
archbishop
and bishop
of Winches-
ter.

Isa. xlv. 7.

Dispositio præsertim Dei faciens pacem et creans malum,³ condignis Angliæ flagellis finem destinans, dedit eis proven- tum⁴ incepti, et ab eo per ipsos pacis serenitas, concordia sacramentis confirmata resplenduit. O quam inæstimabile gaudium! quam beata dies! cum in urbe Wintoniæ processione pontificum et heroum coruscante, et innumerabilis populi frequentia congratulante, juvenis clarissimus ipso rege ducente gloriose susceptus est. Ipsum siquidem rex in filium suscepit adoptivum; et hæredem regni constituit. Exinde rex ducem Londonias secum duxit, nec ibi minori gaudio ab innumerabili conventu plebis, processionibus luculentissimis, ut tantum decebat virum, susceptus est; sic Dei misericordia pacis auroram, et noctis ærumnosæ finem, regno diruto contribuit Anglorum. Hiis igitur actis, cum summo gaudio et amore rex Stephanus et filius ejus novus nuper⁵ conventuri discesserunt; hæc etenim

Peace be-
tween Ste-
phen and
Henry.

¹ Favresham] Fravresham, M.

² Dux . . . exercitum] om. H.

H. ed.

³ malum] bonum, H. H.

⁴ provenum] eventum, H. H.

⁵ nuper] mox, H. H.

A.D. 1154. concordia ante Natale Domini confirmata est. Ad octavas H. Hunt,
228. a.
 Jan. 13. Epiphaniæ rursus convenerunt apud Oxenfordiam, cum jam
 Meeting of the king and Henry at Oxford; dux per annum fere¹ in expugnatione, immo in resuscitatione
 Angliæ, in ipsa commoratus fuisset. Igitur ibi principes Anglorum jussu regis hominum ut domino, debitam fidelitatem [duci], simul exhibuerunt; regi tamen honorem debitum fidemque dum viveret conservaturi. Ab hoc conventu magnifico pace
 and at Dunstable. fuit medii mora temporis cum iterum apud Dunstapel convenerunt. Ibi aliquantulum quidem clarissima dies obnubilata est. Displacebat enim duci, quod castella post mortem Henrici regis in pessimis usus circumquaque constructa non diruerentur, sicut confirmatum et sancitum fuerat inter eos in concordiae firmissimo fœdere; pars quidem magna jam erat diruta; quibusdam tamen suorum castellis regis clementia vel versutia parcens, pacti communionem debilitare videbatur. Dux igitur super hoc regem angarians, repulsam quidem passus est. Sed tamen patri novo consentiens, ægre quidem rem distulit, ne concordiae lumen extinguere videretur. Utrunque igitur discessum est in pace; et non multo post accepta dux a rege licentia victoriosissimus Normanniam repedavit.

Hæc sunt gesta Henrici juvenum strenuissimi in secundo adventu suo in Angliam, nec succenseat mihi quispiam, quod de multis ab eo splendide gestis pauca scriptis tradiderim; nec enim de tot tantisque regibus, neque de rebus per tot sæcula digestis historiæ plenitudinem contexere potui, quod multos exigeret codices; sed potius historiarum abbreviationes, ne posteros res gestæ prorsus laterent, in unum volumen contraxi; nunc ad propositum revertamur. Itaque dux gloriosus in Gallias rediens, a genitrice sua et fratribus, et omni gente Normanniæ, et Andegavis, Cenomanniæ et Pictavis, debita lætitia et honore susceptus est. Rex autem Stephanus regnans in pace tunc primum, quæ regio debebantur honori, adoptivi gratia filii potentissimus, obtinuit. O dira mortalium rabies! O nefanda perversitas! Quidam filii hominum, quorum dentes arma et sagittæ, et lingua gladius Ps. lvii. 5.
 acutus, inter regem præsentem et ducem absentem summopere discordiæ stimulum studebant seminare. Rex autem vix eorum
 Stephen fails to fulfil the conditions of the peace. persuasionibus restare poterat, et processu temporis, ut æstimabant nonnulli, jam non restabat, et pravorum consilia non invitus, sed tamen quasi nollet dissimulans, æquo licentius audiebat. Sed aliter filii hominum, aliter judicabat Deus, Qui, ut decebat incepta perficiens, pravorum consilia perversasque

¹ fere] fecit, H. H.

H. Hunt.
228. a.

machinationes ad nihilum redegit. Cum¹ namque castellum quod vocatur Drache, juxta Eboracum, obsedisset et obsesum tandem cepisset, aliaque multa castella victor diruisset,² Doroberniam petiit cum consule Flandrensi locuturus. Cui colloquens infirmitate et tandem morte præreptus est, octo diebus ante festivitatem Omnium Sanctorum, et in abbazia de Favresham, juxta uxorem suam et filium suum sepultus est, cum fere decem et novem annis laboriose nimis et infeliciter regnasset.

A.D. 1154.

He takes
Drax.He goes to
Dover.His death,
Oct. 25.H. Hunt.
228. b.

Miserunt itaque Theobaldus archiepiscopus et quamplures ex Angliæ proceribus nuncios festinanter pro domino suo duce Normannorum, ut regnum suscepturus incunctanter adveniret. Impeditus tamen ventis et mari, causisque quampluribus, paucis diebus ante Natale, cum conjugē fratribusque suis, multisque potentibus, magnisque copiis, applicuit apud Noveforeste. Fuit igitur Anglia sine rege quasi sex hebdomadis, nec tamen Dei gratia præveniente pace caruit; vel pro regis amore venturi, vel timore. At vero cum, ut dictum est, applicuisset, Londonias petens, ut decebat tantum et tam beatum virum cum summa lætitia, et multis pro gaudio lacrymantibus, in regem benedictus est, et in thronum regni splendidissime collocatus. De cujus temporis beatitudine sic diximus heroice:

Henry is
summoned
to England.His corona-
tion.*Versus.*

Rex obiit, nec rege carens caret Anglia pace,
Hæc, Henrice, creas miracula, primus in orbe.
Rex nondum, præsens nondum, tamen efficit illud
Quod rex non potuit præsens, dignissime sceptris.
Quam bene sceptrā geres, qui regni flectis habenas,
Nondum sceptrā gerens, dum trans maris alta moraris.
Per te, sed sine te fruitur tamen Anglia pace,
Nec aurora tuos præcessit, Phœbe, nitores.
Ecce venis radians: radii sunt advenientis
Recta³ fides, hilaris clementia, cauta potestas,
Lene jugum, vindicta decens, correctio dulcis,
Castus amor, libratus honor, frenata voluptas.
Hiis igitur radiis dum sceptrā decora decoras,
Tu diadema magis, quam te diadema perornat.
Anglia, lethali jamdudum frigore torpens,
Nunc solis fervore novi rediviva calescens,

Poem on
Henry's
succession.

¹ "Finis vitæ regis Stephani." | obtinuisset et castella diruisset, H.
M. in marg. | H.
² castella . . . diruisset] victor | ³ Recta] Certa, H. H.

A.D. 1154. Erigis impressum terræ caput, et vacuatis
 Mœstitiæ lacrymis, præ lætitiâ lacrymaris.
 Cum lacrymis hæc verba tuo profundis alumno:
 Spiritus es, caro sum; te nunc intrante revixi.
 Et jam regi novo novus liber estque donandus.

H. Hunt.
228. b.

EXPLICIT CHRONICA MARIANI.^{1, 2}

MS. Magd.,
36.

B.—MCLV.³

A.D. 1155. Henricus secundus a Theobaldo Cantuariensi archiepiscopo
 Henry's coronation; birth of his son Henry. xliii^o. kalendas Januarii Londoniæ coronatur.
 Henricus postmodum rex, filius Henrici regis, nascitur.
 Willelmus Peverel exhæredatur.
 Robertus Exoniensis episcopus obiit; successit Robertus.

A. B. G.—MCLVI.

A.D. 1156. Alienor regina peperit filiam Matildem nomine.
 Birth of Matilda. Signum crucis in luna apparuit.

F.—MCLVII.

A.D. 1157. Henricus Rex in Walliam ducit exercitum, ubi et Roulan-
 Invasion of Wales. dum capit.
 Ricardus postea rex nascitur.
 Richard born. Ecclesia Erestoniæ cum omnibus officinis combusta est.
 Rex Henricus apud Lincolniam in Natali coronatur.

¹ So C., M., V. These words show that the copy used by the compiler bore the name of Marianus Scotus; that is, that the preceding work was not compiled by himself from Florence of Worcester and Henry of Huntingdon, but transcribed in integrity from the work of an earlier copyist who had used Henry of Huntingdon to complete the history begun from Florence and his continuator John. The bearing of the rubric will be found to be further discussed in the Preface to the present work. The History of Henry of Huntingdon ends at this point.

² "Potius Historiæ Henrici Huntingdon, quam hic Author fere ad verbum transcripsit.

"Incipiunt Annales Rogeri de Hoveden, ab anno Domini 1170, quos etiam Gualterus suo inseruit operi, omissis tamen epistolis nonnullis, et multis ex proprio penu additis, quæ Author Chronici sub nomine Johannis Bromton fere ad verbum transcripsit." MS. C., in a hand of the seventeenth century. Bishop Bale has inserted in M. the note, "Obiit Marianus anno Domini 1086," to which a later annotator has added, "ergo continuare non finire historiam videtur."

³ On the probable source of the History from 1155 to 1169, see the Preface to this volume.

E.—MCLVIII.

MS. Magd.,
36.

Rex Henricus Wintoniæ coronatur.
 Justitia de monetariis.
 Rex Henricus Parisius honorifice suscipitur.
 Gaufridus frater regis obiit.
 Gaufridus comes Britanniae nascitur.

A.D. 1158.
 Coronation
 at Winches-
 ter.

Birth of
 Geoffrey.

D.—MCLIX.

Adrianus papa obiit; successit Alexander.
 Schisma in Romana ecclesia.
 Antipapa Octavianus.
 Willelmus comes Bononiae, Stephani regis filius, obiit; et
 Robertus Exoniensis et Ricardus Sancti Andreae Scotiae epi-
 scopi.

A.D. 1159.
 Alexander
 III.

William of
 Boulogne
 dies.

C. B. B.—MCLX.

Rex Henricus Tolosam obsidet. Henricus iii^{us} filiam Lodo-
 wici regis Franciæ desponsat.
 Gisorcium regi Angliæ redditur.
 Alfredus Wygornensis episcopus obiit.
 Lodowicus rex filiam Theobaldi comitis Campaniæ ducit,
 Aalam nomine.

A.D. 1160.
 Siege of
 Toulouse.

A.—MCLXI.

Theobaldus Cantuariensis archiepiscopus obiit.
 Dissensio inter reges Franciæ et Angliæ; sed mox sedatur.
 Adam prior Bermundeseyæ fit abbas Eveshamensis.

A.D. 1161.
 Archbishop
 Theobald
 dies.

G.—MCLXII.

Thomas archidiaconus Cantuariensis, et præpositus Bever-
 laci et cancellarius regis, archiepiscopus Cantuariensis factus
 est.
 Regina filiam Alienor nomine peperit.
 Baldewinus Jerosolimorum rex obiit.
 Succedit frater ejus Almaricus.

A.D. 1162.
 Thomas
 archbishop.

Eleanor
 born.

F.—MCLXIII.

Alexander papa concilium apud Turronim celebrat.
 Henricus rex concilium apud Westmonasterium convocat,
 ubi et corpus Sancti Edwardi regis translatus est.
 Gilebertus Foliot ab Herefordensi ad Londoniensem episco-
 patum transfertur.

A.D. 1163.
 Council of
 Tours.
 Council of
 Westmin-
 ster.

- A.D. 1163. Duellum inter Henricum de Esex et Robertum de Munt- MS. Magd.,
36.
Judicial ford.
combat.
- Robertus de Melun ad Herefordensem episcopatum conse-
cratur a beato Thoma; Rogerus ad Wygornensem.
- Quarrel of Discordia inter regem et archiepiscopum Thomam. Conci-
Henry and lium apud Clarendoniam.
Becket.

E. B. D.—MCLXIII.

- A.D. 1164. Thomas archiepiscopus a concilio Nordhamptoniæ exulat.
Thomas Tres circuli circa solem videntur, quibus evanescentibus
exiled. quasi duo soles creantur, unus ad dextram, et reliquus ad
sinistram solis. Justitia de obsidibus Walensium.

C.—MCLXV.

- A.D. 1165. Henricus rex tertio ducit exercitum in Walliam.
Third inva- Aala regina Franciæ peperit Philippum regem.
sion of Wales. Alienor regina Angliæ filiam Johannam nomine peperit.
Johanna born,

B.—MCLXVI.

- A.D. 1166. Johannes postea rex Angliæ nascitur.
John born.

A.—MCLXVII.

- A.D. 1167. Robertus de Querceto Lincolnensis episcopus obiit.
The empress Matildis imperatrix obiit.
Matilda dies. Almaricus rex Jerosolimæ Ægypti plures civitates cepit,
inter quas etiam Alexandriam; sed non sibi.

G.—MCLXVIII.

- A.D. 1168. Matildis filia regis Henrici duci Saxonum datur. Conanus
Marriages of dux Britanniae ex sorore Willelmi regis Scottorum filiam
Matilda and reliquit hæredem; quam Gaufridus postea duxit, et genuit
Geoffrey. Arthurum et sororem ejus Alienor nomine.

E.—MCLXIX.

- A.D. 1169. Concordia inter reges. Aldefonsus rex Castellæ ducit Alie-
Marriage of nor filiam regis Angliæ in uxorem, ex qua genuit dominam
Eleanor. Blanchiam.
- Nigellus Elyensis episcopus obiit.
- Rex Henricus curiam tenuit in Natali apud Namienum in
Britannia.

MCLXX.¹Benedict,
i. 3.

Anno ab Incarnatione Domini M^oC^oLXX^o, Henricus rex Angliæ, A.D. 1170. filius Matildis imperatricis, tenuit curiam suam apud Namnetim² in Britannia, die Natalis Domini, quæ feria quinta evenit. Henry II. keeps the Christmas of 1169 at Nantes. Et Gaufridus,³ filius suus, comes Britanniae, fuit ibi cum ipso; et tenuerunt ibi sollemne festum; quo peracto, ipse et filius suus Gaufridus circuierunt castella Britanniae, accipientes fidelitates et ligantias a comitibus et baronibus et liberis hominibus Britanniae, de quibus antea non acceperant.

Benedict,
i. 4.

Tunc vero præfatus rex inde [im]placitavit comitem Eudonem, et fere privavit eum toto honore et potestate quam prius in Britannia habuit. Et postea reversus est rex in Normanniam, ita quod in Purificatione Sanctæ Mariæ fuit apud Sagium; et paulo post, visis castellis suis de Normannia, transfretavit in Angliam, et applicuit apud Portesmutam, quinto nonas Martii, feria tertia. In hac autem transfretatione regis, persecutus est eum Dominus tempestate valida et horribili, a media noctis

He returns to Normandy: is at Seez, Feb. 2: and to England; March 3, at Portsmouth.

Ps. cxxxvi. 4.
Ezek. xxxiii.
11.

hora usque ad horam diei sequentis nonam; ita quod ipse, et omnes qui cum eo transfretabant, pene submergerentur, et fierent esca piscibus maris. Dicebatur enim per Gallias, quod rex Anglorum et quinquaginta naves cum eo, quæ onustæ erant familia sua, submergebantur. Sed Deus omnipotens, Qui facit mirabilia magna solus, nolens mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat, respexit oculis misericordiae Suae⁴ famulum Suum regem Henricum, de cœlesti misericordia confidentem, et navem quæ illum gestabat, dextera cœlestis auxilii impulit, et in portu optato applicare fecit. Reliquæ vero naves, quæ eum sequebantur cum familia sua, post magnos et inauditos timores, quædam omnino fractæ et dissolutæ, quædam autem semiruptæ, tandem in diversis regionibus Angliæ, prout vis venti eas tulit, applicuerunt. Attamen una

Terrible storm at sea.

¹ From this date to 1177 the compiler closely follows the *Gesta Regis Henrici Secundi*, known as *Benedictus Abbas*. The Magdalene MS. (M.) is a correct transcript, during this portion, of the MS. Cotton Julius, A. xi., as is also the Cotton MS. (V.) The Corpus MS. (C.) is likewise, during a large part of the work, an equally faithful copy, but, as will be seen, it abridges the lists of names, omits letters, and in

the latter portion shows a tendency to abridge largely.

² *Namnetim*] *Namnum*, M., V.

³ "Nota quod rex Henricus secundus, filius Matildis imperatricis, genuit Gaufridum postea ducem Britanniae, qui desponsavit filium et hæredem Conani ducis Britanniae, et ex ea genuit Arturum et Alienoram." M. in marg. in a contemporary hand.

⁴ *Suæ*] om. M.

A.D. 1170. illarum, quæ recentior et cæteris splendidior videbatur et ^{Benedict,}
 March 8. melior, onusta ditioribus et nobilioribus familiæ regis, in ipso ^{i. 4.}
 diei diluculo, proh dolor! fluctibus maris obruta, submersa

est. Submersi autem in ea sunt Henricus de Agnis, nobilissimus baronum Angliæ, et uxor ejus cum duobus filiis suis, et magister Radulfus de Bello Monte, medicus et familiaris ipsius,¹ et Gilbertus de Sulennio, et multi alii de nobilioribus Angliæ, præter cccc. homines utriusque sexus qui in ea erant.

Henry keeps Easter (April 5) at Windsor. Eodem anno, rex tenuit curiam suam in sollemnitate Paschali apud Windesoveres, cui festo Paschali interfuerunt Willelmus rex Scotiæ, et David frater ejus, et fere omnes nobiliores et majores Angliæ, tam episcopi quam comites et barones.

Council at London, after Easter, in which Henry deposes the sheriffs of England, for extortion; Peracta igitur sollemnitate perrexit inde Londonias, et ibi magnum celebravit concilium de coronatione Henrici filii sui majoris, et de statutis sui regni, et ibidem deposuit fere ^{Benedict,}
 omnes vicecomites Angliæ et ballivos eorum pro eo quod male ^{i. 5.}
 tractaverunt homines regni sui. Et unusquisque vicecomitum et ballivi eorum plegios invenerunt de se ipsis, quod ad rectum starent, et adresciandum domino regi et hominibus regni, quod eis adresciare deberent de prisis suis. Et postea fecit rex omnes homines regni sui, scilicet comites, barones, milites, francos tenentes, et etiam villicanos, per singulos vicecomitatus, jurare tactis sacrosanctis evangeliiis, quod verum dicerent; scilicet, quid, et quantum vicecomites et ballivi eorum de eis ceperunt, et quid cum judicio, et quid sine judicio, et pro quali forisfactura. Sed magnum damnum inde provenit genti Angliæ; quia post factam inquisitionem rex posuit quosdam vicecomitum illorum [iterum] in locis suis, et ipsi postea multo crudeliores exstiterunt quam antea fuerunt.

but afterwards replaces some of them.

Prima coronatio Henrici regis.²

Coronation of the king's son as Henry III., June 14, at Westminster. In prædicto autem concilio, rex fecit summonere Rogerum Eboracensem archiepiscopum, et Hugonem Dunholmensem episcopum, et alios episcopos regni sui, quod essent apud Londonias festo Sancti Barnabæ apostoli, ad coronandum Henricum filium suum majorem. Ipsi vero, sicut eis præceptum fuerat, convenerunt apud Londonias statuto tempore, et Dominica sequenti, quæ evenit xviii^o. kalendas Julii, scilicet vigilia Sanc-

¹ *ipsius*] episcopus, C. ; ejus, M.

² *Prima coronatio Henrici regis junioris.* M. in marg.

Benedict,
i. 5.

torum Viti et Modesti martyrum et Sanctæ Crescentiæ virginis, fecit rex Henricus filium suum Henricum majorem coronari, et in regem consecrari apud Westmonasterium, a Rogero Eboracensi archiepiscopo et apostolicæ sedis legato, ministrantibus ei in eodem officio Hugone Dunholmensi episcopo, et Gileberto Londoniensi episcopo, et Jocelino Saresbiriensi episcopo, et Waltero Roffensi episcopo, astantibus etiam fere omnibus comitibus et baronibus et nobilioribus regni.

A.D. 1170.
June 14.Benedict,
i. 6.

In crastino autem coronationis hujus, fecit rex Willemum regem Scotiæ et David fratrem suum, et omnes comites et barones, et francos tenentes regni sui, devenire homines novi regis filii sui, et fecit eos super sanctorum reliquias jurare illi ligantias et fidelitates contra omnes homines, salva fidelitate sua. Et ibidem cepit rex licentiam a comitibus et baronibus suis transfretandi in Normanniam, quia Lodowicus rex Francorum indigne ferebat, quod Margareta filia sua non erat coronata cum novo rege Angliæ marito suo; et ideo voluit guerram movere in Normannia. At rex transfretavit in Normanniam et applicuit apud Portesmutam¹ circa festum Sancti Johannis Baptistæ, et dimisit in Angliam novum regem filium suum, cui concessit facere in Anglia omnes rectitudines et justitias, per sigillum novum, quod rex ei fieri præcepit.

The king of Scotland and other barons do homage to the young king.

The king sails to Normandy about June 24.

Circa octavas apostolorum Petri et Pauli, venit rex ad Feritatem Bernardi, ad loquendum cum comite Teobaldo, de pace facienda inter ipsum et regem Franciæ, et inde recesserunt. Et rex circa festum Sanctæ Mariæ Magdalænæ, venit usque Wendomiam, ad loquendum cum rege Franciæ, et in illo colloquio ita inter eos convenit quod illa vice amici remanserunt. Itaque finito colloquio, rex rediit in Normanniam, et circa festum Sancti Laurentii ad Motam Gerni, quæ parum distat a Danifronte,² et ibi in gravem incidit infirmitatem, ita quod dicebatur per regnum Galliæ quod mortuus esset. Et ibi divisit regnum suum et terras suas filiis suis.³ Concessit autem Henrico filio [suo] majori regnum Angliæ et ducatum Normanniæ, et comitatum Andegaviæ et Cenomanniæ, et tradidit ei Johannem fratrem suum minimum ad promovendum et manutenendum. Et concessit Ricardo filio suo ducatum Aquitanniæ cum omnibus pertinentiis suis, tenendum de rege

About July 6, Henry meets Theobald of Blois at La Ferté Bernard, and about July 22 the king of France at Vendome.

About August 10 Henry falls ill near Domfront, and divides his dominions:

Benedict,
i. 7.

¹ *Portesmutam*] The place of embarkation is put by mistake for the landing place; it should be *Barbefluctum*, as in Brompton, c. 1061; but all the MSS. agree in the reading.

² *Danifronte*] Damfronte, M.

³ Filii Henrici regis secundi. {
Henricus major.
Ricardus.
Gaufridus.
Johannes.

M. in marg.

A.D. 1170. Franciæ. Et concessit Gaufrido filio suo comitatum Britannia, Benedict, i. 7.
 About August 10. cum filia comitis Conani, tenendum de rege Franciæ.
 He wishes to be buried at Grandmont. Et postea præcepit episcopis, comitibus et baronibus, qui ei in illa infirmitate assidebant, quod si illam non evasisset

infirmitatem, corpus suum deferrent ad sepeliendum apud Grandum Montem,¹ qui parum distat a Sancto Leonardo. Et ipse ostendit eis quandam cartam, quam Boni-homines de Grando Monte ei fecerunt de corpore suo sepeliendo, in exitu capituli domus Grandi Montis, ad pedes magistri ejusdem domus, qui ibi sepultus est. Cum autem hæc audissent, vehementer mirati sunt, et hoc ei concedere noluerunt, dicentes hoc esse contra dignitatem regni sui. Ipse vero magis ac magis instabat ut hoc fieret; sed paulo post, sicut Divinæ placuit providentiæ, de illa convaluit infirmitate; et quam citius poterat, sicut in illa infirmitate voverat, iter arripuit cum festinatione, circa festum Sancti Michaelis, ad Sanctam Mariam de Rupe Adamatoris. Et peracta ibi peregrinatione sua, rediit in Andegaviam.

He recovers, and about Sept. 29 makes a pilgrimage to Roquemadour in Quercy.

Thomas, archbishop of Canterbury, appeals to the pope against Roger of York.

Interim beatus Thomas Cantuariensis archiepiscopus, sextum annum exilii sui peragens, cum audisset quod illo absente et despecto, novus rex consecraretur in Anglia apud Londonias, a Rogero Eboracensi archiepiscopo, doluit vehementer; et de vindicta Cantuariensis ecclesiæ cogitans, frequenter nuncios suos ad Alexandrum summum pontificem misit, ut confunderet Eboracensem archiepiscopum et ejus coadjutores, qui ei ministrabant in coronatione novi regis Angliæ. Benedict, i. 8.

Lewis VII. supports Thomas.

Similiter eodem anno Lodowicus rex Francorum pro prædicto Cantuariensi archiepiscopo sollicitavit Romanum pontificem, in virtute amoris et sub impensi protestatione obsequii, ne ulterius dilationes frustratorias, quas rex Anglorum prætendebat, prorogaret, sicut regnum Francorum diligebat et honorem apostolicæ sedis. Misertus etiam Anglicanæ ecclesiæ desolationem Willelmus Senonensis antistes² sedem apostolicam petiit, et a Romana ecclesia impetravit, ut rex Anglorum, omni appellatione cessante, subjiceretur anathemati et regnum interdicto, nisi pax Cantuariensi ecclesiæ redderetur.

William of Sens obtains a letter from the pope threatening Henry with excommunication.

Instabat itaque peremptorius dies ut sententia ulterius differri non posset. Arctatus ergo rex Anglorum severitate apostolica et canonica, tandem adquievit, ut pax Anglicanæ ecclesiæ reformaretur, et circa festum Sancti Dionysii, iiii^{to} idus Octobris, feria secunda, venit usque Ambasium, quæ est prope Turrinim, cum archiepiscopis et episcopis et majoribus terræ

¹ *Grandum Montem*] So all the MSS., as also *Grando Monte* and *Grandi Montis* below.

² *antistes*] episcopus, C.

Benedict,
i. 8.

sua, contra Willelmum archiepiscopum Senonensem et Teobaldum Blesensem comitem, adducentes secum beatum Thomam Cantuariensem archiepiscopum. Et in crastino, sicut Divina placuit providentiæ, prece regis Francorum, et mandato et

A.D. 1170.
Meeting of
Henry and
Thomas at
Amboise,
Oct. 12.

Benedict,
i. 9.

admonitione summi pontificis Alexandri, necnon et consilio archiepiscoporum et episcoporum terræ suæ, recepit ibidem in gratiam et amorem suum prædictum archiepiscopum; et perdonavit ei et omnibus qui cum eo erant in exilio, iram et malivolentiam suam; promittens sibi in integrum restitui omnes possessiones Cantuariensis ecclesiæ, sicut uno anno habuit antequam ab Anglia egrederetur.

Oct. 13.
Peace be-
tween the
king and
the arch-
bishop.

Regna itaque gavisæ sunt de adventu et consolatione patris sui Thomæ Cantuariensis archipræsulis. Nam ipse periculum metuens animarum ad ecclesiam suam, rege sibi præstante conductum, septimo exilii sui anno reversus est in Angliam, kalendis Decembris, anno ab incarnatione Domini m^oc^olxxv^o.¹ Cum vero venisset Cantuariam, a clero et populo, tanquam angelus Domini receptus est, omnibus clamantibus et dicentibus, "Benedictus qui venit in nomine Domini." Ipse autem tanquam bonus pastor omnibus in osculo pacis receptis, illos paterna exhortatione monuit et docuit fraternitatem diligere, et si necesse fuerit, animas ponere, et certare usque ad mortem pro lege Dei.

Return of
Thomas to
England,
Dec. 1.

Benedict,
i. 10.

Cum vero dominus papa præfatam jam dicti Eboracensis et episcoporum qui ei astiterant, præsumptionem, conquerente beato Thoma, ut supradictum est, audisset; Rogerum Eboracensem archiepiscopum et Hugonem Dunholmensem episcopum et Walterum Roffensem episcopum ab omni episcopali suspendit officio, et Gilebertum Londoniensem et Jocelinum Saresbiriensem in sententiam anathematis innodavit.² Quæ severitas, in Sancti Thomæ ingressu publicata, regem amplius exacerbavit, et linguas toxicatas detrahentium ad nocendum efficaciores reddidit. Nam Rogerus Eboracensis archiepiscopus, et Jocelinus Saresbiriensis et Gilebertus Londoniensis episcopi, statim post sententiam in eis promulgatam, applicuerunt in Normanniam, et exacuentes ut gladium linguas suas, ipsum regem concitaverunt clamoribus suis contra archiepiscopum, et magis ac magis eum adversus illum in iram commoverunt. Iterum ergo damnis, iterum atrocioribus injuriis supra modum et numerum athleta Christi affectus est, et edicto publico præceptus ecclesiæ suæ septa non exire.

The pope
suspends
the arch-
bishop of
York and
the bishops
of Rochester
and Dur-
ham; and
excommuni-
cates those
of London
and Salis-
bury.

The bishops
have re-
course to
the king in
Normandy.

¹ *kalendis . . . mclxxv.*] This date is given in the margin of the Julius MS. of Benedict.

² *innodavit*] Following the interlineation in the Julius MS. of Benedict.

A.D. 1170. Quisquis ei vel alicui suorum faciem hilarem prætendebat, ^{Benedict,} hostis publicus censebatur. Sed hæc omnia vir Dei cum multa ^{i. 10.} patientia sufferebat, et familiariter inter suos commorans conversatione sua omnes ædificabat.

The king claims the archbishopric of Bourges as belonging to Aquitaine, and about Nov. 23 marches into Berry.

Interim rex Angliæ calumniatus est archiepiscopum Bituricensem debere adjacere ducatu Acquitanniæ, sed rex Franciæ contradicebat, et sic orta inter illos gravi discordia, uterque illorum magnum congregavit exercitum. Et rex Angliæ secum suum ducens exercitum, circa festum Sancti Clementis venit in Berria usque Munt Luszun, volens¹ ulterius procedere usque Bituriensem civitatem; ipse enim jam securus esse sperabat de civitate illa habenda, per homines² civitatis illius qui illam ei reddere volebant. Archiepiscopus siquidem Bituricensis, vir bonus et justus, cum extremam vitæ suæ diem sibi imminere sensisset, convocatis fratribus suis, coram quibusdam ejusdem civitatis civibus dixit, "O fratres mei carissimi in Domino, scitote quoniam civitas ista Bituricensis spectat ad ducatum Acquitanniæ, et de jure illius est. Et si postmodum quæstio inde orta fuerit inter regem Franciæ et hæredes Pictaviæ, testimonium perhibete veritati." Et hiis dictis, viatico se muniens, naturæ solvens debitum viam universæ carnis ingressus est. At rex Franciæ prævenit cum exercitu suo, et acceptis a rege Angliæ induciis, uterque reversus est in patriam suam. Instante autem Dominicæ Nativitatis sollemnitate, rex Angliæ moram fecit in Nortmannia.

The king of France meets him, and they conclude a truce.

^{Benedict,}
^{i. 11.}

MCLXXI.

Henry II. keeps Christmas Day, 1170, at Bur, in Normandy.

Anno ab Incarnatione Domini M^oC^oLXX^oº, Henricus rex Angliæ, filius Matildis imperatricis, tenuit curiam suam in Nortmannia apud Burum, die Nativitatis Dominicæ, quæ feria vi^{ta} evenit,³ multum contristatus et confusus pro eo quod Cantuariensis archiepiscopus absolvere noluit episcopos Angliæ quos innodaverat vinculo excommunicationis. Cumque præfatus rex ita commotus esset in iram, iii^{or} milites de domo et familia ejus, propter animi motus quos in eo viderant, volentes eum vindicare, latenter, ipso rege nesciente, ad mare festinaverunt ad transfretandum in Angliam. Et cum transfretassent, iter suum arripuerunt festinato cursu versus Cantuariam. Et vix per mensem pater in ecclesia sua moram fecerat, ecce quinta Natalis Domini die venerunt Cantuariam prædicti quatuor

Four knights leave the court and proceed to Canterbury.

¹ volens] usque, M.

² homines] omnes, M.

³ quæ evenit] From the

margin of the Julius MS. of Benedict.

Benedict,
i. 11.

milites, immo Sathanæ condicti satellites, quorum nomina hæc sunt, Willelmus de Tracy, Hugo de Morvilla, Ricardus Britto, Reginaldus filius Ursi, et in furore suo armati venientes, invenerunt prædictum archiepiscopum in templo. Et in ipso templi ingressu magnis clamoribus dixerunt, "Ubi, ubi est "proditor?" Nec fuit qui eis responderet. Et iterum interrogaverunt, "Ubi est archiepiscopus Cantuariensis?" Quibus ipse respondit, "Hic sum, servus Christi, quem vos quæritis." Cui unus funestorum militum, in spiritu furoris intulit, "Tu "modo morieris, impossibile enim est ut ulterius vivas." Respondit autem archiepiscopus non minori constantia verbi quam animi, "Ego pro Deo meo mori paratus sum, et pro assertione "justitiæ, et libertate ecclesiæ. Sed si caput meum quæritis, "prohibeo ex parte Dei Omnipotentis, et sub anathemate, ne "cuiquam alii, sive monacho, sive clerico, vel laico, majori "vel minori, in aliquo noceatis, sed sint a pœna immunes, "sicut exstiterunt a causa." Verba ejus nonne Christum exprimere videntur¹ in Passione dicentem, "Si Me quæritis, sinite "hos abire?" Hiis dictis, videns carnifices beatum Thomam eductis gladiis, in modum orantis caput inclinavit, hæc novissima proferens verba dixit, "Deo et Beatæ Mariæ, et Sanctis "hujus ecclesiæ patronis, et Beato Dionysio, commendo me "ipsum et ecclesiæ causam." Tunc in omnibus cruciatibus hiis invicti animi et admirandæ constantiæ martyr, non verbum, non clamorem emisit, non edidit gemitum, nec vestem aut brachium opposuit ferienti, sed caput inclinatum quod gladiis exposuerat, donec consummaretur, tenebat immobile.²

A.D. 1170.
Dec. 29.
They seek
the arch-
bishop.Martyrdom
of S. Thomas
of Canter-
bury.Benedict,
i. 12.S. John,
xviii. 8.

Itaque præfati milites timentes concurrentium undique utriusque sexus multitudinem, ne forte voto infecto eriperetur, facinus acceleraverunt. Cumque unus ex eis manum extendens vibravit gladium in caput archiepiscopi, brachium cujusdam clerici, qui dicebatur Edwardus Grim, fere abscidit, et ipsum pariter in capite vulneravit christum Domini. Extenderat enim idem clericus brachium super caput patris, ut ferientis exciperet vel potius elideret ictum. Stabat adhuc justus pro justitia patiens, velut agnus innocens, sine murmure, sine querimonia, et seipsum holocaustum offerebat Domino. Et ne quis funestorum satellitum intacto præsule in scelestus argui posset, secundus et tertius gladios suos vertici constantis athletæ atrociter illiserunt, confregerunt, et Spiritus Sancti victimam solotenus præcipitaverunt. Quartus vero plusquam furiali crudelitate debacchatus, jam prostrato et jam expiranti coronam

Benedict,
i. 13.¹ *videntur*] *videretur*, M.² "Finis beati Thomæ Martyris Cantuariensis." Note in C.

- A.D. 1170. rasilem abscidit, et testam capitis dissipavit, et mucrone Benedict, i. 13.
 Dec. 29. vertici intruso, cerebrum cum sanguine super pavementum
 Martyrdom of S. Thomas lapideum effudit. Itaque inchoante septimo exilii sui anno
 of Canter- præfatus martyr Thomas, pro lege Dei sui, et pro ecclesiæ
 bury. justitia, quæ fere tota deperierat in Anglicana ecclesia, certavit usque ad mortem, et a verbis impiorum non timuit, sed fundatus supra firmam Petram, id est Christum, pro Christi nomine, in ecclesia Christi, gladiis profanorum, quinta die Natalis Domini, id est, crastino Sanctorum Innocentium, ipse innocens occubuit. Tunc omnes relicto illo aufugerunt, ut adimpleretur quod dictum est, "Percusso pastore, disper- Isa. xxxvii. 6. S. Matt. xvi. 18. 1 Cor. x. 4.
 "gentur oves." Milites vero qui illud profanum opus per- S. Matt. xxvi. 31, 56.
 petraverunt, regressum suum fecerunt per stabulum martyris, et equos extraxerunt, quos ipsi inter se diviserunt prout eis placuit. Qui statim profani operis sui conscii, et de venia desperantes, ad curiam regis unde venerant, redire non ausi fuerant; sed in occidentales Angliæ partes secesserunt usque ad Cnaresburg, villam Hugonis de Morvilla, et ibi tamdiu remanserunt donec viles habitati fuerant a compatriotis illius provinciae. Omnes enim illorum vitabant alloquia, nec aliquis cum eis manducare vel bibere voluit. Soli enim manducabant et bibebant, et fragmenta cibariorum suorum canibus projiciebantur. Et cum inde gustassent, nolebant inde quicquam comedere. Ecce manifesta et digna Dei vindicta, ut illi ¹ qui contempserunt christum Domini, a canibus etiam contemnebantur.
- A.D. 1171. Interim rex, qui curiam suam tenuit apud Burum, ut supra-
 The king hears at Argentan of the murder; and shows much grief. diximus, venit ad Argentomium. Ubi cum audisset quod prædictus Cantuariensis archiepiscopus ita crudeliter in ecclesia Cantuariensi occideretur, doluit vehementer, et plus quam dici potest. Nam miserabilem duxit vitam et inauditam. Noluit enim per tres dies quicquam comedere, nec cum aliquo loqui, sed clausis januis vitam solitariam per quinque septimanas duxit, donec Rotrodus Rotomagensis archiepiscopus et episcopi Normanniæ venientes eum consolarentur.
- Dum hæc autem fierent, Lodowicus rex Francorum, et Willelmus Senonensium archiepiscopus, et Teobaldus comes Blesensis, scripserunt in hac forma ad Alexandrum summum pontificem de morte Cantuariensis archiepiscopi, contra regem Angliæ;

¹ illi] illum, M.

*Epistola regis Franciæ.*Benedict,
i. 14.

“ Domino et patri suo sanctissimo, Alexandro, Dei gratia, A.D. 1171.
 “ summo pontifici, Lodowicus, rex Francorum, salutem et Letter of
 “ debitam reverentiam. Ab humanæ pietatis lege recedit Lewis VII.
 “ filius, qui matrem deturpat, neque Creatoris beneficii remi- to Alexander
 “ niscitur, qui de sanctæ sedî illata turpitudine non tristatur. III. against
 “ Verum specialius est condolendum, et novitatem doloris Henry.
 “ excitat inauditæ novitas crudelitatis, quoniam in sanctum
 “ Dei insurgens malignitas in pupillam Christi gladium in-
 “ fixit, et lucernam Cantuariensis ecclesiæ non tam crudeliter
 “ quam turpiter jugulavit. Excitetur exquisitæ genus justitiæ!
 “ denudetur gladius Petri in ultionem Cantuariensis martyris,
 “ quia sanguis ejus pro universali clamat ecclesia; non tam
 “ sibi, quam universæ ecclesiæ conquerens de vindicta. Ecce,
 “ ad tumultum agonistæ, ut relatum est nobis, Divina in mi-
 “ raculis revelatur gloria, et Divinitus demonstratur, ubi
 “ humanitas requiescit, pro Cujus nomine decertavit. Latores
 “ vero præsentium patre orbat, vestræ pietati seriem indica-
 “ bunt, et testimonio veritatis aurem adhibete mitissimam, et
 “ tam de isto negotio, quam de aliis, ipsis tanquam nobis
 “ credite. Valeat pietas vestra.”

Benedict,
i. 15.*Epistola comitis Theobaldi.*

“ Reverentissimo domino et patri suo, Alexandro, summo Letter of
 “ pontifici, Theobaldus Blesensis comes et regni Francorum Theobald,
 “ procurator, salutem et debitam cum filiali subiectione count of
 “ verentiam. Blois, to
 “ Vestræ placuit majestati, quod inter dominum regem Alexander
 “ Angliæ et dominum Cantuariensem archiepiscopum pax refor- III. against
 “ maretur et integra firmaretur concordia. Itaque juxta vestri Henry II.
 “ tenorem mandati, illum rex Angliæ vultu hilari, fronte læta
 “ et pacem spondente et gratiam sibi referente, recepit. Huic
 “ paci et concordiæ affuit,¹ et me præsentem dominus Cantuari-
 “ ensis, et apud regem conquestus est de coronatione filii sui,
 “ quem voto festinante et ardenti desiderio, in culmen regiæ
 “ dignitatis fecerat promoveri. Hujus autem injuriæ reus
 “ et male sibi conscius rex Angliæ juris et satisfactionis
 “ ipsi Cantuariensi pignus dedit. Conquestus est etiam de
 “ episcopis qui contra jus et decus Cantuariensis ecclesiæ,
 “ novum regem in sedem regiam præsumperunt intrudere;

¹ *affuit*] with the Julius MS. of Benedict: *affui* would give better sense.

A.D. 1171.
Letter of
Theobald of
Blois on the
murder of
S. Thomas.

“ non zelo justitiæ, non ut Deo placerent, sed ut tyrannum placarent. De illis vero liberam et licentem rex ei concessit potestatem, ut ad vestræ et suæ potestatis arbitrium in eos sententiam promulgaret. Hæc siquidem vobis vel juramento, vel quolibet alio libuerit modo, attestari paratus sum et sancire. Sic itaque pace facta vir Dei nil metuens recessit, ut gladio jugulum subderet, et cervicem exponeret ferienti. Passus est ergo martyrium agnus innocens crastina Sanctorum Innocentium die. Effusus est sanguis justus ubi nostrum viaticum salutis sanguis Christi solebat immolari. Canes aulici domestici et familiares regis Angliæ se ministros regis præbuerunt, et nocentes sanguinem innocentem hauserunt.¹ Hujus prodigii modum detestabilem vobis verbo significarem, sed vereor, ne mihi in odio ascribatur; sed latores præsentium patenter et plenius evolvant. Ex eorum relatione discetis quantus mœroris cumulus, quanta sit universæ ecclesiæ et martyris Cantuariensis calamitas. Hanc, salvo pudore, non potest dissimulare Romana mater ecclesia. Quicquid enim in filiam præsumitur inimicum, redundat in parentem; nec sine matris injuria filia captivatur. Ad vos itaque clamat sanguis justi et flagitat ultionem. Vobis ergo, pater sanctissime, adsit et consulat Pater omnipotens, et Qui Filii Sui cruorem mundo impendit, ut mundi noxas detergeret et deleret maculas peccatorum, Ille vobis vindictæ voluntatem insinuet et suggeret facultatem, ut ecclesia inauditi sceleris confusa magnitudine, districta hilarescat ultione. Valeat sanctitas vestra, et sicut vos decet, facite.”

Benedict,
i. 15.

Benedict,
i. 16.

S. Matt.
xxiii. 35.

Ps. xciv. 21.

The messengers of the archbishop of Sens return from the pope with the threat of an interdict against the king's French dominions.

The archbishop of Sens lays

Interim nuncii Senonensis archiepiscopi quos ipse Romam miserat adhuc vivente beato archiepiscopo Cantuariensi, redierunt, per quos summus pontifex Senonensi mandavit archiepiscopo, quod si rex Angliæ nollet satisfacere Deo et ecclesiæ Cantuariensi de controversia quæ inter eum et Cantuariensem archiepiscopum vertebatur super dignitate Anglicanæ ecclesiæ, et si idem rex non observaret pacem, quam fecerat cum prædicto Cantuariensi archiepiscopo, ipse et Rotomagensis archiepiscopus sub interdicto ponerent terram regis, scilicet Normanniam, Andegaviam, Pictaviam et Britanniam. Subjunxit etiam in illo mandato summus pontifex, quod si alter illorum aut non posset, aut nollet huic interesse mandato, alter nihilominus mandatum ejus exsequeretur. Cum autem Rotomagensis Senonem veniret secundum mandatum summi pontificis, una cum Arnulpho Lexoviensi, et Egidio

Benedict,
i. 17.

¹ hauserunt] auxerunt, C., M., with the Julius MS. of Benedict.

Benedict,
i. 17.

Ebroicensi, et Rogero Wygornienti, episcopis, et cum aliis A.D. 1171. quampluribus, tam clericis quam laicis, de familia regis; post multas verborum tergiversationes ad sedem apostolicam appellavit, et se ad præsentiam summi pontificis iter arripuisse respondit, et prædicto regi exacerbationem se nolle infundere acerbiorē. Ipse vero Senonensium archiepiscopus nihilominus processit in mandatis summi pontificis, et sententiam tulit in prædictam regis terram; et præcepit memorato archiepiscopo et episcopis illam observare. At illi præceptum ipsius parvi, immo nihili, pendeabant, sed prædictus Senonensis antistes summo pontifici in hac forma scripsit.

the king's
continental
dominions
under inter-
dict in spite
of the pro-
test of the
archbishop
of Rouen.

Epistola archiepiscopi Senonensis.

S. Matt.
xxviii. 18.
Ps. cxlix. 6, 8.
Jerem. i. 10.

Lam. ii. 20.

Ps. lxxx. 13.

Lam. iii. 12.

Ps. xxxi. 13.

Ps. cix. 24.

Benedict,
i. 18.

Ps. xlii. 3.

Lam. i. 8.

Jerem. xix. 3.

Baruch iii.
22.

Susanna, 56.

S. Matt. iii. 7.

“ Sanctissimo domino et patri Alexandro, Dei gratia, summo pontifici, Willelmus Senonensis ecclesiæ minister humilis, salutem et debitam cum omni devotione obedientiam. Vestro apostolatui, pater sancte, data est omnis potestas in coelo et in terra. Gladius anceps in manibus vestris; super gentes et regna constituti estis ad alligandos reges eorum in com-pedibus et nobiles eorum in manicis ferreis. Vide ergo, domine, et considera, quem vindemiaverunt ita. Vineam namque [Domini]¹ Sabbaoth² exterminavit aper de sylva, et singularis ferus depastus est eam. Ecclesia siquidem Cantuariensis, immo universalis ecclesia, sanguine rorantes lacrymas et amaritudine aspersas, a finibus terræ in conspectu vestro effundit; quia posita est quasi signum ad sagittam, facta est opprobrium vicinis suis, et qui vident eam movent capita sua super ipsam dicentes, ‘Ubi est Deus eorum?’ Ipsa autem gemens et conversa retrorsum, clamat in auribus Domini exercituum, ‘Vindica sanguinem servi Tui et martyris Cantuariensis archiepiscopi, qui occisus est, immo horrendum, facinus flagitiosum, enorme flagitium, factum est in diebus nostris, quod quicumque audierit tinnient ambæ aures ejus. Non est auditum in Theman, non est visum in Chanaan. Alter siquidem Herodes, semen Chanaan et non Juda, progenies viperarum, missis a latere suo lictoribus, signum Dominicæ passionis, quod desuper in vertice gerebat, nequaquam exhorruit profundis exarare vulneribus, et notis turpibus cœlestem deformare imaginem. Proh! sicut omnis ecclesia asserit, ipsum facit martyrem causa pariter et pœna. Pœna dolor passionis illatæ, causa rigor ecclesiasticæ cen-

The arch-
bishop of
Sens writes
to the pope,
on the
misery of
the church.

He urges
him to
avenge the
martyr.

¹ Domini] om. C., M.

² Sabbaoth] Sabaot, M.

- A.D. 1171. "suræ, quia pro lege Dei sui certavit usque ad mortem. Benedict, i. 18.
 "Vestræ ergo interest, pater clementissime, custos murorum Ecclus. v. 33.
 "Jerusalem, remedium adhibere præteritis, et providentiam Isa. lxii. 6.
 "futuris. Quis enim locus poterit esse tutus, si rabies tyrannica sancta sanctorum cruentat, et vicarios Christi, alumnos
 "ecclesiæ, impune dilacerat? Insurgant ergo ecclesiasticæ
 "leges, armentur jura cœlestia, introeat in conspectu vestro
 "ultio sanguinis gloriosi martyris, qui de Anglia clamat.
 "Clamabit siquidem, et commovebit non solum terram, sed Haggai ii. 7.
 "cœlum. Et sic nostro consulite dolori, ut honestati vestræ
 "pariter consulatis et saluti ecclesiæ. De cætero, sanctæ
 "paternitati vestræ insinuare dignum duximus, quod cum domino Rotomagensi et nobis in mandatis dederitis, ut terram
 "regis Angliæ cismarinam, si pacem quam gloriosæ memoriæ
 "domino Cantuariensi promiserat, [non observaret,] sub interdicto poneremus, adjicientes etiam, quod si uterque nostrum
 "executioni rei non posset, aut nollet interesse, alter nihilominus mandatum vestrum exequeretur; prædictus Rotomagensis postquam litteras vestras ei præsentari fecimus, nobis
 "significavit, quod Senonum veniret et juxta mandati apostolici formam procederet. Cum autem illuc venisset una cum
 "Lexoviensi et Ebrouicensi, et Wygornensi, et aliis quampluribus tam clericis quam laicis de familia prædicti regis,
 "post verborum tergiversationes et excusationes inde deductas, respondit, se ad præsentiam vestram iter arripuisse, et Benedict, i. 19.
 "prædicto regi exacerbationem se nolle infundere acerbiorum.
 "Nos vero scientes quod vitium paganitatis incurrit, quisquis
 "mandatis apostolicis obedire contempserit, juxta seriem mandati vestri, de communi consilio venerabilium fratrum nostrorum omnium episcoporum, et Sancti Dionysii, et Sancti
 "Germani de Pratis, et Pontimagni,¹ Wallaciæ, Cenomannensis abbatum, et aliorum quamplurium religiosorum virorum et sapientum, in terram ejus cismarinam sententiam tulimus; et memorato archiepiscopo et episcopis, ut eam observari facerent ex parte vestra injunximus. Scimus enim
 "quod nec possessiones, sicut promiserat, restituit, nec securitatem, sicut mors ejus indicat, instituit.² Per Cartusiensem³ quoque, quem ad eum miseramus, nobis significavit,
 "quod causam mortis ejus dederat, et quod eum occiderat.
 "Inde est quod clementiæ vestræ supplicamus, quatenus præ-

He informs him that the archbishop of Rouen has appealed against the sentence.

He has himself proclaimed the interdict.

¹ Pontimagni] Pontiniacensis, Epp. S. Thomæ, ed. Giles, cccxxi.

² instituit] institit, M., with the MSS. of Benedict.

³ Cartusiensem] Cantuariensem, C., M.

Benedict,
i. 19.

“dictam sententiam ratam habeatis, et sicut majestatem vestram decet et incolumitati expedit ecclesiæ, eam taliter faciatis observari, quod honor Dei et vester conservetur, et nos qui vestram sanctitatem ea qua scitis devotione amplectimur, minime propter hoc possimus illudi.
“Valete, et sicut decet sanctitatem et majestatem vestram sic facite.”

A.D. 1171.
He prays the pope to ratify the sentence.

Quomodo rex post mortem Sancti Thomæ Romam misit.

Benedict,
i. 20.

Itaque dum hæc fierent, dominus Rotomagensis, et dominus Ebroicensis, et dominus Wygornensis, et Ricardus Barre, et quidam alii de clericis et familiaribus regis, iter arripuerunt ad Romanum pontificem pro ipso rege et pro regno ejus. Sed dominus Rotomagensis, senio et infirmitate laborans, cum jam fere mediam peregisset viam, ulterius procedere non potuit, sed in Normanniam ad sedem propriam rediit, et prædicti episcopi cum clericis regis processerunt, et a summo pontifice cum magna difficultate impetraverunt quod duo cardinales, Teodinus et Albertus, ex parte ejus venirent in Normanniam ad cognoscendam causam quæ vertebatur inter regem et ecclesiam Cantuariensem, de morte Cantuariensis martyris et de aliis ecclesiasticis dignitatibus, et prout Deus eis administraret judicandam. Ipsi vero, qui Romam profecti fuerant, in hac forma scripserunt domino regi.

The king sends the archbishop of Rouen the bishops of Evreux and Worcester, and Richard Barre to the pope. The pope promises to send two cardinals into Normandy.

Epistola clericorum regis Henrici ad ipsum, quos Romam misit. March 28.

“Carissimo domino suo Henrico, illustri regi Anglorum, duci Normanniæ et Acquitanniæ et comiti Andegaviæ, R. abbas Wallaciæ, R. Saresbiriensis archidiaconus, R. Lexoviensis archidiaconus, R. Barre et magister Henricus, salutem et fidele in omnibus et ubique obsequium. Noverit vestra majestas quod cum Ricardus Barre nos præcessisset, et cum multo periculo et gravamine nos ad curiam domini papæ prævenisset, nos quatuor cum duobus episcopis et decano Ebroicensi et magistro Henrico cum multa difficultate venimus usque Senas. Ibi diebus aliquot detenti fuimus. Comes enim Macharius sic ex omni parte vias obsidebat, quod nulli patebat egressus. Cum vero nos quatuor cum episcopis qui plurimum exire desiderabant non potuissemus, in maxima animi angustia positi ex communi consilio media nocte et latenter exivimus; et sic per abrupta montium et per loca fere invia sub magno timore et periculo tandem venimus Tusculanum. Ibi Ricardum Barre de vestro ho-

The king's envoys report the difficulties of their journey to the papal court.

A.D. 1171.
March 23.

The pope at first refused to see them, and admitted only two to an audience, the abbot of Valasse and the archdeacon of Lisieux.

They were afraid that the king would be excommunicated on the Thursday before Easter.

After much trouble they found out a plan of success.

“ nore, sicut decebat, sollicitum, et ad vestram utilitatem
 “ prudenter et instanter laborantem invenimus: multum tamen
 “ contristatum et confusum, quia [nec] dominus papa eum re-
 “ ceperat, nec alii benignos et humanos se illi exhibuerant.
 “ Nos autem venientes, dominus papa nec videre nec ad oscu-
 “ lum nec ad pedem voluit recipere: vix enim plerique cardi-
 “ naliū dignati sunt nos recipere vel in verbo. Diu ergo in
 “ amaritudine spirituum nostrorum anxie conturbati, hiis qui
 “ vos fidelius diligebant omnimode supplicavimus, ut eorum
 “ interventu, dominus papa nobis quocunque modo audientiam
 “ indulgeret. Ad instantiam recepti sunt dominus abbas Wal-
 “ lacie et R. Lexoviensis archidiaconus, qui minus habebantur
 “ suspecti. Ipsi [autem] cum nomen vestrum, tanquam de-
 “ votissimi filii Romanæ ecclesiæ, in salutatione ex parte vestra
 “ proponerent, acclamavit tota curia ‘Sustinete, sustinete,’
 “ tanquam domino papæ abominabile esset audire nomen
 “ vestrum. Sic a curia venientes sero redierunt ad dominum
 “ papam, eidem de nostro communi consilio exponentes, quod
 “ nobis fuerat a vestra majestate injunctum: referentes etiam
 “ singula beneficia seriatim quæ contuleratis Cantuariensi et
 “ singulos excessus et inopportunitates quas contra vestram
 “ commiserat dignitatem: totumque hoc primo secreto, postea
 “ coram domino papa et omnibus cardinalibus, contendentibus
 “ etiam contra eos Alexandro et Guntero Flandrensi, clericis
 “ Cantuariensis. Instante vero feria quinta ante Pascha, in
 “ qua, de consuetudine Romanæ ecclesiæ, solet dominus papa
 “ publice excommunicare vel publice absolvere; cum certi
 “ essemus quod de vestro et regni vestri gravamine, tanquam
 “ ad hoc proni, diutissime tractassent, consulimus eos quos ves-
 “ træ majestati fideliores cognovimus, scilicet dominum Portu-
 “ ensē, dominum Jacinctum, dominum Papiensem, dominum
 “ Tusculanensem, dominum Petrum de Mizio, (dominus Jo-
 “ hannes Neapoli aberat,) cum omni studio et instantia exor-
 “ rantes, ut nobis animum domini papæ, et quid circa vos
 “ statuere proponeret, aperirent. Ipsi vero nihil nisi sinistrum,
 “ et vestræ excelsitudini ignominiosum reportantibus, ex sin-
 “ gultuosa eorum et fratris Franci fidelis vestri relatione præ-
 “ sensimus, quod ea die immutabiliter disposuerat dominus
 “ papa in vos nominatim, et in totam terram vestram cisma-
 “ rinam et transmarinam, de communi fratrum consilio, in-
 “ terdicti ferre sententiam, et eam quæ in episcopos lata fuerat
 “ confirmare.
 “ Positi ergo in arctissimo, omni studio attentavimus, per
 “ cardinales et per illos de sociis nostris qui ad illum habe-
 “ bant accessum, et per familiares suos, ut cessaret ab hoc

Benedict,
i. 21.

Benedict
i. 22.

Benedict,
i. 22.

“ proposito, vel saltem differret usque ad adventum episcopo-
“ rum vestrorum. Quod cum nullo modo fieri posset, nos sicut
“ decet, et sicut debitores vobis sumus, personæ vestræ dede-
“ cus et totius terræ vestræ gravamen sustinere non valentes
“ nec debentes, tamen convocatis sociis nostris, coram quibus-
“ dam cardinalibus, viam invenimus salutis vestræ et honori,
“ bonam et securam, et universæ terræ vestræ utilem, et episco-
“ pis necessariam. Per quam a vobis et a terra vestra, et ab
“ episcopis vestris dedecus et periculum quod imminabat aver-
“ timus, et nos ipsos pro hac libertate periculo exposuimus,
“ credentes et certam spem habentes quod totum negotium
“ procedet secundum quod credimus vos velle, et secundum
“ quod scimus vos velle debere. Domini Wygornensis, et
“ Ebroicensis episcopi, et Robertus decanus Ebroicensis, et
“ magister H., in proximo venturi erant; et eos quidem
“ dimisimus ultra modum anxios et turbatos, quia pro ex-
“ plendo negotio vestro pro velle suo venire non poterant.
“ Fuitque de consilio eorum et nostro, quod nos quocunque
“ modo præcederemus eos, ut dedecus et malum quod para-
“ bant vobis adversarii vestri impedire possemus. Certi enim
“ eramus quod vestrum gravamen in curia præparabatur, et
“ timuimus illius diei consuetudinem. Valeat et diu vigeat
“ sublimitas vestra. Confortamini in Domino et exultet cor ves-
“ trum, quoniam præsens nubilum ad gloriam vestram sequetur
“ serenum. Die Sabbati ante Ramos Palmarum ad curiam
“ venimus, et lator præsentium die Paschæ recessit a nobis.”

A.D. 1171.
March 28.

They arrived
on the
Saturday
before Palm
Sunday, and
send this
letter on
Easter Day.

Benedict,
i. 23.

Eodem anno Avigoz imperator de Marroc transfretavit mare
Affricum, et applicuit in Hyspania cum forti manu et bellicosa,
per consilium et mandatum regis Ferrardi; et defuncto rege
Lupo, qui paganus erat, occupavit terram ipsius, scilicet Mur-
ciam et Valenciam et multas alias civitates. Et inde pro-
movit exercitum suum in terram Aldefonsi regis Castellæ, et
cepit per vim Concam civitatem, et Occam civitatem; et omnes
Christianos quos in eis cepit, interfecit; præter illos quos in
perpetuam redegit servitute. Et postea munivit eas Sara-
cenis.

The emperor
of Morocco
(Yousouf,
1163-1184)
takes pos-
session of
Murcia and
Valencia,
and invades
Castile.

Benedict,
i. 24.

Eodem anno, dum hæc fierent, venerunt in Normanniam duo
apostolicæ sedis legati, scilicet Gratianus et Vivianus; qui
magnis et diversis vexationibus regem et terram suam anga-
riaverunt, volentes ipsum et eam sub interdico ponere. Sed
nullo modo poterant in malitia sua procedere. Nam rex inde
præmunitus, ad summi præsentiam pontificis appellavit, et sic
se ipsum et terram suam custodivit illæsos. Attamen aposto-
licam timens severitatem, ad mare transvolavit, et per com-
mune edictum præcepit iustitiis et ballivis suis Normanniæ, et

Gratian and
Vivian,
legates,
appear in
Normandy,
and Henry
appeals to
the pope.

He leaves
Normandy

- A.D. 1171. nominatim ballivis portuum maris, quod nullo modo permitte-
rent aliquem et nominatim clericum vel peregrinum transfre-
tare in Angliam, nisi prius data securitate quod nullum malum
vel damnum regi vel regno Angliæ quæreret. Itaque circa
festum Sancti Petri ad Vincula, naves ascendit, et tertio nonas
Augusti, feria tertia, applicuit apud Portesmutam in Angliam.
Et simili modo sicut in Normannia fecerat, præcepit per com-
mune edictum justitiis et ballivis portuum maris Angliæ quod
neminem permitterent in Normanniam transfretare, nisi data
prius securitate quod malum regi vel regno suo non quæreret.
Præcepit etiam quod si quis in Angliam applicuisset portans
litteras summi pontificis, vel aliquod gravamen regni, capere-
tur tanquam publicus hostis. Benedict,
i. 24.
- and lands
at Ports-
mouth,
August 8.
The king
forbids the
legates to
cross into
England.
- Et sic paulo post, moram faciens per aliquot dies in Anglia, Benedict,
i. 25.
magnum congregavit exercitum, et cum festinatione in Hiber-
niam transfretavit.¹ Appropinquante itaque Exaltatione Sanctæ
Crucis, rex venit cum exercitu suo ad Penbroc in Wallia, et
ibidem per aliquot dies moram fecit prosperam auram expec-
tans. Adveniente autem festo Sancti Calixti papæ, die Sabbati
sequentis, sero, naves cum exercitu suo intravit. Et in cras-
tino, scilicet xvi^o. kalendas Novembris,² cum cccc. magnis na-
vibus, onustis viris bellicosis et equis et armis et victu, circa
diei horam nonam, cum gaudio magno applicuit in Hibernia,
in loco qui dicitur Croch, qui per octo milliaria distat a Wa-
terford, et ibi tota nocte remansit. Mane autem facto, ivit us-
que Waterford, et intervenit ibi Willelmum filium Adelmi, da-
piferum suum, et Robertum filium Bernardi, et quosdam alios
de familia sua, quos ipse ab Anglia præmiserat, et ab eis et
ab Hibernensibus qui cum eis fuerant, honorifice est suscep-
tus: et tam diu ibidem [remansit],³ donec ad eum venissent
reges et potentiores terræ illius. Venerunt itaque ad eum rex
Corcensis, et rex de Limeric, et rex de Oxeria, et rex de
Mida, et Ragenaldus de Waterford, et omnes alii de Hibernia,
præter regem Conactæ, et seipsos ei et ejus dominio dederunt,
et homines ejus devenerunt de omnibus tenementis suis, et fide-
litates ei juraverunt. Rex autem Conactæ ad eum venire noluit,
dicebat enim se regem esse debere et dominum totius Hiber-
niæ. Et rex Angliæ eum illo hyemali tempore nullo modo
debellare potuit, propter aquarum inundationes et abrupta
montium, et terrarum solitudines, quæ inter eos erant. Præ-
- The king
with an
army goes
to Pem-
broke, about
Sept. 14, and
- on the 17th
of October
lands at
Croch, near
Waterford.
- On the 18th
he visits
Waterford.
- The Irish
kings sub-
mit to him,
except the
king of
Connaught.
- Benedict,
i. 26.

¹ "Nota Henricus rex secundus
"transfretavit in Hyberniam." M.
in marg.

² Novembris] Septembris, C., M.,

following the clerical error in the
MSS. of Benedict.

³ remansit] om. C., M.; stetit, C.
in marg.

Benedict,
i. 26.

terea venerunt ibidem ad eum omnes archiepiscopi et episcopi Hiberniæ, et eum in regem et dominum susceperunt, et fidelitates ei juraverunt contra omnes homines. Et inde recepit ab unoquoque archiepiscopo et episcopo litteras suas in modum cartæ extra sigillum pendentes, et confirmantes ei et hæredibus suis regnum Hiberniæ, et testimonium perhibentes ipsos eum et hæredes suos sibi in reges et dominos constituisse in perpetuum. Sunt itaque in Hibernia archiepiscopi quatuor, quorum unus est primas totius Hiberniæ; et habent sub se xxix. suffraganeos. Erat autem tunc temporis ibi Gelasius Armacensis urbis archiepiscopus, totius Hiberniæ primas, habens sub se octo suffraganeos, quorum nomina hæc sunt, et ipse iuravit regi fidelitatem;

Edanus Lugdunensis,¹ Mauricius Tharensis, Malachias Thuenensis, Neemias Chonderensis, Gilbertus Ratpotensis, Tadeus Cenenersis, Cristianus Ardahacdensis, Eleuzerius Cluenerardensis episcopi.²

A.D. 1171.
The prelates of Ireland submit and swear fealty to Henry.
Account of the Irish church.

List of Irish bishops; province of Armagh:—Louth (Clogher), Derry, Down, Connor, Raphoe, Kells, Ardagh, Clonard (Meath).

Benedict,
i. 27.

Similiter Donatus Cassellensis archiepiscopus fecit ibidem fidelitatem domino regi Angliæ cum suffraganeis suis, quorum nomina hæc sunt, habet enim undecim suffraganeos;

Christiannus Lismorensis episcopus, apostolicæ sedis legatus; Immelechensis, Cluanumensis,³ Lumpniacensis, Kildabewensis, Waterfordensis, Arthfertensis, Rosensis, Finna-breensis, Korcensis episcopi.

Similiter Laurentius Duvelinensis archiepiscopus iuravit ei fidelitatem, et ejus quinque suffraganei, quorum nomina hæc sunt;

Bistaghnensis, Lethglensis, Earipolensis, Fernensis, Kildarensis episcopi.

Similiter Catholicus, Tuamensis archiepiscopus, iuravit ei fidelitatem, et ejus quinque suffraganei, quorum nomina hæc sunt;

Chienfernensis, Maigonensis, Achatornensis, Killatensis,⁴ Aelfnensis episcopi.

Cum autem hoc factum fuisset, prædictus rex Angliæ misit nuncios suos ad Alexandrum summum pontificem, cum litteris archiepiscoporum et episcoporum Hiberniæ ad confirmandum sibi et hæredibus suis regnum Hiberniæ, sicque factum est. Nam summus pontifex auctoritate apostolica confirmavit ei et hæredibus suis regnum illud, et eos inde in perpetuum reges

Province of Cashel:—Lismore, Cork, Emly, Cloyne, Ardmore, Limerick, Killaloe, Waterford, Ardfert, Ross, Kilfenora.

Province of Dublin:—Glandelagh (?), Ferns, Leighlin, Kildare, Ossory (?).

Province of Tuam:—Clonfert, Killala, Mayo, Elphin, Achonry.

Henry informs the pope of the submission of the clergy.

¹ *Lugdunensis*] Lughbdunensis episcopus, M., with the Julius MS. of Benedict.

² *episcopi*] episcopus, M., which adds episcopus to each of the terri-

torial names, thus agreeing with the MSS. of Benedict.

³ *Artmorensis*] Arthmorensis, M.

⁴ *Killatensis*] Killathensis, M.

Benedict,
i. 28.

A.D. 1171. About Nov. 6. The king directs a council to be held at Cashel, at which canons were made about baptism, tithes and marriages.

constituit. Præterea rex circa festum Sancti Leonardi misit Nicholaum capellanum suum, et Radulfum archidiaconum de Landaf,¹ clericum suum,² archiepiscopis et episcopis Hiberniæ. Et ipsi cum prædictis archiepiscopis et episcopis magnum celebraverunt concilium apud Cassellensem civitatem. In quo concilio statuerunt, et auctoritate summi pontificis præceperunt, parvos baptizari in ecclesia in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti, et hoc a sacerdotibus fieri præceperunt. Mos enim prius erat per diversa loca Hiberniæ quod, statim cum puer nasceretur, pater ipsius vel quislibet alius eum ter mergeret in aqua, et si divitis fuerit filius, ter mergeret in lacte, et postea solebant aquam illam et lac illud projicere in cloacis suis vel in aliis locis immundis. Præceperunt etiam in illo concilio decimas dari viris ecclesiasticis de omnibus quæ possidebant. Plerique enim illorum nunquam decimas dederant, nec etiam sciebant si dare deberent. Præterea præceperunt in eodem concilio ut laici qui uxores habere vellent, eas sibi copularent jure ecclesiastico. Plerique enim illorum quot volebant uxores habebant, et etiam cognatas suas germanas habere solebant sibi uxores.

About Nov. 11. The king goes to Dublin, and has a palace of wattles built for him.

Circa festum Sancti Martini venit rex usque Divelinam, et ibi construi³ fecit juxta ecclesiam Sancti Andreæ apostoli extra civitatem Divelinæ, ad opus suum palatium regium, quod reges et ditiores terræ illius mirifice construxerunt ad opus ejus per præceptum ipsius de virginis, ad morem patriæ illius; in quo ipse regale festum in Natale Domini tenuit [cum regibus et ditioribus Hybernæ].

MCLXXII.

Henry keeps Christmas of 1171-2 at Dublin, and stays until Feb. 2. At Wexford, Mar. 1: and March 26 prepares to embark.

Anno itaque m^oc^olxx^oii^{do} ab Incarnatione Domini, Henricus rex Angliæ, filius Matildis imperatricis, tenuit curiam suam die Natalis Domini, quæ septima feria evenit, apud Divelinam in Hibernia. Et in Purificatione Beatæ Mariæ fuit ibidem, et inde recedens venit in capite jejunii usque⁴ Wesefordiam. Et circa mediam Quadragesimam, misit inde capellanos et senescallos, et constabularios suos, cum exercitu suo usque Waterfordiam ad transfretandum ibi in Angliam, quia multitudo navium erat ibi, quæ venerat de Anglia; et ipse remansit cum privata familia apud Wasefordiam, retentis ad opus suum tribus navibus tantum, et exspectabat ibi prosperam auram.

¹ Landaf] Landas, M.² suum] cum, ins. C. M., with the MSS. of Benedict.³ construi] consterni, M.⁴ usque] ad, ins. M.

Benedict,
i. 29.

Volebat enim inde transfretare in Angliam, quia prædicti cardinales, Teodinus et Albertus, venerunt jam in Normanniam missi a summo pontifice cum nunciis regis, et expectabant ibi ipsius adventum; et ideo ipse multo magis festinabat ire ad eos. Et nisi illorum adventus eum impedisset proposuit in proxima sequenti æstate ire cum exercitu suo ad subjiciendum sibi regem Cognactensem, qui ad eum venire nolebat. Et facile eum debellasset, nisi oportuisset eum cum tanta festinatione ire in Normanniam.

A.D. 1172.
March 25--
April 16.
The king
before
leaving Ire-
land takes
measures
for securing
his acquisi-
tions.

Benedict,
i. 30.

Interea rex dedit et concessit et carta sua confirmavit Hugoni de Lacy totam terram de Mida cum omnibus pertinentis suis, tenendam in feodo et hæreditate de ipso et hæredibus suis per servitium centum militum. Et tradidit ei in custodia civitatem Divelinæ, et præcepit in ea castellum firmari. Et tradidit Roberto filio Bernardi civitatem Waterfordiæ et civitatem Wesefordie, cum omnibus pertinentiis suis, et præcepit castella in eis firmari. Præcepit etiam per loca castella firmari. Adveniente itaque sollemnitate Paschali, familia regis quæ apud Waterford missa fuerat, ipsa die Paschæ summo mane ascendit naves apud Croc juxta Waterford, ubi rex cum exercitu suo applicuit, et ea die circa horam diei nonam applicuit in Wallia apud Milleferdam, juxta Penbroc. Sed rex propter sollemnitatem Paschalem noluit illa die mare intrare, sed in crastino mane intravit, et ea die applicuit juxta Sanctum David in Wallia.

He commits
Meath to
Hugh de
Lacy, and
Waterford
to Robert
Fitz-
Bernard.

The royal
retinue
embarks at
Croc on
Easter Day,
April 16,
and lands at
Milford
Haven.
The king
lands the
next day at
S. David's.

Benedict,
i. 31.

Transfretavit itaque rex in Wallia, et quamecitius potuit, venit ad naves quæ eum expectabant apud Portesmue, et ducens secum Henricum filium suum regem, circa Ascensionem Domini applicuit in Normanniam apud Barbefluctum. Et invenit apud Cadomum prædictos cardinales, et illorum consilio statim pacificavit se cum rege Franciæ de coronatione filiae suæ. Et postea statim consensu et consilio prædictorum cardinalium misit in Angliam Henricum regem filium suum, et cum eo Margaretam filiam regis Franciæ sponsam ejus, et cum eis Rotrodum Rotomagensis archiepiscopum et Egidium Ebroicensem, et Rogerium Wygornensem episcopos.

He hastens
to Ports-
mouth, and
sails to Nor-
mandy;
lands at
Barfleur;
sees the
legates at
Caen, makes
peace with
France, and
sends his
son Henry
to England.

Et ipsi circa festum Sancti Bartholomæi apostoli applicuerunt in Anglia apud Suthamptonam.

The young
king lands
at South-
ampton
about
Aug. 24.

*Secunda coronatio Henrici regis junioris, et prima coronatio
filiae regis Franciæ.*

Et Dominica sequenti, scilicet vi^{to} kalendas Septembris, Rotrodus Rotomagensis archiepiscopus Henricum regem juniorem coronavit, et eadem die unxit in reginam et consecravit et coronavit Margaretam filiam regis Franciæ, apud Wintoniam, cum juvene rege marito suo, in ecclesia Sancti Swithuni, mi-

and is
crowned at
Winchester
with his
wife,
August 27.

- A.D. 1172. nistrantibus ei in illo officio Egidio Ebroicensi, et Rogero ^{Benedict,}
Wygornensi episcopis. ^{i. 81.}
- The arch-
bishop of
Rouen
having
crowned
the young
Henry,
returns
home about
Sept. 8. Interim rex pater novi regis moram fecit in Britannia, et
prædicti cardinales per abbatias Normanniæ expectantes ad-
ventum novi regis et uxoris suæ, et Rotomagensis archi-
episcopi, et aliorum episcoporum qui fuerant in Anglia ad
coronationem novi regis. Circa festum vero nativitatis Sanctæ
Mariæ transfretavit in Normanniam archiepiscopus Rotoma-
gensis cum prænominatis episcopis, et juvenis rex remansit
in Anglia cum regina sua per mandatum patris sui.
- The king, at
Avranches,
purges him-
self of guilt
in the
matter of
S. Thomas,
Sept. 27. Interim rex rediit de Britannia, et circa festum Sancti ^{Benedict,}
Mathæi apostoli, venit in Normanniam ad Abbrincham civi- ^{i. 32.}
tatem, et invenit ibi prænominatos cardinales. Et v^{to} kalendas
Octobris, feria quarta, scilicet festo Sanctorum Cosmæ et
Damiani martyrum, satisfactionem fecit Deo et summo ponti-
fici de morte beati Thomæ Cantuariensis martyris. Purgavit
enim innocentiam suam coram prædictis cardinalibus et archi-
episcopo Rotomagensi, et episcopis, et clero et populo regni
sui apud Abrincas¹ in ecclesia Sancti Andreæ apostoli. Jura-
vit etiam coram prænominatis viris ecclesiasticis, tactis sa-
crosanctis evangeliiis, quod nec præcepit, nec voluit, quod
archiepiscopus Cantuariensis occideretur, et quando audivit
vehementer inde doluit. Sed quia malefactores illos qui
sanctæ memoriæ Thomam Cantuariensem archiepiscopum occi-
derunt habere non poterat, et quia timebat ipsos illud pro-
fanum opus impetrasse, [causa animi motus] et perturbationis
causa quam in eo viderant; de satisfactione tale præstitit sacra-
mentum. Juravit etiam inprimis quod ab Alexandro summo
pontifice, et ab catholicis ejus successoribus non recederet,
quamdiu ipsum sicut regem catholicum habuerint. Juravit
etiam quod neque appellationes impediret, neque impediri per-
mitteret, quin libere fierent in regno suo ad Romanum pontifi-
cem in ecclesiasticis causis; sic tamen, ut si ei suspecti fue-
rint aliqui, securitatem faciant quod malum suum vel regni
sui non quærant. Juravit etiam quod ab instante Nativitate
Domini usque in triennium, crucem acciperet, in proxima
sequenti æstate in propria persona Jerosolimam iturus, nisi
remanserit per Alexandrum summum pontificem vel per
catholicos ejus successores. Sed si interim pro urgente ne-
cessitate in Hispaniam super Saracenos profectus fuisset,
quantum temporis in illo itinere consummaret, tantundem
Jerosolimitanæ spatium profectionis posset prolongare. Præ-
terea juravit, quod interim tantum pecuniæ daret Templariis
quantum ad arbitrium fratrum Templi posset sufficere ad
retinendum cc. milites ad defensionem Jerosolimitanæ terræ

¹ *Abrincas*] Ambrincas, C. M.

Benedict,
i. 33.

per spatium unius anni. Præterea perdonavit iram et malivolentiam suam omnibus, tam clericis quam laicis, qui pro Sancto Thoma erant in exilio, et concessit eis libere et in pace ad propria redire. Juravit etiam quod possessiones Cantuariensis ecclesiæ, si quæ ablatae erant, in integrum restitueret, sicut habuit uno anno antequam prædictus archiepiscopus ab Anglia egrederetur. Juravit etiam quod consuetudines quæ inductæ sunt contra ecclesias terræ suæ in tempore suo, penitus dimitteret. Et hæc omnia juravit se fore observaturum, bona fide, et absque malo ingenio. Fecit etiam regem Henricum filium suum majorem hæc omnia capitula jurare tenenda, præter illa quæ propriam ejus personam contingebant. Et ut hoc in memoria Romanæ ecclesiæ haberetur, ipse rex præcepit sigillum suum cum sigillis illorum cardinalium apponi scripto illi, in quo hæc capitula continebantur.

A.D. 1172.
Sept. 27.
Henry's
oath on ab-
solution at
Avranches.

In crastino autem prædicti cardinales ibidem magnum celebraverunt concilium cum archiepiscopis et episcopis et clero Normanniæ. Et ibi hæc decreta subscripta statuerunt, et universis firmiter et inviolabiliter observanda injunxerunt. Præceperunt itaque,

The legates
hold a
council at
Avranches
on Sept. 28.

- “ Ut pueri ad regimen ecclesiarum illarum et ad illa ad-
Decrees.
“ ministranda, in quibus cura est animarum, minime admit-
“ tantur.
“ Filii vero sacerdotum non ponantur in ecclesiis patrum
“ suorum.
“ Laici partem oblationum in ecclesia non percipiant.
“ Ecclesiæ vicariis¹ annuis non committantur.
“ Sacerdotes majorum ecclesiarum quibus ad hoc suppetunt
“ facultates, alium pro se presbyterum cogantur habere.
“ Sacerdotes non ordinentur sine certo titulo.
“ Ecclesiæ ad firmam annuam non ponantur.
“ De tertia parte decimarum, nihil presbytero, qui servit
“ ecclesiæ, auferatur.
“ Hiis qui decimas hæreditario jure tenent, licentia sit cui
“ voluerint idoneo clerico dare, eo quidem tenore, ut post
“ eum, ad ecclesiam cui de jure competunt revertantur.
“ Vir ad religionem non transeat, uxore in sæculo remanente, vel e converso, nisi ambo vacandi operibus carnis
“ tempus excesserint.
“ In Adventu Domini, omnibus qui poterunt, maxime autem
“ clericis et militibus, jejunium et abstinencia carnis indicatur.
“ Clerici et Judæi non ponantur ad jurisdictiones sæcularium potestatum administrandas; qui autem hoc præsumpserint, a beneficiis ecclesiasticis arceantur.

Benedict,
i. 34.

¹ vicariis] vicarii, C, M.

A.D. 1172.
Sept. 28.
Decrees
of the
council of
Avranches.

" De novem libris excommunicatorum et rebus morientium ^{Benedict}
" quas auferunt sacerdotes, et benedictionibus sponsarum, et ^{i. 34.}
" baptismo: et de x[l]viii. libris, quæ exiguntur, nihil perfec-
" tum est, quia episcopi Normanniæ illud decretum recipere
" noluerunt."

The arch-
bishop of
Tours claims
superiority
over Dol.

In eodem vero concilio archiepiscopus Turonensis calumnia-
tus est archiepiscopatum Doli debere adjacere archiepiscopatui
suo, affirmans sedem archiepiscopalem ibi esse non debere;
sed clerici de Dolo constanter contradicebant.

About
Nov. 1.
The young
king re-
turns to
Normandy,
and visits
king Lewis
in France.
The king of
France per-
suades the
younger
Henry to
demand a
share of
his father's
dominions.

Circa vero festum Omnium Sanctorum, novus rex Angliæ
cum regina sua transfretavit de Anglia in Normanniam per
mandatum regis patris sui, multum tamen invitus. Et statim
misit eos ad loquendum cum rege Franciæ: rex enim Franciæ
desiderio magno desiderabat videre filiam suam et cum ea
loqui. Qui cum ad eum in Francia venissent, cum magno
honore et gaudio ab eo sunt recepti, et per aliquot dies cum
eo moram fecerunt. Unde magnum damnum pervenit regno
Angliæ et etiam regno Franciæ. Nam Lodowicus rex Franciæ,
qui semper regem Angliæ odio habebat, consuluit novo regi
Angliæ, quod statim cum veniret in Normanniam exigeret a
rege patre suo, sibi donari, vel totam Angliam, vel totam
Normanniam, ubi ipse cum filia sua morari posset. Et con-
sultuit quod si pater suus neutram terrarum illarum ei con-
cedere vellet, ipse cum regina sua rediret in Franciam ad
eum.

Henry
recalls his
son into
Normandy,
and keeps
Christmas
in Anjou.

Interim rex timens fraudem et malitiam regis Franciæ, ^{Benedict,}
quas sæpe expertus fuerat, misit in Franciam pro rege filio ^{i. 35.}
suo, et pro uxore ejus. Ipsi vero, accepta licentia a rege
Franciæ, ad mandatum regis in Normanniam redierunt. Appro-
pinquante igitur sollemnitate Nativitatis Dominicæ rex accessit
versus Andegaviam, et ibi curiam suam die Natalis Domini
tenuit, et dimisit regem filium suum cum uxore sua in Nor-
mannia.

Adam
du Port
outlawed.

Eodem anno Adam de Port calumniatus fuit de morte et
proditione regis; et quia ipse ad summonitionem regis venire
noluit, et stare inde judicio curiæ, exivit ab Anglia exlegatus.

MCLXXIII.

De rege et comite Mauriæ.

A.D. 1173.
Henry II.
keeps the
Christmas
of 1172-1173
at Chinon;
and, before
Feb. 2, goes

Adveniente igitur anno ab Incarnatione Domini M^oC^oLXX^oIII^o,
tenuit rex curiam suam, in Natale Domini, apud Chinonem in
Andegavia; et uxor sua regina Alienor fuit ibi cum eo: et
peracta ibi Nativitate Dominica rex misit in Normanniam pro
rege filio suo, et ante Purificationem Sanctæ Mariæ ivit in
Alverniam usque ad Montem Ferratum, et duxit secum regem

Benedict,
i. 35, 36.

filium suum. Et illuc venit ad eum Hubertus comes de Mauriana, et adduxit secum Aaliz filiam suam majorem, quam rex comparavit pro v. millibus marois argenti ad opus Johannis filii sui junioris, cum comitatu toto de Mauriana, si prædictus comes filium ex uxore sua non habuerit. Si vero legitimum susceperit filium, prædictus comes Hubertus concessit eis castella et terras quæ in subscripto continentur chirographo. Venerunt etiam ad regem illuc rex Arragoniæ, et comes de Sancto Egidio, qui inimici erant ad invicem, et rex duxit eos secum usque Limones, et ibi pacem fecit inter eos. Et comes de Sancto Egidio devenit ibi homo regis, et homo novi regis filii ipsius, et homo Ricardi filii regis comitis Pictaviæ, de Tolosa tenenda de eis in feodo et hæreditate, per servitium veniendi ad summonitionem regis vel comitis Pictaviæ in guerra sua, et esse ibi in servitio suo xl. diebus ad expensas ipsius. Et si rex vel comes eum retinere ulterius voluerit, alios xl. dies erit cum eis ad expensas illorum. Et præterea comes de Sancto Egidio dabit eis inde per annum c. marcas argenti, vel x. dextrarios de pretio, [ita quod unusquisque illorum valeat ad minus x. marcas. Hanc autem conventionem firmiter inter eos tenendam juravit ipse comes de Sancto Egidio, tactis sacrosanctis Ewangeliis.] His peractis, rex ibidem recepit filiam comitis Maurianæ ad opus Johannis filii sui.

A.D. 1173.
to Mont-
ferrand in
Auvergne.
Count Hum-
bert III. of
Maurienne
promises
his eldest
daughter to
John, son of
Henry II.,
with his
succession.
Henry
makes peace
between
Arragon and
Toulouse,
at Limoges;
and receives
homage for
St. Giles.
Homage of
St. Giles.

Hoc est chirographum inter regem et comitem Maurianæ.

Benedict,
i. 37.

“ Quoniam in dubium venit quod a memoria recedit, reper- Agreement
tum est in rei gestæ testimonium perennis rescripti reme- between
dium. Noverit igitur tam prior ætas quam futura posteritas, Henry II.
“ quod Hubertus, comes Maurianensis et Marchio Italiæ, con- and Hum-
“ cedit totum comitatum suum et omnes alias terras suas bert of
“ quascunque habet, vel deinceps adquisierit, Johanni filio Maurienne:
“ Henrici illustris regis Angliæ, cum filia sua primogenita, Humbert
“ Aliz nomine, si filium ex uxore sua non habuerit. Si vero gives to
“ filium legitimum susceperit, concedit eis in perpetuum et John his
“ hæredibus eorum Russillon cum toto mandato suo, sive eldest
“ pertinentiis suis omnibus. Concedit similiter eis et hære- daughter
“ dibus eorum Perecastel cum omnibus pertinentiis suis; et and the suc-
“ præterea totum comitatum Belicensem, sicut illum habet, cession. If
“ illis concedit. Donat etiam illis totam vallem Novalesiæ, Extent he should
“ Camberiacum quoque cum omnibus pertinentiis suis, Aiz, of grant, have a son
“ Asperum Montem, Rochetam, Montem Majorem, Cameram Peter's
“ cum Burgo et toto mandato. Ista omnia cum omnibus Castle, Bel-
“ pertinentiis suis eis incontinenti citra montes concedit in ley, Nova-
“ perpetuum. Ultra montes quoque illis et hæredibus eorum, lesia, Cham-
“ donat et concedit in perpetuum: Taurinum totum cum om- bery, Aix,
Turin;

A.D. 1173. "nibus pertinentiis suis, Cavoreth, Collegium cum omnibus Benedict,
i. 37.
Cavaur, "pertinentiis suis; et omnia feuda, quæ tenent de ipso co-
Colegno, "mites de Canaveis, et eorum servitia et fidelitates. In
fiefs in "comite quoque de Castro Amunt similiter feuda, fide-
Canavesia, "tates et servitia. In valle Augustensi concedit eis Cas-
Castella- "tellonium in perpetuum contra omnes homines, quod de
monte, and "illo vicecomes Augustæ tenet. Hæc omnia præfatus comes
Chatillon "concedit præfato filio regis Angliæ in perpetuum cum
in the "filia sua prænominata, ita libere, integre et quiete in homi-
Val'd Aosta. "nibus et civitatibus, castris et aliis munitiionibus, in pratis,
"pascuis et molendinis, in bosco et plano, in aquis et valli-
"bus et montanis et paagiis et passagiis, et in omnibus aliis
"rebus, sicut unquam pater ejus aut ipse ea melius tenuit
"omnia quæ subscripta sunt aut liberius. Vult etiam jam
"dictus comes quod incontinenti, aut quandocunque placuerit
"domino regi Angliæ, quod filio ejus fiant et præstentur
"hæc omnia hominia et fidelitates ab omnibus hominibus suis
"per totam terram suam, salva fidelitate sua, quamdiu terram Benedict,
i. 38.
tenebit. Præterea concedit [eis] et hæredibus eorum in per-
petuum quicquid juris habet in toto comitatu Grati[an]opo-
litano, et quicquid in eo acquirit vel acquirere poterit. Si
autem filia sua primogenita supradicta in fata decesserit,
quæcunque cum primogenita concessit illustris regis Angliæ
filio, cum secunda filia sua, eadem sicut scriptum est, cuncta
concedit. Hanc præscriptam conventionem tenendam inter
dominum regem Angliæ et comitem Maurianæ juraverunt
ipse comes Maurianæ et comes Gebennæ, Rodulfus Alaman-
nus, et xliiii. alii,¹ qui omnes² juraverunt quod comes

Also his
rights in
the county
Grenoble.
If the elder
daughter
die, the
agreement
shall hold
good for the
second.

Names of
the jurors
who cove-
nant to keep

¹ et xliiii. alii] Here MS. M., following the Julius MS. of Benedict, gives the names; "Nantelmus de Meolano, Sefredus de Alavarno, Rodolfus et "Aimo et Emericus de Brienzion, Willelmus frater comitis, Gocelinus de "Morestello, Amedeus de Nangeu, Odo de Voiron, Berlio et Pontius de "Fabricis, Lodoicus de Balma, Theobaldus de Vileta, Pontius et Wifredus "de Cunflens, Gwydo de Tey, Amedeus de Torvun, Ysmido de Sancto "Michaele, Odmarus Labra, Jocelinus et Ricardus de Cordun, Giroudus "de Margenzai, Berlio de Monte Falcone, Engwicio de Aviano, Berlio et "Torencus de Chambel, Sofredus Gamerii, Hugo de Alviler, Uboldus de "Rumilie, Lodoicus de Asma, Anselmus de Belentro, Willelmus Deside- "rius, Sofredus et Petrus de Sancto Genesio, Ungrinus de Fabricis, Wil- "lelmus de Bokozel, Angelinus de Castellano, Umbertus Reynerii, Wil- "lelmus de Porta, Willelmus Ervus, Gido de Candiaco, Petrus de Aversio, "Arbertus Cornuz, Hugo de Chinis, Willelmus de Albuzin, Henricus de "Fulciniaco, Willelmus de Nangeou, Emericus vicecomes de Brienceon."

² qui omnes] Omnes isti prænominati, M., with the Julius MS. of Benedict.

Benedict,
i. 38.

“ Maurianensis hanc conventionem firmiter servabit, et si ab A.D. 1178.
 “ ea aliquo modo resiliret, juraverunt, quod ad vocationem the count to
 “ domini regis Angliæ vel nuncii ipsius, et etiam sine omni his agree-
 “ vocatione, si comes resiliret, ex quo hoc scient, reddent se ment; lay
 “ obsides domino regi in terra sua, ubicunque voluerit, et and eccle-
 “ tamdiu in captione sua morabuntur, donec comitem siastic.
 “ regis beneplacitum revocaverint, vel cum ipso rege pro
 “ voluntate ipsius composuerint. Petrus Tarentasiensis archi-
 “ episcopus, et Arduno Gebennensis,¹ et Willelmus Mauria-
 “ nensis episcopi, et abbas Sancti Michaelis, coram positus
 “ Ewangeliiis, de mandato comitis, firmiter promiserunt, quod
 “ ad beneplacitum regis, et quando voluerit, personam comitis
 “ excommunicabunt, et terram suam sub interdicto ponent,
 “ si comes hanc pactionem inter eos factam non servaverit.
 “ Idem facient de personis hominum comitis et terris eorum,
 “ per quos statit quod non servetur pactio inter regem et
 “ comitem facta. Et tamdiu comitem et eos qui pacem
 “ servare noluerint, et terras eorum sub interdicto tenebunt,
 “ donec domino regi fuerit satisfactum. Dominus rex hanc
 “ fecit conventionem et concessionem præscriptam cum comite
 “ Mauri[an]ensi, et eam de mandato ipsius tenendam juraverunt Jurors for
 “ comes Willelmus de Mandevilla, Willelmus comes Arunniæ,² the king of
 “ et alii decem.³ De cætero sciendum est quod comes se England.
 “ cundam filiam suam nuptui tradere poterit cui voluerit, The count
 “ sine nimio comitatus detrimento, postquam primogenita filia may marry
 “ sua filio regis fuerit desponsata, vel per legitimam ætatem his second
 “ vel per Romanæ ecclesiæ dispensationem. Parentibus autem daughter
 “ suis, vel aliis, et pro salute animæ suæ, poterit de terra after this
 “ sua dare sine multa comitatus diminutione. Incontinenti marriage
 “ vero mittit rex comiti mille marcas argenti, et quamcito has come off.
 “ filiam comitis recipiet ad minus habebit alias mille marcas The count
 “ argenti, et quicquid fuerit de v. millibus marcis residuum may dispose
 “ recipiet comes quando matrimonium inter filium regis et otherwise
 “ filiam comitis fuerit contractum vel per legitimam ætatem vel of a small
 “ Romanæ ecclesiæ dispensationem. Si autem dominus rex, part of his
 “ quod [Deus] avertat, ante in fata concesserit, vel extra terras dominions.
 “ suas profectus fuerit, neque ipse, neque ipsi qui de mandato Payment to
 “ suo juraverunt vel aliquam comiti securitatem fecerunt, the count.
 “ tenebuntur de præscripta conventionem, nisi dominus rex,
 “ filius regis et sui.

¹ *Gebennensis*] *Gilbenensis*, C., M. ² *Arunniæ*] *Arwinia*, M.

³ *et alii decem*] *Radulfus de Faa*, *Willelmus de Curci*, *Willelmus de Hume*, *Fulco Panel*, *Robertus de Brivecurt*, *Willelmus Magaunt*, *Theobaldus Chabot*, *Willelmus de Munlusun*, *Gaufridus Forestarius*, M., following nearly the *Julius MS.* of *Benedict*.

A.D. 1173.
Names of
the envoys
of the count,
and their
oath.

Oath of the
envoys.

Henry, the
younger,
refuses to
allow John
a provision
from the
royal
domains,

"In terram¹ regis Angliæ venerunt ex parte comitis Maurianensis, Marchio Montisferrati, et Gaufridus de Plozac et Benedict, i. 40.
"Merlo filius ejus, et Ricardus comitis cancellarius, et Berlo
"de Camboe, et Petrus de Buët, castellani, et Petrus de
"Sancto Genesio, et Petrus de Taurino, milites, et Gaufridus
"de Aquabella, et Rodulfus de Warci, burgenses. Qui jura-
"verunt tactis sacrosanctis Ewangeliis quod conventionem
"factam inter regem et comitem de filio regis et filia comitis,
"sicut legitime est facta, scripta et intellecta, facient comi-
"tem firmiter observare. Et nisi eam observaverit, jura-
"verunt, quod ad vocationem domini regis vel nuncii ipsius,
"vel etiam sine omni vocatione, si comes resiliaret a conven-
"tione, ex quo hoc pro certo scirent, se reddent obsides regi
"in terra sua, et tandiu in captione sua morabuntur, donec
"comes ad beneplacitum regis revocetur,² vel cum domino
"rege pro voluntate sua componant. Juraverunt etiam præ-
"dicti nuncii, quod comes filiam suam secundam non tradet
"nuptui donec ejus filia primogenita filio regis matrimonio
"sit copulata, vel per legitimam ætatem vel per Romanæ
"ecclesiæ dispensationem, nisi de consilio et voluntate domini
"regis eam interim alii donaverit. Juraverunt etiam illi, quod
"pecuniam quam recepit vel recipiet comes a domino rege,
"si filia comitis vel filius regis forte, quod absit, in fata
"decesserit, antequam matrimonium inter eos fuerit con-
"tractum, totam reddet regi, vel beneplacitum regis inde
"faciet, vel cui rex assignaverit. Et prædicti juratores, donec
"fuerit soluta, si voluerit rex et quando voluerit, se reddent
"ei obsides in terra et potestate sua. Juraverunt etiam
"quod concessione Humberti junioris facient pro posse suo
"habere filio regis Russilon, et Perecastel, et quicquid ei
"a comite concessum est in comitatu Belicensi. Si forte
"Humbertus hoc concedere noluerit, juraverunt quod comes
"dabit ei legitimum excambium ad arbitrium abbatis de Benedict, i. 41.
"Clusa, et Reginaldi archidiaconi Sarisbiriensis, vel aliorum
"legitimorum per regem assignatorum, si illi præsentem esse
"non possint."

Comes vero Maurianæ scire voluit apud Limoges quid et quantum prædictus Johannes filius regis, cui filia [ipsius], ut supradictum est, data fuerat, haberet de terra patris sui. Et rex voluit ei concedere et dare castellum de Chinone, et cas-

¹ *In terram*] "De adventu nunciorum comitis Mauriensis in Angliam." Note by Bishop Bale in M.

² *comes . . . revocetur*] with the Julius MS. of Benedict.

Benedict,
i. 41.

tellum de Loudun,¹ et castellum de Mirabel cum omnibus pertinentiis suis. Sed rex juvenis contradicebat, et nullo modo hoc fratri suo concedere voluit, nec a patre suo hoc fieri permisit. Ipse enim jam moleste ferebat, quod pater suus aliquam terrarum suarum ei assignare noluit, ubi ipse cum regina sua morari posset. Ipse enim a patre suo petiit sibi donari Normanniam, vel Angliam, vel Andegaviam, et hanc petitionem fecit per consilium regis Franciæ, et per consilium comitum et baronum Normanniæ et Angliæ, qui patrem suum odio habebant; et ipse ex eo tempore causas quærebat et opportunitatem ut a patre suo recederet. Et jam animum suum a voluntate ipsius ita declinavit quod nihil cum eo pacifice loqui poterat. Itaque peractis negotiis suis apud Limoges, rex quam citius potuit in Normanniam ire festinavit, et rex filius ejus cum eo. Appropinquante autem media Quadragesima, cum ad Chinonem venissent, rex ibi nocte illa permansit, et filius suus, non accepta ab eo licentia, ulterius processit, ita quod in crastino venit usque Alenzun, et die sequenti usque Argentonium. Pater vero ejus illum secutus est, et nocte illa quæ filius suus fuit apud Argentonium, jacuit ipse apud Alenzun. In illa autem nocte circa gallicantum, juvenis rex cum privata familia sua ad regem Franciæ perrexit, octavo idus Martii, feria quinta ante mediam Quadragesimam.

A.D. 1173.

and demands Normandy, England, or Anjou.

The young king flies to Lewis of France, March 8.

Benedict,
i. 42.

Rex vero audito quod filius suus recessisset, timuit valde insidias Francorum, et cum festinatione castella sua quæ erant in confinio Franciæ, adiit, et ea munivit custodibus, victu et fosso. Pervenit autem inde usque Gizortium, et illud quam melius potuit, munivit, et inde iter suum fecit per castella sua Normanniæ, et statim mandavit per litteras suas castellanis suis Angliæ, Acquitanniæ, et Andegaviæ et Britanniæ, ut munirent castella sua et bene custodirent; significans eis rei eventum. Hujus autem nefandæ proditiōis auctores exstiterunt Lodowicus rex Franciæ, et, ut a quibusdam dicebatur, ipsa Alienor regina Angliæ et Radulfus de Faya. Prædicta quidem regina eo tempore habuit in custodia sua Ricardum ducem Acquitanniæ et Gaufridum comitem Britanniæ filios suos, et misit eos in Franciam ad juvenem regem fratrem illorum, ut cum eo essent contra regem patrem ipsorum.

His father fortifies the frontier.

The revolt was prompted by Lewis and Eleanor, who sends Richard and Geoffrey to join their brother.

Tunc vero adimpletum est illud Merlini vaticinium, ubi ait, "Evigilabunt rugientis catuli, et postpositis nemoribus infra mœnia civitatum venabuntur; stragem non minimam ex obstantibus facient, et linguas taurorum abscedent; colla rugientium onerabunt catenis, et avita tempora renovabunt."

Fulfilment of Merlin's prophecy.

¹ Loudun] Landoniæ, C., M.

A.D. 1173. Hoc vaticinavit Merlinus de filiis regis Henrici filii Matildis^{Benedict, i. 42, 43.}
 March. imperatricis, et vocans eos rugientis catulos significavit, illos insurrecturos contra patrem et dominum suum, et contra ipsum werram moturos.

Richard Barre and the other servants of the young king return to Henry, and are sent back by him.

The young king makes them swear against his father.

Lewis holds a council at Paris in favour of the younger Henry.

Henry the younger receives homage of the counts of Flanders and Boulogne, and gives them fiefs.

Post discessum vero juvenis regis, Ricardus Barre, qui sigillum ipsius portabat, ad regem patrem ejus rediit, et tradidit illi sigillum filii sui, quod ille ei ad custodiendum commiserat: et illud recipiens præcepit bene custodiri. Similiter servientes quos ipse posuerat in domo regis filii sui, ad illum redierunt, adducentes secum carectas et summarios cum hernesio regis, qui recesserat. Rex vero noluit eos secum retinere, sed remisit illos ad regem filium suum cum toto hernesio suo. Et præterea misit ei per eos vasa argentea, et equos et pannos, et præcepit eis ut ei fideliter servirent. Sed cum ad eum venissent, statim fecit illos qui cum eo remanere volebant, jurare ei fidelitatem contra patrem suum. Illos autem qui hoc sacramentum facere nolebant, secum retinere noluit, sed abire permisit, scilicet Walterum capellanium suum, et Aelwardum camerarium suum, et Willelmum [Blundum], ostiarium suum, et ipsi ad regem redeunt cum eo remanserunt.

Interim Lodowicus rex Franciæ satis humanum se exhibuit juveni regi et fratribus suis, et illis qui cum eis venerant; et statim fecit fieri ei sigillum novum, per quod ille subscriptas donationes confirmavit. Nam rex Franciæ convocatis Philippo comite Flandriæ, et Mathæo fratre ejus comite Bononiæ, et Henrico comite de Trois, et Teobaldo comite Blesensi, et Roberto comite fratre regis Franciæ, et comite Stephano, et cæteris comitibus et baronibus Franciæ, et præterea omnibus archiepiscopis et episcopis, et clero et populo regni Franciæ, magnum celebravit concilium apud Parisius, et in ipso concilio ipsemet juravit, tactis sacrosanctis Evangeliiis, quod juvenem regem et fratres suos, secundum posse suum juvaret contra patrem illorum, ad guerram suam manutenendam, et ad regnum Angliæ perquirendum. Similiter fecit prædictos comites et barones Franciæ idem sacramentum jurare ei, accepta prius a juvene rege et fratribus suis, securitate et sacramentis, et quod non recederent a rege Franciæ, nec cum patre suo aliquam pacem facerent, nisi per ipsum et per barones Franciæ. In eodem concilio juvenis rex recepit homagium et fidelitatem a Philippo comite Flandriæ, et dedit ei pro eisdem mille libras redditus in Anglia per annum, et totam Cantiam, cum castello de Dovre, et castello Roffensi. Similiter recepit ipse homagium et fidelitatem a Mathæo fratre comitis Flandriæ, comite Bononiæ, et concessit ei pro homagio et fidelitate sua, totam socam de Kirketune in Lindeseye, et

Benedict, i. 44.

Benedict,
i. 44, 45.

comitatum Moretoniæ. Similiter recepit fidelitatem comitis Teobaldi, et concessit ei quingentas libras reddituum Andegavensium, et castellum de Ambasio, cum toto jure quod ipse calumniatus fuit in Turonica, et clamavit ei quietum totum jus, quod pater suus rex Angliæ et ipse calumniati fuerunt in castello Reginaldi. Omnes vero has donationes confirmavit eis sigillo suo novo quod rex Franciæ fecit ei fieri. Præterea alias fecit donationes quas eodem sigillo confirmavit. Concessit enim Willelmo regi Scotiæ totam Nordhumberlandam usque ad Tinam pro homagio et servitio suo. Et concessit David fratri regis Scotiæ pro homagio et servitio suo comitatum de Huntingdonia, et in augmentum dedit ei totam Cantebrigesiram; et concessit comiti Hugoni Bigoth totum honorem de [Eya] in feodo et hæreditate tenendum, et castellum Nordwycense in custodia sibi et hæredibus suis in perpetuum. Et alias donationes fecit plures quas prætermittimus ad historiam trans-euntes.

A.D. 1173.
He grants
fiefs to
Theobald of
Blois,
William,
king of
Scotland.
David, earl
of Hunting-
don, Hugh
Bigot, and
others.

Instante igitur sollemnitate Paschali, Henricus rex Angliæ, filius Matildis imperatricis, tenuit curiam suam apud Alen-zun, et statim post clausum Pascha exarsit nefanda proditorum rabies; qui cum juvene rege tenuerunt contra patrem suum, videlicet, Johannes Talevaz, comes de Puntif; comites de Mellento et Auco et alii lx^a. milites qui¹ cum juvene rege

Henry the
elder keeps
Easter,
April 8, at
Alençon.
Names of
the parti-
zans of
Henry the
younger.

¹ qui] MS. M., following very nearly the enumeration of the Julius MS. of Benedict, gives the list at length; "Comes de Mellito, comes de Aueo, Camerarius de Tankirvilla, Willelmus Patricius senior, Robertus de Munford, Thomas de Culuncis, Amauri Torellus, Willelmus de Tibovilla, Gilebertus de Tilers, Eudo filius Ernisi, Willelmus filius Ernisi, Robertus filius Ernisi, Radulfus de Haia, Oliverus filius Ernisi, Hasculfus de Sancto Hilario, Robertus de Angervilla, Robertus Bussun, Gilebertus de Albemaria, Bernardus de Feritate, Robertus de Sablul, Gwido de Curtiran, Hugo de Milli et Robertus de Ble, Hardewinus de Fugerai, Mathæus de Lagailla, Philippus de Carcere, Gaufridus de Brullun, Vwanus de Munreuil, Willelmus de . . . , Gwenis de Palvel, Petrus de Sancto Juliano, Fulco Ribule, Robertus de Tresgorce, Willelmus filius Rogerii, Willelmus Marescallus, Willelmus de Diva, Radulfus de Chanai, Gerardus Talebot, Willelmus de Tinturniac, Gaufridus filius Hamonis, Radulfus de Albemaria, Johannes de Lineris, Adam de Ikobo, Petrus de Andevilla, Willelmus de Cavenni, Hugo de Mota, Salomon Hostiarius, Johannes de Praellis, Robertus Gerebert, Landrius de Orebec, Ricardus abbas de Turnay, Robertus de Moretania, Willelmus Agullun, Jordanus Ridel, Simon de Marisco, Hugo de Dyva, Saerus de Quincy juvenis, Baldericus de Baudemunt, Willelmus de Falaise, Gaufridus de Leguman, Gaufridus Chouet, Gaufridus Talevaz, Guido de Lezinan. Et est sciendum quod hii supradicti milites cum juvene," &c., as in the text.

A.D. 1173. in Franciam recesserunt, et cum eo reversi fidelitatem juraverunt regi patri ipsius. Benedict, i. 46.

Præterea post eum abierunt Hugo de Sancta Maura, Wilhelmus de eadem, Jocelinus de eadem, Petrus de Munrabel, et alii viginti.¹

After
April 15
the revolt
breaks out.

Itaque post clausum Pascha, ut supradictum est, exarsit nefanda proditorum rabies. Ipsi enim diabolico furore debacchati, Benedict, i. 47.

About
June 29
the count
of Flanders
invades
Normandy,
and takes
Aumale.

circumquaque devastabant igne et gladio terram regis Angliæ in Normannia, et Acquitannia, et Andegavia, et Britannia. Procedente autem tempore, circa festum Apostolorum Petri et Pauli, Philippus comes Flandriæ intravit cum magno exercitu in Normanniam, et sine aliqua difficultate cepit villam et castellum de Albemaria, et captus fuit in eo Willelmus comes Albemariæ et multi milites et servientes cum eo.

The revolt
breaks out
in England.

Et statim divulgata est captio illa per circumjacentes provincias. Pervenit et in Angliam, et excitavit furorem perfidæ gentis Angliæ. Tunc enim erupit in Anglia vesana proditorum rabies, quæ prius sub velamento fidelitatis latebat. Hujus autem nefandæ proditiōis auctores exstiterunt in Anglia Willelmus rex Scotiæ, et David frater ejus,² Robertus junior comes Leyrcestriæ, Robertus comes de Ferrariis, comes Hugo Bigod, Hugo comes Cestriæ, Rogerus de Moubrai, et Nigellus et Robertus filii ejus, Hamo de Masci, Thomas de Muschamp, Robertus de Lundris, Gaufridus de Constantin, et Ricardus de Morvilla.

Names of
the traitors
in England,
and their
castles.

Benedict, i. 48.

Stirling,
Edinburgh,
Jedburgh,
Berwick,
Roxburgh,
Annan,
Lochmaben,
Huntingdon,

Willelmus rex Scotiæ habuit et tenuit castellum de Strivelin, et castella Puellarum, de Gedeworthe,³ de Berewyk,⁴ de Rokesborga,⁵ de Anant, et de Longmaban,⁶ quæ fuerunt Roberti de Brus. David, frater regis Scotiæ, habuit castellum de Huntindonia. Comes Leyrcestriæ tenuit castellum de Mont-

¹ *et alii viginti*] Given at length in M. from the Julius MS. of Benedict ;
" Joibertus da la Gurche, Jakelinus de Mauleio, Gaufridus de Haia, Robertus de Sablol, Guido de Curtirant, Gaufridus de Lavardin filius comitis de Wendouma, Radulfus de Fulgeriis, Gwyonou de Ancenis, Rollandus filius Ernisi, Osbertus de Praellis, Walerannus de Iverei, Jocelinus Crispin, comes de Everous senior, Simon de Lezzsai, Kales de Rocheforda, comes de Engolismo, Bucherius, Gaufridus de Rancona, Willelmus de Oveneia, Willelmus archiepiscopus."

² *David frater ejus*] MS. M. gives the following list, very nearly as it is found in the Julius MS. of Benedict. The text is a slight condensation of that list, the only material variation being the union of several castles in one clause, as *castella de*, instead of repeating *castellum* before each name.

³ *Gedeworthe*] Gedewrde, M.

⁴ *Berewyk*] Berewic, M.

⁵ *Rokesborga*] Rokesburga, M.

⁶ *Longmaban*] Lohmaban, M.

Benedict,
i. 48.

sorel,¹ et castella de Groby et Leicestriae. Comes de Ferreris tenuit castellum de Tutesbyria,² et castellum de Duffelda. Comes Hugo Bigod tenuit castella de Fremingham,³ et de Bungeya; comes Cestriae tenuit castellum Cestriae; Rogerus de Moubray⁴ tenuit castellum de Treske, et castella de Malesard,⁵ et de Insula; Hamo de Masey tenuit castella de Doneham⁶ et de Ullerwda; Gaufridus de Constantin⁷ tenuit castellum de Stokeporta; Ricardus de Morvilla tenuit castellum de Lawedra; praeterea in Anglia multi crant, qui prave et fecte tenuerunt cum rege, patre juvenis regis, tam clerici quam laici.

A.D. 1173.
Mountsorel,
Groby,
Leicester,
Tutbury,
Duffield,
Fremingham,
Bungay,
Chester,
Thirsk,
Malzeard,
Axholm,
Dunham,
Ullerwood,
Stockport,
Lauder.

Benedict,
i. 49.

Circa octavas vero apostolorum Petri et Pauli, juvenis rex et fratres sui venerunt in Normanniam cum comite Flandriae et comite Bononiae; [et obsederunt⁸] castellum de Driencurt, quod infra quindecim dies sequentes Doulfus, et Bardulfus, et Thomas frater ipsius, qui fuerunt inde constabularii, reddiderunt eis; vulnerato prius ibidem ad mortem Mathæo comite Bononiae, qui statim postquam castellum redditum fuerat, in Flandriam delatus obiit.

About
July 6 the
younger
Henry and
his brothers
join in the
invasion of
Normandy.

Defuncto itaque Mathæo, comite Bononiae, Petrus frater ejus, qui electus fuerat metropolitanae ecclesiae de Cambray, mallens saeculo militare quam Deo, per consilium Philippi fratris sui comitis Flandriae, qui sine propinquiore hærede erat, reliquit electionem illam quæ de ipso facta fuit, et fecit se armis militariis honorari, immo onerari. In loco vero electionis ipsius successit Robertus praepositus de Ari, qui et electus erat ecclesiae de Arraz; sed paulo post, meritis suis exigentibus, eodem anno ab inimicis suis interfectus est.

Matthew of
Boulogne
dies, and
his brother
Peter re-
nounces his
election to
Cambray.

Benedict,
i. 50.

Similiter autem circa octavas apostolorum Petri et Pauli, Lodowicus rex Franciae cum magno exercitu intravit Normanniam, et obsedit Vernolium, et statim fecit fieri machinas bellicas, et quotidie circumquaque fecerunt insultum in eo. Sed Hugo de Lasey, et Hugo de Bellocampo, qui inde constabularii erant, villam Vernolii viriliter et constanti animo defenderunt, cum militibus et servientibus qui intus erant; nec regem Franciae, nec machinas suas timebant. Nam rex Franciae cum suo magno exercitu parum proficere potuit, quia jam per mensem ibi moram fecerat, et in nullo eis nocere potuit, nisi ex parte illa ubi tentoria sua fixa fuerunt. Ibi enim positæ erant

About
July 6
Lewis VII.
invades Nor-
mandy, and
besieges
Verneuil.

He stays
for a month
before Ver-
neuil.

¹ *Montsorel*] Muntsorel, M.

² *Tutesbyria*] Tutesbiria, M.

³ *Fremingham*] Fremingaham, M.

⁴ *Moubray*] Munbray, M.

⁵ *Malessard*] Maleshard, M.

⁶ *Doneham*] Duneham, M.

⁷ *Constantin*] Constantin, M.

⁸ *et obsederunt*] qui statim postquam, C., misplaced.

A.D. 1173. *machinæ suæ bellicæ. Erant quidem infra Vernolium tres* Benedict,
i. 50.
July.

The inhabi-
tants offer
to surrender
on Aug. 9,
if not
succoured.

burgi præter castellum, et unusquisque illorum separatus erat ab altero, et interclusus forti muro et fosso aqua pleno; et unus illorum dicebatur magnus burgus, et ibi extra murum fixa erant tentoria regis Franciæ et machinæ illius bellicæ. In fine autem illius mensis, cum burgenses de burgo vidissent, quod victus et necessaria eis defecissent, nec haberent quid manducarent, compulsi fame et inopia, inducias triduanas ceperunt a rege Franciæ ut libere irent et exirent ad regem Angliæ dominum suum propter succursum; et nisi infra sequens triduum succursum haberent, redderent ei burgum illum quem habebant. Et statutus [est] eis dies peremptorius in vigilia Sancti Laurentii, et dederunt inde obsides regi Franciæ. Et ipse juravit eis, et per ejus præceptum comes Robertus frater ipsius, et comes Teobaldus, et comes Henricus; et Willelmus Senonensis archiepiscopus eis in verbo veritatis promisit, quod si statuta die burgum illum reddiderint, rex Franciæ redderet eis obsides suos, et nullum damnum eis faceret, nec ab aliis fieri permetteret.

Aug. 7.
King Henry
comes to
Conches.

Instabat itaque dies ille peremptorius, et rex Angliæ con- Benedict,
i. 51.gregato exercitu suo, quem de Normannia habere potuit, venit usque Concas, ducens secum Braibacenos suos, de quibus plus quam x. millia habuit, et in crastino ibidem moram fecit, expectans partem exercitus sui quæ nondum venerat.

Henry
advances to
Breteuil,
and draws
up his forces
in array,
August 8.

Insequenti autem die, scilicet sextò idus Augusti, feria quarta, rex Angliæ, præliaturus cum rege Franciæ, venit cum exercitu suo ad castellum de Breuil, quod tunc habuit in manu sua. Nam comes Leyrcestriæ, ad regem Franciæ fugiens, reliquit illud sine custode. Et ibi in eminentiori loco rex construxit acies suas bellicas, ex equitibus et peditibus.

Erant ibidem cum rege duces exercitus comes Willelmus de Mandevilla, Willelmus comes de Arundel, comes de Vendouma, Ricardus de Humeth [constabularius], Ricardus filius comitis, Ricardus de Vernun, Jordanus Tessun, Henricus de Novo Benedict,
i. 52.Burgo. Ordinatis itaque aciebus, Willelmus comes de Arundel, vir strenuus et bellicosus, stans in medio cohortum sic ait;

Oratio Willelmi comitis de Arundel.

Speech of
the earl of
Arundel to
the army at
Breteuil.

“ Proceres Normannigenæ clarissimi, meminisse vos vestri
“ nominis et generis præliaturos decet. Perpendite ergo qui
“ et contra quos, et ubi bellum gerere debeatis. Nemo vobis
“ impune resistit, ferox enim Anglia, et dives Apuleia, et Je-
“ rusalem famosa, et insignis Antiochia, vires vestras expertæ,
“ vobis succubuērunt. Nunc autem rex Franciæ et sui, quos

Benedict,
i. 52.

“ semper in patria sua petivimus et vicimus, in patriam nos-
“ tram ritu transverso ebrui et dementes, proh pudor! convo-
“ laverunt. Attollite igitur animos, viri elegantes, et adversus
“ nequissimum hostem freti præsentia, immo virtute Dei,
“ exsurgite; tegat vobis galea caput, lorica pectus, ocreæ
“ crura, totumque corpus clypeus; et ubi feriat hostis nudum
“ non inveniat. Et procedentes adversus nequissimos hostes
“ quid dubitamus? An numerum? Sed non tam numerus
“ multorum, quam virtus paucorum bellum efficit. Quid igitur
“ confert vobis gloria parentelæ, exercitatio sollemnis, disciplina
“ militaris, nisi plures vincatis, cum sitis pauciores illis?

A.D. 1173.
August 8.
Speech of
the earl of
Arundel.

Benedict,
i. 53.

“ Præterea considerate in cordibus vestris, quam injuste et
“ contra præceptum Dei rex Franciæ temeritatem et errorem
“ filiorum invictissimi regis Angliæ domini nostri, contra eum
“ et voluntatem ipsius fovet. Ponite ergo in Domino Deo
“ spem vestram, et pugnate viriliter, quia Christus Filius Dei
“ vivi, Qui factus est obediens [Patri] usque ad mortem, in
“ mentibus filiorum regis domini nostri hodie filialem obedi-
“ tiam inspirabit, vel ostendens Se Deum nolentem iniquita-
“ tem, hodie puniet scelus perfidorum Francigenarum, qui in
“ tantum illos seduxerunt quod, ordine humanitatis oblito, et
“ naturæ lege soluta, insurrexerunt filii in parentem, in geni-
“ torem geniti.

“ Præterea unum est, fortissimi proceres, quod vobis firmi-
“ ter ingerere volo; quod nulla potest esse fugientibus re-
“ versio. Nam ita circumdati sumus undique hostibus nostris,
“ et ideo quia nulla spes fugæ est, hoc solum superest, ut
“ vincamus vel occumbamus. Sed Deus Omnipotens, Qui
“ judicat populos in æquitate, respiciat nos hodie oculis miseri-
“ cordiæ Suæ, et Qui per servum Suum David superbiam Goliæ
“ confregit, Ipse conterat hodie superbiam inimicorum nostro-
“ rum.” Et sonnerunt montes et colles, “ Amen, Amen.”

Vixque finierat; et omnes extensis manibus in cælum, terri-
bili clamore fugam abjuraverunt; et adhuc illis clamantibus,
ecce Willelmus [Senonensis] archiepiscopus, et cum eo comes
Robertus frater regis Franciæ, et comes Teobaldus, qui semper
regi Angliæ speciem dilectionis sub velamento iniquitatis et
perfidie prætendebat, venerunt ad eum, missi a rege Franciæ;
dicentes ei, quod rex Franciæ cum eo pacifice loqui vellet de
pace tractanda inter illum et filios suos. Credidit ergo eis rex,
et concessit eis inducias usque in crastinum. Et ceperunt
colloquium inter ipsum et regem Franciæ, et filios suos, ibidem
in castino. Et reversus est rex cum exercitu suo usque Concas,
ad castra sua unde recesserat. Mane autem facto, iterum venit
rex cum exercitu suo ad locum colloquii. Sed magna pars

King Lewis
sends to
propose a
truce and
conference.

Benedict,
i. 54.

Henry
retires to
Conches.

- A.D. 1173. exercitus sui animosior erat ad bellandum die præcedenti quam Benedict,
August 9. tunc fuerat. Namque pedites onerati armis et longo itinere i. 54.
The soldiers' fatigati cœperunt intra se dicere, "Semper nocuit differre
are less " paratis; quare enim non pugnavimus heri cum minus fati-
anxious for " gati essemus?" Sed alii, qui sæpius arma tractare solebant,
battle. dixerunt hoc cautius factum fuisse, sicque plebs per diversa
King Lewis trahebatur. Et jam appropinquante hora diei nona, cum jam
does not hora colloqui præterisset, nec rex Franciæ, nec aliquis ex
keep his en- parte sua ad colloquium venisset, rex Angliæ et sui versus
agement. Vernolium respicientes, viderunt fumum teterrimum; et post
fumum flammæ ignium consurgere. Et stupor apprehendit eos,
mirantes quid hoc esset. Illa autem dies erat peremptorius
in quo ex necessario oportebat prædictos burgenses succursum
habere, vel burgum, ut supradictum est, tradere regi Franciæ.
The citizens Cumque hora statuta advenisset, et succursum non haberent,
of Verneuil reddiderunt regi Franciæ prædictum burgum. Quem ipse sus-
surrender to cipiens, securitatem, quam ipse et sui eis, fide et sacramentis,
him, and ut jam diximus, interpositis promiserant, non respexit, sed
he carries them away burgum comburens, et burgenses ejus et eorum obsides, cum
prisoners. omnibus catallis suis, secum captivos duxit in Franciam, sicque
ad dedecus et sempiternum sui opprobrium cum exercitu suo
viliter et ignominiose aufugit, non ausus exspectare impetum
exercitus regis Angliæ.
- King Henry Cumque hoc nuntiatum esset regi Angliæ et exercitui suo, in Benedict,
pursues the king of ore gladii secuti sunt illos, et multi ex illis ceciderunt die illa i. 55.
France, and in ipsa fuga, et multi capti, quorum non est numerus. Et ut
Verneuil. in memoria habeatur, sciendum est quod hæc fuga regis Franciæ
facta est quinta feria, quinto idus Augusti, in ipsa vigilia Sancti
Laurentii, ad laudem et gloriam Domini nostri Jesu Christi,
Qui puniendo scelus perjurii, injuriam martyri Sui illatam tam
celeriter vindicavit. Itaque rex Angliæ, summa potitus victoria,
in ipso noctis crepusculo venit Vernolium, et ibi tota nocte cum
suis moram fecit, et muros qui ceciderant reëdificari præcepit.
- He takes Et in crastino recedens inde cepit castellum de Danvilla Gile- Benedict,
Damville, berti de Tileris, et multos milites et servientes in eo cepit; et i. 56.
and thence inde venit Rotomagum, et statim misit inde Braibacenos suos,
goes to de quibus plus cæteris confidebat, versus Britanniam. Nam
Rouen. comes Hugo Cestriæ et Radulfus de Fulgeriis cum Brittonibus
terram ipsius circumquaque vastabant, et jam reddita erat illis
turre de Dolo, et ibi occurrerunt eis Braibaceni regis, et præ-
lium ibidem cum eis commiserunt xiii^o. kalendas Septembris,
feria secunda, circa octavas Assumptionis Sanctæ Mariæ. Et
eadem die comes Cestriæ et Radulfus de Fulgeriis victi sunt
August 20. cum Bretonibus, qui cum eis erant, et in fugam versi sunt,
The earl of et multi capti sunt in fuga illa, et multi interfecti.
Chester
beaten in
Britany
by king
Henry's
mercenaries.

Benedict,
i. 56.

Comes vero Cestriæ et Radulfus de Fulgeriis cum parte exercitus sui incluserunt se infra turrim Doli, quem dolo ceperunt, et Braibaceni regis victoria potiti illos circumquaque obsederunt, et statim rei eventum regi mandaverunt.

A.D. 1173.
August 20.
The earl of Chester and Ralph of Fougeres shut themselves up in the castle of Dol.

Prima captio apud Dolum.

Capti sunt in illa fuga decem et septem milites; Hasculfus de Sancto Hillario cum sociis suis. Et est prima captio apud Dolum.¹

Henry at Rouen receives the news, Aug. 21, and arrives at Dol on the 23rd.

Benedict,
i. 57.

In crastino autem apud Rotomagum pervenit rumor ille ad aures regis Angliæ, et multum ipsum et omnes qui eum in veritate diligebant, exhilaravit; et ipse statim iter arripuit versus Dolum. Et cum illuc venisset feria quinta, statim fecit parari perrarias suas et alias machinas bellicas.

Henry besieges the castle of Dol, which is surrendered on the 26th.

Comes vero Cestriæ, et qui infra turrim cum eo erant, non valentes se defendere, reddiderunt illam regi proxima die Dominica sequenti, scilicet vii^o. kalendas Septembris.

Et capti sunt in ea multi milites et servientes, videlicet ² Hugo comes Cestriæ, Radulfus de Fulgeriis, Willelmus de Fulgeriis, Haimo Spine, et alii multi, numero fere quaterviginti.

Names of the prisoners taken in the castle of Dol.

¹ *Hasculfus . . . Dolum*] MS. M., following the Julius MS. of Benedict, gives the full list; "Hasculfus de Sancto Hilario, Willelmus Patricius, "Patrie de Landa, Haimer de Falcilia, Gaufridus de Farey, Willelmus de "Rwelent, Radulfus de Sens, Johannes Pincerna, vicarius de Dolo, Willelmus de Logis, Willelmus de Mota, Robertus de Treham, Paganus "Cornutus, Johannes de Charveris, Reginaldus Pinzun, Reginaldus de "Campo Lamberti, Eudo Bastardus."

² *videlicet . . . quaterviginti*] MS. M., following the Julius MS. of Benedict, gives the list in full; "Hugo comes Cestriæ, Radulfus de Fulgeriis, Willelmus de Fulgeriis, Haimo Spine, Leones, Robertus Patricius, Engeram "Patricius, Ricardus de Luvetot, Gwigain Gwun, Oliverus de Rupe, Alanus de Tintiniac, Juellus filius Radulfi de Fulgeriis, Gilo de Castello "Girun, Philippus de Landewi, Willelmus de Gorram, Juellus de Meduana, "Gaufridus de Buisserio, Reginaldus de Marchia le Marchis, Herveus de "Vitri, Hamelinus de Enny, Willelmus de Sancto Bricio, Willelmus del "Casteller, Willelmus de Orange, Radulfus Vaintras, Robertus Pincerna, "Henricus de Grai, Frimbaldus filius Hakec, Gaufridus abbas, Johannes "Caurcin, Johannes de Breetret, Hugo Havenel, Hamelinus de Pratellis, "Gwado de Labasoché, Secardus Burdin, Walterus Buio, Johempramazt, "Hugo de Buissai, Jordanus de Maszua, Henricus de Sancto Hilario, "Philippus de Sancto Hilario, fratres Hasculfi, Bartholomæus de Buisseria, "Herebertus de Buillo, Bauzan de Natet, Rollandus filius Radulfi, Roelinus "filius Radulfi, Gaufridus de Mimhac, Gwido Butefact, Jeldewinus "Gwinun, Juellus de Ponte, Hamelinus abbas, Robertus de Baiochis,

A.D. 1173. Eodem anno circa festum Sanctæ Mariæ Magdalænæ, Regi-
 About July 22. naldus comes Cornubiæ, avunculus regis, et Ricardus de Luci, Benedict,
 The town of Leicester taken by the earl of Cornwall; the castle holds out. i. 58.
 cum exercitu Angliæ obsederunt Leyrcestriam, et eam ceperunt, et combusserunt; data prius licentia burgensibus libere exeundi cum catallis suis, et manendi ubi vellent in terra regis, donec pax fieret in terra, et tunc revertendi ad terras suas; sed castellum Leyrcestriæ non ceperunt.

King Henry at Le Mans from Sept. 8 to Sept. 14. Itaque postquam prædictus comes Cestriæ reddidit regi Benedict,
 turrim Doli, ipse rex tenuit curiam suam in Nativitate beatæ i. 59.
 Mariæ apud Cenomannum, et ibi moram fecit usque ad Exaltationem Sanctæ Crucis; et inde reversus est in Normanniam,

Sept. 25. Conference between Henry and Lewis at Gisors. et habuit colloquium inter ipsum et Lodowicum regem Franciæ, vii^o. kalendas Octobris, feria tertia, de pace facienda inter ipsum et filios suos, apud Gizorcium. In quo colloquio rex Angliæ obtulit regi filio suo medietatem dominicorum reddituum suorum Angliæ, et quatuor castella idonea in eadem terra; aut si filius suus mallet morari in Normannia, rex etiam obtulit ei medietatem reddituum suorum in Normannia, et omnes redditus terræ patris sui, et tria castella in Normannia idonea. Ricardo etiam filio suo obtulit medietatem reddituum Acquitanniæ, et quatuor castella in eadem terra idonea. Gaufrido etiam filio suo parvulo obtulit terram illam, quæ contingebat jure hæreditario filiam comitis Conani, si idem præfatam mulierem, assensu domini papæ, posset sibi in matrimonium copulare. Supposuit etiam rex se omnino arbitrio archiepiscopi Tarentensis, et legatorum domini papæ, ut tantum de redditibus suis superadderet et daret filiis suis, quantum illi dicerent æquum, retenta sibi justitia et regia potestate. Sed non fuit de consilio regis Franciæ, quod filii regis hanc pacem cum patre suo facerent.

Sept. 26. A second conference also fruitless. Skirmish between the Iterum tamen¹ convenerunt inter Gizorcium et Trie, in crastino, ad pacem faciendam, et non potuit inter eos convenire. Benedict,
 Sicque finito colloquio, milites regis Angliæ militarem i. 60.
 inierunt conflictum cum militibus regis Franciæ. In quo conflictu Iggerannus de Tria, dominus castelli de Tria, captus

“ Helias de Aubenny, Reginaldus Cattus, Johannes de Curtizt, Philippus
 “ de Luvenni, Henricus de Wastines, Henricus de Sancto Stephano, Wil-
 “ lelmus de Capella, Rogerus de Logis, Bencellardus de Serlanda, Willel-
 “ mus de Bosco Berengerii, Johannes de Ruella, Oliverus de Muntsorel,
 “ Hamundus de Rocheforde, Robertus de Spineto, Johannes de Loges,
 “ Gaufridus Carloel, Radulfus de Toumai, Gilebertus de Croe, Radulfus
 “ Portarius, Radulfus Pulcinus, Mathæus de Praeriis, Ricardus de Cumbrai,
 “ Willelmus le Fraunceis, Oliverus Ruande, Radulfus Ruffin, Springaud,
 “ Rogerus de Chevervillia, Willelmus des Loges.”

¹ tamen] non, C.

Benedict,
i. 60.

a comite Willelmo de Mandevilla, et venit usque Gizorcium, A.D. 1173. et ibi se reddidit prisonem in misericordia regis Angliæ.

English and
French
knights.

Statim vero post illud colloquium Robertus comes Leyrcestriæ, missus a rege Franciæ, et a juvene rege, cum exercitu transfretare in Angliam festinavit. Itaque circa festum Sancti Lucæ¹ Ewangelistæ, prædictus comes et uxor sua, comitissa Leyrcestriæ, applicuerunt in Anglia, cum infinito exercitu Flandrensi, usque Fremingham, castellum comitis Hugonis Bigod, et cum eo per aliquot dies ibidem moram fecerunt. Et nunciatum est per circumjacentes regiones applicuisse ipsum in Anglia cum magno exercitu extraneorum gentium; et gavisus sunt inde valde inimici regis; et qui eum diligebant ultra modum contristabantur de ejus adventu. Timuerunt enim valde ejus minas et gravamen ipsius. Et prædictus comes Leycestriæ statim post festum Omnium Sanctorum obsedit castellum de Hageneth, quod Ranulphus de Broc habuit in custodia, et infra quartum diem cepit. Et cum inde procedere vellet versus Leycestriam, nunciatum est ei magnam militum copiam apud Sanctum Edmundum convenisse, unde ipse perterritus reversus est.

October.
The earl of
Leicester
on the part
of Henry
the younger
invades
Norfolk.

Benedict,
i. 61.

He takes
the castle of
Hageneth.

Cumque hoc nunciatum esset Ricardo de Lucy et Humfrido de Boun constabulario regis, qui profecti fuerant cum magno exercitu ad devastandum terram regis Scottiæ, et jam combusserant Berewic villam regis Scottiæ, et totam circumjacentem provinciam, ceperunt inducias a rege Scotiæ usque ad festum Sancti Hillarii, et dederunt inde obsides hinc et inde: et sic quam citius potuit Humfridus de Boun pervenit usque ad Sanctum Edmundum, expectans ibi adventum comitis Leycestriæ, qui adhuc, ut supradictum est, fecit moram cum comite Hugone Bigot. Venit autem illuc ad eorum subsidium, Reginaldus comes Cornubiæ avunculus regis, et comes Gloucestriæ, et Willelmus comes de Arundel. Appropinquante igitur festo Omnium Sanctorum, venit comes Leycestriæ cum exercitu suo non longe a Sancto Edmundo, in loco qui dicitur Forneham, in quodam marisco non longe ab ecclesia Sanctæ Jenovevæ,² et sperabat se posse transire sine impedimento. Cumque ejus adventus nunciatus esset comiti Cornubiæ, et comiti de Arundel, et Humfrido de Boun [constabulario], qui ibi erat cum ccc. militibus solidariis regis, exierunt armati, præferentes sibi vexillum Beati Edmundi regis et martyris; et ordinatis aciebus suis, in virtute Dei et gloriosissimi martyris Edmundi, percusserunt aciem in qua comes Leycestriæ

Richard de
Luci and
Humfrey
de Bohun
return from
Scotland
to meet
him with
the king's
forces.

Oct. 16.
Battle of
Ferneham.

¹ *Lucæ*] om. M.

| ² *Jenovevæ*] Genovefæ, M.

A.D. 1173.
October 15.
The earl
of Leicester
is taken
prisoner.

erat. Et in momento, in ictu oculi, victus est comes ille et captus, et uxor sua, et Hugo de Castellis quidam nobilissimus baronum Franciæ, et omnis exercitus ejus versus est in fugam. Et ceciderunt in prælio illo plusquam decem millia Flandrensi-um, et plures eorum capti fuerunt et incarcerati; et vix unus illorum evasit. Factum est hoc prælium xvii^o. kalendas Novembris.

Effects of
the victory.

Et statim divulgatus est hujus rei eventus per totam Angliam, et factus est timor magnus super omnes inimicos regis. Pervenit et rumor ille in Franciam ad Lodovicum regem Franciæ et ad juvenem regem, qui eos in Angliam miserunt, et contristati sunt valde inde; et plus quam dici potest ex eo tempore timuerunt regem Angliæ, quia Deus erat cum eo. Cumque rex Angliæ audisset quod inimici sui ita victi essent in Anglia, et quod comes Leyrcestriæ et uxor sua caperentur, misit pro eis ut ad eum ducerentur in Normanniam: sicque factum est. Et cum ad eum venissent, fecit eos incarcerari apud Falesiam, et comitem Cestriæ cum eis.

Henry
confines his
prisoners at
Falaïse.

King Henry
marches
into Anjou,
and about
Nov. 18
takes the
castles of
Haye, Prulli,
and Camp-
penni:
names of the
prisoners.

Appropinquante vero festo Sancti Martini, rex ivit in Andegaviam, cum Braibacenis suis, et circa octavas Sancti Martini venit ad eum Gaufridus de Haya, et reddidit ei [castellum et villam de Haia; et statim redditum est ei] castellum de Prulli, et castellum de Campenni, quod Robertus de Ble contra eum tenuit: et ipse cepit in illo multos milites et servientes eorum, videlicet Hemericum de Ble, Baldewinum de Risch-chaia, Hugonem de la Loc, et alios numero xxx.¹

About
Nov. 30.
King Henry
takes Ven-
dome.

Circa festum Sancti Andreae, venit rex cum Braibacenis suis ad Vendomiam,² quam Bracardus³ de Lavardin, patre suo

Benedict,
i. 63.

¹ *alios numero xxx.*] The list is given in full in M., following the Julius MS. of Benedict. "Hemerius de Ble, Baldewinus de Risch-chaia, Hugo de la Loc, Hugo le Danaï, Hugo de Mota, Willelmus de Rivau, Simon de Berzenai, Johannes Maumune, Hubertus de Ruscevaus, Willelmus Maingot, Saerus Turreis, Johannes de Campenni, Walterus de Poence, Brice de Ceaus, Hemericus Ribaud, Robertus Anglicus, Grossinus de Champmaen, Ysembertus Wellun, Gaufridus Karre, Paganus Judex, Willelmus Burgun, Mestius homo Saerii de Turreis, Guiscardus homo Johannis Maumune, Rogerus homo Willelmi Rivau, Petrus homo Johannis de Campenni, Philippus homo Hugonis le Dais, Rusellus homo Huberti de Ruscevaus; Hulgerius, Hemerius, homines Petri de Posci; Hosmundus, Everardus, homines Hemerici de Ble; Gilebertus, Albinus, homines Hugonis de la Loc; Britto, Gaufridus, homines Walteri Poence; Hemericus, Petrus, homines Hugonis de Mota; Britto, Swennun, homines Simonis de Bernezai."

² *ad Vendomiam*] apud Wendomiam, M. ³ *Bracardus*] Brachradus, M.

Benedict,
i. 63.

comite de Vendomia expulso, contra regem tenuit; et eam A.D. 1173.
cepit: et inde rediit in Normanniam.

Eodem anno Lodowicus rex Franciæ¹ honoravit armis milita- Richard of
ribus Ricardum ducem Aquitanniæ, filium regis Angliæ. Aquitaine
knighted.

MCLXXIII.

Benedict,
i. 64.

Adveniente autem anno ab Incarnatione Domini M^oC^oLXX^oIIII^o, Dec. 25.
rex Angliæ tenuit curiam suam in Natale Domini apud Cado- King Henry
mum in Normannia; et cepit inducias a rege Franciæ a festo keeps Christ-
Sancti Hilarii usque ad clausum Pascha. Similiter rex mas at Caen,
Franciæ cepit ab eo inducias usque ad prædictum terminum. and makes a
Instante vero festo Sancti Hilarii, Hugo, Dunolmensis episco- truce until
pus, cepit colloquium inter ipsum et regem Scotiæ apud Mar. 31.
Revedalam, et ibi cepit inducias a rege Scotiæ usque ad A.D. 1174.
Pascha. Et pro illis induciis conventionavit ei trescentas marcas Jan. 13.
argenti de terras baronum de Nordhumberlanda. The bishop
Interim Rogerus de Moubrai firmavit castellum apud Kinardeferiam, in of Durham
insula quæ vocatur Axiholm. makes a
truce with
the king
of Scot-
land until
Mar. 31.

Et statim post clausum² Pascha, acceptis prius trescentis After
marcis prædictis argenti de terris baronum de Nordhumber- Mar. 31.
landa, rex Scotiæ promovit exercitum suum in Nordhumber- The king of
landam, et ibi per Scotos et Galwalenses suos execrabiliter Scotland
egit. Mulieres enim prægnantes findebant, et foetus extractos invades
super lancearum acumina jactabant. Infantes, pueros, juvenes Northum-
et senes utriusque sexus a maximo usque ad minimum, sine berland.
ulla redemptione et misericordia interfecerunt. Sacerdotes
vero et clericos in ipsis ecclesiis super altaria detruncabant.
Quæcunque igitur Scotti et Galwalenses attingebant, omnia
erant horrore plena et inhumanitatis.³

Benedict,
i. 65.

Interim rex Scotiæ misit David fratrem suum ad Leyces- The king of
triam, ut ibi esset contra regem cum militibus comitis Ley- Scotland
cestriæ; et ipse cum exercitu suo obsedit Carleolum, quod besieges
Robertus de Vallis in custodia habuit. Et cum per paucos Carlisle.
dies ibi moram fecisset, dimisit ibi partem exercitus sui circa
castellum, et ipse cum reliqua parte exercitus sui ivit per ter-
ras baronum regis Angliæ in Nordhumbria devastans, et cepit
armis castellum de Lidel, quod fuit Nicolai de Stotevilla, et cas- He takes
tellum de Burgo, et castellum de Appelby, castella regis quæ the castles
Robertus de Stotevilla custodivit; et castellum regis de Wercke- of Liddell,
worth, quod Rogerus filius Ricardi custodivit; et castellum Burgh,
Appleby,
Warkworth,
and Har-
bottle.

¹ Franciæ] Angliæ, C.² clausum] clusum, M.³ inhumanitatis] immanitatis, M.,
after Benedict.

A.D. 1174. de Hlrebthle, quod Odonellus de Dunfranvilla tenuit. Et Benedict, i. 65.
postea rediit ad exercitum suum quem dimisit circa Carleol-

The garrison of Carlisle agree to surrender at Michaelmas if not relieved. The king of Scotland besieges Prudhoe, but retires before the Yorkshire army.

lum, et tamdiu ibi moram fecit, donec Robertus de Vallis, victu sibi et burgensibus, qui intus erant, deficiente, cum eo pacem fecit in hunc modum; quod ad festum Sancti Michaelis sequens, redderet ei castellum et villam Carleoli, nisi interim haberet succursum a domino rege Angliæ. Et super hoc fecit ipse regem Scotiæ securum fide, sacramentis et obsidibus. Et rex Scottiæ inde recedens cum exercitu suo, obsedit castellum de Prudeau Odonelli de Dunfranvilla, sed illud capere non potuit. Nam exercitus Eboracensis siræ super eum venire parabat. Duces autem hujus exercitus erant Robertus de Stutevilla, et Willelmus filius ejus,¹ Willelmus de Vesey, Randulfus de Glanvilla, et Randulfus de Tilli, constabularius familiæ Rogeri Eboracensis archiepiscopi, et Bernardus de Baillol, et Odonellus de Dunfranvilla. Quod cum nunciatum

Benedict, i. 66.

He besieges Alnwick, and sends earl Duncan, the earl of Angus, and Richard de Morville to ravage the country.

esset regi Scotiæ, castellum illud quod obsederat reliquit, et fugiens inde, venit usque Alnewyk, et illud obsedit; et misit inde comitem Dunecanum, et comitem d'Angus, et Ricardum de Morevilla, fere cum toto exercitu suo, per circumjacentes provincias ad devastandum eas; et rex Scotiæ ibi remansit cum privata familia sua. Comes vero Dunecanus exercitum illum divisit in tres partes; unam secum retinuit, et reliquas duas misit ad comburendum circumjacentes provincias, et ad homines interficiendos a maximo usque ad minimum, et ad prædas adducendas. Et ipse cum parte exercitus quam sibi elegit, intravit villam de Werkeurd, et eam combussit, et interfecit in ea omnes quos invenit, viros et mulieres, magnos et parvos: et fecit satellites suos frangere ecclesiam Sancti Laurentii, quæ ibi erat, et interficere in ea et in domo clerici villæ illius plusquam centum viros, præter mulieres et parvulos; proh dolor! Tunc audires clamorem mulierum, ululatus senum, gemitus morientium, juvenum desperationem! Sed Deus Omnipotens eadem die vindicavit injuriam et violentiam ecclesiæ martyris Sui illatam; nam prædicti duces exercitus Eboraci siræ, cum audissent quod rex Scotiæ recessisset de Prudeau, et obsedisset Alnewicum, et ita misisset exercitum suum ab eo, cum festinatione secuti sunt eum, et ex improviso invenerunt eum ante Alnewyk,² ludentem cum militibus

Benedict, i. 67.

The Yorkshire army overtakes the king of Scotland at Alnwick.

suis tanquam securum et nihil timentem. Ipse enim cum illis vidisset a longe venientes, arbitratus est illos esse comitem Dunecanum et qui cum eo erant. Sed cum appropinquassent ei, statim irruerunt in eum, et ceperunt illum, et

¹ ejus] suus, Bened.

| ² Alnewyk] Alnewicum, M.

Benedict,
i. 67.

milites sui relicto illo fugerunt. Et capti fuerunt cum eo Ricardus Comyn, Willelmus de Mortemer, Willelmus de Insula, et alii quinque.¹ A.D. 1174.

De captione regis Scottiæ.

Et sciendum est quod rex Scotiæ captus fuit apud Alnewyk, tertio idus Julii, feria septima, sabbato. Et eadem die applicuit apud Hertepol comes Hugo de Bar, nepos Hugonis Dunelmensis episcopi, cum xl^a. militibus Franciæ, et cum quingentis Flandrensibus, pro quibus prædictus episcopus miserat. Et cum hoc nuntiatur esset prædicto episcopo, et sciret quod rex Scotiæ caperetur, noluit illos quingentos Flandrenses diutius retinere, sed datis eis liberationibus et donis suis xl. dierum, permisit illos clam repatriare. Sed secum retinuit comitem Hugonem, et milites qui cum eo venerant, et tradidit eis castellum suum de Alvertona ad custodiendum.

He is taken prisoner, July 13. The count of Bar lands at Hartlepool, July 13, with five hundred Flemings; whom the bishop of Durham dismisses.

Duces Galwalenses.

Huctredus vero filius Fergus,² et Gilbertus frater ejus, cum audirent quod dominus suus rex Scotiæ caperetur, statim redierunt cum [Gal]walensibus suis in patrias suas, et statim expulerunt a Galweia³ omnes ballivos et custodes, quos rex Scotiæ eis imposuerat, et omnes Anglicos et Francigenas quos apprehendere poterant, interfecerunt, et omnes munitiones et castella quæ rex Scotiæ in terra illorum firmavit, obsederunt, ceperunt, et destruxerunt, et omnes quos intus ceperant, interfecerunt.

Benedict,
i. 68.

Dum autem hæc fierent in Nordhumbria, interim comes Hugo Bigod venit cum Flandrensibus suis usque Nordwiz, et eam infregit et combussit. Et statim post clausum Pente-costen Asketillus Mallore, constabularius,⁴ ivit cum militibus suis ad Nordhamptoniam villam regis, et burgenses exierunt obviam eis cum militibus qui intus erant. Et commiserunt cum eis prælium, et non valentes illorum impetum sustinere, burgenses versi sunt in fugam, et capti sunt ex eis plus quam ccti burgenses præter illos qui vulnerati interierunt: et milites Leycestriæ victoria potiti, cum magna præda redierunt ad castellum suum.

The men of Galloway expel the Scottish officers, and murder the English and French in Galloway.

Hugh Bigot burns Norwich. Soon after May 19 Ansketill Mallory (rebel) defeats and plunders the people of Northampton.

¹ *et alii quinque*] The names are given in M., after Benedict, "Henricus Revel, Radulfus de Ver, Jordanus Flandrensis, Waldevus filius Baldevini de Biere, Ricardus Malus Juvellus."

² *Fergus*] Fregus, C.

³ *Galweia*] Gallia, C.

⁴ *constabularius*] Leicestriæ, ins. Bened.

- A.D. 1174. Interim Gaufridus Lincolnensis electus, filius regis, congregavit exercitum Lincolnæ siræ, et obsedit castellum de Insula, quod Rogerus de Moubray firmaverat; et infra paucos dies cepit. Robertus vero de Moubray, constabularius castelli de Insula, dum iret versus Leycestriam pro auxilio, in ipso itinere captus fuit a rusticis de Clay et retentus. Cumque Gaufridus Lincolnensis electus castellum illud cepisset, statim præcepit illud destrui. Et recedens inde venit Eboracum, et sumpto sibi auxilio Rogero Eboracensi archiepiscopo, et congregato exercitu Eboraci siræ, obsedit Malessarthe, castellum Rogeri de Moubray; et infra paucos dies cepit illud, et multos milites et servientes in eo: et tradidit illud archiepiscopo Eboraci ad custodiendum. Et antequam recederet firmavit quoddam castellum apud Toppeclive, quod et tradidit Willelmo de Stotevilla ad custodiendum. Benedict, i. 68.
- He takes the castle of Malzeard, and fortifies Topcliffe. Et dum hæc fierent in Eboracisire, Robertus comes de Ferre[ri]s, sumptis secum militibus Leycestriæ, venit summo mane usque Nottingham, villam regis; quam Reginaldus de Luci custodivit; et statim sine aliqua difficultate eam cepit et combussit, et burgenses interfecit et quos capere potuit captivos duxit, et totam prædam quam capere potuit.
- The earl of Ferrers (rebel) takes Nottingham. Interim Ricardus Cantuariensis electus et Reginaldus Bathoniensis electus, Romam profecti pro sua electione et aliorum electorum Angliæ electione confirmanda, multos adversarios de Francia, et plures et duriores de Anglia invenerunt contra eos in Romana curia. Nam novus rex Angliæ, volens illorum electiones impedire si posset, misit nuncios suos cum nunciis regis Franciæ ad Alexandrum summum pontificem; mandans ei et obsecrans ne confirmaret electiones illas, quia factæ fuerant contra ipsius voluntatem et assensum. Noluit tamen summus pontifex mandato ipsius consentire, sed ipsum Cantuariensem electum consecravit; de cujus consecratione Reginaldus, Bathoniensis electus, in hac forma domino regi Angliæ scripsit;
- The elections of the archbishop of Canterbury and the bishop of Bath impeded by the younger king.
- April 7. The pope consecrates archbishop Richard.

Epistola Reginaldi Bathoniensis electi.

- May 5. "Illustri¹ regi Angliæ, et duci Normanniæ et Aquitanniæ, Reginald, elect of Bath, reports to king Henry the confirmation and
 " et comiti Andegaviæ, carissimo domino suo, Reginaldus Dei
 " gratia Bathoniensis electus, salutem in Eo Qui dat salutem
 " regibus. Noverit vestræ prudentia majestatis nos in curia
 " domini papæ duos de regno Francorum, et de terra vestra Benedict, i. 70.

¹ *Illustri*] The king's name is omitted also in M.

Benedict,
i. 70.

“duriore^s adversarios invenisse. Ideoque nos ibi multa pati
“et moram oportuit facere tædiosam; tandemque ad instan-
“tiam nostram Divina cooperante gratia domini papæ duritia
“adeo emollita est, quod domini Cantuariensis electi electio-
“nem sollemniter in præsentia omnium confirmavit; cumque
“confirmasset, Dominica die sequenti consecravit. Consecrato
“pallium die tertia dedit, et modici temporis spatio excurrente
“primatiam addidit. Nos præterea desiderantes ipsum habere
“plenissimam potestatem vindictam ecclesiasticam exercendi
“in homines regni vestri, qui contra innocentiam vestram
“nequiter et proditorie malitiæ suæ calcaneum extulerunt,
“multa sollicitudine obtinuimus quod dominus papa eidem
“provinciae suæ legationem indulsit. Meum itaque et aliorum
“electorum negotium adhuc in pendenti est, nec de nobis
“dominus papa aliquid statuere vel diffinire decrevit donec
“vobiscum filius vester ad concordiam reformetur. Speramus
“tamen in Domino quod mea et omnium aliorum electorum
“promotio domini Cantuariensis archiepiscopi providentiæ com-
“mittetur. Proxima Dominica, proxima post Ascensionem Do-
“mini dimissæ sunt litteræ istæ; et nihil jam expectabamus
“nisi galeas nostras, dominumque Cantuariensem cum festina-
“tione volo postposito negotio meo ad vos reducere, ut ipsius
“in hac guerra consilium et auxilium habeatis. Valete.”

A.D. 1174.
consecration
of arch-
bishop
Richard.

Quomodo castellum Huntingdoniæ obsessum fuit.¹

Benedict,
i. 71.

Appropinquante autem nativitate Sancti Johannis Baptistæ, Towards
Ricardus de Luci magnum congregavit exercitum, et obsedit June 24,
castellum de Huntingdonia;² milites vero qui intus erant Richard de
villam combusserunt, et Ricardus de Luci firmavit quoddam Luci, on the
castellum ante portas castelli de Huntingdonia, ita quod nulli king's part,
qui intus erat securus patebat egressus. Et tradidit castellum besieges
illud quod firmaverat comiti Simoni, per mandatum regis, Hunting-
quia ille calumniatus fuerat in curia regis comitatum de don, and
Huntingdonia suum esse debere jure hæreditario; et rex illum ei entrusts the
concessit, si illum adipisci posset. Adveniente itaque nativi- siege to earl
tate Sancti Johannis Baptistæ, juvenis rex Angliæ et comes Simon of
Flandriæ, per consilium regis Franciæ, et per mandatum St. Liz.
comitum et baronum Angliæ, paraverunt in Angliam venire
cum magno exercitu. [Et jam venerunt cum suo exercitu] June 24, the
usque Graveninges³ in Flandria, ubi naves suæ⁴ congrega- younger
bantur. king comes
to Grave-
lines on his
way to
England.

¹ *fuit*] fuerit, M.

² *Huntingdonia*] Huntedunia, M.

³ *Graveninges*] Graverinhes, Be-
nedict.

⁴ *sue*] illæ, C.

A.D. 1174. Interim rex Angliæ profectus fuerat cum exercitu suo in ^{Benedict,}
Henry, the elder, takes ^{i. 71.}
Saintes. Pictaviam, et multas munitiones et castella in ea cepit et

dominio suo subjugavit. Et tandem pervenit usque ad Sanctonensem civitatem; et eam infregit, et duas turres in ea cepit, quarum una vocabatur Turris major, et multos milites et servientes in eis. Et obsedit ibi ecclesiam ubi sedes episcopalis erat, quam milites et servientes contra eum munierant; et infra paucos dies cepit, et multos milites et servientes in ea. Et postea rediit in Andegaviam, et circa festum Sancti Barnabæ apostoli cepit Ancenis juxta Sanctum Florentium, quæ fuit villa Gwivinou de Ancenis, et in ea munitionem fortissimam firmavit, et in manu sua retinuit; sed totam provinciam circumjacentem devastavit, et vineas et arbores fructiferas extirpare fecit; et postea rediit in Normanniam. Et

About
June 11
he takes
Ancenis.

About
July 6,
hearing that
his son is
at Grave-
lines, he
crosses from
Barfleur to
Southamp-
ton, July 8,
with the
queen and
his prison-
ers.

July 9.
The king
visits Can-
terbury on
pilgrimage,

and, July 13,
hastens to
London.

July 18,
Henry re-
ceives the
news of the
capture of
the king of
Scotland at
Alnwick,
on the 13th.

He goes to
Huntingdon
and takes it,

circa octavas apostolorum Petri et Pauli, cum audisset quod rex filius suus et comes Flandriæ jam venissent ad naves cum magno exercitu, ad transfretandum in Angliam; postpositis omnibus aliis negotiis suis, usque ad Barbeffluctum, ubi naves suæ congregatæ erant, transvolavit, et statim navibus ascensis in crastino applicuit in Angliam apud Suthamptoniam, feria secunda, viii^o. idus Julii. Et adduxit secum utramque reginam et Braibacenos suos, et comites Leycestriæ et Cestriæ, quos statim cum applicuisset in Angliam custodiæ mancipavit.

Benedict,
i. 72.

Et in crastino iter arripuit, in peregrinatione ad Sanctum Thomam Cantuariensem archiepiscopum martyrem; et cum appropinquasset, statim ex quo ecclesiam vidit, in qua beati martyris sepultum est corpus, equum in quo sedebat deseruit, et extractis calceamentis suis, nudus pedes, in pannis laneis processit usque ad sepulcrum beati martyris, in tanta humilitate et cordis compunctione, ut credatur Illius operis procul dubio exstitisse, Qui respicit terram et facit eam tremere. Peracta itaque peregrinatione sua, rex in crastino, scilicet die Sabbati, summo mane inde recessit versus Londonias.

Ps. civ. 32.

Eadem vero die, scilicet iii^o. idus Julii, captus fuit rex Scotiæ apud Alnewich: et die Jovis sequenti pervenit rumor ille, quod rex Scotiæ caperetur, ad aures regis apud Londonias, ubi ipse morabatur congregans exercitum suum. Quod cum audisset rex, gavisus est gaudio magno valde, et gratias inde egit Omnipotenti Deo et beato Thomæ martyri. Et eadem [die] promovit exercitum suum versus Huntingdoniam, et eam obsedit. Et die Dominica sequenti, scilicet xii^o. kalendas Augusti, redditum est ei castellum Huntingdoniæ, et omnes milites et servientes, qui intus fuerant, reddiderunt se ei in misericordia ipsius, salvis vita et membris. Et statim rex procedens inde promovit exercitum suum versus Fremingham,

Benedict,
i. 73.

Benedict,
i. 73.

castellum comitis Hugonis Bigoth, ubi ipse comes erat cum magna multitudine Flandrensium; et cum rex venisset cum exercitu suo non longe de Framingham, in loco qui dicitur Seleham, fixit tentoria sua. Et in crastino, scilicet viii^o. kalendas Augusti, et in festo Sancti Jacobi apostoli, venit ad eum comes Hugo Bigod, et fecit cum eo pacem, et reddidit ei castellum de Framingham et castellum de Bungeia; et cum magna difficultate a rege impetravit, quod Flandrenses illi, qui cum eo erant, sine impedimento repatriare possent. Et rex inde recedens, venit cum exercitu suo usque Norhamptoniam; et illuc venit ad eum Hugo Dunelmensis episcopus, et reddidit ei castellum de Dunelmo, et castellum de Norham et castellum de Alvertona; et vix impetravit ab eo quod comes Hugo de Bar nepos ejus, et milites qui cum eo per mandatum ipsius venerant, sine impedimento in Franciam unde venerant redire possent.

A.D. 1174.
July 21, and
proceeds to
Seleham.

July 25,
Hugh Bigot
surrenders
Freming-
ham and
Bungay.

July 31.
At North-
ampton the
bishop of
Durham
surrenders
to him the
castles of
Durham,
Norham, and
Allerton.

Et ibidem eadem die, scilicet pridie kalendas Augusti, venerunt ad eum Anketillus Mallore, et Willelmus de Diva, constabularii comitis Leycestriæ; et reddiderunt ei castellum Leycestriæ et castellum de Mounsorel et castellum de Groby. Et eadem die ibidem venit ad eum Rogerus de Moubray, et reddidit ei castellum suum de Treske. Et comes de Ferreris reddidit ei castellum suum de Tutesbiria, et castellum de Duffelda.

July 31, the
constables
surrender
the castles
of Leicester,
Mount Sorel,
and Groby;
Roger Mow-
bray, Thirsk;
and the earl
of Ferrers,
Tutbury
and Duffield.

Dum autem hæc per Angliam fierent, Lodowicus rex Franciæ, revocato juvene rege et comite Flandriæ, qui ad mare erant, ut in Angliam transfretarent; et congregato magno exercitu, obsedit Rotomagum, sed parum proficere potuit. Nam barones et milites Normanniæ, qui regem in fide et veritate diligebant, ibi convenerant, et eam viriliter contra eum defendebant. Cumque hoc nunciatum esset regi Angliæ, postpositis quibusdam negotiis, ad mare transvolavit, et navibus ascensis apud Portesmutam, in crastino applicuit apud Barbeffluctum in Normannia; scilicet vi^o. idus Augusti, feria quinta; et duxit secum Braibacenos suos et mille Walenses; et duxit secum Willelmum regem Scotiæ et comites Leycestriæ et Cestriæ, et incarceravit eos apud Cadomum et postea apud Falesiam. Et ipsa die, cum rex applicuisset apud Barbeffluctum, in ipso littore maris, habuit obvios Ricardum Cantuariensem archiepiscopum et Reginaldum Bathoniensem episcopum, quem idem archiepiscopus in redeundo consecravit apud Sanctum Johannem de Mauriana. Et rex noluit illos secum retinere, sed misit eos in Angliam.

In the mean-
time Lewis
and the
younger
Henry be-
sieve Rouen

Henry the
elder re-
turns to
Normandy.
August 8,
and meets
at Barfleur
the arch-
bishop of
Canterbury
and the
bishop of
Bath.

Et die Dominica sequenti venit rex Angliæ cum Braibacenis et Walensibus suis Rotomagum, quam rex Franciæ obsederat. Et in crastino, summo mane, misit Walenses suos ultra Secanam

August 11,
the king
arrives at

Benedict,
i. 74.

- A.D. 1174. ad nemora exploranda quæ fuerant ex illa parte, ubi rex Franciæ fuerat cum exercitu suo. Et eadem die, cum irent per nemora obviauerunt XL. carectis, quæ veniebant de Francia versus exercitum regis Franciæ, onustæ vino et victualibus. Et cum carectarii vidissent eos, timuerunt valde, et relictis mercibus suis, fugerunt; et Walenses eos sequebantur, et quosdam ex illis¹ ceperunt, et quosdam interfecerunt; et postea revertentes ad prædam suam equos extraxerunt, et carectas et vasa vinaria fregerunt, et vinum effuderunt. Quod cum nunciatum esset regi Franciæ et exercitui ejus, tali rumore perterriti, jam nihil nisi de fuga cogitabant. Interim rex Angliæ portas civitatis, quas burgenses obstruxerant, reseravit; et exiens cum militibus et servientibus, fossam quæ facta fuerat inter civitatem et exercitum regis Franciæ, fecit impleri lignis, lapidibus et terra, et in planum redigi, ita quod cœ^{ti}. milites per eam simul transire poterant. Tunc vero præcepit rex Franciæ, ut perariæ suæ et aliæ machinæ suæ bellicæ frangerentur et comburerentur, et ita factum est. Et rex Franciæ præcepit militibus ut armarentur, et sic processit rex [Angliæ] cum militibus suis et servientibus versus tentoria regis Franciæ. Et exierunt de tentoriis suis milites et servientes armati, et impetuose congressi sunt cum militibus regis Angliæ; et capti fuerunt ex illis quidam, et quidam vulnerati; multi tamen equi interfecti fuerunt ibidem. Mane autem facto, Willelmus Senonensis archiepiscopus et comes Teobaldus venerunt ad regem Angliæ et ceperunt ab eo inducias, ita quod rex Franciæ libere posset inde recedere, cum exercitu suo, usque ad locum qui dicitur Malhaunay;² et quod in crastino veniret ibidem ad colloquium inter ipsos. Et fecerunt regem Angliæ inde securum fide et sacramentis. Et sic permisit regem Franciæ cum exercitu suo in pace recedere usque ad prænominatum locum; et ibi tentoria sua fixerunt. Circa vero noctem mediam, rex Franciæ milites suos fecit armari, et clam cum toto exercitu suo recessit inde; et non cessavit fugere, donec pervenisset in terram suam; et non respexit fidem et sacramenta quæ archiepiscopus Senonensis et comes Blesensis pro ipso fecerunt. Et sciendum est quod rex Franciæ fugit a Rotomago cum exercitu suo, xix^o.³ kalendas Septembris, feria quarta, in ipsa vigilia Assumptionis Beatæ Mariæ. Benedict, i. 74.
- Aug. 12. He cuts off the provisions of the French.
- Henry prepares to attack the French.
- The king of France burns his own engines.
- Henry attacks the French camp.
- August 13. The archbishop of Sens and count of Blois propose a truce.
- August 14. The king of France and his army fly by night.
- August 15. The French envoys fix Sept. 8 for a conference at Gisors; and that failing, Sept. 20, between Tours and Amboise.
- Iterum sequenti die venerunt Rotomagum archiepiscopus Senonensis, et comes Teobaldus, et ceperunt colloquium inter regem Angliæ et regem Franciæ in nativitate Beatæ Mariæ apud Gizortium. Benedict, i. 76.

¹ *ex illis*] illos, M.

² *Malhaunay*] Malhawai, M.

³ *xix^o.*] x^o, M.

Benedict,
i. 76.

Itaque adveniente nativitate Beatæ Mariæ venerunt ad colloquium apud Gizortium, et non potuit ibi inter eos convenire: sed aliud ceperunt colloquium inter se ad festum Sancti Michaelis inter Turronim et Ambasium, eo pacto, quod rex [Angliæ]¹ iret interim cum suo exercitu in Pictaviam ad debellandum Ricardum filium suum. Et ipsi juraverunt, quod nec rex Franciæ [nec]² juvenis rex, nec aliquis ex parte illorum aliquem succursum faceret prædicto Ricardo. Et cum venisset in Pictaviam, Ricardus filius suus non ausus erat illum expectare, sed fugit ab omni loco in quo erat ipse venturus; et reliquit castella et munitiones quas prius ceperat, non ausus illas retinere contra patrem suum. Et cum audiret quod rex Franciæ et juvenis rex frater suus inducias cepissent a patre suo, et illum ab illis induciis exclusissent, indignatus est inde; et venit lacrymans et cecidit in faciem suam pronus in terram, ante pedes [regis³] patris sui, veniam ab eo postulans. Rex vero, paterna pietate commotus, recepit eum in dilectione et pacis osculo, et sic finivit rex guerram suam in Pictavia. Facta est autem hæc concordia inter regem Angliæ et Ricardum filium suum in Pictavia, nono kalendas Octobris, feria secunda.

A.D. 1174.

Henry goes into Poitou against his son Richard.

Sept. 23. Richard is penitent, and submits to his father.

Benedict,
i. 77.

Et inde ivit Ricardus, per consilium patris sui, ad regem Franciæ et ad regem fratrem suum ut indicaret eis quod fecerat. Et instante festo Sancti Michaelis, convenerunt ad colloquium inter Turronim et Ambasium, et in crastino Sancti Michaelis, scilicet pridie kalendas Octobris, feria secunda, juvenis rex et fratres sui per consilium regis Franciæ reddiderunt se patri suo regi Angliæ in misericordia sua; et cum eo hanc pacem subscriptam fecerunt, et eam sigillis [suis] confirmaverunt.

Sept. 29, conference between Tours and Amboise; the sons of Henry submit, Sept. 30.

“ Concordia facta inter dominum regem et filios suos. Notum sit omnibus tam præsentibus quam futuris, quod pax inter dominum regem et filios suos, Henricum videlicet regem, et Ricardum, et Gaufridum, in hunc modum Deo volente reformatæ est. Henricus rex filius regis, et fratres sui prædicti, ad patrem suum, et ad servitium ejus, sicut ad dominum suum, redierunt, liberi et absoluti ab omni juramento, et imprisa, quam inter se vel cum aliis fecerunt contra eum vel homines suos. Et omnes homines et barones qui a fidelitate patris, eorum causa recesserant, clamaverunt quietos ab omni juramento quod eis fecerant; et ita liberi et quieti ab omni juramento, et absoluti ab omni conventionem quam eis fecerant, in hominum et ligantiam domini regis redierunt. Et dominus rex debet rehabere, ipse et homines sui et barones

Treaty between king Henry and his sons.

The conspiracy is dissolved, and the partisans of the princes released from their oaths.

Both parties are to hold what they

¹ Angliæ] om. C., M.

² nec] om. C., M.

³ regis] om. C., M.

A.D. 1174.
Sept. 30.
held fifteen
days before
the war
broke out.

The two
kings for-
give all
their ene-
mies.

The elder
gives to the
younger
two castles
in Nor-
mandy, to
Richard
two in
Poitou, and
to Geoffrey
half the
marriage of
the heiress
of Britany,
with money
payments.

The king of
Scotland
and earls of
Leicester
and Chester
excluded
from this
reaty.

Castles to
be put in
statu quo
ante bellum.

The younger
Henry
allows the
provision
to be made
for John;
viz., Not-
tingham,
Marlbo-
rough, and
estates in
Normandy,
Anjou,

“ sui, omnes terras [suas], et castella sua, quæ habuerunt quin-
“ decim¹ diebus antequam filii sui recederent ab eo. Similiter
“ barones et homines sui qui recesserunt ab eo, et secuti sunt
“ filios suos, debent rehabere terras suas quas habuerunt quin-
“ decim diebus antequam ipsi ab eo recederent. Et dominus
“ rex remisit omnem malitiam baronibus et hominibus suis qui
“ recesserunt ab eo, ita quod propter hoc nullum malum eis
“ faciet, quamdiu fideliter ei servient, sicut ligio domino suo.
“ Et rex ejus filius similiter perdonavit omnibus, tam clericis,
“ quam laicis omnem malitiam, qui cum patre suo fuerunt,
“ et adsecuravit in manu domini regis patris sui, quod illis
“ qui ei servierunt nec malum nec damnum aliquod hac de
“ causa faciet vel perquiret in tota vita sua. Et dominus
“ rex per hanc conventionem donat regi filio suo duo castella
“ in Normannia idonea, ad voluntatem patris ipsius, et singulis
“ annis xv. millia librarum Andegavensium. Et Ricardo filio
“ suo in Pictavia, duo receptacula idonea unde regi damnum
“ non possit provenire, et medietatem reddituum Pictaviæ in
“ denariis. Gaufrido vero filio suo dat in Britannia in dena-
“ riis, medietatem maritagii filiæ comitis Conani, quam ducere
“ debet in uxorem. Et postquam concessione Romanæ eccle-
“ siæ eam in uxorem duxerit, habebit omnes redditus illius
“ maritagii, sicut continetur in carta comitis Conani. Pri-
“ sones vero qui cum domino rege finem fecerunt, ante pacem
“ factam cum domino rege, videlicet rex Scotiæ et comites
“ Leycestriæ et Cestriæ et Radulfus de Fulgeriis, et obsi-
“ des eorum, et obsides aliorum prisonum quos prius habu-
“ erat, sint extra conventionem istam: alii autem prisonex
“ utraque parte liberari debent, ita videlicet, quod dominus
“ rex obsides habere debet de prisonibus suis de quibus habere
“ voluerit, et qui dare poterunt, et de aliis habebit securi-
“ tatem per fidem et sacramentum suum et amicorum suorum.
“ Castella vero quæ firmata sunt vel inforciata postquam
“ guerra incepit in terra domini regis, pro voluntate sua
“ debent redigi ad illum statum quo fuerunt xv.² diebus
“ ante guerram. Præterea sciendum est quod rex Henricus,
“ filius domini regis, concessit domino regi patri suo, se
“ quam firmiter observaturum omnes donationes eleemosyna-
“ rum quas dederat vel daturus erat de terris suis, et dona-
“ tiones terrarum quas dederat vel daturus erat hominibus
“ suis, pro servitio suo. Concessit etiam se firmiter obser-
“ vaturum et inconcusse donationem, quam dominus rex pater
“ suus fecit Johanni fratri suo; videlicet mille libratas

Benedict,
i. 77.

Benedict,
i. 78.

¹ quindecim] x., C.

| ² xv.] x., C., M.

Benedict,
i. 78.

“ reddituum in Anglia de dominio suo et escaetis suis ad
 “ voluntatem suam, et pertinentiis suis, et castellum de
 “ Notingham cum comitatu, et castellum de Marleberga
 “ cum pertinentiis suis: et in Normannia mille libratas
 “ reddituum Andegavensium; et duo castella in Normannia
 “ ad voluntatem patris; et in Andegavia, et in terra quæ
 “ fuit comitis Andegaviæ mille libratas reddituum Andega-
 “ vensium; et castellum unum in Andegavia, et unum cas-
 “ tellum in Turonica, et unum castellum in Cenomannia.

A.D. 1174.
Sept. 30.
Touraine,
and Maine.Benedict,
i. 79.

“ Concessum est autem a domino rege, pro amore filii sui,
 “ quod omnes illi qui recesserunt ab eo post filium suum, et
 “ in recessu suo forisfecerunt in terra domini regis, ad
 “ pacem ejus revertantur; ita quod de catallis quæ aspor-
 “ taverunt in recessu suo non respondeant: de morte vero vel
 “ proditione, [vel perditione]¹ alicujus membri respondeant,
 “ secundum judicium et consuetudinem terræ. Qui autem
 “ ante guerram quacunque de causa aufugerint, et ad servi-
 “ tium filii sui venerunt, pro amore filii sui ad pacem rever-
 “ tantur, si vadium et plegium dederint standi iudicio de hiis
 “ quæ ante guerram forisfecerunt; illi autem qui in placito
 “ erant quando recesserunt ad filium suum, ad pacem rever-
 “ tantur, ita quod in eo statu placita sua sint, in quo erant
 “ quando recesserunt. Hanc conventionem tenendam firmiter
 “ ex parte sua assecuravit Henricus rex filius domini regis,
 “ in manu domini regis patris sui. Præterea assecuravit
 “ Henricus rex filius domini regis et fratres sui, quod a
 “ domino rege patre suo nunquam amplius exigent dona-
 “ tionem ultra præscriptam et determinatam, contra volun-
 “ tatem et beneplacitum domini regis patris sui: et quod
 “ neque se neque servitia sua patri suo subtrahent. Ricardus
 “ vero et Gaufridus filii ejus devenerunt homines ejus de hiis
 “ quæ concessit et dedit eis. Cum autem filius [ejus] Henricus
 “ hominum ei facere voluisset, noluit dominus rex recipere,
 “ quia rex erat, sed securitatem recepit ab eo.”

Arrange-
ments about
forfeitures.The father
accepts the
homage of
Richard and
Geoffrey,
but excuses
that of
Henry as
being a king.

Interim Huthredus et Gilbertus filii Feregus,² contententes
 uter illorum dominus alterius esse deberet et habere dominium
 super Galwalenses;³ magnum odium inter se habuerunt; ita
 quod uterque illorum alteri insidiabatur ad interficiendum.
 Et procedente tempore, Gilbertus, filius Feregus, homines
 suos congregavit, et cum eis consilium iniit, ut Huthredus
 frater suus caperetur et occideretur; et statuto tempore con-

Hutred and
Gilbert,
sons of
Fergus,
quarrel
about the
government
of Galloway.¹ *vel perditione*] om. C., M.² *Feregus*] Ferregus, M., Bened. |³ *Galwalenses*] Gualenses, C.,| *passim*.

A.D. 1174. *venerant ut eum caperent et occiderent. Et venit Maucolumb, filius Gilberti filii Feregus, et obsedit insulam de . . . in qua Huthredus frater patris sui et consanguineus Henrici regis Angliæ, filii Matildis imperatricis, morabatur, et eum cepit, et mittens carnifices suos, præcepit ut oculos ei eriperent, et testiculos et linguam absciderent; et ita factum est. Et relicto illo semimortuo, abierunt, et ipse paulo post vitam finivit.* Benedict, i. 80.

The king of England sends Roger of Hoveden to Robert de Vaux, to persuade Huthred and Gilbert to submit to him.

Gilbert proposes terms of submission and protection, Nov. 23, which Henry refuses.

Consecration of four bishops at Canterbury.

Archbishop Richard holds a legate visitation, and suspends the archbishop of York's officials at Gloucester.

Canterbury cathedral burnt.

Bishop of Norwich dies.

Dumque hæc fierent, dominus rex misit in Angliam unum de clericis suis, Rogerum de Hovedene nomine, ad Robertum de Vallis, ut illi duo Huthredum et Gilbertum, filios Feregus, convenirent, et allicerent eos ad servitium ejus. Cumque venissent circa festum Sancti Clementis ad colloquium inter ipsos et Gilbertum filium Feregus, ipse Gilbertus et cæteri Galwalenses obtulerunt eis, ad opus regis, duo millia marcarum argenti, et quingentas vaccas et quingentos porcos de reddito per annum, hac conditione, quod rex eos in manu sua reciperet, et a servitute regis Scotiæ eriperet. Sed prædicti nuncii regis Angliæ noluerunt facere hunc finem cum Galwalensibus, donec locuti fuissent cum rege. Et cum indicatum esset regi qualiter Huthredus, filius Feregus, consanguineus suus interficeretur, noluit cum Galwalensibus pacem aliquam facere.

Eodem anno, Ricardus Cantuariensis archiepiscopus consecravit in Angliæ, apud Cantuariam, Ricardum episcopum Wintoniensem, Robertum Foliot Herefordensem, Gaufridum Ridel Elensem, et Johannem Cicestrensem episcopos. Et post illorum consecrationem prænominatus Cantuariensis archiepiscopus ivit per episcopatus et abbatias suæ diocesis, tanquam legatus et primas totius Angliæ; et ducens secum multos homines et equos, magnum gravamen intulit domibus religiosorum. Pervenit autem usque¹ Gloucestriam, et ibi implacitavit clericos et officiales Rogeri Eboracensis archiepiscopi, et illos ab omni ecclesiastico ingressu suspendit, pro eo quod ipsi nolebant facere ei eandem obedientiam quam cæteri clerici suæ diocesis sibi fecerunt. Unde magna discordia est inter ipsum et Eboracensem archiepiscopum. Benedict, i. 81.

Eodem² anno vehemens ignis invasit villam Cantuariensem, et eam combussit, et fere omnes ecclesias villæ illius, et ecclesiam Sanctæ Trinitatis quæ in ea est penitus combussit.

Eodem anno obiit Willelmus Turbe,³ Norwicensis episcopus.

¹ *usque*] om. C., M.

² *Eodem*] Et, præf. M.

³ *Turbe*] Turke, C., M.

MCLXXV.

A.D. 1175.

Benedict,
i. 81.

Anno ab Incarnatione Domini m^oc^olxx^ov^o., Henricus rex Angliæ, filius Matildis imperatricis, tenuit curiam suam in Natale Domini apud Argentonnium in Normannia, et profectus est inde in Andegaviam, et munivit castella sua Pictaviæ cum custodibus. Et postea misit Ricardum filium suum in Pictaviam, et præcepit, quod castella comitum et baronum Pictaviæ quæ forciata fuerunt contra eum redigerentur ad eum statum quo fuerunt quindecim diebus ante guerram; et ut quædam illorum penitus subverterentur. Et mandavit ballivis suis Pictaviæ quod invenirent prædicto Ricardo filio suo necessaria, et præcepit quod omnis exercitus Pictaviæ esset ad voluntatem filii sui, et cum eo iret quo vellet, salva fidelitate sua. In Purificatione Sanctæ Mariæ fuit dominus rex, et rex filius suus cum eo, apud Cenomannum; et inde venerunt ipsi duo in Normanniam.

Henry keeps the Christmas of 1174-5 at Argentan.

He sends his son Richard to reduce Poictou.

He orders the Poitevins to obey Richard. February 2. The two Henries at Le Mans.

Et in festo Sancti Mathiæ apostoli habuerunt colloquium apud Gizorcium cum rege Franciæ.

Feb. 24. Conference at Gisors, with Lewis.

Benedict,
i. 82.

Et inde recesserunt transfretaturi in Angliam, et in capite jejunii venerunt Rotomagum. Et dominus rex, dimisso ibi rege filio [suo], ivit in Andegaviam, et munivit castella sua custodibus et victu. Et præcepit, quod castella quæ contra eum inforciata fuerunt redigerentur ad eum statum in quo fuerant quindecim diebus ante guerram; quædam vero illorum præcepit omnino destrui.

Feb. 26. The two Henries at Rouen; the elder king goes thence into Anjou.

Post mediam vero Quadragesimam rediit dominus rex in Normanniam; et cum venisset Cadomum, mandavit regi filio suo, qui interim moram fecerat apud Rotomagum, ut cum festinatione veniret ad eum ad transfretandum secum in Angliam. Ipse vero ad patrem suum venire noluit, sed mandavit ei, quod nollet transfretare in Angliam. Veniebant enim ad eum frequenter apud Rotomagum nuncii regis Franciæ, qui dehortabantur eum transfretare in Angliam, et dixerunt ei quod si pater ejus eum in Anglia teneret, eum in carcere poneret. Et ipse adhuc cereus erat in vitium flecti, nec ausus erat ad dominum suum regem venire. Dominus tamen rex iterum et iterum nuncios suos misit ad filium suum, et tandem adeo animi sui motum blandis et lenibus emollivit, quod ipse relicto hostilitatis errore, ad voluntatem patris [sui] rediit, et venit apud Burum ad eum; et ibi coram Rotomagensi archiepiscopo et Henrico Bajocensi episcopo, et comite Willelmo de Mandevilla, et Ricardo de Humez constabulario, et aliis quampluribus familiaribus domini [regis], precipit pronus in terram ad pedes domini regis patris sui, cum lacrymis postulans ut ab eo homagium et ligantiam reciperet,

After March 23. The elder king returns to Caen.

the younger Henry refuses to go to England with his father.

Horace,
Art. Poet.
163.

Henry returns to his father, and is forgiven, at Bur. (April 1. Diceto, 585.)

A.D. 1175. sicut fecerat a fratribus suis, et subjunxit, quod si rex homagium suum recipere nollet, non posset credere quod eum diligeret. Tandem vero, dominus rex pietate commotus et prece circumstantium, hominum et ligantiam¹ ab eo cepit. Et hiis gestis, dominus rex misit eum ad regem Franciæ ad loquendum cum eo; et ipse interim ivit ad Valones, et ibi moram fecit per aliquot dies; et inde ivit usque Cæsariburgum;² et ibi in ipsa vigilia Paschæ, venit ad eum rex filius suus rediens a rege Franciæ; et ibi sollemne festum Paschale cum magno gaudio tenuerunt.

April 13.
The two
Henries
keep Easter
at Cher-
bourg.

Geoffrey
sent into
Britany.

Ante Pascha vero dominus rex misit Gaufridum filium suum [in Britanniam], et præcepit ut castella quæ contra eum fuerunt, subverterentur et destruerentur.

Philip, count
of Flanders,
takes the
cross,
April 11; and
visits the
king in
Normandy,
April 22, at
Caen.
The count
of Flanders
reconciled.

Die autem Veneris Passionis Domini, Philippus comes Flandriæ crucem accepit in propria persona, proxima æstate Jerusalem iturus. Et die Martis proxima post clausum Pascha, venit in Normanniam, ad loquendum cum domino rege et cum rege filio suo. Ipsi vero cum audissent ejus adventum, occurrerunt ei apud Cadomum; et ibi dominus rex et filius suus confirmaverunt prædicto comiti, cartis suis, redditum quem ei dederant in Anglia, scilicet [mille]³ marcas argenti recipiendas ad scaccarium Angliæ. Et pro hac confirmatione, prædictus comes clamavit juvenem regem quietum de sua promissione quam ei fecerat et carta sua confirmaverat pro hominio suo; et cartam juvenis regis quam inde habuit, tradidit in manu domini regis. Et sic post magnos honores quos rex ei ibidem fecerat, ipse comes, accepta a regibus licentia, rediit in terram suam.

May 9.
The king
crosses over
into Eng-
land.

Council at
Westmin-
ster, May 18.

Et reges ipsi venerunt usque ad Barbefluctum ut transfretarent in Angliam; et ascensis navibus suis apud Barbefluctum, applicuerunt in Angliam apud Portesmutam, vii^{mo} idus Maii, feria sexta. Et venientes Londonias, invenerunt ibi Ricardum Cantuariensem archiepiscopum et suffraganeos suos, volentes ibi concilium celebrare. Celebravit itaque prædictus Cantuariensis archiepiscopus concilium apud Lundonias in Westmonasterio coram prædictis regibus et assensu et voluntate eorum, die Dominica proxima [ante] Ascensionem Domini, scilicet xv^o. kalendas Junii. Huic autem concilio interfuerunt suffraganei prædicti archiepiscopi, scilicet Walterus Roffensis

Benedict,
i. 83.

Benedict,
i. 84.

¹ *hominium et ligantiam*] Altered by erasure to *hominium ligantiam*, M.
² *Cæsariburgum*] Cerariburgum, C., M., following the Julius MS. of Benedict.

³ *mille*] om. C. M.; omitted also in the Julius MS. of Benedict; supplied from the Chronicle of Brompton.

Benedict,
i. 84.

episcopus, Gilbertus Londoniensis, Ricardus Wintoniensis, Jocelinus Salesbiriensis, Gaufridus Elyensis, Rogerus Wygornensis, Reginaldus Batoniensis, Robertus Herefordensis, Bartholomæus Exoniensis, Cestrensis, Cicestrensis episcopi,¹ et David² de Sancto David in Wallia, et abbas Sancti Albani, abbas Sancti Edmundi, abbas Rameseia, abbas Boxeleye.

A.D. 1175.

Et coram prænominatis episcopis et abbatibus, Ricardus Cantuariensis archiepiscopus, in eminentiori loco sedens, hæc verba in medio proferens ait; "Ideo in ecclesia Dei, secundum consuetudinem [patrum] antiquam concilia congregantur, ut hii qui constituti sunt in eminentiori cura pastoralis, vitam subditorum de communi consilio regularibus institutis informent, et enormitates quæ pullulant incessanter, consuetiore censura compescant. Nos itaque potius inhærentes orthodoxorum regulis patrum, quam aliquid de novo statuentes, quædam certa capitula dignum duximus in medium promulganda, quæ universis provincialibus nostris firmiter et inviolabiliter observanda injungimus. Omnes enim sacrorum censemur canonum transgressores, qui statutis hujus sacrosanctæ synodi præsumpserint contraire.

May 18.
Archbishop
Richard
promulgates
canons.

Benedict,
i. 85.

"*Ex decretali epistola Alexandri papæ IIIⁱⁱ. ad Rogerum Wygorniensem episcopum.*³

Gilb. Foliot,
ep. cccclxviii.

"Si quis sacerdos vel clericus in sacris ordinibus constitutus, ecclesiam vel ecclesiasticum beneficium habens, etc.⁴

Against
fornication and
marriage of
the clergy.

"*Item per eundem.*

"Si qui vero infra subdiaconatum constituti, matrimonium contraxerint, ab uxoribus, etc.⁵

¹ *episcopi*] MS. M., following the Julius MS. of Benedict, gives *episcopus* in each case after the territorial designation.

² *et David*] Not so given in M. nor in the Julius MS. of Benedict. David Fitz Gerald was the bishop of S. David's in question.

³ This is the first place in which any retrenchment or omission of important details, except lists of names, occurs in Walter of Coventry's MS. In this case the omitted passages are supplied in the notes, from MS. M., which throughout follows the Julius MS. of Benedict.

⁴ *habens, etc.*] "publice fornicariam habeat, et semel, et secundo et tertio commonitus fornicariam suam non dimiserit, et a se prorsus non expulserit, sed potius in immunditia sua duxerit persistendum, omni officio et beneficio ecclesiastico spoliatur." M.

⁵ *uxoribus, etc.*] "nisi de communi consensu ad religionem transire voluerint, et ibi in servitio Dei vigilanter permanere, nullatenus separentur, sed cum uxoribus viventes ecclesiastica beneficia nullo modo percipiant. Qui

A.D. 1175.
May 18.

Against
priests
haunting
taverns.

“ Ex Concilio Cartaginensi III.

“ Clerici in sacris ordinibus constituti, edendi vel bibendi
“ causa, tabernas non ingrediantur nec publicis, etc.¹

Benedict,
i. 85.
Conc. Car-
thag. III.
(A.D. 397),
canon. 27.

“ Ex Concilio Toletano III.

Clergy not
to meddle
with causes
perilling life
or limb.

“ Hiis qui in sacris ordinibus sunt constituti, iudicium san-
“ guinis agitare non licet. Unde, etc.²

Conc. Tolet.
XI., A.D.
675, c. 6.

“ Ex Concilio Agathensi.

Clergy to be
well shorn
and dressed.

“ Clerici qui comam nutriunt, ab archidiaconis etiam inviti
“ tondeantur. Vestimentis etiam vel calceamentis, etc.³

Benedict,
i. 86.
Conc. Agath.
(A.D. 506),
canon. 20.

*“ Ex diversis Decretis, Urbani, Innocentii; et Conciliis Calce-
“ donensi et Cartaginensi.*

Irregular
ordinations
by strange
bishops to
be invalid.

“ Quia clerici quidam desperantes ab episcopis suis ordi-
“ nari, vel propter imperitiam, vel vitæ incontinentiam, vel
“ nativitatis conditionem, aut tituli defectum, etc.⁴

Cf. I. Decr.,
dist. lxxi.

Item per eundem.

“ Episcopum quoque nostræ jurisdictionis, qui talem sciens
“ et prudens ordinaverit, etc.⁵

“ autem in subdiaconatu vel supra ad matrimonia convolaverint, mulieres
“ etiam invitas et renitentes relinquunt. Decrevimus etiam ejusdem epi-
“ stolæ auctoritate, ne filii sacerdotum in paternis ecclesiis personæ amodo
“ instituantur; nec eas qualibet occasione, media non intercedente persona,
“ optineant.” M.

¹ *publicis, etc.*] “ potationibus intersint, nisi peregrinationis necessitate
“ compulsi. Si quis vero tale quid fecerit, aut cesset aut deponatur.” M.

² *Unde, etc.*] “ prohibemus ne aut per se membrorum truncationes faciant,
“ aut inferendas judicent. Quod si quis tale fecerit, concessi ordinis
“ privetur officio et loco. Inhibemus etiam sub interminatione anathe-
“ matis, ne quis sacerdos habeat vicecomitatum aut sæcularis præpositi
“ officium.” M.

³ *calceamentis, etc.*] “ nisi quæ honestatem et religionem deceant, eis uti
“ non licet. Si quis autem contra hoc facere præsumperit, et commonitus
“ emendare noluerit, excommunicationi subjaceat.” M.

⁴ *defectum, etc.*] “ aut ætatem minorem, extra provinciam suam, interdum
“ etiam a transmarinis episcopis ordinantur, vel ordinatos se mentiuntur,
“ ignota sigilla episcopis suis deferentes, statuimus talium ordinationem
“ irritam esse habendam, sub interminationem anathematis inhibentes ne a
“ quoquam ad officii sui executionem suscipiantur.” M.

⁵ *ordinaverit, etc.*] “ vel suscepit, ab illius ordinis collatione, ad quem
“ eum ordinavit vel suscepit, usque ad condignam satisfactionem, se nove-
“ rit esse suspensum.” M.

“ *Item.*

A.D. 1175.

May 13.

Benedict,
i. 86.

Cf. Decr.
Greg. IX.,
lib. iii. tit.
xlix. c. 5.

“ Cum ecclesia Dei, secundum Ewangelicam veritatem, domus orationis esse debeat, et non spelunca, etc.¹

Secular
causes not
to be tried
in churches
or church-
yards.

“ *Ex Concilio Triburiensi.*²

II. Decr.,
caus. i. qu. i. c. 105.

“ Dictum est solere in quibusdam locis pro perceptione chrismatis nummos dari, similiter pro baptismo, etc.³

Against
selling holy
ordinances.

“ *Ex decreto Urbani papæ.*

Benedict,
i. 87.

II. Decr.,
caus. i. qu. ii. c. 3.

“ Nullus prælatus in recipiendo monacho vel canonico vel sanctimoniali, pretium sumere vel exigere, etc.⁴

Monks not
to be taken
for
payment.

“ *Decretum novum.*

“ Nulli liceat ecclesiam nomine dotalicii ad aliquem trans-ferri, vel pro præsentatione alicujus personæ pecuniam, etc.⁵

Money not
to be taken
for presen-
tations.

“ *Ex decretis diversorum Patrum.*

Cf. I. Decr.,
dist. lxxxviii.

“ Secundum instituta patrum nostrorum, sub interminatione anathematis prohibemus, ne monachi, etc.⁶

Clergy not
to trade or
farm.

¹ *spelunca, etc.*] “latronum et sanguinis forum; sæculares causas in quibus agitur de sanguinis effusione, vel de pœna corporali, in ecclesiis vel in cimiteriis agitari sub interminatione anathematis prohibemus. Absurde enim est et crudele, ibi sanguinis judicium exerceri, ubi et reis constituta est tutela refugii.” M.

² *Triburiensi*] Tiburiensi, M.

³ *baptismo, etc.*] “et communione. Hoc Simoniacæ hæresis esse, detestata est sancta synodus, et anathematizavit. Statuimus ergo, ut de cætero nec pro ordinatione, nec pro crismate, nec pro baptismo, nec pro extrema unctione, nec pro sepultura, nec pro communione, nec pro dedicatione quicquam exigatur, sed gratis dona Christi gratuita dispensatione donentur. Si quis contra hoc facere præsumpserit, anathema sit.” M.

⁴ *exigere, etc.*] “ab iis qui ad conversationem veniunt, aliqua pacti occasione præsumat. Si quis autem hoc fecerit, anathema sit.” M.

⁵ *pecuniam, etc.*] “vel aliquod emolumentum, pacto interveniente, recipere. Quod si quis fecerit, et inde in jure vel confessus vel convictus fuerit, ipsum, tam regia quam nostra freti auctoritate, patrocinio ejusdem ecclesiæ in perpetuum privari statuimus.” M.

⁶ *monachi, etc.*] “vel clerici, causa lucri negotientur; et ne monachi a clericis vel laicis firmas teneant; neque laici ecclesiastica beneficia suscipiant ad firmas.” M.

A.D. 1175.
May 18.
Clergy not
to wear
arms.

"Ex Concilio Meldensi.
"Quicunque ex clero videntur esse, arma non sumant, nec Benedict, i. 87.
"armati incedant, sed professionis suæ vocabulum religionis Conc. Meld., A.D. 845, c. xxxvii.
"moribus et religioso, etc.¹

Vicars not
to set them-
selves up
against the
parsons.

"Ex decreto Alexandri papæ III. Nortwicensi episcopo misso.
"Illud etiam de vicariis, qui personis fide et juramento Cf. Decr. Greg. IX., lib. v. t. xxi. c. 6.
"obligati sunt, duximus statuendum, quod si, fide, etc.²

Tithes to be
paid under
pain of
anathema.

"Ex Concilio Rothomagensi.
"Omnes decimæ terræ, sive de frugibus, sive de fructibus Benedict, i. 88.
"arborum, sive de aliis fructibus, Domini sunt, etc.³ II. Decr., caus. xvi. qu. vii. c. 5.

Chicanery
and rash liti-
gation to be
restrained
by condemn-
ing in costs.

"Item per eundem.⁴
"Calumniam et audaciam temere litigantium condemnando Cf. Conc. Later. (A.D. 1179), app. pt. iii. c. 2.
"in expensis, et alio, etc.⁵

The number
of proper
prefaces in
the ordinary
of the mass
restricted.

"Ex decreto Pelagii papæ.
"Invenimus tantum decem præfationes in sacro catalogo III. Decr., dist. i. c. 71.
"reperiendas; unam in Albis Paschalibus, etc.⁶

¹ *religioso, etc.*] "habitu præbeant. Quod si contempserint, tanquam sacrorum canonum contemptores et ecclesiasticæ auctoritatis profanatores, proprii gradus amissione mulcentur; quia non possunt simul Deo "et sæculo militare." M.

² *fide, etc.*] "vel sacramenti religione contempta, personatum sibi falso assumentes, contra personas se erexerint, super hoc in jure vel confessi "vel convicti fuerint, de cætero in eodem episcopatu ad officii sui executionem non admittantur." M.

³ *Domini sunt, etc.*] "et Illi sanctificantur. Sed quia multi modo inveniuntur decimas dare nolentes, statuimus ut juxta domini papæ præceptum admoneantur semel, secundo et tertio, ut de grano, de vino, "de fructibus arborum et de fœtibus animalium, et de lana, et de agnis, "et de caseis et lino et canabe, et de reliquis quæ annuatim renovantur, "decimas integre persolvant; quod si commoniti non emendaverint, anathemati se noverint subjacere." M.

⁴ *Item per eundem*] om. M.

⁵ *et alio, etc.*] "multiplici remedio, imperialis sanctio compescat. Quoniam igitur hoc sacris institutis consonare dinoscitur, præcipimus, ut "de cætero in causis pecuniariis, quæ inter clericos agitabuntur, victus "victori condemnentur in expensis. Qui autem solvendo non fuerit, eum "in arbitrio episcopi sui puniendum relinquo." M.

⁶ *Paschalibus, etc.*] "*Et Te quidem omni tempore.* Secundam in die "Ascensionis, *Qui post resurrectionem.* Tertiam in Pentecoste, *Qui ascendens super omnes calos.* Quartam de Natali Domini, *Quia per*

*“ Ex decreto Julii papæ.*Benedict,
i. 89.III. Decr.,
dist. ii. c. 7.

“ Inhibemus ne quis quasi pro complemento Communions
“ intinctam alicui Eucharistiam tradat, etc.¹

A.D. 1175.

May 18:

The consecrated bread
not to be
dipped in
the wine.

*“ Ex Concilio Remensi.*Cf. III. Decr.,
dist. i. c. 45.

“ Præcipimus, ne consecratur Eucharistia, nisi in calice aureo
“ vel argenteo; et ne stagneum, etc.²

Tin chalices
forbidden.

*“ Ex decretis Ormisdæ papæ.*II. Decr.,
caus. xxx.
qu. v. c. 2.

“ Nullus fidelis, cujuscunque conditionis sit, occulte nuptias
“ faciat; sed benedictione accepta a sacerdote, etc.³

Secret
marriages
forbidden.

*“ Ex decretis Nicholai papæ.*II. Decr.,
caus. xxx.
qu. ii. c. 1.

“ Ubi non est consensus utriusque non est conjugium. Ergo
“ qui pueris dant puellas in cunabulis, etc.⁴

Children
not to be
married,
except for
sake of
peace.

Calumnia inter archiepiscopos crucis portandæ.

In hoc autem concilio clerici Rogeri Eboracensis archiepi-
scopi calumniati fuerunt jus Eboracensis ecclesiæ de cruce
portanda in diocesi Cantuariensis ecclesiæ. Præterea calum-
niati sunt ibidem, ex parte Eboracensis archiepiscopi, episcopa-

The arch-
bishop of
York claims
to carry his
cross in the
province of

“ *Incarnati Verbi mysterium.* Quintam de apparitione Domini, *Quia cum*
“ *Unigenitus.* Sextam de apostolis, *Et Te, Domine, suppliciter.* Septi-
“ *mam de Sancta Trinitate, Qui cum Unigenito.* Octavam de Cruce,
“ *Qui salutem humani generis.* Nonam de jejuniis Quadragesimali tan-
“ tummodo dicendam (dicebam, MS. M.), *Qui corporali jejuniis.* Decimam
“ de Beata Virgine, *Et Te in veneratione Beatæ Mariæ.* Hujus igitur
“ decreti et domini papæ Alexandri auctoritate, districte præcipimus, ne
“ quis præfatis præfationibus aliquam omnino præsumat adicere.” M.

¹ *tradat, etc.*] “ Nam intinctum panem aliis Christum præbuisse non
“ legimus, excepto illo tantum discipulo quem intincta buccella Magistri
“ proditorem ostenderit, non quæ sacramenti hujus institutionem signa-
“ ret.” M.

² *stagneum, etc.*] “ calicem aliquis episcopus amodo benedicat interdic-
“ mus.” M.

³ *sacerdote, etc.*] “ publice nubat in Domino. Si quis ergo sacerdos
“ aliquos occulte conjunxisse inventus fuerit, triennio ab officio suspenda-
“ tur.” M.

⁴ *cunabulis, etc.*] “ nihil faciunt, nisi uterque puerorum, postquam vene-
“ rint ad tempus discretionis, consentiat. Hujus igitur decreti auctori-
“ tate inhibemus ne de cætero aliqui, quorum uterque vel alter ad
“ ætatem legibus constitutam et canonibus determinatam non pervenit,
“ conjungantur, nisi forte aliquando urgente necessitate interveniente pro
“ bono pacis conjunctio talis toleretur.” M.

A.D. 1175.
May 18.

Canterbury,
and the
supremacy
in four dio-
ceses: and
appeals
archbishop
Richard to
Rome for his
conduct at
Gloucester.

The clergy
of St. Asaph
pray that
their bishop
may be
forced into
residence:
he is now
administer-
ing Abing-
don abbey.

The bishop
resigns his
see rather
than return,
and is de-
prived.

After a pil-
grimage to
Canterbury
(May 28.
Diæto, 585)
the kings
keep Whit-
suntide,
June 1, at
Reading.

Roger Hove-
den sent to
summon the
clergy of

tum Lincolnensem, et episcopatum Cestrensem, et episcopatum Wigornensem, et episcopatum Herefordensem, de jure pertinere debere ad metropolitanam Eboracensium ecclesiam; et super hoc prædictum Cantuariensem archiepiscopum appellaverunt ad Romani pontificis præsentiam. Præterea appellaverunt ipsum Cantuariensem archiepiscopum ad Romanum pontificem, super injuria et anathematis sententia, quam intulit clericis Eboracensis archiepiscopi, qui per eum ministraverunt in ecclesia Sancti Oswaldi de Gloucesteria, pro eo quod ad illum venire nolebant ad ipsius summonitionem, sicut clerici diocesis suæ fecerunt. Ipso autem in concilio clerici ecclesiæ Sancti Asafi petierunt a Cantuariensi archiepiscopo, ut in vi obedientiæ præciperet Godefrido, episcopo ecclesiæ de Sancto Asaph, ad sedem ecclesiæ suæ redire cui præfuit pontificali potentia,¹ vel ut prædictus archiepiscopus alium episcopum loco ipsius Godefridi institueret. Ipse enim Godefridus deseruit episcopatum suum, paupertate et Walensium infestatione compulsus; veniensque in Angliam, a Christianissimo rege Henrico benigne et honorifice susceptus est. Et tradidit ei rex abbatiam Abbendonæ vacantem in custodia, donec ad sedem propriam liberum haberet regressum. Itaque præfatus Cantuariensis archiepiscopus in ipso concilio, ad instantiam prænominatorum clericorum, et admonitione Alexandri summi pontificis, necnon et venerabilium coepiscoporum suorum consilio, convenit jam dictum Godefridum, ut in vi obedientiæ ad sedem propriam rediret, vel curam pastorem, quæ sibi fuerat commissæ, in manu ipsius libere et absolute resignaret. Ipse vero Godefridus sperans quod abbatia de Abbendonæ, quæ tradita fuerat ei ad custodiendum, remanere sibi posset; episcopatum suum, nullo cogente, resignavit in manu Cantuariensis archiepiscopi; et tradidit sibi annulum suum, et baculum pastorem; et ipse Cantuariensis privavit eum concessi ordinis dignitate et loco, et statuit loco ipsius et consecravit magistrum Adam ad episcopatum Sancti Asaph.

Et sic finito concilio, dominus rex, et cum eo rex filius suus, arripuerunt iter suum in peregrinatione ad beatum Thomam Cantuariensem martyrem. Et inde redeuntes, tenuerunt curiam et festum regium in ipsa die Pentecostes apud Radingges. Et inde misit rex unum de clericis suis, Rogerum de Hovedene nomine, ad ecclesiam Nordwyzcensem quæ tunc vacabat, defuncto pastore suo, et ad abbatias quæ tunc vacabant per Angliam cum litteris suis; significans priori et conventui domorum vacantium, quod ipse prior cum quinque vel

Benedict,
i. 90.

Benedict,
i. 91.

¹ potentia] præsentia, M.

Benedict,
i. 91.

pluribus de discretioribus et sapientioribus domus suæ, qui ad hoc sufficerent, veniret apud Oxenfordam in Nativitate Beati Johannis Baptistæ, obviam ei et domino Cantuariensi, ad eligendum domui suæ pastorem necessarium. Et præcepit, quod unusquisque prior secum afferret litteras conventus, ut cæteri, qui domi essent, ratum haberent quicquid ille et illi, qui cum eo venissent, facerent. Similiter Cantuariensis archiepiscopus scripsit eisdem domibus, ut prior et cum eo quinque vel plures de sapientioribus et discretioribus, venirent sibi obviam et domino regi, ut supradictum est, cum litteris conventus, ad eligendum sibi pastorem. Et ipse misit magistrum Robertum de Hinglesham, clericum suum, per supradictas abbatias, cum prænominato clerico regis. Erant autem tunc temporis duodecim abbatia vacantes per Angliam in Cantuariensi diocesi, quarum nomina hæc sunt; et præterea episcopatus Nordwycensis; abbatia¹ de Abbendoniam, de Grimesby, de Croylande, de Tornay, de Hulmo, de Westmonasterio, de Sancto Augustino Cantuariensi, de Bello, de Hida Wintoniæ, de Abbotesbiria, abbatia de Michennia, et alia quedam.

A.D. 1175.
June.
the vacant
churches to
Oxford on
June 24,
to their
elections.

Benedict,
i. 92.

Interim rex implacitavit comitem Gloucestriæ,² eo quod tempore hostilitatis expulit custodes regis de turre Bristoldi, et eam in manu sua tenuit quamdiu guerra duravit. Et comes volens inde regi satisfacere, reddidit ei turrin Bristoldi. Præterea implacitavit comites et barones Angliæ de forestis et de capione venationum, et omnes posuit in misericordia sua.

Archbishop
Richard
sends
Robert of
Hinglisham
with him.

Twelve
abbacies
vacant in
England.

The king
compels the
earl of
Gloucester
to surrender
the castle of
Bristol:
and sues the
nobility for
breach of
forest laws.

In festo vero Sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, dominus rex et rex filius suos magnum tenuerunt concilium apud Gloucestriam, cum Reso filio Griffini et aliis regibus Walliæ. Et præcepit ibi rex omnibus hominibus suis Walliæ, Francis et Anglis, quod si aliquis Walensium contra aliquem illorum guerram moveret in terra regis, omnes unanimiter et constanti animo cum eo contra Walenses tenerent. Et hoc observandum fecit dominus rex comitem Gloucestriæ et Willelmum de Brausa, et alios barones suos illius patriæ jurare, tactis sacrosanctis Ewangeliis. Et sic circa octavas Sancti Johannis Baptistæ, venerunt ambo reges usque Wodestokam; et occurrerunt ibi eis Ricardus Cantuariensis archiepiscopus, et Ricardus Wintoniensis, et Reginaldus Bathoniensis, et Joce-

Council at
Gloucester,
June 29,
for Welsh
affairs.

Benedict,
i. 93.

About
July 1, a
court held
at Wood-
stock for
elections.

¹ MS. M., following Benedict, repeats the word *abbacia* before each proper name.

² *Gloucestriæ*] "Hic reddidit

"comes Gloucestriæ domino regi
"turrin Bristollia quam ceperat
"durante guerra inter regem et
"filios." M. in marg.

A.D. 1175. linus Saresbiriensis, et Rogerus Wygornensis, Gaufridus Benedict,
 July. Eliensis, Johannes Cicestrensis, Walterus Roffensis, Bartholo-
 mæus Exoniensis, et Hugo Dunelmensis episcopi, qui illuc pro i. 93.
 negotio suo venerat; et fere omnes abbates totius Angliæ
 Cantuariensis diocesis ibi convenerant; et ibidem magnum cele-
 braverunt concilium coram prædictis regibus de pastoribus
 eligendis et instituendis per abbatias, quæ tunc vacabant per
 Angliam, et de pastore eligendo ad sedem pontificalem Nord-
 wycensis ecclesiæ.

Geoffrey,
 elect of Lin-
 coln, con-
 firmed, and
 sent to Tours
 to study.
 (July 9.
Dicto, 587.)

In eodem vero concilio confirmata est per mandatum Alex-
 andri summi pontificis electio Gaufridi Lincolniensis episcopi.¹
 Sed dominus rex pater ipsius noluit ut tunc consecraretur;
 quia ille infra annos ætatis erat, et nesciebat si necessarius
 esset ad regimen suscepti ordinis. Et misit eum rex Turonim,
 ut ibi scholas exerceret et disceret, donec dignus fieret tanti
 honoris dignitate.

The king
 orders that
 none of his
 enemies in
 the late war
 shall come
 to court,
 without
 special sum-
 mons; none
 to come
 before or
 after sunset;
 none east of
 Severn to
 wear arms.

In ipso autem concilio præcepit rex publico edicto, ne ali-
 quis de terra sua, qui contra eum fuerat tempore guerra,
 veniret ad curiam nisi per mandatum ipsius: et si venisset
 illuc sine summonitione, caperetur tanquam hostis regis. Præ-
 cepit etiam ne quis per Angliam moraretur in curia sua ultra
 solis occasum; et ne quis ad curiam suam veniret ante ejus
 ortum. Præcepit etiam ne aliquis per Angliam arma gestaret
 citra Sabrinam, scilicet arcum et sagittas, et cultella cum
 punctis; et si quis hujusmodi arma gestaret caperetur. Sed
 hæc præcepta parvo tempore custodita sunt.

The mur-
 derers of
 Gilbert the
 forester
 imprisoned
 and hanged
 at Lichfield.

Ibidem autem ducti sunt ad eum quatuor milites² in vincu-
 lis, et alii multi, qui calumniati fuerant de morte Gilberti fo-
 restarii regis et sociorum ejus. Et rex fecit eos ibi incarcerationi. Benedict,
 i. 94.

August 1.
 The king
 comes to
 Nottingham
 and sues the
 nobles of the
 county for
 breach of
 forest law.

Celebrato autem ibidem concilio, acceleravit rex ire versus
 Nottingham; et cum venisset apud Lichefeld, audita prædic-
 torum quatuor militum infamia, fecit eos ibidem suspendi, et
 socios suos cum eis. Et procedens inde venit usque Noting-
 ham in festo Sancti Petri ad Vincula, et per aliquot dies ibi
 moram faciens, implacitavit omnes barones et milites illius
 patriæ de forestis suis; et posuit omnes in misericordia sua
 pro capta venatione. Et hac de causa fere omnes comites
 et barones et milites et villanos et etiam clericos regni
 implacitavit; et plerosque illorum plus quam facultates suæ
 expetebant redemit. Tamen Ricardus de Lucí, justitarius

¹ *episcopi*] electi, M.

² *milites*] Here the Julius MS. of
 Benedict has "quorum nomina hæc
 sunt," as if he had been about to

give a list. But the words are
 marked for erasure, and do not ap-
 pear in the later copies.

Benedict,
i. 94.

Angliæ, volens eos defendere, ostendit regi breve quoddam A.D. 1175. per quod rex mandavit ei, tempore hostilitatis, dum ipse et filii sui inimicabantur, quod ipse fecisset destrui omnes forestat Angliæ et venationem capi; et etiam vivaria infringi et pisces capi; et ipse sicut ei præceptum fuerat volens mandato regis satisfacere, præcepit omnibus ut secure et sine dubio venationes caperent. Ipsi vero jam nihil timentes, venationes regis malo suo ceperunt; quia prædictum mandatum et ipsius Ricardi testimonium eis contra regis voluntatem nequaquam prodesse poterat. Et hiis ita peractis apud Notingham, rex ivit usque Eboracum.

Benedict,
i. 95.

Et in festo Sancti Laurentii venit illuc; et habuit ibi [sibi] obvium Willelmum regem Scotiæ, qui secum adduxerat omnes episcopos et comites, barones et milites et francos tenentes terræ suæ a maximo usque ad minimum, ad faciendum ibi hominia et ligantias et fidelitates regi Angliæ et hæredibus suis in perpetuum, contra omnes homines, sicut convenit inter eos apud Falesiam in Normannia, antequam rex Scotiæ de ergastulo ejus exiret. Itaque congregatis omnibus in ecclesia Sancti Petri Eboraci, Willelmus rex Scotiæ præcepit episcopis, comitibus et baronibus terræ suæ facere ligantiam et fidelitates, et hominum regi Angliæ filio Matildis imperatricis, et Henrico regi filio suo; sicque factum est.¹ Et in primis ipse rex Scotiæ et David frater ejus ibidem devenerunt homines prædicti regis de omnibus tenementis suis: et nominatim de Scotia et Galweya; et fidelitates et ligantias ei juraverunt contra omnes homines tactis sacrosanctis Evangeliiis; et postea devenerunt homines regis filii sui, et fidelitates ei juraverunt, salva fidelitate patris sui. Similiter juraverunt eis fidelitates et ligantias per præceptum regis Scotiæ, eis et hæredibus suis in perpetuum tenendas, Ricardus episcopus Sancti Andreæ, Jocelinus Glascuensis, Ricardus Dunkeldensis,² Christianus de Galweya; Andreas de Katenessa, de Murevia³ episcopi;⁴ abbas de Kelzau, et de Malros,⁵ et de Neubote abbates; et alios omnes abbates terræ suæ. Juraverunt etiam prædicti episcopi, quod si rex Scotiæ nollet tenere conventionem et finem quem fecerat cum rege Angliæ, ipsi sub interdicto ponerent ipsum et totam terram suam donec veniret

Richard de
Lucy, the
justiciar,
interferes
in vain.Aug. 10.
The king
meets the
king of Scot-
land and his
nobles at
York;and re-
ceives their
homage.The king of
Scotland
and his
brother
David do
homage to
both the
kings for
Scotland
and Gallo-
way; as
do their
bishops and
abbots.The bishops
swear to
keep the
king of Scot-
land to his
allegiance,

¹ "Willelmus rex Scotiæ et David
frater ejus, comites et barones
totius Scotiæ, et omnis commu-
nitas, devenerunt homines regis
Henrici." M. in marg.

² *Dunkeldensis*] de Dunkelda, M.

³ *de Murevia*] Simon de Thouni,
episcopus de Murevia, M.

⁴ *episcopi*] MS. M. repeats *epi-*
scopus after each name.

⁵ *de Malros*] et Laurentius abbas
de Malros, M.

A.D. 1175.
August.
and to render cus-
tomary obe-
dience to
the church
of England.

The earls
and barons
do homage.

Convention
of Falaise
between
the kings of
England and
Scotland,
arranging
the above
homages.

Convention
of Falaise
confirmed at
York.

ad beneplacitum regis Angliæ. Juraverunt etiam, quod ean-
dem subjectionem facerent ecclesiæ Angliæ quam prædeces-
sores sui eidem ecclesiæ facere solebant, et quam facere
debent. Similiter comites et barones terræ regis Scotiæ, per
præceptum illius devenerunt homines regis Angliæ et Henrici
filii sui, salva fidelitate sua; et eis fidelitates et ligantias
juraverunt contra omnes homines, scilicet comites Dunecanus
et Danegos, et comes Waldevus; et juraverunt quod si rex
Scotiæ a dicta conventionem recederet, ipsi contra eum cum
rege Angliæ tenerent, donec ipse ad condignam satisfactionem
veniret, et ad voluntatem regis. Tunc vero coram omnibus
fecit rex Angliæ legi, et sigillis regis Scotiæ et David fratris
ejus confirmari conventionem subscriptam, quæ facta fuit inter
ipsum et regem Scotiæ.

“ Hæc est conventio et finis quem Willelmus rex Scotiæ
“ fecit cum domino suo Henrico rege Angliæ, filio Matildis
“ imperatricis. Willelmus rex Scotiæ devenit homo ligius
“ domini regis contra omnem hominem, de Scotia, et de omni-
“ bus aliis terris suis, et fidelitatem ei fecit, ut ligio domino
“ suo, sicut alii homines sui ipsi facere solent. Similiter fecit
“ homagium Henrico regi filio suo, et fidelitatem, salva fide
“ domini regis patris sui. Omnes vero episcopi et abbates,
“ et clerus terræ regis Scotiæ et successores sui facient
“ domino regi, sicut ligio domino [suo], fidelitatem de quibus
“ habere voluerit, sicut alii episcopi sui ipsi facere solent, et
“ Henrico regi filio suo, et hæredibus eorum. Concessit
“ autem rex Scotiæ et David frater ejus, et barones et alii
“ homines sui domino regi, quod ecclesia Scotiæ talem sub-
“ jectionem amodo faciet ecclesiæ Angliæ, qualem facere illi
“ debet, et solebat tempore regum Angliæ prædecessorum
“ suorum. Similiter, Ricardus episcopus Sancti Andreae, et
“ Ricardus episcopus de Dunkelden; et Gaufridus abbas de
“ Dunfermelyn, et Herbertus¹ de Coldingham prior concesserunt,
“ quod ecclesia Angliæ etiam illud jus habeat in ecclesia
“ Scotiæ quod de jure habere debet. Et quod ipsi non erunt
“ contra jus ecclesiæ Angliæ, et desicut ligiam fidelitatem
“ domino regi et Henrico filio suo fecerunt eos inde assecu-
“ raverunt; hoc idem facient alii episcopi et clerus Scotiæ
“ per conventionem inde² inter dominum regem, et regem
“ Scotiæ et David fratrem suum et barones suos factam.
“ Comites etiam, barones et alii homines de terra regis
“ Scotiæ, de quibus dominus rex habere voluerit, facient ei

Benedict,
i. 96.

Benedict,
i. 97.

¹ Herbertus] Hubertus, C. M. | ² inde] de, C. M.

Benedict,
i. 97.

“ homagium contra omnem hominem et fidelitatem sicut ligio
 “ domino suo, sicut alii homines sui ei facere solent; et Hen-
 “ rico regi filio suo, et hæredibus suis, salva fide domini regis
 “ patris sui. Similiter hæredes regis Scotiæ et baronum et
 “ hominum suorum, homagium et ligantiam facient hæredibus
 “ domini regis contra omnem hominem. Præterea rex Scotiæ
 “ et homines sui nullum amodo fugitivum de terra domini
 “ regis pro feloniam receptabunt in Scotia vel in alia terra
 “ sua, nisi voluerit venire ad rectum in curia domini regis,
 “ et stare iudicio curiæ; sed rex Scotiæ et homines sui, quam
 “ citius poterunt, eum capient et reddent domino regi vel jus-
 “ titiariis suis aut ballivis suis in Anglia. Si autem de terra
 “ regis Scotiæ aliquis fugitivus fuerit pro feloniam in Anglia,
 “ nisi voluerit venire ad rectum in curia regis Scotiæ, vel
 “ domini regis, et stare iudicio curiæ, non receptabitur in terra
 “ domini regis, sed liberabitur hominibus regis Scotiæ vel bal-
 “ livis domini regis, ubi inventus fuerit. Præterea homines
 “ domini regis habebunt terras suas quas habere solebant et
 “ quas habere debent de domino rege, et de rege Scotiæ, et de
 “ hominibus suis. Et homines regis Scotiæ habebunt terras
 “ suas, quas habebant, et habere debent, de domino rege et de
 “ hominibus suis. Pro ista vero conventionem et fine firmiter
 “ observando, domino regi et Henrico regi filio suo et hære-
 “ dibus suis, a rege Scotiæ et hæredibus suis, liberavit rex
 “ Scotiæ domino regi castellum de Rokesburga, et castellum
 “ de Berewyk, et castellum de Gedeworthe, et castellum Puel-
 “ larum, et castellum de Strivelin, in misericordia domini
 “ regis; et ad custodiendam illa castella assignabit rex Scotiæ
 “ de redditu suo mensurabiliter ad voluntatem domini regis.
 “ Præterea pro prædicta conventionem et fine exsequendo, libe-
 “ ravit rex Scotiæ domino regi David fratrem suum in obsi-
 “ dem, et comitem Dunecan, et comites Waldevum, et Gile-
 “ bertum, et de Danegus, et Ricardum de Morvilla consta-
 “ bularium, et Nes filium Willelmi, et Ricardum Comyn,¹
 “ et Willelmum de Lindeseya,² et xiii. alios.³ Quando vero
 “ castella reddita fuerint, Willelmus rex Scotiæ et David
 “ frater suus deliberabuntur. Comites quidem et barones

A.D. 1175.
August.
Convention
of Falaise
confirmed
at York.

Benedict,
i. 98.

¹ Comyn] Here MS. M. has, following the Julius MS. of Benedict; “et Walterum Corbet, et Walterum Olifardum, et Johannem de Vals.”

² Lindeseya] Lindeseia, M.

³ et xiii. alios] “et Philippum de Colevilla, et Philippum de Valoniis, et Robertum Frenbert, et Robertum de Burnevilla, et Hugonem Giffard, et Hugonem Ridel, et Walterum de Berchesleia, et Willelmum de Haia, et Willelmum de Mortemcr.” M.

A.D. 1175.
August.

“ prænominati unusquisque postquam liberaverit obsidem
 “ suum, (scilicet filium [legitimum] qui habuerit, et alii ne-
 “ potes suos vel propinquiores sibi hæredes,) et castellis, ut
 “ dictum est, redditis, deliberabuntur. Præterea rex Scotiæ
 “ et barones sui prænominati assecraverunt, quod ipsi bona
 “ fide et sine malo ingenio, et sine occasione, facient quod
 “ episcopi et barones, et homines terræ suæ, qui non affuerunt
 “ quando rex Scotiæ cum domino rege finivit, eandem ligan-
 “ tiam et fidelitatem domino regi facient, et Henrico regi filio
 “ suo, quam ipsi fecerunt. Et quod barones et homines, qui
 “ non affuerunt, obsides liberabunt domino regi de quibus
 “ habere voluerit. Præterea episcopi, comites et barones con-
 “ ventionaverunt domino regi et Henrico filio suo, quod si
 “ rex Scotiæ aliquo casu a fidelitate domini regis et filii sui,
 “ et a conventionem prædicta recederet; ipsi cum domino rege,
 “ sicut cum ligio domino suo, tenebunt contra regem Scotiæ
 “ et contra omnes homines domino regi inimicantes. Et
 “ episcopi ponent sub interdicto terram regis Scotiæ, donec
 “ ipse ad fidelitatem domini regis redeat. Prædictam itaque
 “ conventionem firmiter observandam bona fide et sine malo
 “ ingenio, domino regi et Henrico filio suo et hæredibus suis,
 “ a Willelmo rege Scotiæ et David fratre suo, et a baronibus
 “ suis prædictis et ab hæredibus eorum, assecravit ipse rex
 “ Scotiæ et David frater suus et omnes barones sui prænomi-
 “ nati, desicut ligii homines domini regis, contra omnem
 “ hominem; et Henrici regis filii sui, salva fidelitate domini
 “ regis patris sui. Teste Ricardo episcopo Abrinchensi,¹ et
 “ Johanne Sarisberiensis decano, Roberto abbate Malmesbiriæ,
 “ R. abbate de Mountesburgo, et aliis xvi.,² apud Falesiam.”

Hiis ita gestis apud Eboracum, dominus rex dedit et concessit regi Scotiæ licentiam promovendi exercitum in Galloway ad debellandum Gilbertum filium Fergus, pro eo quod ipse a fidelitate sua recesserat, et fratrem suum Huthredum nequiter interfecerat. Et rex Scotiæ statim cum familia sua versus Scotiam ab Eboraco recessit. Et dominus rex impla-

The king of
Scotland
goes to
subdue
Galloway.

The king,
after en-
forcing the

Benedict,
i. 98.

Benedict,
i. 99.

¹ *Abrinchensi*] Albrincensi, M.

² *et aliis xvi.*] “ Hereberto archidiacono Northamptoniæ, Waltero de Constantiis, Rogero capellano, Osberto clerico de camera, Ricardo filio domini regis comite Pictaviæ, Gaufrido filio domini regis comite Britanniæ, comite Willelmo de Exessa, Hugone comite Cestriæ, Ricardo de Humet constabulario, comite de Mellento, Jordano Thessun, Humfrido de Boun, Willelmo de Curcy senescallo, Willelmo filio Aldelini senescallo, Alveredo de Sancto Martino senescallo, Gileberto Malet senescallo.” M.

Benedict,
i. 99.

citavit comites et barones, et etiam clericos Eboracisiræ, et etiam clericos ecclesiæ Sancti Petri Eboracensis, de forestis suis, et captione venationum. Et postea rediit dominus rex versus Londonias, et Henricus rex filius suus cum eo.

A.D. 1175.
August.
forest law in
Yorkshire,
returns to
London.

Benedict,
i. 100.

Interim erat quidam miles in Flandria nomine Walterus de Fontaynis, qui velut Lucifer inter minora sidera, sic inter com-militones suos, nobili prosapia ortus, luce probitatis et scientiæ enituit. Hunc vero, cum nota esset ejus probitas, ipsa comitissa Flandriæ in amasium sibi adoptavit: adoptatum autem in sua recepit. Quod cum prædictus comes Flandriæ comperisset, prohibuit ei semel, et secundo et tertio, ne domum suam intraret. Sed ut mos est humanæ fragilitatis semper niti in vetitum, ipse hujusmodi monita parvipendebat. Unde contigit, quod cum prædictus comes et comitissa sua essent apud Sanctum Omerum, et comes simulasset se inde recessurum, comitissa nuncium quendam, secreti sui conscium, clam destinavit ad prædictum Walterum amasium suum; significans ei, comitem inde recessisse; et præcepit ut ipse sine mora ad eam veniret. Ille itaque mandatis comitissæ parere cupiens, festinanter ad eam venit in thalamo suo et ab illa familiariter receptus est. Quod cum nunciatum esset comiti, ex insperato supervenit, et invento illo in thalamo præcepit ut caperetur, et captus duceretur ad eum. Cumque coram eo venisset, et in medio stetisset, interrogavit eum comes, quid quæsit in thalamo suo, imponens ei quod propter dedecus suum illuc venisset. Ille vero tendens in inficias in quantum potuit, contradicebat; et ut magis ei crederetur obtulit se paratum esse innocentiam suam purgare quo libuerit modo, quod propter dedecus suum illuc non venisset, sed quia comitissa pro eo miserat. Comes vero ad omnia verba hæc non respexit, nec purgationem aliquam ab eo inde recipere voluit; sed in furore iræ suæ præcepit, ut ipse fustibus cæsus interficeretur. Circuierunt ergo eum carnifices, et ligatis pedibus et manibus, cum gladiis et fustibus eum ceciderunt, et semimortuum suspenderunt per pedes, inclinato capite deorsum in quodam vilissimo cloacali foramine; et sic cloacali fœtore extinctus miserrime vitam finivit. Tunc vero Aelisinus et filii ipsius cum Jakelino de Avenis et reliqui parentes ejus, munitis castellis suis, insurrexerunt in comitem, et sic iter comitis Jerosolimitanæ [profectionis diu] impedi-verunt.

Story of
Walter des
Fontaines
and the
Countess of
Flanders.

Adultery of
countess of
Flanders,

discovered
by the
count.

Benedict,
i. 101.

Eodem anno, Ricardus comes Pictaviæ, filius Henrici regis Angliæ, castella Pictaviæ, quæ contra patrem suum tempore hostilitatis inforcia vel retenta fuerant, per præceptum patris sui in nihilum redegit. Et circa festum Sancti Johannis Baptistæ, congregato magno exercitu, obsedit Castellonium supra

Punish-
ment of
Walter des
Fontaines.

The count's
pilgrimage
delayed.

About
June 24
Richard
count of
Poitou
besieges
Castillon
on the

A.D. 1175. Agiens, quod Arnoldus de Bovilla contra eum munierat, nec ei reddere voluit. Et paratis ibi machinis suis bellicis, infra duos menses cepit illud, et xxx^a. milites in eo cepit, et in manu sua retinuit. Benedict, i. 101.

Dordogne, and takes it after two months' siege.

Geoffrey subdues Britany.

Similiter Gaufridus comes Britanniae, filius praedicti regis Angliae, castella Britanniae, quae contra patrem suum firmaverat,¹ subvertit; et mala multa intulit hominibus patriae illius, qui contra patrem suum tenuerunt tempore guerrae.

Before Michaelmas the envoys of the king of Connaught arrive.

Appropinquante igitur festo Sancti Michaelis, applicuerunt in Angliam, ex parte Roderici regis Connactensis, Catholicus archiepiscopus Tuamensis, et Cantordis abbas Sancti Brendani, et magister Laurentius cancellarius regis Connactensis; et invento Henrico rege Angliae, filio Matildis imperatricis apud Wyndesoveres, pacem subscriptam firmiter inter ipsum et dominum regem Connactae, qui eos miserat, fecerunt. Praedictus itaque rex Angliae, congregatis apud Windesoveres, in octavis Sancti Michaelis, archiepiscopo Cantuariensi et episcopis Angliae, comitibus et baronibus terrae suae, coram Henrico rege filio suo, et coram Laurentio Divilinensi archiepiscopo, hanc concordiam et finem subscriptum fecit cum rege Connactense per praedictos nuncios ipsius.

Benedict, i. 102.

Council at Windsor, Oct. 6.

Concordia inter regem Angliae et regem Hiberniae.

Agreement between the king of England and the king of Connaught.

"Hic est finis et concordia quae facta est apud Windesovers in octavis Sancti Michaelis, anno ab Incarnatione Domini M^oC^oLXX^oV^o, inter dominum regem Angliae Henricum, filium Matildis imperatricis, et Rodericum regem Connactensem, per Catholicum archiepiscopum Tuamensem, et Kantordem abbatem Sancti Brendani, et magistrum Laurentium cancellarium regis Connactensis. Scilicet quod Henricus rex Angliae concessit praedicto Roderico, ligio homini suo, regi Connactae, quamdiu ei fideliter serviet, quod sit rex sub eo, paratus ad servitium suum sicut homo suus; et quod terram suam teneat ita bene et in pace, sicut tenuit antequam dominus rex Angliae intraret Hiberniam, reddendo ei tributum; et totam aliam terram et habitatores terrae habeat sub se et justiciet, ut tributum regi Angliae integre persolvant, et per manum ejus, et sua jura sibi conservent. Et illi qui modo tenent, teneant in pace, quamdiu fideliter permanserint in fidelitate regis Angliae, et ei fideliter et integre persolverint tributa et alia jura sua quae ei debent, per manum regis Connactae; salvo in omnibus jure et honore domini regis Angliae et suo. Et si qui² ex eis regi

¹ *firmaverat*] firmata fuerant, M. | ² *qui*] quis, C.

Benedict,
i. 102.

“ Angliæ et ei rebelles fuerint, et tributum et alia jura regis
“ Angliæ per manum suam solvere noluerint, et a fidelitate
“ regis Angliæ recesserint, ipse eos justiciet et amoveat. Et
“ si eos per se justiciare non poterit, constabularius regis
“ Angliæ et familia sua de terra illa juvabunt eum ad hoc
“ faciendum, cum ab ipso fuerint requisiti, et ipsi viderint
“ quod necesse fuerit. Et propter hunc finem reddet prædic-
“ tus rex Connactæ domino regi Angliæ tributum singulis
“ annis; scilicet de singulis decem animalibus unum corium
“ placabile mercatoribus, tam de tota terra sua quam de alia.

Benedict,
i. 103.

“ Excepto quod de terris illis, quas dominus rex Angliæ tenuit
“ in manu sua et in dominio suo, et in dominio baronum suo-
“ rum, nihil se intromittet; scilicet Divelina cum omnibus per-
“ tinentiis suis; et Mida cum omnibus pertinentiis suis, sicut
“ unquam Murchait Va Mailechlachin eam melius et plenius
“ tenuit, aut aliqui qui de eo eam tenuerunt; et excepta
“ Wesefordia cum omnibus pertinentiis suis, scilicet cum tota
“ Lagenia; et excepta Waterfordia cum tota terra illa quæ
“ est a Waterford usque ad Duncarvan; [ita quod Duncarvan]
“ sit cum omnibus pertinentiis suis infra terram illam. Et
“ si Hibernenses qui aufugerunt redire voluerint ad [terram]
“ baronum regis Angliæ, redeant in pace, reddendo tributum
“ prædictum sicut alii reddunt, vel faciendo antiqua servitia
“ quæ facere solebant pro terris suis. Et hoc sit in arbitrio
“ et voluntate dominorum suorum. Et si aliqui redire no-
“ luerint, et domini eorum requisierint regem Connactæ, ipse
“ cogat eos redire ad terram suam, ut ibi remaneant et
“ pacem habeant. Et rex Connactæ accipiat obsides ab omni-
“ bus quos ei commisit dominus rex Angliæ ad voluntatem
“ domini regis et suam. Et ipse dabit obsides ad volunta-
“ tem regis Angliæ, illos vel alios; et ipsi servient domino
“ regi de canibus suis et avibus, singulis annis de præsentiiis
“ suis. Et nullum omnino de quacunque terra domini regis
“ sit retinebunt, contra voluntatem domini regis et manda-
“ tum domini regis. Testibus hiis: Ricardo episcopo Winto-
“ niensi, Gaufrido episcopo Elyensi, Laurentio Divilinensi, et
“ aliis septem.”²

A.D. 1175.
October 6.
Agreement
between the
king of
England
and the
king of
Connaught.

¹ *ita quod Duncarvan*] om. C. M.

² *et aliis septem*] “ archiepiscopo, Gaufrido et Nicholao et Rogero capel-
“ lanis regis, Willelmo comite Essexæ, et Ricardo de Lucy, Gaufrido de
“ Pertico, Reginaldo de Curteneia.” M.

A.D. 1175.

October 6.

The king
fills up the
see of
Waterford.

Quod rex Angliæ dedit episcopatum Waterfordiæ.

In eodem vero concilio dominus rex Angliæ dedit et concessit magistro Augustino Hibernensi episcopatum Waterfordiæ, qui tunc vacabat, et misit eum in Hibernia cum Laurentio Divelinensi archiepiscopo, ad Donatum Cassellensem archiepiscopum ad consecrandum.

Benedict,
i. 103, 104.

De mortalitate hominum.

Plague and
famine in
England.

Eodem anno exstitit in Anglia, et in regionibus circumjacentibus, pestifera hominum mortalitas, ita quod plerisque diebus septem vel octo¹ cadavera mortuorum deferebantur ad sepeliendum, Et statim post illam pestiferam mortalitatem secuta est dira fames.

Before
Nov. 1, a
new legate,
Hugezun,
lands, and is
received by
the kings at
Winchester.

Eodem anno, paulo ante festum Omnium Sanctorum, applicuit in Anglia quidam cardinalis, nomine Hugozun, apostolicæ sedis legatus, pro quo dominus rex Romam miserat; et invenit dominum regem apud Wintoniam. Et dominus rex in obviam ei venit, et rex filius suus cum eo, et eum cum debito honore et reverentia susceperunt.

De contentione Cantuariensis archiepiscopi et Eboracensis de capella Sancti Oswaldi, et de cruce portanda.

Agreement
between the
archbishops
of Canter-
bury and
York.

Et dominus rex per aliquot dies moram faciens apud Wintoniam diutissime tractavit de pace facienda inter Rogerum Eboracensem archiepiscopum, et Ricardum Cantuariensem archiepiscopum, de capella Sancti Oswaldi Gloucestræ, et de cruce archiepiscopi Eboracensis portanda. Et tandem per consilium regis inter prædictos archiepiscopos in hunc modum convenit, quod Cantuariensis archiepiscopus quietam clamavit archiepiscopo Eboracensi, et liberam ab omni jurisdictione sua, capellam Sancti Oswaldi Gloucestræ, sicut dominicam [capellam] domini regis. Et absolvit clericos Eboracensis archiepiscopi quos vinculo excommunicationis innodaverat. Et quod de cruce portanda, et de aliis controversiis quæ inter ecclesias suas vertuntur, starent iudicio archiepiscopi Rotomagensis et aliorum vicinorum episcoporum qui fuerint de regno Franciæ. Et quod sic pacem inter se haberent de prædictis controversiis usque ad proximum festum Sancti Michaelis sequens, ita quod neuter illorum alteri malum vel damnum perquireret, donec controversia illa determinata esset, et ad debitum finem

They make
a truce, and
choose the
archbishop
of Rouen
for arbiter.

Benedict,
i. 105.

¹ octo] millia, M., inserted in a later hand.

Benedict,
i. 105.

perducta per Rotomagensem archiepiscopum et alios prædictos de regno Franciæ.

A.D. 1175.
October.

Hiis itaque gestis, prædictus cardinalis, qui in Angliam per mandatum regis venerat, concessit et dedit domino regi licentiam implacitandi clericos regni sui de forestis suis et de captione venationum suarum. Ecce membrum Sathanæ! ecce ipsius Sathanæ conductus satellites! qui tam subito factus de

The king by consent of the legate enforces the forest law on the clergy.

S. John x. 12.

pastore raptor, videns lupum venientem fugit et dimisit oves sibi a summo pontifice commissas, pro quarum tutamine missus erat a Romana sede in Angliam.

De obitu Reginaldi comitis.

Paulo ante Natale Domini, eodem anno, obiit Reginaldus comes Cornubiæ, avunculus regis Angliæ, apud Certesam; cujus corpus delatum est usque Radingges, et ibidem infra monasterium abbatîæ, quam rex Henricus pater suus in honore Genitricis Dei ante decessum suum honorifice construxerat, sepultum est.

Before Christmas Reginald earl of Cornwall dies at Chertsey.

De depositione Willelmi abbatis Burgi.

Benedict,
i. 106.

Eodem anno, ante Domini Natale, Ricardus Cantuariensis archiepiscopus venit ab abbatiam Sancti Petri de Burgo, et Willelmum de Watervilla, abbatem ejusdem domus, deposuit.¹ Dominus autem rex prædictum abbatem implacitaverat et odio habebat, pro eo quod ipse receptaverat Radulfum de Watervilla fratrem suum, qui fuit cum inimicis regis apud Huntingdonam.

Before Christmas the archbishop of Canterbury deposes William of Waterville, abbot of Peterborough.

De circuitu Hugonis cardinalis.

Hiis ita peractis apud Wintoniam, dominus rex inde recessit, et prædictus cardinalis, rege sibi præbente conductum, iter suum fecit per metropolitanas ecclesias et per abbatias Angliæ, ad visitandum eas tanquam legatus apostolicæ sedis.

The cardinal visits the cathedrals and abbeys.

¹ *deposuit*] The following sentence occurs here in the Julius MS. of Benedict, but it is omitted in MS. M., and has been marked for erasure in the Julius MS., probably as being disgraceful to the monastery in which the Julius MS. was transcribed:—"pro eo quod ipse violenta manu et armata, ducens secum milites armatos contra voluntatem monachorum suorum claustrum intravit et ecclesiam, et reliquias sanctorum simul cum brachio Sancti Oswaldi, regis et martyris, extraxit ad invadiandum Judeis pro denariis; et quia ipse et milites, quos armatos conduxerat, vulnera mortifera infixerant monachis et ministris ecclesiæ illius, repugnantibus eis et defendentibus reliquias suas."

MCLXXVI.

A.D. 1176.
The king
keeps Christ-
mas 1175-6
at Windsor.

Jan. 25.
Council of
Northamp-
ton.

Appoint-
ment of
justices.

Adveniente itaque anno M^oC^oLXX^oVI^o, dominus rex filius Matildis imperatricis, et rex filius suus cum eo, tenuerunt curiam suam in Nativitate Domini apud Windesovers. Et prædictus cardinalis tenuit curiam suam cum Rogero Eboracensi archiepiscopo apud Eboracum. Et ante Purificationem Sanctæ Mariæ, circa festum Conversionis Sancti Pauli, venit dominus rex usque Nordhamptoniam, et magnum ibi celebravit concilium de statutis regni sui, coram episcopis et comitibus et baronibus terræ suæ; et coram eis per consilium regis Henrici filii sui, et per consilium comitum et baronum et militum et hominum suorum, hanc assisam subscriptam fecit, et eam teneri præcepit. Scilicet quod regnum suum divisit in sex partes, per quarum singulas tres justitias constituit; quorum nomina sunt hæc; et sic provincias inter eos divisit:

Hugo de Cressi
Walterus filius Roberti
Robertus Mantel

} Nortfolc, Suthfolc, Huntin-
donesire, Cantebriggisire,
Bedefordesire, Bukingham-
sire, Esexe, Hertefordesire.

Hugo de Gundevilla
Willelmus filius Radulfi
Willelmus Basset

} Lincolnesire, Notinghamsire,
Derebysire, Staffordsire, Wa-
rewicsire, Norhamptessire,
Leicestresire.

Robertus filius Bernardi
Ricardus Giffard
Rogerus filius Reinfrey

} Kent, Surey, Suthamptonsire,
Sudsex, Bercsire, et Oxene-
fordesire.

Willelmus filius Stephani
Bertram de Verdun
Thurstanus filius Simonis

} Herefordesire, Gloucestresire,
Wilchesire, Salopessire.

Radulfus filius Stephani
Willelmus Rufus
Gilbertus Pipart

} Wiltesire, Dorsete, Sumersete, Benedict,
Devonia, et Cornubia. i. 108.

Robertus de Vallis
Ranulphus de Glanvilla
Robertus Pikenot

} Eboracisire, Richemundesire,
Coupelanda, Westmerelande,
Northumberlande, Cumber-
landa.¹

¹ Here all the MSS., C. V. and M., omit the following sentence, found in Benedict:—"Et postea fecit omnes prædictos justitias jurare, tactis " sacrosanctis evangeliis, quod has subscriptas assisas custodirent, et " inviolabiliter custodiri ab hominibus regni facerent."

*De assisis Clarendoniæ.¹*A.D. 1176.
Jan. 25.Benedict,
i. 108.

“ Hæc sunt assisæ factæ apud Clarendone, et postea recor-
data apud Northamptoniam;

Assize of
Clarendon
recorded at
Northamp-
ton.

“ Si quis rettatus fuerit coram justitiis domini regis de mur-
dro, vel de latrocinio, vel roberia, vel receptatione hominum
“ talia facientium, vel de falsoneria, vel iniqua combustione;
“ per sacramentum duodecim militum de hundredo, et si
“ milites non adfuerint, per sacramentum duodecim liberorum
“ legalium hominum, et per sacramentum quatuor hominum
“ de unaquaque villa hundredi, eat ad iudicium aquæ; et si
“ perierit, alterum pedem amittat. Et apud Northamptoniam
“ additum est pro rigore justitiæ, quod dexterum similiter
“ pugnum cum pede amittat, et abjuret regnum, et infra
“ quadraginta dies a regno exulet. Et si ad aquam mundus
“ fuerit, inveniat plegios et remaneat in regno, nisi rettatus
“ fuerit de murthero, vel alia turpi felonia, per commune
“ comitatus et legalium militum patriæ; de quo, si prædicto
“ modo rettatus fuerit, quamvis ad aquam salvus fuerit, ni-
“ hilominus infra quadraginta dies a regno exeat, et catalla
“ sua secum asportet, salvo jure dominorum suorum, et
“ regnum abjuret in misericordia domini regis. Hæc autem
“ assisa attenebit a tempore quo assisa facta fuit apud Cla-
“ rendonam, continue usque ad hoc tempus; et amodo quam-
“ diu domino regi placuerit, in murthero, et proditione, et
“ iniqua combustione, et in omnibus prædictis capitulis; nisi
“ in minutis furtis et roberiis, quæ facta fuerunt tempore
“ guerræ, sicut de equis et bobus et minoribus rebus.

Benedict,
i. 109.

“ Item, nulli liceat neque in burgo, neque in villa hospitari
“ aliquem extraneum, ultra unam noctem, in domo sua, quem
“ ad rectum habere noluerit, nisi hospitatus ille essoniam
“ rationabile habuerit, quod hospes domus monstret coram
“ vicinis suis. Et cum recesserit, coram vicinis recedat et
“ per diem.

Strangers
not to be
harboured
for more
than one
night.

“ Siquis saisatus fuerit de murthero, vel latrocinio, vel ro-
“ beria, felonia, vel falsoneria, et inde sit cognoscens, vel de
“ alia aliqua felonia, quam fecerit, coram præposito hundredi
“ vel burgi, et coram legalibus hominibus; id postea coram²
“ justitiis negare non poterit. Et si idem sine saisina coram

Proceedings
in felony.

¹ *Rubrica.* Assisæ factæ apud Clarindone per Henricum regem | filium Matildis imperatricis. M. in
marg.
² *coram*] om. C., M.

- A.D. 1176. " eis aliquid hujusmodi recognoverit, hoc¹ simul coram jus- Benedict,
Jan. 25. " titiis negare non poterit. i. 109.
- Of reliefs, " Item, siquis obierit francus tenens, hæredes ipsius rema-
homages, " neant in tali saisina, qualem pater suus habuit die qua fuit
dowers, and " vivus et mortuus, de feodo suo; et catalla sua habeant unde
seisin, " faciant divisam defuncti. Et dominum suum postea requi-
" rant, et ei faciant de relevio et aliis quæ ei facere debent,
" de feodo suo. Et si hæres fuerit infra ætatem, dominus
" feodi recipiat homagium suum, et habeat in custodia illum
" quamdiu debeat. Alii domini, si plures fuerint, homagium
" ejus recipiant, et ipse faciat eis quod facere debuerit. Et
" uxor defuncti habeat dotem suam, et partem de catallis ejus
" quæ eam contingit. Et si dominus feodi negat hæredibus
" defuncti seysinam ejusdem defuncti, quam exigunt; justitiæ
" domini regis faciant inde fieri recognitionem per duodecim
" legales homines, qualem saysinam defunctus inde habuit die
" qua fuit vivus et mortuus. Et sicut recognitum fuerit, ita
" hæredibus ejus restituant. Et si quis contra hoc fecerit, et
" inde fuerit attayntus, remaneat in misericordia regis.
- The justices " Item justitiæ domini regis faciant fieri recognitionem de
to inquire " dissaysinis factis super assisam,² a tempore quo dominus rex
into cases of " venit in Angliam, proximo post pacem factam inter ipsum
disseisin. " et regem filium suum.
- The justices " Item, justitiæ domini regis capiant fidelitates infra clau- Benedict,
to receive " sum Pascha, et ad ultimum infra clausum Pentecosten, ab i. 110.
the fealties " omnibus, scilicet comitibus, baronibus, militibus, liberete-
in their " nentibus, et etiam rusticis, qui in regno manere voluerint.
circuits. " Et qui facere noluerit fidelitatem, tanquam inimicus domini
" regis capiatur. Habent etiam justitiæ præcipere, quod
" omnes illi, qui nondum fecerunt homagium et ligantiam
" domino regi, quod ad terminum quod eis nominabunt,
" veniant et faciant regi homagium et ligantiam sicut ligio
" domino.
- The justices " Item justitiæ faciant omnes justitias et rectitudines spec-
to decide all " tantes ad dominum regem, et ad coronam suam, per breve
suits involv- " domini regis, vel illorum qui loco ejus erunt, de feodo
ing half a " dimidii militis et infra; nisi tam grandis sit querela, quod
knight's fee, " non possit deduci sine domino rege, vel talis quam justitiæ
and less; " ei reportent pro dubitatione sua, vel ad illos qui in loco
" ejus erunt. Intendant tamen pro posse suo, ad commodum
" domini regis faciendum. Faciant etiam assisam de latroni-
" bus iniquis et malefactoribus terræ; quæ assisa est per con-

¹ hoc] om. C., M.| ² assisam] saisinam, M., saysinam,
C.

Benedict,
i. 110.

"silium regis filii sui, et hominum suorum per quos ituri sunt comitatus. A.D. 1176.
Jan. 25.

"Item justitiæ provideant, quod castella diruta prorsus diruantur, et diruenda bene prosternantur. Et nisi hoc fecerint, dominus rex judicium curiæ suæ de eis habere voluerit, sicut de contemptoribus præcepti sui. to see that castles are destroyed;

"Item justitiæ inquirent de escaetis, de ecclesiis, de terris, de feminis, quæ sint de donatione domini regis. to inquire about escheats, churches, marriages.

"Item ballivi domini regis respondeant ad scaccarium, tam de assiso redditu, quam de omnibus perquisitionibus suis, quas faciunt in ballivis suis; exceptis illis quæ pertinent ad vicecomitatum. The king's bailiffs to render account at the exchequer.

"Item justitiæ requirant de custodiis castellorum, et qui, et quantum et ubi debeant eas, et postea mandent domino regi. Justices to inquire about the custody of castles.

"Item latro ex quo capitur vicecomiti tradatur ad custodiendum. Et si vicecomes absens fuerit, ducatur ad proximum castellanum, et ipse illum custodiat donec illum liberet vicecomiti. Thieves to be committed to the sheriff's care.

Benedict,
i. 111.

"Item justitiæ facient quærere per consuetudinem terrarum illos, qui a regno recesserunt; et nisi redire voluerint ad terminum nominatum, et stare ad rectum in curia domini regis, postea utlagentur; et nomina utlagorum afferant ad Pascha, et ad festum Sancti Michaelis, ad scaccarium, et exinde mittantur domino regi." The justices to outlaw fugitives.

Ad prædictum vero concilium, quod celebratum fuit apud Norhamptoniam, venit Willelmus rex Scotiæ per mandatum domini regis, et adduxit secum Ricardum episcopum Sancti Andreæ, et Jocelinum episcopum de Glasgau, et alios, scilicet de Dunkendal, de Galaweya, de Katenessa et de Murevia,¹ et priores et abbates terrarum suarum, ad faciendam subjectionem ecclesiæ [Angliæ]. The king of Scotland and his bishops come to Northampton.

Tunc dominus rex exegit ab eis, ut per fidem quam debebant ei, et per sacramentum ei factum, eandem subjectionem facerent ecclesiæ Angliæ, qualem facere debebant, et solebant tempore regum Angliæ prædecessorum suorum. Et illi responderunt, quod prædecessores sui nunquam subjectionem aliquam fecerunt ecclesiæ Angliæ, et nec ipsi aliquam facere deberent. Ad hoc respondit Rogerus, Eboracensis archiepiscopus, quod episcopi Scotiæ subjectionem fecerant metropolitane ecclesiæ Eboraci, tempore prædecessorum suorum. The king demands the subjection of the Scottish church to the English, which they deny. Roger of York insists on his proofs.

¹ et alios . . . Murevia] M. gives the full names, as in the Julius MS. :
"et Ricardum episcopum de Dunkeldan, et Christianum episcopum de Galweia, et Andream episcopum de Katenessa, et Simonem de Thouni episcopum de Murevia."

A.D. 1176.
January.

The arch-
bishops of
York and
Canterbury
dispute for
the sub-
jection of
the Scottish
bishops, who
depart, and
communi-
cate with
the pope.

The cardinal
returns to
court, and
summons a
council for
Mid-Lent.

Council of
March 14, in
the chapel of
S. Catharine
at West-
minster.

The arch-
bishop of
Canter-
bury's ser-
vants knock
down and
trample on
the arch-
bishop of
York.

rum, et nominatim episcopus Glascuensis et quidam alii Benedict, i. 111, 112.
episcopi Scotiæ; et super hoc ostendit bullas quas habuit.¹

Tunc orta est magna discordia inter Rogerum Eboracensem archiepiscopum, et Ricardum Cantuariensem archiepiscopum, de subjectione illa habenda. Dicebat enim Cantuariensis archiepiscopus subjectionem illam debere fieri ecclesiæ suæ Cantuariæ; et Eboracensis archiepiscopus dicebat, ecclesiæ suæ. Et sic finivit concilium illud. Et prædicti episcopi Scotiæ, accepta a domino rege licentia, recesserunt. Et exinde clam miserunt legatos suos ad Alexandrum summum pontificem, postulantes ut eos reciperet in manu sua, et tutaret a subjectione illa quam Anglicana ecclesia ab eis exigebat.

Interim venit² ad curiam domini regis prædictus Hugeszun cardinalis ille, quem summus pontifex in Angliam miserat; et per consilium domini regis submonuit omnes episcopos, et abbates, et priores totius Angliæ, quod essent in media Quadragesima apud Londonias, ad audiendum mandata et præcepta summi pontificis. Adveniente igitur media Quadragesima, venerunt Londonias dominus rex, et [rex] filius suus, et prædictus cardinalis, et Ricardus Cantuariensis archiepiscopus cum suffraganeis suis; et Rogerus Eboracensis archiepiscopus cum suffraganeis suis; et congregatis apud Westmonasterium, in capella monachorum infirmorum, prædicto cardinale et prædictis archiepiscopis cum suffraganeis suis, orta est dira lis et contentio inter prædictos archiepiscopos, quis illorum sederet a dextris ipsius cardinalis. Volebat enim Ricardus Cantuariensis archiepiscopus a dextris ipsius sedere, et dicebat hoc de jure pertinere dignitati ecclesiæ Cantuariensis. Sed Rogerus Eboracensis archiepiscopus contradicebat, asserens sedem illam suam esse debere de antiquo jure ecclesiæ suæ. Et dum ita contenderent, irruerunt in Rogerum Eboracensem archiepiscopum monachi et servientes, qui cum Cantuariensi archiepiscopo venerunt, et arrepto illo, primum in terram projecerunt, et pedibus suis conculcaverunt, et crebris ictibus ceciderunt eum, et capam, qua indutus fuerat, fregerunt. Sed tandem semimortuus, vix e manibus eorum ereptus est. Quod cum prædictus cardinalis inspexisset, doluit vehementer, et statim appellavit archiepiscopum Cantuariensem ad sedem apostolicam, imponens ei hoc factum fuisse per consilium ejus ad dedecus Romani pontificis et ipsius.³ Et archiepiscopus

Benedict,
i. 113.

¹ *habuit*] inde præ manibus habuit, Bened.; habebat, M.

² *venit*] rediit, Bened. (MS. Julius), with *vel venit* interlined; M. reads *venit*.

³ "De injuria per archiepiscopum Cantuariensem archiepiscopo Eboracensi illata." C. in marg.

Benedict,
i. 113.

Eboracensis, qui, ut supradictum est, verberatus fuerat, appellavit Cantuariensem archiepiscopum ad præsentiam summi pontificis; imponens ei, hanc violentiam sibi factam fuisse a suis per consilium et voluntatem ipsius.

A.D. 1176.
March 14.
Both parties
appeal to
the pope.

¹ Similiter appellavit Gaufridum Elyensem episcopum, imponens ei quod violentas manus injecerat in eum.

¹ Similiter Cantuariensis archiepiscopus appellavit ipsum cardinalem ad præsentiam summi pontificis de suspecto gravamine.

Sicque finito concilio, prædictus cardinalis, convocatis episcopis, abbatibus, prioribus, et omni clericatu qui aderat, coram illis renovavit prædictam appellationem quam fecerat. Et dato munere benedictionis permisit eos abscedere. Et Rogerus Eboracensis archiepiscopus statim intravit ad regem, et ostensis ei injuriis quæ ei illatæ² fuerant, commovit eum in iram et odium adversus Cantuariensem archiepiscopum et episcopum Elyensem.

The council
breaks up.

Roger of
York tells
his tale to
the king.

Benedict,
i. 114.

Eadem vero die, Cantuariensis archiepiscopus accessit ad prædictum cardinalem, et spondit ei pecuniam; et sedato eo, uterque illorum remisit appellationem suam. Sed Eboracensis archiepiscopus nullam cum eo inire voluit concordiam, nisi in præsentia summi pontificis et per ipsum. Finito itaque concilio recesserunt inde.

Richard of
Canterbury
bribes the
legate.

Interim juvenis rex, filius regis, omnibus modis quibus potuit, impetrare tentavit a domino rege³ patre suo licentiam eundi in peregrinatione ad Sanctum Jacobum. Sed cum pater suus percepisset hoc propositum non ex mera religione provenisse, sed ex pravo adulatorum suorum consilio, qui eum a dulcedine paternæ castigationis eripere nitebantur, animi sui motus nunc asperis nunc blandis emollire satagebat, ut saltem sic a proposito illo eriperetur. At cum dominus rex nullo modo proficere potuit, tandem concessit ei ut transfretaret in Normanniam. Itaque accepta licentia a patre suo, ipse et regina sua Portesmutam petierunt cum familia sua, ad transfretandum in Normanniam. Sed ventus erat eis contrarius, et ideo per aliquot dies moram fecerunt apud Porcestre, prosperam auram expectantes.

Henry, the
younger,
applies for
leave to go
on pilgrim-
age to Com-
postella.

The king
gives him
leave to go
to Norman-
dy, but he is
delayed at
Porchester.

Appropinquante igitur sollemnitate Paschali, dominus rex venit Wyntoniam, et misit pro rege filio suo, qui adhuc

Towards
Easter,
April 4, the

¹ These two paragraphs are transposed in the Julius MS. of Benedict, which is followed by MS. M. It is however clear that it was the archbishop of York, and not the arch-

bishop of Canterbury, who appealed the bishop of Ely.

² *illatæ*] illata, C., M.

³ *rege*] om. C., M.

A D. 1176. moram fecerat apud Porcestre. Et ipse, ibi dimissa regina sua, Benedict,
i. 114.
king and his sons meet at
Winchester. venit Wintoniam ad mandatum patris sui.

Interim Ricardus comes Pictaviæ, et Gaufridus comes Britannia, quos dominus rex in recessu suo dimisit ad terras suas custodiendas, applicuerunt in Angliam apud Sudhamptonam, in ipsa die Parasceus Domini, et propter sollemnitatem diei ipsius ulterius procedere noluerunt. Sed in crastino, [scilicet vigilia Paschæ,] venerunt Wintoniam, et cum magno Benedict,
i. 115.
Richard and Geoffrey come to
Winchester, April 3, and keep Easter there, April 4.
gaudio a domino rege patre eorum recepti sunt. Tunc dominus rex de præsentia filiorum suorum lætior effectus, sollemne festum celebravit cum filiis suis qui ibi aderant; scilicet Henrico rege Angliæ, et Ricardo comite Pictaviæ, et Gaufrido comite Britannia, et cum comitibus et baronibus terræ suæ. Celebrato autem festo illo condigni honoris reverentia; cum dominus rex didicisset¹ causam adventus Ricardi et Gaufridi filiorum suorum, impetravit a rege filio suo, quod iter peregrinationis suæ ad Sanctum Jacobum differret, donec pax fieret in Pictavia, inter Ricardum fratrem suum et barones Pictaviæ. Et concessit, quod cum eo iret in Pictavia, ad inimicos suos debellandos. Erant autem tunc in Pictavia comites et barones qui contra prædictum Ricardum guerram moverant, scilicet Uggrimus comes de Engolismo, et fratres ejus, et Aimarus vicecomes de Limoges, et vicecomites de Turonica, et Eschiwardus de Chabeneis, et Willelmus de Mastac. Juvenis [autem] rex, accepta a patre suo licentia, venit usque Porcestram ad uxorem suam, transfretaturus inde in Normanniam. Et per aliquot dies ibi moram faciens, xii^o. kalendas Maii, feria secunda, naves ascendit; et in crastino applicuit in Normanniam apud Barbefluctum, et cum eo regina sua; et statim ipse et uxor sua iter arripuerunt cum festinatione versus regem Franciæ ad videndum eum.

The young king agrees to defer his pilgrimage and go to help Richard in Poitou.

He crosses to Barfleur on April 20, and goes to see the king of France.

De adventu nunciorum regis Siciliæ.

Interim applicuerunt in Angliam episcopus Trojacensis, et Benedict,
i. 116.
electus Capuaciæ, et comes Florius, nuncii Willelmi regis Siciliæ, et cum eis Rotrodus Rotomagensis archiepiscopus, consanguineus prædicti regis Siciliæ. Et invento domino rege apud Londonias, petierunt ab eo Johannam filiam suam donari in uxorem domino suo Willelmo regi Siciliæ. Ipse vero, congregatis in urbe Londoniarum archiepiscopis, episcopis,

The ambassadors of William, king of Sicily, demand Johanna, daughter of Henry, for their master; and with

¹ didicisset] dedisset, C.

Benedict,
i. 116.

comitibus, baronibus et sapientioribus terræ suæ, consuluit eos A.D. 1176.¹ quid tam magni regis nunciis responderet. Et accepto ab eis the king's leave go to consilio, misit eos Wintoniam, ut præfatam puellam viderent, see her at si eis placeret. Winchester.

Et dum hæc fierent, dominus rex misit in Flandriam Ricardum Cantuariensem archiepiscopum, et Gaufridum Elyensem episcopum, ad Philippum comitem Flandriæ, qui proposuerat count of Flanders, to ad proximum Natale Domini sequens ire Jerosolimam. Et beg him to defer his ipsi, sicut a rege præceptum fuerat eis, impetraverunt a præ- pilgrimage; facto comite, quod ipse iter suum Jerosolimitanæ protectionis fearing that differret usque ad proximum Pascha sequens. Nam Amaurius he has rex Jerosolimæ, patruus regis Angliæ, paulo ante obiit; et designs on Baldewinus, filius ejus, loco ipsius rex efficiebatur, sed para- the crown of lyticus erat, unde brachium amiserat. Et intimatum erat Jerusalem. regi Angliæ, quod prædictus comes Flandriæ hac de causa Jerosolimam ire proposuit, ut ibidem in regem sublimaretur. Et ideo fecit rex Angliæ iter ipsius differri usque ad præfixum terminum, quia ipse tunc Jerosolimam ire proposuit in propria persona, vel milites et servientes illuc mittere ad defensionem regis Jerosolimæ consanguinei sui.

Benedict,
i. 117.

Interim supradicti nuncii regis Siciliæ,¹ cum vidissent de- The Sicilian corem præfatæ puellæ, et supra modum eis placuisset, envoys erunt ad patrem puellæ, et cum eis Hugo, tituli Sancti having seen Michaelis de Petraleonis cardinalis, et apostolicæ sedis legatus, Johanna, et prænominatus Rotomagensis archiepiscopus. approve of her;

Quod rex Angliæ concessit filiam suam Willelmo regi Siciliæ.

Et tandem ad illorum instantiam, impetrato a domino rege and Henry quod petebant, episcopus Trojacensis, et cum eo Johannes sends to king Nordwycensis episcopus, et Parisius archidiaconus Rofensis, et William to Baldewinus Bluet,² et Ricardus de Camvilla, mittuntur ex express his parte domini regis ad Willelmum regem Siciliæ, ut intimarent consent. ei quod dominus rex ei concedit filiam suam.

Interim rex Angliæ secum retinuit in Anglia electum Capuaciæ, et comitem Florium, donec filia sua parata esset ad mittendum.

Appropinquante autem Nativitate Sancti Johannis Baptistæ, Towards prædictus legatus sedis apostolicæ in Normanniam transfre- June 24, tavit, rege sibi conductum præstante; et in ea moram fecit, cardinal Hugo re- per episcopatus et abbatis officium legationis suæ exercens; Rome. turns to et postea Romam rediit.

¹ Siciliæ] Siliciæ, C., Henricus rex filius imperatricis concessit Jo-

hannam filiam suam Willelmo regi Siciliæ. M. in marg.

² Bluet] Buelot, M. Bened.

A.D. 1176.

*Quod rex Scotiæ et episcopi sui latenter miserunt ad papam
contra ecclesiam Angliæ.*

Benedict,
i. 117.

William of
Scotland
and his
clergy apply
for a legate
to decide
the question
of their
dependence
on the
church of
England.

Interim Willelmus rex Scotiæ et episcopi terræ suæ, timentes infestationem regis Angliæ, et Rogeri Eboracensis archiepiscopi, latenter miserunt nuncios suos ad Romanum pontificem, et ab eo impetraverunt quod ipse mitteret eis unum de cardinalibus suis, qui cognosceret causam controversiæ quæ inter eos et Anglicanam ecclesiam vertebatur de subjectione facienda.

De Viviano cardinali.

About
July 22,
Vivian
cardinal (of
S. Stephen)
lands in
England
without
leave.

Missus est itaque ad eos Vivianus presbyter cardinalis, qui etiam legatiam Hiberniæ, Scotiæ, et Norwegiæ, et aliarum circumjacentium insularum suscepit; et circa festum Sanctæ Mariæ Magdaleniæ applicuit in Angliam, sine regis licentia. Et paulo post cum venisset ad Norhamptoniam, rex misit ad eum Ricardum Wintoniensem episcopum, et Gaufridum Eliensem episcopum, ut ab eo inquirerent, cujus licentia applicuit in Angliam, et intimavit, quod nisi vellet consentire voluntati regis, non permetteret eum rex ulterius procedere. Ipse vero timens sibi, et hinc inde periculum sentiens, tandem illorum consilio adquevit, quod voluntati regis consentiret. Fecit ergo eum rex jurare in verbo veritatis quod nihil ageret de legatione sua, quod esset contra ipsum et regnum suum. Itaque facta regis voluntate, prædictus cardinalis movit iter suum versus Scotiam, rege sibi conductum præstante, et litteras protectionis suæ ei tradidit; et præcepit quod abbatiæ et episcopi regni sui, per quos transitum faceret, eum honorifice, sicut cardinalem, recepissent; sicque factum est.

Benedict,
i. 118.

Being com-
pelled to
swear that
he will do
nothing
against the
king, he is
suffered to
proceed to
Scotland.

De pace facienda inter archiepiscopos coram rege apud Wintoniam.

August 15.
Council at
Winchester.

Interim dominus rex, in Assumptione Sanctæ Dei Genitricis Mariæ, venit Wintoniam, ibidem celebraturus concilium de pace facienda inter Ricardum Cantuariensem archiepiscopum et Rogerum Eboracensem; et de Johanna filia sua mittenda ad Willelmum regem Siciliæ, cui eam concesserat. Venerunt autem illuc archiepiscopus Cantuariæ, cum suffraganeis suis, et archiepiscopus Eboracensis, et comites et barones regni. In primis itaque, congregatis omnibus, ut supradictum est, [in urbe Wintonia], Rogerus Eboracensis [archiepiscopus] conquestus est domino regi quod Gaufridus Eliensis episcopus

Benedict,
i. 119.

Reconcilia-
tion of
Roger of
York and
Geoffrey
of Ely.

Benedict,
i. 119.

violentas manus in eum injecerat, in concilio cardinalis apud Londonias, sicut supra diximus. Eliensis vero episcopus contradicebat hoc, quod in eum violentas manus non injecerat; et in conspectu regis et episcoporum circumstantium juravit ipse in verbo veritatis coram positis sacrosanctis evangeliiis, quod violentas manus in eum non injecerat; et hoc ipsum attestatus est in verbo Dei ipse Cantuariensis archiepiscopus. Et sic ipse [archiepiscopus] Eboracensis et episcopus Eliensis facti sunt amici; et hinc inde iram et malivolentiam suam remiserunt. Tunc dominus rex, quantum potuit, intromisit ut pax et firma concordia fieret inter prædictos archiepiscopos, quod tunc fieri non potuit. Tamen tandem ad instantiam regis, uterque illorum concessit, quod pax et concordia inter eos foret per quinquennium, et in verbo Dei et virtute Spiritus Sancti juraverunt, quod neuter illorum alteri damnum vel aliquod gravamen infra tempus illud perquireret. Itaque facta pace inter eos, archiepiscopus Cantuariensis et Eliensis episcopus a curia recesserunt, sicut eis præceptum fuerat, ut prompti essent ad transfretandum cum filia regis, et [ad] eam conducendam usque ad Sanctum Egidium, ubi galeæ et familia regis Siciliæ Willelmi, cui maritanda erat, ipsam expectabant.

A.D. 1176.
August 15.

The two archbishops conclude peace for five years; and the archbishop of Canterbury and the bishop of Ely prepare to accompany Johanna to S. Giles.

Benedict,
i. 120.

Tunc dominus rex tradidit filiam suam nunciis regis Willelmi simulque nunciis suis, et præparavit eis necessaria sua; et dedit eis equos, vestes, aurum, argentum, et pretiosa vasa. Et cum omnia complisset regio more, et honore condigno, permisit eos abire; et mandavit regi filio [suo], qui in Normannia erat, ut sororem suam et eos qui cum ea venerant, recepisset cum summi honoris reverentia, et eam cum suis conduxisset usque Pictaviam, et ibi eam tradidisset Ricardo fratri suo comiti Pictaviæ. Et præcepit ut idem Ricardus eam et suos honorifice suscepisset, et conduxisset eam per terram suam. Et præcepit ut Rotomagensis archiepiscopus, Cantuariensis archiepiscopus, Eliensis episcopus, comes Hamelinus patruus puellæ, Egidius Ebroicensis episcopus, et Hugo de Bellocampo processissent cum ea usque ad Sanctum Egidium donec desponsaretur.

Johanna is sent with presents, to Henry the younger in Normandy, to be conducted to Richard at Poitiers, who is to conduct her through his territories.

Dum autem hæc fierent, Ricardus comes Pictaviæ magnum exercitum congregavit de Pictavia, et magna militum multitudo de circumjacentibus regionibus ad eum confluebat, propter ipsius stipendia quæ illis dabantur. Et cum omnes essent congregati, promovit exercitum suum in Pictaviam et inimicos debellavit. Et statim post Pentecosten commisit prælium cum Braibacenis inter Sanctum Megrinum et Butevillam, et eos devicit. Et habita victoria, promovit exercitum suum

In the meantime Richard marches into Poitou, wins a battle soon after Whitsuntide, May 23,

A.D. 1176. in Limozin, ad [de]bellandum Haimarum vicecomitem de Li- Benedict,
i. 120.
and takes the castle of Aix. moges, pro eo quod ipse pacem suam fregerat. Et obsedit castellum, quod vocatur Aessa, et illud cepit, et in eo xl^a. milites. Et inde promovit exercitum suum et obsedit civitatem de Limoges, et infra paucos dies eam cepit et ejus munitiones. Et inde post festum Sancti Johannis Baptistæ venit Pictaviam, ubi rex frater suus ad eum venit. Et habito ibi consilio baronum suorum, promovit exercitum suum in terram Uggrimi vicecomitis de Engolismo, pro eo quod pacem suam tenere noluit. Et obsederunt Novum Castrum, et infra quindecim dies ceperunt. Et eo capto noluit rex frater suus diutius cum eo moram facere, sed pravo usus consilio eum reliquit. Ricardus vero, quamvis relictus esset, processit tamen cum exercitu suo, et obsedit Mulinous, castellum vicecomitis de Engolismo, et infra decem dies cepit; et procedens inde, obsedit civitatem de Engolismo.

The count of Angoulême (William Taillefer IV.), Aimar V., viscount of Limoges, and the viscounts of Ventadour and Chabenais, surrender the castles of Angoulême to Richard. Est autem sciendum, quod Ricardus comes Pictaviæ obsedit infra Engolismum Willelmum Tallefer comitem Engolismi, et Bugherum filium ejus, et Aimarum vicecomitem de Limoges, et vicecomitem de Vendatur, et vicecomitem de Chabennais. Et pro pace habenda comes de Engolismo tradidit prædicto comiti Pictaviæ civitatem Engolismi, et castellum de Butevilla, et castellum de Archiac, et castellum de Muntingrac, et castellum de Lachesa, et castellum de Melpis.

Et infra sex dies comes de Engolismo, ad deditionem coactus, civitatem ei reddidit, et tradidit ei obsides de persequenda misericordia domini regis patris [sui], et sui.¹ Et inde misit eum et alios malefactores terræ in Angliam ad regem patrem suum. Et rex, cum ad eum venissent, remisit eos ad filium suum in Pictaviam, et posuit in respectum donec ipsemet veniret in Normanniam.

Richard sends his prisoners to his father, who sends them back. The younger Henry at Poitiers makes friends of his father's enemies. Juvenis autem rex cum in reditu suo venisset usque Picta- Benedict,
i. 122.
vim, milites nonnullos de Francia et Normannia, quos pater suus odio habebat, pro eo quod cum illo erant contra eum tempore guerræ, retinuit secum, et familiares suos fecit. Quod cum Adam clericus Rogeri Eboracensis archiepiscopi, qui vicem cancellarii in curia domini regis juvenis gerebat, loco Gaufridi præpositi Beverlaci, ad cujus opus prædictus Eboracensis archiepiscopus cancellariam Angliæ emerat,² vidisset, doluit vehementer. Et sicut decebat, et sicut debitor erat domino

¹ et sui] om. M.

² emerat] millibus marcis argenti, Bened., MS. Julius; pro undecim

millibus marcis argenti, MS. Vitellius, of Benedict.

Benedict,
i. 122.

regi qui eum cum filio suo posuerat, cui etiam ipse fidelitatem juraverat contra omnes homines, personæ suæ dedecus et regni sui gravamen, quod per advenas illos posset evenire, præmeditavit; sustinere non potuit nec debuit; sed statim arrepto stilo, capitula quædam turpissima et auditu horrenda scripto commendavit, et domini sui secreta detexit, et ea domino regi in Angliam mittere festinavit. Sed antequam mitterentur, malo suo¹ detecta sunt et prolata in conspectu regis domini sui. Et ipse in medio ductus confessus est et non negavit.

A.D. 1176.

Adam, the young king's vice-chancellor writes to the elder Henry; but is betrayed and arrested.

Tunc rex convocatis principibus suis, simul cum episcopo Pic-tavensi qui aderat; interrogavit eos quid super hujusmodi re esset agendum; et quid faceret de proditore suo, qui cum esset secreti sui conscius, patrem suum in ipsum commovere voluit. Tunc quidam illorum judicabant eum reum esse mortis; quidam dignum suspendi, quidam vivum exoriri. Sed episcopus, cujus non erat iudicio sanguinis interesse, eum liberare tentavit quia diaconus erat, asserens clericum in sacris

Henry holds a court upon him, and he is condemned to death, but demanded by the bishop of Poitiers as a clerk.

Benedict,
i. 123.

ordinibus constitutum a laico non posse judicari. Tunc juvenis rex videns, quod propter episcopum qui clericum illum tutabatur, in eo animi sui motus sicut voluit vindicare non permittebatur, cogitavit quibus tormentis eum afficere potuit; ita tamen quod non interficeretur, sed observaretur, donec hoc nunciatum esset regi patri suo. Itaque post longum silentium ad se reversus, ait ministris suis, "Educite eum, et ligatis manibus a tergo, nudum per plateas et vicos civitatis flagellis cædite, clamantes, ut universi sciant, ipsum proditorum meum esse. Et ducentes eum in Normanniam, incarceratione eum apud Argentonium; et per quamcunque civitatem ingressi fueritis, eum nudum ducite flagellantes per vicos et plateas." Ipsi vero, sicut eis præceptum fuerat, fecerunt, et flagellatum incarcerationem apud Argentonium. Cumque id domino regi nunciatum esset, indigne ferebat, et mittens quatuor milites de familia sua ad regem filium suum, mandavit ei, ut sine mora clericus ille mitteretur ad eum. Paruit ergo ille mandatis patris sui, sed moleste ferebat, quod clericus ille vivus recederet ab eo. Qui cum in vinculis ad dominum regem in Angliam duceretur, noluit eum victum recipere, quia solutum eum tradiderat regi filio suo; sed præcepit, ut in vinculis custodiretur donec locutus fuisset cum concilio suo, quid de eo ageretur. Et eum custodiendum commendavit abbati de Hida Wintoniæ.

The young king orders him to be scourged, and then imprisoned at Argentan

The elder Henry demands that Adam shall be sent to him, and commits him to the custody of the abbot of Hyde.

Interim Petrus frater comitis Flandriæ, qui per ejusdem consilium electionem quæ de eo facta fuit ad episcopatum de

Peter of Flanders, having

¹ *malo suo*] So C., M., with the Julius MS. of Benedict.

A.D. 1176.
asked the
countess of
Nevers in
marriage,
dies about
August 15.

Cambrai, reliquerat, a Lodowico rege Franciæ impetravit sibi donari comitatum de Nevert, cum comitissa, quæ fuerat uxor Gwydonis comitis de Nevert. Sed malo suo hoc factum esse censeo. Nam eodem anno circa Assumptionem Sanctæ Mariæ, obiit. Benedict,
i. 124.

Towards
Michaelmas
the king
holds a
council at
Windsor,
and removes
the castel-
lans of his
barons.
He takes
Ongar from
Richard de
Luci, and
sends the
bishop of
Winchester
to Nor-
mandy as
justiciar.
The earl of
Gloucester
makes John
his heir, and
betroths his
daughter to
him.

Appropinquante igitur festo Sancti Michaelis, venit dominus rex ad Windesovers, et ibi concilium suum tenuit. Et inde misit nuncios suos per universa castella Angliæ, et ea in manu sua saysiavit; et remotis inde custodibus comitum et baronum suorum, suos custodes in eis posuit. Nec etiam Ricardo de Luci, familiarissimo suo et justitiæ Angliæ, parcere voluit; sed abstulit ei castellum suum de Angra. Et misit in Normanniam Ricardum Wintoniensem episcopum, et constituit eum justitiam Normanniæ loco Willelmi de Curcy; et fecit saysiri in manu sua omnia castella comitum et baronum suorum Normanniæ.

Henry
undertakes
to provide
for the other
daughters.

Eodem anno comes Gloucestriæ, per perquisitionem regis, constituit Johannem, filium regis minimum, hæredem comitatus sui post ipsum. Et rex concessit, quod prædictus Johannes, filius suus, filiam ipsius comitis Gloucestriæ in uxorem duceret, si a Romana ecclesia pateretur; erant enim consanguinei. Et si Romanus pontifex non permiserit matrimonium inter eos contrahi, rex conventionavit comiti quod filiam suam cum maximo honore maritaret; et quod pro hac concessione daret ipse rex centum libratas reddituum in Anglia uxori Amauri comitis Ebroicarum, et alias centum libratas reddituum uxori comitis de Clara; utraque enim erat filia comitis Gloucestriæ. Et si idem comes Gloucestriæ filium legitime susceptum de uxore sua habuerit, filius ille et prædictus Johannes filius regis dimidiabunt inter se comitatum Gloucestriæ.

Benedict,
i. 125.

William of
Champagne
translated
from Sens to
Rheims.

Eodem anno, Willelmus Senonensium antistes, permittente Alexandro summo pontifice, commutavit sedem suam pro archiepiscopatu Remensi; quia frater Lodowici regis Franciæ, qui erat archiepiscopus Remensis, obierat, et archiepiscopus ille præcellebat in honoris dignitate omnes episcopatus Franciæ.

John of
Salisbury
made bishop
of Chartres.

Eodem anno, magister Johannes Saresbiriensis, qui erat clericus et familiaris Sancti Thomæ Cantuariensis martyris, per visionem angelicam electus et consecratus est in episcopum Carnotensis ecclesiæ.

Peter suc-
ceeds David
at S. David's.

Eodem anno obiit David episcopus Sancti David de Wallia; et Petrus prior de Wenloc successit ei.

Richard
Strongbow
dies; Wil-
liam Fitz-
Aldelm
seizes his
castles for
the king.

Eodem anno obiit Ricardus comes de Strigul, quem rex Angliæ fecerat justitiam Hiberniæ. Et eo defuncto, misit rex Willelmum [filium] Aldelmi in Hiberniam, et saisavit in manu sua omnes munitiones quas prædictus comes habuit.

Benedict,
i. 125, 126.

Eodem anno obiit Willelmus comes Arundellia; et Willelmus de Curci, justitia Normanniæ.

A.D. 1176.
William of
Arundel and
William de
Courcy die.
May 29.

Et [eodem anno,] iiii^o. kalendas Junii,¹ Fredericus Romanus imperator de imperio Alemanniæ magnum exercitum congregavit Teutonicorum et Alemannorum, et inter Cumas et Mediolanum prope Seeurium prælium cum Longobardis commisit. Quod cum a mane usque ad vespertas durasset, contigit quod imperator, amissa majori parte exercitus sui, versus est in fugam. Et inter ceteros quos perdidit, amisit vexilliferum suum aliosque multos principes, qui in carcere a Longobardis detenti sunt.

The emperor
Frederick is
defeated by
the Longobards between Como and Milan.

Itaque celebrato concilio apud Windesoures, ut supra dicitur, rex circa festum Sancti Dionysii venit usque Fecheham; et ibidem venit ad eum Willelmus rex Scotiæ. Et adduxit secum Gilbertum filium Fergus, qui fratrem suum Huctredum, ut prædicitur, interfecerat. Et ipse Gilbertus, facta pace cum domino rege de morte fratris sui, qui cognatus regis erat; devenit homo ipsius, et fidelitatem ei juravit contra omnes homines: et pro amore ipsius habendo dedit ei mille marcas argenti. Et sic pace facta domum venit, et præcepit quod omnes alienigenæ, qui in Galweya per regem Scotiæ tenebant aliquod habebant, exularent; et qui huic diffinitioni consentire nollent, capitalem subirent sententiam.

About Oct. 9,
the king of
Scotland
brings the
lord of Gal-
loway to
make sub-
mission to
Henry at
Feckenham.

Eodem anno dominus rex fecit funditus sternere castellum Leyrestræ et moenia urbis, et castellum de Groby. Et castellum de Mountsorel in manu sua retinuit, quia homines patriæ juraverunt illud esse de dominio regis.

The king
dismantles
Leicester
and Groby;

Eodem anno fecit sternere castella Rogeri de Moubrai; scilicet castella de Treske,² et de Malessard; et castella Hugonis Bigoti, scilicet³ de Fremingham et⁴ de Bungeya.

also Thirsk
and Mal-
zeard;
Freming-
ham and
Bungay.

Benedict,
i. 127.

Infra autem Adventum Domini, Ricardus Cantuariensis archiepiscopus, et Gaufridus Elyensis episcopus, qui filiam regis conduxerant usque Sanctum Egidium, in Angliam redierunt ad sedes suas. Similiter Johannes Nordwicensis episcopus, qui ad regem Willelmum pro eadem regis filia missus fuerat, in Angliam rediit. In redeundo tamen, cum ipse et Parisius archidiaconus Roffensis maria inter Meschins et Sanctum Egidium sulcarent, duæ galeæ pulcherrimæ, onustæ familiaribus regis Willelmi Siciliæ, et donis magnis et variis quæ ipse per eos regi Angliæ mittebat, fluctibus maris submersæ sunt.

In Advent
the escort of
Johanna
returns.

Two galleys
of presents
lost at sea
between
Messina and
S. Giles.

¹ Junii] Julii, C., M.

² Treske] et castellum, ins. M.

³ scilicet] castellum, ins. M.

⁴ et] castellum, ins. M.

A.D. 1176. Eodem anno, Alexander summus pontifex, et Fredericus Romanus imperator, de pace tractabant, sed minime profecerunt. Benedict, i. 127.

Negotiations between the pope and the emperor.
Ralph of Deols dies, and his relations refuse to give up his heiress to the king.

Eodem anno obiit Radulfus de Dolis, qui erat ditissimus baronum regis Angliæ in Berria; et non habuit hæredem nisi unicam filiam triennem: quam eo defuncto parentes ejus rapuerunt, et eam tradere noluerunt regi Angliæ, ad cujus donationem ipsa cum tota hæreditate sua pertinebat; sed castella et munitiones patriæ munierunt.

Oct. 17, the abbey church of Cirencester consecrated by the bishop of Exeter.

Eodem anno obiit Willelmus comes de Arundel.

Eodem anno, xvi°. kalendas Novembris, die Dominica, [festo Sanctæ Etheldredæ virginis,] dedicata est magna ecclesia canonicorum regularium Cirecestriæ, in honore gloriosæ virginis, a Bartholomæo Exoniensi episcopo.¹ In cujus dedicatione, Henricus rex Angliæ, filius Matildis imperatricis, dedit ecclesiæ illi et canonicis ibidem Deo servientibus in perpetuum singulis annis de redditu suo Cirecestriæ. Benedict, i. 128.

About Nov. 1, the emperor Manuel Comnenus invades the kingdom of Iconium; he and his army are attacked by sickness.

Eodem anno, circa festum Omnium Sanctorum, Manuel Constantinopolitanus imperator, magno congregato exercitu, promovit illum in terram Persarum, volens sibi et imperio suo subjugare civitatem Yconii et regnum Persarum; sed minime profecit. Nam dum adhuc ipse et sui propriam regionem peragrarent, invasit eos ægritudo difficillima, scilicet fluxus ventris. Qui diffusus per agmina sua pertransibat, multos depopulando et interimendo, omni pugnatore gravior. Et hoc malum invalescens, maxime imperatorem contrivit. Ex quo vero ipse et sui fines Turcorum intrabant, bella quidem frequentia concrepabant, et agmina Turcorum cum exercitibus imperatoris undique dimicabant; sed imperator victor exstitit. Cumque imperator procedens appropinquasset cuidam loco, qui a Persis nominatur Cibrilcimani, tot Persarum turmæ peditum equitumque ab interioribus partibus Persidis occurrerant in adjutorium contribulium suorum exercitui imperatoris, quot pene exercitum imperatoris excesserunt. Exercitu itaque imperatoris propter viæ angustiam usque ad decem miliaria² extenso; cum neque qui præibant possent postremos defendere, neque postremi possent præeuntibus juvare, non mediocriter ab invicem hos distare accidit; ita quod primæ cohortes ab acie imperatoris dividebantur. Cum igitur Turcorum agmina ex jam factis præliis cognoverant, quod non offerret sibi a fronte cum imperatore repugnare, posteriora invaserunt ag-

They meet the Turks.

The emperor is attacked on both sides by the Turks.

Benedict, i. 129.

¹ episcopo] et ab alio quodam episcopo, tunc temporis existente ibidem abbate, Bened.

² miliaria] milia, M.

Benedict,
i. 129.

mina. Instabant itaque barbari undique a dextris et a sinistris; et tela quasi imber super agmina imperatoris descendunt, interimiebant viros et equos quamplures. Cumque imperator mala gentis suæ inspexisset, impetum fecit in Persas et Turcos, et eos quamdiu viriliter sustinuit. Tandem postremæ cohortes universæ Græcorum et Latinorum et reliquorum omnium generum, conglobatæ, quæ jaciebantur ab inimicis tela non sustinentes, impactione usi sunt, et ita violenter ferebantur, dum in adjacentem illic collem quasi ad propugnaculum festinarent, se præcedentes impulerunt nolentes. Multo autem elevato pulvere ac perturbante oculos, et neminem permitte videre quæ circa pedes gerebantur, in præcipitium quod aderat profundissimæ vallis, alius super alium, homines et equi sic incontinentem portati corruerunt, quod alii alios conculcantes interemerunt. Non ex congregariis tantum quidam, sed etiam multi ex clarissimis, et ex intimis consanguineis ipsius imperatoris, ibi perierunt. Quis enim inhibere poterat tantæ multitudinis importabilem impulsus? At vero imperator tandem consertis circa se agminibus suis, ordinatim proficiscens, ad Turcorum agmina accessit, et cominus commisso cum eis prælio campum obtinuit. Ex tunc Soldanus videns ipsum non posse resistere imperatori, mittens ad imperatorem supplicavit ei, et deprecatoriis usus est sermonibus, et requisivit pacem ejus, promittens se omnem [adimplere imperatoris voluntatem, et servitium suum contra omnem] hominem dare, et omnes qui in regno suo tenebantur captivos absolvere, et esse ex toto voluntati imperatoris. Ibidem ergo per duos dies integros in potestate sua moram fecit imperator; et cognito quod nihil poterat fieri contra civitatem Yconii, perditis testudinibus et machinis bellicis, eo quod boves cecidissent a telis in modum pluvie jactis, qui eas trahebant; imperator suscepit Soldani deprecationem, et fœdera et sacramenta peracta sub vexillis imperatoris; et pacem suam ei dedit imperator, et inde in regionem suam rediit; contristatus tamen et multum confusus de amissione consanguineorum suorum.¹

A.D. 1176.
November.

Great part
of his forces
fall over a
precipice.

Benedict,
i. 130.

The emperor
rallies his
forces, and
compels
the sultan
to propose
terms.

The emperor
finding it
impossible
to besiege
Iconium,
makes peace
with the
sultan, and
returns
home.

¹ *suorum*] It may be observed that neither our text nor the MS. M. contains the long passage on the Crusade interpolated in this place in the Vitellius MS. of Benedict; a

fact which seems to add to the probability that that passage was inserted from Hoveden or some other source, by the transcriber.

A.D. 1177.

MCLXXVII.

Henry II. keeps the Christmas of 1176-7 at Nottingham; Henry the younger at Argentan, and Richard at Bour-deaux.

Adveniente autem anno ab Incarnatione Domini M^oC^oLXX^oVII^o, Benedict, i. 131.

Henricus rex Angliæ, filius Matildis imperatricis, tenuit curiam suam die Natalis Domini in Anglia apud Notingham. Et Henricus rex Angliæ filius suus tenuit curiam suam in Normannia apud Argentomium, et regina sua filia regis Franciæ cum eo. Et Ricardus comes Pictaviæ, filius ejus, tenuit curiam suam in Aquitannia apud Burdegalensem civitatem; et reliqui duo filii sui, Gaufridus scilicet comes Britannia, et Johannes, erant in Anglia cum eo.

Richard besieges and takes Dax.

Richard takes Ba-yonne.

Comes autem Pictaviæ statim post Natale obsedit Akensem civitatem, quam Petrus vicecomes Akensis et comes Bigornia contra eum munierant; et infra decem dies cepit. Et inde promovens exercitum suum, obsedit Baoniam civitatem, quam Ernaldus Bertrannus vicecomes Baonia contra eum munierat; Benedict, i. 132.

He takes the castle of S. Peter, in Cize, Jan. 9, and compels the Basques and Navarrese to peace.

He returns to Poitiers Feb. 2.

Castellum Sancti Petri, et eadem die cepit, scilicet Dominica proxima post Epiphaniam, et penitus destruxit. Et postea vi cogit Bascos et Navarenses jurare pacem tenere; et destruxit omnes malas consuetudines quæ inductæ erant apud Sorges, et apud Lespurun, ubi mos erat deprædare peregrinos Sancti Jacobi. Et sic pacificatis universis provinciis, in Purificatione Sanctæ Mariæ venit Pictavim, et inde direxit nuncium suum in Angliam ad regem patrem suum.

Henry II. commands his son Henry to seize the estates of Ralph of Deols.

Interim rex Angliæ pater suus,¹ cum audisset quod Radulfus de Dolis mortuus esset, et quod filia ejus rapta esset a parentibus suis, festinato mandavit in Normanniam regi² filio suo, quod postpositis omnibus aliis negotiis, exercitum Normanniæ congregasset, et terram Radulfi de Dolis sibi subjugare vacasset; addens etiam in illo mandato, quod quando ipse solus erat in regimine regni, nihil de jure suo amittebat; et modo dedecus esset, cum sint plures in regenda terra, aliquid inde perdere. Cumque juvenis rex patris sui mandatum suscepisset, parere non distulit; sed congregato exercitu Normanniæ et Andegaviæ, cum festinatione in Berriam profectus, obsedit castellum Radulfi, quod statim ei redditum fuit.

Henry enters Berry and takes Château-roux.

After Jan. 13, Henry II. holds a council at

Interim dominus rex Angliæ, statim post festum Sancti Hillarii, venit Nordhamtonam, et ibi magnum celebravit concilium cum episcopis, comitibus et baronibus suis.³

¹ *suus*] ipsius, Bened.² *regi*] inserted in M.; not in Bened.³ *suus*] regni sui, M.

Benedict,
i. 133.

Intererat autem illi concilio advocatus Bethuniæ et castellanus de Curtray; per quos comes Flandriæ ei mandaverat, quod Lodowicus rex Franciæ ab eo petierat primogenitam filiarum Mathæi fratris sui comitis Boloniæ, ad opus Philippi [filii]¹ sui; et alteram filiam comitis Boloniæ ad opus filii comitis Teobaldi. Sed sine ejus consilio illas nemini dare voluit. Præterea per eosdem mandavit ei, ut ipse teneret pactionem, quam Ricardus Cantuariensis archiepiscopus et Gaufridus Elyensis episcopus cum eo fecerunt ex parte illius, pro eo quod ipse prolongaret usque Pascha iter suum Jerosolimitanæ profectionis. Promiserant enim ei ex parte regis, quod si ipse differret iter suum usque Pascha, rex faceret ei [talem] succursum unde honor esset ei. Præterea mandavit regi Angliæ per eosdem, ut pecuniam ei mittere non differret quam rex promiserat se daturum pro anima Mathæi comitis Boloniæ fratris sui, ad milites retinendos in defensionem Jerosolimitanæ terræ.

A.D. 1177.
January.
Northampton, where he is informed by the count of Flanders that king Lewis has demanded his nieces in marriage for his son and nephew. The count demands the succours promised for the crusade.

In eodem autem concilio apud Nordhamptonam, rex dedit comitatum Suthsexæ Willelmo de Albeneyo, filio Willelmi comitis de Arundel, et reddidit ei totam terram, quæ fuit patris sui.

The king gives the earldom of Sussex to William de Albini.

Benedict,
i. 134.

In eodem concilio Willelmus de Chahannes intimaverat regi, quod ipse deberet de eo tenere in capite baroniam suam, quam de Roberto comite Leyrcestriæ tenebat. Hæc autem dicebat, pravo usus consilio, quia regi placere voluit, qui dominum suum odio habebat. Cumque prædictus comes Leyrcestriæ ad diem sibi statutum per regis summonitionem venisset, et cum omnia quæ adversus eum loquebantur auscultasset, respondit, quod quamvis prædecessores sui, proavus suus et avus suus, et pater suus, et ipsemet haberent cartas et privilegia regum Angliæ, Willelmi scilicet et Henrici Primi, de terris suis, et nominatim de baronia illa, et quamvis prædecessores Willelmi de Chahannes baroniam illam de prædecessoribus suis semper inconcusse tenuissent; noluit tamen contra regis voluntatem, neque de eo neque de alio tenemento, placitare; sed concessit, ut id et omnia alia tenementa sua essent in misericordia regis. Cumque rex audisset eum ita pie loquentem, commotus pietate, reddidit omnia tenementa sua, in integrum, sicut ea habuit quindecim diebus ante guerram; sed rex retinuit in manu sua castellum de Mountsorel, et castellum de Pasci, quæ duo solummodo remanserant stantia de omnibus castellis suis. Reddiditque

William de Chahannes claims to hold of the king in capite, not of the earl of Leicester. The earl of Leicester offers to submit the case to the king.

who restores all his possessions except the castles of Pacey and Mountsorel.

¹ filii] om. C.

A.D. 1177. rex ibidem totam Leyrcestriam, et forestam, quæ juratæ erant Benedict,
i. 134.
January. per commune sacramentum comitatus esse debere de dominico suo. Sciebat autem rex hoc factum fuisse propter invidiam, et pro eo quod rex comitem odio habebat.

Guy, dean of Waltham, surrenders his deanery : and the king takes measures for turning the college of Waltham into an abbey of regular canons. In eodem autem concilio Gwydo decanus de Waltham resignavit in manu domini regis decanatum suum ecclesiæ Sanctæ Crucis de Waltham, quem rex magno desiderio habere desideravit. Voverat enim Deo et beato Thomæ Cantuariensi martyri, quod in ejus martyris honore, abbatiam quandam canonicorum regularium ædificaret in remissionem peccatorum suorum. Et ab Hugone cardinali et apostolicæ sedis legato impetraverat, quod in prædicta ecclesia de Waltham, remotis Benedict,
i. 135. inde canonicis sæcularibus, canonicos regulares¹ statuere liceret. Et hac de causa super omnia, ut supra dictum est, rex affectaverat habere ecclesiam illam de Waltham liberam et absolutam in manu sua, ad perficiendum propositum suum.

The king restores the estates of the earl of Chester. In eodem concilio apud Nordhamptonam rex reddidit comiti Cestriæ totam terram suam, quam habuit ante guerram; sed retinuit in misericordia sua castellum Cestriæ.

Jan. 20. The king at Windsor sends the archbishop of Canterbury and bishop of London to receive the resignation of the dean of Waltham. In octavis autem Sancti Hillarii venit rex usque Winderovers, et inde misit Ricardum Cantuariensem archiepiscopum, et Gaufridum Elyensem, et Gilbertum Londoniensem episcopos, usque ad Waltham, ubi prædictus decanus simpliciter et absolute resignavit in manu ipsius archiepiscopi et episcoporum illorum decanatum suum de Waltham. Et ipsi ibidem præceperunt ex parte regis canonicis sæcularibus, qui ibi erant, venire ad regem, ad recipiendum excambium de præbendis suis. Et prædicti episcopi in scripto poni fecerunt omnes redditus et eorum valentiam ecclesiæ de Waltham, et regi scriptum illud miserunt.

Jan. 20. The king sends the bishops of Exeter and Worcester to visit the nunnery at Amesbury. Eodem autem die, misit rex de Wyndesovers Bartholomæum Exoniensem episcopum, et Rogerum Wygorniensem episcopum, ad abbatiam de Ambesbiria. Et ipsi per mandatum Alexandri summi pontificis deposuerunt abbatissam propter infamiam ipsius. Ipsa enim postquam religionis habitum susceperat, tres infantes peperisse comprobata fuit: et disperserunt sanctimoniales quas earum turpioris vitæ infamia deturpaverat; Benedict,
i. 136. omnes videlicet præter eas, quæ relicto turpitudinis suæ errore, ibidem remanere volebant jugiter in Dei servitio, et tenere ordinem Fontis Ebraudi. Et statim dispersis illis rex misit in Andegaviam ad Fontem Ebraudi pro uno conventu sanctimonialium, quibus abbatiam illam commendare desiderabat. Et ne prædicta abbatissa degradata fame et inopia

He sends to Fontevraud for nuns to succeed those at Amesbury.

¹ regulares] not sæculares, as in the Julius MS. of Benedict.

Benedict,
i. 136.

periret, rex spondit ei se illi daturum singulis annis decem marcas argenti, et permisit eam abire quo vellet.

Eodem anno, 3to die Natalis Domini, abbas Cirecestria¹ obiit.

A.D. 1177.
January.

The abbot of
Cirencester
dies, Dec. 27,
1176.

The king's
answer to
the count of
Flanders.

In prædicto autem concilio Nordhamptoniæ, cum rex audisset mandata et petitiones comitis Flandriæ quas ipse per prædictos nuncios suos fecerat, respondit rem quidem bene processuram, nisi in comite remaneret; et adjecit quod si comes Flandriæ maritare vellet neptes suas, filias scilicet comitis Boloniæ, ad voluntatem et consilium ipsius, et exinde facere eum securum, ipse omnia promissa sua plenius et perfectius quam promittebantur impleret. Et ad audiendum inde responsum comitis, misit rex cum prædictis nunciis comitis Waltherum de Constantiis archidiaconum Oxenfordiæ, sigilliferum suum, et Ranulfum de Glanvilla, in Flandriam; in quorum præsentia ipse comes Flandriæ juravit, quod prædictas neptes suas nemini daret vel maritaret nisi per consilium et voluntatem regis Angliæ.

Benedict,
i. 137.

Eodem anno, in ipsa vigilia Nativitatis Domini, Vivianus tituli Sancti Stephani de Monte Cælio presbyter cardinalis, et apostolicæ sedis legatus, naves ascendit in Galweya apud civitatem Witerne, et applicuit in insula quæ vocatur Man, et ibi per quindecim dies moram fecit, familiariter et honorifice susceptus a rege illius insulæ, et clero et populo: et circa Epiphaniam transfretavit inde in Hiberniam, apudque Dun in Wlvestre² provincia moram fecit per aliquot dies, expectans ibi homines suos qui post eum remanserant in Galweya. Qui cum venissent, recessit cardinalis inde versus Divelinam. Et forte cum ambulasset juxta maritima, obviavit exercitui Johannis de Curci, qui contra prohibitionem Willelmi filii Adelini,³ qui ei præfuerat, exercitum magnum congregaverat, et usque ad civitatem Dun, caput Wlvestræ, profectus est. Et custodes exercitus, qui præibant, manus injecerunt in præambulos et summarios ipsius cardinalis, et eos retinuerunt donec prædictus Johannes de Curci præcepit illos reddi. Ipse enim et quidam qui cum eo erant in Hibernia, ex parte regis Angliæ, associatis sibi Hiberniensibus illis qui parti eorum favebant, ante Purificationem Sanctæ Mariæ venerunt usque ad civitatem de

Cardinal
Vivian
having
embarked,
Dec. 24, at
Whithern,
lands in
Man, and
about Jan. 6
crosses to
Ireland,
where he
goes by
Down and
Ulster to
Dublin.

He meets
John de
Courcy;

who, before
Feb. 2, took
Down with
great loss,

¹ *Cirecestria*] Here the Julius MS. of Benedict continues "Cui successit," but the words are omitted in the Vitellius MS. and in MS. M.

² *Wlvestre*] In the use of this

form instead of the more ancient *Ulvestra* found in Benedict, our text agrees with the MS. M.

³ *Adelini*] Aldelmi, Julius MS. of Benedict.

- A.D. 1177. Dun, quæ est caput Wlvestræ; ubi etiam requiescunt corpora Sanctorum Patricii et Columbæ et Sanctæ Brigidæ virginis; et in eam insultum fecerunt, et eam ceperunt; amissa tamen hinc inde maxima parte exercitus. Cumque Rodericus rex Wlvestræ audisset quod civitas illa capta esset, congregavit iterum exercitum quem potuit, et veniens usque Dun, prælium commisit cum Johanne Curci et suis. Tandem tamen, post amissam exercitus sui partem magnam, dictus Johannes et sui victores exstiterunt; et prædictus rex Wlvestræ, relicto campo, cum suis fugit. In quo quidem prælio captus fuit episcopus de Dun, et liberatus prece dicti cardinalis.¹
- and defeated Roderick, king of Ulster.
- The bishop of Down is taken.
- Feb. 2, the king is at Marlborough; Feb. 22, at Winchester, where he directs the sheriffs to make a severe inquiry into the feudal services;
- and summons his tenants in capite to meet at London on May 8, for active service in Normandy.
- He summons the clergy for a council on Mar. 13 at London, to arbitrate between the kings of Castile and Navarre.
- Adveniente Purificatione Sanctæ Mariæ, rex Angliæ tenuit curiam suam apud Merlebergam; et circa festum Sancti Petri in Cathedra venit Wintoniam. Et ibi præcepit omnibus vicecomitibus et ballivis regni sui, quod intente inquisissent de omnibus tenementis in balliis suis, quæ de eo sunt in capite, quicunque ea tenent; et quod servitium ei debent; et qui sunt qui modo ea tenent; et quod servitium inde ei faciunt; ita quod sufficienter inde respondere scirent ad scaccarium Paschæ; et si baronia, vel aliud feudum in balliis eorum divisum esset vel partitum, inquirerent, qui partes teneant, et quid inde faciant. Præterea ibidem per consilia familiarium suorum, mandavit omnibus comitibus, baronibus et militibus regni, qui de eo in capite tenebant; quod omni occasione remota, essent bene parati equis et armis apud Londonias in octavis clausi Paschæ, secuturi eum inde in Normanniam, et moraturi secum per unum annum in partibus transmarinis, ad custum eorum, in servitio suo. Et præcepit ut unusquisque, visis litteris suis, mandasset ei per nuncium suum et per litteras suas, quo modo venire poterint, et cum quot militibus tunc sine magno gravamine.
- Præterea misit inde nuncios suos per totam insulam Angliæ, et mandavit archiepiscopis, episcopis, comitibus et baronibus totius Angliæ, quod essent ad eum apud Londonias Dominica proxima post Caput Jejunii; habiturus enim erat illorum consilia de quodam judicio faciendo inter duos reges Hispaniæ; scilicet inter Aldefonsum regem Castellæ, qui Alienor filiam suam in uxorem duxerat, et Sanctium regem Navarræ, de terra et castellis de Burona, quæ rex Castellæ calumniatus fuerat adversus regem Navarræ, sicut feudum et hæreditatem suam. Qui cum inter se, post multas et magnas debellaciones,

Benedict, i. 137.

Benedict, i. 138.

Benedict, i. 139.

¹ *quo quidem . . . cardinalis*] “ de Curcy præcepit liberari prece
autem illo . . . quem Johannes | “ ipsius cardinalis.” M.

Benedict,
i. 139.

concordare non potuissent; miserunt in Angliam nuncios suos ad curiam regis Angliæ pro iudicio habendo de controversia quæ inter eos erat. Et securitates dederunt hinc inde standi iudicio curiæ regis Angliæ, sicut in subsequentibus patebit. Venerunt autem in Angliam ex parte regis Castellæ, episcopus de Palenza, et comes de Engomes, et alii barones de terra sua, ad depromendam calumniam suam. Ex parte regis Navarræ, venerunt episcopus Pampelunæ, et alii multi clerici et laici de regno suo, ad partem ipsius tuendam. Venerunt etiam ex parte utriusque episcopus de Tarazona, et summus magister Hospitalium totius Hispaniæ, et dominus Gunterus quidam frater Templi, ad audiendum iudicium quod de eis fieret, et ad illud eis reportandum. Venerunt etiam duo strenuissimi viri, et ut dicebatur, miræ probitatis et audaciæ, unus videlicet ex parte regis Castellæ, et alter ex parte regis Navarræ, ad suscipiendum duellum in curia regis Angliæ, si adjudicatum fuerit.

A.D. 1177.
February.

The ambassadors of
Castile;

of Navarre;

the representatives of
both parties
sent to hear
the award.

Two champions to
decide by
single combat, if need-
ful.

Benedict,
i. 140.

Et paulo post in ipso Capite Jejunii venit rex Angliæ ad Wyndesoveres, ubi prædicti nuncii regis Castellæ et regis Navarræ congregati in præsentia regis, quoddam chirographum de conventionem inter prædictos reges Hispaniæ factum, regi præsentaverunt; cuius tenor talis fuit;

The king
meets them
at Windsor,
March 9.

Hoc est pactum inter Aldefonsum regem Castellæ, et Sanctium regem Navarræ.

“Hoc est pactum et conventio quæ facta fuit inter Aldefonsum regem Castellæ, et Sanctium regem Navarræ, avunculum suum; de querelis videlicet quas inter se habebant, ut iudicio regis Angliæ sibi satisfacerent. Ad hæc uterque regum tria castella in fidelitate ponit, ut iudicium regis Angliæ, filii Matildis imperatricis, soceri Aldefonsi, regis Castellæ¹ accipiat et compleat. Et per quem steterit quominus fiat, subscripta castella amittat. Rex vero Aldefonsus ponit in fidelitate Nagaram, castellum Christianorum et castellum Judæorum, [et Arnedo castellum Christianorum et castellum Judæorum,]² et Celorigo. Similiter Sanctius rex Navarræ in hac fidelitate ponit Stellam castellum, quod Petrus Roderici tenet, et castellum Judæorum, et Funes, et Maranon. Et ad hoc nuncii utriusque regis sint ante præsentiam domini regis Angliæ, in prima die præsentis Quadragesimæ, quæ est Caput Jejunii, ad hoc iudicium re-

Covenant
between the
kings of
Castile and
Navarre to
refer their
disputes to
the king of
England.

¹ regis Castellæ] not in Benedict.

² et Arnedo . . . Judæorum] om. C., M.

A.D. 1177. " cipiendum. Et si forsan nuncii cujuslibet partis morte Benedict,
 Covenant " vel infirmitate vel captivitate in via detenti fuerint, præ- i. 140.
 between the " cedentes nuncii expectent eos usque triginta dies ultra
 kings of " diem præfixam, in curia prænominati regis Angliæ. Et
 Castile and " qui sani remanserint, veniant ad curiam et accipiant judi-
 Navarre to " cium. Et si omnes infirmi vel mortui vel capti fuerint, Benedict,
 refer their " nihil rex cujus fuerint proinde amittat. Et si omnes vel i. 141.
 disputes to " aliqui nunciorum aliqua harum trium occasionum non fue-
 the king of " rint detenti, et ad diem statutum [ante regem Angliæ] non
 England. " venerint, rex cujus nuncii fuerint hæc prædicta castella
 " amittat, et hoc fiat per bonam fidem et sine malo ingenio.¹
 " Et si forte, quod absit, rex Angliæ interim mortuus fuerit,
 " hoc eodem prædicto modo, nuncii pergant isti ad regem
 " Francorum ad hoc judicium recipiendum, et per eum sicut
 " per regem Angliæ hoc judicium recipiant et compleant.
 " Sanctius igitur rex Navarræ, hæc tria castella per militem
 " et per portarium suum recipiat et donet, Nayaram, et
 " Celorigo, P. Roderici filio comitis R.; et donet Arnedo D.
 " Semenès; et ipsi faciant sibi hominium de eis. Similiter
 " Aldefonsus rex Castellæ hæc tria castella per militem et
 " portarium suum recipiat et donet, Stellam P. Roderici
 " de Azagra, et Funes S. Rammuri, et Marrannon R. Mar-
 " tini; et ipsi faciant sibi hominium de eis. Et si aliquis
 " regum istorum hæc prædicta castella militibus ea tenenti-
 " bus auferre voluerit, et alteri dare, donet illa rex Navarræ
 " P. Roderici, vel G. Vermundi, vel S. Rammuri, vel J. Velet,
 " vel R. Martini, vel E. Almorav', vel S. Almor', vel E. de Orizi,
 " vel P. Ramiri, vel G. de Oriz, vel P. de Oriz. Similiter rex
 " Aldefonsus Castellæ donet illa comiti N., vel comiti P., vel
 " comiti G., vel comiti Gomerz, vel R. Guttenz, vel P. de
 " Arazuri, vel — de Senezi, vel G. Garsia, vel [Or]donio
 " Garsia, vel G. Roderici de Azagra, vel P. Guntez, vel F.
 " Roderici de Agafra. Sed illi qui tenentes fuerint non donent
 " hæc tria prædicta castella, donec illi qui recipere ea debuerint,
 " faciant hominium de illis alteri regi sicut supradictum est.
 " Et in toto quantum rex Aldefonsus tenet de rege Navarræ,
 " melioret cum suo proprio avere quantum voluerit et potuerit.
 " Similiter rex Sanctius melioret cum suo proprio avere, quan-
 " tum voluerit et potuerit, in toto quantum tenet de rege Alde-
 " fonso. Et ad hoc judicium audiendum, isti reges quatuor Benedict,
 Authority of " fideles elegerunt; videlicet Johannem episcopum Tiracenen- i. 142.
 the envoys. " sem, et Petrum de Areis, et Ar. de Torella, et Gunterum Petri
 " de Rinoso; ut de istis duo vel tres, vel omnes, cum nunciis
 " ad curiam regis Angliæ pergant, et querimonias utriusque

¹ et hoc . . . ingenio] misplaced in C.

Benedict,
i. 142.

“ regis ante eum exponant; et auditis querelis, quos rex
 “ Angliæ causam suam primitus dicere mandaverit, dicant. A.D. 1177.
 “ Et per verbum horum fidelium, qui hoc iudicium a rege Agreement
 “ Angliæ audierint, uterque regum supradictam convenientiam between the
 “ prout in hac [carta] continetur, attendant et compleant. Et kings of
 “ milites, qui de prædictis castellis hominum fecerunt, secun- Castile and
 “ dum dictum horum fidelium, hoc pactum præfatum regibus Navarre.
 “ attendant et compleant, per bonam fidem et sine malo in-
 “ genio. Insuper vero ambo reges prædicti, unusquisque
 “ per fidem suam, firmaverunt et statuerunt treugas bonas et
 “ salvas de hominibus et castellis et terris et omnibus
 “ aliis rebus usque ad vii. annos. Et ut firmitus teneatur, Mutual
 “ Sanctius rex Navarrae ponit Ergam in fidelitate; et rex pledges for
 “ Aldefonsus ponit Calagunam. Et si exercitus cujuslibet peace for
 “ horum regum, cum eo vel sine eo, regnum alterius intraverit, seven years.
 “ ille qui hoc fecerit prædictum castrum perdat. Et si forte
 “ aliquis vassallus horum regum infra istas treugas, in regno
 “ alterius vi vel furto castellum acceperit, rex cuius ille
 “ vassallus fuerit, infra quadraginta dies castellum suum
 “ alteri regi reddat. Quod si non fecerit, miles ille qui
 “ castrum, quod in fidelitate positum est, tenuerit, regi con-
 “ querenti prædictum castrum donet, et teneat illud in pignore,
 “ donec suum castellum recuperet. Et si aliquis horum reg-
 “ norum, qui non sit vassallus istorum regum, aliquo casu in
 “ regno alterius castellum acceperit; ambo reges cum gente
 “ sua, super eum veniant et obsideant, et donec sit captum
 “ de eo non recedant. Statuerunt etiam ut omnes vassalli
 “ utriusque regis, qui ex quo ista guerra incepit hæreditates
 “ amiserunt, eas ex integro recuperent, sicut erant tenentes
 “ die qua eas perdiderunt. Et pro malefacto vel iudicio quod Arrange-
 “ hactenus fecissent, eas non perdant, nec infra istos septem ment for ar-
 “ annos pro aliqua querimonia ulli respondeat. Et si deinceps bitration.
 “ de novo querimonia aliqua vel iudicium inter eos ortum
 “ fuerit, ad medianetum veniant, et secundum quod ibi iudi-
 “ catum fuerit sibi satisfaciant. Et omnes homines utriusque
 “ regni securi de regno ad regnum eant et redeant, exceptis
 “ notis homicidis. Et si aliquis istorum regum hæreditates,
 “ sicut supradictum est, reddere voluerit, prædictum castrum
 “ alteri regi reddat, et teneat illud in pignore donec hæredi-
 “ tates et totum quantum de illis exigitur, recuperet. Et
 “ omnes vassalli utriusque regis sint infra istas treugas, cum
 “ hominibus, castellis, hæreditatibus, et etiam cum omnibus
 “ aliis rebus quas habuerint, in qualicunque terra fuerint. Alfonso of
 “ Et hæc omnia supradicta teneantur et serventur per bonam Arragon
 “ fidem, et sine malo ingenio. Et rex Aldefonsus Arragoniæ included in
 “ the truce.

Benedict,
i. 143.

A.D. 1177. " sit in istis treugis, si ei placuerit. Et si forte non placuerit, Benedict, i. 143.
 " ei in illis esse, tamen treugæ ut supradictum est firmiter
 Signed. " inter nos reges teneantur. Facta carta inter Nararas et Lu-
 Aug. 25, " cronium. *Æra*,¹ anno M^oCC^oXIII^o, viii^o. kalendas Septembris."

Henry sum-
mons the
bishops and
barons to
consult at
London on
the subject
on Mar. 13.

Et cum dominus rex audisset istud chirographum, et nunciorum utriusque regis allegationes hinc inde audisset et intellexisset; præcepit eis coram episcopis, comitibus et baronibus regni sui, ut omni occasione remota, essent ad eum apud Londonias, Dominica proxima sequenti, recepturi ibidem iudicium suum.

Hugh Bigot
dies.

Dispute
between
his widow
and heir.

Eodem anno, ante Caput Jejunii, obiit comes Hugo Bigot.

Et Rogerus Bigot, ipsius hæres, et uxor ejus venerunt ad Benedict, i. 144.
 curiam apud Wyndessoures, contententes quis eorum regi plus offerret pro hæreditate comitis habenda. Ipse vero, quia primogenitus et hæres comitis erat, obtulit regi et multa et magna, pro hæreditate sua habenda in integrum, sicut pater suus eam tenuit, die qua fuit vivus et mortuus. Comitissa vero, noverca ipsius Rogeri Bigot, obtulit regi multa et magna, ut ipse concederet filio suo emptiones et perquisitiones ipsius comitis. Dicebat enim, quod comes Hugo Bigot divisit filio suo quem de ea genuit, omnes emptiones et perquisitiones suas. Et cum dominus rex utriusque petitiones audisset, præcepit eis Londonias venire, ut ibidem consilio comitum et baronum suorum eis secundum rectum et patriæ consuetudinem satisfaceret. Tunc misit rex servientes suos, et saisavit in manu sua omnes thesauros prædicti comitis.

March 13.
Council at
London on
the Spanish
award.

The bishops,
abbots, and
barons
assemble.

Instante autem prima die Dominica Quadragesimæ, quam statuerat prædictis nunciis regum Hispanorum, venit ipse rex Londonias, et ibidem ad eum venerunt, sicut mandaverat, Ricardus Cantuariensis archiepiscopus, et Gaufridus Eliensis, et Gilbertus Londoniensis, et Reginaldus Batoniensis, et Robertus Herefordensis, et Johannes Norewicensis, et Bartholomæus Exoniensis, et Rogerus Wygornensis, et Johannes Cices-trensis episcopi,² et de Wallia de Sancto David, de Sancto Asapho episcopi, et episcopus de Bangor.³ Præterea venit illuc Hugo Dunelmensis episcopus, et de Roucestria, et Christianus de Candede-case⁴ episcopi: Rogerus vero Eboracensis archiepiscopus venire non poterat, quia infirmitate detentus erat; neque Jocelinus Saresbiriensis, neque Cestrensis. Episcopatus Lin-

Benedict,
i. 145.

¹ *Æra*] *Erat*, M.; *Erat* anno Domini, C.

² *episcopi*] MS. M., following the Julius MS. of Benedict, repeats *episcopus* after each name.

³ *Bangor*] *Pangor*, M.

⁴ *Candede-case*] de Galweia Christianus episcopus Candidæ Casæ, M.

Benedict,
i. 145.

colniæ adhuc vacabat. Venerunt etiam illuc tot abbates, tot decani, tot archidiaconi, quot sub numero non cadebant. Venerunt etiam illuc comites et barones regni, quorum non est numerus. Et congregatis omnibus in regia apud Londonias, interfuerunt quatuor viri elegantes, quos fideles appellabant, quorum nomina hæc sunt; Johannes Tirasonensis¹ episcopus, et Petrus de Aresio, et Gunterus, et Petrus de Rinoso; qui missi erant ex parte utriusque regis, scilicet Castellæ et Navarrae, ad audiendum iudicium quod de eis fieret, et ad illud eis reportandum. Præterea erant illuc ex parte Aldefonsi regis Castellæ, episcopus Palentinae, comes Gumes, Lobdiez, comes Garsia, Petrus Petri, Gotteri Fernazit. Ex parte Sanctii regis Navarrae, episcopus Pampelunensis, Garsias Bermer, Sanctius Rimeri, Espainol de Taissonal, Petrus Rimeri, Acenar de Chalet. Hii omnes missi erant ad ostendendum jus quod domini eorum petebant, alter adversus alterum. Tunc quia comites et barones Angliæ minime intellexerant sermones illorum; præcepit eis rex ut scriberent hinc inde petitiones et allegationes et calumnias suas, et postea ei offerrent scriptum illud, ut saltem sic per expositionem suorum scire posset eorum petitiones et calumnias et allegationes; et dedit eis ad hoc perficiendum, triduanas inducias. Et post triduum, iterum convenerunt ibidem coram rege et coram episcopis et comitibus et baronibus regni sui.²

A.D. 1177.
March 13.

The names
of the
envoys.

Benedict,
i. 146.

Quibus scriptis hinc inde confectis, allegationibus, calumniis et petitionibus eorum propositis, adjudicaverunt restitutionem fieri Aldefonso regi Castellæ ab avunculo suo Sanctio rege Navarrae, scilicet de Logronio, et Navarret, et Attilena, et de Aptol, et de Agoseio, cum omnibus pertinentiis suis quæ pater suus die qua decessit, et ipse post aliquot annis, quiete possederat; sed avunculus suus rex Navarrae ea

The king demands the
allegations
in writing.

Benedict,
i. 151.

March 16.
Adjudication of the
award; each
party to
make restitution.

¹ *Tirasonensis*] Tarosonensis, M.

² *regni sui*] The Chronicle of Benedict proceeds to give a long statement of the case between the two kings as laid before Henry for arbitration. This is followed by the formal claim of the king of Castile, and after the historian has described the order of narration, the formal claim of the king of Navarre is given in full, together with the treaty of peace which forms part of his case against Castile. The king

proceeds to take the oaths of the envoys on behalf of their masters, and then consults his council. The Magdalene and Vitellius MSS. follow Benedict at full length, but the whole is omitted in MS. C., which here makes its first great and important departure from the earlier authorities. As it would be useless to reprint here the long statements found in Benedict and Hoveden, a reference may suffice; Ben. i. pp. 146-151; Hoveden, ii. pp. 121-128.

A.D. 1177. prædicto regi Castellæ, dum adhuc pupillus esset et orphanus, Benedict,
March 16. injuste abstulit. Et adjudicaverunt restitutionem fieri Sanctio, i. 151.
regi Navarræ, ab Aldefonso regi Castellæ, scilicet de Legin,
et de Portol, et de castello quod tenet Godin, quæ rex Castellæ
ei per guerram et injuste abstulerat.

Et postea dominus rex Angliæ tradidit eis scriptum suum
ad deferendum regibus suis de hoc judicio, cujus transcriptum
hoc est;

Epistola Henrici regis Angliæ regibus Hispaniæ.

Sentence of adjudica- tion.	“ Henricus Dei gratia rex Angliæ, dux Normanniæ et “ Aquitanniæ et comes Andegaviæ, carissimis amicis suis “ Aldefonso regi Castellæ et Sanctio regi Navarræ, salutem, Benedict, “ Sicut ex litterarum vestrarum tenore, et fidelium vestrorum i. 152.
The king rehearses the claims and counter- claims.	“ Johannis episcopi Tirasonensis, Petri de Areis, Gunteri, “ Petri de Rinoso, relatione, et nunciorum vestrorum episcopi “ Palentini, comitis Gumes, Lobdiez, comitis Garsia, ¹ Garsi “ Garsi, Petri Petri, Gotter Fernanz, episcopi Pampelunæ, “ Garsia Bermer, Sanctii Rimiri, Espainol de Taissonal, “ Petri Raimiri, Ascenarii ² de Chalet, assertionem cognovimus, “ placuit utrique vestrum querimonias inter vos habitas, super “ quibusdam castellis et terris cum earum terminis et per- “ tinentiis, judicio nostro terminari. Nos vero fidelibus et “ nunciis vestris ea qua decuit veneratione susceptis, pacem “ inter vos honori Dei et toti Christianitati plurimum profu- “ turam attendentes, Divinæ pietatis et communis utilitatis “ intuitu negotium hoc in nos suscepimus. Fidelibus itaque “ a vobis communiter electis, et procuratoribus et advocatis “ causarum vestrarum in præsentia nostra, et episcoporum, et “ comitum et baronum nostrorum constitutis, petitiones et “ allegationes utriusque partis diligenter audivimus et intel- “ leximus. Proponebant siquidem hii quibus causa Aldefonsi, “ regis Castellæ, commissæ fuerat, Sanctium regem Navarræ “ memorato regi Castellæ, dum adhuc pupillus esset et orpha- “ nus, castella et terras, scilicet Logronium, Navarret, Antlena, “ Aptol, Agosoio, cum omnibus terminis et pertinentiis suis, “ quæ pater suus die qua decessit, et ipse post aliquot annis “ quiete possederat, injuste abstulisse et violenter, unde et “ eorum sibi fieri restitutionem postulabant.
The claims of Alfonso of Castile.	

¹ comitis Garsia] Gomes Garsia, | ² Ascenarii] Acenarii, Bened.
Bened.

Benedict,
i. 152.

" Illi vero, quibus causa Sanctii regis Navarræ commissa fuerat, nihil eorum quæ ab aliis proposita fuerant contra-
" dicentes, asserebant, Aldefonsum præfatum regem Castellæ,
" Sanctio prænotato regi Navarræ castella, scilicet Legin,
" Portol, et castellum quod tenet Godin, per guerram et injuste
" abstulisse, et parte altera in nullo contradicente sibi, eorum
" sibi restitutionem fieri pari petebant instantia.

A.D. 1177.
March 16.
The claims
of Sancho of
Navarre.

Benedict,
i. 153.

" Præterea in scripto vestro continebatur communi, vos
" treugas inter vos usque in septennium fide interposita
" firmasse, et hoc ipsum nuncii vestri in jure palam sunt
" protestati. Habito igitur cum episcopis, comitibus et ba-
" ronibus nostris, cum deliberatione consilio, pacem inter vos
" ad fidem Christianorum propagandam et ad inimicorum
" Christi confusionem necessariam fore considerantes, plenam
" etiam tam ex scriptis vestris, quam nunciorum assertionibus
" fiduciam concipientes, quod in pace firmanda et conser-
" vanda consilio nostro et præcepto parebitis; ante judicii
" pronunciationem super præscriptis querelis et treugis, man-
" damus vobis per nuncios vestros et consulimus et præcipi-
" mus, et adhuc etiam præsentī scripto mandamus, ut pacem
" inter vos firmetis et in perpetuum fideliter observetis.
" Super querelis prætaxatis de castellis et terris cum om-
" nibus terminis et pertinentiis hinc inde violententer ablatis
" et injuste, cum nihil contra violentiam utrinque objec-
" tam a parte alterutra alteri responderetur, nec quicquam
" [quo] minus restitutiones quas petebant faciendæ essent alle-
" garetur, plenariam utrique supradictorum, quæ in jure petita
" erant fieri restitutionem adjudicavimus. Adjunximus etiam
" ex judicio, treugas præfatas inter vos, ut prædictum est,
" fide firmatas; sicut ex scripto vestro et nunciorum ves-
" trorum publica confessione in jure facta, nobis constitit;
" usque ad constitutum inter vos terminum inviolabiliter
" observandas.

The truce
for seven
years.

The de-
liberation of
the Court.

The king's
award.

" Volumus etiam præcipimusque pro bono pacis, ut rex Al-
" defonsus dilectus filius noster donet Sanctio regi Navarræ, Payment of
" avunculo suo, singulis annis usque ad decennium, tria millia 3,000 mara-
" Marabotinorum, ad tres terminos in anno, Burgis recipienda; vedis to be
" scilicet ad [finem]¹ quatuor primorum mensium post præ- made by
" dictam restitutionem utrinque factam, mille Marabotinorum; Alfonso to
" et ad finem quatuor mensium [proximo] sequentium, mille Sancho.
" Marabotinorum, [et ad finem quatuor mensium tertio se-
" quentium mille Marabotinorum]; ita ut singulis de decem
" annis sequentibus prædictam restitutionem, solvantur tria

¹ finem] om. C., M., Bened.

A.D. 1177. " millia Marabotinorum ad eosdem terminos, et in loco præ-Benedict,
March 16. " notato, Sanctio regi Navarræ. i. 153.

" Præterea nuncii utriusque vestrum juraverunt ante sen-
tentia pronunciationem, vos prædictum iudicium nostrum, Benedict,
" tam de restitutionibus quam de treugis firmiter observatu- i. 154.
ros; et nisi feceritis, quod corpora sua reddant in manum
" nostram et potestatem. Testibus hiis, Ricardo archiepiscopo
" Cantuariæ, Hugone Dunelmensi et aliis."¹

The names
of the wit-
nesses.

Peter,
bishop of
S. David's,
makes his
profession
of obedience
to the arch-
bishop of
Canterbury.

In eodem concilio Petrus episcopus de Sancto David Wal-
liæ, fecit professionem suam domino Ricardo Cantuariensi
archiepiscopo, et dedit illam scriptam in manu sua, et promi-
sit ei in verbo veritatis debitam et canonicam obedientiam,
coram Gaufrido Eliensi episcopo, et aliis episcopis,² et coram
Gileberto Londoniensi episcopo, qui eum in episcopum con-
secraverat apud Cantuariam anno præcedenti per mandatum
prædicti Cantuariensis archiepiscopi, quem dominus rex cum
filia sua miserat ad Sanctum Egidium, ut supradictum est.

Benedict,
i. 155.

The brother
of the earl
Ferrers is
murdered in
London.

In eodem³ concilio apud Londonias, frater comitis de Fer-
reris nocte et latenter infra Londonias interfectus est.

Quod cum regi fuisset nunciatum doluit vehementer, et jura-
vit quod gravem vindictam inde caperet de civibus Londonia-
rum. Mos enim erat tunc ibidem quod centum vel plures
de filiis et parentibus nobilium civitatis, ut dicebatur, noctur-

¹ *episcopo et aliis*] The names of the witnesses are given in full in MS. M. from the Julius MS. of Benedict:—" Gaufrido Eliensi episcopo, Rogero Wigornensi episcopo, Bartholomæo Exoniensi episcopo, Gileberto Londoniensi episcopo, Waltero Rofensi episcopo, Reginaldo Bathoniensi episcopo, Johanne Norwicensi episcopo, [Johanne Cicestrensi episcopo,—om. M.], Roberto Herefordensi episcopo, episcopo de Sancto David Walliæ, et Adam episcopo de Sancto Asaph, et episcopo de Pangor, et Christiano episcopo Candidæ Casæ de Galweia; et Gaufrido filio regis comite Britannia, et Willelmo comite Albemariæ, et Roberto comite Leycestria, Willelmo de Mandevilla comite de Essexæ, et Roberto comite Gloucestria, Willelmo de Arundel comite Suthsexæ, et comite Cestria, et comite de Ferreris. Et de baronibus Angliæ Ricardo de Lucy, Willelmo de Vescy, Odenello de Dunfranvilla, Roberto de Vallis, Rogero de Munbray, Roberto de Stutevilla, Philippo de Kima, Rogero Bigod, et aliis quampluribus tam clericis quam laicis de regno Angliæ." It is observable that all the copies of this document agree in calling the earl of Gloucester Robert instead of William, a point which seems to show that, as such an error could scarcely have occurred in an original document, all the existing versions were derived from the Julius MS. or from a common source with it.

² *et aliis episcopis*] MS. M. has : " episcopo, et Johanne Tyrasonensi et Reginaldo Bathoniensi episcopo." " episcopo, et Bartholomæo Exoniensi episcopo, et Rogero Wigornensi

³ *eadem*] vero, ins. Bened.

Benedict,
i. 155.

nas invasiones faciebant per domos divitum, et eas deprædabant. Et si quem de nocte errantem per vicos invenissent, statim omni omissa misericordia eum interficiebant; ita quod pauci audebant de nocte ambulare per civitatem propter metum illorum. Unde factum est in tertio anno præcedenti, quod filii et nepotes quorundam nobilium civium Londoniarum causa lucri de nocte congregati, invaserunt domum lapideam ejusdam divitis Londoniæ, et eam per cuneos ferreos quos habebant fregerunt; et per foramen illud quod fecerunt intraverunt. Sed paterfamilias illius domus de illorum adventu præmunitus, lorica se induit, et habuit secum plures nobiles et probos servientes loricatos, et sedens cum eis in angulo domatis, cum vidisset quod quidam latronum illorum, nomine Andreas Bucquinte, qui cæteros præibat cum face ardenti, ollam plenam carbonibus succensis protulisset, et cereos, quos in manu portabat, accendere festinasset, irruit in eum veloci impetu. Quod cum prædictus Andreas inspexisset, cultellum suum evaginavit, et patremfamilias percussit; sed vulnus in eum non infixit, quia lorica eum recepit. Et in eum ipse ocius evaginato gladio impetum fecit, et amputavit dicto Ricardo Andreæ Bucquinte¹ manum suam dexteram; et exclamavit voce magna, "Fures, Fures!" Quo audito omnes fugerunt præter illum qui manum amiserat, quem paterfamilias retinuit. Et mane facto tradidit eum Ricardo de Lucy justitiæ Angliæ; et ipse eum incarcerationavit. Et fur ille, promissis sibi vita et membris, indixit socios suos, de quibus plures capti erant, multi autem fugerunt. Inter cæteros vero qui capti fuerant, captus fuit quidam nobilissimus et ditissimus civium Londoniarum, qui cognominatus erat Johannes Senex. Qui cum per judicium aquæ se mundare non posset, obtulit domino regi quingentas marcas argenti pro vita habenda. Sed quia ipse per judicium aquæ perierat, noluit denarios illos recipere, sed præcepit ut judicium de eo fieret, et suspensus est.

A.D. 1177.

Disturbances in the streets of London at night.

Attempt at robbery in London.

Benedict,
i. 156.

The robber captured, and imprisoned, betrays his accomplices.

A rich citizen of London hanged for the robbery.

¹ *Ricardo Andreæ Bucquinte*] Here the Julius MS. of Benedict reads *Ricardo Bucquinte*; the Vitiellus MS. has *Andreæ*; Walter combines the readings. Andrew Buccuinte was a leading citizen in London in 1131: Rot. Mag. Pip. 31 Hen. I. Humfrey appears in the pipe roll of Hen. II. John Bucquinte was sheriff of London in the 19th of Hen. II.: Madox, Hist.

Exch. 249. It would seem not unlikely that the person here mentioned was Richard, son of Andrew, and not Andrew himself, who, if alive, must have been too old for such occupations. The *Johannes Senex* is not John Bucquinte, for he was living as late as the third year of Richard I.: Liber de Ant. Legg. p. 1.

A.D. 1177. Itaque finito concilio illo, dominus rex dedit nunciis præ- Benedict, i. 156, 157.
 March. dictorum regum Hispaniæ dona magna et varia, aurum, et
 The king sends back the Spanish envoys, argentum et vasa pretiosa; unicuique secundum quod ordo
 et dignitas poscebat. Et data eis licentia repatriandi, ipse rex
 inde recedens venit usque Marleberge, et inde misit in His-
 paniam quosdam de familiaribus suis, scilicet magistrum Jo-
 hannem Cumin, et Bertrannum de Verdun, et Robertum de
 Solobesburia, ad prænominatos reges Hispaniæ; cum litteris
 suis ut per eos responsum illorum sciret.

with a mes- Præterea ipse rex per eosdem nuncios suos mandavit regi
 sage to Fer- Ferrando, quod diu erat ex quo in mente et proposito habuit
 dinand, king desiderium magnum visitandi limina [Sancti] Jacobi causa pe-
 of Leon, that he intends to make a pilgrimage to Com-
 postella. postella. eundi et redeundi ei præberet; et ut inde litteras suas per
 præfatos nuncios ei mitteret.

Before Feb. 2, Johanna arrives at Palermo, and is received with an illumination. Eodem anno ante Purificationem Beatæ Mariæ, Johanna filia
 prædicti regis Angliæ, quæ missa fuerat maritanda Willelmo
 regi Siciliæ, Panormum venit, cum Egidio Ebroicensi episcopo,
 et aliis nunciis regis Angliæ patris sui qui eam conducebant;
 et cum ipsa et sui civitatem Panormi de nocte intrassent,
 tota civitas eis applausit, et tot et tanta accensa sunt lumi-
 naria, ut civitas penitus crederetur comburi; et stellarum radii
 præ fulgore tantorum luminum, nullatenus possent comparere.
 Ducta est ergo prædicta filia regis Angliæ super equum regium,
 vestibus regalibus insignita, in quoddam palatium, ut ibidem
 desponsationis et coronationis suæ diem gratius posset expec-

She is married to king William and crowned. tare. Paucis itaque elapsis diebus, prænominata regis Angliæ Benedict, i. 158.
 filia desponsata fuit regi Willelmo Siciliæ, et sollemniter coro-
 nata Panormi in capella regia coram Egidio Ebroicensi epi-
 scopo, et aliis regis Angliæ nunciis, quos cum ea miserat;
 et coram multis archiepiscopis, episcopis, comitibus et baro-
 nibus regni regis Siciliæ. Desponsata itaque et coronata fuit
 die Dominica ante ingressum Septuagesimæ, scilicet idus
 Februarii, et dotata honorifice de comitatu Sancti Angeli,
 et civitate Siponti,² et civitate Vestæ, et pluribus aliis tam
 castellis quam locis.

April 17, the king keeps Palm Sunday at Reading. Itaque appropinquante Dominica Paschæ Floridæ, rex Angliæ
 venit usque Redinges, et ibi eadem die festum suum tenuit.
 Et ibidem nunciatum est ei quod Philippus comes Flandriæ in
 Angliam venire paraverat, causa loquendi cum eo, et visitandi

¹ *Solobesburia*] Salobesbiria, Be-
 nedict; Salopesbiria, M.

² *Siponti*] Simpointi, C., M.

Benedict,
i. 158.

limina beati Thomæ Cantuariensis martyris; et quod idem A.D. 1177.
comes jam prope Wisandam venerat, ut inde in Angliam April 20,
transfretaret. Cumque hoc nunciatum regi esset, versus Can- the count of
tuariam iter arripuit. Et die Mercurii sequentis prædictus Flanders
comes Flandriæ in Angliam applicuit apud Dover, et eadem comes to
die Cantuariam venit. Quod cum rex intellexit, in cras- Canterbury,
tino summo mane diei Jovis absoluti venit Cantuariam ad where the
comitem. Et facta ibi peregrinatione sua, uterque, scilicet king meets
rex et comes, venerunt ad Dover, ubi naves comitis eum him on the
spectabant. Et rex dedit quingentas marcas ei¹ in auxilium morrow.
peregrinationis suæ perficiendæ. Et sic ipse comes, accepta The count
licentia a rege peregrinandi Jerosolimam, nocte sequenti post having
Tenebras mare intravit, et in crastino valde mane applicuit obtained
apud Witsand in Flandria. Et rex Angliæ eadem die moram licence of
fecerat apud Dover, quia erat dies Parasceus Domini. Et in pilgrimage,
crastino transtulit se rex usque Wy, et ibi Paschale festum cum returns.
comitibus et baronibus suis celebravit. Ricardus vero Cantua- April 24.
riensis archiepiscopus, quia hæc in sua diocesi fiebant, illuc The king,
venerat, et missam ibidem die Paschæ coram rege domino suo keeps Easter
celebravit. at Wye.

Benedict,
i. 159.

Finita itaque sollemnitate diei Paschæ, rex venit Londonias, The king
et inde iter suum arripuit in peregrinationem ad Sanctum visits S.
Edmundum regem et martyrem, ita quod illuc venit Dominica Edmund's,
clausi Paschæ: et inde venit in crastino usque Elyensem civi- May 1; and
tatem, in peregrinationem ad Sanctam Etheldredam virginem. Ely, May 2;
Et inde venit ipse ad Gadintonam, ubi multi Walenses ad eum and goes
confluebant, et ei fidelitatem juraverunt. thence to
Geddington.

Eodem tempore circa clausum Paschæ, Philippus comes About
Flandriæ, et cum eo multi de nobilioribus Franciæ, iter Jero- May 1, the
solimitanum arripuerunt. Similiter quidam de nobilioribus count of
Angliæ, scilicet comes Willelmus de Mandevilla, et Hugo de Flanders,
Lasey, et R. de Pirrou frater Templi, et alii nobiles regni; with Eng-
per quos rex Angliæ misit Jerosolimam quingentas marcas lish knights
argenti, ad sustentationem Jerosolimitanæ terræ. Et idem rex and the
misit illuc alias quingentas marcas per fratres Hospitalis ad king's sub-
sustentationem terræ præfatæ. sidy, starts
for Jeru-
salem.

Benedict,
i. 160.

Venit autem ad Gaytonam² per mandatum regis Rogerus May 2.
Eboracensis archiepiscopus, et Reginaldus Batoniensis episco- Council at
pus, et Johannes Norwychensis episcopus, et³ de Sancto Asaph Geddington.

¹ ei] argenti, Bened.

² Gaytonam] Gaingtonam, Bene-
dict; Gadintonam, M.

³ et] Adam episcopus, ins. Bene-
dict.

A.D. 1177. in Wallia, et comites et barones multi de regno ad tractandum de pace et stabilitate regni. Cumque illuc diu tractassent, transtulit se rex usque Windeshoures, et Rogerus Eboracensis archiepiscopus, et prænominati episcopi cum eo. Venerunt autem ibi ad eum omnes fere comites et barones et milites regni, parati equis et armis ad eundum quo rex præciperet. Cumque ibidem diu de pace et stabilitate regni tractassent, per consilium episcoporum, comitum et baronum suorum removit custodes castellorum Angliæ, et tradidit ea ad custodiendum militibus qui erant de privata familia sua; scilicet [Willelmo]¹ de Stutevilla, [castellum] de Rokesburc, quod Rogerus Eboracensis archiepiscopus custodivit: et Willelmo² de Stutevilla castellum Puellarum; et Willelmo de Nevilla castellum de Norham, quod Rogerus Cunieris custodivit; et præcepit quod castellum de Alvertona sterneretur, quod Dunelmensis episcopus tempore guerræ firmaverat. Tamen idem episcopus Dunelmensis, quia tempore guerræ male et fictè servierat regi, adveniente pace, dedit regi M. marcarum argenti, pro amore suo habendo, et ut castella sua starent; et ut rex daret Henrico de Puteaco, filio prædicti episcopi Dunelmensis, quandam villam quæ vocatur Wittona cum pertinentiis suis. Præterea dominus [rex] tradidit ibidem Rogero Eboracensi archiepiscopo castellum de Scardeburch in custodia, et Rogero Cunieres turrim de Dunelmo in custodia.

Hiis itaque dispositis, rex reddidit comiti Cestriæ omnia castella, terras et tenementa quæ eum de jure contingebant, citra mare et ultra. Et postea præcepit ei ut iret in Hiberniam ad subjiciendam eam sibi et Johanni filio suo, cui eam concesserat. Perquisierat enim ab Alexandro summo pontifice quod liceret ei filium suum quem vellet coronare et regem facere de Hibernia; et præcepit dicto comiti, ut debellaret reges et potentes Hiberniæ qui nollent ei subjectionem facere. Et misit in Hiberniam cum eo Willelmum filium Aldelmi senescallum suum, cui tradidit in custodia totam terram quæ fuit Ricardi comitis de Strigul. Et misit in Hiberniam cum eis Hugonem de Lasci, cui dedit in custodiam civitatem Dive-linæ, cum pertinentiis suis; (interim Vivianus presbyter cardinalis prædictus et apostolicæ sedis legatus, celebrato concilio suo apud Divelinam, applicuit in Angliam apud Cestriam;) et Robertum Poer marescallum, cui dedit in custodia civitatem Waterfordiæ cum tota circumjacente provincia. Et

Benedict,
i. 160.

Benedict,
i. 161.

He commits
Scarborough
to Roger,
archbishop
of York, and
Durham to
Roger
Conyers.

He restores
the estates
of the earl of
Chester, and
sends him to
Ireland, to
prepare the
way for his
son John,
and with
him William
Fitz-Al-
helm, Hugh
de Lasci,
and Robert
le Poer.

¹ Willelmo] Blank in the Julius
MS. of Benedict; om. M. C.

² Willelmo] Rogero in the Vitel-

lius MS. of Benedict; omitted in
the Julius MS.

Benedict,
i. 162.

multos misit cum eis tam milites quam servientes de regno Angliæ. A.D. 1177. May.

Hiis itaque peractis, rex inde discessit et venit Oxefordiam, ad loquendum cum regibus et potentioribus Walliæ, qui illuc convenerant ad ejus colloquium per mandatum ipsius: scilicet Resus filius Griffini rex Suthwalliæ, et David filius Owayni rex Nortwalliæ, et Catwallannus rex de Delwain, et Oywanus de Keviliau,¹ et Griffinus de Brunfelda, et Madacus filius Gervettone, et multi alii nobiliores Walliæ. The king holds a conference at Oxford with the princes of Wales;

Et ibidem Henricus rex Angliæ, filius imperatricis, dedit David regi Nortwalliæ, qui sororem suam in uxorem duxerat, terram de Hellesmara, et ipse juravit ibidem domino regi fidelitatem inde et ligantiam; et quod teneret pacem regno Angliæ. Et dictus rex dedit similiter Reso [regi] Sutwalliæ terram de Merenide, et ipse juravit inde fidelitatem et ligantiam et pacem observandam. and gives fiefs to the kings David and Rhys.

Benedict,
i. 163.

Dominus rex apud Oxefordiam, coram episcopis et principibus regni sui, constituit Johannem, filium suum minimum, regem Hiberniæ, et postea terras Hiberniæ familiaribus suis distribuit hoc modo, et fecit eos inde devenire homines suos et Johannis filii sui, et jurare sibi et dicto Johanni fidelitatem et ligantiam contra omnes homines, de terris Hiberniæ. Dedit dictus rex Angliæ, Hugoni de Laschi totam Midam cum pertinentiis pro servitio centum militum, tenendam de ipso et Johanne filio suo. Et cartam suam inde ei fecit. Deditque ibidem Roberto filio Stephani et Miloni de Coghham regnum de Corch, pro servitio sexaginta militum, tenendum de ipso et Johanne filio suo; excepta civitate de Corch cum uno cantredo,² quæ dominus rex sibi et hæredibus suis observavit. He makes his son John king of Ireland.

Dedit etiam ibidem Hereberto filio Hereberti, et Willelmo fratri comitis Reginaldi, et Jolano de la Pumerai, nepoti eorum, regnum de Lymeric pro servitio sexaginta militum, tenendum de ipso et Johanne filio suo; excepta civitate de Lymeric cum uno cantredo, quæ dominus rex retinuit in manu sua ad opus suum et hæredum suorum. He gives Meath to Hugh de Laschi; Cork to Robert Fitz-Stephen and Milo de Coghham;

Tradidit autem dominus rex Willelmo filio Aldelmi, dapifero suo, civitatem Wesefordiæ in custodia, cum omnibus pertinentiis suis. Et statuit hæc subscripta in posterum pertinentia ad servitium Wesefordiæ: Herkelou cum pertinentiis suis, ad servitium Wesefordiæ; Glascari³ cum pertinentiis suis, ad servitium ejusdem; terram Gilberti de Bisrohard ad servitium ejusdem; Fernregwinal cum pertinentiis ad servitium Limerick to Herbert Fitz-Herbert and others.

¹ *Keviliau*] Keliviau, C.

² *cantredo*] canthredo, M.

³ *Glascari*] Glascau, M. Glas-carrie, Bened.

A.D. 1177. ejusdem;¹ totam terram Hervei inter Weseforde et aquam de Benedict,
 May. Waterforde, ad servitium ejusdem; servitium Reymundi de i. 164.
 The dependen- Druua ad servitium ejusdem; servitium de Frodrenelan ad
 cies of Wexford. servitium ejusdem; servitium Uthmorthi de Leghin ad servi-
 tium ejusdem; tenementum Mathaloe cum pertinentiis suis,
 ad servitium ejusdem; Leys terra Gaufridi de Constantin cum
 pertinentiis suis, ad servitium ejusdem; tota terra Otuel, ad
 servitium ejusdem.

Waterford is Tradidit etiam ibidem rex Roberto le Poer in custodia
 committed to Robert le civitatem Waterfordiæ cum omnibus pertinentiis suis. Et
 Poer. statuit hæc subscripta in posterum pertinenda ad servitium
 Waterfordiæ. Tota terra quæ est inter Waterfordiam et
 aquam quæ est ultra Lismoram, ad servitium ejusdem; tota
 terra de Osereia cum pertinentiis suis, ad servitium ejus-
 dem.

Dublin and Tradidit etiam² ibidem rex Hugoni de Laschi civitatem
 its dependen- Divelinæ in custodia cum omnibus pertinentiis suis, et statuit
 cies to Hugh de hæc subscripta in posterum pertinenda ad servitium Dive-
 Laschi. linæ; tota terra de Offelana cum pertinentiis suis, ad ser-
 vitium ejusdem; tota terra de Offalia cum pertinentiis suis,
 ad servitium ejusdem, Kilderau cum pertinentiis suis, ad
 servitium ejusdem. Wykechelou cum pertinentiis suis, ad
 servitium ejusdem; servitium de Mida cum pertinentiis suis,
 ad servitium ejusdem; servitium quatuor militum quod Ro-
 bertus Poer debet de castello suo Dunavet, ad servitium
 ejusdem.

He makes Postquam autem rex apud Oxefordiam in prædicto modo Benedict,
 them swear terras Hiberniæ et earum servitia divisisset; fecit omnes qui- i. 165.
 homage, bus earundem custodias commiserat, homines suos et Johannes
 allegiance, filii sui devenire, et jurare ligantias eis et fidelitates de terris
 and fealty to himself and John. Hiberniæ.

May 22, Et Dominica sequenti, scilicet xi. kalendas Junii, venit ipse
 he visits usque abbatiam de Almesbiria.³ Et Ricardus Cantuariensis
 Amesbury, archiepiscopus, et Bartholomæus Exoniensis, et Johannes
 where the Nortwicensis episcopi,⁴ et Reginaldus Batoniensis, et Adam
 bishops de Sancto Asaph episcopi, et Wydo Bangornensis ecclesiæ
 meet him electus venerant illuc obviam regi, sicut eis rex mandaverat.
 and institute Cumque illuc venissent, eadem die Dominica, prædictus Can-
 the nuns from tuariensis archiepiscopus coram prænominatis episcopis, per
 Fontevraud. præceptum regis introduxit in abbatiam illam de Almesbiria

¹ ejusdem] Fermes cum pertinen-
 tiis ad servitium ejusdem, ins. Bene-
 dict; om. M.

² etiam] que, Bened., M.

³ Almesbiria] Malnesbiri, M.

⁴ episcopi] M., following the Ju-
 lius MS. of Benedict, gives *episcopus*
 after each name.

Benedict,
i. 165.

viginti quatuor sanctimoniales ordinis Fontis Ebraudi, pro quibus ipse in Pictaviam miserat ad Fontem Ebraudi; dominus enim rex abbatissam et sanctimoniales, quæ ibi prius erant, expulit per mandatum Alexandri summi pontificis, propter vitæ earum turpitudinem.

A.D. 1177.
May.

Præterea, eadem die ibidem, per consensum et voluntatem regis, prædictus archiepiscopus consecravit Wydonem prædictum electum in antistitem Pangornensis ecclesiæ; qui ante consecrationem suam promisit prædicto Cantuariensi archiepiscopo, et successoribus suis, canonicam obedientiam; et professionem suam scriptam ei tradidit coram prædictis episcopis, sibi in illo officio ministrantibus.

Consecra-
tion of Guy
to be bishop
of Bangor, at
Amesbury,
May 22.Benedict,
i. 166.

Dominica¹ proxima ante Ascensionem Domini rex concessit apud Wintoniam Benedicto, priori ecclesiæ Sanctæ Trinitatis Cantuariæ, abbatiam de Burgo. Et monachi de Burgo, qui illuc per mandatum regis venerant ad faciendam electionem, eum per voluntatem regis elegerunt. Et eadem die dominus rex concessit Ricardo, priori de Kirkeby, abbatiam de Wyteby. Et monachi de Wyteby, qui illuc per mandatum regis venerant ad faciendam electionem, eum per voluntatem regis elegerunt. Et Ricardus Cantuariensis archiepiscopus, qui electionibus illis interfuit, eas auctoritate sua confirmavit. Idem vero Ricardus Cantuariensis Willelmum de Watervilla abbatem de Burgo, ut supradictum est, deposuerat.

The king at
Winchester
gives the
abbey of
Peter-
borough to
Benedict;
and that of
Whitby to
Richard,
prior of
Kirkby.Benedict,
i. 167.

Ibidem vero² Vivianus supradictus, apostolicæ sedis legatus, ad curiam regis Angliæ venit; et in crastino Ascensionis Domini impetravit a domino rege litteras protectionis suæ et conductionis, in Scotiam ad perficiendam legationem suam, reversus est; et instante festo Sancti Petri ad Vincula, dictus Vivianus venit ad Castellum Puellarum, cum episcopis et viris ecclesiasticis de regno Scottiæ, ad celebrandum ibidem concilium de statutis ecclesiæ. In quo concilio suspendit ab officio episcopali Christianum episcopum Candidæ Casæ, quia ipse ad concilium illud venire noluit. Dicebat enim episcopatum suum pertinere ad legatiam Rogeri Eboracensis archiepiscopi, qui eum in episcopum consecraverat, secundum consuetudinem antiquam prædecessorum utriusque: et ipse Rogerus, Eboracensis archiepiscopus, constitutus erat legatus suæ provincie ab Alexandro summo pontifice; et juri suo vendicabat subjectionem episcopatus Candidæ Casæ, qui etiam nominatus est episcopatus Winternæ de Galweia. Celebrato autem concilio illo, dictus Vivianus Romam rediit per mandatum Alexandri summi pontificis, propter nimiam

Cardinal
Vivian, on
June 3, ob-
tains leave
from the
king to go
to Scotland;
and, towards
Aug. 1, holds
a council at
Edinburgh,
in which
Christian,
bishop of
Whithorn, is
suspended.Question
as to the
supremacy
over the
diocese of
Whithorn.August.
Departure
of Vivian.

¹ Dominica] Dominica autem sequenti, scilicet Dominica, Bened., M. | ² vero] autem, Bened., M.

A.D. 1177. cupiditatem suam, qua fere omnes primates ecclesiasticos suæ legationis depopulando oppressit. Benedict, i. 167.

June. Assembly of forces at Winchester, and of the fleet at Portsmouth and Southampton. Præterea comites omnes et barones et fere omnes milites regni, qui de rege aliquid in capite tenuerunt, Wintoniam venerunt, parati equis et armis per ejus mandatum ad audiendum ipsius præceptum. Fere enim omnes naves portuum maris Angliæ et Normanniæ, per mandatum ejus convenerant apud Portesmutam et Suthamptoniam, ad milites illos transfretandos in Normanniam cum ipso rege.

The escort of Johanna return from Sicily. Interim Henricus Bajocensis episcopus in Angliam applicuit, et cum eo Hugo de Bello Campo et Osbertus clericus de camera regis; et Gaufridus de la Charite, quos ipse rex cum filia sua miserat in Siciliam. Et ipsi interfuerunt coronationi et desponsationi prædictæ regis filiæ, quam, ut supra diximus, Willelmus rex Siciliæ in uxorem duxit.

The king dismisses his forces, to re-assemble on July 1; and sends an embassy to France, Cumque dominus rex causam adventus prædicti Bajocensis episcopi cognovisset, suorum fretus consilio, per commune edictum præcepit, in ipsa die Ascensionis Domini, ut omnes milites qui illuc per mandatum regis cum equis et armis venerant, ad propria redissent; et ut iterum venissent Wintoniam, in octavis Sancti Johannis Baptistæ, parati equis et armis, ad suum mandatum exsequendum. Et statim dominus rex misit inde in Normanniam Gaufridum Eliensem episcopum, et Henricum Bajocensem episcopum, et Waltherum de Constantiis Oxfordiæ archidiaconum, vicecancellarium suum; Benedict, i. 168.

to urge king Lewis to give up the portions settled on his daughters on their marriage to the king's sons, Et præcepit eis, ut associatis sibi Rotrodo Rotomagensi archiepiscopo, et Ricardo Wintoniensi episcopo, et aliis honestis personis tam clericis quam laicis de Normannia, Lodovicum regem Franciæ convenirent super pactis inter eos factis de maritagio quod idem rex conventionavit se daturum cum filiabus suis Henrico regi et Ricardo comiti Pictaviæ, filiis suis.

the Vexin and Bourges. Prædictus enim rex Franciæ conventionavit Henrico, juveni regi, filio regis Angliæ, se ei daturum cum filia sua, quam in uxorem duxerat, totam terram illam quæ vocatur Veogesin; scilicet tota terra quæ est inter Gisortium et Pontaisam. Præterea rex Franciæ prædictus conventionavit Ricardo comiti Pictaviæ, cum filia sua quam ipse in uxorem duxerat, civitatem Bituricensem cum omnibus pertinentiis suis. Et rex Angliæ mandavit regi Franciæ per prædictos nuncios sibi et filiis suis restitui prænominatum maritagium, quod ipse eis conventionaverat.

He orders queen Margaret to Præterea idem rex Angliæ¹ mandavit ei, ut omni occasione et dilatione remota, permitteret filiam suam, reginam Henrici Benedict, i. 169.

¹ Angliæ] Franciæ, C., here and below.

Benedict,
i. 169.

regis filii sui, redire in Normanniam. Ipsa enim prægnans ad regem Franciæ patrem suum abiit, domino rege Angliæ inconsulto, et sine ejus licentia.

A.D. 1177.
June.
return to
Normandy.

Præterea ibidem, scilicet apud Wintoniam, dominus rex quendam fratrem Templi nomine Rogerum, quem consilio episcoporum suorum et aliorum quorundam sapientum virorum regni sui elegerat, constituit domus suæ eleemosynarium. Et præcepit ut ipse clamores pauperum, qui in ipsius præsentia venire non poterant, benigne et efficaciter audiret, et ipsi regi præsentaret, ut sic ad finem debitum perducerentur. Et statuit ibidem rex quod prædictus eleemosynarius reciperet in denariis totam decimam cibariorum et potuum quæ expenderentur in domo ejus, et ut ipse decimam illam pauperibus erogaret.

He appoints
Roger, a
Templar,
to be his
almoner.

Venerunt autem nuncii sui ad regem, quos in Sicilia miserat cum Johanna filia sua maritanda regi Willelmo Siciliæ; et tradiderunt ei quoddam scriptum de dote quam Willelmus rex Siciliæ dedit Johannæ filiæ suæ, die qua eam desponsavit: cujus transcriptum hoc est;¹

He receives
the copy of
Johanna's
settlement.

"In nomine Dei æterni et Salvatoris nostri Jesu Christi. Amen. Rerum foedus et concordiam humanarum, inter cætera pacis bona, ligat fortius et astringit vinculum conjugale, quod et sacramenti altitudine venerandum, et ipsa suæ institutionis est singularitate præclarum, et sollemni ab initio mundi et temporis consuetudine celebratum. Cujus itaque virtus et forma, quia de Divina institutione traxit originem, nec de peccato induit maculam, nec de longævi serie temporis desuetudinis potuit sentire jacturam; quin etiam id honoris venerando accessit mysterio, ut maris et femine consensus in matrimonium, Christi et Ecclesiæ teneat sacramentum. Tanti ergo mysterii ratione simul et veneratione inducti, nos Willelmus Divina favente clementia rex Siciliæ, et ducatus Apuliæ, et principatus Capuæ, Johannam puellam regii excellentia sanguinis illustrissimam, filiam Henrici magnifici regis Anglorum, Divino nutu et felici auspicio sacri lege matrimonii et maritali nobis foedere copulamus, ut bonum conjugii castæ dilectionis fides exhibeat; unde nobis in posterum proles regia, Deo dante, succedat, quæ Divini gratiæ muneris virtutum simul et generis titulo, ad regni possit et debeat fastigium sublimari. Quia vero nostra dignum est celsitudine, ut tam nobile ac insigne conjugium decenti dodario debeat honorari, per hoc præsens

A.D. 1177.
February.
Grant of
dower by
king Wil-
liam of
Sicily to his
queen.

Benedict,
i. 170.

¹ est] "Hæc est carta Willelmi regis Siciliæ, quam fecit Johanna filiæ Henrici regis Angliæ de dote sua qua eam dotavit in die desponsationis suæ," ins. M. from Benedict.

A.D. 1177. " scriptum damus, et in dodarium concedimus præfatæ re- Benedict,
February. " ginæ carissimæ uxori nostræ, comitatum Montis Sancti i. 170.
William, " Angeli, sicut inferius annotatum est; videlicet in demanio
King of " civitatem Montis Sancti Angeli, civitatem Siponti, civitatem
Sicily, grants " Vestæ; cum omnibus justis tenementis et pertinentiis ear-
to his wife " rum. In servitio autem concedimus ei de tenementis co-
the county " mitis Goffridi, Alesine, Peschizam, Bicum, Caprile, Baranum
of Mount " et Sifilizum, et omnia alia quæ idem comes de honore
S. Angelo, " ejusdem comitatus Montis Sancti Angeli tenere dinoscitur.
with Sipon- " Concedimus etiam ei similiter in servitio Candelarium,
to, Viesti, " Sanctum Clericum, Castellum Paganum, Bersentium et
Lesina, Pes- " Cagnanum. Insuper concedimus ei ut sint de honore ipsius
chicci, Vico, " dodarii, monasterium Sancti Johannis de Lama, et monas-
Caprile, " terium Sanctæ Mariæ de Pulsano, cum omnibus pertinentiis¹
Varano, " quæ ipsa monasteria tenent de honore prædicti comitatus
Ceffalicchia, " Montis Sancti Angeli; ita quidem ut ipsa regina uxor nostra
Candelaro, " prædicta omnia semper recognoscat ab hæredibus nostris,
San Chirico, " nobis nostra ordinatione in regnum succedentibus, et de om-
Castello " nibus præscriptis tenementis servitium, prout exigit feodum
Pagano, " eorum, integre et illibate jam dictis hæredibus nostris fa-
Bersentium, " ciat, et maneat semper in eorum² fidelitate. Ad hujus Benedict,
Cagnano, S. " autem donationis et concessionis nostræ memoriam et inviola- i. 171.
John in " bile firmamentum, præsens privilegium per manus Alexandri
Lama, and " nostri notarii scribi, et bulla aurea nostro typario impressa
S. Mary in " roboratum, nostro sigillo jussimus decorari. In quo fami-
Pulsano. " liares nostri, et aliæ personæ nostro præcepto se scripserunt,
" anno, mense et indictione subscriptis: videlicet Ego Walte-
" rus Panormitanus archiepiscopus, et alii v. archiepiscopi,
" viii. episcopi, cum multis comitibus et justitiariis.³
" Ego Fredericus regiæ curiæ Justitiarius.

¹ *pertinentiis*] tenementis, Bened.

² *eorum*] illorum, M.

³ *Ego . . . justitiariis*] The names are given at length in M. " Ego
" Walterus Panormitanus archiepiscopus; Ego Alfano Capuanus archi-
" episcopus; Ego Ricardus Siracusanus archiepiscopus; Ego Bartholomæus
" Agrigentinus archiepiscopus; Ego Reginaldus Barenensis archiepiscopus;
" Ego Nicholaus primus Messanensis archiepiscopus; Ego Rufus Consen-
" tinus archiepiscopus: Ego Theobaldus episcopus, abbas regalis monas-
" terii Sanctæ Mariæ Novæ; Ego Robertus Cataniensis episcopus; Ego
" Wido Cephalensis episcopus; Ego Helias Trojanus electus; Ego Jus-
" tus Mizzarenensis episcopus; Ego Robertus Tricaricensis episcopus; Ego
" Petrus Galetanus episcopus; Ego Johannes Potentinus episcopus: Ego
" Robertus de Bizino; Ego Robertus Malconvenanz; Ego Alexander Gu-
" pille; Ego Mathæus domini regis vicecancellarius; Ego Robertus Caser-
" tanus comes; Ego Amphus comes Scrullacensis; Ego Jocelinus comes

Benedict,
i. 172.

“Data in urbe Panormi felici per manus Walteri venerabilis Panormitani archiepiscopi, et Mathæi regis vicecellarii, et Ricardi venerabilis Siracusani episcopi, domini regis familiarium; anno Incarnationis Dominicæ M^oC^oLXX^oVII^o., mense Februarii, decima indictione, regni vero domini nostri Willelmi, regis Siciliæ, ducatus Apuliæ et principatus Capuæ, anno undecimo, feliciter. Amen.”

A.D. 1177.
February.
Dower of queen Johanna.

Expletis itaque negotiis suis apud Wintoniam, dominus rex venit usque Merlebergam, et ibi dedit Philippo de Brusa totum regnum de Limeric, pro servitio sexaginta militum, tenendum de ipso et Johanne filio suo: et inde homagium suum eis fecit. Nam Herebertus et Willelmus, fratres Reginaldi comitis Cornubiæ, et Joelanus de Pumeria nepos eorum, regnum illud habere noluerunt; sed illud reddiderunt domino regi et Johanni filio suo liberum et quietum ab omni calumnia eorum; et pro eo quod dominus rex noluit reddere eis hæreditates suas quæ eos de jure contingebant. Et ideo maxime præfati milites regnum illud de Limeric habere noluerunt, quia nondum erat adquisitum nec subjectum regis dominio. Nam a regalibus occiso monoculo rege qui erat rex de Limeric; qui etiam, cum præfatus rex Angliæ in Hiberniam veniret ad subjiciendam eam sibi, devenit homo regis Angliæ de Limeric et de aliis tenementis suis Hiberniæ; successit ei in regno quidam nomine . . . , qui cum vidisset mala gentis suæ, et sævitias quas advenæ in eum et in alios Hibernenses exercebant, noluit fidelitatem aliquam cum eis neque concordiam inire. Similiter rex Corcensis a fidelitate quam domino regi Angliæ fecerat recessit, propter hiis similia.

After June 3. The king, at Marlborough, gives Limerick to Philip de Braiose.

Benedict,
i. 173.

Appropinquante itaque sollemnitate Pentecostes, dominus rex venit Londonias, et ibi concessit et dedit Salomoni priori de Hely abbatiam de Torney: et ejusdem monachi qui illuc venerant ad electionem suam faciendam, eum per voluntatem regis elegerunt, et ipse fidelitatem inde juravit domino regi.

Limerick and Cork were not yet conquered.

Adveniente vigilia Pentecostes, venit dominus rex usque Waltham; et eadem die Walterus Roffensis episcopus, missus ex parte Ricardi Cantuariensis archiepiscopi, et Gilbertus Londoniensis episcopus, et Johannes Norwicensis, et Hugo Dunelmensis episcopi¹ illuc ad regem venerunt. Et eadem die,

Towards Whitsuntide, the king gives the abbey of Thorney to Solomon, prior of Ely.

June 11, at Waltham, the bishops meet the king,

“Lert’; Ego Hugo comes Catazarii; Ego Ricardus Fundanus comes; Ego Walterus de Moac regii fortunati stolii admiratus; Ego Aldwinus de Candida, domini regis senescallus; Ego Berardus Gentilis, privatæ regiæ maisnedæ constabularius; Ego Ricardus sacri regii palatii logoteta; Ego Bamalus de Monteforti magister justitiarum; Ego Persicus regiæ curiæ magister justitiarum.”

¹ *episcopi*] MS. M. repeats *episcopus* after each name.

A.D. 1177. scilicet¹ in festo Sancti Barnabæ, præfati episcopi, per præcep- Benedict.
June 11. tum regis, et Alexandri summi pontificis mandatum, et Ricardi i. 173, 174.

and insti-
tute regular
canons into
the church
of the Holy
Cross.

The dean
and secular
canons are
otherwise
provided for.

Cantuariensis archiepiscopi consensum, introduxerunt in eccle-
siam Sanctæ Crucis de Waltham canonicos regulares quos ipse
rex elegerat de domibus canonicorum regularium regni sui: sci-
licet sex canonicos de abbacia Cirecestriæ, et sex de Oseneya,
et quatuor de Sancto Osio; et statim per consilium prænomi-
natorum præsulum rex constituit de eisdem canonicis unum
priorem, et alium celerarium, et tertium subpriorem, et quar-
tum sacristam; et alios ministros ejusdem domus prout ordo
eorum poscebat. Huic autem ordinationi interfuit Wido Rufus,
qui fuerat decanus ejusdem ecclesiæ de Waltham, cui etiam
dominus rex dedit, in excambium decanatus sui de Waltham,
quoddam manerium de dominio suo, cum pertinentiis suis;
et carta sua illud ei confirmavit in vita sua tenendum. In-
terfuere etiam fere omnes canonici sæculares ejusdem eccle-
siæ de Waltham, quibus dominus rex dedit excambium de
præbendis suis ad valentiam earum præbendarum. Et qui
excambium de præbendis suis recipere noluerunt, conces-
sit dominus rex coram dictis episcopis, ut præbendas suas
tenerent quamdiu vixerint; ita quod post eorum decessum,
præbendæ suæ redissent ad usus canonicorum suorum regu-
larium, quos ibi constituit; et promisit eis, quod ipse redditus
et possessiones eorum augmentaret, ita quod possent ibidem
esse numero quater viginti vel centum canonici ad minus in
conventu, præter officiales qui in exterioribus agendis curam
haberent.

The king
keeps Whit-
sunday at
London, and
then goes to
Woodstock.

Miraculous
revelation of
the relics of
S. Amphi-
balus.

Itaque expletis hiis supradictis apud Waltham, dominus rex Benedict,
in ipsa vigilia Pentecostes Londonias rediit unde recesserat. i. 175.
Et in crastino tenuit ibidem festum regale tanta sollemnitate
dignum. Quo peracto, dominus rex inde recedens iter suum
arripuit versus Wodestokam, ut ibidem adventum Gaufridi
Elyensis episcopi et magistri Walteri de Constantiis, quos in
Normanniam ad regem filium suum miserat, exspectaret.

Interim in ipsa hebdomada Pentecostes angelus Domini
apparuit in somnis cuidam viro nomine². . . , et dixit,
“ Hæc dicit Dominus Deus; volo ut corpora sanctorum, scilicet
“ corpus Sancti Amphibali, qui exstitit magister Sancti Albani
“ martyr, et eum a pagano errore ad Christianam veritatem
“ converterat, et corpus beati . . . martyr, qui cum missus
“ esset a perfidissimo rege ad beatum Albanum interficiendum,
“ noluit in eum manus mittere, sed de pagano errore ad
“ fidem Christi conversus, capitalem subiit sententiam, et
“ martyr Christi effectus coelos penetravit, transferantur de

¹ scilicet] tertio idus Junii, et, M. | ² nomine] cui nomen erat, M.

Benedict,
i. 175.

"loco ubi sepulta sunt ad ecclesiam Sancti Albani, et ibi
"condigno honore sepeliantur." Hæc cum angelus dixisset,
subjunct dicens illi, "Vade sine dilatione ad abbatem et con-
"ventum ecclesiæ Sancti Albani, et indica eis hanc visionem;¹
"et præcipe eis ut fodere faciant in loco dicto . . . ,
"et ibi invenientur corpora sanctorum." Et postquam hæc

A.D. 1177.
June.

Benedict,
i. 176.

dixisset ei angelus, continuo discessit. Vir autem ille vi-
sione angelica expergefactus, apud se diu meditabatur utrum
abbatem et conventum Sancti Albani, sicut angelus ei præ-
ceperat, verbis aggrederetur, annon. Cumque diu in hunc
modum animum suum affligeret, tandem ei placuit quod non
iret; et recubuit in grabato suo. Et ecce angelus Domini
secundo et tertio ei apparuit, eundem sermonem dicens, et,
minas addens nisi celerius iret, recessit. Talibus igitur minis
vir ille perterritus, ocius a suo cubili surrexit, et dictum ab-
batem et conventum adiit, et indicavit eis visionem illam ange-
licam et cœleste illud mandatum. Cujus dictis abbas et con-
ventus prædicti fidem exhibuerunt,² quia in annalibus suis,
ubi miracula et passio beati martyris Albani scribebantur,
nomina et passiones præfatorum martyrum Christi legebantur;
sed ignotum eis erat in quo loco eorum corpora sepelirentur.
Convocatis igitur comprovincialibus,³ præfatus abbas et homo
ille cui angelus apparuit, processerunt ad prædictum locum ubi
corpora martyrum sepulta erant; et præceperunt circumqua-
que fodere. Confluebant autem illuc muti, cæci et claudi,
causa recuperandæ sanitatis, et multi alii qui a diversis lan-
guoribus [detinebantur. Plures vero illorum a languoribus]
suis curabantur; nam muti sermonem, cæci visum, claudi
gressum receperunt. Illis itaque circumquaque fodientibus,
cum jam per octo dies incassum laborassent; ecce odor sua-
vissimus e tumulis martyrum prorumpens eos alibi fodi-
entes provocavit. Assiduus ergo orationibus insistentes, et
Omnipotentis Dei auxilium invocantes, ad locum unde odor
ille prorupit, ocius accesserunt, et ibi fodientes invenerunt
sarcophagos, in quibus præfatorum corpora sepeliebantur.
Corpora ergo tollentes, die Sabbati, crastino scilicet Sancti
Johannis Baptistæ Nativitatis, et septimo kalendas Julii, cum
hymnis et canticis ad ecclesiam Sancti Albani detulerunt; et
ea honorifice ibi recondiderunt.

The revela-
tion is an-
nounced to
the abbot
and convent
of S. Alban's.

Benedict,
i. 177.

Discovery of
the relics.

June 25.
They are
translated
to S. Alban's.

Eodem anno circa clausum Pentecosten, Margareta, quæ, ut
supradictum est, prægnans abiit ad regem Franciæ patrem

About
June 19.
Queen Mar-
garet has a

¹ *visionem*] visitationem, Bened.

² *exhibuerunt*] adhibuerunt, Bene-
dict.

³ *comprovincialibus*] a provincia-
libus, C., M.

A.D. 1177. suum, peperit filium, et vocatum est nomen ejus Willelmus; Benedict, i. 177.
 son, who dies three days after. qui infra triduum obiit Parisius ubi natus fuit; et quidam dicebant quod abortivus fuit.

June 19.
 Shower of blood in the Isle of Wight.

Interim, die Dominica clausi Pentecosten,¹ in festo Sanctorum Gervasii et Protasii martyrum, sanguineus imber cecidit in insula de With, fere per duas horas integras; ita quod linei panni, qui per sepes suspensi fuerant ad siccandum, sic rore illo sanguineo aspersi fuerant, ac si mersi essent in vase aliquo sanguine pleno.

The king at Woodstock having received the answer of his son Henry, calls a council for July 1 at Winchester.

Et dum hæc fierent, Gaufridus Elyensis episcopus, et magister Walterus de Constantiis archidiaconus Oxenfordiæ, quos rex Angliæ in Normanniam miserat ad regem filium suum, in Angliam redierunt. Et invento rege apud Wodestoke, indicaverunt ei responsum regis filii sui super mandatis suis. Quod cum ei in nullo placuisset, mandavit archiepiscopo Cantuariensi et episcopis regni, quod in octavis Sancti Johannis Baptistæ essent ad eum apud Wintoniam; quo venientes et etiam comites et barones et milites regni sui per summotionem suam, parati equis et armis secum transfretare in Normanniam. Venitque illuc ad eum per mandatum ipsius Willelmus rex Scottiæ.

Council at Winchester.

Benedict, i. 178.

They agree to wait the return of the ambassadors sent to king Lewis.

Precautions taken with reference to the castles of the bishop of Durham.

Congregatis itaque in urbe Wintoniæ omnibus, rex per consilium eorum transfretationem suam distulit, donec Henricus Bajocensis episcopus, et Ricardus Giffard, quos ad regem Franciæ miserat, ad eum redissent, vel nuncii eorum.

Tunc consilarii regis ei consuluerunt quod non redderentur² Hugoni Dunelmensi episcopo castella sua, scilicet castella³ de Dunelmo et de Norham,⁴ sed ut ea in manu sua retineret; et sic factum est. Et fecit eos quibus ea custodienda commiserat, jurare super sanctorum reliquias, quod si aliquid adversi, ut res humanæ sunt, de eo contingeret, redderent prædicta castella episcopo Dunelmensi per mandatum Ricardi de Luci, vel per mandatum Ricardi Wintoniensis episcopi, vel per mandatum Gaufridi Elyensis episcopi; et si quid adversi de episcopo Dunelmensi contingeret, redderent ea ecclesiæ Sancti Cuthberti Dunelmensis, ne jus ecclesiæ Dunelmensis minueretur. Juraverunt etiam custodes [prædictorum castellorum], quod ubicunque latrones, vel hujusmodi malefactores, in terra episcopi Dunelmensis comprehenderent, caperent et ad justitiam perducerent.

¹ *Pentecosten*] scilicet xiii^o. kalendaris Julii, et, M.

² *redderentur*] redderet, M., Benedict.

³ *castella*] M. repeats *castellum* before each name.

⁴ *Norham*] Norhampton, C.

Benedict,
i. 179.

¹ Eodem anno quidam Martinus monachus de abbazia Bodmeneye, in partibus Cornubiæ sitæ, post Epiphaniam Domini corpus Sancti Petrocii furtive asportavit, [et] id usque abbatiam Sancti Mevenni in partibus Minoris Britanniae sitam [detulit]. Quod cum Rogero priori ejusdem et aliquibus canonicis ibidem Deo servientibus innotuisset, dictus prior, consilio fratrum suorum, regem Henricum, filium imperatricis, adiit; qui ad eorum instantiam suum eis concessit auxilium, Roylando de Dinanno, justitiæ Britanniae, scribendo quod sine dilatione corpus illud faceret restitui. Qui mandatis dicti regis favens, dictam abbatiam cum manu armata et potenti adiit, et corpus illud reddi præcepit; quod cum abbas dicti loci et monachi reddere nollent, dictus justitiarius minas addidit, jurando se per vim extrahere nisi illud sibi redderetur. Quod cum dicti abbas et monachi iram regis incurrere noluerunt, dictum corpus Rogero priori reddiderunt, in festo Sanctorum

A.D. 1177.
In January, Martin, a canon of Bodmin, stole the body of S. Petroc, and carried it to S. Mevenni, in Brittany. The prior of Bodmin appeals to the king, who orders restitution to be made.

Roland of Dinan compels them to restore

¹ *Eodem anno*] The following paragraph is so much abridged that it is as well to give the original in full from MS. M. : “ Eodem anno quidam canonicus de abbazia de Bodmeneye, quæ in partibus Cornubiæ sita est, Martinus nomine, statim post Epiphaniam Domini furtive asportavit corpus Sancti Petrocii, et cum eo fugiens transfretavit, et illud secum detulit usque ad abbatiam Sancti Mevenni sitam in partibus Minoris Britanniae. Quod cum Rogero priori de Bodmeneie et canonicis ibidem Deo servientibus innotuisset, prædictus prior, per consilium fratrum suorum, domini regem Angliæ Henricum, filium Matildis imperatricis, adiit, ut per ipsius potentiam auxilium corpus Sancti Petrocii, quod per furtum amiserant, recuperassent. Ad instantiam autem illorum concessit eis præfatus rex auxilium suum, et mandavit per litteras suas Roilando de Dinanno, justitiæ Britanniae, quod sine dilatione faceret illud corpus reddi. Audito itaque mandato regis, prædictus Rollandus venit cum armata manu et potenti ad abbatiam Sancti Mevenni, et præcepit corpus illud reddi; quod cum abbas et monachi ejusdem loci reddere nollent, ipse minas addidit, jurans se per vim, nisi celerius redderetur, extrahere velle illud. Quod ipsi audientes noluerunt iram præfati regis Angliæ incurrere; sed beatum corpus illud reddiderunt prænominato Rogero prior Botmeneiæ, die Dominica clausi Pentecosten, festo scilicet Sanctorum Gervasii et Prothasii martyrum, scilicet xiii^o. kalendas Julii. Reditumque est ei corpus illud sanctum cum omni integritate et sine aliqua diminutione ab abbate et monachis ecclesiæ Sancti Mevenni, jurantibus super reliquias ejusdem ecclesiæ, quod de corpore illo nihil retinerent, sed idem corpus non alteratum redderent. Quod cum factum fuisset, prænominatus prior Bothmeneiæ, cum gaudio in Angliam rediens, corpus beati Petrocii in theca eburnea reconditum, usque civitatem Wintoniæ detulit; et cum in conspectu regis allatum fuisset, rex viso eo et adorato, permisit prædictum priorem in pace cum sancto suo ad abbatiam Bothmeneiæ redire.”

A.D. 1177. Gervasii et Protasii martyrum, sine aliqua diminutione, quia Benedict,
i. 179, 180.
dicti abbas et monachi juraverunt dictum corpus integra-
liter eis reddere; et sic factum est.

The body of
S. Petroe is
brought to
Winchester
on the way to
Bodmin.

July 1.
R. Male-
branche
made abbot
of Burton.

July 9.
The king
comes to
Stokes, near
Portsmouth.

July 10.
He goes to
Stanstead.

July 12.
He hears
that card-
inal Peter is
sent to lay
his whole
dominions
under inter-
dict, to en-
force the
marriage of
Richard.

The arch-
bishop and
bishops
appeal to
the pope
against the
legate.

Post quod dictus prior dictum corpus, in theca eburnea reconditum, usque Wintoniam detulit; quo a rege adorato, permisit dictum priorem in pace abbatiam suam redire.

Dominus rex ¹ apud Wintoniam, dedit R. Malebranche, priori de Mauvernia, abbatiam de Burtona super Trentham; et monachi, qui illuc venerant ad electionem suam faciendam, eum per voluntatem regis et assensum elegerunt.

Tunc peractis negotiis suis apud Wintoniam, rex iter suum versus mare ad transfretandum in Normanniam arripuit; et venit ad Stokes juxta Portesmutam, ubi naves suæ erant, ² septimo idus Julii. Et ³ in crastino transtulit se usque Stanstede, ⁴ ibi moram facturum donec audiret rumores de Francia, vel donec haberet prosperum ventum ad transfretandum. Tertia vero feria sequenti, ⁵ dum ibidem moram faceret, venit ad eum Johannes de Rainevilla, frater Templi, missus ex parte Ricardi Giffard et Roberti Pikenot et Roberti filii Bernardi, nunciorum suorum quos in Franciam miserat; et indicavit ei ex parte eorum, quod Petrus qui electus erat Meldensis ecclesiæ, nunc vero cardinalis, et ab apostolica sede missus legatus in Franciam, in mandatis a summo pontifice Alexandro acceperat, quod tota terra ejus citra mare et ultra, anathemati subderetur, nisi permetteret quod Ricardus filius ejus, comes Pictaviæ, sibi in uxorem acciperet Aelais filiam regis Franciæ, quam ipse jamdiu, et ultra quam inter eos convenerat, in custodia sua habuit [ad opus] prædicti Ricardi. Quod cum rex Angliæ audisset, consuluit episcopos suos qui aderant, scilicet Ricardum Cantuariensem archiepiscopum, et Gaufridum Elyensem, et Bartholomæum Exoniensem, et Johannem Cicestrensem episcopos, et alios sapientes regni sui qui tunc aderant, [quid super hac re sibi esset agendum. Tandem placuit eis ut archiepiscopus et episcopi qui aderant, ⁶] appellationem facerent contra prædictum cardinalem ad Alexandrum summum pontificem de suspecto gravamine; et ita fecerunt; et posuerunt ipsum regem, se ipsos et totum regnum Angliæ in protectione domini papæ, et ad eum appel-

Benedict,
i. 181.

¹ *Dominus rex*] Ibidem vero scilicet, præf. M., Bened.

² *erant*] feria septima, ins. M., Benedict.

³ *Et*] quia ventus erat ei contrarius, ins. M., Bened.

⁴ *Stanstede*] Sanstede, M.

⁵ *sequenti*] scilicet quarto idus Julii, ins. M., Bened.

⁶ *quid . . . aderant*] om. C.

Benedict,
i. 181.

laverunt. Tunc rex [misit] nuncium suum ad Rogerum Eboracensem archiepiscopum, et significans ei rumores quos audierat, mandavit ei ut appellationem faceret in sua diocesi ad Romanum pontificem super eodem casu, sicut archiepiscopus Cantuariensis fecerat in sua diocesi.

A.D. 1177.
July 12.

Benedict,
i. 182.

Eadem vero die, scilicet quarto idus Julii,¹ feria tertia, rex ibidem reddidit Bartholomæo Exoniensi episcopo cappellariam de Boseam, et eum inde capellanum suum fecit, quam idem rex prius abstulerat ecclesiæ Exoniensi, et dederat Arnulpho Lexoviensi episcopo. Conquerente namque præfato Exoniensi episcopo de injuria sibi et ecclesiæ suæ illata, et super hoc protrahente in causam per mandatum summi pontificis jam dictum Lexoviensem episcopum, tandem cum Lexoviensis episcopus animadverteret, se injuste et contra animi sui conscientiam jam diu tenuisse præfatam capellariam de Boseam,² mandavit prænominato Exoniensi episcopo per litteras suas patentes, quod si ipse obtinere posset gratiam regis, ille juri suo, quod sibi in dicta capellaria vendicabat, cederet. Quod cum regi innotuisset, et ipse litteras illas patentes vidisset; statim, ut supradictum est, reddidit Exoniensi episcopo capellariam illam de Boseham, et per litteras suas patentes eam ei confirmavit coram dicto Cantuariensi archiepiscopo, et Eliensi³ et Cicestrensi episcopis.⁴

The king restores the royal chaplaincy of Bosham to the bishop of Exeter,

which had been held by Arnulf, bishop of Lisieux.

Ibidem vero concessit rex et dedit Judæis terræ⁵ Angliæ, licentiam⁶ habendi cimiterium in unaquaque civitate Angliæ, extra clausum civitatis, ubi possent rationabiliter et in loco convenienti emere, ad sepeliendum ibi mortuos suos. Nam prius non habebant cimiterium in Anglia nisi apud Londonias, quo cum⁷ aliquis Judæus fuisset mortuus,⁸ corpus ejus illuc⁹ ad sepeliendum deferebatur.

He allows the Jews to have cemeteries in every city outside the walls.

Facta itaque mora octo dierum apud Stanstede, circa maritima, rex, gravescente cicatrice tibie suæ, in ea parte qua læsus fuerat tempore guerræ ex percussione equi cujusdam fratris Templi, per consilium suorum transtulit se usque Wintoniam, ut ibi gratius expectasset aeris serenitatem, et ventum itineri suo prosperum.

The king returns to Winchester to be healed of his wound. July 17.

Benedict,
i. 183.

Interim appropinquante die¹⁰ Sancti Jacobi,¹¹ Alexander sum-

Towards July 25, the

¹ *Julii*] feria tertia, ins. M.

² *Boseam*] Boseham, M., Bened.

³ *Eliensi*] et Gaufrido Elyensi episcopo, M., Bened.

⁴ *episcopis*] episcopo, M., Bened.

⁵ *terræ*] regni sui, M., Bened.

⁶ *licentiam*] et licentiam eis dedit, M., Bened.

⁷ *quo cum*] Et ubicunque, M., Bened.

⁸ *aliquis Judæus fuisset mortuus*] aliquis eorum mortuus esset in Anglia, M., Bened.

⁹ *illuc*] ibi, M., Bened.

¹⁰ *die*] festo, M., Bened.

¹¹ *Jacobi*] apostoli, add. M.

A.D. 1177. mus pontifex Venetiam venit cum cardinalibus suis, et cum Benedict,
i. 183.
 pope goes to
 Venice, and
 the emperor
 meets him,
 to close the
 schism.
 multis¹ prælatis, tam archiepiscopis quam episcopis. Et Fredericus Romanorum imperator venit illuc obviam ei cum archiepiscopis et episcopis et principibus Teutonici regni, ad faciendam pacem inter ipsum et summum pontificem, ut deleto schismate, quod jam fere decem et octo annis duraverat, pax in ecclesia Dei fieret.

Supporters
 of the pope.

Cui paci interfuerunt² ex parte summi pontificis,
 Emballus, episcopus Hostiensis cardinalis.
 Willelmus de Pavia episcopus Portuensis, cardinalis.
 Walterus episcopus Albanensis, cardinalis, et alii cardinales xiii., et v. archiepiscopi.

Ex parte regis Siciliae, et comitis,³ Rogerus de Andria; Benedict,
i. 184.
 Episcopus de Claro Monte.

Abbas Bonævallis.⁴

Frater Terri de Cartusia, et multi⁵ tam ecclesiastici quam sæculares principes.

Supporters
 of the emperor.

Cum imperatore erant,

Archiepiscopus Madeburgenensis.

Philippus, archiepiscopus Coloniensis, et iii. alii archiepiscopi, et multi alii.⁶

¹ multis] sanctæ matris ecclesiæ, ins. M., Bened.

² Cui paci interfuerunt] M., following the Julius MS. of Benedict, proceeds, "Hæc sunt autem nomina virorum qui ex parte summi pontificis paci huic interfuerunt. Emballus episcopus Hostiensis cardinalis. Willelmus de Pavia episcopus Portuensis cardinalis. Walterus episcopus Albanensis cardinalis. Conradus episcopus Saviæ cardinalis. Manfredus episcopus Palestinus cardinalis. Johannes Neapolitanus presbyter cardinalis. Teodinus presbyter cardinalis. Petrus de Bona presbyter cardinalis. Bosus presbyter cardinalis. Herembrandus presbyter cardinalis. Jacinctus diaconus cardinalis. Herdizun diaconus cardinalis. Cwichecapel diaconus cardinalis. Leborandus diaconus cardinalis. Hugo Bononiæ diaconus cardinalis. Hugozun diaconus cardinalis. Rainerius diaconus cardinalis. Archiepiscopus de Viena. Archiepiscopus Bituricensis. Archiepiscopus de Melan. Archiepiscopus de Ravenna. Archiepiscopus de Salerna."

³ comitis] comes M., Bened.

⁵ multi] alii, ins. M., Bened.

⁴ Bonævallis] Benewallis, Bened.

⁶ Cum imperatore . . . multi alii] "Et hæc sunt nomina illorum qui erant cum imperatore; archiepiscopus Maburgenensis. Philippus archiepiscopus Coloniensis. Cristianus archiepiscopus Mogontinus. Archiepiscopus de Belsenzun. Archiepiscopus de Trevis. Electus de Warmaise. Prothonotarius imperatoris. Comes Henricus de Disce. Marchio Albertus, et multi alii." M., Bened.

Benedict,
i. 185.

Quibus in urbe Venetiæ congregatis, in vigilia Sancti Jacobi,¹ præfatus imperator, sicut prius tractatum fuerat et dispositum, venit ad ecclesiam beati Nicholai, quæ per unum milliare a Venetiis distat: et ibi tam ipse quam archiepiscopi, et episcopi et alii principes Teutonici regni, abrenunciantes schismati, per episcopos et cardinales quos dominus papa ad eos absolvendos miserat, absolutionis beneficium meruerunt; et deinde Venetias venerunt, et ibi ante ecclesiam beati Marci, prædictus imperator domino papæ sicut summo pontifici omnem obedientiam et reverentiam humiliter exhibuit. Et recepto ab eo osculo pacis, eum devote dextravit, et cum magna devotione usque ad altare in ecclesiam introduxit. Sequenti vero die, in festo Sancti Jacobi,² præfatus imperator venit obviam domino papæ extra ecclesiam Sancti Marci, et dextro latere ejus devote suscepto, eum in ecclesiam introduxit. Et peractis missarum sollempniis, eum usque ad ipsius ecclesiæ portam dextravit. Et cum dominus papa palefridum suum ascenderet, imperator prædictus tenuit ei stapham:³ et omnem honorem et reverentiam exhibuit eidem quam prædecessores sui prædecessoribus suis exhibere consueverunt.

In hoc vero concilio, Johannes abbas de Struma, qui et vocatus fuerat papa Calixtus; qui etiam tertius et ultimus schismatis hujus antipapa exstiterat; degradatus est, et ab ipso imperatore et ab omnibus principibus ecclesiasticis et sæcularibus Teutonici regni abrenunciatus est. Similiter omnes archiepiscopi, episcopi et abbates dicti regni, qui ab eo vel ab aliis antipapis prædecessoribus suis, scilicet ab Octoviano, qui et papa Victor vocabatur, vel a Wydone de Crema, qui et vocabatur papa Paschalis, ordinati fuerant, degradati sunt. Similiter altaria ab eis dedicata subversa sunt.

In hoc autem concilio, Conredus, frater consobrinus prædicti imperatoris, recepit a manu Alexandri summi pontificis archiepiscopatum Salzeburgæ.⁴ Et annuente præfato imperatore, dominus papa concessit eidem Conredo legatiam totius Teutonici regni quamdiu vixerit. Iste vero Conredus, cum electus esset ad archiepiscopatum Maguntinum tempore schismatis, noluit ab Octoviano antipapa consecrari; sed mallens inter catholicos pro Christi Nomine degere,⁵ quam inter schis-

A.D. 1177.
July 24.

The emperor at the church of S. Nicholas renounces the schism, and receives absolution.

He comes to S. Mark's, and meets the pope with great respect.

July 25.
The emperor conducts the pope to mass at S. Mark's, and holds his stirrup.

The antipope Calixtus degraded.

Persons ordained by the antipopes degraded.

Conrad of Wittelsbach, who had been elected archbishop of Mentz during the schism,

Benedict,
i. 186.

¹ Quibus . . . Jacobi] "Congregatis itaque illis in urbe Venetiæ, nono vero kalendas Augusti, scilicet vigilia beati Jacobi apostoli," M. Bened.

² Jacobi] "quod feria secunda

"evenit, scilicet octavo kalendas Augusti." M., Bened.

³ stapham] staffam, Bened.

⁴ Salzeburgæ] Saueburgæ, Bened.

⁵ degere] egere, Bened.

A.D. 1177.
July 25.
is made
archbishop
of Salzburg
and legate
for life.

Christian,
archbishop
of Mentz,
burns the
pall which
he had re-
ceived from
the anti-
pope, and
receives a
new one
from pope
Alexander.

August 17,
king Henry
II. embarks
at Ports-
mouth, and
on the 18th
lands at
Caplevic.

Sept. 11,
the two
Henries are
at Rouen,
and meet
cardinal
Peter, who
threatens an
interdict.

máticos divitiis et transitoriis abundare, electioni suæ abre-
nunciavit, et venit in partes Galliarum usque Senonensem
civitatem; et invento ibi Alexandro summo pontifice, qui ea
tempestate citra¹ montes illuc pervenerat ad celebrandum con-
cilium, pro amore Dei et pace ecclesiæ se ipsum sponte de-
posuit: et a præfato papa catholico honorifice susceptus, inter
episcopos cardinales connumeratus est, et in ipso concilio fac-
tus fuit episcopus cardinalis de episcopatu Savinæ.

Et Christianus cancellarius imperatoris successit præfato
Conrado in archipræsulatum Maguntinum, et pallium suscepit
a Wydone de Crema; quod quia ab eo acceperat, facta pace
inter dominum papam et imperatorem, propriis manibus suis
combussit Venetiæ in Rivo Alto, in [palatio]² patriarchæ,
coram præfato papa Alexandro et cardinalibus suis, et coram
archiepiscopis et episcopis et aliis viris ecclesiasticis et prin-
cipibus Teutonici regni qui paci aderant: et postea absolvit
eum dominus papa, et pallium ei dedit. Et sic facta pace
Alexander papa remansit, qui pacem ecclesiæ statim subjectis
sibi et ecclesiæ Romanæ regibus et principibus et viris eccle-
siasticis litteratorie significavit.³

Interea appropinquante festo Assumptionis beatæ Mariæ, rex,
qui moram fecerat apud Wintoniam, ad mare se transtulit, et
tertia die sequenti,⁴ sero, naves ascendit apud Portesmuthe.
Et in crastino⁵ applicuit in Normanniam apud Capelwyc, et
fere omnes comites, barones et milites Angliæ secuti sunt
eum in Normanniam. Et cum applicuisset, misit Galfridum
filium suum in Britanniam ad debellandum inimicos suos Bri-
tanniæ. Et paulo post,⁶ venit ipse rex Rotomagum, et rex
filius suus cum eo. Et Petrus tituli Sancti Grisogoni presby-
ter cardinalis, apostolicæ sedis legatus, venit illuc obviam eis,
volens totam [terram] regis cismarinam et transmarinam, de
mandato Alexandri summi pontificis, sub interdicto ponere, nisi
Ricardus comes Pictaviæ, filius ejus, filiam regis Franciæ,
nomine Aelais, sibi in uxorem copulasset. Cumque rex tot et
tanta pericula sibi et regno suo imminere sensisset, inducias
a præfato cardinali quæsivit, donec locutus esset cum rege

Benedict,
i. 186.

Benedict,
i. 187.

Benedict,
i. 190.

¹ *citra*] circa, C., M.

² *palatio*] om. C., M.

³ *litteratorie significavit*] M., following Benedict, has "in his verbis sig-
nificavit. Significavit autem sic Ricardo Cantuariensi archiepiscopo et
"suffraganeis suis." Then follow the letters to Richard, archbishop of Can-
terbury, and Roger, archbishop of York, given in Benedict i. 187-190, and
in Hoveden, ii. 140-143, which are omitted in C., and not here reprinted.

⁴ *sequenti*] scilicet xvi^o. kalendas Septembris, M.

⁵ *crastino*] scilicet xv^o. kalendas Septembris, feria quinta, M.

⁶ *post*] scilicet iii^o. kalendas Septembris, M.

Benedict,
i. 190.

Benedict,
i. 191.

Franciæ, patre puellæ. Quibus tandem impetratis ab eo, et nunciis suis ad regem Franciæ missis, colloquium de paco et concordia cum eo cepit inter Yverei et . . . , in festo Sancti Mathæi apostoli. Venit autem ibidem, scilicet Rotomagum, ad regem, Walerannus de Yverei, et reddidit ei castellum et turrin de Yverei, ita quod ipse Walerannus remaneret inde custos ad opus regis, et dedit inde regi filium suum in obsidem. Adveniente igitur festo Sancti Mathæi apostoli,¹ præfati reges ad terminum et locum colloqui prænotinatum venerunt, cum principibus et majoribus regni sui, in quo colloquio rex Angliæ concessit regi Franciæ, quod Ricardus comes Pictaviæ, filius ejus, filiam ipsius in conjugem duceret; et postea hanc pacem et concordiam subscriptam fide et sacramentis et scripto utriusque sigillo confirmatam hinc inde fecerunt:²

A.D. 1177.
September.
The king
fixes a conference with
king Lewis,
for Sept. 21.

Yvry sur-
rendered to
the king.

Conference
on Sept. 21;
Richard is
to marry
Aelais, and
peace is
made.

Pax et concordia inter regem Franciæ et regem Angliæ facta.

“Sciant omnes tam præsentis quam futuri, quod ego
“Lodowicus Dei gratia rex Francorum, et ego Henricus
“eadem gratia rex Anglorum, volumus ad omnium tam præ-
“sentium quam futurorum notitiam pervenire, nos, Deo inspi-
“rante, promisisse et jurasse, quod simul ibimus in servitium
“Christianitatis, et crucem suscipiemus ituri Jerosolimam,
“sicut in scripto de susceptione crucis inter nos facto con-
“tinetur. Volumus etiam quod omnes sciant quod sic sumus
“et amodo volumus esse amici; quod uterque nostrum alteri
“conservabit vitam et membra, et terrenum honorem suum,
“contra omnes homines, pro posse suo. Et si quæcunque
“persona alterutri nostrum malum facere præsumperit, ego
“Henricus juvabo Lodowicum regem Franciæ, dominum meum,
“contra omnes homines pro posse meo. Et ego Lodowicus
“juvabo Henricum regem Angliæ contra omnes homines pro
“posse meo, sicut hominem et fidelem meum; salva fide
“quam debemus hominibus nostris, quamdiu ipsi fidem nobis
“servabunt. Et neuter nostrum amodo retinebit inimicum
“alterius in terra sua ex quo requisitus inde fuerit. Et
“ut inter nos amodo tollatur omnis discordiæ materia, con-
“cessimus ad invicem, quod de terris et possessionibus et
“aliis rebus, quas quisque nostrum modo possidet, alter ad-
“versus alterum inde nihil amodo petet, excepto eo de
“Alvernia, unde contentio inter nos est; et excepto feodo de
“Castro Raulphi, et exceptis minutis feodis, et divisis terra-

Peace of
Yvry.

The kings
agree to go
on crusade,
to be friends
henceforth
and allies.

Benedict,
i. 192.

The dis-
putes about
Auvergne,
Château-
roux, and
Berry are
reserved for
arbitration.

¹ *apostoli*] scilicet undecimo kalendas Octobris, ins. M., Bened.

² *hinc inde fecerunt*] fecerunt inter se, M., Bened.

A.D. 1177. " rum nostrarum de Berria, si homines nostri aliquid inde Benedict,
i. 192.
Sept. 21. " [inter]ceperint inter se vel adversus alterum nostrum. Si
The arbiters " autem super hiis quæ superius excepta sunt, per nosmet
on Lewis's " ipsos convenire non poterimus; ego Lodowicus elegi tres
side: three " episcopos¹ et tres barones fratres meos;² et ego Henricus
bishops, and " rex Angliæ elegi tres episcopos³ et tres barones⁴ ex parte
three " mea: qui inquisita diligenter hinc et inde veritate, tam
barons. " per seipsos quam per juramenta [hominum]⁵ terrarum illa-
The arbiters " rum, prædicti episcopi in verbo veritatis asseverabunt, et
on Henry's " laici jurabunt, quod quæcunque cognoverint de jure cujus-
side: three " que nostrum esse, hoc inter nos dicent, et nos eorum dicto
bishops, and " bona fide stabimus. Si vero omnes illi episcopi quos ego
three " Lodowicus elegi interesse non poterunt, nihilominus stabimus
barons. " dicto illorum duorum qui intererunt. Et si omnes barones
" ex parte mea nominati non interfuerint, pro eo non remane-
" bit quin stemus dicto illorum duorum qui interfuerint: et
" similiter erit de illis quos ego Henricus elegi, tam de epi-
" scopis quam de baronibus. Juravimus etiam quod nullum
" malum faciemus eis propter hoc quod veritatem inde dixe-
" rint. Et si forte, quod Deus avertat, inter nos de terris
" nostris aliqua querela amodo oriatur, per eosdem bona
" fide et sine malo ingenio sine dilatione terminetur. Si
" aliqua prædictarum personarum interim mortua fuerit, altera
" loco ipsius substituatur. Si vero alteruter nostrum ante
" susceptionem crucis iter peregrinationis arripere voluerit;
" alter qui remanebit terram illius qui in peregrinatione
" crit, et homines, sicut sua propria et dominica fideliter cus-
" todiet et manutenebit. Postquam vero, Deo volente, crucem Benedict,
i. 193.
Each of the " susceperimus, homines nostros qui nobiscum ibunt faciemus
kings is to " jurare, quod si alteruter nostrum in via decesserit, quod
protect the " Deus avertat, ita illi qui superstes erit fideliter servient,
dominions " sicut servirent domino suo si vivus esset; quamdiu in terra
of the other " Jerosolimitana morari voluerint. Pecuniam vero defuncti
during his " habebit vivus ad faciendum servitium Christianitatis, præter
absence: in " illam partem quam ante iter suum, certis locis et certis
case of one " treasure.

¹ *tres episcopos*] Clarentensem, Nivernensem, Treternensem, add. M., Bened.

² *meos*] comitem Theobaldum et comitem Robertum et Petrum de Currenceia fratres meos, M., Bened.

³ *episcopos*] Willelmum Cenomanensem, Petrum Petragorensem et R. Namnatensem, add. M., Bened.

⁴ *barones*] Mauricium de Croun, Willelmum Mangot et Petrum de Monte Rabel, add. M., Bened.

⁵ *hominum*] om. C. M.

Benedict,
i. 193.

“ personis dandam decreverit. Et si uterque nostrum deces-
 “ serit, eligemus, si Deus nobis spatium indulerit, de probis
 “ et fidelibus hominibus nostris, quibus committetur pecunia
 “ utriusque nostrum, ad faciendum servitium Christianitatis,
 “ et qui ducent et regent homines nostros. Antequam etiam
 “ iter arripiamus post susceptam crucem, faciemus homines
 “ nostros jurare, quos custodes et gubernatores constituemus
 “ terrarum nostrarum, quod ipsi bona fide cum omni posse
 “ suo, si necesse fuerit, se invicem juvabunt, ad defendendum
 “ terras nostras, cum ab invicem requisiti fuerint. Ita quod
 “ illi quos ego Henricus rex Angliæ præfecero ad gubernan-
 “ dum terras meas, cum omni posse suo, juvabunt ad defen-
 “ dendum terras Lodowici regis¹ domini mei, quemadmodum
 “ terras meas defenderent si civitas mea Rotomagi esset
 “ obsessa. Et eodem modo, quod illi quos ego Lodowicus
 “ præfecero ad gubernandum terras meas, cum omni posse
 “ suo, juvabunt ad defendendum terras Henrici regis Angliæ,
 “ quemadmodum terras meas defenderent si civitas mea Pari-
 “ sius esset obsessa. Volo etiam quod mercatores et omnes
 “ homines, tam clerici quam laici, de terra sua cum omnibus
 “ rebus suis securi sint et pacem habeant per omnes terras
 “ meas. Similiter² et ego Henricus rex Angliæ volo, quod
 “ omnes homines tam clerici quam laici, etc., per omnes
 “ terras meas. Hæc autem præscripta firmiter observaturos
 “ promissimus et coram multis³ juravimus.”

A.D. 1177.
Sept. 21.

Guardians
are to be
appointed
during the
crusade to
govern the
kingdoms,
with strict
injunctions
to peace and
mutual
protection.

The subjects
of each king
are to be
safe in the
dominions
of the other.

Benedict,
i. 194.

Finito itaque colloquio, rex Angliæ misit Henricum regem
 filium suum in Berriam, ad subjiciendum sibi inimicos suos.

The young
king is sent
into Berry.

Et ipse ivit ad Vernolium, et ibidem intuita Divini amoris,
 et prece et petitione Bonorum Hominum de Grandi Monte
 motus, statuit coram Ricardo Wintoniensi episcopo, et aliis

Henry II.
goes to
Verneuill,
and there at
the request

¹ *regis*] Franciæ, ins. M., Bened.

² *Similiter*] The original proceeds “Et ego Henricus rex Angliæ simi-
 “ liter volo, quod mercatores et omnes homines tam clerici quam laici de
 “ terra regis Franciæ domini mei, cum omnibus rebus sint securi et
 “ pacem habeant per omnes terras meas. Hæc autem supra scripta
 “ firmiter,” etc. M., Bened.

³ *coram multis*] MS. M., following the Julius MS., gives the names of
 the witnesses thus: “et juravimus in præsentia venerabilis Petri tituli
 “ Sancti Grisogoni presbyteri cardinalis, apostolicæ sedis legati; et in
 “ præsentia Ricardi Wintoniensis episcopi, et Johannis Carnotensis, et
 “ Henrici Bajocensis, et Frogerii Sagiensis, et Egidii Ebroicensis episcopo-
 “ rum, et Henrici regis et Henrici regis Angliæ filii, et comitis Theobaldi,
 “ et comitis Roberti, et Petri de Curteneia, et comitis Simonis, et Willelmi
 “ de Humez, et multorum aliorum tam clericorum quam laicorum.”

A.D. 1177.
September.
of the Bons
Hommes of
Grandmont
makes a
statute
about the
payment of
debts.

Henry II.
summons
the forces of
Normandy
to Argentan
on Oct. 9;
and goes to
Alençon.

Sept. 27.
Geoffrey,
the provost
of Beverley
and chan-
cellor, is
lost at sea,
with many
others.

John made
lord of
Ireland.

episcopis,¹ et coram Roberto comite Leyreestriae, et coram aliis comitibus et baronibus regni sui, ne quis pro debito domini, res hominis capere præsumeret; nisi homo ejusdem debiti debitor aut plegius exstiterit: sed redditus quos homines reddere deberent dominis suis reddantur creditori dominorum suorum et non dominis. Cætera vero res hominum propriae sint in pace, neque eis pro dominorum debitis liceat cuique namiare.² Hoc statutum³ teneri præcepit rex et scripto suo confirmari.

Benedict,
i. 194.

Et postea summonere fecit comites et barones Normanniæ litteratorie,⁴ quod essent ad⁵ eum apud Argentomium, in festo Sancti Dionisii, parati equis et armis, remanendi in servitio suo. Hiis sic gestis venit ipse usque Alenzun, et misit inde Ricardum filium suum in Pictaviam ad debellandum inimicos suos.

Benedict,
i. 195.

Interim circa festum Sancti Michaelis, 7°. kalendas Octobris,⁶ Gaufridus præpositus ecclesiæ Sancti Johannis Beverlaci, nepos Rogeri Eboracensis archiepiscopi, et cancellarius Henrici regis Angliæ filii Henrici, dum maria sulcaret inter Angliam et Normanniam, procellosa maris tempestas navem, quæ illum gestabat, quassavit, dissolvit et submersit. In qua erant submersi prædictus Gaufridus, [et] Robertus magister scholarum Eboraci, vir omnium morum honestate redimitus.⁷

Rex Johannem filium dominum Ybernæ constituit, distributa Ybernæ hominibus suis, qui inde homagium et fidelitatem eidem Johanni fecerunt.⁸

MS. Magd.
36.

¹ et aliis episcopis] "et Henrico Bajocensi episcopo, et Egidio Ebroicensi episcopo, et Frogerio Sagiensi episcopo, et coram Simone comite Ebroicensi." M., Bened.

² namiare] namtire, Bened.

³ Hoc statutum] This sentence is a good deal retrenched. "Hoc statutum et consuetudinem statuit dominus rex et teneri præcepit in omnibus villis suis, et ubique in potestate sua; scilicet in Normannia et Aquitania et Andegavia et Britannia, generale et ratum. Et ut hoc statutum firmiter teneretur et ratum permaneret, scripto commendari et sigilli sui auctoritate confirmari fecit." M., Bened.

⁴ litteratorie] per litteras suas, M., Bened.

⁵ ad] apud, M., Bened.

⁶ Octobris] feria tertia, ins. M., Bened.

⁷ redimitus] Benedict and the Magdalene and Vitellius MSS. have prædictus. Here the Julius MS. of Benedict ends; and here accordingly our author's transcript or abridgement of that work. The following

entries are taken from the same source as the earlier ones from 1131 to 1169, which is known to us in the Magdalene, the Vitellius and the Heralds' College MSS.

⁸ fecerunt] "Benedictus a prioratu Cantuariensi promotus est in abbatem Sancti Petri Burgi. Salomon a prioratu Heliensi promotus est in abbatem Thorneiæ." Ins. M., V.

MS. Magd. 36. Hoylanda submersa est, vii^o. idus Januarii inundatione maris solutum cursum diffusius excedente; unde infinita hominum et animalium multitudo aquis intercepta periit. A.D. 1177. Floods in Holland.

A.—MCLXXVIII.¹

Civitas Eboracensis combusta est.²

A.D. 1178.
York burnt.

G.—MCLXXIX.³

Generale concilium Romæ sub papa Alexandro.⁴

A.D. 1179.
Lateran
council.

F. B. E.—MCLXXX.

Lodowicus rex Franciæ obiit; successit Philippus filius ejus.⁵ A.D. 1180.
Succession
of Philip II.
Translatio Sanctæ Fretheswithæ apud Oxoniam.

D.—MCLXXXI.⁶

XXVII^{mus} annus regni regis Henrici secundi, filii Matildis imperatricis.

Hoveden,
ii. 253.

Anno gratiæ M^oC^oLXXXI^o., qui erat annus vicesimus septimus regni regis Henrici filii Matildis imperatricis, qui⁷ die Natalis Domini fuit apud Cenomannum. Et post idem tempus⁸ sta-

Henry keeps
Christmas
1180-1 at
Le Mans.

¹ MCLXXVIII.] "Eclipsis solis in festo Exaltationis Sanctæ Crucis." Ins. M., V.

² combusta est.] "Ricardus de Lucy fundavit abbatiam apud Lednes, in honore beati Thomæ martyris. Rex Angliæ Henricus Gaufridum filium suum cingulo militari donat. Ricardus episcopus Sancti Andreæ obiit. Successit ei in episcopatum Johannes." Ins. M., V.

³ MCLXXIX.] "Peregrinatio regis Francorum Lodowici et Willelmi Remensis archiepiscopi, et Philippi comitis Flandriæ, et aliorum magnatum ad Sanctum Thomam Cantuariensem archiepiscopum et martyrem." Ins. M., V.

⁴ Alexandro] "Rogerus episcopus Wigornensis in reditu obiit apud

"Turonim. Adelmus decanus Lincolnienensis obiit. Ricardus de Lucy justitiarius Angliæ obiit." Ins. M., V.

⁵ ejus] "Mutatio monetæ in Angliam. Baldwinus abbas de Forda promotus est in episcopum Wigornensem." Ins. M., V.

⁶ From this point onwards the work is derived from the Chronicle of Roger Hoveden, through the medium of the earlier compilation, preserved in the MS. Magd. 36, and MS. Cotton Vitellius E. 13. The departures from the original, retrenchments and omissions, are much more extensive in this than in the former portions of the book.

⁷ qui] idem rex, M., H.

⁸ idem tempus] Natale Domini, M., H.

- A.D. 1181. tuit per omnes terras suas transmarinas, ut unusquisque homo habens centum libras Andegavensis monetæ in catallo, haberet equum et arma militaria plenarie. Et unusquisque¹ habens² quadraginta, triginta, vel viginti quinque libras dictæ³ monetæ ad minus, haberet albergellum, capellum ferreum, lanceam et gladium. Cæteri autem omnes haberent wambasiam, capellum ferreum, lanceam, gladium, vel arcum et sagittas; et prohibuit ne aliquis arma sua venderet, vel invadiaret; sed cum moretur, daret illa hæredi suo propinquiiori. Quod cum Philippus rex Franciæ et Philippus comes Flandriæ audissent, præceperunt quod homines sui simili modo armarentur. Hoveden, ii. 253.
- After Feb. 2. Visit of the archbishop of Dublin, who dies at Eu. Eodem anno post Purificationem Beatæ Mariæ, Laurentius Dublinensis archiepiscopus venit in Normanniam, adducens secum filium Roderici regis Conactensis, et tradidit eum regi Angliæ in obsidem, super pactis inter ipsum et regem Conactæ contractis de tributo Yberniam solvendo; et paulo post dictus⁴ archiepiscopus [obiit] in Normannia apud Aucum, ubi⁵ sepultus est. Quo defuncto, rex Angliæ misit in Yberniam Gaufridum de Haia clericum suum, et clericum Alexi legati in Yberniam, ad saisiandum archiepiscopatum Divelinæ in manu sua, et cum eis misit ibidem⁶ Johannem constabularium Cestriæ, et Ricardum de Pecco, ad custodiendum civitatem Divelinæ, quam Hugo de Laci custodierat. Noluit enim dominus rex quod ipse diutius eam custodiret; eo quod ipse sine ejus licentia ceperat sibi in conjugem filiam regis Conactæ, secundum morem patriæ illius. Hoveden, ii. 254.
- February. Geoffrey elect of Lincoln is compelled to resign his claims to that see. Eodem anno dominus papa districtius in mandatis dederat Ricardo Cantuariensi archiepiscopo, ut omni occasione et excusatione postposita, Gaufridum Lincolnensem electum, domini regis Angliæ filium, ecclesiastica censura compelleret electioni suæ renunciare, vel sine dilatione ordinem sacerdotis et pontificalis officii dignitatem recipere. Gaufridus igitur in arcto positus, et imperfectum suum sentiens, consideransque se tantæ administrationi minime posse sufficere, maluit ab episcopalibus abstinere, quam onus importabile sibi imponere. Unde dictam dignitatem consilio dicti regis Angliæ patris sui, fratrum suorum et aliorum, jusque electionis suæ, non levitate animi, sed ob reverentiam tanti sacramenti,

¹ *Et unusquisque*] Omnis autem homo, M., H.

² *habens*] in catallo, ins. M., H.

³ *dictæ*] Andegavensis, M., H.

⁴ *dictus*] idem Dublinensis, H. Dublinensis, M.

⁵ *ubi*] et ibidem, M., H.

⁶ *ibidem*] in Hiberniam, M., H.

in manu dicti domini Cantuariensis archiepiscopi, apostolicæ sedis legati, litteratorie resignavit.¹ A.D. 1181.

Hoveden,
ii. 255.

Similiter² idem electus Lincolnensis scripsit canonicis Lincolnensis ecclesiæ, postulans ab eis tam electionis quam episcopatus absolutionem. Dominus autem rex, cujus consilio Gaufridus filius ejus electionem suam manu Cantuariensis archiepiscopi resignaverat, dedit ei cancellariam suam, et l.³ marcarum redditus in Anglia, et totidem in Normannia.

Geoffrey is provided for by the chancellorship.

Eodem anno Saladinus rex Babiloniæ, videns quod Baldewynus rex Jerusalem, lepra percussus, non haberet vires resistendi ei, magno congregato exercitu venit in terram Jerusalem, et eam devastavit, et non erat qui resisteret ei.

Saladin invades Palestine.

Eodem anno rex fuit apud Chinonem in sollemnitate Paschali; et post Pascha rediit in Normanniam, et habuit colloquium cum Philippo rege Franciæ ad Vadum Sancti Remigii, quinto kalendas Maii,⁴ in quo colloquio Templares, et Hospitalares Jerusalem obtulerunt prædictis regibus litteras Alexandri summi pontificis⁵ pro subventionem terræ Jerosolimitanæ faciendâ.

Henry keeps Easter (Apr. 5) at Chinon, and meets Philip at Gué. Remy, Apr. 27.

Item idem Alexander papa scripsit archiepiscopis, episcopis, abbatibus et aliis ecclesiasticis personis pro eadem faciendâ.⁶

Hoveden,
ii. 259.

Quibus auditis, Philippus rex Franciæ et Henricus rex Angliæ, plurimum condolentes de adversitate et desolatione terræ Jerosolimitanæ, promiserunt se, Domino auxiliante, celerem succursum facturos terræ illi, et in hiis finitum est colloquium.

April 27. Henry and Philip promise succour.

Interim Willelmus rex Scotiæ per mandatum⁷ regis Angliæ venit in Normanniam; cujus admonitione et consilio idem rex Scotiæ concessit Mathæo episcopo de Aberden, et Johanni episcopo Sancti Andreæ, quos ipse a Scotia fugaverat, licentiam repatriandi. Convenit etiam inter eos, coram rege Angliæ,⁸ quod Mathæus episcopus prædictus⁹ libere et sine

William king of Scots appears in Normandy, and reconciles himself with his bishops.

¹ *dictam . . . resignavit*] in hac forma scripsit Ricardo Cantuariensi archiepiscopo, M., H.; inserting here the letter of resignation which is found in Benedict, i. 271; and in Hoveden, ii. 254, 255.

² *Similiter*] sub eadem forma, ins. M., H.

³ *l.*] quinquaginta, M.; quingentorum, H. and Benedict.

⁴ *Maii*] feria ii^a, ins. M., H.

⁵ *pontificis*] in hac forma, M., H., giving the letter of Alexander III.,

dated Jan. 16, 1181; as found in Benedict, i. 272-274, and in Hoveden, ii. 255-258.

⁶ *faciendâ*] Here MS. M., following Hoveden, gives the second letter of the pope, dated Jan. 13; as found in Benedict, i. 275, and in Hoveden, ii. 258, 259.

⁷ *mandatum*] domini, ins. M.; domini Henrici, H.

⁸ *Angliæ*] in hunc modum, M., H.

⁹ *prædictus*] de Aberdene, M.

A.D. 1181. aliqua contradictione per conductum regis Scotiæ ad sedem propriam remearet, et si qua ei ablata fuissent, restituerentur; et Johannes, qui consecratus fuerat ad episcopatum Sancti Andreae, propter amorem dicti regis Scotiæ domini sui habendum, concessit ei¹ dimissurum episcopatum illum, si liceret ei eligere quem vellet episcopatum de regno Scottiæ, et si rex Scottiæ insuper dedisset ei cancellariam suam, et omnes redditus suos quos habuit ante consecrationem suam, et xl. marcas reddituum in ecclesia Sancti Andreae. Misit igitur rex Scottiæ ad Alexandrum papam nuncios suos, postulans ut ipse pro bono pacis concessisset hanc fieri sedium episcopalium commutationem. Sed dominus papa hoc concedere noluit.

Hoveden,
ii. 259.

Bishop John
is to be
translated.

The pope
refuses his
consent.

Hoveden,
ii. 260.

John Fitz-
Luke made
bishop of
Ely, and
Ralph de
Warneville,
of Lisieux.

Resignation
of Arnulf.

Quarrel
between
Philip of
France and
Philip of
Flanders
settled by
Henry, who
returns to
England,
July 26.

Deinde rex Angliæ dedit Johannī filio Lucæ, clerico suo, episcopatum Eborensensem; et Radulfo de Warneville, cancellario suo, Eboracensis ecclesiæ thesaurario, dedit episcopatum Lexoviensem, quem Arnulphus Lexoviensis episcopus reliquerat propter odium quod rex adversus eum habuit; cujus amorem cum nec prece nec pretio obtinere potuisset, maluit ab episcopalis abstinere, quam odium regis diutius sustinere, et collectis undique auro et argento, quorum copiam habere dicebatur, et accepta² a rege Angliæ pecunia magna pro dimissione episcopatus sui, Parisius ivit, ubi³ in ecclesia Sancti Victoris usque ad obitum suum permansit.

Deinde dum rex Angliæ moram faceret apud Barbeflet, transfretaturus in Angliam, ortum est discidium inter Philippum regem Franciæ et Philippum comitem Flandriæ, propter comitem de Claromonte, quem comes Flandriæ odio habuit. Venit ergo rex Angliæ per mandatum regis Franciæ ad colloquium inter illos apud Gisorz, et pacem fecit inter regem Franciæ et comitem Flandriæ. Deinde venit rex Angliæ ad Cheresburc, et transfretavit inde in Angliam, et applicuit apud Portesmue, vii. kalendas Augusti, die Dominica, et Willelmus rex Scottorum cum eo.

Assisa Henrici de armis habendis.

Deinde Henricus rex fecit hanc assisam de armis habendis in Angliā;

Assize of
arms.

“(I.) Quicumque habet feodum unius militis, habeat loriam et cassidem et clypeum et lanceam; et omnis miles

Hoveden,
ii. 261.

¹ *ei*] with MS. B. of Hoveden; the text of Hoveden has *se*.

² *accepta*] with MS. B. of Hoveden.

³ *ubi*] et ibi, M., H.

Hoveden,
ii. 261.

“ tot habeat loricas, cassides et clypeos et lanceas, quot habet A.D. 1181.
“ feoda militum in dominio suo. July.

“ (II.) Quicumque liber laicus habuerit in catallo vel redditu Assize of
ad valentiam [xvi. marcarum, habeat loricam et cassidem arms.
“ et clypeum et lanceam.

“ (III.) Quicumque liber laicus habuerit in catallo ad valen-
tiam] ¹ x. marcarum, habeat albergellum, et capelet ferri, et
“ lanceam; et omnes burgenses et tota communia liberorum
“ hominum habeant wambais, et capelet ferri, et lanceam: et
“ unusquisque juret quod infra festum Sancti Hillarii hæc
“ arma habebit, et domino regi, Henrico filio Matildis impe-
“ ratricis, fidem portabit, et hæc arma in suo servitio tenebit
“ secundum præceptum suum, et ad fidem domini regis et
“ regni sui. Et nullus, ex quo hæc arma habuerit, ea nec
“ vendat, invadiet nec præstet, nec aliquo modo ea a se alie-
“ net; [nec dominus suus ea aliquo modo ab homine suo
“ alienet,] ² nec per forisfactum, nec per donum, nec per vae-
“ dium, nec alio aliquo modo. Et si quis hæc habens arma
“ obierit, arma sua remaneant hæredi suo; et si hæres de
“ tali ætate non sit quod armis uti possit, si opus fuerit; ille
“ qui eum habebit in custodia, similiter habeat custodiam
“ armorum, et inveniat hominem qui armis uti possit in ser-
“ vitio domini regis, si opus fuerit, donec hæres de tali ætate
“ sit quod arma portare possit, et tunc ea habeat.

“ (IV.) Quicumque vero burgensis plura arma habuerit quam
“ eum habere oportuerit secundum hanc assisam, ea vendat,
“ vel det, vel ³ alicui in Anglia commoranti ⁴ sic alienet, qui
“ ea retineat ad servitium domini regis. Et nullus eorum
“ plura arma retineat, quam eum secundum hanc assisam
“ habere oportuerit.

“ (V.) Item nullus Judæus loricam vel albergellum penes
“ se retineat; sed ea vendat, vel det, vel alio modo a se remo-
“ veat, ita quod remaneant in servitio domini regis.⁵

“ (VI.) Item nullus portet arma extra Angliam, nisi per
“ præceptum domini regis; nec aliquis vendat arma alicui qui
“ ea portet ab Anglia; nec mercator nec alius ea ab Anglia
“ portet.

“ Item justitiæ faciant jurare per legales milites, vel per
“ alios liberos et legales homines de hundredis et visnetis, et

Hoveden,
ii. 262.

¹ xvi. marcarum . . . valentium]
Omitted in C., probably by a clerical error of a common form, two successive clauses ending with the same word *valentiam*.

² nec . . . alienet] omitted in C., probably by a similar oversight.

³ vel] sic a se alienet, ins. M., H.

⁴ in Anglie commoranti] Not in M. or H.

⁵ regis] Angliæ, ins. M., H.

A.D. 1181.
July.
Assize of
arms.

“ de burgis, quot viderint expedire, quod¹ qui habent ad va-
“ lentiam catalli, secundum quod eum habere oportuerit lori-
“ cam et galeam, lanceam et clypeum, secundum quod [dic-
“ tum] est: scilicet quod separatim nominabunt eos omnes de
“ hundredis suis, et de visnetis, et de burgis, qui habuerint
“ xvi. marcatas, vel in catallo vel in redditu; et qui habuerint
“ x. marcatas in catallo vel in redditu; et justitiæ² omnes
“ illos, juratores et alios, faciant inbreviari, qui quantum ca-
“ talli vel redditus habuerint, et qui secundum valentiam
“ catalli vel redditus, quæ arma habere debuerint; et postea
“ coram eis in audientia communi illorum faciant legere hanc
“ assisam de armis habendis, et eos jurare quod ea arma
“ habebunt secundum valentiam prædictam catallorum vel
“ reddituum, et ea tenebunt in servitio domini regis secun-
“ dum prædictam assisam, in præcepto et fide domini regis
“ Henrici, filii³ imperatricis, et regni sui. Et si contigerit,
“ quod aliquis eorum, qui habere debuerint hæc arma, non
“ sint in comitatu ad terminum quando justitiæ in comitatu
“ illo erunt, justitiæ ponant ei terminum in alio comitatu
“ coram eis. Et si in nullo comitatu per quos ituræ sunt, ad
“ eas venerit, et non fuerit in terra ista, ponant ei terminum
“ apud Westmonasterium ad octavas Sancti Michaelis; quod
“ tunc sit ibi ad faciendum sacramentum suum, sicut se et
“ omnia sua diligit; et ei præcipiatur, quod infra prædictum
“ festum Sancti Hillarii habeat arma secundum quod ad eum
“ pertinet habendum.

“ (VII.) Item justitiæ faciant dici per omnes comitatus, per
“ quos ituræ sunt; quod qui hæc arma non habuerint, secun-
“ dum quod prædictum est, dominus rex capiet se ad eorum
“ membra, et nullo modo capiet ab eis terram vel catalla.

“ (VIII.) Item nullus juret super legales homines et libe-
“ ros, qui non habeat sexdecim marcatas,⁴ vel x. marcatas⁴ in
“ catallo.

“ (IX.) Item justitiæ præcipiant per omnes comitatus, per
“ quos ituræ sunt, quod nullus, sicut seipsum et omnia sua
“ diligit, emat vel vendat aliquam navem ad ducendum ab
“ Anglia: nec aliquis deferat⁵ vel deferri faciat mairenam⁶
“ extra Angliam. Et præcepit rex, quod nullus recipere-
“ tur ad sacramentum armorum nisi liber homo.”

Hoveden,
ii. 262.

Hoveden,
ii. 263.

¹ quod] So C., M., following some
of the MSS. of Hoveden: the word
is superfluous, and destroys the
sense.

² justitiæ] postea, ins. M., H.

³ filii] Matildis, ins. M., H.

⁴ marcatas] So also M.; Hoveden
has *marcas*.

⁵ deferat] differat, C.

⁶ mairenam] So M.

Hoveden,
ii. 263.

Eodem anno Henricus rex Angliæ, filius¹ imperatricis, dedit Johanni Comyn,² clerico suo, archiepiscopatum Divelinæ in Hibernia, viii^o. idus Septembris, apud Evesham.

A.D. 1181.
Sept. 6.
John Cumin
made arch-
bishop of
Dublin.

Eodem anno Willelmus Remensis archiepiscopus venit³ ad Sanctum Thomam Cantuariensem archiepiscopum⁴ in pergrinatione.

The arch-
bishop of
Rheims at
Canterbury.

Eodem anno Duvenaldus filius Willelmi filii Dunecan, qui sæpius calumniatus est regnum Scottiæ, venit cum exercitu magno in Scotiam, et deprædavit eam circa maritima.

Donald Mac
William
ravages
Scotland.

Eodem anno Johannes episcopus Sancti Andreæ sententiam excommunicationis tulit in Ricardum de Moreville constabularium, et Ricardum de Præbenda, et alios familiares regis Scottiæ, qui pacem inter ipsum et regem Scottiæ disturbaverant. Et Rogerus Eboracensis archiepiscopus, legatus in Scotia, et Hugo Dunelmensis episcopus, ex auctoritate domini papæ mandaverunt priori Sancti Andreæ, et personis ecclesiasticis per episcopatum Sancti Andreæ constitutis, ut venirent ad Johannem episcopum suum, et illi debitæ subjectionis reverentiam facerent; sin autem, in contumaces et rebelles sententiam suspensionis inferrent. Cum autem quidam virorum ecclesiasticorum de episcopatu Sancti Andreæ metu suspensionis venirent ad præfatum Johannem episcopum, Willelmus rex Scottiæ illos a regno suo ejecit, cum filiis et cognatis, et etiam illis qui adhuc pendentes ab uberibus matrum vagiebant in cunis. Quorum miserandam proscriptionem et exilium, Rogerus Eboracensis archiepiscopus et Hugo Dunelmensis episcopus videntes, processerunt in mandatum domini papæ; et Rogerus Eboracensis archiepiscopus excommunicavit dictum regem Scottiæ, et ipse et Hugo episcopus prædicti⁵ tulerunt sententiam interdicti in totam terram regis Scottiæ, mandantes episcopis, abbatibus, prioribus, et cæteris ecclesiasticis viris, sententiam illam interdicti firmiter et inconcusse observare, et ipsum regem sicut excommunicatum⁶ evitare.

Bishop
John excom-
municates
the friends
of the king
of Scots.

Roger of
York and
Hugh of
Durham
threaten
the clergy of
S. Andrew's
with sus-
pension.

The king
banishes
the relations
of bishop
John.

Hoveden,
ii. 264.

Eodem anno obiit Alexander papa tertius, xxii^o. anno papatus sui, xii^o. kalendas Octobris; cui successit in papatu Ymbaldus,⁷ qui vocatus est Lucius papa tertius.

Roger and
Hugh put
Scotland
under an
interdict.

Death of
Alexander
III., Sept. 20
Lucius III.
succeeds.

¹ *filius*] Matildis, ins. M.

² *Comyn*] Cumin, M.

³ *venit*] in Angliam, ins. M., H.

⁴ *archiepiscopum*] martyrem, M.,

H.

⁵ *prædicti*] Dunelmensis, M., H.

⁶ *excommunicatum*] eautius, ins. M., H.

⁷ *Ymbaldus*] Ostiensis episcopus cardinalis, ins. M., H.

A.D. 1181.

Roger
archbishop
of York
distributes
his goods
and dies,
Nov. 22, at
Cawood.

He is buried
at York.

The king of
Scots sends
to Rome
for relief
from the
interdict
and for the
deposition
of John.

¹ Eodem anno obiit Rogerus Eboracensis archiepiscopus¹ qui convocatis coram se diocesis suæ viris ecclesiasticis, res suas provide in usus pauperum distribuit; Willelmo Remensi episcopo, et aliis regni Franciæ episcopis, mandans plusquam quingentas libras argenti pauperibus distribuendas. Similiter Rotomagensi archiepiscopo, et cæteris Normanniæ et Angliæ episcopis; et jacet in monasterio, in choro canonicorum sæcularium in Eboraco: cujus obitus fuit x. kalendas Decembris in crepusculo noctis; Willelmo rege Scotiæ remanente in ea excommunicationis sententia, quam dictus Eboracensis archiepiscopus in eum tulerat. Super ejus morte dictus rex Scotiæ ultra modum gavisus,² habito cum episcopis, comitibus et majoribus terræ suæ consilio, Jocelinum Glascuensem episcopum, et Arnulphum abbatem de Melros, et cæteros viros ecclesiasticos de regno suo, Romam misit ad Lucium summum pontificem, ut ipse a præfatæ excommunicationis sententia, et terra sua ab interdicto, absolverentur; et si ullo modo fieri posset, Johannes episcopus Sancti Andreæ deponeretur.

Hoveden,
ii. 264.

Cumque regi Angliæ de morte dicti archiepiscopi Eboracensis constaret,³ misit ministros suos per archiepiscopatum

Hoveden,
ii. 265.

¹ Eodem anno] The following paragraph is very much abridged in the text: it is given in MS. M. in the words of Hoveden, as follows: —“ Eodem anno Rogerus Eboracensis archiepiscopus gravi infirmitate laborans, cum extremum vitæ suæ diem sibi imminere sensisset, convocatis coram se abbatibus et prioribus et cæteris viris ecclesiasticis diocesis suæ, res suas satis provide in usus pauperum distribuit. Et inter cætera potentia suæ miranda, ad perpetuitatem laudis suæ, Willelmo Remensi archiepiscopo et cæteris episcopis regni Franciæ misit plusquam quingentas libras argenti pauperibus distribuendas. Similiter Rothomagensi archiepiscopo et cæteris episcopis Normanniæ. Similiter Cantuariensi archiepiscopo et cæteris episcopis Angliæ. Distributis itaque rebus suis universis, transtulit se de Cawda, ubi infirmabatur, usque ad Eboracum ad metropolitanam archiepiscopatus sui sedem, ubi x. kalendas Septembris, die Sabbati, in ipso noctis crepusculo, plenus dierum, postquam in regimine pontificatus sui xxvii. [xxii., M.] annis et sex hebdomadibus feliciter vixerat, migravit a sæculo. Cujus corpus Hugo Dunelmensis episcopus sepelivit in choro canonicorum sæcularium metropolitane ecclesiæ Eboraci, Willelmo,” &c., as in the text.

² Super . . . gavisus] Audito itaque quod Rogerus Eboracensis archiepiscopus esset defunctus, Willelmus rex Scottiæ gavisus est gaudio magno, M., H.

³ Cumque . . . constaret] Cumque domino regi Angliæ nuntiatus esset quod præfatus archiepiscopus viam universæ carnis esset ingressus, M., H.

Hoveden,
ii, 265.

Eboracensem, præcipiens quod universa, quæ dictus archiepiscopus in infirmitate sua distribuerat, confiscarentur; sicque factum est. Nam tota divisa, quam ipse in infirmitate sua fecerat, per præceptum regis ad nihilum redacta est. Dicebat enim dominus rex, quod præfatus Eboracensis archiepiscopus iudicium fecerat in vita sua, quod de jure non liceret alicui viro ecclesiastico divisam facere, nisi priusquam inciperet agrotare.¹

A.D. 1181.
December.
The king forbids the distribution of archbishop Roger's gifts.

Eodem anno obiit Hugo comēs Cestriæ, cui successit in comitatu Ranulphus filius ejus.

Earl Hugh of Chester dies.

Defuncto itaque dicto² archiepiscopo, præcepit rex³ justitiis suis Angliæ, quod diligentem inquisitionem facerent de pecunia dicti archiepiscopi; et ubicunque eam invenirent, ad opus illius exigeretur. Unde factum est, quod prædictæ justitiæ exegerunt ab Hugone Dunelmensi episcopo trescentas marcas argenti, quas idem episcopus pauperibus distribuendas receperat de pecunia archiepiscopi: quibus ipse respondit: "Ego has trescentas marcas,⁴ quas a me exigitis, vivente archiepiscopo, qui mihi eas tradidit, distribui leprosis, cæcis, claudis, mutis, et cæteris pauperibus, et in ecclesiarum et pontium refectionibus, pro salute animæ ipsius, sicut ipse mihi⁵ præceperat; et qui eas habere voluerit, colligat, quia per me nunquam colligentur." Ista responsio⁶ animum regis exasperavit adeo quod præcepit quod castellum de Dunelmo in manu sua saisaretur, et ut ipse episcopus omnimodis afflictionibus affligeretur.

Hugh of Durham defies the king's officers, in defence of archbishop Roger's last gifts.

Hoveden,
ii, 266.

The king seizes the castle of Durham.

C.—MCLXXXII.⁷

Anno gratiæ M^oC^oLXXX^oII^o, qui erat annus vicesimus octavus regni regis Henrici filii⁸ imperatricis, idem rex fuit⁹ apud Wyntoniam die Natalis Domini, quæ sexta feriâ evenit.¹⁰

A.D. 1182.
Henry II. keeps Christmas 1181-1182 at Winchester.

¹ *inciperet agrotare*] Here Hoveden has a short notice of the quarrel between Philip of France and Philip of Flanders on account of the conduct of the count of Sancerre. See Hoveden, ii. 265; Benedict, i. 284. It is omitted in MSS. M., V., and of course in C. also.

² *dicto*] Rogero Eboracensi, M., H.

³ *rex*] dominus rex, M. H.

⁴ *marcas*] argenti, ins. M., H.

⁵ *mihi*] om. M., H.

⁶ *responsio*] supra modum domini, ins. M., H.

⁷ *xxviii^{us}. annus regni regis Henrici patris*, M., H.

⁸ *filii*] Matildis, ins. M., H.

⁹ *fuit*] in Anglia, ins. M., H.

¹⁰ *evenit*] Our compiler, following, as usual, the earlier collector of M. and V., omits here some material passages of Hoveden: the notices of the death of the count of Gelders and of the countess of Flanders; of the intrigues of the younger Henry

- A.D. 1182. Eodem anno rex Angliæ pater misit nuncios suos, videlicet Hoveden,
ii. 269.
Henry intercedes with the emperor Frederick for Henry duke of Saxony. Willelmum de Mandevile comitem Albemarle, et quosdam alios familiares suos, ad Fredericum Romanorum imperatorem, ut, si aliquo modo fieri posset, averterent iram et malivolentiam suam ab Henrico duce Saxonie. Quod cum ad plenum fieri non posset, concessit imperator, quod omnes, qui cum eo ire vellent, licentiam haberent repatriandi. Præterea idem imperator concessit Matildi ducissæ Saxonie, pro amore regis Angliæ patris sui, ut ipsa libere et in pace remaneret, et totam dotem suam liberam et quietam haberet; et si mallet cum domino suo in exilium ire, concessit ei imperator, ut custodes suos poneret ad dotem suam custodiendam. Appropinquante igitur termino quo præfatus dux a terra et cognatione sua recederet, ipse et uxor ejus, cum liberis¹ suis, cum comitibus, baronibus et cum ditioribus terræ suæ, egressi sunt de terra et cognatione sua, et venerunt in Normanniam ad Henricum regem Angliæ, patrem dictæ ducissæ, quos ipse cum gaudio suscepit. Et paulo post præfatus dux dedit comitibus et baronibus et ditioribus terræ suæ licentiam repatriandi; quibus rex ille,² pater ducissæ, munera multa dedit, et dimisit eos; et dux ipse peregre profectus est ad Sanctum Jacobum, et ducissa uxor ejus remansit cum rege patre suo in Normannia Hoveden,
ii. 270. prægnans apud Argentomium, et peperit filium.
- Ranulf Poer killed. Eodem anno Walenses interfecerunt Ranulphum Poer, vicecomitem regis de Gloucestershire, et alios plures.³
- Roland elect of Dol, and Silvanus abbot of Rievaulx, Eodem anno Rollandus electus Dolensis, Romanæ ecclesiæ subdiaconus, venit in Angliam, ex parte Lucii papæ, ad pacem faciendam inter regem Scotiæ et Johannem episcopum Sancti Andreæ, et perrexit ad regem Scotiæ una cum Selvano abbate Rievalensi collega suo: et diutissime tractaverunt cum illo de pace faciendi inter illos.⁴ Ad quorum instantiam sic inter eos⁵ convenit; videlicet quod Hugo abjuraret episcopatum Sancti Andreæ, et Johannes episcopus eundem episcopatum quietum clamaret a calumnia ipsius, et loco ipsius haberet
- Henry the Lion and his family arrive in Normandy.
- He goes to Compostella.
- arrange terms of peace be-

in Normandy, the king's visit to that country and his son's submission; the negotiations between France and Flanders, in which Henry acted as mediator; the ordination and consecration of John Cumyn as archbishop of Dublin; the absolution of William king of Scots by Lucius III., and the pope's letter thereupon, dated at Velletri, March 17. See Hoveden,

ii. 266-269; Benedict, i. 286, 289, 291, &c.

¹ *liberis*] filiis et filiabus, M., H.

² *ille*] Angliæ, add. M.

³ *et . . . plures*] om. H.

⁴ *illos*] illum et Johannem episcopum Sancti Andreæ, M., H.

⁵ *sic inter eos*] in hunc modum inter regem et prædictum episcopum, M., H.

Hoveden
ii. 270.

episcopatum de Dunkelden, et omnes redditus quos ipse ante electionem habebat, et cancellariam regis, et quadraginta marcas redditus de episcopatu Sancti Andreae in vita sua. Hugo tamen, cum requisitus esset a domino suo rege Scottorum quod abjurasset episcopatum Sancti Andreae, respondit se malle suscipere iudicium in Romana ecclesia vel curia, quam sic abjurare episcopatum ad quem ipse fuerat consecratus. Et statim litteras quas Johannes episcopus contra eum a Romano pontifice impetraverat, arguit falsitatis, et appellavit ad Romanum pontificem.¹

A.D. 1182.
tween the
king of Scots
and bishop
John.
Bishop
Hugh re-
fuses his
consent to
the terms.

Hoveden,
ii. 272.

Eodem anno obiit Walterus² Roffensis episcopus; cui successit in episcopatu Wallerannus Bajocensis archidiaconus.

The bishop
of Rochester
dies.

Eodem anno³ Walterus, serviens abbatis Eustachii de Flay, trina ammonitione Divinitus accepit ut Henrico regi Angliæ ista verba diceret: "In nomine Christi, perde le

Warning
vision as to
the fate of
the royal
house.

"endele, et dic ei quod ita faciat, et nisi fecerit, filii ejus et ipse morientur." Respondens⁴ Walterus dixit, "Quis sum ego, ut mandata vestra perferam regi?" et accepit responsum: "Vade ad Rotrodim Rothomagensem archiepiscopum, ad⁵ capellanum suum, et ad Eustachium abbatem de Flay, et ipsi tollent spinas et tribulos de via tua; et nisi festi-
"naveris, morte⁶ morieris." Post trinam itaque monitionem venit dictus Walterus ad præfatum Rotomagensem archiepiscopum, ad⁷ capellanum suum, et ad dictum⁸ Eustachium; et cum archiepiscopus et capellanus suus prædicti⁹ morbo et senio gravati interesse non possent, commiserunt vices suas abbati de Flay; et ipse cum serviente suo perrexit ad regem, et serviens narravit visionem suam regi et minas annexas; sed rex nihil horum intelligens, cum non esset qui interpretaretur ei visionem, nullam inde habuit¹⁰ curam: et paulo post obiit Henricus rex filius suus, et deinde Gaufridus filius

Hoveden,
ii. 273.

¹ *pontificem*] Our compiler, following MS. M., and the second-class MSS. of Hoveden, omits here the letter of Roland and Silvanus to the pope, given in the MS. A. of Hoveden: Hoveden, ii. 270-272; with the introductory notice.

² *Walterus*] Gualterus, M.

³ *Eodem anno*] M., following Hoveden, reads thus, "Eodem anno cum Gualterus, serviens domini Eustachii abbatis de Flai, dormiret nocte quadam, audivit vocem

"de cælo semel, secundo, et tertio dicentem sibi, 'Vade et dic Henrico regi Angliæ, 'In nomine Christi,' &c.

⁴ *Respondens*] autem prædictus, ins. M., H.

⁵ *ad*] et ad, M., H.

⁶ *morte*] with MS. B. of Hoveden.

⁷ *ad*] et, M., H.

⁸ *dictum*] abbatem, M., H.

⁹ *prædicti*] om. M., H.

¹⁰ *habuit*] egit, H.

A.D. 1182. suos, comes Britannia. Tempus vero, in quo hæc visio con- Hoveden,
ii. 273.
tigit, erat tunc quando Publicani comburebantur in pluribus
locis per regnum Francia, quod rex nullo modo fieri permisit
in terra sua, licet ibi essent perplurimi.

B.—MCLXXXIII.—XXIX^{mus} annus regni Henrici regis.

A.D. 1183. Anno gratia M^oC^oLXXX^oIII^o., qui erat annus xx^{mus}ix^{mus} regni
regis Henrici filii imperatricis, idem rex Angliæ fuit in Nor-
mannia apud Cadomum die Natalis Domini, et rex, et Ricar-
dus et Gaufridus filii ejus, et Henricus dux Saxonie, et uxor
ejus cum filiis et filiabus, et familia multa, et Ricardus Cant-
uariensis archiepiscopus, et Johannes Comyn Dublinensis ar-
chiepiscopus, et episcopi, comites, barones et alii multi erant
ibidem cum illo. Post Natale,¹ præcepit rex regi filio suo
accipere homagium a Ricardo comite Pictaviæ fratre suo, et
a Gaufrido comite Britannia fratre suo. Ipse vero obediens Hoveden,
ii. 274.
patri, percepit² homagium Gaufridi fratris sui, et cum a
Ricardo recipere vellet, noluit Ricardus ei homagium facere;
et postmodum cum Ricardus offerret ei homagium facere,
noluit rex filius recipere. Unde Ricardus plurimum indig-
natus recessit a curia patris sui, et veniens in Pictaviam
terram suam, castella nova firmavit, et vetera effortiavit.
Rex autem frater ejus secutus est eum per mandatum comi-
tum et baronum Pictaviæ, qui adhærentes ei multa damna
fecerunt comiti Ricardo. Gaufridus comes Britannia venit in
Pictaviam cum exercitu magno ad auxiliandum regi fratri
suo. Cum vero Ricardus vidisset se non posse resistere fratri-
bus suis, misit ad regem patrem suum pro auxilio, qui magno
congregato exercitu festinanter advenit, et obsedit castellum
de Limoges, quod paulo ante traditum erat regi filio suo.

A.D. 1183.
Henry and
his family
keep Christ-
mas 1182-
1183, at
Caen.

The younger
Henry
demands
homage of
his brothers.

January.
Richard and
his brother
quarrel
about the
homage.

War of
Richard
against
Henry and
Geoffrey.

Causa discordiæ inter regem et filios suos.

On Jan. 1,
the younger
Henry
confessed
himself in
league with
the barons
of Aquitaine
against
Richard,
Ut autem hujus nefandæ controversiæ, quæ inter patrem et
filios orta est, causa sciatur; sciendum quod sacrosanctæ
Dominicæ Circumcisionis die, Henricus rex filius domini
regis Angliæ, sponte sua, nullo cogente, tactis sacrosanctis
evangelis, adhibita quoque clericorum et laicorum multi-
tudo copiosa, juravit se ab illa die et deinceps omnibus

¹ Natale] Domini, ins. M., H.

² percepit] percepit, vel recepit, C. in marg.; recepit, M.

Hoveden,
ii. 274.

diebus vitæ suæ, Henrico regi Angliæ, sicut patri et domino, fidelitatem integram servaturum, et honorem et servitium debitum exhibiturum; et quia, ut asserebat, nullam malitiam nullumque rancorem in animo suo rex filius retinere volebat, unde rex pater suus postmodum posset offendi, manifestavit se baronibus Aquitanniæ contra fratrem suum Ricardum obligatum esse; ea scilicet intentione motus, quod prædictus frater suus castellum de Clervals¹ in patrimonio sibi post fratrem² suum debito, contra suam firmavit voluntatem. Unde patri suo plurimum supplicavit, ut prædictum castellum Ricardo subtraheret, et in custodia sua retineret. Super quo Ricardus a domino rege admonitus, quamvis prius facere recusaret, postmodum tamen libere tradidit ad patris sui beneplacitum disponendum.

A.D. 1183.
who had seized the castle of Clairvaux.

Hoveden,
ii. 275.

Tres itaque filii domini regis, rex scilicet et Ricardus et Gaufridus, venerunt Andegavim cum domino rege patre suo, inter se fœdus pacis perpetuæ firmaturi. Unde horum trium singuli fidelitatem perpetuam domino regi patri suo contra omnes homines juraverunt servandam, et honorem ei et servitium perpetuum se præstaturos. Juraverunt quoque, quod juxta dispositionem patris sui pacem inter se perpetuam observarent. Statuta igitur die pacis inter eos dispositione patris sui confirmandæ, apud Mirabel, quia barones Aquitanniæ, quibus rex filius juraverat, non aderant, misit rex pater Gaufridum filium suum ad eos ut ad hanc pacem et concordiam venirent, et interim ab hostilitate cessarent. Præfatus vero Gaufridus, Dei et paternæ reverentiæ et jussionis prorsus immemor, non pacem misit sed gladium, et contempto sacramento,³ homagio, et fidelitate quæ toties patri præstiterat, cum inimicis patris sui fœdus iniit persecutionis, gentemque sacrilegam, et ab ecclesia Romana detestatam, ad destruendam terram patris sui induxit. Hoc autem audiens rex filius, supplicavit patri suo, ut pacem inter Ricardum fratrem suum et barones Aquitanniæ stabiliret. Dominus vero rex ad preces filii sui pacem se servaturum promisit, quo et sicut in præterita æstate fuerat ordinata, ita et excessus ab utraque partium facti emendarentur; aut si baronibus hoc non placeret, eos secundum curiæ suæ judicium judicaret. Quod regi filio plurimum placuit, ita tamen quod castellum de Clervals in manu regis patris sui salvum esset.

The brothers meet their father at Angers.

They promise entire obedience.

Geoffrey is sent into Aquitaine to summon the barons to peace, and himself rebels.

Henry II. endeavours to make peace for Richard.

S. Matt. x.
34.

¹ *Clervals*] Clerevals, M.; Cleresvals, H.

² *fratrem*] patrem, H. and Benedict, i. 294.

³ *sacramento*] et, ins. M., H.

A.D. 1183. Rex itaque filius, impetrato a patre suo quod petierat, cum Hoveden, ii. 275.
 The younger king goes to
 Limoges. licentia patris sui profectus est Lemovicum, ut tam Gaufridum

He is followed by his father, who is shot at by the defenders of the city.

fratrem suum quam barones Aquitanniæ ad concordiam revocaret, et uxorem suam misit in Franciam ad regem Franciæ fratrem illius interim custodiendam; et rex pater, de voluntate et consilio regis filii, cum paucis alia via Lemovicum venit, tutus de filiis et suis.¹ Et cum in propria venisset, sui eum pessime receperunt; quia in eum miserunt sagittas, ita ut etiam supertunicale suum crudeliter perforarent, et quendam militem suum coram oculis ejus vulnerarent, ipsumque regem ab ingressu tam civitatis quam castelli violenter arcerent; unde oportuit eum et Ricardum filium suum migrare inde. Postmodum dominus rex civitatem Lemovicum ingressus est. Ipso quoque ab eadem egresso, ut cum filiis suis paternaliter loqueretur præsentibus,² præfati castelli satellites sagittas Hoveden, ii. 276.
 direxerunt lethiferas, adeo ut equum, quo rex pater ferebatur, vulnerarent,³ et nisi equus ad adventum sagittæ altius caput elevasset, sagitta in regio pectore profundius descendisset: quod filii ejus Henricus et Gaufridus contemntes, nec vindicaverunt, nec eo minus ad lethiferos hostes domini et patris sui redierunt.

Henry and Geoffrey allow it.

The young king pretends to submit to his father in order to gain time.

Paulo post rex filius ad patrem veniens, obtulit ei, quod nisi barones Aquitanniæ ad pedes suos pacem impetraturi venirent, ipse, eis prorsus relictis, ad eum rediret omnino serviturus.⁴ Rex pater precibus filii interim motus, pacem, quam prius baronibus promiserat, repromisit. Quare rex filius, ut dicebat, ad fratrem suum Gaufridum et barones Aquitanniæ proficiscens, et ab eis revertens ad patrem, eos prorsus inobedientes asseruit et rebelles; quare ad servitium et voluntatem patris sui revertebatur. Hoc autem, ut ex post facto apparuit, fraudulenter actum est, ut interim gens perfida Braibacenorum, et filius perditionis Gaufridus, in terram regis patris licentius grassarentur, eamque nefarie devastarent, ornamenta ecclesiastica auferendo, oppida et villas incendiis inflammando; ovilia et agros rapinis evacuando, adeo ut mortificarent omnia; nec ætati,⁵ sexui, nec ordini parcentes, nec religioni, immo sola, ut videbatur, homicidia, sacrilegia et rapinas affectantes. Postmodum quoque rex filius audiens hæc a Gaufrido fratre suo fieri, dixit patri suo, quod quicquid

Geoffrey ravages his father's lands.

¹ *et suis*] tutus de suis, M., H.

² *præsentibus*] filiis suis, ins. H.,
om. M.

³ *vulnerarent*] in capite vulnera-

rent, H.; C. and M. both omit in capite.

⁴ *omnino serviturus*] omnimodis servitiis, M.

⁵ *ætati*] nec, ins. M., H.

Hoveden,
ii. 276.S. Matt. xiv.
20.Hoveden,
ii. 277.

fecerat in hac parte, consilio Gaufridi fratris sui fecerat; et patri suo arma sua et equum tradidit conservanda, et sic cum patre suo aliquot diebus moratus est. Verum cum in eadem mensa cum patre suo comedisset, et in eodem catino manum intinxisset, recessit a patre, et iterum cum inimicis patris sui se sacramento præstito obligavit, et ad patrem rediens dixit se nullo modo posse videre, quod ille hominibus castelli mala faceret, quæ meruerant: sicque recedens a patre profectus est Doratum. Pater vero putans eum pacificum revocavit. Qui rediens et ingrediens castellum, scelusque¹ quod conceperat ad optatum perducere effectum non valens, supra corpus Beati Martialis juravit se crucem accepturum. Pater vero credens eum hoc magis ex indignatione quam ex religione fecisse, ab incauto voto paternaliter studuit revocare, quærens ab eo, flexis genibus et lacrymans, utrum votum illud occasione rancoris vel indignationis, paupertatis vel religionis provenisset. Cui filius cum omni juramento respondit, se votum hoc vovisse ob solam remissionem peccatorum, quæ ipse in patrem suum fecerat; adjecit quoque, cum patrem suum lacrymari et contradicere videret, quod se propria manu interficeret, nisi pater desisteret a revocando eum a proposito crucis capiendæ, quia Corpus Dominicum, quod sacrari illo die coram oculis suis viderat, testabatur quod crucem a multo tempore retro accepisset, sed hoc nondum manifestaverat, sperans et confidens se patris gratiam plenius habiturum, quia peregrinari sine ejus gratia nolebat. Pater vero intelligens propositum ejus sanctum et firmum, ait, "Fiat voluntas Dei, et tua. Et ego ero tibi provisor et adjutor in acquirendo comitatu, et sumptibus copiosis adeo, Deo volente, ut nemo quem audierim in partibus Jerosolimitanis servitium Dei potuisset aliquando copiosius fecisse." Tunc rex filius gratias agens patri multiplices, supplicavit ei ut cum hominibus castelli et baronibus Aquitanniæ misericorditer ageret. Pater vero lacrymatus promisit ad beneplacitum suum de hiis omnibus se facturum. Filius autem rex iterum gratias agens patri, burgenses castelli adduxit ei, et invito patre cum ipsis burgensibus ad genua patris provolutus, pacem pro eis petiit et accepit, obsides tamen servandæ concordie præstaturis. Rex vero pater ad recipiendos obsides quosdam misit de suis, qui fere ab eis, qui tradere debebant, interfecti sunt. Quod rex filius nullatenus vindicavit, sed abjecta crucis religione, factus est cum eis hostis et patris proprii persecutor.

A.D. 1183.

The young
king goes to
le Dorat.He swears
to go on
crusade.Kindness of
the elder
king.He promises
to equip his
son for the
crusade.The son
joins his
father's
enemies.¹ scelusque] et scelus, M., H.

- A.D. 1183. Treachery of Henry and Geoffrey towards their father's messengers. Postea rex filius se pacem velle simulans, petiit a patre, ut ei Mauricium de Creun cum treuga mitteret, et alios barones quosdam; et dum cum eo loquerentur, quidam qui secuti sunt eos, ab inimicis domini regis, præsente rege filio, interfecti sunt.¹ Aliquot diebus post elapsis, Gaufridus filius iniquitatis malitiose supplicavit, ut ei Oliverum filium Ernisii et Geram de Mosterol² in treuga mitteret. Quorum alter, scilicet Geram, percussus est gladio³ per capam, tunicam et camisiam, non sine sanguinis effusione: alter, scilicet Oliverus, in aquam⁴ projectus est, ipso Gaufrido præsente, nec illam injuriam vindicante. Postea iterum idem filius cum patre suo loqui volens, secure venit ad patrem, et, de pace facienda dolose tractans, petiit a patre suo licentiam intrandi castellum, ut regem fratrem suum, et alios domini regis inimicos, ad voluntatem domini regis inclinaret. Data est ei licentia, intravit, et feretrum Beati Martialis decorticavit, et alia monasterii illius vasa aurea et argentea asportavit; et cum præda illa per patrem suum rediens, treugas usque in crastinum petiit prorogari. Data est treuga, et ipse pontem transiens eadem die renunciavit patri treugam dissolutam; et de sacrilegio et furto quod Beato Martiali fecerat, Braibacensis suis sua stipendia persolvit. Summa vero præfati furti secundum æstimationem bonorum [virorum] fuit quinquaginta duæ marcæ auri, et septies viginti marcæ argenti. Hoveden, ii. 277.
- Plunder of the shrine of S. Martial at Limoges. Interim Ricardus Cantuariensis archiepiscopus, et Henricus Bajocensis, et Johannes Ebroicensis,⁵ et Radulfus Lexoviensis, et Frogerius Sagiensis, et Wallerannus Roffensis episcopi, una cum abbatibus Normanniæ, clero et populo multo, venerunt Cadomum; et ibidem in monasterio Beati Stephani solemniter in communi plebis audientia sententiam excommunicationis tulerunt in omnes qui pacem et concordiam inter dominum regem et filios suos faciendam impedirent, excepta solius regis filii persona. Hoveden, ii. 278.
- (May 26.) Sentence of excommunication passed on the disturbers of peace. Rex filius, deficiente sibi pecunia, perrexit ad Sanctam Mariam de Rupe Adamatoris, et decorticavit feretrum Sancti Adamatoris, et thesauros ecclesiæ asportavit. Paucis post elapsis diebus cum rex filius vidisset se non posse multum nocere patri suo, ex indignatione et animi rancore gravem incidit infirmitatem, in Martel,⁶ non longe a civitate Lemo-
- The younger Henry plunders Roque-madour.
- He falls sick at Martel.

¹ "Filius contra patrem dolum cogitans patri insidias cum inimicis cogitavit." C. in marg.

² *Mosterol*] Musterol, M., H.

³ *gladio*] cum gladio, M., H.

⁴ *in aquam*] de ponte in aquam, M., H.

⁵ *Ebroicensis*] Ebor., C.

⁶ *in Martel*] in villa quæ dicitur Martel, M., H.

Hoveden,
ii. 278.

vicensi. Primo enim arripuit eum febris, deinde fluxus ventris, et contrivit eum usque ad mortem. Qui cum sensisset mortem sibi imminere, misit pro rege domino et patre suo; qui ad eum venire noluit, timuit enim insidias illius. Rex igitur filius, convocatis coram se episcopis et viris religiosis qui aderant, primo secreto, deinde coram omnibus sua confessus est peccata, pœnitentiam et suorum recepit absolutionem peccatorum, et tradidit Willelmo Marescallo familiari suo crucem suam Jerosolimam deferendam. Deinde depositis mollioribus indumentis, cilicium induit, et ligato fune in collo suo, dixit episcopis et cæteris viris religiosis circumstantibus:

A.D. 1183.
June.

Confession
and penance
of the
younger
Henry.

Hoveden,
ii. 279.

“Trado me peccatorem indignum, culpabilem et obnoxium
“per funem istum vobis ministris Dei, postulans ut Dominus
“noster Jesus Christus, Qui latroni confitenti in cruce peccata
“dimisit, per preces vestras et per Suam ineffabilem miseri-
“cordiam misereatur infelicissimæ animæ meæ.” Et respon-
derunt omnes, “Amen.” Et ipse ait illis: “Trahite me a
“lecto isto per hunc funem, et imponite lecto illi cinereo,”
quem sibi præparaverat; et fecerunt sicut præcepit illis, et
apposuerunt pedibus et capiti suo duos lapides magnos quad-
ratos. Et omnibus rite peractis, ipse præcepit corpus suum
deferri in Normanniam ad¹ Rotomagum, et ibidem sepeliri.
Et hiis dictis, ipse Sacrosancti Corporis et Sanguinis Domini
viatico munitus, in timore Domini emisit spiritum. Quod
cum² regi patri suo nunciatum esset, lacrymatus corruit in
terram, et vehementer planxit filium.

June 11.

He receives
the last
sacraments;
and dies.

Grief of the
elder king.

O quam nefandum est filios patrem persequi! injuriam
namque patris, non pugnantis gladius, non hostilis manus
defendit; sed vindicat febris, ulciscitur fluxus ventris cum
excoriatione intestinorum. Redeunt cuncti ad patrem prostrato
filio. Gaudent omnes, cuncti lætantur, solus pater plangit
filium. Quid plangis, gloriose pater? ille tuus non erat filius,
qui sic paternos violavit affectus. Defensio tua securitatem
patribus attulit, et parricidarum audaciam revocavit. Gravi
enim supplicio debuit interire, qui sæculo parricidium voluit
intulisse; quia mentium arbiter sicut tribulationes justorum
ulciscitur, ita nonnunquam pravorum persecutiones persequitur.

Hoveden,
ii. 280.

Servientes autem defuncti³ corpus regium multo sale asper-
sum, extractis cerebro et visceribus apud Martel sepultis,
plumbo et coriis taurinis involverunt, ut sic Rotomagum
deferrent ad sepeliendum ibidem. Et profecti sunt una cum
illo cadavere regio; et cum venissent in civitate Cenomannis,

The body
of Henry is
buried first
at Le Mans,

¹ *ad*] usque, M., H.

² *cum*] domino, ins. M., H.

³ *defuncti*] regis defuncti, H.

- A.D. 1183. et in ecclesia Beati Juliani confessoris atque pontificis circa Hoveden,
June. illud cum hymnis et psalmis pernoctassent, et mane voluis-
sent cum cadavere illo recedere, episcopus civitatis et clerus
una cum plebe non permiserunt illos asportare illud; sed
sepelierunt illud honorifice in ecclesia Beati Juliani. Quod
cum Rotomagensibus esset nunciatum, indignati sunt inde, et
constanter petierunt corpus ejus, jurantes quod per vim id¹
and then at
Rouen. tollerent nisi celerius redderetur eis. Rex ergo pater præ-
cepit, ut corpus illud traderetur Rotomagensibus, sicut rex
filius, dum adhuc viveret, præcepit; et factum est ita. Et
effoderunt corpus regis a loco ubi sepultum fuerat, et por-
taverunt Rotomagum, et illud sepelierunt in ecclesia Beata
Mariæ.
- Limoges Rex autem pater, defuncto rege filio suo, acrius faciebat
surrenders. insultus de die in diem in castellum Limovense, quod obse-
derat; et reddita sunt ei castellum² et civitas Limovensis, et
omnia inimicorum suorum castella;³ quorum quædam in manu
sua retinuit, et quædam prostravit, non relinquens lapidem
super lapidem.
- Philip Defuncto autem rege filio, Philippus rex Franciæ petiit a
demands his sister's dower lands. domino rege Angliæ dotem illam quam⁴ rex filius ejus dederat
sorori suæ, et totam terram de Voughsin cum castellis et
munitionibus, quam Lodowicus rex Franciæ, pater suus, dederat
Hoveden,
ii. 281.
- Settlement of her claims. eis in matrimonium. Unde accepto inter eos colloquio inter
Gisortium et Trie, convenit in hunc modum; quod Margareta
soror regis Franciæ, quæ fuerat uxor regis filii, pro quietâ
clamantia omnium supradictorum quæ petebantur, m.⁵ et dcc.
et l. libras Andegavensis monetæ singulis annis reciperet
Parisius a domino rege Angliæ, et ab hæredibus suis, quamdiu
illa viveret.
- Walter of Eodem anno dominus rex dedit episcopatum Lincolnîæ
Coutances Waltero de Constantiis, clerico suo, quem Ricardus Cantuari-
made bishop of Lincoln. ensis archiepiscopus consecravit apud Andegavim, et misit in
Angliam ad sedem suam, quæ jam per xviii. annos vacaverat,
scilicet a tempore Roberti de Chennay Lincolnîensis episcopi
usque nunc.
- Geoffrey submits. Gaufridus⁶ comes Britannîæ, regis filius, rediit ad patrem
suum, et pacem fecit cum illo, et cum Ricardo fratre suo
comite Pictaviæ.

¹ *id*] illud, M., H.² *castellum*] illud, ins. M., H.³ *castella*] in illis partibus, ins. H.;
om. M.⁴ *dotem illam quam*] *dodarium*quod, H. The reading of the text
follows M.⁵ *m.*] Bis mille, Bened.; MS. M.
has *m.* See Hoveden, ii. 281.⁶ *Gaufridus*] vero, ins. M., H.

Hoveden,
ii. 281.

Eodem anno Johannes et Hugo episcopi, de quibus mentionem feceramus, Vellestem venerunt ad audientiam papæ Lucii, et uterque illorum proposuit, coram eo¹ et² cardinalibus suis, jus quod petebat in episcopatu Sancti Andreæ. Quo audito, dominus papa de communi fratrum suorum consilio abjudicavit episcopatum illum utrique, et ipsi in manu summi pontificis resignaverunt præfatum episcopatum³ libere et absolute, et sic a curia recesserunt expectantes dicti⁴ pontificis misericordiam: et post paucos dies, dictus⁵ pontifex per consilium universorum cardinalium, reddidit Hugoni episcopo episcopatum prædictum,⁶ et confirmavit;⁷ Hugo autem domum rediit et recepit episcopatum Sancti Andreæ; Johanni vero episcopo concessit episcopatum de Dunkeld, cum universis supradictis quæ ei ex parte Scotiæ oblata fuerant, et confirmavit. Idem vero Johannes⁸ episcopatum recepit: sed quia dictus rex Scotiæ noluit ei ablata restituere, ipse iterum movit quæstionem contra Hugonem episcopum de episcopatu Sancti Andreæ, sicut patet inferius.⁹

A.D. 1183.
Pope
Lucius III.
receives the
resignation
of the two
claimants of
S. Andrews:

he gives the
see to Hugh;

he gives
Dunkeld
to John.

The settle-
ment is not
final.

Eodem anno præcepit dominus rex Ricardo filio et hæredi recipere homagium Johannis fratris sui de Pictavia, sed recipere noluit.

Richard
refuses to
give Poictou
to John.

Eodem anno ortum est grave discidium inter Romanos et papam Lucium, super quibusdam consuetudinibus quas prædecessores sui Romanis facere solebant, quas dictus papa juravit se nunquam facturum. Unde Romani indignati sunt, et frequenter rapinas et iniquas combustiones fecerunt in terra domini papæ. Qui¹⁰ de loco ad locum fugiens, castella sua et civitates munitas adiit. Ad cujus defensionem Christianus¹¹ Mogontinus archiepiscopus, domini Frederici Romanorum imperatoris cancellarius, magno congregato exercitu advenit; cui Romani resistere non valentes Romam redierunt; quos prædictus cancellarius persequens, omnia ad Romanam pertinentia devastavit, et eos usque ad portas civitatis Romæ secu-

Quarrel of
Lucius III.
with the
Romans.

Christian of
Mentz tries
to constrain
the Romans.

¹ eo] domino papa, M., H.

² et] universis, M., H.

³ episcopatum] Sancti Andreæ,
ins. H., M.

⁴ dicti] summi, M., H.

⁵ dictus] summus, M., H.

⁶ prædictum] Sancti Andreæ, M.,
H.

⁷ confirmavit] M. proceeds: "et
concessit Johanni episcopo epi-
scopatum de Dunkeldene cum uni-

"versis supradictis quæ ei ex parte
"regis Scottiæ oblata fuerant, et
"confirmavit. Hugo autem," &c.

⁸ Idem vero Johannes] Johannes
vero episcopus, M., H.

⁹ patet inferius] inferius notatum
est, M., H.

¹⁰ Qui] Dominus vero papa, M.,
H.

¹¹ Christianus] Christianissimus,
C. M.

- A.D. 1183. tus est, omnia suburbana incendio tradens. Romani vero, Hoveden, ii. 282.
videntes se perditioni traditos, machinabantur qualiter prædictum cancellarium dolo interficerent; et cum alter aditus eis defecisset, statuerunt illum veneno interficere; quod ita factum est.¹ Nam cum cancellarius et exercitus ejus fere per decem milliaria ab urbe remoti essent, Romani direxerunt in paupere cultu legatos, qui statum curiæ addicerent. Qui cum totum esse didicissent, inter cætera compererunt unum, quod perditioni illius prælegerunt. Erat enim² prope locum fons nitidissimæ aquæ, quam solitus erat cancellarius et ejus exercitus vino mixtam potare. Fontem itaque aggressi sunt nefandi proditores illi, et ipsum undique veneno affecerunt, ita ut manans aqua corrumperetur. Qua ex dicto cancellario et suis potata, cum eo plusquam mille morti succubuerunt. Cujus obitus cum divulgaretur, exercitus ejus dissipatus et in fugam est conversus, et Romani acrius in dominum papam insurrexerunt.⁴
- Their measures of defence. Hoveden, ii. 283.
Death of Christian and dispersion of his army.
- Lucius III. asks aid of Henry II. Qui⁵ Romanis resistere non valens, misit legatos suos ad reges et principes terrarum, tam sæculares quam ecclesiasticos, pro auxilio habendo ad defensionem Beati Petri contra Romanos. Venerunt ergo nuncii sui ad Henricum regem Angliæ; postulantes ab eo et a clericatu Angliæ auxilium. Consuluit itaque rex episcopos suos et clerum Angliæ super⁶ petitione summi pontificis; cui episcopi et clerus consuluerunt, ut ipse secundum voluntatem suam et honorem faceret auxilium domino papæ, tam pro seipso quam pro illis; quia⁷ plus placeret eis quod dominus rex, si vellet, accepisset ab eis recompensationem auxilii illius, quam si permisisset nuncios domini papæ in Angliam venire ad capiendum de eis auxilium: quod si aliter fieret, posset verti in consuetudinem ad detrimentum regni. Cui consilio adquevit rex, et fecit auxilium magnum domino papæ in auro et argento; per quæ
- Henry consults his bishops. Their advice.

¹ quod . . . est] et ita fecerunt, M., H.

² enim] namque, M., H.

³ Qua . . . succubuerunt] Ut igitur potavit ex ea cancellarius festinæ morti succubuit. Occubuerunt etiam post illum plusquam mille homines qui ex dicto fonte potaverunt, M., H.

⁴ insurrexerunt] Here Hoveden has the notices of the marriage of

the count of Flanders and of the translation of Walter of Coutances to Rouen, which occur further on. Their position in M. agrees with that of the text; and they are so given in MS. B. of Hoveden.

⁵ Qui] Idem vero papa, M., H.

⁶ super] de, M., H.

⁷ quia] tolerabilius esset, ins. M., H.

Hoveden,
ii. 283.

una cum aliorum auxiliis¹ pacem fecit cum Romanis, ecclesiae Romanæ necessariam. A.D. 1183.

Hoveden,
ii. 284.

Eodem anno Philippus comes Flandriæ duxit in uxorem sororem Sanctii regis Portugalensis. Eodem anno obiit Rotodus Rotomagensis archiepiscopus; cui successit Walterus Lincolnensis episcopus, Marriage of the count of Flanders.

Eodem anno obiit Ricardus Peché episcopus Cestriæ; cui successit Girardus La Pucele. Death of the bishop of Chester.

Eodem anno Gilbertus² Assailli, summus magister domus Hospitalis Jerusalem, venit in Normanniam ad Henricum regem, a quo honorifice susceptus est; et accepta a domino rege transfretandi licentia in Angliam, venit usque ad Depe, et ante festum Sancti Michaelis, navem quandam, quæ jam fere per annum in arena maris fracta et desiccata consederat, et jam aliquantulum dealbata et refecta, et in altum deducta fuerat, cum multis tam clericis quam laicis, qui jam longa expectatione fatigati fuerant, intravit: sed mox navis illa, extra portum in altum ducta, velut lapis in profundum descendit, compagibus dissolutis: et ipse Gilbertus et cæteri universi qui in ea erant, præter octo tantum, qui beneficio naviculæ evaserunt, submersi sunt, xiii^o. kalendas Octobris. Shipwreck of Gilbert of Assailli, Sept. 19.

Eodem anno Henricus rex Angliæ, habito colloquio inter ipsum et Philippum regem Franciæ, inter Gisortium et Trie, die Sancti Nicholai, devenit homo Philippi dicti regis³ de omnibus rebus suis transmarinis; cui nunquam ante tempus illud homagium facere voluit. Henry II. does homage to Philip, Dec. 6.

A. 3. G.—MCLXXXIII.

XXX^{mus} annus regni regis Henrici, filii Matildis imperatricis. A.D. 1184.

Hoveden,
ii. 285.

Anno gratiæ m^oc^olxxx^oiv^o., qui erat annus tricesimus Henrici regis Angliæ filii Matildis imperatricis, idem rex fuit apud Cenomannum die Natalis Domini, quæ Dominica fuit.⁴ The king keeps Christmas 1183-1184 at Le Mans.

Eodem anno Ricardus Cantuariensis archiepiscopus obiit, xiv. kalendas Martii, cui antequam inciperet ægrotare in somnis⁵ apparuit Dominus dicendo:⁶ “Tu dissipasti bona ecclesiæ Meæ, et Ego exstirpabo te a terra.” Quæ perterritus non Richard archbishop of Canterbury dies, Feb. 17.

¹ per quæ . . . auxiliis] Dominus autem papa per pecuniam illam et per pecuniam aliorum principum sibi undique allatam, M., H.

² Gilbertus] dictus, ins. M., H.

³ regis] Franciæ, ins. M., H.

⁴ fuit] evenit, M., H.

⁵ in somnis] in visione, M., H.

⁶ dicendo] dicens, M., H.

- A.D. 1184. modicum¹ visione statim ægrotavit,² et die sequenti octava obiit. Hoveden, ii. 285.
- Henry returns through Flanders to England, June 10. Eodem anno rex Angliæ, facta pace cum Philippo rege Franciæ et cum Philippo comite Flandriæ super controversiis³ inter eos⁴ super terram de Vermundais habitis, per medium Flandriæ transivit⁵ in Angliam,⁶ et applicuit apud Doverē iv. idus Junii; et ducissa Saxonie filia sua⁷ cum eo.
- A fountain of blood at Kilwinning. Eodem anno, et in eadem hebdomada qua rex Angliæ applicuit, quidam fons⁸ juxta ecclesiam Sancti Wynini, in Occidentibus partibus terræ regis Scotiæ infra Cuningham, non longe a castello de Yrewyn, manavit sanguine per octo dies naturales continue.⁹
- The duchess of Saxony has a son. Eodem anno ducissa Saxonie, filia regis, peperit filium apud Wintoniam.¹⁰
- Death of earl Simon of Huntingdon. Eodem anno obiit comes Simon de Huntingdonia, quo defuncto rex reddidit comitatum illum Willelmo regi Scottiæ, qui illum¹¹ statim¹² dedit¹³ David fratri suo.
- Story of Gilbert Plumpton. Eodem anno, cum Gilbertus de Plumtonia, miles nobilis progeniei,¹⁴ ductus esset in vinculis usque Wygornam, et accusatus esset de raptu coram rege¹⁵ a Ranulpho de Glaunville justitiario Angliæ, qui eum condemnare volebat, injusto judicio judicatus est suspendi in patibulo; ad quod cum duceretur,¹⁶ occurrit multitudo virorum et mulierum, clamantium et dicentium virum justum, et innocentem non debere hæc pati. Baldewinus episcopus Wigornensis, vir¹⁷ Deum timens, et clamorem populi audiens, et injuriam quæ fiebat illi misero, cucurrit post eum; quem cum in sublime traxissent carnifices advenit dictus episcopus prohibendo eis ex parte Dei Omnipotentis et sub anathemate ne morti illum traderent, cum Dominica

Hoveden, ii. 286.

¹ non modicum] plurimum, M., H.
² ægrotavit] incepit ægrotare, M., H.

³ cum . . . controversiis] inter Philippum regem Franciæ et Philippum comitem Flandriæ super controversiis, M., H.

⁴ inter eos] quæ inter illos erant, M., H.

⁵ transivit] transitum fecit, M., H.

⁶ Angliam] inter Witsand et Doveram, ins. M., H.

⁷ sua] ejus transfretavit, M., H.

⁸ fons] fluentis aquæ, ins. M., H.

⁹ naturales continue] et totidem noctes sine intermissione, M., H.

¹⁰ Wintoniam] Here are omitted notices of the pilgrimage of the count of Blois to Canterbury, and of the arrival of the duke of Saxony in England; omitted also in M.

¹¹ qui illum] et ipse, M., H.

¹² statim] coram rege, ins. M., H.

¹³ dedit] comitatum illum, M., H.

¹⁴ nobilis progeniei] nobili prosapia ortus, M., H.

¹⁵ rege] domino rege, M., H.

¹⁶ ad quod cum duceretur] et cum duceretur ad patibulum, M., H.

¹⁷ vir] religiosus et, ins. M.

Hoveden,
ii. 286.

sit et festum beatæ Mariæ Magdalænæ.¹ Ad cuius² vocem A.D. 1184.
carnifices³ stupefacti, et hæsitantes quid agerent, timebant
justitiam regis, et verebantur sententiam anathematis. Præ-
valuit ergo Divina sapientia, et propter reverentiam diei laxa-
verunt funem et dimiserunt eum in terram custodiendum
usque mane ad idem supplicium. Quem⁴ rex pietate motus,⁵
consilio suorum, præcepit sic manere, donec de illo aliud fieri
præcepisset, quia sciebat quod per invidiam fecerat ei hæc
Ranulfus de Glaunvilla, qui eum morti tradere volebat propter
uxorem suam, filiam Rogeri Gulwast, quam idem Ranulfus
dare volebat in uxorem cum hæreditate sua Reynero viceco-
miti suo Eboraci. Sic liberatus⁶ miles ille, usque ad obitum
regis incarceratus fuit per dictum Ranulfum de Glaunville.

His offence
and treat-
ment by
Ranulf
Glanvill.

Hoveden,
ii. 287.

Deinde venit rex usque Redingges, et celebrato ibi con-
cilio de pastore Cantuariensis ecclesiæ eligendo, orta est lis et
contentio inter monachos Cantuariæ, et episcopos Angliæ.
Volebant enim monachi illi eligendi primam habere vocem, et
protulerunt cartam domini regis, per quam ipse illis conces-
serat et confirmaverat electionem liberam: episcopi vero nite-
bantur probare illam non teneri debere, tum quia contra jus
et in detrimentum Anglicanæ ecclesiæ facta fuit, tum quia
ad eos spectabat metropolitani sui electio. Et propter hanc
controversiam non potuit inter illos illa vice convenire.

August.
Council at
Reading.

Counter
claims of
the monks
of Canter-
bury and
the bishops
on the elec-
tion of an
archbishop.

Iterum, per mandatum domini regis, episcopi Angliæ et
monachi Cantuarienses convenerunt apud Londonias in præ-
sentia domini regis ad eligendum Cantuariensis ecclesiæ præ-
sulem: quibus contententibus, Gilbertus Londoniensis episco-
pus, qui primam vocem eligendi ex antiquo ecclesiæ suæ jure
habebat, elegit Baldewynum Wygornensem episcopum ad archi-
episcopatum Cantuariæ, iv. nonas Decembris, et omnes episcopi
assensum præbuerunt electioni illi: monachis tantum Can-
tuariæ contradicentibus,⁸ et facta appellatione ad dominum
papam, abierunt; et episcopi Angliæ obtulerunt regi⁹ electum

Dec. 2.
Council at
London for
the election
of an arch-
bishop.

The bishops
elect Bald-

¹ quem . . . Magdalænæ] sed
ministri sceleris facinus acceleran-
tes, ligato fune collo ejus traxe-
runt illum in sublimē; et ecce
episcopus ille Wigornensis veloci-
ter advenit, et dixit carnificibus;
“ Prohibeo vobis ex parte Omnipo-
tentis Dei et sub anathemate, ne
“ istum morti tradatis, quia dies
“ Dominica est et festum Sanctæ
“ Mariæ Magdalænæ.” M., H.

² cuius] hanc, M., H.

³ carnifices] stabant, ins. M., H.

⁴ Quem] Eadem nocte dominus,
M., H.

⁵ motus] commotus, M., H.

⁶ liberatus] a morte, add. M., H.

⁷ rex] dominus rex, M., H.

⁸ monachis . . . contradicentibus]
sed soli monachi Cantuariensis ec-
clesiæ contradixerunt, M., H.

⁹ regi] domino regi, M., H.

A.D. 1184. suum, quem ad eorum¹ electionem et præsentationem rex Hoveden,
December. recepit in osculo pacis et dilectionis. Similiter fecerunt ii. 287.
win of Worcester. Ricardus, Gaufridus et Johannes, filii regis.

The king visits Canterbury and uses his influence with the monks.
Deinde venit rex² Cantuariam ad malitiam monachorum exstinguendam; et, habito colloquio cum illis, obtinuit adversus eos quod illi eligerent sibi in archiepiscopum dictum³ Baldewynum; et sic fecerunt: nam Alanus prior ecclesiæ Sanctæ Trinitatis Cantuariæ venit Londonias cum capituli sui saniore parte, et cum litteris ratihabitionis. Qui in unum convenientes in capitulo Westmonasterii, elegerunt sibi et ecclesiæ Cantuariensi in archiepiscopum dictum Baldewynum;⁴ et ne viderentur assensum præbuisse electioni episcoporum, suum cantaverunt "Te Deum laudamus," et perduxerunt eum ad altare, et

At Westminster the monks elect Baldwin.

eo recepto in pacis osculo, eum regi præsentaverunt, qui iterum recepit eum in pacis osculo et dilectionis; similiter fecit Ricardus comes Pictaviæ, filius regis. Hoveden, ii. 288.

Peace made between the sons of the king.
Deinde dominus rex firmavit pacem et finalem concordiam, scripto et sacramentis confirmatam, inter Ricardum et Gaufridum et Johannem filios suos, coram Alianor regina matre eorum, et Henrico duce Saxonie et aliis multis.

Visit of the archbishop of Cologne to England.
He is reconciled with Henry the Lion, and promises Richard the emperor's daughter.
Eodem anno archiepiscopus Colonie venit in Angliam in peregrinatione ad Sanctum Thomam Cantuariæ; cui rex Angliæ occurrens cum gaudio eum suscepit, et adversus eum effecit quod ipse perdonavit Henrico duci Saxonie iram et malivolentiam suam, et eum in pristinam dilectionis familiaritatem recepit. Dictus autem Coloniensis archiepiscopus, ad petitionem regis Angliæ, concessit Ricardo comiti Pictaviæ, regis filio, filiam Frederici Romanorum imperatoris dari in uxorem. Sciebat enim ipsum imperatorem hoc velle, et plurimum desiderasse. Deinde dictus archiepiscopus, et Philippus comes Flandriæ, qui cum eo in Angliam venerat, reversi sunt in Flandriam, et magno congregato exercitu, invaserunt terram comitis de Henou, et devastaverunt eam, propter injurias quas ipse fecerat comiti Flandriæ.

Philip of Flanders invades Hainault.

Deaths of the empress; the bishops of Chester and Rochester; the abbot of S. Mary's, York; the bishops of
Eodem anno obiit⁵ imperatrix Romanorum, uxor Frederici imperatoris, et⁶ Gerardus Pucele, episcopus Cestrie:⁷ Walerannus Roffensis episcopus; Clemens abbas Sanctæ Mariæ

¹ quem ad eorum] ad quorum, M., H.

² rex] dominus rex, M., H.

³ dictum] præfatum, M., H.

⁴ Baldewynum] Wigornensem episcopum, ins. M., H.

⁵ obiit] The deaths of the year are

given each in a separate clause in M. and H.

⁶ et] Eodem anno obiit Gilbertus de Ver abbas de Selebi, M., H.

⁷ et... Cestria] Eodem anno obiit Gerardus cognominatus (cognomento, M.) Pucele, episcopus (abbas, C. M.) Cestrie, M., H.

Hoveden,
ii. 289.

Eboraci;¹ Jocelinus Saresbiriensis, Bartholomæus Exoniensis episcopi; comes de Warewyk; et filia Frederici² quæ maritanda fuit Ricardo comiti Pictaviæ,³ obierunt.

Eodem anno combusta est ecclesia sancti Juliani Cenomannensis, et abbatia de Glastingbiri.

Eodem anno rex⁴ Angliæ sollicitus de pace facienda inter ducem Saxonie et Fredericum imperatorem, consilio archiepiscopi Coloniensis misit nuncios suos, Hugonem de Nunaunt archidiaconum Lexoviensem, et quosdam alios de clericis⁵ suis, ad Lucium papam;⁶ ut auxilio illius præfatus imperator recepisset ducem Saxonie in amorem. Venientes itaque nuncii regis ad curiam domini papæ, invenerunt eum in Ytalia apud Veronem; et dum ibi moram cum eo facerent, venit illuc Fredericus Romanorum imperator ad colloquendum cum domino papa, ad cujus instantiam dictus imperator dedit duci Saxonie licentiam redeundi in patriam suam, et relaxavit ei omne sacramentum quod ei fecerat de exilio exsequendo; et papa⁷ absolvit eum de sacramento illo, quod ipse imperatori fecerat.

Eodem anno obiit Thomas filius Bernardi, qui per dominum regem⁸ constitutus fuerat⁹ justitiarius omnium forestarum Angliæ: quo defuncto, rex¹⁰ divisit forestas suas Angliæ in diversas partes, et unicuique partium præfecit quatuor justitiarios, videlicet duos clericos et duos milites, et duos servientes de domo et familia ipsius, custodes venationis et viridis super omnes alios forestarios, tam regis quam militum et baronum; et misit eos placitare placita forestæ secundum assisam forestæ supradictam.¹¹

Eodem anno dominus rex dedit Willelmo, priori ecclesiæ Sancti Augustini de Bristouwe, episcopatum de Bangor.

Eodem anno Swerus presbyter, qui dicitur Birkebain, interfecit Magnum regem Noreweyæ.¹²

A.D. 1184.

Salisbury and Exeter, and the earl of Warwick.

Fires at Le Mans and Glastonbury.

Henry sends an embassy to the pope and emperor on behalf of the duke of Saxony.

The emperor relaxes his terms.

New forest regulations made.

Forest assize.

New bishop.

Magnus king of Norway killed.

Hoveden,
ii. 290.

¹ *Eboraci*] Here Hoveden has a repeated notice of the death of the earl of Huntingdon; om. M.

² *Frederici*] Romanorum imperatoris, ins. M., H.

³ *Pictaviæ*] ut supradictum est, ins. M., H.

⁴ *rex*] dominus rex, M., H.

⁵ *clericis*] et familiaribus suis, ins. M., H.

⁶ *papam*] summum pontificem, M., H.

⁷ *papa*] dominus papa, M., H.

⁸ *per dominum regem*] post mortem Alani de Neovilla a domino rege, M., H.

⁹ *fuerat*] erat summus, M., H.

¹⁰ *rex*] dominus rex, H.

¹¹ *supradictam*] suprascriptam, M., H. Here are omitted in M., V., and C. Hoveden's notice of the king's visit to Worcester, and the fealty of Rhys ap Griffin sworn there. Hoveden, ii. 290; Benedict, i. 314, 317.

¹² *Noreweyæ*] In this place Hove-

F.—MCLXXXV.

XXXI^{mus} annus regni regis Henrici, filii Matildis imperatricis.

A.D. 1185.
Henry keeps
Christmas
1184-1185 at
Windsor.

Jan. 1.
Death of
Gilbert son
of Fergus.

Anno gratiæ M^oC^oLXXXV^o., qui erat annus tricesimus primus regni regis Henrici filii imperatricis, idem rex fuit in Anglia apud Windesovers die Natalis Domini. Hoveden, ii. 299.

Eodem anno, die Circumcisionis Domini, obiit Gilbertus filius Fergus, qui Hutredum fratrem suum, patrem nobilis viri Rollandi, fraudulentem cepit, et a filio suo Dunecan, oculis, lingua, et testiculis privari fecit; qui etiam præfatum Dunecan filium suum regi Angliæ obsidem tradiderat de pace servanda.

Succession
of Ronald.

Quo defuncto, Rollandus filius Hutredi totam terram prædicti Gilberti invasit, et obtinuit.

Embassy
from Baldwin
king of
Jerusalem
to his
kinsman
king
Henry.

Eodem anno, Baldwinus leprosus rex Jerusalem, et Templares et Hospitalares, miserunt ad regem Angliæ, filium¹ imperatricis, Erracium sanctæ civitatis Jerusalem patriarcham, et summos Hospitalis [et] Templi magistros, una cum vexillo regio, et clavibus sepulcri Domini et turris David et civitatis Jerusalem; postulantes ab eo celerem succursum, sicut ab hærede et domino terræ Jerusalem. Est enim sciendum, quod Fulco frater Gaufridi comitis Andegaviæ, patris quoque istius Henrici, fuit rex Jerusalem.² Cum autem prædictus patriarcha et magister Hospitalis venirent in Angliam, rex Angliæ occurrit eis in villa de Redingges, et eos cum gaudio suscepit.

Interview of
the king and
ambassadors
at Reading.

Qui³ ad pedes regis provoluti, cum fletu magno et singultu, verba salutationis ex parte regis, principum et universæ plebis terræ Jerosolimitanæ proferebant, et exponentes causam eorum adventus, tradiderunt ei vexillum regium, et claves sepulcri Domini, et claves turris David et civitatis Jerusalem, ex parte regis et principum terræ Jerusalem, et litteras⁴ domini papæ.

Hoveden,
ii. 300.

den has an account of the astrological interpretation of the conjunction of the planets, which was to occur in 1186; the epistle of Corumphiza (Hoveden, ii. 290, 291; Benedict, i. 324, 325); the epistle of William the Astrologer (Hoveden, ii. 292, 293); the epistle and poem of Anselm of Worcester (Hoveden, ii. 293-296; Bened. i. 325-328); and the epistle of Pharamella (Hove-

den, ii. 296-299). All these are omitted in M., V., and C.

¹ *filium*] Matildis, ins. M., H.

² *Jerusalem*] ut superius dictum est, ins. M., H.

³ *Qui*] statim, ins. M., H.

⁴ *litteras*] ex parte Lucii papæ in hac forma, M., H.; proceeding to give the letter of Lucius III. to Henry II. on the crusade: Hoveden, ii. 300, 301; Bened. i. 332, 333.

Hoveden,
ii. 301.

Hoveden,
ii. 302.

Quibus¹ auditis, rex respondit rem bene processuram, A.D. 1185. Deo volente; et statuit ei terminum suæ responsionis primam Dominicam Quadragesimæ Londoniis. Ad quam² dominus rex, patriarcha, episcopi, abbates, comites et barones regis Angliæ; Willelmus rex Scotiæ, et David frater ejus, cum comitibus et baronibus terræ suæ, venerunt³ Londonias, et habito inde cum deliberatione consilio, placuit universis quod dominus rex consuleret inde dominum suum Philippum regem Franciæ. Et sic soluto concilio dominus rex dedit⁴ dictis hominibus suis, tam clericis quam laicis, licentiam capiendi crucem. Unde factum est, quod Baldewinus Cantuariensis archiepiscopus, et Ranulfus justitiarius Angliæ, Walterus Rotomagensis archiepiscopus, Hugo Dunelmensis episcopus, et alii quamplures episcopi transmarini et cismarini, et fere omnes comites, barones et milites Angliæ, Normanniæ, Aquitanniæ,⁵ Andegaviæ, Cenomanniæ, et Turoniæ, crucem ceperunt.

The king fixes March 13 for his answer to the embassy.

Council at London.

Henry determines to consult king Philip.

The nobles take the cross.

Narratio bona.

In cujus captione quoddam mirabile contigit. Quadam enim die, dum mulier quædam gravida puerum gestaret in alvo, et tempus pariendi instaret, fugit a domo patris sui, nolens a parentibus suis in delicto illo comprehendi; et ecce tempestas valida pluviae et ventus apprehendit eam fugientem in campo solivagam, et petentem a Domino auxilium, et domum refugii; et quia oratio ejus statim non erat exaudita a Domino, decidit in desperationem, dicens: "Si Tu Deus despicis orationem meam, diabolus succurrat mihi;" cui statim apparuit⁶ diabolus in specie juvenis, nudus pedes, succinctus ad viam, et ait mulieri, "Sequere me;" et transeuntes⁷ invenerunt ovile quoddam in campo, et præcucurrit diabolus, et in ovili illo præparavit ignem, et sedile de stramine novo. Et mulier illa secuta est eum, et in domum veniens calefaciebat se ad ignem, et ait, "Sitio, et fame torqueor." Cui⁸ diabolus, "Sustine parumper, et ego afferam tibi panem et potum." Et dum iret, duo viri transeuntes per viam illam, et videntes ignem in ovili illo, mirati sunt quid hoc esset; et accedentes intraverunt in ovile; et invenientes eam gravidam juxta ignem jacentem, interrogaverunt

Wonderful story of the time.

A woman in childbirth succoured by the devil.

¹ *Quibus*] Hiis, M., H.

² *quam*] Dominicam, ins. M., H.

³ *venerunt*] convenerunt, H.

⁴ *dedit*] universis, ins. M., H.

⁵ *Aquitanniæ*] et Britanniae, ins. H.

⁶ *apparuit*] ei, ins. M., H.

⁷ *transeuntes*] viam, ins. H.

⁸ *Cui*] respondit, ins. M., H.

A.D. 1185. *A woman in childbirth succoured by the devil.* quis esset qui fecerat ei ignem illum: et illa respondit, "Dia- Hoveden, ii. 303.
 "bolus;" at interrogantibus illis ubi est ille? respondit,
 "Esurivi et sitivi, et ille abiit ad quærendum mihi cibum
 "et potum." Et aiunt illi: "Fiduciam habete in Domino

"Jesu Christo, et in matre Ejus virgine gloriosa, et Ipsi
 "liberabunt te de manu inimici; et inquire ab eo futura."
 Et hiis dictis abierunt ad villam, quæ prope erat, et narra-
 verunt clero et populo quæ viderant et audierant in via. In-
 terim rediit diabolus, et afferens secum panem et aquam
 confortavit mulierem; et illa incurvata peperit filium, quem
 diabolus ille recipiens loco obstetricis calefaciebat ad ignem:
 et ecce sacerdos præfatæ villæ, fide Catholica, cruce et aqua
 benedicta armatus, venit cum clero et populo ad ovile illud;
 et invenit eam enixam [puerum,] quem diabolus in ulnis suis
 tenebat. Et aspersit aquam benedictam in Nomine Sanctæ
 et Individuæ Trinitatis. Quam diabolus sustinere non va-
 lens fugit, et puerum secum asportans ultra illis non com-
 paruit. Mulier autem ad se reversa ait: "Nunc scio vere
 "quia eripuit me Dominus de manu inimici." Et narravit
 eis se a diabolo illo audisse, quod ex quo Jesus Christus in-
 fernum spoliaverat, non erat tantus luctus neque dolor in
 inferno, quantus erat propter captionem crucis; sed dolor ejus
 vertetur in gaudium, quia tanta erit cruciatorum iniquitas et
 peccatum, quod Dominus delebit eos de libro vitæ; et multi
 eorum, relicta crucis religione, fient crucis et nominis Christi
 persecutores. Quod de post facto apparuit.

What the
 devil told
 her.

March 31. *John knighted and sent to Ireland.* Deinde rex¹ venit usque Windesoures, et ibi in Dominica qua
 cantatur Lætare Jerusalem, quæ illo anno pridie kalendas
 Aprilis evenit, fecit Johannem filium suum militem, et statim
 misit eum in Hiberniam, et inde eum regem constituit.

April 15. *Earthquake in England.* Interim terræmotus magnus auditus est fere per totam
 Angliam, qualis ab initio mundi in terra illa non erat auditus.
 Petræ enim scissæ sunt; domus lapideæ ceciderunt; ecclesia
 Lincolnensis metropolitana scissa est a summo usque deor-
 sum. Contigit autem terræmotus ille in crastino diei Domi-
 nicæ in Ramis Palmarum, videlicet decimo septimo kalendas
 Maii. Et in crastino illius terræmotus dominus rex Angliæ,
 et Erracius patriarcha, et Hugo Dunelmensis episcopus, et
 multi de principibus Angliæ, transfretaverunt inter Dovre et
 Wythsant. Dominus autem rex Angliæ, cum in Normanniam
 venisset, magnum congregavit exercitum; mandans Ricardo
 filio suo, comiti Pictaviæ, qui eam² contra eum munierat, et

Hoveden,
 ii. 304.

The king
 goes to
 Normandy,
 April 16.

¹ rex] dominus rex, M., H.

"Nota, Johannes factus est rex

"Hybernæ." M. in marg.

² eam] Pictaviam, M., H.

Hoveden,
ii. 304.

Gaufridum comitem Britanniae fratrem suum expugnaverat; quod nisi reddiderit Alienor matri suae totam Pictaviam liberam et quietam, ipse visitaret eum in virga ferrea, et potenti virtute debellaret. Ad cuius mandatum praedictus Ricardus, relicta hostilitate, reddidit matri suae totam¹ Pictaviam, et ad patrem suum rediens mansit cum eo sicut filius mansuetus.

A.D. 1185.
April.
Richard is
compelled
to surrender
Poitou to
his mother.

Interim kalendis Maii, ipso die Apostolorum Philippi et Jacobi, circa meridiem visa est eclipsis solis totalis; quam secuta sunt tonitrua cum fulgure et tempestate magna. Ex quorum ictu homines et animalia interierunt, et multae domus incensae combustae sunt.

May 1.
Great storm.

Deinde Philippus rex Franciae et Henricus rex Angliae, habito colloquio de subventionem faciendam terrae Jerolimitanae, promiserunt se bonum auxilium illi facturos tam in hominibus quam in pecunia. Sed haec omnia praefatus patriarcha parvipendebat; sperabat enim quod esset reducturus secum ad defensionem dictae² terrae praefatum regem Angliae, vel aliquem de filiis suis, aut alium³ virum magnae auctoritatis: sed quia hoc esse non potuit, repatriaturus dolens et confusus a curia recessit.

Henry and
Philip promise aid to
Jerusalem,
but the
patriarch
departs in
disgust.

Eodem anno Walterus Rotomagensis electus pallium recepit a papa Lucio; similiter Baldwinus Cantuariensis archiepiscopus⁴ recepit ab eodem papa;⁵ et statim consecravat Gilbertum de Glanville in Roffensem episcopum, dono regis Angliae.

Palls sent to
Rouen and
Canterbury.

Hoveden,
ii. 305.

Eodem anno Johannes regis Angliae filius honorifice in Hiberniam veniens, ab Dublinensi archiepiscopo susceptus est.⁶ Et quia ipse omnia proprio suo inclusit marsupio, nolens solidariis suis stipendia⁷ solvere, maximam exercitus sui partem in conflictibus pluribus contra Hibernenses factis amisit; tandem ad inopiam redactus, constitutis tamen justitiis et militibus suis per loca, ad terram illam custodiendam, rediit in Angliam.

April.
John goes to
Ireland.
His avarice
and ill
success.

He returns
to England.

Eodem anno, mense Decembris, obiit papa Lucius; cui successit Urbanus papa tertius. Qui statim, ut ejus notitia

December.
Lucius III.
dies;
Urban III.
succeeds.

¹ totam] om. M., H.

² dictae] Jerolimitanae, M., H.

³ alium] aliquem alium, H.

⁴ archiepiscopus] pallium, ins. M., H.

⁵ ab eodem papa] a papa Lucio, M., H.

⁶ honorifice susceptus est]

in Hiberniam veniens a Johanne Dublinensi archiepiscopo, et ceteris patris sui hominibus qui praecesserant, honorifice est susceptus, M., H. "Nota, Johannes rex Hyberniae venit in Hyberniam." M. in marg.

⁷ stipendia] sua, ins. M. H.

A.D. 1185. divulgaretur, scripsit prælatis¹ sanctæ ecclesiæ suæ electionis formam et dicti domini papæ Lucii transitum, pro
 Hoveden, ii. 305.
 cuius anima devote litteratorie eisdem supplicavit exorare.

Urban III. Eodem anno Henricus rex Angliæ misit nuncios suos ad
 permiss Henry II. Urbanum papam, et multa ab eo impetravit, quibus papa
 to make one of his sons king of Ireland. Lucius fortiter resistebat; quorum unum fuit quod unus, quem rex Henricus Angliæ voluit,² de filiis suis coronaretur de regno Hiberniæ; et hoc bulla sua confirmavit,³ et in argumentum voluntatis et suæ confirmationis misit ei coronam de penna pavonis auro contextam.

Apostasy and rebellion of Robert of S. Alban's, in Palestine. Eodem anno, paulo ante festum Sancti Petri ad Vincula, cum prædictus patriarcha Jerolimam redisset, et nihil auxilii
 Hoveden, ii. 307.
 ad defensionem dictæ sanctæ⁴ terræ secum reportasset, timor magnus cecidit super inhabitatores terræ Jerosolimitanæ.

Unde factum est, quod quidam frater Templi, natione Anglicus, nomine Robertus de Sancto Albano, relicta lege Christiana, abiit ad Saladinum regem Babiloniæ, et promisit ei se traditurum illi civitatem Jerusalem; et facta inde securitate, Saladinus dedit illi neptem suam in uxorem, et tradidit ei exercitum magnum, et constituit eum principem exercitus sui et ducem. Qui statim profectus est cum exercitu suo usque ad Planities Sancti Georgii, et ibi divisit exercitum suum in tres turmas; quarum duas misit in regiones circumjacentes ad devastandum eas: et devastaverunt omnem terram a Monte Regali usque Neapolim; et Jerico, et civitas Sebasta, et aliæ nonnullæ civitates destructæ sunt. Prædictus autem Robertus cum tertia parte exercitus sui processit usque ad civitatem Jerusalem: et paucitas illa hominum quæ in civitate erat, in Domino confidens, et per posternas egrediens, et lignum crucis Dominicæ pro vexillo sibi præferens, in virtute Domini percussit aciem in qua præfatus Robertus fuit, et ipse in fugam conversus terga dedit percutientibus; et Jerosolimitani secuti

He is defeated in battle near Jerusalem.

¹ *prælatis*] in hac forma, ins. C., marked for erasure; a fact which shows that the copyist of C. was himself the abridger; not copying from an abridgement. Here follows in M. and H. the letter of Urban III., dated Jan. 12, at Verona; as

in Benedict, i. 340, 341; Hoveden, ii. 305, 306.

² *quorum . . . voluit*] quorum unum hoc fuit, quod ab eo impetravit, quod unus quem vellet, M., H.

³ *confirmavit*] ei dominus papa, ins. M., H.

⁴ *dictæ sanctæ*] om. M., H.

Hoveden,
ii. 307.

sunt eum et exercitum ejus in ore gladii, et multos ex illis A.D. 1185.
interfecerunt; Robertus tamen vix evasit.

Hoveden
ii. 308.

Deinde cum Saladinus terram Jerosolimitanam bello aggredi Saladin
proposuisset, Templares et Hospitalares, et cæteri terræ Jero-
solimitanæ principes, dederunt ei quadraginta¹ millia Bisantio-
rum, pro treugis habendis usque ad octavas Paschæ proximo
venturi. Interim defuncto Willelmo le Marchis comite Jop-
pen, Baldewinus leprosus rex Jerusalem deposuit se a regi-
mine regni, et constituit Baldewinum puerum, filium prædicti
Willelmi et Sibillæ, sororis suæ, sibi hæredem, et eum coronari
fecit in regem in sancta civitate Jerusalem; et paulo post
obiit; et puer Baldewinus regnavit loco suo² fere per duos
annos; et Sibilla mater ejus nupsit Guidoni de Lizinant, de
qua ipse genuit duas filias.

Saladin
makes a
truce with
the princes
of Palestine.

Resignation
and death of
Baldwin IV.

Baldwin V.
reigns two
years.

E.—MCLXXXVI.

Annus XXX^{mss}II^{us} regni regis Henrici filii imperatricis.

Anno gratiæ millesimo centesimo octogesimo sexto, qui erat
annus tricesimus secundus regni regis Henrici filii impera-
triciis, idem Henricus fuit in Normannia die Natalis Domini
apud Danfrunt. Et post Natale, habito colloquio inter ipsum
et Philippum regem Franciæ apud Gizorz, juravit quod ipse
liberaret Ricardo filio suo, comiti Pictaviæ, Alesiam sororem
regis Franciæ in uxorem. Et rex Franciæ concessit præfato
Ricardo cum prædicta sorore sua Gisortium, et omnia quæ
Lodowicus pater suus concesserat cum Margareta filia³ Hen-
rico regi Angliæ filio suo. Et juravit quod ipse nunquam
deinceps quæstionem adversus eos inde moveret.

A.D. 1186.

Henry II.
keeps
Christmas
1185-1186 at
Domfront.

Interview
with Philip
on the
subject of
Richard's
marriage.

Hoveden,
ii. 309.

Post quod colloquium⁴ rex Angliæ transfretavit in Angliam; et dedit Hugoni, priori domus de Witham⁵ de ordine Cartu-
siensi in episcopatu de Ba, episcopatum Lincolnensem; quem
Baldewinus Cantuariensis archiepiscopus mox consecravit.

The king
makes Hugh,
prior of
Witham,
bishop of
Lincoln.

Deinde venit rex cum magno exercitu usque Carleolum, Henry
volens ulterius procedere ad debellandum Rollandum, filium reduces
of Galloway.

¹ quadraginta] sexaginta, H.² suo] illius, M., H.³ filia] sua, ins. M., H.⁴ quod colloquium] colloquium au-
tem illud, M., H.⁵ Witham] So MSS. M. and C.
The word is a blank in the best MS.
of Hoveden, supplied in the later
ones.

- A.D. 1186. Huctredi,¹ propter injurias et disseisinas quas ipse fecerat Hoveden, ii. 309.
Dunecano filio Gilberti filii Fergus; sed prædictus Rollandus venit illuc ad regem, et fecit pacem cum eo.
- Paulinus of Leeds refuses the bishopric of Carlisle. Rex vero ibidem fecit Paulinum de Ledes eligi ad episcopatum Carleoli; quem idem Paulinus refutavit. Et ut Paulinus episcopatum illum recipere vellet, obtulit ei rex quod episcopatum illum ditaret trecentis marcarum redditibus, videlicet de ecclesia de Bamburc, et ecclesia de Scardebure, et capellaria de Tikeil, et duobus maneriis² prope Carleolum.
- Marriage of Queen Margaret. Eodem anno Philippus rex Francorum dedit Belæ regi Hungariæ Margaretam sororem suam in uxorem, quæ exstiterat uxor filii regis Angliæ.
- Death of Geoffrey. Eodem anno Gaufridus comes Britannia, filius³ regis Angliæ, in conflictu militari pedibus equinis contritus, Parisius obiit; et in ecclesia cathedrali ejusdem civitatis sepultus est.
- Death of Hugh de Lacy. Eodem anno quidam Hibernensis amputavit caput Hugonis de Laici in Hibernia.
- Marriage of William the Lion. Eodem anno rex⁴ Angliæ pater dedit Ermengard, consanguineam suam, filiam Ricardi vicecomitis de Bello Monte, regi⁵ Scotiæ in uxorem; et fecit eos desponsari in capella sua de Wodestoke a Baldewino Cantuariensi archiepiscopo, et ibidem fecit eis nuptias magnas⁶ per quatuor dies continuos. Et dictus⁷ rex reddidit ibidem regi Scotiæ Castellum Puellarum, quod idem rex Scotiæ statim dedit prædictæ Ermengard uxori suæ in dotarium, et⁸ augmentum dotarii sui dedit ei centum libratas reddituum, et quadraginta milites feodatos.⁹
- Hubert Walter dean of York. Eodem anno, dum¹⁰ rex Angliæ moram faceret apud Karleolum, Robertus Botevileyn,¹¹ decanus Eboracensis ecclesiæ, obiit: cui successit¹² Hubertus,¹³ clericus Ranulphi de Glaunvile, dono regis.
- New bishops of Worcester and Exeter. Eodem anno dominus rex Angliæ dedit Willelmo de Nortale episcopatum Wygornensem, et Johanni, subdecano Saresbiriensi,¹⁴ episcopatum Exoniensem; quos Baldewinus¹⁵ Cantuariensis consecravit.¹⁶

¹ *Huctredi*] filii Fergus, ins. M., H.

² *maneriis*] regis, ins. H.; om. M.

³ *filius*] Henrici, ins. M., H.

⁴ *rex*] dominus rex, M., H.

⁵ *regi*] Willelmo, ins. H.; om. M.

⁶ *magnas*] in domibus suis, ins. M., H.

⁷ *dictus*] dominus, M., H.

⁸ *et*] in, ins. M., H.

⁹ *feodatos*] feodatus, C.

¹⁰ *dum*] idem, ins. M., H.

¹¹ *Botevileyn*] Butevilein, M., H.

¹² *successit*] in decanatu, ins. M., H.

¹³ *Hubertus*] Walteri, ins. M., H.

¹⁴ *Saresbiriensi*] Saresbiriensis ecclesiæ, M., H.

¹⁵ *Baldewinus*] archiepiscopus, ins. M., H.

¹⁶ *consecravit*] Hoveden here gives two letters of Urban III., dated at

Hoveden,
ii. 314.

Jocelinus¹ Glascuensis episcopus, et collegæ sui, cum tempus, quod a summo pontifice statutum erat prædictis Dunkeldensi et Sancti Andreæ episcopis veniendi Romam appropinquasset, semel, secundo et tertio summonuerunt prædictos episcopos suum iter arripere. Dunkeldensis profectus est, sed episcopus Sancti Andreæ, terminum sibi statutum transgressus, ire distulit; et præfati iudices delegati suspenderunt eum ab episcopali officio, et post² propter suam contumaciam, juxta formam eis demandatam,³ excommunicaverunt.

A.D. 1186.
John of Dunkeld goes to Rome, Hugh delays and is suspended and excommunicated.

Eodem anno Philippus rex Franciæ postulavit ab Henrico rege Angliæ custodiam filiæ Gaufridi comitis Britannię, quam ipse moriens reliquit sibi hæredem. Quod rex Angliæ facere noluit;⁴ sed misit ad eum Walterum Rotomagensem archiepiscopum et Willelmum de Mandevile,⁵ et Ranulphum de Glaunvile justitiarium domini regis;⁶ ad quorum instantiam rex Franciæ treugas dedit, et pacem tenere promisit.⁷

Philip demands the wardship of Geoffrey's daughter.

Hoveden,
ii. 315.

Eodem anno, propter mortem et occisionem Radulfi filii Ricardi de Vals, et aliorum ejusdem Ricardi hominum, rex Franciæ præcepit quod omnes qui erant de terra regis Angliæ, in terra sua inventi, cum catallis suis caperentur; similiter ballivi regis Angliæ ejus per præceptum fecerunt de hominibus regis Franciæ: sed paulo post rex Franciæ consilio suorum præcepit quod homines regis Angliæ cum eorum catallis liberarentur; similiter fecerunt ballivi regis Angliæ hominibus regis Franciæ.⁸

Truce with France.

(November.) Philip prepares for war, and seizes all Englishmen in France;

but speedily releases them.

Verona, July 31; one to the king of Scots, and one to the bishop of Glasgow and other judge-delegates in the quarrel about S. Andrew's, forbidding the persecution of bishop John. These letters are not found in Benedict, and only in the two best MSS. of Hoveden. See them in Hoveden, ii. 310-314. They are not given in MS. M. or in MS. V.

¹ *Jocelinus*] Harum igitur auctoritate litterarum, H.; om. M.

² *post*] deinde, M., H.

³ *Eodem anno . . . Franciæ*] "Eodem anno Ricardus de Vals, miles regis Franciæ, firmavit castellum in villa de Vals, inter Gisortium et Trie, quod Henricus de Veer, constabularius Gisorcii sub prædicto Willelmo comite de Albemarle, videns, grave tulit, et volens opus illud impedire si posset, venit illuc cum gente sua, et homines prædicti Ricardi de Vals exierunt obviam illi. Et facto congressu Radulfus filius Ricardi de Vals interfectus est, et multi de hominibus prædicti Ricardi ibidem vulnerati

³ *juxta formam eis demandatam*] secundum formam apostolici mandati, M., H.

⁴ *facere noluit*] nullo modo facere voluit, M., H.

⁵ *Mandevile*] comitem Albemarle, ins. M., H.; Walterum de Mandevilla, M.

⁶ *domini regis*] Angliæ, M., H.

⁷ *promisit*] usque ad festum Sancti Hillarii proximo venturi, ins. M., H.

A.D. 1186.
Birth of
Arthur of
Brittany
(Mar. 29,
1187).

Death of
Baldwin V.,
and suc-
cession of
Sibylla.

Divorce and
re-marriage
of Guy and
Sibylla.

Discontent
and treason
of the count
of Tripoli.

Eodem anno Constantia comitissa Britanniae, filia comitis Hoveden,
Conani, quam Gaufridus comes Britanniae, maritus ejus, mo- ii. 316.
riens reliquit gravidam, peperit filium suum primogenitum
nocte¹ Paschae, cujus nomen² Arturus.

Eodem anno Baldwinus puer rex Jerosolimitanus, filius
Willelmi le Marchiz, obiit; cui successit in regnum Sibilla
mater ejus jure hæreditario, sed, antequam coronaretur, fac-
tum est divortium inter ipsam et Guidonem de Lizinant,
maritum suum, per Eraclium patriarcham, et per Templares
et Hospitalares, qui volebant ut ipsa nupsisset Walranno
comiti Tripolis, vel alicui alii³ de principibus terræ Jerusa-
lem. Sed ipsa mira calliditate decepit eos, dicens, "Si di-
"vortium factum fuerit inter me et maritum meum, volo
"quod vos faciat is me securam fide et sacramentis, quod
"quemcunque elegero, vos recipietis in regem et dominum;"
quod cum factum fuisset, introduxerunt eam in templum, et
dictus patriarcha coronavit eam: et paulo post, cum omnes
orationibus insisterent, ut Omnipotens Deus⁴ provideret terræ
illi regem idoneum, dicta⁵ regina cepit coronam regiam,⁶
et posuit super caput Guidonis mariti sui, dicens, "Ego eligo
"te in regem et dominum meum, et terræ Jerosolimitanæ,
"quia quos Deus conjunxit, homo non separet."⁷ Ad istam
vocem omnes erant attoniti, sed propter jusjurandum, quod
fecerant, nemo ausus erat ei contradicere; et accedens pa-
triarcha unxit eum in regem; et divino celebrato officio, Tem-
plares introduxerunt regem et reginam in domum suam, et
fecerunt eis convivium magnum.

Comes autem Tripolis, anxius et dolens quod regina re-
futaverat eum, abiit ad Saladinum regem Babiloniæ, et inito
cum eo foedere, machinabatur multa mala in perniciem regis

"fugerunt. Præfatus vero Henricus de Veer non ausus ad Gisorcium
"redire abiit ad Ricardum comitem Pictaviæ. Quod cum regi Franciæ
"constaret, præcepit quod omnes qui erant de terra regis Angliæ, tam
"clerici quam laici, qui essent in terra sua inventi, caperentur et catalla
"eorum. Ballivi autem regis Angliæ de terris transmarinis similiter fece-
"runt de hominibus regis Franciæ et de catallis eorum quæ inventa fuerunt
"in balliis eorum. Sed paulo post rex Franciæ consilio suorum præcepit
"quod homines regis Angliæ liberarentur, et catalla sua eis reddi. Simi-
"liter fecerunt ballivi regis Angliæ de hominibus regis Franciæ et catallis
"eorum." M., H.

¹ nocte] in ipsa sancta nocte, M., H.

² cujus nomen] et vocatum est
nomen ejus, M., H.

³ alii] viro nobili, ins. M., H.

⁴ Deus] et Dominus, ins. M., H.

⁵ dicta] præfata, M., H.

⁶ regiam] in manibus suis, ins.
M., H.

⁷ non separet] separare non debet,
M., H.

Hoveden,
ii. 316.

et regni. Saladinus vero petiit supradictas treugas, quas ipse A.D. 1186.
usque Pascha dederat, prorogari per tres annos sequentes; Renewal of
the truce
for three
years.
cujus petitioni dictus¹ rex Guido, per consilium Templario-
rum, adquievit, licet constaret ei quod in proximo ventura
esset copiosa peregrinorum multitudo, tam de Anglia quam
de aliis regnis, per prædicationem patriarchæ. Venit itaque Arrival of
the pilgrims
from Eng-
land.
post Pascha Jerolimam copiosa militum cæterorumque pere-
grinorum multitudo; sed quia treugæ elongatæ fuerant, per-
pauci remanere volebant. Tamen Rogerus de Moubray et
Hugo de Bello Campo remanserunt ibi in servitio Dei.

D.—MCLXXXVII.

*Annus XXX^mIII^{ti}us. regni regis Henrici, filii Matildis
imperatricis.*

Hoveden,
ii. 317.

Anno gratiæ millesimo centesimo octogesimo septimo, qui A.D. 1187.
erat annus tricesimus tertius regni regis Henrici filii² im- Henry keeps
Christmas
1186-1187 at
Guildford.
peratricis, idem rex fuit³ die Natalis Domini apud Gelde-
ford.

Eodem anno post Natale⁴ Urbanus papa misit in Angliam Arrival of
legates to
crown John
king of
Ireland.
Octavianum ecclesiæ Romanæ⁵ subdiaconum cardinalem, et
cum eo Hugonem de Nunant, quibus ipse commisit legatiam
in Hibernia ad coronandum ibi Johannem filium regis An-
gliæ; sed rex⁶ illam coronationem distulit, et prædictos le-
gatos secum duxit in Normanniam, ad colloquium inter ipsum
et regem Philippum Franciæ. Transfretavit itaque rex An- Henry takes
them to
Normandy.
gliæ, et applicuit apud Withsand in Flandria, et prædicti
legati cum eo. Et paulo post, habito colloquio inter ipsum Negotia-
tions with
Philip.
regemque Franciæ ad Vadum Sancti Remigii, inter eos con-
venire non potuit, propter intolerabiles exigentias quas rex
Franciæ sibi fieri postulavit; et sic sine spe pacis et concor-
diæ recesserunt.

Eodem anno post Pentecosten, Philippus rex Franciæ, magno After Whit-
suntide
(May 17),
Philip
besieges
Richard
and John
in Château-
roux.
congregato exercitu, obsedit Ricardum et Johannem, filios
regis Angliæ, in Castro Radulfi. Quod rex Angliæ audiens,
venit illuc cum magno exercitu ad succurrendum filiis suis
obsessis. Cui rex Franciæ cum exercitu suo occurrens, dis-
posuit acies suas ad bellum campestre; sed per Dei miseri-
cordiam, et mandatum summi pontificis Urbani, nec non per Prepara-
tions for a

¹ dictus] præfatus, M., H.

² filii] Matildis, ins. M., H.

³ fuit] in Anglia, ins. M., H.

⁴ Natale] Domini, ins. M., H.

⁵ Romanæ] sanctæ Romanæ, M.,
H.

⁶ rex] dominus rex, M., H.

- A.D. 1187. consilium archiepiscoporum, episcoporum, et aliorum princi- Hoveden,
ii. 317.
June. pum utriusque regni, statuerunt inter se treugas per bien-
pitched nium; ita quod rex Franciæ haberet Ysoudun et Ursum de
battle. Freteval, usque ad terminum treugarum. Et sub hac con-
Truce for ditione deponentes arma, ad propria remearunt. Hoveden,
ii. 318.
two years.
- Sudden friendship between Philip and Richard.
Et post pacem illam Ricardus comes Pictaviæ remansit cum rege Franciæ contra voluntatem patris sui; quem rex Franciæ in tantum honorabat, quod singulis diebus in una mensa ad unum catinum manducabant, et in noctibus non separabat eos lectus. Et propter vehementem illum amorem qui inter eos¹ esse videbatur, rex Angliæ nimio stupore arreptus, mirabatur quid hoc esset, et præcavens sibi in futurum, frequenter misit nuncios suos in Franciam ad revocandum Ricardum filium suum; qui simulans se pacificum, et ad patrem suum venire volentem, transitum fecit per Chinonem, et maximam partem thesaurorum patris sui, invito custode, secum asportavit, et castella sua Pictaviæ inde munivit, nec tamen ad patrem suum venire voluit: et hoc Dei providentia factum esse creditur, ne rex pater simulata dilectione filii deciperetur, nec festinaret promovere illum ad regni gubernacula, sicut et alium promoverat, qui eum, ut supradictum est, inquietavit ultra² modum injustis vexationibus. Sed tandem hoc fit Dei misericordia, quod Ricardus comes Pictaviæ, spreto pravorum consilio, ad patrem suum rediit, et iterum homo suus devenit coram clericis et laicis,³ et super sacrosancta evangelia juravit fidelitatem ei contra omnes homines, et quod a consilio suo non recederet. Quo facto rex Angliæ profectus est in Britanniam, et obsidione cepit castellum de Muntrelais, quod Herveus de Liuns et Guiumar frater ejus occupaverant post mortem Gaufridi comitis Britanniae.
- Alarm of Henry at this, over-ruled for good.
Eodem anno Duvenaldus filius Willelmi, [filii] Dunecan, inimicus Willelmi regis Scotiæ, quem Scoti nominabant Macwillam, interfectus est in Murevia.
- Richard returns to his duty.
Eodem anno Ysabel regina Franciæ, filia comitis de Hennou, peperit filium suum primogenitum tertio nonas Septembris, feria quinta, et vocatum est nomen ejus Lodowicus. Hoveden,
ii. 319.
- Henry retakes Montrelais.
Eodem anno Saladinus⁴ rex Babiloniæ, cum immensa Turcorum suorum multitudine, ex occasione dissensionis quæ fuit inter regem et comitem Tripolis, venit in terram Jerosolimitanam. Contra quem venerunt fratres Templi et Hospitalis,
- Death of Donald Mac-William.
Sept. 3. Birth of a son to Philip.
Saladin invades Palestine, and defeats the Templars and Hos-

¹ eos] illos, M., H.² ultra] supra, M., H.³ coram . . . laicis] coram multis tam clericis quam laicis, M., H.⁴ Saladinus] Salaadinus, M., a form of the name which occurs frequently in C.

Hoveden,
ii. 319.

cum copiosa plebis multitudine. Et facta inter illos congressione, prævaluit paganorum exercitus adversus Christianos: Christiani autem in fugam sunt conversi; ex quibus multi sunt interfecti, et multi capti. Et eodem die, scilicet kalendis Maii, sexaginta fratres Templi, et summus magister domus Hospitalis cum pluribus domus suæ fratribus, interfecti sunt.

A.D. 1187.
pitallers,
May 1.

Saladinus,¹ summa potitus victoria, castella, civitates, munitiones Christianorum quamplures invasit et cepit; et deinde regressus in regionem suam magnum congregavit exercitum; et, ut dicitur, per consilium comitis Tripolis, qui erat inimicus regis, intravit terram Jerosolimitanam die Veneris proxima post festum apostolorum Petri et Pauli, cum octingentis [millibus]² militum, et eo amplius: et cepit Tabariam, excepta castris munitione, in qua se domina loci cum paucis militibus receperat. Quæ cum nunciata essent regi, de consilio comitis Tripolis, qui nuper secum fœdera pacis fraudulentè inierat, rex processit versus Tabariam per dietam unam. Deinceps comes Tripolis, dux et prævius itineris, totum exercitum in eminentem locum et saxosum³ constituit. Ibi vero imminetibus hostibus, undique necessitate compulsus, rex de baronum consilio bellum committere dignum duxit, et ad eorum instantiam magistro et militibus Templi primos ictus concessit. Ergo militia Templi sicut leo fortis in hostes concurrens partem stravit, partemque fugavit. Cæteri vero, regio spreto⁴

He brings
up a new
army in
July, and
takes Tiberias.

Hoveden,
ii. 320.

mandato, non processerunt ad pugnam, nec ullum eis præstare succursum, unde Templi milites retenti et trucidati sunt. Postmodum Saladini exercitus Christianorum exercitum, laborioso itinere confectum, et nimio caloris æstu prægravatum, aqua omnino deficiente, partim igne circumdedit. Tunc sex ex militibus regis,⁵ diabolico spiritu arrepti, ad Saladinum confugerunt, et sponte Saraceni effecti, de omni esse, proposito, et continentis Christianorum eum instruxerunt. Saladinus vero, qui de discrimine belli ante anxius dubitabat, resumpsit vires, et cum tubis et infinita multitudine bellatorum in Christianos, qui propter loca saxosa et invia pugnare non poterant, assultum fecit, et eos omni genere pugnandi impugnavit, et expugnavit. Tandem Tekedinus, nepos Saladini, Guidonem regem Jerusalem, fugam arripientem, et crucem Domini ligni cepit, interfecto Ruffino episcopo de Accon, qui eam portavit, et hoc digno Dei iudicio. Ipse enim, contra

The king
risks a
battle.

Treason
among the
Christians.

Guy of
Lusignan
and the
True Cross
are taken,
and the
bishop of
Acre killed.

¹ *Saladinus*] igitur, ins. M., H.

² *millibus*] om. C., M.

³ *saxosum*] Saxonum, C.

⁴ *spreto*] scripto, C., M.

⁵ *regis*] scilicet Baldewinus de Fortuna, et Raimundus Buccus, et Laodicus de Thabaria, cum aliis tribus sociis, ins. M., H.

A.D. 1187. consuetudinem prædecessorum suorum, majorem fiduciam ha- Hoveden,
July. bens in armis terrenis quam in cœlestibus, processit ad pug- ii. 320.

Massacre of
the knights
and death of
Reginald of
Châtillon.

nam loricatus. Qui mox ictu sagittæ perforatus interiit. Cæteri omnes fere confracti, capti, trucidati, et vinculis mancipati sunt, ab ipsis Parthis, proh dolor! omnino campo superato. Sed solus comes Tripolis, proditiōis hujus conscius, cum suis evasit illæsus. Statim vero Salaadinus¹ militiæ Templi et Hospitalis milites segregari fecit ab aliis, et coram se decapitari, et ipse principem Reymundum de Castellione manu² propria interfecit. Deinde civitatem Acon cepit, et loca adjacentia, et munitiones fere omnes de partibus illis.

Conrad of
Montferrat
saves and
defends
Tyre.

Interim Conradus le Marchis, frater supradicti Willelmi comitis Joppen, facto homicidio in civitate Constantinopolitana, fugam iniiit, relicta uxore sua, nepte Ysakii imperatoris Constantinopolitani; et eodem die, quo Salaadinus victoriam habuit de Christianis, venit ipse Conradus Tyrum, et invenit eam vacantem, nam omnes fere cives illius interfecti erant in supradicto prælio. Cum ergo Saladinus illuc venisset, et liberum sperasset habere ingressum, restitit illi Conradus, et ingressum negavit; vidensque Saladinus se ibi nil posse per

Saladin
takes nearly
all the
strongholds
of Palestine.

moram proficere, abiit, et cepit Baruth civitatem, et utramque civitatem quæ dicitur Gibelet, et Sidonem, et Cæsaream civitatem, Joppen, et Nazareth, et Sanctum Georgium, et Sanctum Abraham, Betleem, et Cayphas, et Castellum Novum, et Sapheth, et Jaunay, et montem Tabor, et Fabam, et Caffar-[m]undel,³ Cavam Templi, Calenzun, et Merle Templi, Castellum de Planis, et Rames, et Letturun⁴ as Chevaliers, et Castellum Arnaldi,⁵ et Castellum Burguinnun, et Tarente,⁶ et alia plurima, cum civitate Jerusalem. Regina vero uxor Guidonis regis recepit se, cum familia et duabus filiabus suis, in civitatem Ascalona, et eam munivit victualibus et bellatoribus. Quam ipsa postmodum in secundo anno sequenti tradidit Saladino pro redemptione Guidonis mariti sui: et sic liberavit eum a carcere Saladini.

Surrender
of Ascalon.

Defence of
Tyre.

Omnes vero qui de Accon confugerant, et multitudo profugorum Christianorum receperunt se in Tyro, et fecerunt Conradum dominum et advocatum suum. Antiochia vero et

Hoveden,
ii. 322.

¹ *Salaadinus*] Lalaadinus, C.

² *manu*] sua, ins. M., H.

³ *Caffarmundel*] Caffarundel, C.

⁴ *Letturun*] et, ins. C., M.

⁵ *Arnaldi*] Amandi; C.

⁶ *Tarente*] M. continues:—"et

"la Blanchewarde, et Galaciam, et

"Gaszeres, et Darun, et la Ruge-

"cisterne, et castellum Sancti Petri,

"et Sanctum Lazarum de Bethania,

"et Sanctam Mariam de Monte

"Syon, et civitatem Jerusalem."

Hoveden,
ii. 322.

Margatum, cum tota fere terra principis, se bene munierunt A.D. 1187.
contra Saladinum.

Cumque comes¹ Tripolitanus gentem suam a cultu Divino subvertere voluisset, et terram suam tradere proposuisset Saladino, inventus est mortuus in lecto suo, similis dormienti; et uxor illius cum tota gente sua tradidit se et civitatem Tripolim Raymundo principi Antiochiæ; et ipse statuit inde Jocelinum filium suum dominum.

Death of the
count of
Tripoli.

Cum igitur papa Urbanus audisset quod temporibus suis captus esset rex Jerosolimitanus, et Crux Dominica, et civitas sancta Jerusalem, doluit vehementer et incidit in ægritudinem, et mortuus est decimo tertio kalendas Novembris, apud Ferrariam; cui successit in papatu Albertus cancellarius suus, et vocatus est papa Gregorius octavus.

Death of
Urban III.,
Oct. 20.
Gregory
VIII. suc-
ceeds.

Cardinales vero, de assensu domini papæ, inter se promiserunt firmiter, quod abjectis omnibus divitiis et deliciis, prædicarent crucem Christi, non solum verbo, sed opere et exemplo, et euntes mendicando acciperent crucem primi, et præcederent alios in terram Jerusalem. Statuerunt etiam de assensu domini papæ firmissimam treugam inter omnes principes Christianitatis usque² ad septennium; ita quod quicumque guerram contra Christianum medio tempore moverit, maledictioni³ Dei et domini papæ, atque excommunicationi omnium prælatorum universalis ecclesiæ subiacebunt: firmiter etiam inter se promiserunt, quod de cætero nulla munera recipient ab aliquo, qui causam habeat in curia, sed ea tantum recipere poterunt, quæ fuerint pro eorum necessitate et sustentatione donata, vel missa; et non ascendent in equum, quamdiu terra, in qua pedes Domini steterunt, fuerit sub pedibus inimici.⁴

Self-deny-
ing ordi-
nance of the
cardinals.

Hoveden,
ii. 323.

Hiis factis, statim frater Terricus, domus Templi magnus præceptor, et Gregorius papa VIII^{us}, universis Christi fidelibus super terræ Jerusalem et populi Chris-

¹ comes] miles, C.

² usque] rep. C.

³ maledictioni] maledictionem, C.,
M.

⁴ inimici] Hoveden now proceeds to remark on the fancied coincidences of the names of the sovereigns in whose days Jerusalem was taken in 1099 and 1187. This is omitted in M. and V. Then follow the letter of Terricus on the conquest of Palestine; notices of the

capture of Roger Mowbray and of the death of Hugh Beauchamp; the marriage of Constance of Brittany to the earl of Chester; the removal of archbishop Baldwin's college from Canterbury, and the taking of the cross by Richard; next, the two letters of Gregory VIII. on the crusade, dated at Ferrara, Oct. 29. All these are given in M. and V., but omitted in C. See Hoveden, ii. 323-330.

A.D. 1187.
General
lamentations.

tiani interfectione, pro succursu de cunctis terris habendo lacrymabiliter scripserunt. Hoveden, ii. 330.

Audientes igitur principes terræ mandata et admonitiones summi pontificis, viribus totis anhelabant ad liberationem dictæ sanctæ¹ terræ.

The emperor
Frederick
prepares for
the crusade.

Unde factum est, quod Fredericus Romanorum imperator, et archiepiscopi et episcopi, duces, comites et barones imperii, signum [crucis] susceperunt. Similiter exemplo illorum, quam plures principes de universis Christianorum nationibus præparaverunt se ad subventionem terræ Jerosolimitanæ.

December.
Death of
Gregory
VIII.

Eodem anno obiit Gregorius papa VIII^{us}, mense Decembri, qui vix per duos menses papatum tenuit. Cui successit Paulinus, qui vocatus fuit Clemens papa 3^{tus}. Hoveden, ii. 333.

Clement III.
pope.

Eodem anno Saladinus obsedit Jerosolimam, et obtulit Jerosolimitanis treugas usque ad medium mensis Maii, si permiserint eum ponere vexillum suum infra turrin David, et esse ibi per octo dies. Quo facto, multi Christianorum qui prius acriter resistebant Saracenis, castella et casella sua tradiderunt Saladino.²

News from
Palestine.

Eratque quidam clericus magister Berterus Aurelianensis, qui ad crucem accipiendam multorum animos excitavit, dicens;— Hoveden, ii. 330.

Suasio magistri Berteri Aurelianensis ad crucem capiendam.

Lament of
Berter of
Orleans.

- (1.) “ Juxta threnos Jeremiæ,
“ Vere Syon lugent viæ;
“ Quod sollemni non sit die
“ Qui sepulcrum visitet,
“ Vel casum resuscitet
“ Hujus prophetiæ.
“ Contra quod propheta scribit,
“ Quod de Syon lex exhibit:
“ Nunquam ibi lex peribit,
“ Nec habebit vindicem:
“ Ubi Christus calicem
“ Passionis bibit.
“ Lignum crucis,
“ Signum ducis,
“ Sequitur exercitus,

¹ dictæ sanctæ] Jerosolimitanæ,
M., H.

² These particulars are inserted

after Berter's poem in Hoveden, and occur in M. mixed up with the other events of the year.

Hoveden,
ii. 331.

A.D. 1187.
Lament of
Berter of
Orleans.

- “ Quod non cessit,
“ Sed præcessit,
“ In vi Sancti Spiritus.
- (2.) “ Ad portandum onus Tyri
“ Nunc deberent fortes viri,
“ Suas vires experiri,
“ Qui certant quotidie;
“ Laudibus militiæ,
“ Gratis insigniri.
“ Sed ad pugnam congressuris
“ Est athleticis opus duris,
“ Mon mollitis Epicuris.
“ Non enim qui pluribus
“ Cutem curant sumptibus,
“ Emunt Deum precibus.¹
“ Lignum crucis, etc., ut supra.
- (3.) “ Novi rursum Philistei,
“ Capta cruce, crucis rei,
“ Receperunt archam Dei;
“ Archam novi fœderis,
“ Rem figuræ veteris,
“ Post figuram rei.
“ Sed cum constet quod sint isti
“ Præcursores Antichristi,
“ Quibus Christus vult resisti,
“ Quid, qui non restiterit,
“ Respondere poterit,
“ In adventu Christi?
“ Lignum crucis, etc.
- (4.) “ Crucis spreto crucem premit,
“ Ex qua fides pressa gemit.
“ In vindictam qui non fremit?
“ Quanti fidem æstimat,
“ Tanti crucem redimat,
“ Si quem crux redemit.
“ Quibus minus est argenti,
“ Si fideles sint inventi,
“ Pura fide sint contenti.
“ Satis est Dominicum
“ Corpus ad viaticum
“ Crucem defendenti.
“ Lignum crucis, etc.

¹ *precibus*] This is the reading of | metre, but is the reading of Hove-
C. and M. It does not satisfy the | den and Benedict.

A.D. 1187.
Lament of
Berter of
Orleans.

(5.) " Christus tradens Se tortori

" Mutuavit peccatori :

" Si peccator non vis mori

" Propter pro te mortuum,

" Male solvis mutuum,

" Tuo Creatori.

" Sane potest indignari,

" Cui declinas inclinari,

" Dum in crucis torculari

" Pro te factus hostia,

" Tibi tendit brachia,

" Nec vis amplexari.

" Lignum crucis, etc.

(6.) " Cum attendas, ad quid tendo,

" Crucem tollas, et vovendo

" Dicas, Illi me commendo,

" Qui corpus et animam

" Expendit in victimam,

" Pro me moriendo.

" Lignum crucis, etc." ¹

Hoveden,
ii. 332.

Fire at
Chichester.

Gilbert
Foliot dies.
Legation of
cardinal
Hyacinth in
Portugal,
and his dis-
comfiture.

Alfonso king
of Portugal
wins several
cities from
the Maho-
metans.

Eodem anno combusta est fere tota civitas Cicestræ, cum ecclesia sedis pontificalis, et domibus episcopi et canonicorum.

Hoveden,
ii. 333.

Eodem anno obiit Gilbertus Londoniensis episcopus. Et ² Jacinctus cardinalis, tunc temporis totius Hispaniæ legatus, multos degradavit abbates, meritis suis vel propria temeritate. Cumque vellet degradare episcopum Colimbriæ, Aldefonsus rex Portugalensis non permisit episcopum illum degradari. Sed incontinenti mandavit supradicto cardinali ut a terra sua recederet, vel pedem suum amputaret. Quo audito legatus ³ statim recessit Romam iturus, et episcopus ⁴ in pace ⁵ remansit. Sciendum autem quod rex prædictus Aldefonsus Portugalensis occupavit super paganos, vi et in virtute potenti, sex civitates, videlicet Ulixisbonam, Colimbriam, Ferensem civitatem, et castellum optimum quod dicitur Sanctarena, ⁶ et alia multa castella. Cumque obsedisset civitatem Silvæ, et eam usque ad turres civitatis obtinuisset, pagani, qui in turribus erant, composuerunt cum illo, ita quod si ipsi infra sex dies sequen-

Hoveden,
ii. 334.

¹ Here the best MS. of Hoveden has a letter of Gregory VIII. ratifying his predecessor's acts. It is not in the other MSS. of Hoveden, nor in Benedict, nor in M., V., nor C.

² *Et* eodem anno, ins. M., H.

³ *legatus*] ille, ins. M. H.

⁴ *episcopus*] Colimbriæ, ins. M., H.

⁵ *in pace*] in sede sua cum pace, M., H.

⁶ *Sanctarena*] Sancta Herena, M., H.

Hoveden,
ii. 334.

tes succursum non haberent, traderent illi omnes turres illas: interim tertia die, data licentia exercitui suo vagandi per provinciam, cum ipse dormiret in tentorio suo tanquam securus, supervenit Ferandus rex de Sancto Jacobo cum exercitu magno ex una parte, qui etiam filiam ejusdem regis Portugalensis sibi in uxorem duxerat, et Saraceni ex alia parte; in quorum adventu prædictus rex Portugalensis a somno expergefactus aufugit in equo veloci, et cum exiret per portam civitatis, fractum est crus ejus in vecte portæ, et cum idem per inimicos suos transiret, insequentes eum per xxv. milliaria, nec tamen eum capientes, ipse et equus pariter¹ ceciderunt in puteum altum; quod videntes pastores extraxerunt eum, et tradiderunt eum regi Ferando de Sancto Jacobo. Qui dedit ei de redemptione xxv. oppida, quæ ipse super eum adquisierat, xv. summarios oneratos auro, et xx. dextrarios, et aliis regi assistentibus, ut citius liberaretur, dedit multa.

A.D. 1187.
Siege of
Silvia.

Capture
and ransom
of king
Alfonso.

C. B. B.—MCLXXXVIII.

*Annus XXX^{mus} III^{us} regni regis Henrici, filii Matildis
imperatoricis.*

Anno gratiæ millesimo centesimo octogesimo octavo, qui erat annus tricesimus quartus regni regis Henrici Angliæ, filii³ imperatricis, idem rex fuit in Normannia apud Cadomum die Natalis Domini; et inde recedens venit ad Barbefluctum, inde transfretaturus in Angliam.

A.D. 1188.
Henry keeps
Christmas
1187-1188
at Caen.

Quo audito, Philippus rex Franciæ magnum congregavit exercitum, jactans impudenter se vastaturum Normanniam et cæteras terras regis Angliæ transmarinas, nisi ipse reddiderit sibi⁴ Gisortium, cum pertinentiis suis, vel si non fecerit Ricardum comitem Pictaviæ, filium suum, accipere sibi in conjugem Alesam sororem suam. Quod cum regi Angliæ constaret, reversus est in Normanniam, et accepto colloquio inter ipsum et regem Franciæ, inter Gisortium et Trie, duodecimo kalendas Februarii, die Sanctæ Agnetis,⁵ convenerunt illuc cum archiepiscopis, episcopis, comitibus et baronibus regnorum suorum. Cui colloquio interfuit archiepiscopus Tyri Willelmus,⁶ qui repletus spiritu sapientiæ et intellectus, miro

Philip
threatens
to invade
Normandy

Hoveden,
ii. 335.

Jan. 21.
Conference
between
Henry and

¹ *pariter*] suus, M., H.

² *Angliæ*] om. M., H.

³ *filii*] Matildis, ins. M., H.

⁴ *sibi*] ei, M., H.

⁵ *Agnetis*] virginis et martyris, ins. M.; H.

⁶ *Willelmus*] omitted in the best MS. of Hoveden; ins. C., M., V.

A.D. 1188.
Jan. 21.
Philip
between
Gisors and
Trie.

Various
coloured
crosses
adopted
by the
nations.

modo prædicavit verbum Domini coram regibus et principibus, Hoveden,
ii. 335. et convertit corda eorum ad crucem capiendam. Et qui prius hostes erant, illo prædicante et Deo cooperante, facti sunt amici in illa die, et de manu ejus crucem acceperunt: et in eadem hora apparuit supra eos signum crucis in cœlo. Quo viso,¹ plures catervatim ruebant ad susceptionem crucis. [Prædicti vero reges in susceptione crucis,] ad cognoscendam gentem suam, signum evidens sibi et suis providerunt. Rex namque Franciæ et gens sua susceperunt cruces rubeas; et rex Angliæ cum suis² cruces albas; et Philippus comes Flandriæ³ cruces virides: et sic unusquisque, ad providendum sibi et itineri suo necessaria, reversus est in regionem suam.

De decimis datis ad subventionem Terræ Jerusalem.

Ordinance
of the Sala-
din tithe,
issued by
Henry at
Le Mans.

Henricus⁴ rex Angliæ, post crucis susceptionem, venit Cennamum, ubi consilio suorum ordinavit, quod—

“Unusquisque decimam reddituum et mobilium suorum in
“eleemosynam dabit ad subventionem terræ Jerosolimitanæ
“hoc anno; exceptis armis et equis [et vestibus militum, et
“exceptis equis,]⁵ libris et vestibus, vestimentis et omnimoda
“capella clericorum, et lapidibus preciosis tam clericorum
“quam laicorum: facta prius excommunicatione ab archie-
“piscopis, episcopis,⁶ singulis parochiis super unumquemque
“qui decimam prætaxatam legitime non dederit.⁷

“Clerici autem, et milites, qui crucem acceperint, nihil de Hoveden,
ii. 336.
“decima ista dabunt, sed de proprio suo et dominico; et

¹ *viso*] miraculo, ins. M., H.

² *suis*] gente sua suscepit, M., H.

³ *Flandriæ*] cum gente sua suscepit, M., H.

⁴ *Henricus*] igitur, ins. H.; om. M.

⁵ *et . . . equis*] om. C.

⁶ *episcopis*] archipresbyteris singulis in, ins. M., H.

⁷ *dederit*] sub præsentia et conscientia illorum qui debent interesse, ins. M., H. Our MS. omits altogether the second article of the ordinance, as given in M.: “(II.)
“Colligatur autem pecunia ista in

“singulis parochiis, præsentē pres-
“bytero parochiæ et archipresby-
“tero, et uno Templario et uno
“Hospitalario, et servienti domini
“regis et clerico regis, serviente
“baronis et clerico ejus, et clerico
“episcopi, et si aliquis juxta con-
“scientiam illorum minus dederit
“quam debuerit, eligentur de paro-
“chia quatuor vel sex viri legitimi,
“qui jurati dicant quantitatem illam
“quam ille debuisse dixisse, et tunc
“oportebit illum superaddere quod
“minus dedit.”

Hoveden,
ii. 336.

“ quicquid homines eorum debuerint ad opus illorum, collige-
 “ tur per juratos,¹ et eis totum reddetur.² A.D. 1188.
 “ Præterea statutum est a domino papa, quod quicumque February
 “ clericus vel laicus crucem suscepit, ab omnibus peccatis, Ordinances
 “ pœnitendo confessis,³ auctoritate Dei et⁴ apostolorum Petri of the
 “ et Pauli, liberatus est et absolutus. crusade.
 “ Dispositum est autem ab regibus, archiepiscopis,⁵ et aliis
 “ principibus terræ, quod omnes illi, tam clerici quam laici,
 “ qui iter hoc non arripient, decimas reddituum et mobilium
 “ suorum hoc anno,⁶ et omnium catallorum suorum, tam in
 “ auro quam in argento, et omnibus aliis, dabunt, exceptis
 “ vestibus et libris et vestimentis clericorum et capellanorum,
 “ et lapidibus pretiosis tam clericorum quam laicorum; et ex-
 “ ceptis equis et armis et vestibus militum ad usum proprii
 “ corporis pertinentibus.
 “ Item, dispositum est⁷ quod nullus ludat ad aleas vel
 “ decios, et quod nullus utatur post proximum Pascha vario,
 “ grisio, sabelina, vel escarleta, et quod omnes contenti sint
 “ duobus ferculis ex empto; et quod nullus aliquam mulierem
 “ secum ducat⁸ de qua⁹ suspicio oriatur.

Hoveden,
ii. 337.

¹ *juratos*] supradictos, M. The transcriber of C. has apparently discovered that he has omitted the regulation about the jury in the second article.

² *reddetur*] The fourth article of the ordinance is omitted, although given in full in M. and V.—“(IV.) “ Episcopi autem per litteras suas “ in singulis parochiis episcopatum suorum facient nunciari in die “ Natalis, et Sancti Stephani, et “ Sancti Johannis, ut unusquisque decimam prætaxatam infra Purificationem Beatæ Virginis Mariæ “ penes se colligat, et sequenti die deinceps, illis præsentibus qui dicti “ sunt, ad locum quo vocatus fuerit, “ unusquisque legitime persolvat.”

³ *pœnitendo confessis*] de quibus pœnituerit et confessus fuerit, M., H.

⁹ *de qua*] nulla habeatur suspicio; et quod nullus habeat pannos decisos vel laceatos, M., H. Two articles are again omitted here.—“Dispositum “ est etiam quod quicumque clericus vel laicus redditus suos ante susceptionem crucis invadiaverit, exitus hujus anni integre habeat, et transitio

⁴ *et*] beatorum, ins. M., H.

⁵ *archiepiscopis*] et episcopis, ins. H.

⁶ *hoc anno*] hujus anni, M., H.

⁷ *est*] The following articles are omitted in this place:—“ quod omnes clerici, milites et servientes “ qui hoc iter arripient, decimas “ terrarum suarum et hominum “ suorum habebunt, et nihil pro se “ dabunt.” Ins. M., H. “Burgenses “ vero et rustici qui sine licentia domini minorum suorum crucem acceperint nihilominus decimas dabunt. “ Dispositum est etiam quod nullus “ enormiter juret, et quod,” &c., as in the text. Ins. H.; om. M.

⁸ *ducat*] in peregrinatione nisi forte aliquam lotricem peditem, ins. M., H.

A.D. 1188.
February.
Saladin
Tithe.

"Item¹ dispositum est, quod quicumque in peregrinatione decesserit, pecuniam suam, quam secum in peregrinatione attulerit, ad sustentationem servorum² suorum, et ad auxilium terræ,³ et ad sustentationem pauperum dividet, juxta consilium discretorum virorum qui ad hoc constituentur."

Hoveden
ii. 337.

Hæc omnia prædicta statuta sunt et disposita ab Henrico rege Angliæ in præsentia Ricardi filii ejus comitis Pictaviæ,⁴ et Baldewini Cantuariensi archiepiscopi, et in præsentia multorum archiepiscoporum, episcoporum, comitum, baronum et aliorum.

Henry
returns to
England,
Jan. 30.
Consecra-
tion of
Hugh of
Nunant.

Quibus rite peractis dictus Henricus rex Angliæ⁵ transfretavit, et applicuit⁶ apud Winchelisse.⁷

Hoveden,
ii. 338.

Interim Baldewinus Cantuariensis archiepiscopus, in Angliam veniens ante regem, consecravat Hugonem de Nunant in episcopum Coventrensem.

February.
Council
of Geddington
for the
furtherance
of the cru-
sade.

Rex autem,⁸ statim postquam in Angliam applicuit, magnum congregavit concilium episcoporum, abbatum, comitum, baronum, et aliorum multorum, clericorum et⁹ laicorum, apud Gaintinton: in¹⁰ publica audientia recitari fecit omnia supra dicta capitula, quæ constituerat de cruce capienda. Quibus

"anno creditor redditus rehabeat, ita quod fructus quos inde receperit in solutione debiti computentur, et debitum post susceptionem crucis, quam diu debitor erit in peregrinatione, non usuret.—Statutum est etiam quod omnes clerici et laici qui in hac peregrinatione proficiscentur, possunt licite invadiare redditus suos, sive ecclesiasticos sive laicos, sive alios, a Pascha cum iter arripuerint, usque ad tres annos, [ita quod creditores quicquid de creditoribus contingat, fructus omnes reddituum, quos in vadio habebunt, a prædicto Pascha usque ad tres annos] integre percipiant." Ins. M., H.

¹ Item] etiam, M., H.

| ² servorum] servientium, H.

³ terræ] Jerosolimitanæ, ins. M., H.

⁴ Pictaviæ] M., following Hoveden, proceeds; "et Willelmi Turonensis archiepiscopi, et Baldewini Cantuariensis archiepiscopi, et Walteri Rotomagensis archiepiscopi; et in præsentia Johannis Ebroicensis episcopi, et Radulfi Andegavensis episcopi, et R. Cenomannensis episcopi, M. Namnetensis episcopi, et in præsentia Hugonis de Nunant Cestrensis electi, et Lisiardi Sagiensis electi, et in præsentia baronum Andegaviæ et Cenomanniæ et Turonorum apud Cenomannum."

⁵ Quibus . . . Angliæ] "Hiis igitur præordinatis, rex Angliæ constituit servientes suos clericos et laicos ad prædictas decimas colligendas per omnes terras suas transmarinas; et postea," Ins. M., H.

⁶ applicuit] in Angliam, ins. M., H.

| ⁸ Rex autem] Dominus vero rex, H.

⁷ Winchelisse] Sabbato, tertio kalendas Februarii, ins. M., H.

| ⁹ clericorum et] tam clericorum quam, H.

| ¹⁰ in] ubi in, H.

Hoveden,
ii. 333.

recitatis, Baldewinus Cantuariensis archiepiscopus, et Gilbertus Roffensis¹ vicarius ejus, mirifice prædicaverunt illo die, coram rege et principibus suis, verbum Domini, et salutiferæ crucis mysterium. Ad quorum prædicationem multi, clerici et laici, crucem ceperunt. Ex tunc rex² misit servientes suos³ per singulos comitatus Angliæ, ad decimas colligendas secundum ordinationem prædictam in terris suis transmarinis constitutam. Et de singulis urbibus totius Angliæ fecit eligi omnes ditiores, videlicet de Londonia cc., et de Eboraco c., et de aliis urbibus secundum quantitatem et numerum eorum, et fecit omnes sibi præsentari diebus et locis statutis. De quibus cepit decimam mobilium suorum, secundum æstimationem virorum fidelium qui noverunt redditus et mobilia eorum: si quos autem invenisset rebelles, statim fecit eos incarcerationi, et vinculis teneri, donec ultimum quadrantem persolverent. Similiter fecit de Judæis terræ suæ, unde inæstimabilem sibi adquisivit pecuniam.

A.D. 1188.
February.

Exaction of
the Saladin
Tithe.

Hoveden,
ii. 339.

Deinde misit Hugonem Dunelmensem episcopum, et alios clericos suos,⁴ ad regem⁵ Willelmum Scotiæ, pro decimis colligendis in terra sua: quo audito, dictus rex Scotiæ occurrit eis inter Werc et Brighem in Loenais; et non permittens eos terram suam pro decimis colligendis intrare, obtulit se daturum domino suo regi Angliæ quinque millia marcarum argenti pro supradictis decimis et pro castellis suis rehabendis; sed rex Angliæ facere noluit.

William
king of
Scots offers
to pay 5,000
marks for
the tithe
and the
restoration
of his
castles.

Philippus⁶ rex Franciæ simili modo fecit colligi decimas reddituum et mobilium hominum suorum per omnes terras suas.

Saladin
Tithe in
France.

Eodem anno Ricardus comes Pictaviæ, et Raymundus comes de Sancto Egidio, et Aimarus comes de Engolismo, et Gaufridus de Rancune,⁷ et Gaufridus de Lisinant, et fere omnes ditiores Pictaviæ, guerram fecerunt, omnes contra dictum Ricardum, et ipse contra omnes; sed ipse omnes expugnavit. Et inter alios per eum captos de terra⁸ comitis Sancti Egidii, cepit Petrum Seillun, per cujus consilium præfatus comes Sancti Egidii quosdam mercatores de terra comitis Pictaviæ ceperat, et mala multa sibi et terræ suæ fecerat. Hunc Petrum comes Ricardus in duriori loco et custodia arctiori posuit; quem cum

War of
Richard
in Poitou.

Richard
takes Peter
Seillun, a
minister of
the count of
Toulouse.

¹ *Roffensis*] episcopus, ins. M., H.

² *rex*] dominus rex, M., H.

³ *suos*] clericos et laicos, ins. M.,

H.

⁴ *suos*] et laicos, ins. M., H.

⁵ *regem*] rep. C.

⁶ *Philippus*] autem, ins. M., H.

⁷ *Rancune*] Racune, C.; Rann-cune, M.

⁸ *per eum . . . terra*] quos de terra comitis de Sancto Ægidio ceperat, M., H.

- A.D. 1188. comes de Sancto Egidio nullatenus redimere posset, posuit exploratores per civitates et castella sua, ad comprehendendum si quos invenirent de familia regis Angliæ, vel de familia Ricardi comitis filii sui: et factum est post paucos dies, quod Robertus Poer et Radulfus Fraser, duo milites de domo et familia regis Angliæ, transitum facerent per terram comitis Sancti Egidii, redeuntes de Sancto Jacobo, quem causa peregrinationis visitaverant; in quos homines comitis de Sancto Egidio manus injecerunt, et vinctos tradiderunt comiti: quibus comes dixit, "Nisi Ricardus comes Pictaviæ tradiderit mihi Petrum servientem meum liberum, non evadetis manus meas." Quo audito, comes Ricardus respondit, quod propter liberationem illorum nec preces nec pretium daret, quia sola peregrinationis reverentia sufficiebat ad liberandum eos. Præcepit ergo rex Franciæ illos dimitti, non propter amorem vel reverentiam regis Angliæ, vel Ricardi filii sui; sed propter Beati Jacobi apostoli reverentiam et dilectionem. Hoveden, ii. 339.
- The count seizes two English knights in retaliation.
- Ineffectual mediation of king Philip.
- Comes ergo de Sancto Egidio dimisit eos, non propter præceptum regis Franciæ, sed propter redemptionem magnam quam de eis cepit. Comes autem Ricardus cum magno exercitu intravit terram comitis de Sancto Egidio, et devastavit eam igne et gladio, et castella illius prope Tholose obsedit et cepit. Audiens igitur rex Francorum gemitus populi Tolosani, misit nuncios suos in Angliam ad regem Angliæ, inquirens si damna, quæ Ricardus filius ejus ei et terræ suæ faciebat, per eum faceret; et petiit ab eo sibi fieri inde restitutionem. Quibus rex Angliæ respondit, quod Ricardus filius ejus inde nihil fecerat per consilium et voluntatem ejus;¹ et quod idem Ricardus mandavit ei per Johannem Dublinensem archiepiscopum, quod ipse in hac parte nihil fecerat, nisi per consilium regis Franciæ.
- Richard invades the county of Toulouse.
- Henry declines to answer for his son's doings.
- Henricus igitur rex Angliæ rescribendo respondit; "Habete spem in Eo et fiduciam Qui in Se sperantes non derelinquit, et viriliter agite, et confortamini in Domino et
- Eodem anno A. patriarcha civitatis Antiochiæ super desolatione captionis Jerusalem, Henrico regi Angliæ, pro auxilio ab eo tanquam aliis regibus præeminentiori auxilium postulando patriæ, scripsit.² Hoveden, ii. 340.
- The patriarch of Antioch writes to Henry, exhorting him to go on crusade; and relating the conquests of Saladin. Hoveden, ii. 343.

¹ ejus] ipsius, M., H.

² super . . . scripsit] in hac forma scripsit Henrico regi Angliæ, M., H. Here our compiler omits the letter of the patriarch to Henry, and nearly

the whole of the king's reply, both of which are given in MSS. M. and V. See Hoveden, ii. 340-343; Benedict, ii. 37-39.

Hoveden,
ii. 343.

1 Cor. ii. 9.

“ estote constantes, quia in promptu videbitis auxilium Domini
 “ vobis præparatum, per multitudinem populi fidelis super-
 “ venientem, quantam nec oculus vidit, nec auris audivit, nec
 “ in cor hominis ascendit; quam quidem Dominus ad Terræ
 “ Sanctæ et vestræ subsidium præparavit. Inter cæteros au-
 “ tem¹ ego, et filius meus, rejecta hujus mundi gloria, et
 “ spretis voluptatibus universis, omnibusque quæ mundi sunt
 “ postpositis, in propriis personis totis viribus vos cito, auctore
 “ Domino, visitabimus. Valete.”

A.D. 1188.
Henry pro-
mises a new
crusade.

Eodem anno Philippus rex Franciæ, magno congregato
 exercitu, intravit Berriam, et cepit Castrum Radulfi, quod
 burgenses reddiderunt ei; et inde procedenti reddita est ei
 tota Berria fere, exceptis Luches et cæteris dominicis castellis
 regis Angliæ. Bucardus de Vindemio reddidit se et² castella
 sua, et adhæsit regi Franciæ. Inquirenti igitur regi Angliæ
 cur hæc sibi fierent, nunciatum est ei quod rex Francorum
 hæc faciebat in vindictam injuriarum, quas Ricardus comes
 Pictavensis sibi et comiti de Sancto Egidio fecerat.

Philip
invades
Berry, and
conquers it.Treachery of
Buchard of
Vendôme.

Tunc³ habito rex Angliæ cum suis⁴ consilio, misit Balde-
 winum Cantuariensem archiepiscopum, et Hugonem Lincol-
 niensem episcopum, ad regem Franciæ, ut saltem iram et
 indignationem, quas in animo adversus eum conceperat, verbis
 et exhortationibus mitigarent. Quod cum fieri non posset, rex
 Angliæ transfretavit de Anglia in Normanniam, et applicuit
 apud Barbefleth:⁵ et inde veniens ad Alenzun, congregavit
 exercitum magnum de Normannia, et cæteris [terrīs] suis.
 Multi enim Walenses conducti sunt et secuti sunt eum in
 Normanniam.

After an
ineffectual
mission
to Philip,
Henry
crosses into
Normandy,
July 11.Hoveden,
ii. 344.

Interim Ricardus Pictavensis comes magno congregato exer-
 citu, profectus est in Berriam; cujus adventu audito, Philippus
 rex Francorum tradidit Willelmo de Barres Castrum Radulfi
 custodiendum; et ipse reversus est in Franciam. Comes vero
 Ricardus terras comitum et baronum, qui adhæserunt regi
 Franciæ, destruxit, et multos eorum⁶ cepit. Rex autem Franciæ,
 propter adventum regis Angliæ, a Francia recedere non erat
 ausus, sed permisit exercitus suos devastare terras Angliæ
 regis. Philippus vero Belvacensis episcopus intravit Norman-
 niam cum exercitu suo, et combussit Blangi⁷ villam comitis
 de Auco, et Albemariam castellum comitis Willelmi de
 Maundevilla, et provinciam circumjacentem deprædavit.

Richard
hunts Philip
out of Berry.The bishop
of Beauvais
invades
Normandy.¹ autem] principes, ins. M., H.² et] terram et, ins. M., H.³ Tunc] igitur, M., H.⁴ cum suis] fidelium suorum, M., H.⁵ Barbefleth] v^{to} idus Julii, ins.
M., H.⁶ eorum] illorum, M., H.⁷ Blangi] Blagi, C.

- A.D. 1188. Philip attacks Trou, and Richard takes les Roches. Et ipse rex Franciæ combussit villam de Trou, et castellum totum, nec tamen illud capere potuit; sed quadraginta milites¹ regis Angliæ cepit. Hæc contra Ricardus comes Pictavensis cepit munitissimum locum qui vocatur les Roches, ultra Trou versus Vindocincum, et cepit in illo loco viginti quinque milites et sexaginta servientes. Hoveden, ii. 344.
- Henry insists on the restoration of Philip's conquests. Henry, on August 30, enters France. Henricus autem rex Angliæ misit Walterum Rotomagensem archiepiscopum, et Johannem Ebroicensem episcopum, et Willelmum Marescallum, ad regem Franciæ, petens ab eo sibi fieri restitutionem damni quod ipse et sui ei fecerant; et nisi ablata restituerit, defidavit eum. Quibus rex Franciæ respondit, quod ipse a cœptis non desisteret, donec tota Berria, et totum Vougesin² Normannicum, sibi et regno suo subjicerentur.
- William des Barres is taken and escapes. Nacta igitur occasione ex injuriis sibi a rege Franciæ illatis, Henricus rex Angliæ, magno congregato exercitu, ingressus est terram regis Franciæ, die Martis post festum Decollationis³ Sancti Johannis,⁴ et villas combussit multas, et equitavit die illo prope Mant, ubi rex Franciæ dicebatur esse. Et ibi congressi sunt Willelmus de Barres, et Drogo de Merlou cum paucis militibus Franciæ, cum Ricardo comite Pictavensi, et comite Willelmo de Mandevilla, et aliis de familia regis Angliæ: ita quod Willelmus de Barres a comite Ricardo captus, et per fidem positus fuit; sed dum milites regis Angliæ cæteris intenderent, prædictus Willelmus de Barres super unum runcinum pueri sui evasit.
- Aug. 31. Richard goes into Berry. Die Mercurii sequenti rex Angliæ moram fecit apud Yveri, et comes Ricardus profectus est in Berriam, promittens regi patri suo quod bene et fideliter ei serviret.
- Sept. 1. Capture of Daneville. Die autem Jovis, in festo Sancti Egidii, Walenses regis Angliæ ingressi sunt terram regis Franciæ, et combusserunt Daneville castrum Simonis Daneth, et multas villas, et prædas adduxerunt, et homines interfecerunt. Hoveden, ii. 345.
- S. Clair burnt. Eodem die comes Willelmus de Maundeville combussit villam de Sancto Claro, quæ est de dominico regis Franciæ, et vastavit virgultum pulcherrimum quod ipse rex plantaverat.
- Philip proposes peace. Eodem die, cum rex Angliæ cum paucis militibus intrasset terram regis Franciæ, ut infirmiora partium illarum exploraret, venerunt ad eum nuncii regis Franciæ, qui pacem interrogabant, et offerebant ei terram quam occupaverat super eum

¹ milites] de militibus, M., H.² Vougesin] Vodesin, C.³ festum Decollationis]^a decollationem, M., H.⁴ Johannis] Baptistæ, ins. M., H.

Hoveden,
ii. 345.

in Berri. Deinde habito inter eos¹ colloquio apud Gisortium, A.D. 1188. cum inter illos de pace facienda non potuisset convenire, rex Ineffectual conference at Gisors. Franciæ in iram et indignationem commotus, succidit ulmum Philip cuts down the great elm. quandam pulcherrimam inter Gisortium et Trie, ubi colloquia haberi solebant inter reges Franciæ et duces Normanniæ, jurans quod de cætero nunquam ibi colloquia haberentur.

Comes vero Flandriæ,² et cæteri comites et barones³ Franciæ, The French nobles insist on peace. deposuerunt arma sua, dicentes quod nunquam arma gestarent contra Christianos, donec redirent⁴ de peregrinatione Terræ Sanctæ.⁵ Tunc rex Franciæ auxilio suorum destitutus, petiit a rege Angliæ colloquium.

Quo concesso apud Castellium, in crastino Sanctæ Fidis, Oct. 7. cum modus pacis inter eos ordinaretur, hoc modo, quod rex Another ineffectual conference at Châtillon. Franciæ resignaret ei regi Angliæ quicquid in terris suis post captam treugam occupaverat; et comes Ricardus resignaret comiti de Sancto Egidio quicquid super eum per guerram occupaverat; rex Franciæ propter ejus improbitatem petiit a rege Angliæ castellum de Pasci in obsidem, et quia rex Angliæ id facere noluit, ab invicem discordes recesserunt.

Et rex Franciæ inde recedens, cepit castrum de Paluel: et Philip takes Palluau, and removes his mercenaries from Châteauroux. transitum faciens per Castrum Radulfi, duxit inde rutam Braybacenorum Teutonicam usque ad Biturum, promittens eis⁶ stipendia sua: sed apud Biturum, injectis in eos manibus, abstulit eis equos suos, arma et pecuniam universam, et eos inermes et nudos ejecit. Comes autem Ricardus obtulit regi Franciæ venire in curiam suam, et stare juri super hiis quæ fiebant inter illum et comitem de Sancto Egidio; ut sic saltem pax fieret inter regem Franciæ et regem Angliæ patrem suum: quod multum displicuit regi patri suo. Post illud autem colloquium, Nevelun, filius Ursonis de Freteval, juravit regi Angliæ fidelitatem et fidele obsequium⁷ contra omnes homines; et rex Angliæ fecit ei cartam suam de honore de Lavardin de Faye: et ipse dedit regi Angliæ filium suum obsidem, et alios multos filios propinquorum suorum.

Eodem anno Terricus, præceptor domus Templi Jerusalem, scripsit Henrico regi Angliæ super captione terræ Jerusalem et sanctæ crucis, quam Salaadinus de Templo Domini deponi fecit, et eam per duos dies

Hoveden,
ii. 346.

Nevelun of Freteval submits to Henry.

News from the Holy Land.

¹ eos] illos, H.

² Flandriæ] et comes Theobaldus, ins. M., H.

³ barones] de regno, ins. M., H.

⁴ redirent] redierint, H.

⁵ Terræ Sanctæ] sua Jerosolimitana, M., H.

⁶ eis] bene, ins. M., H.

⁷ obsequium] So M. The reading in Hoveden is *servitium*.

A.D. 1188. per civitatem in ostentum fustigando portari fecit. Hoveden.
ii. 347.
Deinde fecit Templum Domini aqua rosata intus et exterius, sursum et deorsum lavari, et legem suam desuper illud per quatuor partes miro tumultu acclamari.¹

Beverley
Minster
burnt,
Sept. 20.

Gilbert of
Sempring-
ham dies.

Gilbert of
Ogerstan
detected in
embezzle-
ment.

Eodem anno,² in vigilia Sancti Mathæi apostoli,³ tota fere Hoveden,
ii. 354.
villa de Beverlaco, cum nobili ecclesia Sancti Johannis Archiepiscopi, combusta est. Item⁴ magister Gilbertus de Sempingham, primus inventor et pastor illius ordinis qui dicitur Sempingham, obiit, et ibidem⁵ inter velatas sepultus est.

Eodem anno Gilbertus de Ogrestan, frater Templi, a rege Angliæ electus et constitutus, cum clericis et⁶ laicis, ad decimas colligendas, deprehensus est in latrocinio. Quem cum rex⁷ ratione iudicii damnare posset, tamen tradidit eum magistro Templi Londoniarum, ut secundum ordinis sui statuta tractaretur. Quem magister Templi accipiens⁸ vinculis mancipavit, et diversis pœnis eum afflixit.⁹

Aug. 9.

Wonderful
appearance
in the sky at
Dunstable.

Eodem anno quoddam mirabile dictu, sed gloriosum visu, contigit in Anglia, in vigilia Beati Laurentii,¹⁰ feria secunda, apud Dunestapel: videlicet quod circa horam diei nonam aperti sunt cœli, et multis videntibus,¹¹ apparuit crux quædam, longa valde et miræ magnitudinis, et Jesus Christus in ea clavis ejus confixus; manus autem Ejus extentæ erant in patibulo, et vulnera manuum Ejus et pedum et lateris Ejus sanguinolenta erant, et sanguis Ejus defluebat, sed non cecidit in terram. Erat autem hæc apparitio¹² ab hora diei nona usque in crepusculum.

¹ *Eodem anno . . . acclamari*] The letter of which this is a description is given in full in M. and V. from Hoveden. See Hoveden, ii. 346, 347; Benedict, ii. 40, 41. Hoveden proceeds, after giving the letter of Terricus, to follow out the history of the Scottish ecclesiastical quarrel, and gives five letters of pope Clement III. on the subject, with other details. These are omitted in MSS. C., M., and V. See Hoveden, ii. 347-353.; Bened. ii. 42-66.

² *Eodem anno*] xii^o. kalendas Octobris feria tertia, ins. M., H.

³ *apostoli*] et evangelistæ, ins. M., H.

⁴ *Item*] Eodem anno, M., H.

⁵ *ibidem*] in ecclesia sua de Sempingham, M., H.

⁶ *clericis et*] aliis tam clericis quam, M., H.

⁷ *rex*] dominus rex, M., H.

⁸ *accipiens*] suscipiens, M., H.

⁹ *eum afflixit*] afflixit; de diversitate autem pœnarum illarum quærite quos agitât illius ordinis labor, M., H.

¹⁰ *Laurentii*] martyris, ins. M., H.

¹¹ *videntibus*] tam clericis quam laicis, M., H.

¹² *apparitio*] continua, ins. H.

Hoveden,
ii. 354.Hoveden,
ii. 355.

Eodem anno rex Angliæ et rex Franciæ habuerunt colloquium inter Bo[n]smulins et Suleinni,¹ xiv. kalendas Septembris, feria sexta, in quo colloquio rex Franciæ obtulit regi Angliæ quicquid ceperat de eo per guerram, tali conditione, quod tradidisset Alais sororem suam comiti Ricardo filio suo in uxorem, et permisisset ipsi Ricardo hæredi suo fieri homagia et fidelitates ab hominibus² terrarum suarum: sed rex Angliæ, non immemor injuriarum quas rex filius suus ei fecerat pro consimili exaltatione, respondit se hoc nullatenus facturum. Unde comes Ricardus plurimum indignatus, sine consilio et voluntate patris sui, devenit homo regis Franciæ de omnibus tenementis patris sui transmarinis, et fidelitatem juravit ei contra omnes homines, et adhæsit ei: et rex Franciæ reddidit ei, pro homagio et fidelitate sua, Castrum Radulfi, et Ysoudun cum toto honore. Præfati autem reges statuerunt inter se treugas usque ad festum Sancti Hilarii.

Henricus vero Albanensis episcopus cardinalis, quem dominus papa miserat ad litem diruendam inter præfatos reges, anathematizavit comitem Ricardum, eo quod pacem illam disturbaverat, et reversus est in Flandriam, et obiit apud Araz.

Eodem anno nuncii regis Franciæ, quos ipse miserat ad Ysakium imperatorem Constantinopolitanum, domum reversi narraverunt, quod Soldanus de Yconio maritavit filiam suam filio Salaadini, et ipse Saladinus filiam suam filio Soldani; et quod Daniel propheta Constantinopolitanus prophetaverat, quod anno illo, quo Annunciatio Dominica in die Paschæ eveniret, Franci restaurabunt terram promissionis, et stabulabunt equos suos in palmaria de Baldac, et figent tentoria sua ultra arborem siccam, et lolium separabitur a tritico. Et dicebant, quod apud imperatorem Constantinopolitanum plus honoris exhibebatur nunciis Salaadini in palatio, quam omnibus aliis in summa dignitate locatis: et quod Salaadinus assensu imperatoris Constantinopolitani [misit Constantinopolim]³ idolum suum, ut ibi publice adoraretur; sed per Dei gratiam, antequam illuc pervenisset, Venicienses ceperunt illud in mari, et cum ipsa navi ductum est Tyrum. Et dixerunt quod quidam Græcus senex de Astralix dixit eis, quod implebitur prophetia quæ scripta est in porta aurea, quæ non fuit aperta ducentis annis retro, scilicet, "Quando veniet rex Flavius Occidentalis, tunc⁴ per me ipsam aperiar;" et tunc Latini imperabunt et dominabuntur in civitate Con-

A.D. 1188.

Ineffectual
interview
between
Henry and
Philip at
Bonsmou-
lins Nov. 18.Richard
does homage
to Philip.Truce
made until
Jan. 13.Death of
the bishop
of Albano
at Arras
after excom-
municating
Richard.Reports
brought
from Con-
stantinople
by the
French.Saladin's
idol has
been taken
at sea.Legend of
the golden
gate.¹ *Suleinni*] Sulempni, C.² *hominibus*] omnibus, M., C.³ *misit Constantinopolim*] om. C.⁴ *tunc*] ego, ins. M., H.Hoveden,
ii. 356.

- A.D. 1188. stantinopolitana. Dixerunt etiam quod imperator promisit Hoveden, ii. 356.
 Alliance of the emperor with Saladin. Salaadino centum galeas, et Saladinus promisit ei totam terram promissionis si ipse impedierit viam Francorum. Unde imperator ille Constantinopolitanus prohibuit, ne quis de tota terra sua crucem caperet: et si casu aliquo aliquis de terra sua crucem suscepisset, statim capiebatur, et in carcerem mittebatur. Erat tamen hæc prophetia et astronomia Græcorum et Turcorum, quod infra hoc triennium una pars Turcorum gladio periret, et altera fugeret ultra arborem siccam, et tertia baptizaretur.¹
- Prophecies.
- The emperor Frederick takes the cross. Eodem anno Fredericus Romanorum imperator² scripsit Hoveden, ii. 358.
 Saladino, Saracenorum præsidi, et ei terminum belli certum præfixit; et³ tradito filio suo Henrico Alemannorum regno, iter peregrinationis Jerusalem arripuit, discedens a civitate sua, quæ dicitur Rainburc, et nolens committere se ventis et mari, per terram ire disposuit; cumque Constantinopolim veniret, Ysakius imperator benigne suscepit eum, et necessaria ei ministravit et suis. Deinde transivit in manu forti et brachio extento per terram Soldani de Yconio; cumque perveniret in Armeniam, terram Rupini de La Montaine, ad fluvium qui dicitur Salef, et major pars exercitus sui per vadum transiret fluvium illum, ipse alios sequens cecidit de equo suo in flumen, et ipse solus submersus est: et in terram tractum sui eum evisceraverunt, et viscera, cerebrum, et carnem suam aqua coctam,⁴ sepelierunt in civitate Antiochiæ;
- Frederick marches, from Regensburg; is received by Isaac Comnenus;
- enters Armenia;
- perishes in the Salef;
- Hoveden, ii. 359.

¹ baptizaretur] Here M., following Hoveden, proceeds:—"Eodem anno quidam monachus ordinis Cisterciensis, vir quidem religiosus et timens Deum, vidit visionem hujuscemodi super Henricum regem Angliæ: apparuit siquidem dormienti illi vir quidam miræ magnitudinis, decorus facie, vestibus albis indutus, et ait illi; 'Vide, lege, hæc de rege; levavi signum meum super eum, venter uxoris suæ intumescet contra eum, et 'in tormento tormentum patietur, et inter velatas velabitur.'"

² imperator] "accepta cruce de manu Henrici Albanensis episcopi cardinalis, sicut virum prudentem et circumspectum decebat, satis provide sibi et itineri suo necessaria providebat. In primis enim reconciliavit se Deo et sanctæ ecclesiæ et Clementi Romano pontifici, et postea in hac forma scripsit Saladino." M., H. Here follows the letter of Frederick to Saladin, given in Benedict, ii. 62, 63, and in Hoveden, ii. 356-358.

³ Our MS., having omitted the letter of Frederick to Saladin, transfers the note of the death of the bishop of Winchester, which occurs in this place in Hoveden and MSS. M. and V., and omits the opening of

the next sentence;—"Eodem anno Fredericus Romanorum imperator," &c.

⁴ coctam] et ab ossibus separatam, ins. M., H.

Hoveden,
ii. 359.

et ossa¹ linteaminibus mundis involuta, Conradus filius ejus, A.D. 1188.
dux Swaviæ, secum tulit usque ad civitatem Tyri, et ibi and is
sepelivit ea.² buried at
Tyre.

Hoveden,
ii. 360.

Eodem anno³ obiit Ricardus Wintoniensis episcopus; et Balde- Archbishop
winus⁴ Cantuariensis archiepiscopus saisiavit in manu sua, per Baldwin
regis potentiam, prioratum Sanctæ Trinitatis Cantuariæ; et oppresses
expulsis monachis officialibus ab officiis eorum, servientes suos the monks
loco illorum instituit, et monachis victualia denegavit. of Canter-
bury.

Eodem anno Honorius prior Cantuariensis ecclesiæ, Romam Death
profectus pro liberatione domus suæ, obiit Romæ, et omnes of prior
monachi sui quos secum duxerat. Honorius.

Eodem anno Hugo Dunelmensis episcopus, post susceptionem The bishop
crucis, reddidit priori et conventui Dunelmi custodiam et curam of Durham
prioratus, ducentis marcis et eo amplius obligatam, quam ipse reinstates
fere per biennium in manu sua tenuerat causa lucris. his monks.

Eodem anno dominus papa, audito obitu Henrici Albanensis John of
episcopi cardinalis, quem ipse miserat ad diruendam litem Anagni is
inter regem Franciæ et regem Angliæ, [misit] Johannem sent as
Anagninum cardinalem pro eodem negotio. legate.

Eodem anno rex Scottorum Willelmus misit nuncios suos ad The Scottish
Clementem summum pontificem, et ab eo litteras protectionis Church
suæ obtinuit;⁵ ita ut Scoticana ecclesiæ apostolicæ sedi, freed.
cujus filia spiritualis exstiterat, nullo mediante debeat
subjacere.

¹ *et ossa*] ossa autem illius, M.,
H.

² *ea*] Here our compiler, as well
as MSS. M. and V., omits the ac-
count given by Hoveden and Bene-
dict of the special prayers ordered
by the pope for the welfare of Pales-
tine. See Hoveden, ii. 359, 360;
Benedict, ii. 53, 54.

³ *Eodem anno*] festo Sancti Tho-
mæ apostoli, ante Natale Domini,
ins. M., H.

⁴ *Baldewinus*] eodem anno, præf.
M., H.

⁵ *obtinuit*] in hac forma, M., H.
Here follows in Hoveden and in
MSS. M. and V. the letter of Cle-
ment III., declaring the Scottish
church immediately subject to the
see of Rome, and dated March 13,
at the Lateran. It is omitted in C.
See Hoveden, ii. 360, 361; Bene-
dict, ii. 234, 235.

A.—MCLXXXIX.

A.D. 1189.

*Annus XXX^{mus} ^Vtus et ultimus regni regis Henrici, filii
Matildis imperatricis.*

Henry keeps
Christmas
1188-1189 at
Saumur.

Anno gratiæ millesimo centesimo octogesimo nono, qui erat ^{Hoveden,}
annus tricesimus quintus et ultimus regni regis Henrici filii ^{ii. 362.}
imperatricis, qui ² fuit die Natalis Domini, quæ die Dominica
evenit, in Andegavia apud Saumur, et solemne festum ibi
tenuit; licet quamplures de comitibus et baronibus suis, eo
relicto, adhæsisent regi Franciæ et comiti Ricardo contra
eum.

Conspiracy
of Philip
and Richard
against
Henry.

Post festum vero Sancti Hilarii,³ diruptis treugis quæ inter
prædictos reges erant, rex Franciæ et comes Ricardus, et
Britones, quibus prædicti rex Franciæ et Ricardus cartas suas
dederant, et securitates, quod si ipsi pacem cum rege Angliæ
fecissent, non dimitterent eos extra pacem, hostiliter intrave-
runt terram regis Angliæ, et circumquaque devastaverunt
eam.

Arrival of
John of
Anagni.

Venit ergo Johannes Anagninus cardinalis ad prædictos reges
ex parte domini papæ; et illos nunc blandis nunc asperis ad
pacem faciendam exhortatus est. Ad cujus instantiam præfati
reges, Divina inspirante gratia, cautionem dederunt standi
judicio illius, et Remensis, et Bituriensis, et Rotomagensis,
et Cantuariensis archiepiscoporum, et statuerunt sibi diem
colloquii juxta Feritatem Bernardi in octavis Pentecosten: et
prædictus cardinalis et prædicti quatuor archiepiscopi statim
protulerunt sententiam excommunicationis in omnes, tam cleri-
cos quam laicos, per quos staret quo minus pax fieret inter
prædictos reges, exceptis personis eorundem regum tantum-
modo.

Conference
fixed for
June 4.

Ineffectual
conference
on June 4
at La Ferté
Bernard.

Adveniente igitur die colloquii, rex Franciæ et rex Angliæ,
et comes Ricardus, et Johannes Anagninus cardinalis, et præ-
fati quatuor archiepiscopi electi, et episcopi et comites et
barones utriusque regni, convenerunt juxta Feritatem Bernardi
ad colloquium. In quo colloquio rex Franciæ petiit a rege
Angliæ Alesiam sororem suam donari in uxorem Ricardo
comiti Pictaviæ, et ut fidelitates terrarum suarum Ricardo
fierent, et ut Johannes frater suus accepta cruce Jerosolimam ^{Hoveden,}
iret. Cui rex Angliæ respondit, hoc se nunquam facturum ^{ii. 363.}
esse; et obtulit regi Franciæ, quod si ipse consentire vellet,

¹ *filii*] Matildis, ins. M., H.

² *qui*] idem Henricus, M., H.

³ *Hilarii*] Yllarii, C.

Hoveden,
ii. 363.

daret Johanni filio suo præfatam Alesiam cum omnibus supra-
dictis plenius et perfectius quam petebat: sed rex Franciæ
concedere noluit, et sic finito colloquio discordes ab invicem
recesserunt.

A.D. 1189.
June 4.

Johannes vero Anagninus cardinalis asserebat, quod nisi rex
Franciæ ad plenum componeret cum rege Angliæ, totam ter-
ram suam sub interdicto poneret. Cui rex Franciæ respondit,
quod sententiam suam non timeret nec teneret, cum nulla
æquitate niteretur. Dicebat enim quod non pertinet ad eccle-
siam Romanam in regnum¹ Franciæ per sententiam vel alio
modo animadvertere, si rex Franciæ in homines suos demeri-
tos, et regno rebelles, [causa]² injurias suas et coronæ dede-
cus ulciscendi insurgit: adjecit etiam quod prænominatus
cardinalis jam sterlingos regis Angliæ olfecerat.

Philip
rejects the
intervention
of the legate.

Et sic finito colloquio, rex Franciæ inde recedens cepit
Feritatem Bernardi; deinde Montem-fortem; deinde Malum-
stabulum; deinde Bellum-montem et³ Balun; deinde Ceno-
mannum veniens die Dominica, fingens se Turonim ire,⁴
proxima die Lunæ, cum rex Angliæ et sui securi esse vide-
rentur de ulteriori processu regis Franciæ, disposuit acies
suas insultum facturum in civitatem. Quod videns Stephanus
de Turonis, senescallus Andegaviæ, ignem suburbio imposuit;
ignis vero statim accensus in immensum, muros transvolans
civitatem accendit, quod videntes Franci ad pontem quendam
lapideum confugerunt, ubi Gaufridus de Burrillun et multi cum
eo ex parte regis Angliæ eis occurrerunt, volentes pontem
diruere: ubi multus factus est conflictus, et magna pars exer-
citus hinc inde interempta est. Et in illo conflictu prædictus
Gaufridus captus est, et in crure vulneratus, et multi alii de
exercitu regis Angliæ capti sunt, et cæteri incontinenti in
fugam sunt conversi, volentes se in civitate recipere, sed
Franci una cum illis civitatem sunt ingressi. Quod videns
rex Angliæ de se desperans, et contra promissum suum ve-
niens, cum septingentis militibus aufugit. Promiserat enim
civibus illius civitatis quod non recederet ab eis, tum ea ra-
tione, quia pater suus ibi quiescebat, tum ea ratione, quod ibi
natus fuerat, et civitatem illam plus cæteris diligebat. Rex
vero Franciæ per tria milliaria insecutus est eum: et nisi
vadum, per quod Franci transitum fecerunt, altum esset in
immensum, alios sub tanta celeritate secuti essent fugientes,
quod omnes capti essent. In illa autem fuga multi Walenses
interfecti sunt.

Philip
takes the
fortresses
of Maine
and attacks
le Mans,
June 12.

Burning of
the town,
and panic
and flight
of Henry.

Hoveden,
ii. 364.

He narrowly
escapes
capture.

¹ *regnum*] regno, M.

² *causa*] om. C., M.

³ *et*] deinde, M., H.

⁴ *ire*] iturum, H.

- A.D. 1189.
June 12.
He takes
refuge at
Chinon.
Philip takes
le Mans.
Philip
takes Mont
Doubleau.
- Rex autem Angliæ cum paucis suorum venit usque Chinun, ^{Hoveden, ii. 364.} et ibi se in munitionem recepit. Residui vero qui remanserunt de familia regis Angliæ in turrin Cenomannensem se receperunt: statimque rex Franciæ turrin obsedit, et tum per effosores suos, tum per machinarum suarum insultus, tandem infra tertium diem dedita est ei turris cum triginta militibus et sexaginta servientibus.
- Et inde¹ recedens cepit Montem Duplicem per deditionem tam castrum quam domini. Cum enim vicecomes Castelli Duni, hujus subversionis occasio, immo causa præcipua, in insidiis Gaufrido Vindocinensi comiti armatus inermi occurreret, adeo graviter eum vulneravit, quod inprimis de vita ejus desperatum est; sed per Dei gratiam plenius convalescit. Rex autem Franciæ eo ipso gravius factum istud ferebat, quia prædictus vicecomes regi Franciæ astrictus tenebatur, quod nullum suorum vel in eundo vel in redeundo læderet vel gravaret dum esset in obsidione Cenomanensi.
- Philip takes
several
castles, and
reaches
Tours,
June 30.
- Inde recedenti redditum est ei castrum Troe cum Rupibus Episcopi, et Montorium, et Carceris castrum, et castrum Ligdi,² Calvi-montis, Ambasiæ, et de Rupibus Carbonis. Tandem in septimana sequenti post festum Nativitatis Sancti³ Johannis, feria sexta, in crastino apostolorum Petri et Pauli, rex Franciæ Turonis venit.
- July 2.
Mediation
of the count
of Flanders
and others.
- Die Dominica proxima sequenti, Philippus comes Flandriæ, et Willelmus archiepiscopus Remensis, et Hugo dux Burgundiæ accesserunt ad regem Angliæ, qui tunc temporis erat apud Saumur, ad componendum inter ipsum et regem Franciæ. Rex vero Franciæ illis prædixerat antequam iter arriperent, quod nihilominus a castro Sancti Martini, in quo per vadum Ligeris se receperat, in civitatem facturus esset assultum.
- July 3.
Philip takes
Tours.
- Proxima autem die Lunæ circiter tertiam, ex parte Ligeris, præ modicitate⁴ aquæ in immensum arctati et contracti, scalis muro appositis per vim capta est civitas, et in ea octoginta⁵ milites et centum servientes capti sunt. Proh dolor! ex una ^{Hoveden, ii. 365.} parte Pictavi prætendebant regi Angliæ domino [suo] insidias, et ex alia parte Britones, qui regi Franciæ dediti fuerant, et ab eo litteras patentes habebant impetratas, quod ipse nullatenus cum rege Angliæ componeret, nisi in pace dimissi fuerint Britones. Rex vero Angliæ in arcto positus, pacem fecit cum Philippo rege Franciæ in hunc modum.
- Henry
submits.

¹ *Et inde*] So MS. M., with MS. B. of Hoveden.

² MS. M., following Hoveden, gives *castrum* before each of the local names.

³ *Sancti*] Beati, M., H.

⁴ *facturus . . modicitate*] om. M.

⁵ *octoginta*] octingenta, C.

Hoveden,
ii. 365.

Convenerunt¹ rex Franciæ et rex Angliæ, et Ricardus comes Pictaviæ, cum archiepiscopis, episcopis, comitibus et baronibus suis, circa festum apostolorum Petri et Pauli ad colloquium inter Turronum et Azaise, ubi "rex Angliæ ex toto posuit se in consilio et voluntate regis Franciæ. Tunc iteratum² rex Angliæ regi Franciæ fecit homagium, quia ipse in principio hujus³ guerræ quietum clamaverat regi Franciæ dominium suum; et rex Franciæ quietum clamaverat ei homagium suum. Tunc provisum est a rege Franciæ, quod Alesia soror sua,⁴ quam rex Angliæ in custodia habuit, reddita esset, et tradita in custodia unius de quinque, quos comes Ricardus elegerit. Deinde providit rex Franciæ, quod per sacramentum hominum terræ assecraturum esset, quod prædicta soror sua tradita sit comiti Ricardo in reversione sua de Jerusalem; et quod comes Ricardus haberet fidelitates hominum de terris patris sui citra mare et ultra, et nullus baronum vel miles, qui in hac guerra a rege Angliæ recesserit, et ad comitem Ricardum venerit, de cætero redibit ad regem Angliæ, nisi in ultimo mense ante motionem suam versus Jerusalem. Et terminus motionis erit in media Quadragesima: ita quod prædicti reges, et Ricardus comes Pictaviæ erunt ad illum terminum apud Wyseliacum. Et omnes burgenses de dominicis villis regis Angliæ erunt quieti in tota terra regis Franciæ per rectas consuetudines suas, et non implacitabuntur de ulla re, nisi forisfecerint in feloniam. Et rex Angliæ dabit regi Franciæ viginti millia marcarum argenti, et omnes barones regis Angliæ jurabunt, quod si rex Angliæ noluerit has conventiones tenere, quod ipsi tenebunt cum rege Franciæ et comite Ricardo, et eos adjuvabunt pro posse suo contra regem Angliæ. Et rex Franciæ et comes Ricardus tenebunt in manu sua civitatem Cenomanis, et civitatem Turonis, et castellum Ligdi, et castellum de Trou: vel si rex Angliæ maluerit, rex Franciæ et comes Ricardus tenebunt castellum de Gisortio, et castellum de Pascei, et castellum de Nonancurt tamdiu, donec omnia fiant quæ divisa sunt superius per regem Franciæ."

A.D. 1189.
Conference
between
Tours and
Azai.

July 4.
Terms of
peace.

Hoveden,
ii. 366.

Et cum prædicti reges ore ad os loquerentur, intonuit super eos Dominus, et ictus fulmineus cecidit inter illos duos, sed nullam eis intulit læsionem; at plurimum perterriti ab invicem separati sunt, et omnes qui aderant multum mirati

Storm
during the
interview.

¹ *Convenerunt*] igitur prædicti, ins.
M., H.

² *iteratum*] vero . . . iterum, M.,
H.

³ *hujus*] istius, H.

⁴ *sua*] ejus, M., H.

⁵ *eis intulit*] intulit illis, M., H.

- A.D. 1189. sunt, quod tam subito auditus [est] tonitrus, cum nulla nu- Hoveden,
July 4. bium præcessisset obscuritas. Iterum parvo facto intervallo, ii. 366.
convenerunt reges simul locuturi, et iterum auditus est toni-
trus major et terribilior priore, die permanente in pristina
serenitate. Unde rex Angliæ plurimum conturbatus in terram
Humiliation and mortification of the king on learning the treason of John.
ab equo in quo sedebat, nisi manibus circumstantium susten-
tatus fuisset, cecidisset.¹ Et ex tunc posuit se ex toto in
voluntate regis Franciæ, et pacem suprascriptam concessit,
postulans ut nomina eorum omnium qui, illo relicto, adhæ-
serunt regi Franciæ et comiti Ricardo, scripto commendaren-
tur et sibi traderentur. Quod cum factum fuisset, invenit Jo-
hannem filium suum scriptum in principio scripti illius. Et
admirans supra modum venit ad Chinonem, et tactus dolore
He curses his sons.
intrinsicus maledixit diei in qua natus fuit, et maledictionem
Dei, et suam, dedit filiis suis, quam nunquam relaxare voluit,
licet episcopi et cæteri viri religiosi eum ad relaxationem
hujusmodi² sæpius commonuissent.
- Sickness and death of the king, July 6, at Chinon.
Qui cum ægrotasset usque ad mortem, fecit se deferri in Hoveden,
ecclesiam ante altare, et ibi communionem Corporis et San- ii. 367.
guinis Domini devote suscepit, confitens peccata sua, et ab
episcopis et clero absolutus obiit, anno xxxv. regni sui, in
octavis apostolorum Petri et Pauli, feria v. Regnaverat enim
xxxiv. annos et menses vii. et dies iv. Quo defuncto, omnes
reliquerunt eum, diripientes opes illius; vere mel muscæ, lupi
cadavera, frumentum formicæ; non hominem, sed prædam se-
quebatur hæc turba. Tandem redierunt ministri ejus, et sepe-
lierunt eum more regio. In crastino autem obitus illius, cum
His body bleeds in the presence of Richard.
portaretur ad sepeliendum in ecclesia sanctimonialium Fontis
Ebraudi, comes Ricardus filius ejus³ et hæres venit ei obviam,
et misertus illius flevit amare. Sanguis enim⁴ fluebat con-
tinuo de naribus regis superveniente filio. Filius vero pro-
cessit cum corpore⁵ usque ad abbatiam Fontis Ebraudi,⁶ et
ibi eum sepelivit in choro sanctimonialium, et sic "inter
Burial of Henry II.
velatas ipse velabatur."
- Death of the duchess of Saxony.
Eodem anno et tempore, obiit Matildis ducissa Saxoniam, Hoveden,
filia ejus.⁷ iii. 3.

¹ cecidisset] om. in C.; cecidisset supplied in marg.; corruisset, M.

² hujusmodi] maledictionis suæ, M., H.

³ ejus] suus, M., H.

⁴ enim] autem, M., H.

⁵ corpore] patris sui, ins. M., H.

⁶ Ebraudi] Ebrandi, C. passim; Ebraldi, M.

⁷ Eodem . . . ejus] Eodem vero tempore quo prædictus rex Angliæ obiit, Matildis ducissa Saxoniam filia ejus similiter obiit. M., Hoveden; where this sentence follows the account of Richard's accession and exactions. MS. M. marks the new reign by a marginal note "*Initium Regis Ricardi.*"

Hoveden,
iii. 3.

Rege itaque sepulto, comes Ricardus filius ejus statim injectit manus in Stephanum de Turonis, senescallum Andegaviæ: et mittens eum in carcerem gravibus compedibus et ferreis maniciis catenatum, exigebat ab eo castella et thesauros¹ patris sui, quos ipse in custodia habuit: quibus traditis, comes Ricardus redemit eum usque ad novissimum quadrantem.

A.D. 1189.
July.
Richard
compels the
Steward of
Anjou to
give up king
Henry's
treasures.

*Quomodo Ricardus filius Henrici regis factus est dux
Normannorum.*

Deinde venit idem comes Ricardus Rotomagum, et a Waltero Rotomagensi archiepiscopo, coram episcopis et comitibus et baronibus Normanniæ, accinctus est gladio ducatus Normanniæ, in ipsa die Sanctæ Margaretæ, feria quinta, decimo tertio kalendas Augusti. Deinde acceptis fidelitatibus a clero et populo ducatus Normanniæ, dedit Gaufrido, filio Rotrodi comitis de Pertico, Matildam filiam ducis Saxonie, neptem suam, in uxorem.

July 20.
Richard
made duke
of Normandy: he
marries his
niece to
Geoffrey of
Perche.

Hoveden,
iii. 4.

Die autem² Sanctæ Mariæ Magdalene sequenti, Philippus rex Franciæ, et Ricardus dux Normanniæ, convenerunt inter Calvum Montem et Trie ad colloquium. Ubi rex Franciæ constanter petebat, ut dux Normanniæ redderet³ ei Gisortium, et alia multa, quæ longum est per singula dinumerare. Sed ipse Ricardus videns, quod si ipse hoc fecisset, in damnum et opprobrium sempiternum sibi redundaret, adjecit illis supradictis viginti millibus marcarum argenti, quas pater suus rex conventionaverat⁴ se daturum regi Franciæ, quatuor millia marcarum argenti, et sic gratiam et amorem suum obtinuit, et rex Franciæ reddidit ei omnia quæ per guerram super regem patrem suum ceperat, tam castella quam civitates et alias munitiones, villas et prædia.

July 22.
Interview
between
Richard
and Philip:
agreement
between
them.

Interim Alienor regina, mater prædicti ducis, reginalem curiam circumducens, de civitate in civitatem et de castello in castellum, sicut ei placuit, profecta est; et missis legatis suis per universos comitatus Angliæ, præcepit captivos omnes a carceribus et captionibus liberos reddi pro anima Henrici domini sui: ut a propria persona sua argumentum eliceret,⁵ captiones molestas esse hominibus, et jocundissimam animæ refocillationem ab ipsis emergere. Præterea præcepit, ex mandato ducis filii sui, quod omnes qui capti fuerant pro fo-

Queen
Eleanor
orders a
release of
prisoners
throughout
England:
the libera-
tion of offen-
ders against
the forest
law; and
of others
imprisoned

¹ thesauros] regis, ins. M. H.

² Die autem] Tertia autem die sequenti, scilicet festo, M., H.

³ redderet] reddidisset, Hoveden. MS. M. has redderet.

⁴ conventionaverat] concionaverat, C., M.

⁵ eliceret] diceret, C., M.

A.D. 1189.

July.
otherwise
than by the
common
right.

Persons so
imprisoned
to be re-
leased on
bail.

Malefactors
admitted
approvers,
are to abjure
the realm;
others
appealing as
approvers,
to remain in
prison.

Oaths to be
taken of all
free men.

The earl of
Leicester
restored.

Richard
rewards his
father's
friends.

Aug. 13.
Richard
crosses from
Barfleur.

resta liberarentur quieti, et ut omnes utlegati¹ pro foresta ad pacem redirent de præcedentibus forisfactis forestæ quieti; et ut omnes alii qui capti fuerant, et retenti per voluntatem regis, et justitiæ ejus, qui non erant retenti per commune rectum comitatus vel hundredi, vel per appellationem, essent quieti; et illi qui per commune rectum sunt retenti, si plegios invenire possunt standi ad rectum, si quis adversus eos loqui voluerit, liberentur; sin autem juramentum præstant standi ad rectum si quis adversus eos loqui voluerit, per tantum liberentur: et illi qui per appellationem sunt retenti pro quacunque turpi causa, si plegios standi ad rectum invenire possunt, ut plenum inde fiat, liberentur: et illi qui utlegati sunt per commune rectum sine appellatione, per justitias redeant ad pacem, ita quod plegios inveniant standi ad rectum, si quis adversus eos loqui voluerit. Si autem per appellationem rectati² sunt, si fecerint pacem cum adversariis suis, redeant ad pacem: et omnes illi qui retenti sunt per appellationem illorum qui se malefactores esse cognoscunt, liberentur quieti, et illi malefactores, quibus pro suis probationibus concessa sunt membra et vita, abjurent terram domini Ricardi et abscedant;³ et illi malefactores qui sine concessione vitæ et membrorum alios appellant propria voluntate, in prisona custodiantur, donec aliud inde habeatur consilium. Et præcepit, quod unusquisque liberorum hominum totius regni jurasset, quod fidem portabit domino Ricardo regi Angliæ, filio domini regis Henrici et dominæ Alienor reginæ, de vita et membris suis, et honore terreno, sicut ligio domino suo, contra omnes homines et feminas qui vivere possunt et mori, et quod ei justitiabiles erunt, et auxilium ei præstabunt ad pacem et justitiam suam per omnia servandam.

Præterea idem dux Normanniæ reddidit Roberto comiti Leyrcestriæ omnes terras suas, quas pater illius ei abstulerat; et omnes, quos pater suus exhæredavit, in pristina jura restituit.

Illos autem omnes, tam clericos quam laicos, qui, relicto patre suo, illi adhæserunt, odio habuit, et a familiaritate sua alienos fecit; illos autem⁴ qui patri suo fideliter servierunt secum retinuit, et multis bonis ditavit.

Deinde idem dux transfretavit in Angliam apud Barbeflet idus Augusti, die Dominica proxima ante Assumptionem beatæ⁵ Mariæ; et ante eum venerunt in Angliam Walterus Rotomagensis archiepiscopus, et Henricus Bajocensis et Johannes

Hoveden,
iii. 4.

Hoveden,
iii. 5.

¹ utlegati] hutlegati, C.

² rectati] retenti, M., H.; retati, Bened.

³ et illi . . . abscedant] om. M.

⁴ autem] vero, M., H.

⁵ beatæ] Dei Genitricis, M., H.

Hoveden,
iii. 5.

Elbroicensis episcopi, exspectantes illius adventum. Venerunt-
que¹ de Normannia Baldewinus Cantuariensis archiepiscopus,
et Gilbertus Roffensis, et Hugo Lincolnensis, et Hugo Ces-
trensis episcopi.

A.D. 1189.
August.

Dux itaque, et Johannes frater suus cum eo, venerunt in Angliam. De quorum adventu gavisa sunt regna, quia se per illos in meliorem statum reformari sperabant. Et quamvis quidam, perpauci tamen, molesti essent de nece domini regis, solatium tamen fuit illis, quod quidam ait: "Mira canam, sol
" occubuit, nox nulla secuta est." Vere nulla nox secuta est post occasum solis. Nam radius solis solium solis tenens, sole suo jubar lucidius ac latius spargit. Cum enim sol a suo solio in solum deciderit, stans tamen ejus radius, occasum vel eclipsim nesciens, de corpore solari repente divisus, et in se solide reverberatus, sol sole, cujus fuit radius, nulla nubium interpollatione² vel injuria impediende, multo major et lucidior est effectus. Et ne scrupulosum quid animum legentis lædat, præsentī plenius perpendere poterit pentametro:

Joy at the
arrival of
Richard and
John.Hoveden,
iii. 6.

"Sol pater, [et] radius filius ejus erat."
Filius itaque in immensum crescens, patris sui bona opera ampliavit, mala vero resecavit. Nam quos pater exhæredavit, filius³ revocavit; et quos pater vinculis tenuit, filius illæsos abire fecit vel permisit; quos pater causa justitiæ diversis pœnis afflixit, filius causa pietatis refocillavit.

Joy at
Richard's
accession.

Præfatus igitur dux Normanniæ Ricardus, filius Henrici regis Angliæ proximo defuncti, venit in Angliam, et dedit Johanni fratri suo comitatum Moretonii, et comitatum Cornubiæ, et Dorsete, et Sumersete, et comitatum de Notingham, et comitatum de Derebysire, et comitatum de Leancastre,⁴ et castellum de Merleberge, et de Lutegareshale, cum forestis et omnibus pertinentiis eorum; et honorem de Walingford, et honorem de Tikeille, et honorem de Eya; et comitatum de Gloucestria cum filia comitis, et eam fecit illi desponsari statim; Baldewino Cantuariensi archiepiscopo prohibente, quia erant consanguinei in quarto gradu. Præterea dedit illi le Pek et Bolesovres. Sed quædam castella prædictorum comitatum et honorum retinuit dux in manu sua. Præterea idem dux dedit Andreæ de Chavenni filiam Radulfi de Dols, cum honore castri Radulfi in Berria, quæ fuerat uxor comitis Bal-

Richard
bestows
several
counties
and castles
on John.Archbishop
Baldwin
objects to
John's
marriage
with the
heirress of
Gloucester.Hoveden,
iii. 7.

¹ *Veneruntque*] similiter, ins. M.,
H.

² *interpollatione*] So C. M.

³ *filius*] in pristina jura restituit,

quos pater fugavit, filius, ins. Hoveden. The words are omitted in M.

⁴ *Leancastre*] Lencaster, M.

- A.D. 1189.
August.
Marriage of
the heiresses
of Château-
roux, Stri-
guil, and
Lancaster.
- dewini de Rivers, et statim fecit eos desponsari apud Sares-
biriā in præsentiā Alienor reginæ; et Willelmo Marescallo,
filiam comitis Ricardi de Striguil;¹ et Gilberto filio Rogeri
filii Rainfray, filiam Willelmi de Lancastre; et Gaufrido fratri
suo notho, qui quondam fuerat Lincolniensis ecclesiæ electus,
archiepiscopatum Eboraci.
- Election of
Geoffrey to
the see of
York.
- Quem canonici Eboracensis ecclesiæ sibi per assensum regis
in archiepiscopum elegerunt. Et quamvis² Bartholomæus,
officialis Huberti Walteri, ejusdem ecclesiæ decani, et ante
electionem et post, appellasset ad præsentiā summi pon-
tificis, eo quod Hugo Dunelmensis episcopus, ejusdem ec-
clesiæ Eboracensis filius specialis, et Hubertus Walteri, ejus-
dem ecclesiæ [decanus,] aberant, ad quos prima vox electionis
spectabat, tamen dicti³ canonici ab inceptis desistere nolue-
runt, sed supradictum elegerunt, et sigillis suis confirmave-
runt. At episcopo Dunelmensi et Huberto Walteri conqueren-
tibus de transgressione canonicorum illorum, præcepit dux
quod omnia Eboracensis ecclesiæ essent in eo statu quo fue-
runt die qua rex pater suus fuit vivus et mortuus; unde
factum est, quod jura ecclesiastica archiepiscopatus Eboracen-
sis redierunt in manum Huberti Walteri et officialium suorum,
sicut antea fuerant, et sæcularia beneficia ejusdem archiepis-
copatus redierunt in custodiam servientium ducis.
- Appeal of
the Bishop
of Durham
and the
Dean of
York.
- Eodem anno obiit Gaufridus Eliensis⁴ episcopus apud Win-
toniam, duodecimo kalendas Septembris, et delatus est ad
Ely, ibidemque sepultus, et dictus Ricardus dux cepit omnes
thesauros suos. Præterea idem dux misit episcopos et comites
et barones suos per omnes thesauros regis patris sui, et totum
thesaurum qui inventus fuerat, in auro et argento, fecit com-
putari et ponderari, cujus numerum et mensuram longum est
enarrare, quia thesaurus ille magnus erat valde, excedens
numerum et valentiam centum millium marcarum. Deinde
misit servientes et ballivos suos per universos portus maris
Angliæ, et Normanniæ, et Pictaviæ, et aliarum terrarum sua-
rum, et de universis navibus fecit sibi eligi majores et meliores,
quæ aptæ erant ad magnum pondus portandum, et quasdam
illarum distribuit familiaribus suis qui crucem Jerosolimitanæ
profectionis susceperant, et quasdam illarum ad opus suum
retinuit; et fecit illas onerari armis et victualibus.
- Aug. 21.
Death of
Geoffrey
Ridel.
- Richard
takes ac-
count of
his father's
treasures.
- He orders
a fleet to
be raised
for the
Crusade.
- Deinde idem dux venit Londonias, congregatis ibi archi-
episcopis, episcopis, comitibus, baronibus, et copiosa militum
multitudine in occursum ejus; quorum consilio et assensu
- Sept. 3.
Coronation
of Richard,
at West-
minster.

Hoveden,
iii. 7.

Hoveden,
iii. 8.

¹ *Striguil*] cum comitatu de Stri-
guil, add. M., Hoveden.

² *quamvis*] magister, ins. M., H.

² *dicti*] prædicti, M., H.

³ *Eliensis*] Eboracensis, M.

Hoveden,
iii. 8.

ipse dux tertio nonas Septembris, die Dominica, festo ordinationis beati Gregorii papæ, die quoque Ægyptiaca, consecratus est et coronatus in regem Angliæ,¹ apud Westmonasterium, a Baldewino Cantuariensi archiepiscopo, ministrantibus ei in illa coronatione Waltero Rotomagensi, Johanne Dublinensi, Formale Treverensi archiepiscopis, et Hugone Dunelmensi, et Hugone Lincolniensi, et Hugone Cestrensi, Willelmo Herefordensi, et Willelmo Wygornensi, et aliis multis episcopis,² et omnibus fere abbatibus, prioribus, comitibus, baronibus Angliæ astantibus.

A.D. 1189.
Sept. 3.
Coronation.

Ordo coronationis Ricardi regis Angliæ.

Hoveden,
iii. 9.

In primis venerunt episcopi et abbates, et clerici multi induti capis sericis, præcedentibus eos cruce, ceroferariis, turribulis cum aqua benedicta, usque ad ostium thalami regis interioris, et ibi receperunt prædictum Ricardum ducem, qui coronandus erat, et duxerunt eum in ecclesiam Westmonasterii, usque ad altare majus, cum³ processione, et cantu glorioso; et omnis via, qua gradiebantur ab ostio thalami regis usque ad altare, cooperta erat pannis laneis.⁴

Sept. 3.
Order of the
Coronation
services.

Ordo autem processionis talis erat. In prima fronte processione⁵ clerici induti, portantes aquam benedictam, cruces, cereos et turribulos. Deinde veniebant priores, deinde abbates, deinde episcopi, et in medio illorum ibant quatuor barones portantes quatuor candelabra aurea.

Procession
of the
clergy.

Deinde venerunt Godefridus de Lucy portans pilleum regium, et Johannes Marescallus juxta eum portans duo calcaria aurea magna et ponderosa; deinde venerunt Willelmus Marescallus, comes de Strigul, portans sceptrum regale aureum, in cujus summitate est crux aurea; et Willelmus Patricii, comes Saresbiriensis, juxta eum, gestans virgam auream habentem in summitate columbam auream. Deinde venerunt David frater regis Scotiæ comes de Huntingdone, et Johannes comes Meretoni⁶ frater ducis, et Robertus comes Leyroestriæ, portantes

The regalia:
spurs, sceptre, virge,
and swords.

¹ Angliæ] Landoniis, ins. M., Hoveden.

² et aliis multis episcopis] "et Johanne Exoniensi, et Reginaldo Bathoniensi, et Johanne Norwicensi, et Seffrido Cicestrensi, et Gileberto Roffensi, et Petro de Sancto David, et de Sancto Asaph,

" et de Pangor, et Albino Fernensi, " et Concorde Hegdunensi episcopo pis." M., Hoveden.

³ cum] ordinata, ins. M., H.

⁴ laneis] lineis, C.

⁵ procedebant] præcedebant, M., H.

⁶ Meretoni] Moretonii, M., H.

- A.D. 1189. Sept. 3. tres gladios regios sumptos de thesauro regis, quorum vaginæ desuper per totum auro contextæ erant; medius illorum comes Meretonii ibat. Hoveden, iii. 9.
- The royal robes. Deinde veniebant sex comites et barones portantes in humeris suis unum scaccarium magnum valde, super quod posita erant regalia insignia et vestes.
- Procession of the crown. Deinde venit Willelmus de Mandevile, comes Albemarlæ, gestans coronam auream magnam et ponderosam, et lapidibus pretiosis undique ornatam vel decoratam. Hoveden, iii. 10.
- The duke under a canopy. Deinde venit Ricardus dux Normanniæ; et Hugo Dunelmensis episcopus ibat a dextris illius, et Reginaldus Batoniensis episcopus a sinistris illius,¹ et quatuor barones portaverunt supra eos umbraculum sericum super quatuor lanceas proceras, et omnis turba comitum et baronum, militum, et aliorum, tam clericorum quam laicorum, sequebatur usque in atrium ecclesiæ, et induti introierunt cum duce usque in chorum.
- Oaths taken by the duke. Cum autem dux ad altare veniret coram archiepiscopis, episcopis, clero, et populo, flexis genibus ante altare, coram positis sacrosanctis evangeliis, et² sanctorum reliquiis, ut moris est, juravit quod ipse omnibus diebus vitæ suæ pacem, et honorem, atque reverentiam Deo, et Sanctæ Ecclesiæ, et ejus ordinatis portaret. Deinde juravit, quod rectam justitiam et æquitatem exerceret in populo sibi commisso. Deinde juravit, quod malas leges et consuetudines perversas, si quæ in regno suo inductæ sunt, deleret, et bonas leges conderet, et sine fraude et malo ingenio eas custodiret.
- He is undressed. Deinde denudaverunt eum totum exceptis camisia et braccis. Camisia autem dissuta erat in scapulis.
- The sandals put on. Deinde calciaverunt eum sandaliis auro contextis.
- The anointing. Deinde Baldewinus Cantuariensis archiepiscopus, infundens oleum sanctum super caput ejus, unxit eum in regem in tribus locis, videlicet, in capite, in pectore, et in brachiis, quod significat gloriam, fortitudinem, et scientiam, cum orationibus ad hoc constitutis.
- The cap. Deinde posuit idem archiepiscopus super caput ejus consecratum pannum lineum, et pilleum desuper, quod Godefridus de Lucy portaverat.
- The tunic and dalmatic. Deinde induerunt eum vestimentis regalibus. Primo, videlicet, tunica, deinde dalmatica.
- The sword. Deinde tradidit ei idem archiepiscopus gladium regni, ad malefactores ecclesiæ comprimendos.

¹ illius] ibat, ins. M., Hoveden.

² et] plurimorum, ins. M., Hoveden.

Hoveden,
iii. 10.

Deinde duo comites calciaverunt ei calcaria, quæ Johannes Marescallus portaverat.

A.D. 1189.
Sept. 3.
and spurs.
The mantle.Hoveden,
iii. 11.

Deinde ductus est ad altare, et ibi prædictus archiepiscopus prohibuit ei ex parte Omnipotentis Dei, ne hunc honorem sibi assumeret nisi in mente haberet supradicta sacramenta et vota quæ fecerat inviolabiliter servare; et ipse respondit se per auxilium Dei omnia supradicta servaturum sine fraude.

The adjuration and answer.

Deinde ipse cepit coronam de altari, et tradidit eam archiepiscopo, quam¹ archiepiscopus super caput ejus² posuit, quam etiam duo comites sustinebant propter ponderositatem.³

The crowning.

Deinde archiepiscopus tradidit ei sceptrum regale in manu dextra, et virgam regalem in sinistra, et rex sic coronatus ductus est ad sedem suam a prædictis Dunelmensi et Batoniensi episcopis, præcedentibus eos ceroferariis, et prædictis tribus gladiis.

The gift of sceptre and virge.

Deinde inchoata est missa Dominicalis. Et cum pervenirent ad offertorium, prædicti episcopi duxerunt eum ad altare, et ipse obtulit unam marcam auri purissimi; talis enim oblatio decet regem in singulis coronationibus suis; et præfati episcopi reduxerunt eum ad sedem suam.

Mass.

The king's oblation.

Celebrata⁴ missa, et omnibus rite peractis,⁵ prædicti duo episcopi, unus a dextris, et alter a sinistris, reduxerunt eum coronatum, et portantem sceptrum in dextra, et virgam regalem in sinistra, ab ecclesia usque ad thalamum suum, præcedente ordinata processione, ut superius.

Return of the procession to the royal chamber.

Deinde reversa est processio in chorum: et dominus rex deposuit coronam regalem et vestes regales; et leviores coronam et vestes cepit, et sic coronatus venit prandere; et archiepiscopi et episcopi sederunt cum eo in mensa, unusquisque secundum ordinem et dignitatem suam. Comites autem et barones serviebant in domo regis prout dignitates eorum exigebant. Cives vero Londonienses servierunt de pincernaria, et cives Wintonienses de coquina.

The king unrobes.

The coronation feast.

Hoveden,
iii. 12.

Dum autem rex in mensa sederet, venerunt principes Judæorum deferentes regi munera, sed quia prohibitum erat eis die hesternæ, quæ præteriiit, ne ad curiam die coronationis regis⁶ accederent, plebs superbo oculo, et insatiabili corde, irruit in Judæos, et spoliavit eos, et plagis impositis ejecerunt eos ab atrio regis. Inter quos erat Benedictus Judæus Eboraci, qui

The raid on the Jews.

¹ quam] et . . . eam, M., H.² ejus] illius, M., H.³ ponderositatem] ipsius, M., H.⁴ Celebrata] autem, ins. M., H.⁵ peractis] perfectis, H.⁶ regis] suæ, M., H.

- A.D. 1189. cum a Christianis ita persecutus esset, et vulneratus, ut de vita desperaret, baptizatus est a Willelmo, priore ecclesiæ Sanctæ Mariæ Eboraci, in ecclesia Innocentium, et vocatus est Willelmus, et sic evasit mortis periculum, et manus persequentium. Quod cum cives Londonienses audissent, invaserunt Judæos civitatis, et domos eorum combusserunt, et illos interfecerunt; pauci tamen evaserunt beneficio amicorum suorum Christianorum. In crastino autem coronationis regis misit rex servientes suos, et comprehendi fecit malefactores illos, qui civitatem incenderunt, non propter Judæos, sed propter domos et facultates Christianorum quas incenderunt et rapuerunt, et de illis quosdam fecit suspendi. Et eodem die fecit rex præfatum Willelmum, qui de Judæo factus erat Christianus, sibi præsentari; et ait illi, "Tu quis es?" et respondens dixit, "Ego sum Benedictus Judæus tuus de Eboraco;" et conversus rex ad archiepiscopum Cantuariensem et alios,¹ qui dixerant ei prædictum Benedictum factum fuisse Christianum, ait illis; "Nonne dixistis mihi, quod ipse Christianus est?" et responderunt illi, "Etiam, domine." Et ait illis: "Quid ergo faciemus de eo?" cui archiepiscopus Cantuariensis, minus circumspecte quam esset necesse, respondit in spiritu furoris sui, "Si ille Christianus esse non vult, homo Diaboli sit:" Hoveden, iii. 12. debuerat enim respondisse; "Petimus de eo iudicium Christianorum, desicut ipse Christianus sit factus, et modo contra dicit." Sed quia non erat qui resisteret, præfatus Willelmus reversus est ad Judaicam pravitatem, et² postmodum parvo interlapso tempore obiit apud Northamptoniam, et factus alienus a communi sepultura Judæorum et³ Christianorum, tum quia factus fuerat Christianus, tum quia ipse, sicut canis reversus ad vomitum, rediit ad Judaicam pravitatem.
- Sept. 4. Richard punishes the rioters. Archbishop Baldwin loses his temper. The end of the relapsed Jew. Sept. 5. Richard receives the homages. He sells castles, towns and estates.
- Secunda autem die post coronationem suam Ricardus rex Angliæ recepit homagia et fidelitates ab episcopis, abbatibus, prioribus, comitibus et baronibus Angliæ:⁴ quibus expletis, rex exposuit venditioni omnia quæ habuit, scilicet, castella, villas et prædia. Unde factum est, quod Hugo Dunelmensis episcopus emit a rege bonum manerium suum de Sadberga,⁵ pro sexcentis marcis argenti, in puram et perpetuam eleemosynam: et carta sua confirmavit dicto episcopo; videlicet

¹ *alios*] cæteros, M., H.² *et*] qui, M., H.³ *et*] similiter, M., H.⁴ *recepit* . . . *Angliæ*] om. M., apparently by accident.⁵ *Sadberga*] cum wapentac et feodis militum, ins. Hoveden: the words are omitted in M.

Hoveden,
iii. 13, 14.

duo feoda militum et duas partes feodi unius militis cum prædicto manerio de Sadberge et wapentaco et omnibus pertinentiis suis et libertatibus.¹

A.D. 1189.
September.Hoveden,
iii. 15.

Item idem Hugo episcopus emit comitatum Northumbriæ a dicto rege pro certa pecunia ad terminum vitæ suæ² cum castellis et aliis pertinentiis suis, [et] plene occupavit.

Bishop
Hugh buys
the county
of North-
umberland.

Deinde venit rex apud³ Pipewelle, et congregatis ibi Balde- wino Cantuariensi archiepiscopo, et Waltero Rotomagensi archiepiscopo, et aliis multis archiepiscopis, episcopis,⁴ abbatibus et prioribus fere totius Angliæ, idem rex dedit Godefrido de Lucy episcopatum Wintoniensem; Ricardo thesaurario, Elyensi archidiacono, episcopatum Londoniensem,⁵ et aliis alia plura tunc contulit beneficia.

Sept. 15-16.
Richard
holds a great
council at
Pipewell.
He gives
the see of
Winchester
to Godfrey
de Lucy;
London to
Richard
Fitz-Neal.Hoveden,
iii. 16.

Inter quæ cum⁶ Baldewinus Cantuariensis archiepiscopus videret archiepiscopatum Eboracensem datum fuisse Gau-

¹ *dicto . . . libertatibus*] Here Hoveden gives the charter in full, and so also the MSS. M., V. See Hoveden, iii. 13; Scriptores Dunelmenses Tres, App. p. lix.

² *Item . . . suæ*] "Præterea idem episcopus dedit prænominato regi . . . marcas argenti pro comitatu Northumbriæ habendo in vita sua." M., H.

³ *apud*] ad abbatiam quæ dicitur, M., H.

⁴ *et . . . episcopis*] "et Johanne Dumblinensi archiepiscopo, et Formale Treverensi archiepiscopo, et Hugone Dunelmensi, et Hugone Lincolniensi, et Hugone Cestrensi, et Johanne Ebrocensi, et Johanne Norwicensi, et Johanne Exoniensi, et Willelmo Herfordensi, et Willelmo Wigornensi, et Reginaldo Batoniensi, et Gilberto Roffensi, et Sefrido Cicestrensi, et Henrico Bajocensi, et Petro de Sancto David in Wallia, et Albino Fernensi, et Concorde Hegdonensi episcopis." M., nearly following Hoveden.

⁵ *Londoniensem*] Lincolniensem, C. MS. M. omits the words *Wintoniensem . . . archidiacono*, accidentally no doubt; and proceeds as follows in accordance with Hoveden:—"et Willelmo de Longocampo cancellario suo episcopatum Eliensem, et Huberto Walteri decano Eboraci episcopatum de Saresbiria; et abbatiam de Selesbi Rogero ejusdem abbatiae priori; et abbatiam de Glastingebiri priori de Bermundeseia Henrico; et Gaufrido fratri suo quondam Lincolniensi electo archiepiscopatum Eboracensem; et Henrico fratri Willelmi Marescalli decanatum Eboracensis ecclesiae, et Bucardo de Puteaco nepoti Hugonis Dunelmensis episcopi thesaurarium Eboracensis ecclesiae; et Willelmo de Chimeli archidiaconatum de Richemund; Willelmo de Sanctæ Mariæ Ecclesia præbendam quæ fuit Huberti Walteri in ecclesia Eboraci, et decanatum Sancti Martini Londoniis."

⁶ *Inter quæ cum*] Cum igitur, M., Hoveden.

A.D. 1189. Sept. 16. The arch-bishop of Canterbury claims the right of consecrating the arch-bishop elect of York. frido quondam electo ejusdem,¹ calumniatus est consecrationem suam,² et prohibuit ei ne ipse ab aliquo alio quam ab eo consecrationem seu sacerdotalem ordinem susciperet, et super hoc appellavit ad dominum papam; et coram rege, et universis episcopis, clero et populo, cartam Willelmi regis Bastardi, in qua continebatur controversia quæ olim vertebatur inter Cantuariensem et Eboracensem ecclesiam super primatia Angliæ, et quibusdam dignitatibus aliis, protulit. In³ illa continebatur, quod Thomas, tunc temporis archiepiscopus Eboracensis, ordinem sacerdotalem, et episcopalem consecrationem, suscepit de manu Lamfranci, tunc temporis archiepiscopi Cantuariensis et totius Angliæ primatis, et ei canonicam obedientiam fecit, et ad concilia sua, cum Lindisfarnensis ecclesiæ episcopo, et cæteris suffraganeis suis, venit, et ei omnem reverentiam sicut primati suo exhibuit. Carta autem supradicta,⁴ testabatur hæc omnia supradicta facta fuisse coram Willelmo rege in generali concilio apud Londonias per sententiam diffinitivam ab Alexandro papa secundo prolatam. Hoveden, iii. 16.

Sept. 17. Consecration of the bishop of Whithern. Richard appoints the bishop of Durham and earl of Essex, chief justiciars.

Item ii^o.⁵ die Johannes electus Candidæ Casæ consecratus est in episcopum apud Pipewelle a Johanne Dublinensi archiepiscopo.⁶

In eodem vero concilio dominus rex constituit Hugonem Dunelmensem episcopum, [et] Willelmum comitem Albemariæ, summos justitiarios Angliæ, et associavit eis in regimine regni Willelmum Marescallum, et Gaufridum filium Petri, et Willelmum Bruere, et Robertum de Wytefeld, et Rogerum filium Reinfridi.

Gaufridus vero Eboracensis electus statim murmuravit contra Henricum fratrem Willelmi Marescalli,⁷ et Bucardum nepotem Hugonis Dunelmensis episcopi, et Willelmum de Chimeli, et Willelmum de Ecclesia Sanctæ Mariæ, et Rogerum electum abbatiæ Sancti Germani de Seleby, quibus supradictos honores rex dederat, et juravit quod donatio illa regis non staret, nisi de consensu et voluntate illius. Unde rex iratus dissaisiavit eum de archiepiscopatu Eboraci, et facta est inter regem et illum discordia gravis, adeo quod etiam rex dissaisiavit eum de omnibus tenementis suis citra mare et ultra. Sed paulo post prædictus Eboracensis electus recepit ordinem sacerdo-

Hoveden, iii. 17.

He is ordained priest,

¹ quondam . . . ejusdem] præfato, M., H.

² suam] illius, M., H.

³ In] carta autem, ins. M., H.

⁴ supradicta] illa, M., H.

⁵ Item ii^o.] Insequenti vero, M., H.

⁶ archiepiscopo] xvo. kalendas Octobris, die Dominica, ins. M., H.

⁷ Marescalli] Marescaldi, M., H.

Hoveden,
iii. 17.

tii¹ a Johanne episcopo Candidæ Casæ, suffraganeo suo, mense Septembris, Sabbato quatuor temporum, apud Suwelle.

A.D. 1189.
Sept. 23, at Southwell.
Richard gets leave from the pope to dispense with the vow of pilgrimage.

Interim Ricardus rex Angliæ missis nunciis suis ad Clementem papam, obtinuit ab eo litteras patentes, ut quoscunque ipse vellet dimittere ad terras suas custodiendas, essent quieti a captione crucis, et ab itinere Jerosolimitano, unde ipse sibi inæstimabilem acquisivit pecuniam.

Henricus autem frater Willelmi Marescalli, cui rex dederat decanatum Eboracensem,² venit usque Burthun in Lindesseia, et ibi suscepit ordinem subdiaconi et diaconi in una die, a Concorde Hegdunensi episcopo. Cumque idem Henricus Eboracum veniret, cum litteris regis, ad recipiendum decanatum, non invenit qui eum in stallum mitteret decani. Dicebant enim clerici Eboracensis ecclesiæ, quod nullus præter archiepiscopum eum installaret.³ Sed Hamo Eboracensis ecclesiæ præcentor misit eum in stallum præbendæ, quam rex ei dederat. Cum autem Bucardus de Puteaco, archidiaconus Dunelmensis, cui rex dederat thesaurariam Eboracensem,⁴ venisset cum litteris regis Hamoni præcentori directis, ut prædictum Bucardum in stallum mitteret, noluit mandatis regis obedire. Dicebat enim quod Rogerus Eboracensis archiepiscopus ipsi prædictam thesaurariam dederat, et quod rex Henricus illam ipsi confirmaverat, et super hoc ad sedem apostolicam appellavit, et sic uterque fraudatus a suo desiderio recessit.

Henry, dean of York, ordained deacon.

He comes to York, and is installed by the precentor as a prebendary only.

The precentor refuses to install the treasurer.

Hoveden,
iii. 18.

Eodem anno Formalis, Treverensis ecclesiæ [archi]episcopus, apud Northamptoniam obiit.⁵ Quo⁶ Londonienses, et cæteri multi, qui de diversis terris et regnis per naves iter Jerosolimitanum arripuerant, obsederunt in Hispania civitatem quandam Saracenorum Silvia dictam,⁷ et ceperunt eam: et deletis inde Saracenorum spurcitiis, legem Christianam ibi in perpetuum tenendam statuerunt, et ecclesiam in honore Sanctæ⁸ Mariæ fabricaverunt, et a vicinis episcopis dedicari fecerunt, et clericum quandam Flandrensem, qui cum eis venerat, fecerunt consecrari in episcopum ejusdem civitatis, et tradiderunt eam Sanctio regi Portugalensi.

Eodem anno Godefridus de Luci, Wintoniensis episcopus, emit a Ricardo rege⁹ duo maneria optima, videlicet Werre-

Death of the archbishop of Treves.

Capture of Silvia in Portugal by the London crusaders.

The bishop of Winchester buys Wargrave

¹ sacerdoti] sacerdotalem, M., H.

² Eboracensem] Eboracensis ecclesiæ, M., H.

³ eum installaret] debuit mittere in stallum decani, M., H.

⁴ Eboracensem] Eboracensis ecclesiæ, H.

⁵ obiit] in Anglia, ins. M., H.

⁶ Quo] Eodem anno, mense Septembris, homines, M., H.

⁷ dictam] quæ dicitur, M., H.

⁸ Sanctæ] Dei et beatæ Dei genitricis, M., H.

⁹ rege] Angliæ, ins. H.

A.D. 1189. September. and Meon; the abbot of S. Edmund's Mildenhall. grava et Menes, olim pertinentia ad episcopatum Wintoniensem, Hoveden, iii. 18. ut dicebatur; et Sampson abbas de Sancto Edmundo emit ab eodem Ricardo Mildelhale,¹ pro mille marcis. Cæteri autem, omnes quicunque volebant, emerunt a dicto rege sua et aliena jura.²

Geoffrey comes to York, Eodem anno, mense Octobris, Henricus dux Saxonie, gener regis Henrici Anglie, rediit in Saxoniam, terram suam, et magno congregato exercitu, invasit illos quibus imperator terram suam dederat, et expugnavit, et plusquam triginta castella obtinuit. Hoveden, iii. 19.

and refuses to install the dean and treasurer. Eodem anno, mense Novembris, Willelmus de Mandevilla, comes Albemarie, obiit in Normannia apud Rotomagum; et Hugo de Puteaco, nepos Hugonis Dunelmensis episcopi, comes de Bahar⁴ supra Secanam, obiit,⁵ et sepultus est in⁶ Galilee apud Dunelmum.

October. Henry the Lion recovers Saxony. Eodem anno, mense Octobris, Henricus dux Saxonie, gener regis Henrici Anglie, rediit in Saxoniam, terram suam, et magno congregato exercitu, invasit illos quibus imperator terram suam dederat, et expugnavit, et plusquam triginta castella obtinuit.

November. Death of William Mandeville and Hugh of Bar. Eodem anno, mense Novembris, Willelmus de Mandevilla, comes Albemarie, obiit in Normannia apud Rotomagum; et Hugo de Puteaco, nepos Hugonis Dunelmensis episcopi, comes de Bahar⁴ supra Secanam, obiit,⁵ et sepultus est in⁶ Galilee apud Dunelmum.

The count of Perche, on the part of the king of France, fixes the day of departure on the crusade for April 1, 1190. Richard, in a council at London, Eodem mense Rotrodus comes de Pertico, et alii nuncii regis Philippi Francie, venerunt in Angliam⁷ dicentes regi Ricardo quod dictus rex Francie, in generali concilio Parisius, juraverat tactis sacrosanctis evangeliiis, et omnes principes regni sui qui crucem susceperant, quod, Deo volente, immutabiliter erunt apud Vizeliacum ad clausum Pascha, inde Jerosolimam ituri; quo a rege Ricardo audito, idem⁸ rex et comites sui, qui crucem susceperant, supradicto modo⁹

¹ *Mildelhale*] manerium quod dicitur Mildehala, H.; quod de antiquo jure dicebatur pertinere abbatie de Sancto Edmundo, ins. M., H.

² *jura*] unde rex sibi maximam acquisivit pecuniam, ins. M., H.

³ *ibi*] Eboracum, M., H.

⁴ *Bahar*] Bahr, M., H.

⁵ *obiit*] apud Aclet, M.

⁶ *in*] loco qui dicitur, ins. M., H.

⁷ *Angliam*] ad Ricardum regem Anglie, M., H.

⁸ *et a rege . . . idem*] "et in testimonium illius sacramenti rex Francie misit regi Anglie cartam suam, petens ab eo ut ipse et comites et barones sui facerent illum simili modo securum, quod ad eundem terminum essent" apud Vizeliacum. Unde factum est quod Ricardus rex Anglie," Ins. M., H.

⁹ *supradicto modo*] in generali concilio constituti apud Landonias, M., H.

Hoveden,
iii. 19.Hoveden,
iii. 20.

juraverunt,¹ quod per auxilium Dei immutabiliter venirent A.D. 1189.
Vizeliacum in clauso Pascha, parati iter Jerosolimitanum ar- November.
ripere; prædicti autem² regis Franciæ nuncii hoc idem in undertakes
animam regis Franciæ fideliter tenendum³ juraverunt; Wil- to meet
helmus Marescallus et quidam alii in animam regis Angliæ Philip at
coram dictis nunciis regis Franciæ juraverunt,⁴ et inde rex Vezelai.
Angliæ Ricardus Philippo regi Franciæ cartam suam The arrange-
misit. ment rati-
fied by
oaths.

De redemptione Guidonis regis Jerusalem.

Eodem anno Sibilla regina Jerusalem redemit Guidonem Guy of
regem Jerusalem maritum suum, quæ reddidit Salaadino Lusignan,
Ascalonam pro liberatione dicti Guidonis,⁵ quem⁶ Salaadinus on his
permisit liberum et absolutum abire,⁷ et invenit ei salvum release, is
conductum usque ad civitatem Tyri. Quo cum venisset, Conradus refused
Marchio non permisit illum intrare. Rex itaque ille, non entrance
Tyri in tentoriis remansit. Confluebant ergo ad eum Tem- into Tyre,
plares et Hospitalares, et omnes Christiani qui propter metum by Conrad.
paganorum dispersi erant in regione illa, et adhæserunt illi
sicut domino suo et suo regi.

Deinde idem rex Guido per consilium Eraclii patriarchæ Aug. 22.
Jerusalem, et eorum qui cum eo erant, profectus est usque Opening of
ad civitatem Accon, et obsedit eam in loco qui dicitur le the siege of
Turun,⁸ undecimo kalendas Septembris; et quia rex modicum Acre by
habuit exercitum, pagani qui in civitate Accon erant non clau- Guy of Lu-
serunt portas civitatis, neque de die neque de nocte, sed ibant signan.
et revertebantur cum camelis suis, attrahentes sibi victualia
et alia⁹ necessaria.

Tertia¹⁰ die sequenti applicuerunt apud Accon Robertus Aug. 24.
comes de Drues,¹¹ et alii multi Christiani peregrini, de quorum Arrival of
the French

¹ *juraverunt*] tactis sacrosanctis
Evangeliiis, ins. M., H.

² *prædicti autem*] et prædictus
comes de Pertico et cæteri, M., H.

³ *fideliter tenendum*] coram rege
Angliæ in concilio illo, M., H.

⁴ *juraverunt*] hoc idem jurave-
runt, M., H.

⁵ *Guidonis*] de Lezinant, mariti
sui, M., H.

⁶ *quem*] et eum, M., H.

⁷ *abire*] et redire, ins. M.

⁸ *Turun*] mense Augusti, in octa-
vis Assumptionis Sanctæ Mariæ,
videlicet, ins. M., H.

⁹ *alia*] quæ erant illis, M., H.

¹⁰ *Tertia*] autem, ins. M., H.

¹¹ *Drues*] "et Philippus Belva-
" censis episcopus frater ejus, et
" comes Airardus de Breines, et
" Jakés de Avennis, et Landegrava
" de Alemannia." Ins. M., H.

- A.D. 1189. adventu rex, et omnes qui cum illo¹ erant, gavisi sunt² valde. Hoveden, iii. 20.
and German crusaders. Saladinus autem,³ magno congregato exercitu, venit prope exercitum Christianorum, et commisit cum eis prælium, feria quarta post festum Sancti Michaelis, in planitie inter Accon et Casale Episcopi, in quo prælio Saladinus confectus fuit et fugatus, ita quod⁴ omnia tentoria sua reliquit Christianis, et amisit de melioribus militiæ suæ partem unam: et Christiani magnam partem suorum perdiderunt. Postmodum Saladinus recuperavit super gentem Christianam, propter peccata eorum, ita quod Christiani usque ad castra sua repulsi sunt; et Girardus de Rideford, summus magister Templi, et marescallus Templi cum xviii. fratribus, qui strenue⁵ se continuaverant, ibi interfecti fuerunt; et aliam militiam perdiderunt⁶ Christiani usque ad quadraginta milites, et centum Turcoplos. Saladinus autem primogenitum suum Mirasalim, et nepotem suum Tekedin, et Migemal senescallum suum perdidit, et centum de melioribus militiæ suæ, et alios multos, quorum non erat numerus.
- Oct. 11. FERIA quarta sequenti venit iterum Saladinus cum exercitu suo; et cum Christiani vellent cum eo congregi, velocius retulit pedem; et tertia die sequenti castra sua movit, et usque ad Saffran⁷ divertit; et exercitus ejus occupaverat omnem locum a Casali Episcopi usque ad Docum, quoniam ex quo Saladinus natus fuit nunquam antea tantum congregavit exercitum. Nam de tota terra sua nullus remansit aptus ad bellum, qui non fuerit in illo exercitu adunatus. Nec credo quod aliquis unquam tantam tamque bonam aliquando alicubi militiam viderit Christianorum, quantam ibi videre posset. Et post peractum bellum venerunt Christiani quingenti milites optimi, et decem millia hominum pugnatorum, et armis omnibus instructorum.
- Oct. 12. He takes up a new position. Assembly of forces on both sides. Arrival of ships of crusaders. Et eodem anno applicuerunt ibi naves et busciæ plusquam quingentæ, exceptis galeis et cursariis, quæ multæ fuerunt, et statim revertebantur in Apuliam, ut plus afferrent, videlicet homines et victualia. Naves autem Teutonicorum et Dacorum remanserunt apud Accon ad comburendum. Nam

¹ illo] eo, M., H.² sunt] gaudio magno, ins. M., H.³ autem] igitur, M., H.⁴ quod] ipse, ins. M., H.⁵ strenue] optime, M., H.⁶ perdiderunt] etiam amiserunt, M., H.⁷ Saffran] locum qui dicitur Saffran, M., H.

Hoveden,
iii. 21.

Christiani nihil¹ ibi unde cibos suos coquerent habebant, nisi de navibus, et hiis quæ naves attulerant.² A.D. 1189.

Hoveden,
iii. 23.

In veritate autem³ dico, quod nulli unquam Christiani in tali vel in tanta fuerunt expectatione; et nulla eis poterant deferri victualia nisi per mare. Oratio autem fiebat sine intermissione ab ecclesia pro eis ad Dominum.

The
crusaders
beset on
both sides.

Eodem anno,⁴ Baldwinus Cantuariensis archiepiscopus consecravit Godefridum Wintoniensem, Willelmum Eliensem, et Hubertum Salesbiriensem, et Ricardum Londoniensem episcopos.⁵ October.
Consecra-
tion of
bishops.

Eodem anno, mense Novembris, Johannes Anagninus cardinalis, missus a latere domini papæ ad dirimendam litem quæ erat inter Cantuariensem archiepiscopum Baldwinum et monachos Sanctæ Trinitatis Cantuariæ, applicuit in Anglia apud Dover, et prohibitum est ei ne ipse ulterius procederet, nisi per mandatum regis; et ille ibidem remansit donec rex⁶ misit pro illo. Interim dominus rex venit Cantuariam, et fecit pacem et finalem concordiam inter dictum Baldwinum Cantuariensem archiepiscopum et monachos suos, in hunc modum: videlicet, quod Rogerus le Norreis, quem prædictus archiepiscopus contra voluntatem monachorum priorem fecerat in ecclesia Cantuariensi, deponeretur; et capella, quam idem archiepiscopus in suburbio contra voluntatem monachorum construxerat, prosterneretur; et prædicti monachi facerent eidem archiepiscopo obedientiam et professionem, sicut prædecessoribus suis facere consueverunt. Et factum est ita: et dominus rex, ad petitionem dicti archiepiscopi, dedit dicto⁷ priori deposito abbatiam de Evisham, et factus est inde abbas. Archiepiscopus autem alium constituit priorem in Cantuariensi ecclesia, consilio regis et consensu capituli sui; sed monachi Cantuarienses deposuerunt eum post mortem ejusdem archiepiscopi. Archiepiscopus interim construxit

November.
Arrival of
the legate,
John of
Anagni, at
Dover.Richard
makes peace
between the
archbishop
and the
monks of
Canterbury.Hoveden,
iii. 24.

Dec. 1.
Settlement
of the
quarrel
between
Baldwin
and the
monks of
Canterbury.

¹ *Nam . . . nihil*] Non, M., H.

² *attulerant*] Here our MS. altogether omits the account of the encampment of the crusaders before Acre, found in Hoveden and Benedict, and given, from the former, in MSS. M. and V. See Hoveden, iii. 21, 22; Benedict ii. 95, 96.

³ *In veritate autem*] Et in veritate, M., H.

⁴ *anno*] mense Octobris, ins. M., H.

⁵ *episcopos*] Here MS. M., as well as MS. C., omits the account given by Hoveden and Benedict of the visit of Rhys ap Griffith to Oxford and his return without seeing the king. Hoveden, iii. 23; Benedict, ii. 97.

⁶ *rex*] dominus rex, M., H.

⁷ *dicto*] prænominato, M., H.

A.D. 1189. ecclesiam apud Lamee, ex opposito Westmonasterii, et præbendas, quas assignaverat in capella quam fecerat in suburbio¹ Cantuariæ, assignavit in ecclesia illa nova quam construxit apud Lamee. Concordia ista inter archiepiscopum Cantuariæ et monachos ejusdem facta, misit rex interim² pro Johanne Anagnino cardinali, qui Cantuariam veniens, cum processione receptus, grave³ tulit quod in absentia illius concordia fiebat inter eosdem.⁴

John of Anagni visits Canterbury.

Hoveden, iii. 24.

November. Eodem anno et mense supradicto Gaufridus Eboracensis electus, cum⁵ baronibus Eboracensis-siræ et vicecomite ejusdem,⁶ per mandatum regis⁷ perrexit usque ad aquam de Twede. Et ibi recepit Willelmum regem Scottorum, et exhibuit ei honorem debitum, et securum conductum usque ad regem Angliæ. Venit igitur Cantuariam dictus⁸ rex Scottorum mense Decembris ad regem Angliæ, et fecit homagium pro dignitatibus suis habendis in Anglia, sicut Macolinus frater suus⁹ habuit. Et Ricardus rex Angliæ reddidit ei castellum de Rokesburc et castellum de Berewic libera et quietam, et eum et omnes hæredes suos clamavit liberos et quietos ab ipso et regibus Angliæ in perpetuum, de omni ligantia et subjectione de regno Scotiæ; et pro hac redditione castellorum suorum, et quietam clamantiam fidelitatis et ligantiam de regno Scotiæ, et pro carta inde habenda, reddidit regi Ricardo Angliæ decem millia marcarum, sub hac forma;¹⁰

William of Scotland is conducted to Canterbury.

Hoveden, iii. 25.

December.

Richard restores to William the castles of Roxburgh and Berwick: and releases him from subjection.

¹ suburbio] civitatis, ins. H., M.

² Concordia . . . interim] "Huic autem paci et finali concordie inter archiepiscopum et monachos suos factæ, interfuerunt Ricardus rex Angliæ et Alienor regina mater ejus; et Walterus Rotomagensis, et Johannes Dublinensis archiepiscopi; et Hugo Dunelmensis, et Johannes Norwicensis, et Hubertus Saresbiriensis, et Godefridus Wintoniensis, et Gilbertus Roffensis, et Reginaldus Bathoniensis, et Hugo Coventrensis, et Hugo Lincolnensis, et Willelmus Wigornensis episcopi; et abbas Sancti Augustini Cantuariensis, et Benedictus abbas de Burgo, et Sampson abbas de Sancto Edmundo, et abbas de Bello et abbas de Westmonasterio, et Guarinus abbas de Sancto Albano, et alii abbates et priores multi; qui omnes sigilla sua apposuerunt scripto illi in quo supradicta continebatur concordia. Deinde misit rex," M., H.

³ grave] moleste, M., H.

⁶ ejusdem] Eboraci, M., H.

⁴ concordia . . . eosdem] pax facta fuit inter archiepiscopum Cantuariensem et monachos suos, M., H.

⁷ regis] domini regis, M., H.

⁸ dictus] Willelmus, M., H.

⁹ suus] ejus, M., H.

⁵ cum] una cum, M., H.

¹⁰ pro carta . . . forma] "pro carta Ricardi regis Angliæ inde habenda. Willelmus rex Scottorum dedit Ricardo regi Angliæ decem millia mar-

*Carta regis Angliæ de libertatibus regis Scotiæ adeptis.*A.D. 1189.
Dec. 5.Hoveden,
iii. 25.

" Ricardus Dei gratia rex Angliæ,¹ archiepiscopis, epi-
 " scopis, etc. Sciatis nos carissimo consanguineo nostro
 " Willelmo, eadem gratia regi Scottorum, reddidisse castella
 " sua Rokesburc et Berewic, tanquam ejus propria, jure
 " hæreditario ab eo et hæredibus suis in perpetuum possi-
 " denda. Præterea quietavimus ei omnes conventiones et
 " pactiones, quas bonæ memoriæ pater noster Henricus rex
 " Angliæ per novas caetas² et per captionem suam extorsit,
 " ita videlicet ut nobis faciat integre et plenarie quod rex
 " Scottorum Macolinus, frater ejus, antecessoribus nostris de
 " jure fecit, et de jure facere debuit; et nos faciemus ei quic-
 " quid antecessores nostri prædicto Macolino de jure fecerunt
 " et facere debuerunt, scilicet in conductu faciendo³ ad cu-
 " riam, et veniendo et a curia redeundo, et morando ibidem,⁴
 " et in procurationibus et⁵ libertatibus et dignitatibus et
 " honoribus eidem jure debitis, secundum quod recognoscetur
 " a quatuor proceribus nostris ab ipso Willelmo rege electis,
 " et quatuor proceribus illius electis a nobis. Si autem fines
 " seu marchias regni Scotiæ aliquis nostrorum hominum,
 " postquam prædictus Willelmus rex Scottorum⁶ a patre nos-
 " tro captus fuit, usurpaverit absque judicio, volumus ut
 " integre restituantur, et ad eum statum reducantur quo
 " erant ante ejus captionem. Præterea de terris suis quas
 " habet in Anglia, seu dominicis seu feodis, scilicet in comi-
 " tatu Huntundoniæ et in omnibus aliis, in ea libertate et
 " plenitudine possideat, et hæredes sui in perpetuum, qua
 " Macolinus possedit vel possidere debuit, nisi prædictus Ma-
 " colinus vel hæredes sui aliquid postea infeodaverint: quæ
 " si⁷ infeodata sunt, ipsorum feodorum servitia ad eum vel
 " ad hæredes ejus pertineant. Et si quid pater noster præ-
 " dicto Willelmo regi Scottorum donaverit, ratum et firmum
 " habere volumus: reddidimus etiam⁸ ei ligantias hominum
 " suorum, et omnes cartas quas dominus pater noster de eo

Richard's
charter
of release,
granted
to William
king of
Scots.Hoveden,
iii. 26.

" carum sterlingorum. Unde Ricardus rex Angliæ fecit ei cartam suam
 " in hac forma." M., H.

¹ *Angliæ*] The salutation is given
 in full in M., H.

² *caetas*] So C., M.

³ *faciendo . . . veniendo*] veni-
 endo ad curiam et, M., H.

⁴ *ibidem*] in curia, M., H

⁵ *et*] in omnibus, ins. M., H.

⁶ *Scottorum*] om. M., H.

⁷ *quæ si*] ita tamen quod si qua
 postea, M., H.

⁸ *etiam*] enim, C.

A.D. 1159. "habuit per captionem suam. Et si quæ aliæ forte per
Dec. 5. "oblivionem retentæ aut inventæ fuerint, eas penitus viribus
"carere præcipimus. Ipse autem ligius homo noster devenit
"de omnibus terris de quibus antecessores sui ligii homines
"antecessorum nostrorum fuerunt et fidelitatem [juraverunt]
"nobis et hæredibus nostris. Testibus, etc."¹

Hugh of
Durham and
Hubert of
Salisbury
appeal
against
Geoffrey's
election to
York; but
it is con-
firmed by
the legate.

Eodem die,² apud Cantuariam, Hugo Dunelmensis, et Hu-
bertus Saresbiriensis episcopi appellaverunt Gaufridum Eboracensem electum ad præsentiam domini papæ, coram prædicto cardinali et supradictis archiepiscopis et episcopis, volentes probare quod illius electio stare non debuit, quia ipsi, ad quos prima vox eligendi spectabat, non interfuerunt electioni illius. Et Bucardus Eboracensis thesaurarius, et Henricus ejusdem ecclesiæ decanus, appellaverunt eundem Eboracensem electum ad præsentiam domini papæ, dicentes ipsum non fuisse canonice electum, tum quia homicida erat, tum quia erat in adulterio genitus et de scorto natus. Sed quamvis hæc omnia objicerentur illi, tamen prædictus Johannes Anagninus cardinalis, apostolicæ sedis legatus, electionem suam confirmavit.

Hoveden,
iii. 26.

Richard
makes
additional
provision for
his mother
and brother.

Deinde Ricardus rex Angliæ dedit Johanni comiti Moretonii fratri suo, in augmentum, comitatum Cornubiæ, et comitatum Devonæ, et comitatum de Dorsete, et comitatum de Somerset. Præterea idem rex Angliæ dedit matri suæ Alienor totum dodarium quod Matildis regina uxor Henrici regis senioris habuit, et totum dodarium quod Alicia regina uxor Stephani regis habuit, et totum dodarium quod Henricus rex Angliæ, filius Matildis imperatricis, maritus ejus, ei dedit.

He goes
from Can-
terbury to
Dover.

Et ipse rex Ricardus, v^{to}, die Decembris,³ feria tertia, recessit a civitate Cantuariæ, et perrexit inde usque Dover ad transfretandum, ubi multæ naves convenerant per mandatum illius de diversis portibus Angliæ.

Dec. 6.
Benediction
of Roger,
abbot of
Selby.

In crastino autem adventus sui ad Doroberniam, Rogerus electus abbatiæ Sancti Germani de Selebi, recepit apud Doroberniam, die Sancti Nicholai, benedictionem suam ab Hugone Dunelmensi episcopo, per præceptum regis, contra prohibitionem Gaufridi Eboracensis electi.

¹ *Testibus, etc.* ["Testibus hiis; Baldewino Cantuariensi archiepiscopo, "Waltero Rotomagensi archiepiscopo, et Hugone Dunelmensi, et Johanne "Norwicensi, et Huberto Saresbiriensi, et Hugone Lincolniensi, et Gilberto Roffensi, et Reginaldo Bathoniensi, et Hugone Coventrensi, et "Willelmo Wigornensi episcopis; et Alienor matre regis, et Johanne "comite Moretonii, et multis aliis." M., H.

² *die*] ibidem, videlicet, ins. M., | ³ *Decembris*] Septembris, C., so
H. | also M., clearly a clerical error.

Hoveden,
iii. 27.

Videns igitur Gaufridus Eboracensis electus quod, nisi mediante pecunia, ipse amorem fratris sui regis [nullatenus]¹ habere posset, promisit ei tria millia librarum pro amore ejus habendo; et rex reddidit ei archiepiscopatum Eboracensem, et carta sua confirmavit; et reddidit ei omnes laicos feodos quos Henricus rex pater suus illi dederat, citra mare et ultra; scilicet in Anglia villam de Wycumba cum pertinentiis suis, et in Normannia comitatum Giffardi, et in Andegavia honorem de Baugi² cum pertinentiis suis. Et idem rex clamavit Deo, et Sancto Petro Eboraci, et dicto³ Gaufrido electo, et omnibus illi successuris in archiepiscopatu Eboracensi, omnes terras suas et canonicorum suorum, in Eboracensi et in Nottinghamshire, quietas in perpetuum de reguardo forestæ, et de aliis omnibus exigentiis et gravaminibus forestæ et forestariorum, et liberam potestatem eis dedit, et carta sua confirmavit licentiam capiendi venationes per omnes præbendas suas in Eboracensi et in Nottingham sires.

A.D. 1189.
Dec. 6.
Geoffrey purchases Richard's good will.

Hoveden,
iii. 28.

Præterea Dunelmensis episcopus Hugo, et prædicti omnes,⁴ per præceptum regis remiserunt appellationes quas supra fecerant contra Eboracensem electum; et ipse electus⁵ ad petitionem regis confirmavit prædicto Henrico decanatum Eboraci, et Bucardo thesaurariam, et⁶ Dunelmensi episcopo confirmavit omnia privilegia sua, et conventiones quæ fuerunt inter ipsum et Rogerum Eboracensem archiepiscopum.⁷

Richard grants privileges to the church of York.

Geoffrey is reconciled to the appellants, and confirms the dean and treasurer.

Deinde Ricardus rex Angliæ, undecimo die Decembris,⁸ feria secunda, transfretavit a Dorobernia usque ad Kaleis in Flandriam, et venit illuc obviam illi Philippus comes Flandriæ, et cum gaudio suscipiens perduxit illum in salvo conductu usque Normanniam. Transfretavit etiam cum rege Johannes Anagninus cardinalis, Walterus Rotomagensis archiepiscopus, et multi alii.⁹ Remanserunt in Anglia summi jus-

Dec. 11.
Richard crosses to Calais.

¹ *nullatenus*] om. C., M.

² *Baugi*] Blangi, C., M., following the majority of the MSS. of Hoveden.

³ *dicto*] eidem, M., H.

⁴ *et prædicti omnes*] "Hubertus Saresbiriensis episcopus, et Henricus Eboracensis ecclesiæ decanus, et Bucardus ejusdem ecclesiæ thesaurarius, M., H.

⁵ *electus*] Eboracensis electus, M., H.

⁶ *et*] Hugoni, ins. M., H.

⁷ *archiepiscopum*] "promittens quod hæc omnia confirmaret sigillo consecrationis suæ,"—ins. M., H.

⁸ *Decembris*] Septembris, C., M.

⁹ *et multi alii*] "et Henricus Bajocensis, et Johannes Ebroicensis, episcopi; et Hugo Dunelmensis et Willelmus Eliensis episcopi," M., H.

A.D. 1189.
December.
His disposition of the great offices of state.

tititarii; quibus rex associaverat ante recessum suum Hugonem Bardulf, et Willelmum Marescallum, et Gaufridum filium Petri, et Willelmum Bruwere; et rex tradidit Willelmo [Eliensi]¹ episcopo cancellario suo unum de sigillis suis, per quod fieri præcepit mandata sua in regno, et tradidit illi in custodia turrim Londoniarum. Et tradidit Hugoni Dunelmensi episcopo castellum de Wyndesoures cum forestis et comitatu in custodia.

Hoveden,
iii. 28.

Jealousy between the bishops of Durham and Ely.

Transfretato itaque rege, statim fit contentio inter dictos² Dunelmensem et Eliensem episcopos, quis eorum major haberetur; nam quod uni placuit, alteri displicuit. Nam omnis potestas

Hoveden,
iii. 29.

“Impatiens consortis erit.”

Lucan,
Pharsalia,
i. 92.

Et ne longe petatur exemplum,

“Fraterno primi maduere sanguine muri.”

Ib. i. 95.

November.
Death of William king of Sicily.

Eodem anno obiit sine prole Willelmus rex Siciliae, ducatus Apulae, et principatus Capuae, in Sicilia apud Panormum, mense Novembris. Iste Willelmus³ longe ante obitum suum dederat Constantiam, filiam Rogeri quondam regis Siciliae, amitam suam, Henrico regi Alemanniae, postea Romanorum imperatori, in uxorem, et constituit eam sibi heredem in regno Siciliae successuram, si ipse sine prole decederet; et hoc fecit sacramentis principum regni confirmari. Defuncto itaque rege Willelmo prædicto, Tancredus comes de la Liche, consanguineus ejus, usurpavit sibi regnum Siciliae, contra sacramentum fidelitatis quod fecerat prædictae Constantiae.

Usurpation of Tancred: and war between Tancred and Henry VI.

Unde Henricus Romanorum imperator misit in Apuliam exercitum magnum, sub principibus Maguntino archiepiscopo et Henrico Teste. Qui post multarum civitatum combustiones et oppidorum subversiones, imperfecto negotio domum redierunt.

Capture of the count of Andria.

Et post eorum recessum, Ricardus comes de Cerne, frater reginae Siciliae, uxoris Tancredi regis, congressus est in bello cum comite Rogero de Andria, ea ratione, quod ipse auxilium præstiterat regi Alemanniae contra Tancredum: et cepit eum, et tradidit regi Tancredo. Johanna vero, soror Ricardi regis Angliae, quæ fuerat uxor Willelmi regis Siciliae ultimo defuncti, remansit in custodia regis Tancredi.

¹ *Eliensi*] om. C., M.

² *dictos*] prædictos, M., H.

³ *Willelmus*] rex Siciliae, ins. M., H.

G.—MC^oXC^o.*Primus annus Ricardi regis Angliæ, filii Henrici.*Hoveden,
iii. 30.

Anno gratiæ MC^oXC^o, Ricardus rex Angliæ fuit in Normannia apud Burum die Natalis Domini, quæ fuit¹ feria secunda: et tenuit ibi solemne festum cum primatibus terræ illius; erat enim Nativitas illa Dominica proxima post primam coronationem ejusdem Ricardi.

A.D. 1189
Dec. 25.
Richard
keeps
Christmas
at Bur.

Et post Natale Domini prædictus rex² Ricardus, et Philip-
pus rex Franciæ, collocuti sunt ad Vadum Sancti Remigii,
ubi pacem firmam statuerunt inter se et regna sua; et ipsi
eam, scriptis commendatam, sacramento et sigillis suis con-
firmaverunt, in festo Sancti Yllarii: et archiepiscopi et epi-
scopi utriusque regni in verbo veritatis dixerunt, et³ barones
regnorum præstato sacramento juraverunt, quod ipsi pacem
illam fideliter tenerent, et servarent illibatam.

A.D. 1190.
Jan. 13.
Renewal of
the treaty
between
Richard
and Philip.

Erat itaque talis forma pacis: quod uterque illorum hono-
rem alterius servabit, et fidem ei portabit, de vita, membris
et terreno honore suo; et quod neuter illorum alteri deficiet
in negotiis suis; sed rex Franciæ ita juvabit regem Angliæ
ad terram suam defendendam, ac si ipse vellet civitatem suam
Parisiis defendere, si esset obsessa; et Ricardus rex Angliæ
juvabit regem Franciæ ad terram suam defendendam, ac si
ipse vellet civitatem suam Rotomagi defendere, si esset ob-
sessa. Comites autem et barones utriusque regni juraverunt,
quod a fidelitate regum non discedent, nec guerram movebunt
ullam in terris illorum, quamdiu ipsi fuerint in peregrinatione
sua. Et archiepiscopi et episcopi firmiter promiserunt in
verbo veritatis, quod in transgressores hujus pacis et conven-
tionis, sententiam anathematis dabunt.

Terms of
alliance.Hoveden,
iii. 31.

Præterea prædicti reges statuerunt, quod si alter illorum
decessisset in peregrinatione Jerosolimitana, alter, qui vixerit,
defuncti pecunias et gentes habebit ad servitium Dei facien-
dum. Et quia ad præfixum terminum Paschæ parati esse
non poterant, iter prædictum⁴ distulerunt usque ad festum
Nativitatis Sancti Johannis Baptistæ; statuantes quod immu-
tabiliter essent apud Vizeliacum.

The term of
departure
postponed to
June 24.

Eodem anno, in vigilia Epiphaniæ,⁵ orta est gravis dissensio
inter Gaufridum, Eboracensem electum, et Henricum, ejusdem
ecclesiæ decanum, et Bucardum thesaurarium. Cum enim

Jan. 5.
At York the
dean and
treasurer
begin ves-
pers without¹ fuit] evenit, M., H.² rex] Angliæ, ins. M., H.³ et] comites et, ins. H.⁴ prædictum] Jerosolimitanum,
M., H.⁵ Epiphaniæ] Domini, ins. M., H.

- A.D. 1190. prædictus electus in tanta solemnitate voluisset audire vespervas Hoveden, iii. 31.
 Jan. 5. in metropolitana ecclesia, prædictus Henricus et Bucardus
 waiting for the arch- nolu-erunt expectare eum, sed vespervas inchoaverunt: cumque
 bishop elect. electus ille venisset in choro, una cum Hamone præcentore,
 He arrives et aliis quibusdam ecclesiæ ejusdem canonicis, vehementer in-
 late, and dignatus est, et præcepit ut tacerent: similiter præcepit præ-
 stops the centor. Decanus autem et thesaurarius præceperunt ut canta-
 service. rent: tamen ad præceptum electi et præcentoris siluerunt
 omnes; et electus iterum vespervas inchoavit et thesaurarius
 He begins præcepit cereos extinguere omnes; quibus extinctis, et vespervis
 the service over again himself: and the treasurer puts out
 and the the lights. dictis,¹ electus conquestus Deo, clero et populo, de injuria
 puts out the lights. quam decanus et thesaurarius ei fecerant; et illos et ipsam
 Geoffrey closes the church. ecclesiam a celebratione Divini officii suspendit, donec ei
 inde satisfaceret.
- Jan. 6. In crastino autem, cum omnis populus civitatis conveniret
 The dean more solito ad dictam² ecclesiam, ut in ea propter diem
 and trea- solemnem commodius audirent Divinum officium, et electus
 surer refuse to apologize. ille, et prædicti decanus et thesaurarius, in choro una cum
 canonicis ejusdem ecclesiæ, ad pacem et concordiam inter eos
 faciendam; decanus et thesaurarius noluerunt electo suo
 aliquam facere satisfactionem de tanta et tali transgressionem,
 sed superbe locuti sunt contra eum. Unde populus adversus
 eos iratus, cum in eos irruere vellet, electus non permisit eos.
 Illi autem valde perterriti fugerunt a facie hominum; quorum
 alter fugit ad tumbam Sancti Willelmi, et alter recepit se in
 domo decani; et electus excommunicavit eos. Unde factum est
 quod metropolitana ecclesia, illo die, a Divino cessavit officio.
- The people take the part of Geoffrey. Eodem anno, post Purificationem Sanctæ Mariæ, Alienor
 regina mater Ricardi regis, et Alais soror Philippi regis Fran-
 ciæ, et Baldewinus Cantuariensis archiepiscopus; et Johannes
 Norwicensis, et Hugo Dunelmensis, et Godefridus Wintonien-
 sis, et Reginaldus Bathoniensis, et Willelmus Eliensis, et Hu-
 bertus Saresbiriensis, et Hugo Cestrensis, episcopi; et Gau-
 fridus Eboracensis electus, et Johannes comes Moretonii frater
 regis, transfretaverunt de Anglia in Normanniam per manda-
 tum regis:³ et habito cum eis consilio, dominus rex statuit
 Willelmum Eliensem episcopum, cancellarium suum, summum
 justitiarium Angliæ; et concessit Hugoni Dunelmensi episcopo
 justitiarum a fluvio Humbri usque ad terram regis Scottiæ;
 et fecit Gaufridum Eboracensem electum, et Johannem comi-
 tem Moretonii, fratres suos, jurare tactis sacrosanctis evan-
- There is no service that day. and makes the bishops of Durham and Ely justiciars.
- March. Richard summons his counsellors to Normandy;

¹ *dictis*] finitis, M., H.² *dictam*] metropolitane, M., H.³ *regis*] domini regis, M., H.

Hoveden,
iii. 32.

geliis, quod Angliam non intrarent infra tres annos proximo sequentes, nisi per illius licentiam; tamen deinde relaxavit Johanni fratri suo sacramentum quod fecerat, et dedit ei licentiam redeundi in Angliam, præstito sacramento quod fideliter ei serviret.

A.D. 1190.
March.
The oaths of
John and
Geoffrey.

Hoveden,
iii. 33.

Et rex misit in Angliam Willelmum Elyensem episcopum, cancellarium suum, ad præparandum sibi et itineri suo necessaria; et volens exaltare eum super omnes tam clericos quam laicos regni sui, misit nuncios suos ad Clementem papam, et effecit adversus eum, quod ille commisit præfato cancellario legatiam totius Angliæ et Scotiæ.

Richard
applies for
the legation
for William
Longchamp:

Cumque cancellarius in Angliam veniret, fecit Turrim Londoniarum circumdari fossato profundissimo, sperans quod Tamensis fluvius perinde transiret. Deinde idem cancellarius cepit ad opus domini regis de unaquaque civitate Angliæ duos palefridos et duos summarios de auxilio; et de unaquaque abbatia Angliæ palefridum et unum summarium; et de unoquoque manerio regis palefridum et unum summarium.

who makes
a ditch
round the
Tower of
London.
His exac-
tions.

Eodem anno, mense Martii,¹ xvii. kalendas Aprilis, feria sexta ante Dominicam in Ramis Palmarum, Judæi civitatis Eboraci, numero quingenti viri, exceptis mulieribus et parvulis, incluserunt se in turrim Eboraci, consensu et voluntate custodis turris et vicecomitis, propter metum Christianorum; quam cum prædictus vicecomes et constabularius repeterent, Judæi noluerunt illam eis tradere. Unde factum est, quod populus civitatis, et extranei, qui ad comitatum venerant, per exhortationem vicecomitis et constabularii, fecerunt impetum unanimiter in Judæos. Qui cum insultum facerent in turrim die ac nocte, Judæi obtulerunt populo pecuniam magnam pro licentia abeundi cum vita; sed noluit populus accipere. Tunc surrexit quidam legisperitus, et ait: "Viri Israelitæ, audite consilium meum. Melius est, ut nosmet ipsi nos mutuo interficiamus, quam incidamus in manus inimicorum legis nostræ." Omnes igitur Judæi, tam viri quam mulieres, assensum præbuerunt illius consilio, et accedens unusquisque paterfamilias, incipiens a majoribus domus suæ, primo incidit novacula acuta guttura uxorum filiorumque et filiarum suarum, deinde totius familiæ suæ, et extremo sui ipsius. Quidam autem illorum projecerunt interfectos suos extra murum super populum: quidam vero incluserunt interfectos suos in domo regia, et imposito igne combusserunt eos

March 16.
Five hun-
dred Jews
throw them-
selves into
York castle;
and are
besieged by
the sheriff.

Hoveden,
iii. 34.

They deter-
mine on
self-destruc-
tion.

They
destroy
themselves.

¹ Martii] Februarii, C., M., as also Hoveden in all the MSS., and Benedict likewise. "Nota mortem

"Judæorum Eboraci tempore regis Ricardi, quorum unusquisque occidit alium." M. in marg.

- A.D. 1190. et domos regis. Et illi qui cæteros interfecerant a populo Hoveden,
iii. 34.
March 16. interfecti sunt.
- The Jews' Interim quidam Christianorum incendebant domos Judæorum,
houses et rapinis intendebant, et sic consummati sunt omnes Judæi
burned. qui erant in civitate Eboraci, et universorum cartæ debitorum
combustæ.
- Death of the Eodem anno obiit Isabel regina Franciæ, filia comitis de
queen of Hennou, antequam Philippus rex Franciæ, maritus ejus, iter
France. Jerosolimitanum arriperet.
- March 25. Eodem anno Annunciatio Dominica evenit in ipso die Paschæ,
Easter. quod a multis retro temporibus non evenit.
- William Interim nuncii regis, quos¹ Romam miserat pro legatia
Longchamp Angliæ et Scotiæ habenda ad opus Willelmi cancellarii sui,
is made redierunt cum litteris domini papæ super eodem negotio.
legate. Auctoritate igitur legationis suæ prædictus Eliensis episcopus,
apostolicæ sedis legatus, et domini regis cancellarius, ac
totius Angliæ justitarius, clerum et populum opprimebat,
confundens fasque nefasque; nec erat in toto regno qui auderet
suæ resistere voluntati, nec in verbo.
- April. Post Pascha prædictus regis cancellarius cum magno exer-
He goes citu venit Eboracum, ad comprehendendum malefactores illos
to York to qui Judæos civitatis destruxerunt; et cognito quod per præ-
punish the ceptum vicecomitis et custodis turris hoc factum fuisset,
persecutors of the Jews. utrumque deposuit: et a civibus civitatis cepit centum obsides
de fide et pace servanda regi et regno, et quod juri starent in
curia domini regis de morte Judæorum.
- He makes Deinde idem cancellarius tradidit Osberto de Longocampo,²
his brother fratri suo, comitatum Eboracensem in custodia, et præcepit
Osbert firmari castellum in veteri castellario quod rex Willelmus
sheriff, and Ruffus ibi construxerat. Milites autem provinciæ, qui ad
builds a new rectum noluerunt venire, præcepit comprehendi. Hoveden,
iii. 35.
castle in York.
- He suspends Deinde præfatus cancellarius, auctoritate legatiæ suæ, sus-
the Minister pendit canonicos, vicarios et clericos ecclesiæ Sancti Petri
clergy. Eboraci, quia noluerunt recipere eum cum processione; et
ipsam ecclesiam tam diu sub interdicto tenuit, donec canonici,
vicarii et clerici ecclesiæ Sancti Petri venirent ad pedes ejus;
et campanas ecclesiæ in terram deponere fecit.
- Hugh of Interim Ricardus rex Angliæ dedit Hugoni Dunelmensi
Durham episcopo licentiam repatriandi, qui cum obviaret cancellario
returns in villa de Blye, et offerret ei litteras regis, in quibus con-
home, and cesserat ei rex justitiam a flumine Humbri usque ad terram
meets the regis Scottiæ in longitudine, et latitudine a mari usque ad
chancellor at Blythe. mare, respondit ei cancellarius se libenter facturum mandatum

¹ quos] ipse, ins. H.; om. C., M. | ² Longocampo] Lunchamp, H.

Hoveden,
iii. 35.

regis; et duxit eum secum usque ad Suwelle, et ibi cepit eum et tenuit eum¹ donec reddiderat ei castellum de Winderoveres, et cætera quæ rex illi tradiderat in custodia.

A.D. 1190.
April.

He is arrested, and compelled to surrender Windsor.

Et insuper episcopus Dunelmensis tradidit cancellario Henricum de Puteaco, filium² suum, et Gilbertum de la Leia, obsides de fide servanda regi et regno: et sic episcopus Dunelmensis, a captione cancellarii liberatus, venit ad villam suam, quæ dicitur Hovedene. Ubi cum ipse per aliquot dies moram fecisset, venerunt³ Osbertus de Longocampo frater cancellarii, et Willelmus de Stoteville, cum multa plebe armata, volentes eum⁴ per mandatum cancellarii capere; sed idem episcopus securitatem illis dedit, quod inde non recederet, nisi per licentiam regis vel cancellarii. Unde episcopus Dunelmensis misit nuncios ad regem Angliæ, significans illi omnia quæ ei acciderant per cancellarium.

He gives hostages, and goes to Howden.

He promises not to stir thence without leave.

Interim rex Angliæ profectus fuit in Gasconiam, et obsedit castellum Willelmi de Chisi, et cepit; et ipsum Willelmum, dominum castelli, suspendit, quia ipse peregrinos Sancti Jacobi, et alios per terram suam transeuntes, spoliaverat.

Richard takes the castle of William de Chisi in Gascony.

Hoveden,
iii. 36.

Deinde rex Angliæ perrexit in Andegaviam ad Chinonem: et ibi constituit Girardum Auxiensem archiepiscopum, et Bernardum episcopum de Baonia, et alios plures⁵ ductores et constabularios totius navigii sui, quod in terram Suliæ iturum erat; et tradidit eis cartam suam in hac forma;

Richard appoints commanders of his fleet.

Carta regis Ricardi de statutis illorum qui per mare ituri erant.

“Ricardus Dei gratia rex Angliæ, et dux Normanniæ et Acquitanniæ, et comes Andegaviæ, omnibus hominibus suis Jerosolimam per mare ituris, salutem. Sciatis nos, de comuni virorum proborum consilio, fecisse has justitias subscriptas. Qui hominem interfecerit in navi, cum mortuo ligatus projiciatur in mari. Si autem ad terram eum interfecit, cum mortuo ligatus in terra infodiatur. Si quis autem per legitimos testes convictus fuerit, quod cultellum ad alium percutiendum extraxerit, aut quod alium ad sanguin-

His laws for the crusading fleet:

Against murder.

Against violence short of murder.

¹ *enm*] om. H.

² *filium*] “Nota de filio episcopi Dunelmensis.” M. in marg.

³ *venerunt*] Hovedene, ins. H. om. M.

⁴ *eum*] episcopum, M., H.

⁵ *alios plures*] Robertum de Sabuil (Sablun, H.) et Ricardum de Camvilla, et Willelmum de For et de Ulerun (Forz de Ulerun, H.), M., H.

- A.D. 1190. June. "nem percusserit, pugnum perdat. Si autem de palma per-
cusserit sine effusione sanguinis, tribus vicibus mergatur in
Against bad language. "mari. Si quis autem socio opprobrium, aut convicia, aut
Thieves to be tarred and feathered. "odium Dei injecerit: quot vicibus conviciatus ei fuerit, tot
"uncias argenti det. Latro autem de furto convictus, tonda-
"tur ad modum campionis, et pix bulliens super caput ejus
"effundatur, et pluma pulvinaris super caput ejus excutiat,
"ad cognoscendum eum, et in prima terra, qua naves appli-
"cuerint, projiciatur. Teste meipso apud Chinonem."
Præterea idem rex præcepit in alio brevi suo, ut omnes
homines sui, qui per mare essent ituri, obedirent dictis et præ-
ceptis illorum¹ justitiariorum suorum et navigii sui.
- He receives the scrip and staff at Tours. Deinde perrexit rex Turonum, et ibi recepit² peram et bacu-
lum peregrinationis suæ, per manum³ Willelmi Turonensis
archiepiscopi. Cumque rex se baculo fulciret, fractus est
baculus. Hoveden, iii. 36.
- July 2. Deinde idem rex et Philippus rex Franciæ convenerunt apud
The kings meet at Vezelai. Vizeliacum, ubi requiescit corpus beatæ Mariæ Magdalænæ:
et facta ibi mora duarum dierum, in octavis Nativitatis Sancti
Johannis Baptistæ recesserunt inde.
- They go to Lyons, where the bridge breaks down; and there separate. Richard goes to Marseilles, Philip to Genoa. Et cum venissent ad civitatem Leonum supra Rodanum, et
ipsi cum majori parte familiarum suarum pontem Rodani præ-
terirent, pons Rodani onustus viris ac mulieribus corruit, non
sine multorum læsione. Ibidem vero præfati reges divisi sunt
ab invicem propter multitudinem hominum illos sequentium;
unus enim locus illos capere non potuit. Rex autem Franciæ
cum suis perrexit usque Jeneues: et rex Angliæ cum suis
perrexit usque Marsiliam. Hoveden, iii. 37.

Planctus super itinere Jerusalem.—Versus.

Poem on the sorrows of Jerusalem, and on the new Crusade.

- "Graves nobis admodum dies effluxere,
"Qui lapillis candidis digni non fuere.
"Nam luctus materiam mala præbuere,
"Quæ sanctam Jerusalem constat sustinere.
"Quis enim non doleat tot sanctorum cædes,
"Et tot sacratas Domino profanatas aedes,
"Captivos principes, et subversas sedes,
"Devolutos nobiles ad servorum pedes?
"Sed hæc non effugient oculos videntis,
"Videns vidit Dominus nostræ mala gentis,

¹ illorum] prædictorum, M., H.

² recepit] præcepit, C.

³ per manum] de manu, M., H.

Hoveden,
iii. 37.

“ Et audivit gemitum plebis innocentis,
 “ Et caput conterere descendit serpentis.
 “ Suscitavit igitur Deus Hebræorum
 “ Christianos principes, et robur eorum,
 “ Vindicare scilicet sanguinem sanctorum,
 “ Subvenire filiis mortificatorum.
 “ Procedunt cum millibus multis armatorum
 “ Illustris rex Angliæ, atque rex Francorum.
 “ Est videre gloria agmen senatorum
 “ Armis justitiæ et cultibus Deorum.
 “ Est audire gratius fidei amicum
 “ Romani¹ imperii caput Fredericum
 “ Debellantem jugiter crucis inimicum,
 “ Ut reformet patriam statum in antiquum.
 “ Tendunt cruce prævia versum Orientem,
 “ Atque secum contrahunt totum Occidentem:
 “ Lingua, ritu, moribus, cultu differentem
 “ Producunt exercitum, sed fide ferventem.
 “ Ut victores redeant, imploremus Deum,
 “ Ut tollant de medio terræ Cananæum,
 “ Ingressi Jerusalem pellant Jebusæum,
 “ Christianæ gloriæ portantes trophæum.”

A.D. 1190.
 July.
 Hopes for
 the new
 Crusade.

Hoveden,
iii. 38.

Dum autem Ricardus rex Angliæ moram faceret apud Marsiliam, venerunt ad eum nuncii Hugonis Dunelmensis episcopi: et audita ab eis injuria quam prædictus cancellarius ei fecerat, præcepit rex comitatum Northumbriæ et manerium de Sadburga reddi episcopo Dunelmensi. Unde rex fecit illi iterum cartam suam.²

Richard
 orders the
 chancellor
 to make
 amends to
 the bishop
 of Durham.

Hoveden,
iii. 39.

Cumque rex Angliæ apud Marsiliam per octo dies moram fecisset, expectans et sperans de die in diem adventum navigii sui, fraudatus a desiderio suo conduxit decem bucias magnas, et viginti galeas bene armatas, et intravit cum familiis suis, dolens et confusus propter moram navigii sui.

Richard
 hires ships,
 and sails
 from Mar-
 seilles.

De recessu Ricardi regis a Marsilia, et de itinere suo versus Jerusalem.

Journal of
 Richard's
 voyage.

Septima autem³ die Augusti recessit rex Angliæ a Marsilia in galea Pumbone, et transivit per insulam Sancti Stephani, et per Aquilam,⁴ et per Montem Nigrum, et per insulam

Aug. 7-13.
 Marsilles to
 Vintimiglia.

¹ *Romani*] Romanum, C., M., and Hoveden.

² *suam*] Hoveden proceeds to give

the charter in full. It is omitted in M. See Hoveden, iii. 38, 39.

³ *autem*] igitur, M., H.

⁴ *Aquilam*] Aquileiam, C., M.

A.D. 1190. Sancti Honorati, et per civitatem de Nices, et per Wintemile Hoveden,
iii. 39.
Aug. 7-13. civitatem.

Et est sciendum, quod inter Nices et Wintemile civitatem est divisio terrarum regis Arragoniæ et Ytaliæ.

Deinde transivit rex per Sanctam Mariam de Funz, et per Nole.

Aug. 13. Tertia decima die Augusti transivit rex per castellum Su-
Savona wene dictum:¹ et eodem die venit² ad Geneues, ubi locutus
to Genoa. est cum rege Franciæ, qui ibi infirmabatur in domibus juxta ecclesiam Sancti Laurentii.

Aug. 14-18. Quintadecima die Augusti venit rex Angliæ ad portum
Portofino. Delfini in vigilia Assumptionis Sanctæ Mariæ, et ibi moram fecit per quinque dies: et illuc misit ad eum rex Franciæ, rogans ut commodaret ei quinque galeas; et rex Angliæ Hoveden,
iii. 40. obtulit ei tres, quas rex Franciæ refutavit.

Aug. 19. Nono decimo die Augusti recessit rex Angliæ de portu
Porto Delfini, et venit ad portum Veneris.

Aug. 20. Et in crastino venit ad portum de Pisa: et illuc venit ad
Pisa. eum Walterus Rotomagensis archiepiscopus; et Johannes Elbroicensis episcopus infirmabatur in civitate Pisana.

Aug. 21. Vicesima prima die mensis Augusti transivit rex per insulam
Gorgona. quæ dicitur Gurgune.

Aug. 22. Vicesima secunda die Augusti venit rex ad portum de
Baratto. Barete.³

Aug. 23. Vicesima tertia die,⁴ in vigilia Sancti Bartholomæi,⁵ per-
He lands, rexit rex duas leucas per terram, et pauci milites cum eo
and rides to super equos conductos, et venerunt ad portum juxta castellum
Piombino: quod dicitur Plumbini obviam galeis suis: et ibi intravit rex
thence he sails to galeam Fulconis Rustac, quam prius non intravit; et vento
Talamone by Argen- gaudens optato præteriit insulam quæ dicitur Feraire, et
tario and insulam quæ dicitur Argenaire, et insulam quæ dicitur
Giannuti. Genut; et venit ad portum qui dicitur Talemunde.

Aug. 24. Vicesima quarta die Augusti venit ad portum qui dicitur
Porto Portekere, qui est in medio viæ inter Marsiliam et Mes-
Ercole. sanam. Eodem die rumpebatur velum galeæ in qua rex erat; et iterum intravit rex galeam Pumbone, et præteriit Cornet civitatem, et Senes la veile civitatem, et Laune civitatem, et locum dictum⁶ Le Far de Rume; et postea intravit Tiberim. Ad cujus introitum est turris pulchra, sed solitaria: et sunt ibi ruinæ maximæ antiquorum murorum;

¹ *Suwene dictum*] quod dicitur
Suwene, M., H.

² *venit*] rex, ins. M., H.

³ *Barete*] Barate, M., H.

⁴ *die*] Augusti, ins. M., H.

⁵ *Bartholomæi*] apostoli, ins. M.,
H.

⁶ *dictum*] qui dicitur, M., H.

Hoveden,
iii. 40.

et illuc venit ad eum Octavianus Hostiensis episcopus, cardinalis, cui rex turpia multa dixit, improbrando Romanis Simoniam, quod septingentas debuerant marcas habere pro consecratione episcopi Cenomanensis; et mille et quingentas marcas pro legatione Elyensis episcopi; et pecuniam magnam ne deponeretur Burdegalensis, qui a clericis suis accusabatur in crimine.

A.D. 1190.
August.
Interview at
Ostia with
cardinal
Octavian.

Hoveden,
iii. 41.

Vicesima sexta die Augusti transivit rex per quoddam nemus, quod dicitur Selvedene; in quo est via marmorea ad modum pavimenti facta, et durat via illa¹ per medium nemus quater viginti milliaria; et nemus illud abundat cervis, capreolis et dammis. Et eodem die transivit rex per castellum² Lettun. Hic est portus qui quondam tegebatur cupro; Nettuno. et ibi erat introitus cryptæ per quam pecunia undique allata ferebatur Romam; et postea transivit rex per castellum Astura. dictum³ Esture.

Aug. 26.
The wood of
Laurentum.

Vicesima septima die Augusti rex præteriit rupem extensam in mari, quæ dicitur Le Cap de Cercel, et insulam quæ dicitur Parmeroles, et insulam quæ dicitur Ponce, et aliam⁴ quæ dicitur Palmere. In summitate montis de Cap de Cercel est castellum, in quo latrones et piratæ se sæpius abscondunt.

Aug. 27.
Capo
Circello,
Palmarola,
Ponza;

Deinde venit rex ad civitatem quæ dicitur Tharracene, ubi quondam erat portus cupro tectus.

Deinde venit ipse ad Garillam; et inde ad castellum quod dicitur le Cap del Espurun. Hic est divisio terræ Romanorum et terræ regis Siciliæ, in illa parte quæ dicitur principatus Capuæ.

Deinde præteriit rex insulam quæ dicitur La Pantee, quæ distat a Gaeta civitate per quadraginta milliaria. Pantee terræ fuit Pilati: et ibi erat portus cupro tectus.

Deinde præteriit rex⁵ Istele majure, quæ semper fumat. Hæc insula dicitur accensa fuisse ab insula⁶ Vulcanus; igne volante, et comburente, ut dicitur, mare et pisces. Ab hac non multum distat insula quæ dicitur Ille de Gyrin, ubi est castellum bonum et portus.

Deinde præteriit rex insulam quæ dicitur Beterun, et portum de Baie, ubi sunt balnea Virgilio: et distat per decem milliaria a Neapolis.

¹ illa] marmorea, ins. M., H.

² castellum] quod dicitur, ins. H.;
om. M.

³ dictum] quod dicitur, M., H.

⁴ aliam] insulam, M., H.

⁵ rex] insulam, ins. M.; insulam
quæ dicitur, H.

⁶ insula] quæ dicitur, ins. M., H.

A.D. 1190. Deinde præteriit rex Caprie,¹ et Cap de Manerbe: quæ est Hoveden,
iii. 41.
 Aug. 27. media via inter Neapolim et Salernum.
 Capri.

Aug. 28. Vicesima octava die Augusti venit rex Neapolim, et perrexit
 He stays at ad abbatiam Sancti Januarii ad videndum filios Namundi, qui
 Naples until stant ibi in crypta in pellibus et ossibus: et ibidem moram
 Sept. 8, and fecit usque ad Nativitatem Sanctæ Mariæ virginis.² Et eodem
 then goes to die perrexit rex Salernum in equis conductis, et ibidem
 Salerno. moram facit magnam.

Archbishop Interim Baldewinus Cantuariensis archiepiscopus, et Huber- Hoveden,
iii. 46.
 Baldwin and tus Saresbiriensis episcopus, et Ranulphus de Glaunville, qui
 Ranulf venerant cum rege Angliæ ad Marsiliam, ibidem naves intra-
 Glanvill verunt. Et fecit illis Dominus prosperum iter, ita quod in
 reach Acre. brevi perduxit eos sine impedimento per magnum pelagus
 The bishop usque ad obsidionem Accon. Johannes vero Nortwicensis epi-
 of Norwich scopus papam adiit, et accepta ab eo licentia redeundi, dimisit
 returns crucem, et domum rediit absolutus; quod cum domino regi
 home. suo constaret, cepit de eo, per manum Templariorum et Hospi-
 talariorum, mille marcas pro redemptione.

The fleet Navigium autem regis Angliæ, cui archiepiscopus Auxiensis,
 sails et episcopus Baoniensis,³ et Robertus de Saboil,⁴ et Ricardus de
 through the Bay of Camvilla, et Willelmus de Forz de Ulerun⁵ præfuerunt, iter
 Biscay. arripuit Jerosolimitanum statim post⁶ Pascha, de diversis
 partibus Angliæ, Normanniæ, Britanniæ, et Pictaviæ. Cujus
 pars quædam convenit in portu Dertemue, et post moram
 aliquot dierum ibidem factam, cum prædictæ naves numero
 decem velificarent versus Ulixisbonam, et præteriissent quan-
 dam terram protensam in mari, quæ dicitur Godestert; et
 præteriissent Britanniam, habentes Sanctum Mathæum de
 Finibus terræ, vel de Fine Posternæ, in sinistra navigii parte,
 et mare magnum, quo itur in Hiberniam, in dextris navigii,
 dimiserunt totam Pictaviam et Gasconiam et Biskac in
 sinistra parte navigii.⁷

May 6. Et cum præterirent jam mare Britannicum et mare Pic-
 Apparition tavicum, et venirent in mare Hispanicum, in sancta die
 of S. Thomas Ascensionis Domini, hora tertia, arripuit illas tempestas va-
 of Canter- lida et horribilis; et ab invicem in momento, in ictu oculi,
 bury, S. Ed- sunt separatæ. Eodem tempore⁸ apparuit Beatus Thomas
 mund, and
 S. Nicolas.

¹ *Caprie*] Capue, C., M.

² *virginis*] et Matris Domini, ins.
 M., H.

³ *Baoniensis*] Bajocensis, C.

⁴ *Saboil*] Sablul, H.

⁵ *Forz de Ulerun*] For et de Ule-
 run, C., M.

⁶ *iter . . . post*] om. M.

⁷ *dimiserunt . . . navigii*] om. M.

⁸ *eodem tempore*] et dum tempes-
 tas sæviret, et omnes clamarent ad
 Dominum cum tribularentur, ins.
 M., H.

Hoveden,
iii. 42.

Cantuariensis archiepiscopus, martyr Dei, per tres vices tribus personis euntibus versus Jerusalem¹ visibiliter in dictæ tempestatis severitate, dicens illis: "Nolite ter-
" reri; ego Thomas,² et Beatus Eadmundus,³ et Beatus Ni-
" cholaus constituti sumus a Domino custodes navigii hujus
" regis Angliæ: cujus⁴ si homines se a pravis operibus cus-
" todierint, et de præteritis pœnitentiam egerint, Dominus
" dabit eis prosperum iter, et⁵ gressus eorum diriget." Et
" sic cessavit tempestas.⁶

A.D. 1190.
May 6.Hoveden,
iii. 43.

Interim Boiac Almiramimoli, imperator Affricæ et Hispaniæ Saracenica, magno congregato exercitu, venit in terram Sanctii regis Portugalensis in vindictam imperatoris Affricæ patris sui, anno sexto proximo præterito defuncti in obsidione apud Sanctam Herenam, castellum Aldefonsi regis, patris prædicti Sanctii regis Portugalensis. Cives autem Silvîæ, timentes adventum prædicti imperatoris, non permiserunt juvenes illos Londonienses ab illis recedere; sed et navem illorum fregerunt, et de asseribus illius fecerunt civitatis propugnacula; promittentes omnimodamque securitatem facientes, quod rex Portugalensis bene solveret eis moram quam faciebant, et damnum quod habebant de amissione navis suæ; et factum est ita. Rex namque Portugalensis dedit eis navem pro nave, et expensas pro expensis solvit.

Invasion of
Portugal by
the emperor
of Morocco.The people
of Silvîa
engage the
Londoners
as allies.Hoveden,
iii. 44.

¹ *euntibus . . . Jerusalem*] "qui
" erant in nave Londoniensi in qua
" erant Willelmus filius Hosberti et
" Gaufridus aurifaber cives Lun-
" donienses." Ins. M., H.

² *Thomas*] Cantuariensis archi-
episcopus, ins. M., H.

³ *Eadmundus*] martyr, ins. M., H.

⁴ *cujus*] et . . . hujus, M., H.

⁵ *et*] in semitis Ejus, ins. M., H.

⁶ *Et sic . . . tempestas*] MS. M. gives the remaining details in the exact words of Hoveden, which being necessary to complete the string of the narration are repeated here. "Hiis itaque sub terna repetitione dictis, " beatus Thomas ab oculis eorum elapsus est, et statim cessavit tempestas, " et facta est in mari tranquillitas magna; et jam navis illa Londoniensis, " in qua beatus Thomas martyr apparuit, præterierat portum Ulixisbonæ " et caput Sancti Vincentii, et pervenerat prope civitatem Silvîæ, quæ in " finibus illis tunc temporis ultima fuit omnium villarum Christianitatis; " et erat adhuc ibi Christiana fides novella, utpote quæ in anno proximo " præterito erepta erat de manibus paganorum, et facta Christicola, ut " supradictum est. Ignorantes igitur illi qui in nave illa erant, ubi essent, " emissa navicula sua navigaverunt ad terram, et cognoverunt per indicia " quod terra illa terra erat Christianorum, et quod non erat eis ulterius " via tuta sine bona et magno comitatu. Accesserunt ergo ad civitatem; " et cognita adventus eorum causa, episcopus civitatis Silvîæ, et clerus et " populus, receperunt eos gratanter, gratias Deo agentes pro illorum " adventu; erant enim in navi illa c. juvenes probi et bene armati."

A.D. 1190. Præterea aliæ novem naves de navigio regis Angliæ, quæ in Hoveden,
 May. eadem tempestate erant, applicuerunt in diversis partibus His- iii. 44.
 Nine more ships reach Lisbon. pania; tamen Domino duce tandem pervenerunt ad civitatem Ulixbonæ,¹ ascendentes per fluvium Thagi.² In eadem vero civitate Ulixbonæ³ requiescit corpus Beati Vincentii.⁴ Et antequam illuc pervenirent, prædictus imperator Africae, die Nativitatis Sancti Johannis Baptistæ, transivit fluvium Tagi per vadum, et omnis exercitus ejus cum eo; et obsedit castellum Sanctii regis Portugalensis, quod dicitur Turesnoves. Rex vero Portugalensis misit legatos suos ad peregrinos, qui in navibus venerant ad civitatem Ulixisbonæ, et petiit ab eis succursum contra Saracenos. Quingenti igitur viri bene armati, et ex omnibus qui in navibus venerant præelecti, fortiores et animosiores, elegerunt magis mori in bello pro nomine Jesu Christi, quam videre mala gentis suæ, et exterminium; et relictis navibus et sociis suis, perrexerunt ascendentes per fluvium Thagi usque ad Sanctam Herenam, quæ distat a civitate Ulixisbonæ per duas dietas: et invenerunt ibi Sanctium regem Portugalensem auxilio et consilio destitutum; paucos enim habebat viros bellicosos, et fere omnes inermes. Et jam prædictus imperator ceperat castellum regis, quod obsederat; et aliud castellum quod dicitur Tumar, castellum Templariorum, obsedit; qui cum audisset adventum peregrinorum timuit valde; et missis legatis ad regem Portugalensem petiit ab ipso Silviam, et ipse recederet cum exercitu suo, et redderet ei quod ceperat, et pacem haberet⁵ cum illo per septem annos. Quod cum rex Portugalensis facere noluit,⁶ prædictus imperator mandavit ei, quod in crastino veniret obsessurus Sanctam Herenam.

Tunc [rex]⁷ Portugalensis, inito consilio cum peregrinis, qui de navibus venerant, constituit homines suos in turribus, [et]⁸ in fortioribus murorum propugnaculis. Peregrini autem, qui de navibus venerant, debiliores sibi partes civitatis elegerunt, audaciam habentes pro muro.

In crastino autem, cum omnes essent succincti ad bellum, et clangor esset in foribus "Jamjam veniet, et non tardabit;" repente venit nuncius dicens: "Imperator mortuus est jam "triduanus, et exercitus ejus fugit;" et adhuc eo loquente, venerunt duo, [deinde tres,] deinde plures eundem sermonem

A.D. 1190. The emperor crosses the Tagus and besieges Torres Nuevas.
 The crusaders join king Sancho at Santarem.
 They prepare for a siege.
 News of the emperor's death.

¹ *Ulisbonæ*] Ulixisbonæ, M., H.

² *ascendentes . . . Thagi*] om. M.

³ *In eadem vero civitate Ulixbonæ*] ubi, M.

⁴ *Vincentii*] martyr, ins. M., H.

⁵ *haberet*] habere, C.

⁶ *noluit*] nollet, M., H.

⁷ *rex*] om. C., M.

⁸ *et*] om. C. M.

Hoveden,
iii. 45.

dicentes. Crediderunt ergo illis rex et universus populus, et civitas replebatur gaudio et exultatione.

A.D. 1190.
June.

In crastino autem dedit rex viris qui de navibus venerant licentiam redeundi ad naves suas, promittens quod bene recompensaret eis labores suos. Sed antequam illi ad naves suas venissent, Robertus de Saboil¹ et Ricardus de Camvilla venerunt Ulixisbonam, cum sexaginta tribus navibus magnis de storio regis Angliæ: storium idem est quod navigium. Quidam vero hominum qui in comitatu Roberti de Saboil et Ricardi de Camvilla venerant, malefactores erant et perversi; qui exeuntes de navibus in civitatem Ulixisbonæ ascenderunt, per vias et vicos incedentes superbe locuti sunt cum populo civitatis; et cum mulieribus et cum filiabus civium per vim coinquinati sunt; et paganos et Judæos, servos regis, qui in civitate habitabant, fugaverunt, diripientes res et possessiones eorum; et domos eorum combusserunt, et vineas eorum vindemiaverunt, non relinquentes in eis uvam nec racemum.

Sixty-three
ships arrive
at Lisbon.

Misbehaviour of the
crusaders.

Quod cum regi Portugalensi, domino civitatis Ulixisbonæ, constaret, velocius advenit cum manu potenti, et inventis² ibi Roberto³ de Saboil et Ricardo³ de Camvilla, cum navigio regis Angliæ, faciem hilarem et pacem spondentem eis exhibuit, patienter sustinens injurias sibi et plebi suæ illatas.

Sancho
returns to
Lisbon.

In crastino regis adventus, prædicti duces navigii receperunt ab universis hominibus navigii sacramentum, quod fideliter tenerent, et inviolabiliter observarent prædictas assisas in carta regis Angliæ signatas. Post triduum vero orta est dissensio inter cives Ulixisbonæ et quosdam illorum qui in navibus venerant. Ita ex utraque parte multi ceciderunt in bello interfecti: et clamor populi pervenit ad aures regis; et statim clausæ sunt portæ civitatis; et omnes qui de navibus in civitatem ascenderant ad edendum et bibendum, capti sunt et incarcerati, numero viri, septingenti. Et antequam⁴ a captione regis exirent, fecit rex Portugalensis cum Roberto de Saboil et Ricardo de Camvilla pacem qualem voluit; videlicet in hac forma: quod mala præterita ex utraque parte remitterentur, et quod ipsi pacem firmam tenerent regi et regno, ubicunque fuerint in terra sua; et ipse rex similiter et sui pacem servarent peregrinis in tota terra sua, et quod arma et cætera omnia, quæ in prælio illo amissa fuerant ex utraque parte redderentur.

The justiciars of
the fleet
enforce
the king's
ordinances.

Punishment
of the transgressors.

Agreement
with king
Sancho.

Quod cum factum fuisset, Robertus de Saboil et Ricardus

¹ *Saboil*] Sablul, H.

² *inventis*] inventos, M., C., with
some of the MSS. of Hoveden.

³ *Roberto . . . Ricardo*] Robertum
. . . Ricardum, C., M.

⁴ *antequam*] illi, ins. M., H.

A.D. 1190. de Camvilla recesserunt a civitate Ulixisbonæ, cum classe ^{Hoveden,}
 July 24. regis Angliæ, in vigilia Sancti Jacobi apostoli, feria quarta, ^{iii. 46.}
 The ships leave Lisbon, et eodem die venerunt ad introitum maris, ubi Thagus cedit
 and are joined by the rest of the fleet. in mare. Et eodem die venit illuc Willelmus de Fors de Ulerun,¹ cum triginta tribus magnis navibus de navigio regis Angliæ; et erant pariter in eodem loco, de storio regis Angliæ,² centum et sex magnæ naves, onustæ viris bellicosis, et victualibus et armis.

July 26. In crastino autem Sancti Jacobi, feria sexta, Robertus de
 The conjoint fleet sails past Cape Espichel, Alcaccer, Saboil, et Ricardus de Camvilla, et Willelmus de Forz de Ulerun,¹ recesserunt a portu Ulixisbonæ cum navigio regis Angliæ, transeuntes per montem magnum protensum in mari, qui dicitur Spichel, et per portum Dalchad, [et per Palmel,]³ et per Sianes,⁴ terram quandam arenosam protensam in mari; et per portum Deordimire, et per montem magnum et excelsum et protensum in mari,⁵ qui dicitur Caput Sancti Vincentii; in quo corpus Sancti ejusdem⁶ requievit intumulatum per multa tempora, usque dum translatum fuit ad civitatem Ulixisbonæ. Deinde transierunt ante portum Silvix, quæ tunc temporis ultima fuerat Christianorum civitas in partibus illis Hispaniæ.⁷ Deinde transierunt per civitatem paganorum quæ dicitur Sancta Maria de Hayrun.⁸ Hayrun dicitur locus ille in quo civitas illa sita est, et Christiani, qui ædificaverunt eam, sic eam nominaverunt; et in memoriam Beatæ Mariæ yconiam quandam lapideam super murum statuerunt. Deinde cum pagani prævaluissent adversus Christianos, obtinuerunt eam; et cum yconiam prædictam⁹ invenissent, amputaverunt caput et pedes et brachia illius, in contemptum fidei Christianæ et Beatæ Mariæ, et projecerunt illa longius in mare. Quo facto, ^{Hoveden,}
 mare et tellus facta sunt sterilia, et fames prævaluit super ^{iii. 47.} terram illam, adeo quod omnia fere, homines et animalia, fame interirent. Tunc seniores populi et juvenes omnes, a maximo usque ad minimum, die ac nocte plorantes, et in sacco et cinere poenitentiam agentes, recordati sunt yconix, cujus caput et pedes et manus absiderunt; dicentes, "Peccavimus, in-
 and Faro. " juste egimus, iniquitatem fecimus, quoniam¹⁰ caput, manus
 Miraculous story of an image of the blessed Virgin.

¹ Fors de Ulerun] For et Ulerum, C., M.

² et per . . . Angliæ] om. M.

³ et per Palmel] om. C., M.

⁴ Sianes] Sinnes, H.

⁵ et per . . . mari] om. M.

⁶ ejusdem] Vincentii, M., H.

⁷ Deinde . . . Hispaniæ] om. M.

⁸ Hayrun] Et est notandum quare civitas illa sic nominatur Sancta Maria de Hayrun, ins. H.; om. C., M.

⁹ prædictam] illam super murum stantem, M., H.

¹⁰ quoniam] quando, M., H.

Hoveden,
iii. 47.

“ et pedes amputavimus. Quid enim mali fecit? Quæramus
“ ergo illa, et apponamus ea in locis suis, ut sic saltem aver-
“ tat Deus iram Suam a nobis, et a civitate ista.” Et mise-
runt sagenas suas in mare, ubi projecerant caput, manus et
pedes yconia, et trahentes ea in terram cum sagenis, appo-
suerunt caput collo, manus brachiis, et pedes tibiis, et solida-
verunt ea cum auro et argento purissimo;¹ et deinde statue-
runt yconiam illam in loco honorabili, et habetur in magna
veneratione usque in hodiernum diem: et statim cessavit
fames, et terra dedit fructum suum.

A.D. 1190.
July.
Miracle of
S. Maria de
Faro.

Deinde transierunt ante castellum quod dicitur Mertel.
² Deinde ante portum de Hodiene. Deinde ante portum de
Calice. Deinde ante montem qui dicitur Muntalve. Deinde
ante quandam terram arenosam protensam in mari, quæ dicitur
caput Almilan. Deinde ante castellum et portum qui dicitur
Saltis.² Deinde ante portum Sibillæ, qui dicitur Wudelkebir.
Et inter Sibillam et introitus portus, in medio viæ, est castellum
quod dicitur Captal. Deinde venerunt ad districtas Affricæ,
et transierunt per medium districtarum Affricæ prima die
Augusti, festo Sancti Petri ad Vincula, feria quinta, et ibi
incipit Mediterraneum mare; et dicitur Mediterraneum mare
ideo, quod undique terra circumcluditur, excepto uno introitu
et uno exitu; quorum alter dicitur districtæ Affricæ; et alter
brachium Sancti Georgii, quod est apud civitatem Constanti-
nopolim. Et est notandum, quod ab introitu districtarum
Affricæ usque prope Scalonom, est terra paganorum in dextra
parte navigii; et ex opposito, ab introitu districtarum Affricæ
usque ad montem magnum qui dicitur Muncian, est Hispania
Saracenica, quæ dimittenda est in sinistra parte navigii. Et
est notandum, quod ad æstimationem nautarum, introitus dis-
trictarum Affricæ, ab una ripa in alteram, non habet plusquam
sex milliaria in latitudine; et ex utraque parte habetur mons
magnus, scilicet unus in Hispania, qui dicitur Calpes, et alter
in Affrica in opposito, qui dicitur Athlas; et ad introitum dis-
trictarum Affricæ sunt in Affrica secus mare civitates, quarum
nomina hæc sunt: Esparche,³ Thange, Cacermin, Muee, Boloos,
et Scep, quæ est nobilissima omnium civitatum Affricæ: et in
Hispania quasi ex opposito sunt civitates et castella, quorum
nomina hæc sunt: Bethe, Dudemarbait, Leziratarif, Gezehaca-
zera,⁴ et Jubaltarie insula, Mertel, Suail⁵ castellum Maurorum.
Ad pedem montis Jubaltariæ sunt duæ nobiles civitates sitæ,

The fleet
sails by
Mertola, the
Guadiana,
Huelva;

Saltis;
the port of
Seville at
the mouth
of the Gua-
dalquivir;
and enters
the Straits
of Gibraltar,
Aug. 1.

Account of
the naviga-
tion of the
Mediterranean.

Navigation
of the
Straits.

Calpe and
Atlas.

African
cities:

Spartel,
Tangier,

Alcazar,
Masmuda,

Velez,
Couta.

Spanish
cities:

Bithar,
Alseciras,

Tarifa,
Gebel-el
Khadra,

Hoveden,
iii. 48.

¹ *purissimo*] primo et purissimo,
M., H.

² *Deinde . . . Saltis*] om. M.

³ *Esparche*] Esparte, M., H.

⁴ *Gezehacazera*] Gezea, Cazera, C.

⁵ *Suail*] Swail, H.

- A.D. 1190. August. quarum una dicitur Alentia, et altera Jubalar. Deinde est Hoveden, iii. 49.
Gibraltar, Magga civitas.
Malaga.
- Almuneçar; Cumque navigium regis Angliæ prope supradictas civitates Hispaniæ præterisset, transivit ante Salamenec civitatem :
deinde ante Vilages, civitatem magnam muro clausam ; in
cujus circuitu sunt centum et sexaginta turres lapideæ. Deinde
transivit per montem magnum et excelsum, qui dicitur Caput
de Melic.¹ Deinde per Munacas castellum. Deinde per nobi-
lem civitatem quæ dicitur Almaria, ubi fit nobile sericum et
delicatum, quod dicitur sericam de Almaria. Deinde per mon-
tem magnum et excelsum protensum in mare, qui dicitur
Caput de Almaria. Deinde ante Cartaginem, civitatem bonam
littore maris sitam. Deinde ante Peniscle castellum bonum
et pulchrum. Deinde transivit per quandam arenam proten-
sam in mari, quæ dicitur Alascerat ; deinde per quandam
[terram] protensam in mari, quæ dicitur Caput Martini. De- Hoveden, iii. 49.
inde ante civitatem magnam, quæ dicitur Denie. Deinde ante
portum Valentiae. Et est sciendum quod Valentia civitas bona
est, et distat ab introitu portus sui per septem milliaria.
- La Plana, Deinde transivit ante Biane castellum. Deinde ante Peni-
Peniscola, cule, castellum in littore maris situm, et est ultimum cas-
tellum paganorum in Hispania supra mare. Deinde trans-
ierunt per montem magnum et excelsum protensum in mari,
qui dicitur Muscian ; et mons ille dividit terram paganorum a
terra Christianorum, et ibi incipit terra regis Arragoniæ ; et
prope montem illum, inter montes longe a mari, sita est bona
civitas quæ dicitur Cervere ; ad pedem montis illius, super
littus maris, stat castellum quod dicitur Ampost, in terra
regis Arragoniæ, quod Hospitales tenent ; et ibi est magnus
fluvius aquæ dulcis, qui dicitur Ebre ; et nobilis civitas quæ
dicitur Turtusa stat super fluvium illum, quæ distat ab in-
troitu portus per triginta milliaria.
- Deinde transierunt per civitatem magnam archiepiscopalem
Tarragona ; sitam in littore maris, quæ dicitur Tarragune ; et prope illam
Cape Salou. est mons magnus protensus in mare, qui dicitur Caput de
Salut : et sub monte illo est bonus portus. Deinde ante civi-
tatem magnam episcopalem sitam in littore maris, quæ dicitur
Barzelune. Deinde transierunt ante castellum bonum situm in
littore maris, quod dicitur Sainte Felice, et ibi est bonus
portus.
- Deinde transierunt terram comitis Pontii, transeuntes ante
Empurias ; civitatem bonam quæ dicitur Empiris, et ibi est bonus portus.
Deinde transierunt per montem magnum protensum in mare,

¹ Melic] Melich, M., H.

Hoveden,
iii. 49, 50.

qui dicitur Caput de Castellun, et ibi est bonus portus qui dicitur portus de Castellun; et in ascendendo per fluvium illum est castellum bonum, quod dicitur Casteillun. Deinde transierunt ante portum bonum, et magnum, qui dicitur Cadakus. Deinde transierunt per montem magnum protensum in mari, qui dicitur Caput de Crous; et ibi est bonus portus. C. Creux; Deinde transierunt ante¹ castellum bonum, situm in littore maris, quod dicitur Cokeliure;² et ibi est portus bonus, qui Collioure; dicitur portus Veneris. Deinde transierunt per quandam arenam protensam in mare, quæ dicitur Caput Leucate, faciens signum magnum, in quo prope littus maris est bona civitas episcopalis, quæ dicitur Nerbona, et monasterium, quod dicitur Sancta Maria de mari. Deinde transierunt per quandam terram protensam in mari, quæ dicitur Briscou.³

A.D. 1190.
August.
Castello;

Cadaques;

C. Creux;

Port Ven-

dres:

Leucate;

Narbonne;

Brescou.

Deinde intraverunt terram comitis de Agda, transeuntes ante civitatem bonam sitam in littore maris, quæ dicitur Agda. Deinde transierunt prope Vilenove in episcopatu [de] Magolona: Magalona; et prope inde est portus de Monte Pessolano, qui dicitur Lates. Deinde transierunt usque⁴ ad introitum Rodani, et sic usque⁵ ad civitatem archiepiscopalem,⁶ Arle Blanc dictam; et in ascendendo superius per eundem fluvium, itur ad⁷ civitatem quæ dicitur Liun sur le Rodne.

Agde;

Magalona;

Montpellier;

the mouth
of the

Rhone.

Deinde pervenerunt usque ad Marsiliam, quæ⁸ est civitas episcopalis, quæ est sub potestate regis Arragoniæ. Ibi sunt reliquiæ Sancti Lazari, fratris Sanctæ Mariæ Magdaleniæ,⁹ qui ibidem septem annis episcopatum tenuit, postquam Jesus suscitavit eum a mortuis.

They reach
Marseilles.

Hoveden,
iii. 51.

In civitate¹⁰ illa est bonus portus multis et magnis navibus, fere circumclusus montibus altis, et ex una parte portus illius civitas illa episcopalis; et ex altera parte portus ex opposito est abbatia Sancti Victoris, in qua centum monachi nigri Deo serviunt; et ibi, ut dicitur, sunt corpora septies viginti innocentium pro Christo interfectorum, et reliquiæ Sancti Victoris, sociorumque ejus; et virgæ quibus flagellatus erat Dominus;

Relics at
Marseilles
and in the
abbey of
S. Victor.

¹ ante] per, H.

² Cokeliure] Kokeliure, M.; Cockeliure, H.

³ Briscou] Biscou, C., M.

⁴ usque] ante insulam quæ dicitur Odur, quæ est ad, M., H.

⁵ sic usque] in ascendendo per Rodanum itur, M., H.

⁶ archiepiscopalem] bonam archiepiscopalem, quæ dicitur, M., H.

⁷ itur ad] itur prope Sanctum Egidium; et in ascendendo superius per eundem fluvium itur,—Hoveden. MS. M. agrees with the text.

⁸ quæ] distat per xx. millia ab introitu Rodani; Marsilia,—M., H.

⁹ Magdaleniæ] et Marthæ, ins. M., H.

¹⁰ civitate] autem, ins. M., H.

A.D. 1190. et maxilla Sancti Lazari, et una costarum Sancti Laurentii:¹ Hoveden, iii. 51.
et inter Marsiliam et abbatiam illam, non longe a via recta,
est monasterium in quo habetur brachium Sanctæ Margaretæ
virginis.²

Voyage from Mar-
seilles to
Acre.
Yvica and
Majorca. Et est sciendum, quod a Marsilia usque Accon non sunt
nisi quindecim dierum et noctium siglaturæ.³ Præterea scien-
dum est, quod multæ [insulæ] Saracenæ sunt inter districtas
Affricæ et Marsiliam; quarum una dicitur Majore, et altera
dicitur Enuice; et utraque⁴ est tributaria sub rege Arrago-
niæ; et insula de Majore reddit ei trecentos pannos sericos de
Almaria per annum de tributo; et insula de Enuice reddit ei⁵
ducentos pannos sericos de Almaria de tributo.

Divisio regnorum secus mare.

Description of the shore of the con- tinent.	Sciendum est, quod tota terra quæ est ab Anglia usque in Hispaniam, secus mare, videlicet Normannia, Britannia, Pictavia, est de dominio regis Angliæ; et protenditur usque ad portum qui dicitur Huuarz, qui dividit terram comitis de Baonia a terra regis Navarræ. Et terra ejusdem regis Navarræ incipit a portu de Huuarz, et protenditur usque ad aquam Castre dictam, ⁶ quæ dividit terram ⁷ Navarræ a terra regis Castellæ. Et terra regis Castellæ incipit ab aqua de Castre, et protenditur usque ad montes de Sore, qui dividunt terram regis Castellæ a terra regis de Sancto Jacobo; et terra regis de Sancto Jacobo incipit a monte de Sore, et proten- ditur usque ad aquam de Mine, quæ dividit terram regis de Sancto Jacobo a terra regis Portugalensis; cujus ⁸ terra incipit ab aqua quæ dicitur Mine, et protenditur usque ad ⁹ civitatem de Selves. Et post civitatem de Selves, incipit terra pagano-	Hoveden, iii. 52.
The coast of Europe, according to king- doms:		
Castile;		
Leon;		
Portugal.		

¹ *Laurentii*] martyr, ins. M., H.

² *virginis*] "et juxta abbatiam Sancti Victoris sunt duo alti montes,
" quorum unus dicitur Mons Rollandi, et alter Mons Hospinelli." Ins.
" M., H.

³ *siglaturæ*] "ad bonum ventum. Sed tunc itur per magnum pelagus, ita
" quod, postquam montes de Marsilia desierint videri, non videbitur terra
" neque a dextris, neque a sinistris, si rectus cursus tenetur, donec videat-
" tur terra Sulia; et si forte aliquis terra videtur in dextra parte navigii,
" terra paganorum est; et si terra videtur in sinistra parte navigii, terra
" Christianorum est." Ins. M., H.

⁴ *utraque*] illarum, ins. M., H.

⁵ *ei*] per annum, ins. H.

⁶ *dictam*] quæ dicitur, M., H.

⁷ *terram*] regis, ins. M., H.

⁸ *cujus*] et . . . regis Portuga-
lensis, M., H.

⁹ *usque ad*] ultra, M., H.

Hoveden,
iii. 52.

rum, qui sunt in Hispania secus mare, sub dominio imperatoris Affricæ, quæ protenditur usque ad montem magnum qui dicitur Muncian. Et in Hispania illa Saracenica sunt quatuor reges principales: quorum unus dicitur rex de Cordres, id est Corduba. Unde Lucanus:

A.D. 1190.

The possessions of the Moors: the kingdom of Cordova;

“Corduba me genuit, rapuit Nero, prælia dixi,
“Quæ gessere pares, hinc socer, inde gener.”

Alter rex dicitur Gant; tertius¹ de Murcia; quartus² de Jaen; Valencia. Et terra illius protenditur usque ad montem Muncian dictum;³ et mons ille dividit terram paganorum a terra Christianorum, scilicet terra regis Arragoniæ; cujus terra⁴ incipit a monte⁵ Muncian, et protenditur ultra civitatem de Nice. Et a civitate de Nice incipit terra imperatoris Romanorum; et ibi est civitas bona, Wintemile dicta.⁶

Murcia; Valencia.

The kingdom of Arragon.

Hoveden,
iii. 53.

Et terra imperatoris protenditur inde secus mare usque ad Gaetam, quæ est in Apulia, terra regis Siciliæ; et terra illa dicitur principatus Capuæ. Et sciendum est, quod in medio viæ inter Marsiliam et Siciliam sunt duæ insulæ magnæ; quarum major dicitur Sardena, et altera⁷ Corzege; et multæ insulæ sunt in circuitu Siciliæ, quarum quædam sunt ardentēs; et in mari illo circa Sardenam et Corzege sunt pisces similes siccis, qui volant in aera exeuntes a mari; et cum volaverint quasi per unum stadium, iterum descendunt in mare; et sunt⁸ falcones multi volantes post pisces illos, et insequentes, ut rapiant ex illis escam sibi. Et qui hoc vidit testimonium perhibet, et verum est testimonium ejus: quia cum ipse in mensa sedisset, in alta navi, quidam ex piscibus illis volantibus cecidit ante illum super mensam.

The imperial dominion. The kingdom of Apulia.

Sardinia and Corsica.

Flying fish in the neighbourhood of Sardinia and Corsica.

Et est notandum, quod una insularum illarum, quæ sunt in circuitu Siciliæ, major cæteris, dicitur Muntgibel, qui ita vehementer ardere solebat, quod magnam partem maris in circuitu ejus desiccabat, et pisces comburebat; sed jam diu ardere cessavit, meritis et precibus beatæ Agathæ virginis.⁹ Quadam enim die, cum ignis vehementius solito exiret a fornace montis Gibel, et appropinquasset civitati Catinensium, ubi sanctum corpus dictæ virginis¹⁰ requiescit, paganorum multitudo fugiens ad sepulcrum ejus, tulerunt velum ejus contra incendium; et ignis reversus [est] in mare, et com-

Mount Ætna.

The fishes of S. Agatha.

¹ *tertius*] dicitur rex, M., H.

² *quartus*] dicitur rex, M., H.

³ *dictum*] qui dicitur, M., H.

⁴ *cujus terra*] et terra regis Arragoniæ, M., H.

⁵ *monte*] illo qui dicitur, M., H.

⁶ *dicta*] quæ dicitur, M., H.

⁷ *altera*] dicitur, M., H.

⁸ *sunt*] ibi, ins. M., H.

⁹ *virginis*] et martyris, ins. M., H.

¹⁰ *dictæ virginis*] beatæ Agathæ, M., H.

A.D. 1190. burens desiccavit mare fere per unum milliare, et pisces com- ^{Hoveden,}
bussit, de quibus multi evaserunt semiusti; et ex genere ^{iii. 53.}
illorum sunt ibi usque in hodiernum diem pisces semiusti,
qui dicuntur pisces Sanctæ Agathæ. Et si contigerit quod
aliquis piscium illorum captus fuerit ab aliquo piscatore,
statim dimittitur abire ob reverentiam dictæ virginis glo-
riosæ.¹

Progress of
the fleet.

Robertus itaque de Sabuil, et Ricardus de Camvilla, et
Willelmus de Forz de Ulerun, transeuntes cum navigio Ri-
cardi regis Angliæ inter Affricam et Hispaniam, post tem-
pestates plurimas quas in itinere illo perpassi sunt, pervene-
runt Marsiliam, in octavis Assumptionis beatæ Mariæ, feria ^{Hoveden,}
quarta, cum toto navigio illis commisso; et non invento ibi ^{iii. 54.}
rege Angliæ domino suo, per octo dies fecerunt ibi moram,
propter quosdam necessarios navium apparatus.

Aug. 22.
Arrival of
the fleet at
Marseilles.

Aug. 30.
They pro-
ceed to
Messina,
arriving
Sept. 14.
Philip
arrives
Sept. 16.

Deinde insecuti sunt regem; et in festo Exaltationis Sanc-
tæ Crucis venerunt Messanam in Sicilia, feria sexta; et die
Dominica sequenti venit illuc Philippus rex Franciæ, xvi^o.
kalendas Octobris; et Margaritus admirabilis,² et Jordanus del
Pin, et cæteri civitatis custodes honorifice susceperunt eum, et
tradiderunt ei palatium Tancredi regis Siciliæ ad hospitandum
ibi.

Sept. 13.
Richard
moves from
Salerno,
passes
Amalfi.

Sept. 18.
Scalea.

Cum ergo Ricardus rex audisset quod navigium suum Mes-
sanam veniret, xiii^o. die Septembris a Salerno recessit, et
transiens ante civitatem [archi]episcopalem quæ Melfe dicitur,
et ante civitatem archiepiscopalem quæ Conze dicitur, xviii^o.
die Septembris, venit ad civitatem Escalee dictam.³ Juxta
cujus⁴ castellum est insula parva, ubi dicuntur fuisse scholæ
Lucani; et adhuc est ibi camera pulchra sub terra, in qua
Lucanus studere consueverat. Nocte sequenti jacuit rex in
villa quæ dicitur Lacetrar, in prioratu Montis Cassiæ.

Cetraro.

Sept. 19.

Nono decimo die Septembris transiens rex per prioratum
Sanctus Michael dictum⁵ de Josaphat, venit ad alium prior-
atum ejusdem ordinis, qui dicitur Sancta Maria des Fosses, et
ibi est castellum quod dicitur Sancte Luchee.

Sept. 20.
S. Eufemia.

Vicesima die Septembris transiens rex per castellum quod
dicitur Lamantee, venit ad villam Sancta Eufemia dictam.⁶

¹ ob . . . gloriosæ] propter re-
verentiam beatæ Agathæ, ad lau-
dem et gloriam Domini nostri Jesu
Christi, Qui semper est mirabilis et
gloriosus in sanctis Suis,—M., H.

² admirabilis] so both C. and M.,
for the earlier and proper form ad-
miralis.

³ civitatem . . . dictam] civitatem
et castellum quæ dicuntur Escalee,
M. H.

⁴ cujus] hoc, M., H.

⁵ dictum] qui dicitur, M., H.

⁶ dictam] quæ dicitur, M., H.

Hoveden,
iii. 54.

Vicesima prima die Septembris venit rex ad Melide, et ibi honorifice susceptus fuit et procuratus in abbatia Sanctæ Trinitatis. Ibi est turris lignea juxta abbatiam, per quam Robertus Wiscardus expugnavit et obtinuit castellum et villam de Melide.

A.D. 1190.
Sept. 21.
Mileto.Hoveden,
iii. 55.

Vicesima secunda die Septembris, rex Angliæ recedens de Melida cum [uno] solo milite, transivit per villam parvam quandam; et cum transisset, vertit se ad domum quandam, in qua audit accipitrem, et intrans illam¹ cepit illum; quem cum dimittere nolisset, rustici multi undique accurrentes impetum fecerunt in eum cum lapidibus et fustibus; et cum unus illorum cultellum suum in regem extraxisset; rex cum lato gladii sui eum verberans, gladium suum fregit, et alios lapidibus obruit, et sic evadens vix a manibus eorum, venit ad prioratum Bainare dictum² et nullam moram ibi faciens, transivit fluvium magnum le Far de Mechines dictum;³ et juxta turrim lapideam, quæ est ad introitum del Far in Sicilia, jacuit nocte illa in tentorio. Fluvius autem ille del Far dividit [Calabriam et Siciliam. Et ad introitum del Far,] prope Labainnare, est periculum illud marinum quod dicitur Silla, et in exitu ejusdem fluvii est aliud periculum maris, quod dicitur Caribdis.

Sept. 22.
Richard is
attacked by
rustics.He crosses
the straits
of Messina,
and sleeps
that night
in a tent.

De adventu Ricardi regis Angliæ ad Messanam.

Vicesima tertia die Septembris, rex Ricardus Angliæ venit Messanam in Sicilia, cum buciis multis, et aliis magnis navibus, et galeis, in tanta gloria, et sonitu tubarum et buccinum, quod tremor apprehendit in civitate existentes.⁴ Rex vero Franciæ et sui, et omnes principes civitatis Messanæ, et clerus et populus, stabant in littore admirantes super hiis quæ videbant et audierant de rege,⁵ et de ejus potestate; qui cum applicuisset, statim locutus est cum Philippo rege Franciæ. Et post colloquium istud rex Franciæ statim eodem die intravit naves suas, volens procedere versus terram Jerosolimitanam; sed cum a portu exisset, statim illo die vento in contrarium sibi mutato, dolens et invitus Messanam reversus est. Rex vero Angliæ intravit domum Reginaldi de Muhec,⁶ ubi

Sept. 23.
Triumphant
reception of
Richard at
Messina.¹ illam] domum, M., H.² Bainare dictum] qui dicitur la Bainnare, M., H.³ dictum] qui dicitur, M., H.⁴ existentes] eos qui . . . erant, M., H.⁵ rege] Angliæ, ins. M., H.⁶ Muhec] Michet, C.

A.D. 1190. hospitium suum præparabatur in suburbio extra civitatem infra vineas. Hoveden, iii. 55

Sept. 24, 25. Interviews with Philip. Vicesima quarta et quinta die Septembris, venit rex Angliæ ad hospitium regis Franciæ loqui cum eo, et e converso.

Tancred releases queen Johanna. Interim rex¹ Ricardus misit nuncios suos ad Tancredum regem Siciliæ, et liberavit de custodia ejus Johannam sororem suam, quondam reginam Siciliæ.

Sept. 28. She arrives at Messina. Vicesima octava die Septembris exivit rex Angliæ obviam Johannæ sorori suæ, quæ eodem die venit Messanam de Panormo per galeas, missa a rege Tancredo.

Sept. 29. Philip visits Johanna. Vicesima nona die Septembris² venit rex Franciæ ad hospitium sororis regis Angliæ, et vidit eam, et gavisus est. Hoveden, iii. 56.

Principium discordiæ inter cives Messanæ et Ricardum regem.

Sept. 30. Richard takes La Bagnara. Tricesima die Septembris rex Angliæ transivit fluvium de Far; et cepit locum munitissimum la Bannare dictum:³ et prima die Octobris introduxit Johannam sororem suam in locum illum munitissimum, et dimittens eam ibi cum militibus et multis aliis,⁴ Messanam rediit.

Oct. 1. He lodges Johanna there. Secunda vero die Octobris cepit rex Angliæ monasterium Griffonum⁵ quod est in medio fluminis del Far, inter Messanam et Calabriam, et posuit in eo victualia sua, quæ de Anglia cæterisque⁶ terris suis venerant, [et] expulsis inde monachis et eorum servientibus, munivit illud militibus et aliis custodibus.

Oct. 2. He occupies and fortifies a monastery of the Greeks. Cum autem cives Messanæ vidissent, quod rex Angliæ in castello de la Bannare, cum sorore sua, milites et servientes posuisset, et quod ipse monasterium Griffonum occupasset, habuerunt suspectum, conjicientes quod totam occuparet insulam si posset; et inde de facili poterant contra eum commoveri.

Oct. 3. Quarrel between them and the crusaders. Unde contigit, quod tertia die Octobris discordia emersit inter exercitum regis Angliæ et cives Messanæ; et in tantum excrevit ex utraque parte indignatio, quod cives clausurunt portam civitatis, et armati ascenderunt muros. Cumque exercitus regis hoc vidisset, venerunt cum impetu magno ad portas civitatis, et dominus rex in equo velocissimo per exercitum cursitabat, baculo verberans quoscunque ex suis

Jealousy of the people of Messina. Richard tries in vain to pacify them.

¹ rex] Angliæ, ins. M., H.

² Septembris] scilicet die Sancti Michaelis, ins. M., H.

³ dictum] qui dicitur, M., H.

⁴ aliis] servientibus, M., H.

⁵ Griffonum] videlicet locum munitissimum, ins. M., H.

⁶ cæterisque] et aliis, H.

Hoveden,
iii. 56.

attingebat, volens illos ab insultu cohibere, sed nequivit; tandem rediit ad hospitium suum, et cum se armasset, iterum exivit ad extinguendam malitiam, si posset. Postea intravit cymbam unam, et ivit ad palatium regis Tancredi, ad consulendum regem Franciæ super hiis quæ acciderant.

A.D. 1190.
Oct. 3.

Interim, per consilium seniorum civitatis, discordia illa quievit; et depositis ex utraque parte armis, reversus est unusquisque in domum suam.

Hoveden,
iii. 57.

Quarta die Octobris venerunt ad regem Angliæ, Ricardus archiepiscopus Messanæ, et Willelmus archiepiscopus de Monte Regali, pluresque archiepiscopi et multi¹ familiares regis Siciliæ; et adduxerunt secum Philippum regem Franciæ, et Reginaldum Carnotensem, et Manasser de Lengris episcopos, et Hugonem ducem Burgundiæ, et Petrum de Neverz,² et alios multos, in quibus habebant fiduciam, ad pacem faciendam inter ipsos et regem Angliæ. Et cum illi de pace facienda diu tractassent, et eam pene reformassent, cives Messanæ processerunt in magna multitudine congregati super montes, et expectaverunt quidam prompti et parati proditiose in regem Angliæ irruere; et quidam fecerunt insultum in hospitium Hugonis le Brun, et clamor illorum non modicus venit ad aures Ricardi regis Angliæ; qui statim relicto colloquio regis Franciæ et prædictorum omnium, præcepit omnes suos armari: et ipse cum paucis ascendit montem arduum, quod nemo putaret ullo modo posse contingere; et cum ad summitatem montis cum magno labore pervenisset, quotquot in monte fuerant, cum fuga celerrima civitatem intraverunt; et rex secutus est eos in ore gladii. Milites autem et servientes regis Angliæ ad portas et muros civitatis cum civibus fortiter congressi sunt, et multos duosque lapidum ictus sustinentes, aliquando portas intraverunt, aliquando vi expulsi sunt. Et occisi [sunt] ex hominibus regis Angliæ quinque milites, et viginti servientes, vidente rege Franciæ, et nullum auxilium eis faciente, quamvis ipsi essent confratres illius in illa peregrinatione. Rex vero Franciæ et sui civitatem sunt ingressi, et per medium illorum ibant tutissime.

Oct. 4.
Richard is
asked to
make peace.
Deputation
of the nobles
to Richard.During the
negotiation
the riot
breaks out
again.A general
struggle
between the
citizens and
Richard's
forces.

¹ *pluresque . . . multi*] "et Willelmus archiepiscopus de Risa, et Margitus admirabilis, et Jordanus de Pino, et alii multi." M., H.

² *Neverz*] "et Gaufridum de Pertico comites, et de familia regis Angliæ Waltherum Rotomagensem et Girardum Auxiensem archiepiscopos, et Johannem Ebroicensem et Bernardum Baoniensem episcopos." Ins. M., H.

A.D. 1190.

De captione Messanæ.

Oct. 4.
Messina
taken by
Richard's
men.

The city
entrusted
to the Tem-
plars and
Hospital-
lers.

Homines autem regis Angliæ tandem post maximos labores in tantas vires excreverunt, quod per vim portas civitatis fregerunt, et murum undique ascenderunt, et itaredientes civitatem obtinuerunt, et statim signa regis Angliæ in munitio- nibus per circuitum murorum posuerunt. Unde rex Franciæ plurimum indignatus est, et postulavit ut signa regis Angliæ deponerentur, et ut signa sua imponerentur; sed rex Angliæ hoc permittere noluit: sed tamen, ut voluntas regis Franciæ impleretur, rex Angliæ signa sua deposuit, et tradidit civi- tatem in custodia Hospitalorum et Templariorum, donec perficerentur ei omnia quæ ipse exigebat a Tancredo rege Siciliæ.

Hoveden,
iii. 53.

De concordia facta et sacramentis confirmata, inter Philippum regem Franciæ et Ricardum regem Angliæ, apud Messanam.

Oct. 8.
Renewal of
agreement
between
Richard
and Philip,
and new
regulations
for the
army.

New regula-
tions about
the money
of the cru-
saders.

Octava die Octobris rex Franciæ et rex Angliæ, coram comitibus et baronibus suis, cleroque¹ ac populo, juraverunt super reliquias sanctorum, quod alter alterum et exercitum ejus in peregrinatione illa, in eundo et redeundo, bona fide custodiret, et comites et barones hoc idem juraverunt se firmiter et inconcusse servaturos. Deinde prædicti reges, per voluntatem et consilium totius exercitus peregrinorum, statu- erunt, "quod omnes peregrini, qui in via hujus peregrina- tionis morientur, de omnibus armaturis et equitaturis suis, " et vestibus, quibus usuri erant, pro voluntate sua dispo- nent, et de medietate possessionum suarum, quas secum " habent in via, similiter pro arbitrio suo facient, dummodo " nihil in patriam suam remittant; et clerici de capellis, et " omnibus utensilibus ad capellam pertinentibus, et de omni- bus libris suis, pro voto suo ordinabunt. Altera medietas " in manus Walteri Rotomagensis archiepiscopi, et Manasser " Lingonum episcopi, et Magistri domus militiæ Templi et " Magistri Hospitalis, et Hugonis ducis Burgundiæ, et Ra- " dulphi de Chuci,² tradetur; qui ad subventionem terræ Jero- " solimitanæ, ubi viderint magis³ necessarium, prædictam " pecuniam impendent. Hoc autem reges in propriis personis

Hoveden,
iii. 59.

¹ cleroque] et clero, M., H.

² Chuci] et Drogonis de Merlou, et Roberti de Sabuil, et Andreae de

Caveni, et Gilberti de Wascuil, ins. M., H.

³ magis] magnum, C., M.

Hoveden,
iii. 59.

“affidaverunt firmiter et fideliter servandum in omni via, tam
 “citra mare quam ultra, de omnibus peregrinis utriusque
 “regni, tam de illis qui venturi sunt, quam de illis qui jam
 “venerunt. Archiepiscopi et episcopi id idem in verbo veri-
 “tatis servandum promiserunt. Magistri Templi et Hospitalis
 “super ordinem suum id idem servandum concesserunt:
 “comites et barones in propriis personis id idem servandum
 “juraverunt.

A.D. 1190.
Oct. 8.All degrees
adhere to
these rules.

“Præterea nemo in toto exercitu ludat ad aliquod genus
 “ludi pro lucro, exceptis militibus et clericis, qui in tota
 “nocte et die non nisi viginti solidos amittent. Si autem
 “milites aut clerici plusquam ad viginti solidos luserint, quo-
 “tiescunque viginti solidos¹ excesserint, centum solidos præ-
 “dictis archiepiscopo et episcopo, et comitibus et baronibus,
 “qui prædictam servabunt pecuniam, dabunt prædictæ pecu-
 “niæ admiscendos. Reges autem pro beneplacito suo ludent.
 “Et in hospitio duorum regum possunt servientes præcepto
 “regum usque ad viginti solidos ludere. Et coram archiepi-
 “scopis et episcopis, comitibus et baronibus, præcepto eorum,
 “possunt eorum servientes ludere usque ad viginti solidos.

Regulations
about
gaming.

“Si autem servientes aut marinarii aut alii ministri per se
 “inventi fuerint ludentes, servientes tribus diebus nudi per
 “exercitum vapulabunt, nisi voluerint se redimere arbitrio
 “prædictorum; et alii ministri similiter. Marinarii vero si
 “luserint, tribus diebus a summo mane in mare demergentur
 “more marinariorum, quotidie semel, nisi se voluerint arbi-
 “trio supradictorum redimere.

Punishment
of trans-
gressors.

“Si autem peregrinus aliquis postquam iter arripuerit ab
 “aliquo homine in via aliquid mutuo ceperit,² mutuum solvet.
 “De eo autem quod ante iter acceperit, non tenetur re-
 “spondere in via.

Debts of
pilgrims.

“Si autem marinarius aliquis conductus, vel serviens ali-
 “quis, vel quicumque fuerit, exceptis clericis et militibus, a
 “domino suo in via hujus peregrinationis recesserit, nemo
 “alius eum recipiet, nisi de voluntate domini sui fuerit.

Serving
men not to
desert their
masters.

“Et si aliquis³ invito domino suo priori receperit, pro
 “arbitrio dictorum⁴ virorum punietur. Et si quis contra sta-
 “tuta ista, ita solemniter facta, aliquid temere attentaverit,
 “sciat se excommunicationi archiepiscoporum et episcoporum
 “totius exercitus subjacere; et omnes transgressores poenis

Penalty of
transgress-
ing these
statutes.Hoveden,
iii. 60.

¹ *solidos*] in die naturali, ins. H.;
 om. M.
² *ceperit*] acceperit, M., H.

³ *aliquis*] eum, ins. M., H.
⁴ *dictorum*] prædictorum, M., H.

A.D. 1190. Oct. 8.	“supradictis secundum singulorum conditiones pro arbitrio dictorum virorum punientur. “Præterea statutum est a prædictis regibus, quod mercator, de quacunque mercatione sit mercator, non potest emere in exercitu panem ad revendendum, nec farinam, nisi aliquis alienigena illam adduxerit, et qui de illa panem fecerit; nec bladium, nisi de eo similiter panem fecerit, vel ad secum transfretandum detinuerit. Pasta vero omnino vetatur, ne ematur; et omnia vetantur emenda in villa, et infra leucam villæ.	Hoveden, iii. 60.
Regulation of the sale of bread and corn and flour.	“Si aliquis¹ bladium emerit, et de eo panem fecerit, tenetur lucrari in salma unum terrin tantum, et bren. Alii vero mercatores, de quacunque mercatione sint mercatores, in decem denarios tenentur lucrari unum denarium.	
Profits to be moderate.	“Et ne aliquis sonet monetam domini regis, in qua moneta apparebit, nisi fracta fuerit infra circulum.	
None to sound the king's coin.	“Et ne aliquis carnem mortuam emat ad revendendum, nec bestiam vivam, nisi eam occiderit in exercitu.	
Sale of meat,	“Et ne aliquis vinum suum post primam conclamationem carius vendat.	
and wine,	“Et ne aliquis faciat panem ad vendendum, nisi ad unum denarium; et omnes mercatores sciant quod totum Far est infra leucatam villæ. Et ut de moneta Angliæ unus denarius detur in omnibus mercaturis pro quatuor denariis Andegavensis monetæ. Et [est] sciendum, quod omnia supradicta constituta sunt consilio et voluntate regis Franciæ, et regis Angliæ, et regis Siciliæ.”	
and bread.	Tertia vero die post captionem civitatis Messanæ, principes civitatis Messanæ, et totius provinciæ, dederunt regi Angliæ obsides de pace sibi et suis servanda, et quod in manu ejus civitatem Messanæ liberam tradent, nisi rex Siciliæ Tancredus, eorum dominus, celerius pacem fecerit cum illo de omnibus exigentiis suis quas ab eo exigebat. Ipse enim a rege Tancredo exigebat Montem Sancti Angeli, cum toto comitatu et aliis pertinentiis suis, ad opus Johannæ sororis suæ, quem Willelmus quondam rex Siciliæ, maritus ejus, dedit ei in dodarium; et cathedram auream ad opus ejusdem Johannæ de consuetudine reginarum illius regni; et ad opus sui ipsius mensam auream de longitudine duodecim pedum, et² latitudine unius pedis et semis; et quoddam tentorium de serico magnum adeo quod ducenti milites in eo possint simul manducare: et duos	
Oct. 6. The citizens give hostages to Richard.		
Claims made on king Tancred by Richard, on account of Johanna's dowry and king William's bequest.		Hoveden, iii. 61.

¹ *aliquis*] autem, ins. M., H.² *et*] de, ins. M., H. “Nota, con-| “suetudo dotis reginarum Siciliæ.”
| M. in marg.

Hoveden,
iii. 61.

tripodes aureos ad prædictam mensam sustinendam, et viginti quatuor cuppas argenteas, et totidem discos argenteos, et sexaginta millia salmes de frumento, et totidem de hordeo, et totidem de vino, et centum galeas armatas cum toto apparatu, et cum victu galeotarum ad duos annos. Hæc omnia petebat rex Angliæ ad opus sui ipsius sicut hæres regis Henrici, cui supradictus Willelmus rex Siciliæ omnia supradicta præparaverat, et dimiserat quando in extremis laboravit.

A.D. 1190.
October.

Cui Tancredus rex Siciliæ in hæc verba respondit: "Ego dedi Johannæ sorori vestræ decies centena millia de terrins, pro quietâ clamantia dodarii sui, antequam a me recederet, et de reliquis exigentiis vestris faciam quicquid facere debueram secundum consuetudinem regni hujus." Unde factum est quod, per consilium sapientum virorum, rex Siciliæ dedit regi Angliæ viginti millia unciarum auri pro quietâ clamantia dodarii sororis suæ; et alia viginti millia unciarum auri pro omnium supradictorum quietâ clamantia, quæ de jure petebat de divisa Willelmi regis Siciliæ defuncti, et pro matrimonio contrahendo inter Arthurum ducem Britanniae, suum nepotem, et filiam regis Tancredi. Quibus ex utraque concessis, Ricardus rex Angliæ cartam pacis factæ inter ipsum et Tancredum fecit, et concessit eidem; ac dictæ pacis formam Clementi summo pontifici sic scripsit;¹

Tancred's
reply.He negoti-
ates a mar-
riage for his
daughter
with Arthur
of Brittany.Hoveden,
iii. 64.

*Hæc est capitularis forma inter regem Ricardum Angliæ et Tancredum regem Siciliæ.*²

Hoveden,
iii. 65.

"Reverentissimo domino ac beatissimo patri Clementi, Dei gratia sanctæ sedis apostolicæ summo pontifici, Ricardus rex Angliæ, etc., salutem, et sinceram in Domino devotionis affectum. Justiorem exitum facta principum sortiuntur,

Nov. 11.
Richard
writes a
report of
the proceed-
ings to the
pope.

¹ *scripsit*] Our MS. here omits both the Treaty and the Form of Oath, given by Hoveden and Benedict: but prefixes the rubrical title of the latter document to Richard's letter to the pope. MS. M. gives the treaty, but omits the form of oath, although, like C., it retains the rubric, and prefixes it to the letter of the king: in this respect the two MSS. agree with three of the second

class MSS. of Hoveden. See Hoveden, iii. 61-65; Benedict, ii. 133-136.

² *Siciliæ*] After the document to which this rubric properly belongs, Hoveden and Benedict describe the exchange of oaths and Tancred's payment. M. and C. of course omit these. See Hoveden, iii. 64, 65; Bened., ii. 136.

A.D. 1190. " cum a sede apostolica robur et favorem accipiunt, et sanctæ Hoveden,
 Nov. 11. " Romanæ ecclesiæ colloquio diriguntur. Proinde dignum iii. 65.
 Richard's " duximus ad notitiam beatitudinis vestræ transmittere, quæ
 report to the " inter nos et dominum Tancredum, illustrem Siciliæ re-
 pope of his " gem, publico nuper et admodum necessario sunt celebrata
 treaty with " contractu. Sane dilectionem fraternam et pacem perpetuam
 Tancred. " cum eo firmavimus, quam magnatum nostrorum, archiepi-
 scoporum, episcoporum, et plurimorum virorum illustrium
 " juramentis, ei et suis, et regno suo, et toti terræ domi-
 " nationis suæ, nos illibata fide promissimus servaturos. Cui¹
 " etiam pacis et amicitiae fœdus arctiori adhuc vinculo as-
 " tringentes, inter Arthurum egregium ducem Britanniae,
 " carissimum nepotem nostrum et hæredem (si nos sine prole
 " decedere contigerit), et illustrem filiam ejus, matrimonium,
 " volente Domino, condiximus [con]trahendum:² quod Domino
 " largiente debitam consummationem accipiet, cum illustris
 " puella nubiles annos attigerit, aut prædicto domino regi
 " Tancredo placuerit, ut infra nubiles annos illa in uxorem
 " nepoti nostro desponsanda tradatur: nos ipsum nepotem
 " nostrum hoc facturum concessimus, si sancta Romana ec- Hoveden,
 " clesia decreverit super hoc³ dispensare. Pecuniam vero iii. 66.
 " quam pro matrimonio ipso, ad opus nepotis nostri, ab eodem
 " domino rege Tancredo recepimus, scilicet viginti millia un-
 " ciarum auri, si forte, quod absit, morte interveniente alte-
 " rius, aut culpa nostra aut nostri nepotis, aut partis⁴ ipsius,
 " matrimonium non staret; nos aut hæredes nostri ipsi
 " domino regi Tancredo, aut hæredibus ejus, ex integro resti-
 " tuere, præstitis super hoc sacramentis, ex parte nostra
 " tenemur. Ut igitur tenor pacis initæ, et initiati matrimonii
 " fides, cum integritate debita ex parte nostra et nepotis
 " nostri servetur, sicut ipsi domino Tancredo, interposita
 " jurisjurandi religione, firmavimus, sanctitatem [vestram] et
 " sanctam Romanam ecclesiam obnixè rogamus, quatenus et
 " firmatæ pacis servandæ perpetuo, et matrimonii consum-
 " mandi, vel, si ex prædictis causis matrimonium ipsum non
 " fieret, restituendæ pecuniæ, sancta sedes apostolica fide-
 " jussionem pro nobis suscipiat erga dominum nostrum regem
 " Tancredum et hæredes ipsius: cujus fidejussionis onus⁵ ut
 " confidenter vobiscum Romana ecclesia suscipiat, præsentium

¹ Cui] Cum, M., H.

² condiximus contrahendum] con-
 duximus trahendum, C., M., with
 the MSS. of Hoveden.

³ hoc] om. H.; inserted between
 the lines in C. and M.

⁴ partis] patris, C.

⁵ onus] honus, C.; corrected to
 onus in M.

Hoveden,
iii. 66.

“litterarum testimonio vobis et sanctæ Romanæ ecclesiæ
 “liberam concedimus potestatem, nos et hæredes nostros et
 “terram nostram districtius coercere, si vel contra pacem
 “præfatam venerimus, vel prædictis causis matrimonio non
 “secuto, nos aut hæredes nostri solutionem pecuniæ negare-
 “mus: ad honorem utriusque nostri vestra novit beatitudo
 “spectare, si, mediante Romana ecclesia, pacis pariter et
 “matrimonii bonum ad congruum finem deveniat, unde multi-
 “plex in futurum utilitas consequatur. Testibus nobis ipsis,
 “apud Messanam, xi^o. die Novembris.”

A.D. 1190.
Nov. 11.

Sed antequam pax ista esset concessa et confirmata inter regem Angliæ et regem Siciliæ, Margaritus admirabilis¹ et Jordanus del Pin, familiares regis Tancredi, quibus ipse civitatem Messanam tradiderat custodiendam, de nocte abierunt, adducentes secum familias suas, et substantias quas habebant in auro et argento; domos vero et galeas et alias eorum possessiones saysiavit rex Angliæ,² illis abeuntibus. Deinde rex Angliæ fecit fieri unum fossatum latum et profundum per medium insulæ quæ est in flumine del Far, in qua est monasterium Griffonum, ubi thesauri et victualia ejus custodiebantur: cujus fossati longitudo totius insulæ continet latitudinem, ab una ripa in alteram; et finis ejus terminatur in Caribdim. Et³ sciendum, quod in fluvio illo del Far de Meschines sunt illa duo pericula maris maxima, scilicet, Scilla et Caribdis; quorum⁴ Scilla est ad introitum del Far prope prioratum de la Bangnare, alterum⁵ est prope exitum del Far: ad cujus cognitionem est turris lapidea in prædicta insula juxta fossatum regis Angliæ.

Flight of
Margarit
and Jordan
del Pin.Richard
fortifies the
monastery
of the
Greeks.Hoveden,
iii. 67.

Et sciendum, quod Scilla semper evomit et in altum jactat undas, et ideo necesse est ut transeuntes elongent se ab ea, ne insanis obruantur. Caribdis vero attrahit indesinenter et absorbet aquas; ideo caveant⁶ transeuntes, ne absorbeantur.⁷ Quidam tamen incauti, vitare Scillam volentes, inciderunt Caribdim.

Scylla and
Charybdis.

Deinde rex Angliæ, dum pax inter illum et regem Tancredum facienda moraretur, firmavit sibi castellum forte in supercilio montis ardui extra muros civitatis Messanæ, quod Mategriffun vocaverunt. Griffones enim ante adventum regis Angliæ erant potentiores omnibus illam inhabitantibus, et odio

Richard
fortifies
Mategriffun.¹ *admirabilis*] So C., M.² *Angliæ*] in manu sua, ins. M.,
H.³ *Et*] est, ins. M., H.⁴ *quorum*] unum scilicet, ins. M.,
H.⁵ *alterum*] et alterum scilicet Caribdis, M., H.⁶ *caveant*] sibi, ins. M., H.⁷ *absorbeantur*] ab ea, ins. M., H.

A.D. 1190. habebant omnes homines ultramontanos; adeo quod pro mi-
 Humiliation nimo habebant illos interficere, nec erat qui adjuvaret. Sed ex
 of the Griffons. quo rex Angliæ illuc venit, malitia illorum quievit, et potes-
 tas eorum minuta est, et facti sunt viliores omnibus inhabi-
 tantibus terram illam; et sperantes se posse contra regem
 Angliæ, sicut potuerunt contra cæteros in diebus antiquis,
 inciderunt in foveam quam fecerunt, et facti sunt profugi in
 terra. Gens autem Anglicana in maxima habebatur reverentia
 in regno Siciliæ.

Fulfilment Tunc impletum est illud propheticum, quod antiquitus scrip-
 of an ancient tum inveniebatur in tabulis lapideis prope villam regis Angliæ
 prophecy. quæ dicitur Here, quam Henricus rex Angliæ dederat Wil-
 lelmo filio Stephani. In qua idem Willelmus domum novam
 construxit, in cujus pinnaculo effigiem cervi statuit, quod
 factum fuisse creditur ut adimpleretur quod dicitur, Hoveden,
iii. 67.

“ þan þu seest in Here hert yreret:
 “ þanne shulen¹ Englys in bre be ydelet.
 “ þat an shal² into Hirlant³ altolate weue,
 “ þat ober into Poylle⁴ mid prude bileve,
 “ þe thridde in here oune herd⁵ alle werke ydreen.”⁶

Cujus est sensus: cum videris in Here cervum levatum, tunc
 Angli in tria dividuntur; pars una in Hiberniam festina mi-
 grabit, altera in Apuliam cum fide strenua, tertia in solo
 patrio omnem patietur servitutem.⁷

Deinde rex Angliæ, pro amore Dei, et salute animæ suæ et
 parentum suorum, quietum clamavit in perpetuum Wrech per
 totam terram suam, citra mare et ultra: statuens quod omnis
 naufragus, qui ad terram vivus pervenerit, omnes res suas
 liberas et quietas habeat; si autem in navi mortuus fuerit,
 filii vel filiæ, fratres vel sorores illius res suas habeant, se-
 cundum quod ostendere poterunt se esse propinquiores illius
 hæredes. Vel si defunctus nec filios, filias, fratres, nec soro-
 October.
 Richard
 renounces
 the royal
 right of
 wreck in
 favour of
 the saved
 and of the
 heirs of the
 lost.

¹ *shulen*] *sulen*, M.

² *shal*] *sal*, M.

³ *Hirlant*] *Yrlande*, M.

⁴ *Poylle*] *Puile*, M.

⁵ *in here oune herd*] *in her owen*
herd, M.

⁶ *ydreen*] *ydregean*, M.

⁷ *Cujus . . . servitutem*] This very
 important illustration is found in
 MSS. M. and V. as well as in C.,

but is not from Hoveden, and has
 never been, so far as the editor is
 aware, noticed before. It will be
 found to confirm the interpretation
 of the inscription given in the notes
 on Benedict, ii. 140, and Hoveden,
 iii. 68, with one exception. The
 word *herd*, there understood to mean
heart, is here explained as meaning
earth.

Hoveden,
iii. 68.

res habeat, rex catalla sua habeat. Hanc autem quietam clamantiam de Wrech fecit rex¹ Ricardus, et carta sua confirmavit, anno secundo regni sui, mense Octobris, apud Messanam, coram Waltero Rotomagensi archiepiscopo et multis aliis,² tam clericis quam laicis.

A.D. 1190.

Hoveden,
iii. 69.

Eodem anno plus quam centum millia paganorum, qui erant in regno Siciliae, servi Willelmi regis, post mortem ejus indignati sunt servire regi Tancredo; tum quia Henricus rex Alemanniae calumniatus erat regnum Siciliae, tum quia Ricardus rex Angliae, regnum Siciliae ingressus, magnam illius partem occupaverat. Et abierunt in montana cum mulieribus et liberis³ et pecoribus suis, et habitaverunt ibi, opprimentes Christianos, et multa mala eis facientes. Sed audito quod pax et finalis concordia esset inter regem Angliae et regem Tancredum, redierunt in servitutem regis Tancredi; et datis ei obsidibus de pace servanda, reversi sunt in domos suas, et servi Tancredi sicut prius regis Willelmi facti sunt.⁴

The Saracen dependents of king William revolt from Tancred; but on the news of the treaty return to allegiance.

De fame quæ fuit apud Accon in exercitu Christianorum propter adventum Alemannorum.

Eodem anno Conradus dux Swaviæ, post submersionem patris sui Frederici Romanorum imperatoris, factus est princeps Teutonicorum et Alemannorum, et cæterorum qui patrem suum sequebantur; et venit ad obsidionem Accon cum exercitu magno. Et statim facta est fames magna,⁵ et in tantum excrevit, quod panis qui ante adventum eorum vendebatur pro⁶ denario, pro sexaginta solidis postea⁷ vendebatur. Tunc fame perierunt plurimi in exercitu, quia summa unius equi de frumento vendebatur pro sexaginta quinque marcis Anglicanæ monetæ. Tunc principes, qui in obsidione erant, pascebantur carne equina, edentes eam pro deliciis.

October.
Arrival of the German crusaders at Acce.

December.
Famine among the besiegers.

¹ rex] Angliæ, ins. M., H.

² archiepiscopo . . . aliis] "et Girardo Auxienti archiepiscopis, et Johanne Ebroicensi et Bernardo Baoniensi episcopis, et multis aliis tam clericis quam laicis, de familia regis Angliæ, et carta illa tradita fuit per manum magistri Rogeri Mali Catuli, vice-cancellarii regis." M., H.

³ et liberis] filiis et filiabus, M., H.

⁴ et . . . sunt] "colentes terram sicut coluerunt eam tempore regis Willelmi, et servi facti sunt sub rege Tancredo." M., H.

⁵ magna] in obsidione Accon, ins. M., H.

⁶ pro] uno solo, ins. M., H.

⁷ postea] postmodum, M., H.

A.D. 1190.
December.
Collection
for the
starving.

Arrival of
provisions.

July 25.
Defeat of
a band of
volunteers
by Saladin.

Conrad of
Montferrat
aspires to
the crown of
Jerusalem.

November.
He procures
a divorce
between
the heiress
and her
husband;
and marries
her himself,
and claims
the crown.

Cumque fames excrevisset,¹ venit clamor populi ad Hubertum Hoveden, iii. 70.
Walteri Saresbiriensem episcopum, et ad cæteros episcopos exercitus, et fecerunt collectam denariorum per exercitum ad opus pauperum; et tantum incrementum dedit Dominus collectæ illi, quod sufficiebat omnium sustentationi indigentium, donec largitor omnium bonorum² misit eis abundantiam frumenti, vini et olei. Tertia enim die post collectam pauperibus distributam, venerunt ad Accon naves onustæ frumento, vino et oleo, et fecerunt forum bonum, ita quod mensura frumenti, prius pro ducentis bisantiis vendita,³ postmodum pro sex bisantiis vendebatur.⁴

Eodem anno, die Sancti Jacobi,⁵ decem millia proborum juvenum et bene armatorum exierunt de obsidione Accon, contra prohibitionem regis⁶ et principum exercitus, volentes congregari cum Saladino et exercitu ejus. Saladinus⁷ autem videns eos venientes, retraxit se cum exercitu suo, dimissis tentoriis suis et victualibus. Ingressi sunt juvenes illi tentoria paganorum, edentes et bibentes quæ apud illos erant. Deinde sumpserunt secum pretiosa quæque, et oneraverunt se; et cum redirent versus obsidionem Accon, Saladinus et exercitus ejus secuti sunt eos in ore gladii, et fere omnes perempti sunt.⁸ Pauci vero⁹ evaserunt auxilio Radulphi¹⁰ archidiaconi Colecestræ.¹¹

Eodem anno Sibilla regina Jerusalem, uxor Guidonis de Lizinant, et duæ filiæ ejus, obierunt in obsidione Accon; quibus defunctis, Conradus Marchio de Muntferant, dominus Tyri, videns quod non esset propinquior hæres in regno Jerusalemitano, quam Milisant uxor Amfridi de Turun, soror dictæ Sibillæ, convenit patriarcham¹² Heraclium, et matrem prædictæ mulieris, et omnes principes exercitus Christianorum, et petiit sibi donari in uxorem illam reginæ defunctæ sororem; promittens quod ipse de cætero fideliter et efficaciter promoveret negotia exercitus Christianorum, et quod nullam deinceps haberet cum Saladino familiaritatem. Mater igitur mulieris, et patriarcha, et principes exercitus quamplures,

¹ *excrevisset*] superexcrevisset, M., H.

² *bonorum*] Deus ex alto prospiciens, ins. M., H.

³ *vendida*] quæ vendebatur, M., H.

⁴ *vendebatur*] data fuit, M., H.

⁵ *Jacobi*] apostoli, ins. M., H.

⁶ *regis*] et patriarchæ, ins. M., H.

⁷ *Saladinus*] Salaadinus, M. passim.

⁸ *sunt*] a paganis, ins. M., H.

⁹ *vero*] tamen, M., H.

¹⁰ *Radulphi*] de Hauterive, M.; de Halterive, H.

¹¹ *Colecestræ*] relictis oneribus suis, add. M., H.

¹² *patriarcham*] prædictum patriarcham, M., H.

Hoveden,
iii. 71.

præbuerunt assensum petitioni illius; et fecerunt divortium inter prædictam mulierem et Amfridum de Turun maritum suum, et tradiderunt eam Conrado in uxorem; qui statim calumniatus est regnum Jerolimitanum, de jure uxoris suæ, adversus Guidonem. Guido vero obtulit se juri stare in curia regum Franciæ et Angliæ, qui in proximo venturi erant; sed Conradus tamdiu expectare nolens, omnia jura regni sibi usurpavit, et Guidonem regem expulit.

A.D. 1190.

Opposition
of Guy of
Lusignan.

Eodem anno, Philippo rege Francorum, et Ricardo rege Angliæ, moram facientibus apud Messanam,¹ mense Decembris, decimo quarto kalendas Januarii, feria quarta, audita sunt tonitrua magna apud Messanam, et visa sunt fulgura multa et terribilia discurrere, et unus ictus fulminis cecidit in unam galearum regis Angliæ, et demersit eam in profundum, percussitque murum civitatis Messanæ, et magnam illius partem contrivit. Milites autem et servientes regis Angliæ, qui custodiebant monasterium Griffonum, in quo erant thesauri regis Angliæ, dixerunt pro certo, se vidisse globum igneum super pinnaculum monasterii illius, qui non erat comburens, sed illuminans, et ibidem moram fecit quamdiu tempestas sæviit, et cessante tempestate recessit dictus² globus. Admirantibus illis, et diligenter requirentibus, quid hoc esset, Griffones ibidem jugiter Deo servientes responderunt, quod sic semper evenit, quandocunque tempestas fit.

Dec. 19.

Great
thunder-
storm at
Messina.

Hoveden,
iii. 72.

Rex vero Angliæ interim, dum moram fecit apud Messanam, fecit omnes navigii sui naves duci in terram, et eas refici; nam multæ earum per corrosionem vermium deterioratæ erant. Sunt enim in fluvio del Far vermes graciles qui in lingua sua vocantur Brom, quorum cibus est omne genus ligni: qui cum alicui ligno adhæserint, nunquam inde nisi per vim recedent, donec perforaverint illud; foramina autem faciunt stricta cum intrans, et ex corrosione ligni adeo crescunt et pinguescunt, quod exeuntes faciunt foramina lata.

Repairs of
the ships.

Richard
tries to
secure his
ships against
worms.

Interim Ricardus rex Angliæ fecit parari perrarias,³ et alias machinas suas bellicas, quas in terram Jerolimitanam laturus erat.⁴

He prepares
his engines.

Hoveden,
iii. 73.

Eodem anno, tertia die post festum Sancti Michaelis, exierunt Saraceni a civitate Accon circiter quatuor millia armati, Unsuccessful sally of the Saracens from Acre.

¹ *Messanam*] in Sicilia, ins. M.,
H.

² *dictus*] ille igneus, M., H.

³ *perrarias*] pararias, C.

⁴ *erat*] Here follows in Hoveden

a long passage on the character of William Longchamp. It is found in all the MSS. of Hoveden, but is not in MS. M. or in C. See Hoveden, iii. 72; Bened., ii. 143.

- A.D. 1190. et combusserunt quatuor hurdicios per ignem Græcum; sed viriliter retrusi sunt per milites exercitus armatos, et amiserunt viginti Turcos occisos, præter multos vulneratos. Hoveden, iii. 73.
- Nov. 11. Deinde ad festum Sancti Martini iterum exierunt Saraceni a civitate Accon, et inpetum fecerunt in Christianos, qui viriliter restiterunt eis; et Baldewinus de Carun, et Walterus de Oyri, et Baldewinus de Dargus bene sustinuerunt eorum impetum, donec comes Henricus et Galfridus de Lizinant cum Templariis supervenirent; qui cum tanto impetu coegerunt paganos retroire, quod pagani amiserunt in illa fuga quadraginta Turcos occisos, et multos vulneratos.
- December. Deinde, inter festum Sancti Andreæ et Natale Domini, fuit totus exercitus Christianorum armatus, ut insultum facerent in civitatem Accon: et Alemanni et Angli traxerunt scalas suas ad fossatum, ut muro apponerent eas; et exierunt per posternas civitatis pagani, et abstulerunt Alemannis scalas suas, et Anglos fugaverunt a fossato, et funes ligaverunt super scalam Anglorum, volentes eam infra muros civitatis trahere; sed Radulfus de Tilli, et Humfridus de Welli, et alii tres,¹ ascenderunt super scalam Anglorum, et quater extinxerunt ignem Græcum superinjectum; et Radulfus de Tilli, cæteris propius accedens, abscidit cum gladio suo funes, et liberavit scalam illam de manibus paganorum.
- Famine from November to February. Deinde, inter festum Sancti Andreæ et Natale Domini, incepit supradicta fames in exercitu Christianorum; et duravit usque ad Purificationem Sanctæ Mariæ.
- Restoration of Henry the Lion. Eodem anno Henricus rex Alemanniæ, audita morte Frederici Romanorum imperatoris, patris sui, reddidit Henrico duci Saxonie universa quæ pater suus ei abstulerat, et incrementum dedit ei decem castella optima. Similiter fecit cæteris omnibus a quibuscunque pater suus aliquid abstulerat, reddens unicuique quod suum erat. Reconciliatis itaque sibi omnibus hominibus suis, misit nuncios ad Clementem papam, et² cardinales, et senatores urbis, petens Romanum imperium, et promittens³ se in omnibus leges et dignitates Romanas servaturum illæsas. Clemens vero papa, habito cum cardinalibus, senatoribus et populo Romano, super petitionibus regis Alemanniæ, cum deliberatione consilio, concessit regi Alemanniæ quod petebat, salvis dignitatibus et consuetudinibus Romanorum; et statuerunt ei terminum veniendi Romam
- Henry VI. applies for the imperial crown. Hoveden, iii. 74.
- He is bidden to appear at Rome at Easter.

¹ alii tres] Robertus de La Lande et Rogerus de Glamvilla, ins. H. In MS. M. the words *volentes* . . . An-

glorum are, by a common clerical error, omitted.

² et] ad, ins. M., H.

³ promittens] promittentes, C.

Hoveden,
iii. 74.

proximum Pascha sequens; sed antequam illuc venisset, Clemens A.D. 1190.
papa obiit.

Eodem anno David, frater Willelmi regis Scotiæ, duxit in uxorem Matildem, sororem Ranulphi comitis Cestriæ. Marriage of David of Scotland.

Eodem anno iterum orta est dissensio inter Gaufridum, Eboracensem electum, et Bucardum, ejusdem ecclesiæ thesaurarium, ita quod electus ille excommunicavit prædictum Bucardum; qui Clementem papam adiit, et ab eo absolvi meruit; et adeo impedivit adversus summum pontificem negotium Eboracensis electi, quod dictus ¹ pontifex nec electionem illius confirmare voluit, nec eum consecrari permisit. Bucard the treasurer impedes the consecration of Geoffrey of York.

Præterea idem summus pontifex privilegiavit Hugonem Dunelmensem episcopum, ne ipse professionem aut subjectionem aliquam faceret in tota vita sua Gaufrido Eboracensi electo, nec etiam si ipse fuerit in archiepiscopum consecratus, ea ratione, quod idem Dunelmensis episcopus semel fecerat professionem suam Eboracensi ecclesiæ, et beato Willelmo, tunc ² Eboracensis ecclesiæ archiepiscopo, et ejus catholicis successoribus. Privileges granted by the pope to Hugh of Durham.

Eodem anno Ricardus rex Angliæ, Divina inspirante gratia, recordatus fœditatis vitæ suæ, post contritionem cordis, convocatis in unum, in capella Reginaldi de Moiac, universis archiepiscopis et episcopis, qui cum eo erant apud Messanam, nudus procidens ad pedes eorum, vitæ suæ fœditatem coram illis Deo confiteri non erubuit. Penitence of king Richard.

Hoveden,
iii. 75.

Vepres enim libidinum excenserant caput ejus, et non erat eradicantis manus; sed pater misericordiarum Deus, Qui non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat, respexit eum oculis misericordiæ Suæ, et dedit ei cor pœnitens, et ad pœnitentiam vocavit. Ipse enim a prædictis episcopis pœnitentiam recepit; et ab illa hora deinceps factus est vir timens Deum, et recedens a malo, et faciens bonum. O felicem illum, qui sic cadit ut fortior resurgat! O felicem illum, qui post pœnitentiam non est relapsus in culpam. He does penance, receives absolution, and sins no more.

Eodem anno Ricardus rex Angliæ, audiens per communem famam, et multorum relationem, quod quidam vir religiosus erat in Calabria, dictus Joachim, ³ abbas de Curacio, de ordine Cistrensi, habens spiritum propheticum, et ventura populo prædicebat, misit pro illo, et libenter audiebat verba prophetiæ illius, et sapientiam et doctrinam. Eruditus enim erat in Divinis scripturis, et interpretabatur visiones Beati Johannis Evangelistæ, quas ipse Johannes narrat in Apocalypsi, quam ipse manu sua scripsit. Richard hears abbot Joachim explaining the Apocalypse.

¹ dictus] summus, M., H.

² tunc] temporis, ins. M., H.

³ Joachim] Johachim, M., H.

A.D. 1190.
The passage
explained
(Rev. xvii. 9,
and xii. 1,
&c.)

In quibus audiendis, rex Angliæ et sui plurimum delecta-
bantur. Erat autem visio dicti¹ Johannis Evangelistæ hæc: Hoveden,
iii. 75.
“Reges septem sunt, quinque ceciderunt, et unus est, et
“septimus² nondum venit.” Et alibi in Apocalypsi, visio
ejusdem; “Mulier amicta Sole, et Luna sub pedibus ejus,
“et in capite ejus corona stellarum duodecim, et pariens
“cruciabatur ut pareret: et ecce Draco magnus rufus, habens
“capita septem et cornua decem, et in capitibus ejus septem
“diademata, et cauda ejus trahebat tertiam partem stellarum
“cœli, et misit eas in terram; qui stetit ante mulierem,
“quæ paritura erat, ut cum peperisset, filium suum devoraret.
“Mulier autem peperit filium masculum, qui recturus erat
“omnes gentes in virga ferrea, et raptus est filius ejus ad
“Deum, et ad thronum Ejus. Mulier autem fugit in solitu-
“dinem Ægypti, ubi habet locum paratum a Deo, ut ibi Hoveden,
iii. 76.
“pascant eam diebus mille ducentis et sexaginta.”

Hujus igitur visionis interpretatio talis est, secundum præ-
dictum³ Joachim: “Mulier amicta sole, et luna sub pedibus
“ejus,” significat sanctam ecclesiam, sole justitiæ, Qui est
Christus Deus noster, obumbratam et amictam; sub cujus
pedibus mundus iste, cum vitiis et concupiscentiis suis, est
semper conculcandus: “et in capite ejus coronam xii. stella-
“rum;” caput ecclesiæ Christus est; corona ejus fides
catholica, quam prædicaverunt apostoli: “et pariens crucia-
“batur ut pareret;” ecclesia itaque sancta, quæ semper novo
gaudet foetu, cruciatur de die in diem, ut animas lucrificat
Deo; quas diabolus conatur eripere, et secum trahere in
Gehennam. “Et ecce Draco iste magnus rufus, habens
“capita septem, et cornua decem;” Draco iste est diabo-
lus,⁴ qui bene dicitur habere capita septem; caput enim dia-
boli est omnis iniquus: septem ponit, quasi finitum pro infinito.
Infinita enim sunt capita diaboli, id est, persecutores ecclesiæ,
et iniqui. De quibus licet infiniti sint, tamen idem Joachim
in expositione sua ponit septem principes ecclesiæ persecu-
tores, quorum nomina hæc sunt: Herodes, Nero, Constantius,
Maumet, Melsemutus, Saladinus, Antichristus. Dicit quoque
Beatus Johannes in Apocalypsi: “Reges septem sunt: quin-
“que ceciderunt, et unus est, et unus nondum venit;” quod
idem Joachim ita exponit; “Reges septem sunt, scilicet, Hoveden,
iii. 77.
“Herodes, Nero, Constantius, Maumet, Melsemutus, Sala-

¹ dicti] beati, M., H.

² septimus] unus, H.

³ prædictum] abbatem de Curacio,
M., H.

⁴ est diabolus] diabolum [signifi-
cat, M., H.

Hoveden,
iii. 77.

“dinus, Antichristus. Ex hiis quinque ceciderunt, scilicet, A.D. 1190.
“Herodes, Nero, Constantius, Maumet, Melsemutus; et est Abbot
“unus, scilicet Saladinus, qui in præsentī opprimit ecclesiam Joachim’s
“Dei, et eam cum sepulcro Domini, et sancta civitate exposition.
“Jerusalem, et cum terra in qua steterunt pedes Domini,
“occupatam detinet; sed ipse in proximo perdet illam.”

Hoveden,
iii. 78.

Tunc interrogavit eum rex Angliæ “Quando erit hoc?” Richard
Cui Joachim,¹ “Quando septem anni elapsi erunt a die cap- asks the
“tionis Jerusalem.” Tunc ait rex Angliæ, “Ergo quare time of the
“huc venimus tam cito?” Cui Joachim:¹ “Adventus tuus fulfilment.
“valde necessarius est, quia Dominus dabit tibi victoriam Joachim
“de inimicis Suis, et exaltabit nomen tuum super omnes fixes A.D.
“principes terræ.” 1194.
Richard’s
early arrival
necessary.

2 Thes. ii. 4.

Sequitur, “et unus illorum nondum venit, scilicet Antichris- Joachim’s
“tus.” De isto Antichristo dicit idem Joachim, quod jam views of
natus est in civitate Romana, et in sede apostolica sublima- Antichrist.
bitur, et de isto Antichristo dicit apostolus; “extollitur et ad-
“versatur super omne quod dicitur Deus. Et tunc revelabitur
“ille iniquus, quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris Sui,
“et destruet illustratione adventus Sui.” Et conversus ad
eum rex dixit; “Putabam, quod Antichristus nasceretur in
“Antiochia seu Babilonia, de progenie Dan, et regnaret in
“templo Domini quod est² Jerusalem; et in terra illa am-
“bularet in qua Christus ambulavit, et regnaret in ea per
“tres annos et dimidium³ et disputaret contra Elyam et
“Enoch, et eos interficeret, et postea moreretur; et post
“mortem illius daret Deus sexaginta dies pœnitendi, in
“quibus pœnitentiam possint agere illi qui a via veritatis
“erraverint, et seducti fuerint per prædicationem Antichristi
“et pseudoprophetarum ejus.”

Sequitur, “et cornua decem:” decem cornua diaboli sunt Continua-
hæreses et schismata, quæ hæretici et schismatici opponunt tion of Joa-
contra decem præcepta legis, et mandata Dei. chim’s ex-
position.

“Et in capitibus ejus septem diademata.” Per diademata
significantur reges et principes hujus sæculi, qui in Anti-
christo credituri sunt.

“Et cauda ejus trahebat tertiam partem stellarum cœli,
“et misit eas in terram.” Stellæ vocat minores homines
qui in Antichristo credituri sunt, et ideo dicit tertiam partem
stellarum [cœli], propter nimiam multitudinem hominum cred-
entium in eo. “Et misit eas in terram,” id est, in Jehennam
mittet omnes perseverantes credendo⁴ in illo.

¹ Joachim] respondit, ins. M., H.

² est] in, ins. M., H.

³ dimidium] anni, ins. M., H.

⁴ credendo] qui crediderunt, M., H.

A.D. 1190.
Abbot
Joachim's
exposition
of Rev. xii.

"Qui stetit ante mulierem, quæ paritura erat, ut cum Hoveden, iii. 79, 80.
"peperisset, filium devoraret." Diabolus semper insidiatur ecclesiæ, ut partum ejus rapiat, et raptum devoret: qui bene dicitur stare,¹ qui nunquam declinat a malo, sed semper stat rigidus in malitia, et inflexibilis in versutia suæ fraudis. Vel aliter, cauda ejus significat finem sæculi hujus, in qua surgent quædam gentes iniquæ, quæ dicuntur Gog Magot, et destruent ecclesiam Dei, et subvertent gentem Christianam, et ex tunc erit dies judicii. Sed in tempore hujus Antichristi multi Christianorum in cavernis terræ et in solitudinibus petrarum morantes, fidem Christianam in timore Domini servabunt, usque ad consummationem Antichristi; et hoc est quod dicit: "Mulier fugit in solitudine Ægypti, ubi habet locum paratum a Deo, ut ibi pascant eam diebus mille et ducentis et sexaginta." Filius autem ejus masculus, "qui rectorus erat omnes gentes in virga ferrea," est præcipue Dominus noster Jesus Christus, Qui post passionem et resurrectionem Suam ascendit in cælum, sedetque ad dextram Dei Patris,² venturus judicare vivos et mortuos, et sæculum per ignem. Cujus sequaces si fuerimus, et in mandatis Ejus perseveraverimus, rapiemur in aera obviam Illi, et cum Illo semper erimus.

Conflicting
views on
these points.

Et licet prædictus abbas de Curacio hanc sententiam de adventu Antichristi profferret, tamen Walterus Rotomagensis archiepiscopus, et alii archiepiscopi,³ et alii viri religiosi⁴ bene eruditi, nitebantur probare in contrarium, et quamvis multa argumenta verisimilia hinc et inde profferrent, tamen adhuc sub judice lis est.⁵

Richard
gives to
Otho of
Saxony first
the county
of York,
then that of
Poictou.

Eodem anno Ricardus rex Angliæ dedit Othoni nepoti suo, Hoveden, iii. 86.
filio Matildis sororis suæ, quondam ducissæ Saxonie, comitatum Eboraci, et quanquam multi ejusdem comitatus ei homagia fecissent⁶ et fidelitates, multi tamen resistebant ei, dicentes quod a fidelitate regis non recederent, priusquam ore ad os cum eo loquerentur. Unde factum est quod dominus

¹ bene dicitur stare] stare non potest, C.; bene stare, M.

² Patris] et venturus est, M. H.

³ et alii archiepiscopi] et archiepiscopus de Appamia, et Girardus Auxiensis archiepiscopus, et Johannes Ebroicensis, et Bernardus Baniensis episcopi, M., H.

⁴ religiosi] ecclesiastici in Divinis scripturis, M., H.

⁵ lis est] Here follows in Hoveden the copy of Adso's essay on Antichrist, and after it the curious document on the same subject ascribed by the writer to pope Gregory. Both are omitted in M., V., and C. See Hoveden, iii. 80-86.

⁶ quanquam . . . fecissent] quamvis multi recepissent eum, et fecissent ei homagia, M., H.

Hoveden,
iii. 87-89.

rex dedit eidem Othoni comitatum Pictavis in commutationem A.D. 1190.
comitatus Eboraci.

List of the
dead at
Acro.

¹ Eodem anno obiit Heraclius patriarcha Jerosolimitanus, et Baldewinus Cantuariensis archiepiscopus, et archiepiscopus de Nazaret, archiepiscopus de Bezezun, archiepiscopus de Arleblanc, archiepiscopus de Monte Regali, episcopus de Saeta, episcopus de Sancto Georgio, episcopus de Acra, abbas de Templo Domini, abbas de Monte Syon, abbas de Monte Oliveti, prior Sancti Sepulcri, Radulfus de [Alta] Ripa, archidiaconus Colecestris; Fredericus Romanorum imperator, submersus in fluvio Salef; et Robertus comes Leyrcestris² in Romania versus terram Jerusalem; et multi alii in obsidione Accon obierunt qui non sunt scripti in libro hoc.

Hoveden,
iii. 90.

Eodem anno Sanctius rex Portugalensis dedit Taresiam filiam A.D. 1191-
1199.

suam Aldefonso regi de Sancto Jacobo, nepoti suo, in uxorem; de qua ipse genuit tres filios: et licet Cœlestinus papa multum laborasset ut separarentur, tamen tenuit eam contra Deum et prohibitionem domini papæ per quinque annos: et papa³ Cœlestinus præfatum regem de Sancto Jacobo, et totam terram suam, sub interdicto posuit, et ita permansit per quinque annos. Interim surrexit in prædictum regem de Sancto Jacobo Aldefonsus rex Castellæ, et coegit eum relinquere uxorem suam, filiam regis Portugalensis, et dedit ei propriam filiam suam in uxorem, permissione domini papæ Cœlestini, pro bono pacis.

Alfonso
of Leon
separated
from his
wife by
Celestine
III. and
Alfonso of
Castile
(A.D. 1192).

Processu vero temporis filia Moiac⁴ Almiramoli, imperatoris Affricanorum, audita per communem famam probitate Sanctii regis Navarræ, fratris Berengeræ reginæ Angliæ, dilexit eum in tantum, quod vehementer adoptavit eum sibi in maritum. Et cum ipsa propositum suum diutius celare non potuisset, indicavit imperatori patri suo quod ipsa seipsum laqueo suspenderet, nisi Sanctius rex Navarræ eam sibi in uxorem duceret. Cui pater respondit, "Quo modo potest hoc

The
daughter of
the emperor
of the
Moors falls
in love with
Sancho king
of Navarre.

¹ Eodem anno] This is a very slender abstract of the long lists given in Hoveden and Benedict. MSS. M. and V. reproduce Hoveden's list. See Hoveden, iii. 87-89.

² Leyrcestris] Filius fundatoris abbatie Leyrcestris, C. in marg.

³ papa] dominus papa, M., H.

⁴ Moiac] So C., M.; Boyac, H.

A.D. 1191-
1199.
Story of
Sancho of
Navarre
and the
Moorish
princess.

“ fieri, cum tu sis pagana, et ille Christianus? ” Cui illa :¹ Hoveden,
“ Parata siquidem sum fidem Christianorum suscipere, et iii. 90, 91.
“ secundum legem illorum vivere, dummodo prædictum regem
“ Navarræ in maritum habeam; quod per te, pater mi, de
“ facili potest fieri. Nam omnia te metuunt, et ad te sua Ovid.
“ brachia tendunt; blanditiis tamen opus est, terror furorque i. 2. 33.
“ absit: preces et munera mitte viro, ut sic eum mihi com-
“ pares.

“ Crede mihi, res est ingeniosa dare. i. 8. 62.

“ Mitte etiam matri et sorori, et aliis familiaribus suis, munera
“ larga manu, ut ipsi eum in tuos conatus alliciant. Fit cito i. 8. 92.
“ per multas præda petita manus.” Cui pater respondit,

“ Donec eras simplex, animum cum corpore amavi, i. 10. 14.

“ Nunc mentis vitio læsa figura tua est.

“ Nescio quid faciam, angustiae enim mihi sunt undique, quia
“ nisi rex ille Navarræ in amorem tuum conversus fuerit, tu
“ te laqueo suspendes; illum ergo precibus variisque muneri-
“ bus aggrediar tentans, si eum modo quolibet tibi in maritum
“ acquirere possim. Mallem tamen, ut virum tibi de gente
“ nostra sumeres.” Cui illa :²

“ Devorer ante precor subito telluris hiatu, Heroides,
“ Aut rutilo missi fulminis igne cremar, iii. 63.

“ quam aliquem habeam virum præter illum regem Navarræ.”
Imperator igitur Affricanorum misit nuncios suos ad Sanctium
regem,³ per quos mandavit illi, quod ipse veniret ad eum filiam
suam in conjugem ducturus, et ille daret ei tantam pecuniam,
et insuper totam terram Hispannia Saracenica dictam,⁴ vide-
licet,⁵ quæ est a finibus terræ regis Portugalensis usque ad
montem de Muntian, qui dividit terras paganorum, qui sunt
in Hispannia, a terra regis Arragoniæ.

Death of
the Moorish
emperor.
Humiliation
of Sancho of
Navarre at
the Moorish
court.

Dum autem rex Navarræ ad eum iret, mortuus est ille
Boiac Almirammoli, Affricanorum imperator. Cumque præ- Hoveden,
fatus rex Navarræ venisset in Affricam, invenit imperatorem iii. 92.
mortuum, et filius imperatoris defuncti adhuc minimus erat,
et nondum aptus ad regni gubernationem, et erant ei in
imperio multi adversantes. Cum autem rex Navarræ ad eum
venisset sperans se accepturum sibi in conjugem præfatam
puellam, dixit ei puer qui regnaturus erat, quod si vellet

¹ illa] filia respondit, M., H.

² illa] puella respondit, M., H.

³ regem] Navarræ, ins. M., H.

⁴ dictam] quæ dicitur, M., H.

⁵ videlicet] totam terram, ins. M.,
H.

Hoveden,
iii. 92.

juvare eum, et servire ei ad terram suam obtinendam, ipse daret ei sororem suam cum promissis patris sui, sin autem, poneret eum in captionem, de qua nunquam exiret. Ipse autem videns se in arcto positum, elegit magis servire ei quam poni in captione, juxta illud Augustini, "Qui murorum ambitu, ne fugiat, clauditur, ibi se præcipitet ubi murus brevior ingeritur." Domino igitur concedente, et Sanctio rege Navarræ laborante, filius Amiramoli subjugavit sibi infra triennium omnes adversarios suos; et factus est imperator. Interim Aldefonsus rex Castellæ, et rex Arragoniæ, invaserunt terram dicti regis Navarræ, unus eorum una parte, et alter eorum alia parte, ita quod Aldefonsus rex Castellæ cepit super eum viginti-quatuor oppida, et prædictus [rex] Arragoniæ cepit super eum octodecim oppida.

A.D. 1191-1199.
History of Spain.

F.—M^oC^oXC^o. *Annus secundus regni Ricardi regis.*

Hoveden,
iii. 93.

Anno gratiæ M^oC^oXC^oI^o, qui erat annus secundus regni regis Ricardi, idem rex Ricardus et Philippus rex Francorum fuerunt simul in Sicilia apud Messanam, die Natalis Domini, quæ feria tertia evenit.

A.D. 1190.
Dec. 25.
Richard keeps Christmas at Messina.

Eodem die post prandium, Pisani et Januenses¹ seditiose fecerunt impetum in galiotas regis Angliæ, et mutuo se interfecerunt. Venit igitur clamor inde ad aures regis Angliæ, qui adhuc sedebat ad mensam in Mategriffun castello suo: et epulabantur cum illo die illa Reginaldus Carnotensis episcopus, et Hugo dux Burgundiæ,² et alii multi de familia regis Franciæ. Et velociter mensa remota, surrexerunt omnes viri illi, et processerunt omnes cum rege armati ad pugnam illam dirimendam: nec poterant: sed nocte superveniente, separati sunt ab invicem usque mane. In crastino autem, cum populus convenisset in ecclesia Sancti Johannis Hospitalis ad audiendum Divinum officium, quidam Pisanus, extracto cultello suo, quendam galiotarum regis interfecit in ecclesia; et sic iterum congressi sunt Pisani et galiotæ, et multi ceciderunt ex utraque parte interfecti. Venerunt prædicti duo reges³ cum multa plebe armata, et pacem fecerunt inter illos.

Tumult amongst the sailors.

Dec. 26.
The tumult renewed.

¹ *Januenses*] Javennes, C.

² *Burgundiæ*] et Willelmus comes de Neverz, et Willelmus comes de

Juveni, et Gaufridus comes de Pertico, ins. M., H.

³ *prædicti duo reges*] rex Franciæ et rex Angliæ, M., H.

A.D. 1191. *De discordia inter Ricardum regem Angliæ et Willelmum de Hoveden,*
 Feb. 2. *Barres apud Messanam.* iii. 93.

The nobles
 tilt with
 reeds.

Richard
 engages with
 William des
 Barres.

Quarrel
 between
 Richard and
 William des
 Barres.

Feb. 3.
 Intercession
 of Philip.

Feb. 4.
 Intercession
 of the
 nobles.

Deinde mense Februarii, die Purificationis Beatæ Mariæ,¹ sab-
 bato post prandium, Ricardus rex Angliæ, et multi de familia
 ejus, et quamplures de familia regis Franciæ, convenerunt more
 solito extra civitatem Messanam pluribus jocis intenti; et cum
 domum redissent, transeuntes per medium civitatis, obviaverunt
 cuidam rustico venienti de villa cum asino onusto arundinibus,
 quas cannas vocant; de quibus rex Angliæ, et cæteri qui cum
 [eo] erant, ceperunt, et unusquisque illorum cum altero con-
 gressus est: et contigit quod rex Angliæ et Willelmus de
 Barres, quidam miles optimus de familia regis Franciæ, con-
 gressi sunt alter adversus alterum, et confregerunt arundines
 suas, et fracta est capa regis Angliæ ex percussione dicti²
 Willelmi; unde rex iratus impetum fecit in illum, ita quod
 illum et equum suum titubare fecit. Et dum rex intenderet
 decidere eum in terram, subversa est sella regis, et rex celerius
 descendit, et adductus est ei alius equus fortior priore, et ascen-
 dens in eo iterum fecit impetum in eum,³ tentans si eum decidere
 posset, sed non potuit. Ipse enim adhæsit collo equi sui, et
 comminatus est ei rex. Et cum Robertus de Breuill, filius
 Roberti comitis Leyrecestriæ, quem rex die præcedenti accinxe-
 rat gladio comitatus patris sui, injecisset manum in Willelmum
 de Barres, ut dominum suum regem juvaret, dixit ei rex;
 “Sustine, et dimitte me et ipsum solum.” Et cum diu rex
 et Willelmus contendissent et dictis et factis, dixit illi rex,
 “Fuge hinc, et cave tibi ne amplius coram me compareas,
 “quia amodo et deinceps⁴ ero tibi et tuis inimicus.” Dis-
 cessit itaque Willelmus a facie regis, propter indignationem
 ejus⁵ dolens et confusus; et abiit ad regem Franciæ domi-
 num suum, consilium et auxilium ab eo postulans super hiis
 quæ acciderant in via. In crastino autem venit rex Franciæ
 ad regem Angliæ ex parte dicti Willelmi cum humili depreca-
 tione pacem et misericordiam postulans, et noluit rex audire
 eum. In sequenti die venerunt ad regem Angliæ episcopus
 Carnotensis, et dux Burgundiæ, et comes de Neverz, et multi

Hoveden,
 iii. 91.

¹ *Mariæ*] semper virginis, ins.
 M., H.

² *dicti*] de Barres, M.

³ *eum*] Willelmum de Barres, M.,
 H.

⁴ *deinceps*] usque in sempiternum
 ego, M., H.

⁵ *ejus*] regis, M., H.

Hoveden,
iii. 94.

de proceribus regni Francorum, cum humillimis supplicationibus ad genua ejus provoluti¹ pro dicto² Willelmo; et rex noluit audire eos. A.D. 1191.

Tertia³ die sequenti recessit dictus⁴ Willelmus a Messana. Feb. 5.
Rex enim Franciæ dominus suus diutius eum⁵ contra voluntatem regis Angliæ retinere noluit. Post multum vero temporis, cum tempus appropinquasset transfretandi, venerunt William des Barres leaves Messina.

iterum ad regem Angliæ rex Franciæ, et omnes archiepiscopi, episcopi, comites et barones, et principes totius exercitus, et provoluti ad pedes ejus, pacem et misericordiam postulaverunt pro dicto Willelmo de Barres, ostendentes ei damna et importunitates quæ accidere possent de absentia talis et tanti militis: et cum magna difficultate obtinuerunt adversus regem Angliæ quod prædictus Willelmus in pace rediret, et quod rex Angliæ nec illi nec suis malum vel damnum faceret, vel inquireret, quamdiu⁶ fuerint in servitio Dei. Richard at last forgives him.

Hoveden,
iii. 95.

Deinde rex Angliæ multas naves dedit regi Franciæ et suis. Profuse liberality of Richard.
Deinde rex Angliæ ita profuse distribuit thesauros suos universis militibus et servientibus totius exercitus, quod a multis dicebatur, quod nunquam prædecessorum suorum aliquis tantum dedit in uno anno quantum ipse dederat in illo mense. Et pro certo credendum est, quod in distributione illa promeruit ipse favorem Tonantis, cum scriptum sit, "Hilarem datorem diligit Deus."

2 Cor. ix. 7.

Eodem mense Februarii rex Angliæ misit galeas suas Neapolim, contra reginam Alienor matrem suam, et contra Berengeram filiam Sanctii regis Navarræ, quam ipse in uxorem ducturus erat, et contra Philippum comitem Flandriæ, qui cum illis veniebat. Prædicta autem mater regis, et filia regis Navarræ, perrexerunt Brundusium; ubi Margaritus admirabilis, et alii homines regis Tancredi, honorifice susceperunt eas, et omnem exhibuerunt illis honorem et reverentiam. Comes vero Philip of Flanders arrives at Messina.
Flandriæ venit Neapolim, et inventis ibi galeis regis Angliæ, intravit et venit Messanam, et in multis adhæsit consilio et voluntati regis Angliæ. Unde rex Franciæ iratus adversus comitem, effecit quod ipse, relicto rege Angliæ, ad illum rediit.

¹ *provoluti*] pacem et misericordiam postulantes, ins. M., H.

² *dicto*] de Barres, M., H.

³ *Tertia*] autem, ins. M., H.

⁴ *dictus*] de Barres, M., H.

⁵ *eum*] illum, M., H.

⁶ *quamdiu*] ipsi, ins. M., H.

A.D. 1191.
February.

*De discordia inter cancellarium regis et Johannem comitem
Moretonii.*

Hoveden,
iii. 96.

Quarrels in
England
between
John and
the chan-
cellor.

Richard
sends the
archbishop
of Rouen
and William
Marshall to
England.

They are
afraid to
present
their com-
missions to
the chan-
cellor.

Interim gravis dissensio orta est¹ inter cancellarium regis Angliæ, et Johannem comitem Moretonii fratrem regis, et alios principes regni; et ita in immensum excrevit, quod illi universaliter scripserunt regi de statu regni sui, et de gravaminibus quæ idem cancellarius populo regni faciebat. Cum igitur rex audisset excessus et importunitates quas cancellarius suus populo faciebat, misit a Messana in Angliam Walterum Rotomagensen archiepiscopum, et Willelmum Marescallum comitem de Striguil, mandans cancellario, ut in omnibus agendis regni haberet ipse prædictum Rotomagensen archiepiscopum, et Willelmum Marescallum, et Gaufridum filium Petri, et Willelmum Bruere, et Hugonem Bardolf, socios et testes. Qui cum in Angliam venissent, litteras regis tradere cancellario ausi non fuerant, timentes quod magis incurrerent odium illius, quam honorem inde reciperent. Cancellarius namque omnia mandata regis spernebat, et nullum habere voluit parem sibi vel socium in regno.

Hoveden,
iii. 97.

De colloquio inter Ricardum regem et Tancredum.

March 1.

Richard
goes to
Catania
to meet
Tancred.

March 3-6.
He stays
with him
three days.

They
exchange
presents.

Prima autem die mensis Martii, Ricardus rex Angliæ recessit a Messana, et perrexit inde usque ad civitatem Catinensium² ad loquendum cum Tancredo rege Siciliæ, qui illuc obviam illi venerat. Cum ergo rex Tancredus audisset adventum regis Angliæ, exivit obviam illi, et cum summa reverentia, et honore regiæ excellentiæ debito, suscepit eum, et introduxit in civitatem. Et simul euntibus illis ad tumbam Beatæ Agathæ,³ ante ingressum templi occurrerunt eis clerus et populus, laudantes et benedicentes Dominum, Qui eos in tantæ dilectionis fœdere associavit. Facta igitur oratione ad sepulcrum Beatæ Agathæ, rex Angliæ ingressus est palatium regis Tancredi cum illo, et habitaverunt ibi simul tribus diebus et totidem⁴ noctibus. Quarta autem die rex Siciliæ dona multa magna, in auro et argento, equis, et pannis sericis, misit regi Angliæ; sed ipse nihil inde recepit præter anulum quendam parvulum, quem in signum mutue dilectionis acce-

¹ est] in Anglia, ins. M., H.

² Catinensium] ubi requiescit
sanctissimum corpus Sanctæ Aga-

thæ virginis et martyris, ins. M., H.

³ Agathæ] martyris, ins. M., H.

⁴ totidem] tribus, M., M.

Hoveden,
iii. 97.

pit. E contra rex Angliæ dedit regi Tancredo gladium optimum Caliburne dictum, quondam regis Arthuri ¹ Angliæ. Præterea rex Tancredus dedit regi Angliæ quatuor magnas naves, Ursers vocatas,² et xv. galeas: et cum rex Angliæ recessisset ab eo, ipse in propria persona sua reduxit eum usque ad Tavermin, per duas dietas³ a civitate Chatinensium.

A.D. 1191.
Tancred
accompanies
Richard to
Taormina.

*Item causa discordiæ inter regem Franciæ et regem Angliæ
apud Messanam.*

Hoveden,
iii. 98.

Et in crastino cum rex Angliæ inde recedere vellet, rex Tancredus tradidit ei quoddam breve, quod rex Franciæ miserat illi per ducem Burgundiæ, et mandaverat per breve illud, quod rex Angliæ proditor erat, et pacem, quam cum illo fecerat, non servaret; et si ipse Tancredus rex vellet cum rege Angliæ in bello congregari, vel de nocte invadere, ille et gens sua auxiliarentur ei, ad regem Angliæ destruendum et ejus exercitum. Et respondit illi rex Angliæ: "Proditor non sum, nec fui, nec ero; et pacem, quam vobiscum [feci,] in nullo sum transgressus, nec transgrediar quamdiu vixero: et de facili credere non possum, quod rex Franciæ hæc de me vobis mandaverit, cum ipse dominus meus sit, et socius adjuratus in ista peregrinatione." Cui Tancredus rex: "Ego trado vobis litteras quas ipse mihi misit per ducem Burgundiæ, et si dux Burgundiæ negaverit quod ipse has litteras ex parte domini sui regis Franciæ attulisset, ego id disrationare adversus eum paratus sum per unum de ducibus meis." Et sic cum litteris illis de manu regis Tancredi receptis, rex Angliæ Messanam reversus est.

March 7.
Tancred
reveals to
Richard the
treachery
of Philip.He gives
him Philip's
treacherous
letters.

Item de colloquio inter regem Franciæ et regem Tancredum.

Eodem die rex Franciæ venit Tavermin, et locutus est cum rege Tancredo, et cum illo moram fecit ibi per unam noctem, et in crastino rediit Messanam. Rex vero Angliæ in iram commotus adversus regem Franciæ, nec faciem hilarem nec pacem spondentem ei prætendebat.⁵ Inquirente⁶ rege Franciæ

March 7-8.
Philip visits
Tancred at
Taormina.
Coolness
between
Richard
and Philip.

¹ optimum . . . Arthuri] illum optimum quem Brittones Caliburne vocant, qui fuerat gladius Arturi, quondam nobilis regis Angliæ, M., H.

² vocatas] quas vocant, M., H.

³ dietas] magnas, ins. M., H.

⁴ Tancredus rex] respondens ait, ins. M., H.

⁵ prætendebat] sed opportunitatem quærebat, ut ab eo cum suis recederet, ins. M., H.

⁶ Inquirente] igitur, ins. M., H.

A.D. 1191. cur hoc esset, mandavit illi rex Angliæ, per Philippum co-
 March. mitem Flandriæ, omnia verba quæ rex Siciliæ dixerat ei illo
 Philip disowns the letters. die, et in testimonium facti ostendit ei prædictas litteras.
 Quod cum regi Franciæ constaret, male sibi conscius obmu-
 tuit, ignorans quid contra hæc diceret. Tandem tamen ad se
 reversus ait: "Nunc scio vere quod rex Angliæ quærit causas
 " malignandi adversus me, quia hæc verba ficta sunt et men-
 " dacia: sed credo quod ipse cogitavit hæc mala adversum
 " me, ut Alesiam sororem meam dimittat, quam ipse sibi
 " desponsandam juravit: sed pro certo sciat, quod si ille
 " dimiserit eam, et aliam duxerit in uxorem, ego ero illi et
 " suis inimicus quamdiu vixero." Hiis auditis rex Angliæ
 Richard refuses to marry Alais. respondit, quod sororem illius sibi in uxorem ducere nulla
 ratione posset, quia rex Angliæ pater suus eam cognoverat,
 et filium ex ea genuerat, et ad hoc probandum multos pro-
 duxit testes, qui parati erant modis omnibus hoc probare.

*De concordia facta inter regem Franciæ et regem Angliæ apud
 Messanam.*

The count of Flanders mediates. Quod cum regi Franciæ per multorum assertiones innotuit,
 consilio comitis Flandriæ et aliorum fidelium suorum acqui-
 evit; et ut omnia mala, tam de hiis quam de aliis, inter ipsum
 et regem Angliæ remitterentur, ipse quietum clamavit regem
 Angliæ a fide et sacramentis, et omni conventionem quam cum
 illo fecerat de matrimonio contrahendo inter illum et Ale-
 siam sororem suam; et pro hac conventionem rex Angliæ spo-
 pondit se daturum regi Franciæ per quinquennium, singulis
 annis, duo millia marcarum sterlingorum, de quibus ipse in
 principio hujus conventionis tradidit regi Franciæ duo millia
 marcarum. Et cum ipsi in terras suas redirent, rex Angliæ
 traderet regi Franciæ Alesiam sororem suam liberam, et Gi-
 sortium, et cætera omnia quæ rex Franciæ cum sorore sua
 ei in matrimonio concesserat. Et sub hac conventionem rex
 Franciæ dedit regi Angliæ licentiam ducendi in uxorem
 quancunque vellet: et insuper concessit ei, et carta sua con-
 firmavit, quod ducatus Britanniæ in perpetuum pertineat ad
 dominium ducis Normanniæ, et ut dux Britanniæ sit semper
 homo ducis Normanniæ, et ei respondeat sicut ligio domino
 suo; et dux Normanniæ respondeat regi Franciæ tam de du-
 catu Britanniæ, quam de ducatu Normanniæ. Et sic in illa
 die facti sunt amici rex Franciæ et rex Angliæ, et omnes
 conventiones illas fide et sacramentis, sub sigillorum suorum
 testimonio, confirmaverunt.

Richard pays a large sum to Philip to break off the marriage and obtain the homage of Brittany.

Agreement between Richard and Philip.

Hoveden, iii. 98, 99.

Hoveden, iii. 100.

*De recessu regis Franciæ de Messana versus Accon.*A.D. 1191.
March 30.Hoveden,
iii. 100.

Eodem mense Martii, tertio kalendas Aprilis, Sabbato, Philippus rex Franciæ recessit a portu Messanæ cum toto navigio suo, et vicesimo secundo die sequenti¹ venit ipse cum exercitu suo ad obsidionem Accon.

Philip sails
to Acre,
where he
arrives
April 20.*De adventu Alienor reginæ ad Messanam.*

Rex vero Angliæ, et exercitus ejus, remanserunt apud Messanam post recessum regis Franciæ.

March 30.
Arrival of
Eleanor and
Berengaria.

Et eodem die quo rex Franciæ recessit a Messana, venit illuc Alienor regina, mater Ricardi regis Angliæ, et adduxit secum Berengeram filiam Sanctii regis Navarræ, quam idem rex Angliæ in uxorem erat ducturus. Et quarto die sequenti prædicta² Alienor inde recessit versus Angliam, per Romam transitura propter negotium Gaufridi Eboracensis electi: per illam enim mandavit rex Angliæ summo pontifici, et humiliter postulavit, ut ipse electionem prædicti Gaufridi confirmaret, et eum archiepiscopum Eboracensem consecraret, vel ab alio consecrari permetteret. Abeunte itaque regina Alienor, filia regis Navarræ remansit in custodia regis Angliæ, cum sorore ejusdem regis, Johanna regina Sicilia.

April 2.
Eleanor
goes home
by way of
Rome.Hoveden,
iii. 101.

Mense Aprilis, quarto idus ejusdem mensis, feriâ quarta, obiit Clemens papa tertius, cui successit Jacinctus diaconus,³ in sacerdotem in vigilia Paschæ ordinatus; et in crastino⁴ in summum⁵ pontificem consecratus,⁶ et Cœlestinus papa 3^{tus} vocatus.

April 10.
Clement III.
dies.April 14.
Celestine
III. conse-
crated.

In crastino autem consecrationis suæ dominus papa transulit se a Laterano usque ad ecclesiam Beati Petri, et venit ei obviam Henricus Alemanniæ rex, cum Constantia uxore sua, et cum copiosa plebe armata. Romani vero clausurunt portas urbis, et custodierunt eas in manu forti et armata, non permittentes eos omnes intrare. Dominus vero papa ante ostium ecclesiæ Beati Petri, supra gradus, recepit sacramentum a prædicto Alemanniæ rege, quod ipse ecclesiam Dei et jura ecclesiastica fideliter servaret illibata, et quod rectam justitiam

April 15.
Celestine
III. receives
Henry VI.
at St.
Peter's.

¹ *sequenti*] scilicet die Sabbati in hebdomada Paschæ, ins. M., H.

² *prædicta*] regina, ins. M., H.

³ *diaconus*] cardinalis Sanctæ Mariæ in Cosmedin, ins. M., H.

⁴ *crastino*] die Paschæ quæ in xviii^o. kalendas Maii evenit, M., H.

⁵ *summum*] Romanum, M., H.

⁶ *consecratus*] est ab Octoviano Hostiensi episcopo, ins. M., H.

A.D. 1191. teneret, et quod patrimonium Beati Petri, si quid inde abla- Hoveden,
iii. 102.
April 15. tum esset, in integrum restitueret, et quod Tusculanum ei redderet.

*Cœlestinus papa coronavit Henricum Romanorum imperatorem
et uxorem suam.*

Coronation
of Henry VI.
and Con-
stantia.

The pope
kicks the
crown from
the em-
peror's head.

Deinde introduxit eos dominus papa in ecclesiam, et unxit eum in imperatorem, et uxorem suam in imperatricem. Sedebat autem dominus papa in cathedra pontificali, tenens coronam auream imperialem inter pedes suos, et imperator inclinato capite recepit coronam, et imperatrix similiter, de pedibus domini papæ. Dominus autem papa statim percussit cum pede suo coronam imperatoris, et dejecit eam in terram, significans quod ipse potestatem habet ejiciendi eum ab imperio, si ille demeruerit: sed cardinales statim arripientes coronam imposuerunt eam capiti imperatoris.

*Causa quare dominus papa Cœlestinus tradiderit Romanis
civitatem suam Tusculanum.*

The history
of the dis-
pute be-
tween the
Romans and
the pope
about Tus-
culum.

Clement III.
fails to settle
the quarrel.

Ut autem sciatur causa, quare dominus papa Cœlestinus reddiderit Romanis Tusculanum civitatem suam, pauca repetamus, quæ prius gesta sunt. Electo et consecrato in summum pontificem Clemente (videlicet, ut moris est, Pisis, ubi bonæ memoriæ Gregorius VIII^{us}. migravit¹ ex hac luce), domino Prænestino episcopo, misit idem dominus Clemens absque ulla mora legatos suos ad cives Romanos, ut inter se et illos pax firmaretur.² Discordia siquidem concepta est occasione Tusculani, civitatis scilicet propriæ domini papæ, per x. millia distantis ab urbe, quam Romani guerra insatiabili, ut eam sibi subjicerent, impugnabant: et etiam occasione conflictus qui fuerat inter Romam et Tusculanum, per quem plusquam quinque millia Romanorum eadem die gladio Hoveden,
iii. 103. perierunt, a tempore Alexandri papæ usque ad tempora prædicti Clementis, inter ecclesiam duraverat et Romanos. Legati autem cum venissent ad urbem, induxerunt Romanos ut tantum filii benigni ad patrem suum spirituales corda sua converterent, ipsumque ut pium patrem redeuntem ad eos devotissime curarent recipere, ac fierent unum de cætero sicut condecebat. Quibus responderunt³ Romani: "Hoc, quia sanc-

¹ *migravit*] ad Dominum, ins. M., H.

² *firmaretur*] deberet firmissima reformari, M., H.

³ *responderunt*] in hæc verba, ins. M., H.

Hoveden,
iii. 103.

“ tum est et dignum, ardenti desiderio, etiam plus quam
 “ dominus et pater noster, sicut veri et humiles filii, omni
 “ mora sublata, fieri peroptamus; ita tamen si damna nobis
 “ emendare, ac injuriam simul, et verecundiam, quam occa-
 “ sione guerræ Tusculani sustinuimus olim cum patribus
 “ nostris, et adhuc sustinemus, nobiscum pariter voluerit
 “ vindicare; et ad impugnandum Tusculanum, si necesse
 “ fuerit, milites suos in expensis propriis mittere, si pax ad
 “ honorem urbis, per subjectionem, et tributum annuum in
 “ scriptis redactum a Tusculano solvendum urbi, non poterit
 “ inter nos reformari. Si etiam Tusculanum ad voluntatem
 “ nostram faciendam tradere nobis permiserit, si post refuta-
 “ tionem ineundæ pacis secundum antedictum tenorem inter
 “ nos et Tusculanum, aliquo dierum poterit Tusculanum ha-
 “ bere.” Hiis itaque et aliis¹ libertatibus tandem a supra-
 dicto papa Clemente concessis, idem papa accessit ad urbem,
 de qua exstiterat oriundus, unde secundum conventionem
 dictam, Tusculanum et cives ipsius, cum juxta petitionem
 suprascriptam a Romanis factam, non posset idem dominus
 Clemens Tusculanum Romanis subjicere, ex tunc eos Roma-
 nis exponens, durius impugnabat. Et licet per quatuor fere
 annos vixerit in papatu, guerram tamen ipsam cum Ro-
 manis nullatenus ad finem perduxit; quamvis majorem fere
 partem Tusculanensium, quos extra munitionem suam capie-
 bant Romani positi in insidiis, diversis pœnis et crucia-
 tibus interfecissent. Quosdam enim ex illis captis,² morti
 tradebant,³ quosdam mutilatos,⁴ quosdam orbatos,⁵ quosdam
 truncatos manibus collo suspensis, ad propria remittebant.
 Quæ omnia se malle pati constantissime affirmabant, quam
 severitati subiacere⁶ Romanorum. Mortuo vero Clemente, et
 domino Jacincto, tunc diacono cardinali Sanctæ Mariæ in Cos-
 medin, in summum pontificem Cœlestino postmodum substi-
 tuto, et Henrico tunc rege ad coronam imperii capiendam,
 qui ad hoc a domino Clemente vocatus fuerat, festinante;
 Romani, antequam idem rex accessisset ad urbem, supplica-
 runt⁷ Cœlestino, ut antequam prædictum regem in impera-
 torem ungeret, obtineret ab illo, ut civitatem Tusculanensem
 sibi redderet, quæ in ipsius posita erat potestate. Ad ipsum
 enim se converterant, et ipsius patrocinium invocarent, ex
 quo supra nominatus Clemens exposuit, ut dictum est, illos

A.D. 1191.

Terms of
peace be-
tween the
pope and
the Romans.Cruelty of
the Romans
to the men
of Tuscu-
lum.Their pro-
posals to
Celestine
III.Hoveden,
iii. 104.¹ *aliis*] quibusdam aliis, M., H.² *captis*] quos capiebant, M., H.³ *tradebant*] omnino, ins. M., H.⁴ *mutilatos*] pedibus, ins. M., H.⁵ *orbatos*] oculis, ins. M., H.⁶ *subjacere*] subjici, M., H.⁷ *supplicarunt*] domino, ins. M.,
H.

A.D. 1191. Romanis; eidem domino Cœlestino instantissime proponentes, Hoveden,
iii. 104.
 April. quod hæc erat via qua Tusculanum ad eorum manus rediret,
 et quod ad faciendum hoc tenebatur ex conventionem prædicta.
 Celestine demands Tusculum of the emperor, who gives it up to him. Quod ita concessum est illis. Euntes autem nuncii domini
 papæ ad regem, firmiter proposuerunt eidem, quod de Tuscu-
 lano antedicta facta erat conventio inter summum pontificem
 et Romanos, et ut ideo domino papæ Tusculanum redderet,
 necessitas exigebat. Quod cum intellexisset rex, et adver-
 tisset quod aliter coronationi suæ de facili posset impedimen-
 tum præstari, petitioni domini papæ, Tusculanum tunc¹ red-
 dendo, liberaliter adquevit; factumque est ita quod, coronato
 rege in imperatorem, altera die traditum est Tusculanum ab
 eodem imperatore domino papæ; et a domino papa sequenti Hoveden,
iii. 105.
 die tertia Romanis, atque a Romanis destructum ita, quod
 It is destroyed by the Romans. lapis super lapidem non remansit.

De recessu Ricardi regis a Messana.

Richard demolishes Mategriffon. Interim Ricardus rex Angliæ, mense Aprilis, fregit et
 comminuit castellum suum, quod dicebatur Mategriffon, ante
 recessum suum a Messana, sicut promiserat regi Tancredo.
 April 10. Et feria quarta ante Cœnam Domini, ipse cum toto exercitu
 He sails from Messina. suo et navigio suo recessit a portu Messanæ, cum centum
 quinquaginta magnis navibus, et quinquaginta tribus galeis
 bene armatis; et in die Parasceuæ,² circa horam diei nonam,
 April 12. venit ventus horribilis ab austro, et navigium ejus dissipavit.
 Great storm at sea. Rex vero, cum parte navigii sui, applicuit in insula de Crete,
 deinde in insula de Rodes. Buscia autem magna, in qua
 erant regina Siciliæ et filia regis Navarræ, cum multis de
 familiaribus regis, et duæ aliæ busciæ cum illa, tempestate
 adhuc sæviente, pervenerunt ad insulam de Cypre; rege nes-
 ciente quo busciæ illæ devenissent.

Causa quare rex Angliæ invasit Ciprum.

The ship of Berengaria driven to Cyprus. Post tempestatem misit rex galeas quærere busciam illam,
 in qua regina soror sua, et filia regis Navarræ erant, et
 invenerunt eam³ extra portum de Limeszun; et aliæ duæ
 busciæ, quæ cum illis venerunt, ante dictum portum⁴ perie-

¹ tunc] cum, M.

² Parasceuæ] Domini, ins. M., H.

³ eam] eas, M., H.

⁴ dictum portum] portum de Limeszun, M., H.

Hoveden,
iii. 105.

runt, in quibus multi milites et servientes de familia regis submersi sunt: inter quos, pro dolor, magister Rogerus Malus Catulus, vicecancellarius domini regis, submersus est, cum sigillo¹ regis, quod gestabat in collo ejus suspensum,

A.D. 1191.
May.
The vice-chancellor drowned.

Hoveden,
iii. 106.

inventum est. Catalla autem submersorum thesaurizavit sibi Iscaſius² imperator de Cipre; et omnes qui naufragium illud evaserunt, cepit et incarceravit, et pecunias eorum eis abstulit. Qui etiam plusquam furiali crudelitate debacchatus, busciam illam in qua regina Siciliæ et filia regis Navarræ erant, non permisit portum intrare.

The emperor of Cyprus imprisons the shipwrecked people.

Quod cum regi Angliæ nunciatum esset, festinanter ad earum præsidium venit, cum galeis multis, et cum magno storio navium; et invenit eas extra portum de Limeszun, ventis et mari expositas. Et iratus inde valde, misit nuncios suos ad imperatorem de Cipre, semel, secundo et tertio, petens et cum humili deprecatione postulans, quatenus intuitu Divini amoris, et propter reverentiam vivificæ crucis, peregrinos suos, quos in vinculis tenebat captivos, permetteret abire illæſos, et ut catalla eorum eis restitueret, et ut redderet illi catalla hominum suorum, ad faciendum inde servitium Dei, pro animabus eorum. Quibus imperator ille superbe locutus est, dicens quod ipse nec peregrinos redderet, nec catalla submersorum.

Richard demands redress.

The emperor refuses.

Audiens itaque rex quod nefandus ille imperator nihil pro illo faceret, nisi per vim, præcepit universo exercitui suo ut arma sua caperent, et armati sequerentur eum. Et ait illis; "Sequimini me, et vindicemus injurias quas perfidus ille imperator Deo et nobis fecit, qui peregrinos nostros contra Dei justitiam et æquitatem in vinculis tenet. Et nolite timere eos, qui inermes sunt, fugæ potius quam bello parati; nos vero sumus armati, etiam bene, et

Richard prepares to attack.

His speech.

"Arma tenenti

Lucan,
Phars. l. 540.

"Omnia dat, qui justa negat.

Hoveden,
iii. 107.

"Et oportet ut viriliter pugnemus ad liberandum populum Dei a perditione; scientes quod aut oportet nos vincere aut mori. Sed certam in Domino habeo fiduciam, quod Ipse dabit hodie victoriam de isto perfido imperatore, et de gente sua." Interim imperator ille occupaverat littora maris undique, cum gente sua; et pauci illorum erant armati, et fere omnes indocti ad prælium; tamen stabant in littore, cum gladiis, lanceis et fustibus, habentes asseres, ligna, et sedilia, et arcas, ante illos pro muro. Cum autem rex Angliæ

May 6.
Defence of the shore.

¹ cum sigillo] et sigillum, M., H. | ² Iscaſius] Ysachius, M.

A.D. 1191. et sui erant armati, exierunt de magnis navibus et in naviculas Hoveden,
iii. 107.
 May 6. et galeas, et remigando venerunt ad terram cum magno im-
 Attack of petu; et sagittarii præbant, facientes cæteris viam præviam.¹
 the Cru- Et cum applicuissent, rege prævio, impetum fecerunt unani-
 saders. miter in imperatorem et Griffones suos; et quasi imber super
 gramina, ita cecidere sagittæ super pugnantes.

Ischasius imperator versus est in fugam.

Flight of the Et cum diu pugnassent, imperator cum suis versus est in
 emperor. fugam: quos rex Angliæ secutus est in ore gladii, et stragem
 magnam ex obstantibus faciens, vivos cepit multos, et nisi nox
 celerius superveniret, forsitan rex illo die cepisset imperato-
 rem. Sed quia rex et gens sua pedites erant, et vias montium,
 per quos imperator et sui fugiebant, ignorabant, cum præda
 magna redierunt ad villam de Limeszun, quam Griffones reli-
 Desertion quærant: et invenerunt in ea abundantiam frumenti, vini, et
 and capture olei, et carniū.

Eodem die, post victoriam regis Angliæ, soror ejus regina
 Siciliæ, et filia regis Navarræ, intraverunt portum de Limes-
 zun cum cætero navigio regis. Imperator vero, religatis homi-
 nibus suis sibi, qui dispersi erant per dumos in convallibus,
 eadem nocte castra sua metatus est quasi per quinque milliaria
 ab exercitu regis Angliæ, sub juramento affirmans quod in
 crastino dimicaret cum rege Angliæ. Quod cum rex audisset
 per exploratores suos, longe ante lucem se et exercitum suum
 fecit armari, et sine tumultu procedens, venit ad exercitum
 May 7. imperatoris, et invenit eos dormientes. Et cum magna et hor-
 Richard ribili exclamatione intravit tentoria eorum, et excitati a somno
 attacks Isaac's facti sunt velut mortui, nescientes quid facerent aut quo fuge-
 camp. rent, quia invadebat eos exercitus regis Angliæ velut lupi
 rapaces, et fecerunt ex illis stragem magnam.

Imperator vero cum paucis suorum nudus evasis, relinquens
 post se thesauros, equos, arma, et tentoria sua pulcherrima,
 et vexillum suum imperiale per totum desuper auro contextum,
 quod rex Angliæ statim destinavit Beato Edmundo, regi et
 martyri glorioso. Et sic rex Angliæ summa potitus victoria
 rediit ad Limeszun, hostium suorum magnificus triumphator.

Tertia die sequenti venerunt ad regem Angliæ in insula de
 Cypre Gwydo rex Jerusalem, Gaufridus de Lezinan² frater

¹ *præviam*] perviam, H.

| ² *Lezinan*] Limeszun, C.

Hoveden,
iii. 108.

ejus, Amfridus de Turun, et alii plures,¹ et obtulerunt regi servitia sua, et homines sui devenerunt, contra omnes homines-que fidelitates ei juraverunt. A.D. 1191.
May 11.

Hoveden,
iii. 109.

Eodem die imperator de Cipre, videns se omnino destitui virtute et auxilio suorum, supplicationes misit ad regem Angliæ, et obtulit ei pacem in hac forma, videlicet, quod ipse daret ei viginti millia marcarum auri in recompensationem pecuniarum submersorum; et illos qui capti fuerant post naufragium, cum catallis suis liberos redderet; et ipse in propria persona sua cum illo in terram Jerosolimitanam iret, et moram cum eo faceret in servitio Dei et suo, cum centum militibus, et quadringentis Turcoplis equitibus, et quingentis pedibus bene armatis; et insuper daret ei filiam suam in obsidem,² quam unicam habebat sibi hæredem; et traderet ei castella sua in pignore; et fidelitatem sibi et suis in perpetuum servandam juraret, et imperium suum de illo teneret. Hiis itaque³ ex utraque concessis parte, venit imperator ad regem Angliæ; et coram rege Jerosolimitano, principe Antiochiæ, et cæteris baronibus suis, homo regis Angliæ devenit, et fidelitatem ei juravit. Juravit etiam quod ab eo non recederet, donec omnia implerentur quæ conventionaverat. Rex vero tradidit imperatori tentoria sibi et suis, et assignavit ei milites et servientes, qui custodirent eos. Isaac offers
peace.

Submission
of Isaac.

Hoveden,
iii. 110.

Eodem autem die post prandium poenituit imperatorem fecisse talem finem cum rege Angliæ; et dum milites, qui eum custodire deberent, somnum meridianum caperent, furtive ab eis recessit, et mandavit regi quod nullam de cætero cum illo pacem vel concordiam custodiret. Quod, ut videbatur, satis placuit regi. Ipse enim, sicut vir prudens et circumspectus, statim tradidit magnam exercitus sui partem Guidoni regi, et principi Antiochiæ, et cæteris qui ad eum venerant, et præcepit eis ut sequerentur imperatorem, et caperent, si possent; et ipse rex divisit galeis suis in duas partes, medietatem illarum tradidit Roberto de Turnham, et præcepit ut ille circumdasset insulam ex una parte, et si quas invenisset naves vel galeas, cepisset eas; et factum est ita. Rex vero cum reliqua parte galearum suarum circumvit aliam partem insulæ, et ipse et Robertus ceperunt naves et galeas quotquot invenerunt in circuitu insulæ. Custodes autem civitatum, castellorum, et portuum, reliquerunt ea vacua in omni loco ubi rex et præ- The same
day the em-
peror flies,
and defies
Richard.

Richard
orders Guy
to pursue
the emperor.

He and
Robert
Turnham
sail round
Cyprus.

The castles
are sur-
rendered to
Richard.

¹ et alii plures] et Raimundus princeps Antiochiæ, et Boimundus filius ejus comes Tripolis, et Leo

frater Rupini de la Muntayne, M., H.

² obsidem] obsidionem, C., M.

³ itaque] igitur, M., H.

A.D. 1191. dictus Robertus venerunt; et fugientes abierunt in montana. Hoveden, May. Quibus expletis, rex et Robertus prædictus redierunt ad iii. 110. Limeszun. Guido autem rex, et qui cum eo erant missi, nihil proficientes, redierunt ad regem.

The
Cypriots
accept
Richard
as lord.

Isaac alien-
ates his
followers.

Interim homines imperatoris confluebant ad regem Angliæ, et homines sui devenerunt, et terras suas de illo tenuerunt. Quadam vero die, cum supradictus imperator ad prandium suum sedisset, et comites sui cum illo, quidam eorum¹ ait illi: "Domine, consulimus vobis ut pacem faciatis cum rege " Angliæ, ne tota gens nostra pereat." Iratus vero imperator propter hunc sermonem, percussit eum cum cultello quem tenebat, et amputavit nasum ejus qui consilium illud dederat: post prandium ille percussus abiit ad regem Angliæ, et adhæsit ei.

Qualiter Berengera, filia regis Navarræ, desponsata est Ricardo regi Angliæ.

May 12.
Marriage of
Richard and
Berengaria.

Mense vero Maii, iv^{to}. idus ejusdem mensis, die Dominica, festo Sanctorum Nerei et Achillei² martyrum; Berengera, filia regis Navarræ, desponsata est Ricardo regi Angliæ in insula de Cipro apud Limeszun, Nicholao regis capellano officium illius sacramenti celebrante;³ et eodem die fecit illam rex coronari et consecrari in reginam Angliæ, a Johanne Ebroicensi episcopo.⁴

Richard
takes
Nicosia
and other
strongholds.

Deinde post celebrationem nuptiarum suarum rex Angliæ promovit exercitum suum, et reddita est ei nobilis civitas quæ vocatur Nichosie; et cum venisset rex cum exercitu suo ad fortissimum castellum Cherun dictum,⁵ in quo erat filia imperatoris, exivit illa obviam regi, et cecidit prona in terram ante pedes ejus, et tradidit ei castellum illud, misericordiam postulans. Et rex illius misertus misit illam ad reginam; et cum processisset rex, reddita sunt castella⁶ Baffes, Buffevent, Deudeamur, et Candare. Deinde redditæ sunt ei omnes civitates et munitiones imperii.]

Hoveden,
iii. 111.

¹ eorum] illorum, M., H.

² Achillei] ac Paneratii, M.

³ celebrante] perficiente, M., H.

⁴ episcopo] administrantibus illi in officio illo archiepiscopis de Appa-

mia et de Auxia, et episcopo de Baonia, add. M., H.

⁵ dictum] quod dicitur, M., H.

⁶ castella] M. repeats castellum quod dicitur before each name; also H.

Iscaſius imperator poſuit ſe in miſericordia regis Angliæ. A.D. 1191.
May.

Hoveden,
iii. 111.

Infelix autem imperator latitabat in quadam abbazia fortissima, Caput Sancti Andreæ dicta.¹ Quo cum rex venisset, ut illum comprehenderet, imperator exivit obviam ei, et ad pedes ejus provolutus, posuit se in misericordia illius de vita et membris, nulla mentione facta de regno. Sciebat enim quod omnia jam erant in manu et potestate regis, sed solum hoc petiit, ne ipse mitteretur in compedibus et in manicis ferreis. Et audivit rex petitionem illius, et tradidit illum Radulfo filio Godefridi, camerario suo, in custodia, et præcepit sibi fieri compedes et manicas de argento et auro, et ut ipse in illis mitteretur. Perfecta autem sunt omnia hæc in insula de Cypre mense Junii, prima die ejusdem mensis, Sabbato in vigilia Pentecosten. Perfectis igitur omnibus, misit rex Angliæ imperatorem cum custodibus suis ad civitatem Tripolis, et tradidit insulam de Cypre Ricardo de Camvilla et Roberto de Turnham in custodia.

The emperor
himself
surrenders.

He is bound
in chains of
gold and
silver.

June 1.
Isaac sent to
Tripoli.

In² vigilia Pentecosten, obiit Philippus comes Flandriæ in obsidione Accon; et rex Franciæ dominus suus saisiavit omnes thesauros suos et possessiones³ in manu sua: et ab illa hora quærebat opportunitatem recedendi ab obsidione Accon, et revertendi in regionem.⁴

Philip of
Flanders
dies at Acre.

Eodem etiam die,⁵ regina Angliæ, et regina Siciliæ, soror regis Angliæ, et filia imperatoris de Cypre, applicuerunt apud Accon cum majori parte storii regis Angliæ.

Arrival of
the queens
at Acre.

Hoveden,
iii. 112.

Interim rex Angliæ accepit ab universis hominibus insulæ de Cypre medietatem omnium mobilium suorum, et confirmavit illis leges, et institutiones, quas habebant tempore Manuelis imperatoris Constantinopolitani.

Richard
takes
Cyprus.

Deinde feria quarta in hebdomada Pentecosten, recessit rex Angliæ ab insula de Cypre cum galeis suis, et in crastino applicuit in terra Sulia apud Tyrum. Sed custodes Tyri non permiserunt eum intrare Tyrum, dicentes quod rex Franciæ, et Conradus Marchio, prohibuerunt ne ipse Tyrum intraret. Et ideo oportebat eum nocte illa jacere in tentoriis extra murum Tyri.

Richard
leaves
Cyprus, and
is refused
admission
into Tyre.

¹ *dicta*] quæ dicitur, M., H.

² *In*] Eodem die, scilicet in, M., H.

³ *possessiones*] illius, ins. M., H.

⁴ *regionem*] suam, ut comitatum

Flandriæ sibi subjugasset, ins. H.;
om. M., C.

⁵ *die*] scilicet in vigilia Pentecosten, M., H.

A.D. 1191.

June 7.

He encounters a great ship of the Saracens, under French colours;

Et feria sexta sequenti,¹ cum ipse iter ageret versus Accon, ^{Hoveden, iii. 112.} vidit in mari ante se busciam quandam magnam, onustam

viris bellicosus, et ornatam vexillis regis Franciæ et sociorum suorum. Et mittens ad eos duas galeas, interrogavit cujus esset navis, et unde venisset: et responderunt se esse homines regis Franciæ, et venisse de Antiochia, volentes ad obsidionem Accon ire. Et qui missi fuerant, cum tali responso redierunt ad regem Angliæ. Quibus ipse dixit, "Si homines regis Franciæ sunt, ite, et dicite illis ut expectent, et loquantur mecum." Et dum irent, homines busciæ male sibi consci, quia omnes pagani erant, armaverunt se, et pessime receperunt nuncios regis, mittentes in eos sagittas et ignem Græcum. Quod cum rex vidisset, accessit propius, et dixit universis qui cum eo venerant, "Persequimini eos, et comprehendite: si enim abierint, amorem meum perdetis in perpetuum; et si eos comprehenderitis, omnia eorum catalla vestra erunt."² Tunc omnes unanimiter impetum fecerunt in busciam illam, et cum rostris galearum perforaverunt illam undique, et aqua intrans per foramina traxit illam in profundum. Et cum pagani cœpissent mergi, projecerunt arma sua in mare, et fractis vasis suis fuderunt ignem Græcum, et relicta nave, nudi prosilierunt in mare. Sed galiotæ regis interfecerunt eos, et vivos retinuerunt multos. Erant autem in buscia illa pagani numero mille et quingenti, quos Saladinus collegerat ex omnibus paganis, ut mitteret eos in civitatem Accon. Quibus devictis et interfectis, rex distribuit omnia catalla illorum galeotis suis.

and takes it.

June 8.

He arrives at Acre.

Die³ Sabbati in hebdomada Pentecosten, venit ad obsidionem Accon; et de paganis, quos in navi cepit, distribuit regi Franciæ et comitibus exercitus.

The Saracens deliberate on surrender.

Cum autem pagani qui in civitate Accon erant, audissent ^{Hoveden, iii. 113.} quod pagani qui in buscia erant, in quibus habebant fiduciam,

submersi essent, et quod rex Angliæ magnificus triumphator ad obsidionem venisset, timuerunt eum valde, et de die in diem quærebant opportunitatem, ut civitatem ei traderent pro licentia abeundi cum vita et membris. Rex vero Franciæ, qui Sabbato in hebdomada Paschæ venerat ad obsidionem, jam ante adventum regis Angliæ domum lapideam turritam fecit sibi, et perrarias [suas, et hurdicios] suos, et alias machinas suas bellicas paraverat, et in locis congruis locaverat. Sed

¹ feria sexta sequenti] in crastino, scilicet feria sexta in hebdomada Pentecosten, M., H.

² erunt] sunt, M.

³ Die] In crastino scilicet die, M., H.

Hoveden,
iii. 113.

nihil in eis operatus est; exspectabat enim adventum regis Angliæ. Qui cum venisset, statim erexit machinas suas bellicas. Pisani vero et Januenses¹ venerunt ad eum, et obtulerunt ei servitia sua; et ipse Pisanos recepit, et Januenses refutavit, quia ipsi fidelitatem regi Franciæ juraverant, et Conrado Marchioni. Pisani vero fecerunt regi Angliæ homagium et fidelitates: et rex Angliæ confirmavit eis² carta sua libertates et consuetudines quas habere solebant in terra Jerosolimitana.

A.D. 1191.
June 8.
Richard
sets up his
engines.
He accepts
the fealty of
the Pisans,
not of the
Genoese.

Tertia autem die post adventum regis Angliæ, rex Franciæ dimisit omnes servientes quos prius habebat ad machinas suas bellicas custodiendas; et rex Angliæ retinuit³ quos rex Franciæ dimiserat. Unde factum est, quod pagani qui erant in civitate, invenientes machinas regis Franciæ sine custode, combusserunt eas.

June 10
He hires
Philip's
engineers.

Deinde uterque rex incidit in ægritudinem, quam Arnaldiam vocant; in qua ipsi fere ad mortem laborantes capillos suos deposuerunt. Sed Dei hoc fit misericordia, quod ambo convaluerunt de infirmitate illa, et facti sunt robustiores, et animosiores in servitio Dei.

Sickness
of both the
kings.

Et quia Guido rex conquestus fuerat illis, quod Conradus Marchio vi et injuste ei abstulerat redditus et jura regni, tradiderunt redditus fori rerum venalium et redditus portus Accon in manu Templariorum et Hospitalorum colligendos, et custodiendos, donec provisum esset quis illorum de jure illos habere deberet.

Quarrel
of Guy and
Conrad.

Et Gaufridus de Lizinant, frater Guidonis regis, appellavit Conradum Marchionem de fide læsa, et de perjurio, et de proditione facta adversus regem fratrem suum, et adversus exercitum Christianorum; et de prosequenda appellatione sua pignus dedit. Conradus vero male sibi conscius juri stare noluit, sed declinavit a turba, et exivit foras, omnibus post illum clamantibus, et dicentibus, "Proditor est, qui juri stare recusat." Nemo tamen misit in eum manum, ne forte tumultus fieret in populo.

Geoffrey of
Lusignan
challenges
Conrad, who
flies.

Hoveden,
iii. 114.

Ipse autem⁴ Tyrum abiit: et statim orta est dissensio inter reges propter illos, quia rex Franciæ, in quantum potuit, fovebat partem Conradi, et rex Angliæ partem Guidonis regis. Unde inter reges sæpius oriebantur rixæ et contentiones. Post multum vero temporis misit rex Franciæ pro Conrado, et constituit eum principem domus suæ, et familiarem suum consiliarium, per cujus consilium et admonitionem rex Franciæ multa

Mischievous
influence of
Conrad on
Philip.

¹ Januenses] Javenses, C., M.

² eis] illis, M., H.

³ retinuit] ad servitium suum, ins.
M., H.

⁴ autem] enim, C.

A.D. 1191.
June.

Philip demands half Cyprus; Richard in reply demands half Flanders.

Renewal of agreement between the kings.

Saladin's presents and proposals for peace.

The kings decline Saladin's offers, and continue the siege.

June 23.
Eclipse of the sun.

operatus est contra Deum et salutem animæ suæ. Ipse enim munera Saladini accepit, et factus est ei amicus. Hoveden, iii. 114.

Deinde petiit rex Franciæ medietatem insulæ de Cipre, et omnium quæ rex Angliæ per viam adquisierat. E contra,¹ rex Angliæ petiit a rege Franciæ medietatem Flandriæ, et medietatem omnium mobilium comitis Flandriæ et aliorum hominum suorum qui obierant in obsidione Accon, et medietatem Tyri, quam Conradus ei² donaverat. Sed utriusque petitio vana fuit et invidiosa; quia conventio facta fuit inter illos tantummodo quod dimidiarent inter se omnes quæstus renovaverunt coram ducibus et principibus exercitus, et cartis et sacramentis confirmaverunt. Et statuerunt Templarios et Hospitalarios, et alios viros sapientes in quibus confidebant, ad recipiendum et dimidiandum inter illos acquisitiones suas; et sic facti sunt amici.

Interim Saladinus, princeps exercitus paganorum, misit frequenter regi Franciæ et regi Angliæ pyra Damascena, et aliorum fructuum suorum copiam, et alia munuscula, ut sic saltem converteret animos illorum³ ad pacem cum illo faciendam. Ipse enim sæpius obtulit eis pacem et concordiam, tum propter metum filiorum Noradini,⁴ qui calumniati sunt super eum totam terram patris eorum, quam Saladinus occupatam tenebat; illi etiam jam cum magno exercitu, per auxilium domini Musce, avunculi eorum, intraverunt terram Saladini, et occupaverunt eam totam usque ad fluvium⁵ Eufraten; tum ut gentem suam, quæ in civitate fuerat obsessa, liberaret. Sed ad plenum noluit componere cum regibus. Voluit namque retinere in manu sua civitatem Jerusalem, et Craggum de Monte Regali; et noluerunt reges cum illo sub hac componere forma. Unde factum est, quod perrariæ regum et aliorum virorum non cessabant jactare lapides in murum civitatis et ejus munitiones; neque fossores regum cessabant die ac nocte subfodere murum civitatis.

In⁶ vigilia Nativitatis Sancti Johannis Baptistæ,⁷ hora diei nona, sol passus est eclipsim, et duravit per tres horas; ita quod obscuratus est sol, et tenebræ factæ sunt super terram,

Hoveden, iii. 115.

¹ *E contra*] Hæc contra, M., H.

² *ei*] illi, M., H.

³ *illorum*] eorum, M., H.

⁴ *Noradini*] Noardini, C., M.

⁵ *fluvium*] magnum, ins. M., H.

⁶ *In*] Mense Junii, die Dominica, M., H.

⁷ *Baptistæ*] nono kalendas Julii, luna xxvii., ins. M., H. MS. C. has the first syllable of *luna*: showing that it was written by a person abridging, as he proceeded, from a MS. which contained these words.

Hoveden,
iii. 115.

et apparuerunt stellæ in cœlo: et cum eclipsis recessisset, sol rediit in pristinum statum suum et decorem.

A.D. 1191.
June.

In civitate autem Accon erat quidam homo Deo devotus, occultus tamen propter metum paganorum, qui frequenter litteras suas foras misit usque exercitum Christianorum, Hebraice, Græce, et Latine scriptas, et per illas totum statum et propositum paganorum significavit Christianis. Qui¹ sæpius præmuniti insidias paganorum vitabant. Sed grave ferebant Christiani² quod non noverant illum,³ neque nomen:⁴ sed in omnibus litteris suis eis missis⁵ confitebatur⁶ se Christianum esse; et in litteris suis⁷ præponebat, "In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, Amen." Sed hoc mirandum est, quod ipse ante captionem, neque post⁸ captionem civitatis, voluit se manifestare Christianis.

The unknown Christian in Acre.

Hoveden,
iii. 116.

Eodem vero mense Junii, Christiani impleverunt magnam partem fossati, ut scalas suas muro apponerent. Quod cum vidissent pagani qui fuerant obsessi, obtulerunt regibus civitatem, cum armis et victualibus eorum, pro vita et membris et licentia abeundi. Sed noluerunt reges eo⁹ modo recipere eam, sed petierunt ab eis crucem sanctam, et totam terram Jerosolimitanam, et omnes captivos qui in captione Saladini et suorum erant; et ut Saladinus restauraret terram Jerosolimitanam in eum statum quo fuit ante captionem Guidonis regis. Et Saladinus hoc modo nullo concedere voluit.

The besiegers prepare for an escalade. The Saracens offer to surrender, but the kings refuse.

Eodem mense Junii, Ricardus de Camvilla, unus¹⁰ de justitiariis domini regis Angliæ¹¹ in insula de Cipre,¹² sine licentia regis ad obsidionem Accon veniens,¹³ ibi mortuus est. Quo defuncto, Griffones et Erminii, qui ad pacem regis nondum venerant, constituerunt sibi novum imperatorem, quandam scilicet monachum de progenie Iscasii imperatoris. Et Robertus de Turnham, qui solus remansit, post mortem Ricardi de Camvilla, justitarius¹⁴ in insula de Cipre, magnum congregavit exercitum, et cum¹⁵ novo imperatore commisit prælium, et

Robert Turnham puts down a revolution in Cyprus, after the death of Richard Camvill.

¹ Qui] Unde Christiani, M., H.² grave ferebant Christiani] valde erat molestum Christianis, M., H.³ illum] virum illum, M., H.⁴ nomen] ejus, M.; ipse enim nunquam voluit nominare nomen suum, ins. H.; om. M.⁵ suis eis missis] quas foras misit, M., H.⁶ confitebatur] confessus, M., H.⁷ litteris suis] scriptis suis, M.; semper, ins. H.⁸ post] illius, ins. M., H.⁹ eo] hoc, M., H.¹⁰ unus] quem rex Angliæ constituerat unum, M., H.¹¹ domini regis Angliæ] suis, M., H.¹² Cipre] infirmabatur, et, ins. M., H.¹³ veniens] venit, M., H.¹⁴ justitarius] regis, ins. M., H.¹⁵ cum] illo, ins. M., H.

A.D. 1191. eum¹ et gentem suam devicit, et cepit, et suspendit in Hoveden,
June. patibulo. iii. 116.

Death of Ralph Fitz-Godfrey. Eodem mense Junii obiit Radulfus filius Godefridi, quem rex statuerat custodem imperatoris de Cypre, et sepultus est apud Tripolim. Quo defuncto rex tradidit imperatorem in custodia Hospitalorum, qui duxerunt eum usque ad Margant Isaac imprisoned at Merkeb. castellum, et ibi posuerunt² in custodia.

Eodem mense Junii fossores regis Angliæ foderunt fundamentum murorum civitatis Accon, nescientibus paganis qui intus erant; et suppositis lignis apposuerunt ignem, et cecidit magna pars murorum. Interim perrariæ regis Franciæ, et Templariorum et Pisanorum, fecerunt foramen in muro, juxta turrim quæ dicitur Maledicta. Ad foramen illud cucurrerunt homines regis Franciæ, sperantes perinde intrare civitatem. Sed occurrerunt illis pagani in manu forti, et restiterunt illis; et quia via illa ardua fuit et stricta, multi de hominibus regis Franciæ ibidem interfecti sunt. Rex vero Angliæ et homines sui interim custodiebant fossata exteriora, quæ erant inter exercitum Christianorum et exercitum Saladini. Conventio enim facta fuit inter reges, quod quodocunque unus eorum³ insultum faceret in civitatem, alter illorum custodiret interim fossata exteriora, ne exercitus Saladini posset insultantibus a tergo nocere. Hæc autem conventio inter reges ideo facta fuit, quia in omni negotio, in quo prædicti reges et gentes eorum convenerunt, minus profecerunt quam fecissent si divisi fuissent. Rex enim Franciæ et gens sua parvipendebant regem Angliæ et gentem suam: et e converso.

July 3. Feria quarta mensis Julii⁴ cecidit magna pars murorum Breach near the Cursed Tower. civitatis Accon juxta supradictam turrim. Cucurrit ergo Albericus Clement, marescallus regis Franciæ, cum copiosa manu⁵ armatorum, ad murum, cum vexillo regis Franciæ; et Conradus Marchio cucurrit cum cæteris ad prædictum murum, et apposuerunt scalas ut ascenderent. Et cum prædictus Albericus ascendisset scalam, pagani, injecto in illum unco ferro, traxerunt infra muros, et occiderunt, et alios quadraginta obruerunt cum lapidibus. Conradus vero retraxit se cum gente sua. Ipse enim et sui noluerunt lapides nec sagittas in paganos mittere; nec pagani in eum vel in suos. Præterea pagani, qui ad defensionem murorum venerant, vexillum

¹ eum] illum, M., H.

² posuerunt] eum, ins. M., H.

³ eorum] illorum, M., H.

⁴ Feria . . . Julii] Mense Julii,

tertia die ejusdem mensis, feria quarta, M., H.

⁵ manu] multitudine, M., H.

Hoveden,
iii. 117.

Conradi, quod ipse eis in signum pacis dederat, in sublime, A.D. 1191.
cunctis videntibus et admirantibus, tenebant immobile.

Hoveden,
iii. 118.

In crastino principes paganorum qui in civitate erant, vide- July 4.
licet Mestoch [et] Karkoys,¹ venerunt ad regem Franciæ et New proposals.
ad regem Angliæ, et obtulerunt eis civitatem, et arma, aurum
et argentum eorum² omnium qui intus erant, pro licentia
abeundi cum vita et membris. Sed noluerunt reges hoc reci-
pere. At exigebant, pro redemptione eorum, totam terram Terms
quam Saladinus et cæteri pagani super Christianos occupave- offered by
rant ab illo tempore quo Lodowicus rex Francorum fuit Je- the kings;
rosolimis; et insuper Crucem sanctam, et omnes Christianos
quos captivos tenebant. Quibus Mestoch et Karkois responde-
runt; "Nos petitiones vestras facere non possumus, nisi de
" consensu et voluntate domini nostri Saladini, et aliorum
" principum nostrorum. Sed date nobis inducias triduanas,
" et permittite nos ire ad principes nostros, ut cum illis lo-
" quamur super hiis quæ petitis." Qui, datis obsidibus de proposed to
redeundo, perrexerunt ad Saladinum, et ostensis illi petitioni- Saladin and
bus Christianorum, non potuerunt efficere versus illum, quod refused.
ille aliquam daret pro eis redemptionem; et ita confusi redie-
runt, et civitatem ingressi sunt.

Nocte sequenti circa horam noctis mediam, exercitus Sala- Attack by
dini insultum fecerunt in custodes fossatorum exteriorum, ea Saladin's
scilicet intentione, ut dum Christiani intenderent defensionem army re-
fossatorum, pagani qui in civitate erant, facilius possent eva- pulsed.
dere per fugam. Sed reges inde præmuniti, per mandatum
prædicti viri Dei qui in civitate erat, custodes per circuitum
murorum posuerunt, ita quod nulli paganorum securus patebat
egressus. Factus est ergo clamor magnus per exercitum
Christianorum, qui a somno excitati, et arma sua velociter
sumentes, accesserunt ad fossata, et impetum fecerunt in pa-
ganos, et multos ex illis interfecerunt, cæteros autem fuga-
verunt.

Quinta die mensis Julii, feria sexta, iterum appositus est July 5.
ignis incisioni murorum quam homines regis Angliæ fecerant; Another
et nocte sequenti ceciderunt turres, et magna pars murorum, greatbreach.
et fecerunt introitum magnum.

Et in crastino rex Angliæ et exercitus ejus accesserunt July 6.
armati, ut insultum facerent in civitatem; et pagani statim Attack by
dederunt signum quod pacem cum illis facerent; et sic de- the English.
positis armis Christiani redierunt in castris, et Mestoch et

¹ *Mestoch et Karkoys*] Mestoch | ² *eorum*] et cæterorum, ins. M.,
Karkoys, C.; Mestoch Karkois, M. | H.

- A.D. 1191.
July 6.
The be-
sieged again
offer to sur-
render.
- Saladin
offers im-
possible
terms.
- July 7.
Attack by
the French.
- July 8.
Saladin
dismantles
Haifa.
Vision of
the Blessed
Virgin.
- Earthquake.
- Karkois, et Hessedyn Jordic¹ exierunt loqui cum regibus, et Hoveden,
iii. 119.
obtulerunt eis civitatem cum omnibus supradictis. Et cum
reges et ipsi diu inde tractassent, data est licentia eis eundi
ad Saladinum, et redeundi. Et abierunt, et effecerunt quod
Saladinus obtulit regibus civitatem Jerosolimam, et Crucem
sanctam, et omnes civitates et castella quæ ipse post captionem
Guidonis regis ceperat, et reædificare ea in eum statum in quo
tunc fuerunt; tali conditione, ut prædicti reges venirent cum
illo, vel mitterent cum illo decem millia militum et viginti
millia peditum, ad terram suam defendendam contra dominum
Musce et filios Noradini, qui Thekedinum avunculum suum
vicerant in prælio, et totam terram, illius occupaverant, et si
ipsi permisissent illos abire illæsos. Sed reges id facere no-
luerunt. Et prædicti Mestoch, et Karkoys, et Hesdin Jordich,²
tristes et confusi in civitatem intraverunt; amici vero illorum,
relicto Saladino, infestaverunt eum.
- Septima die mensis Julii,³ rex Franciæ et exercitus ejus
fecerunt insultum in civitatem juxta turrin Maledictam, in eo
loco in quo prius fecerant: sed nihil proficientes, quadraginta
homines perdiderunt.
- Octava die mensis Julii Saladinus combussit Cayphas; et
vineas in circuitu ejus destruxit.
- In nocte sequenti, dum milites et servientes multi de
exercitu Christianorum vigilassent ante turrin Maledictam,
circumfulsit eos lux de cælo, in qua apparuit eis Virgo⁴
mater Christi. "Præ timore autem exterriti sunt custodes, S. Matt.
" et facti sunt velut mortui." At Beata Virgo⁵ consolabatur xxviii. 4.
eos dicens: "Nolite terreri; pro salute enim vestra misit me
" huc Dominus. Et cum crastina illuxerit dies, ite, et dicite
" regibus vestris ex parte Jesu Filii mei,⁶ et ex parte mea,
" ut cessent a prosternatione murorum hujus civitatis, quia
" quarto die post hunc diem⁷ dabit eam Dominus in manu
" illorum." Eadem vero hora, qua mater Domini nostri
Jesu Christi loquebatur cum custodibus, terræ motus factus
est magnus in civitate, et paganos ita terruit, quod maluerunt
mori quam vivere. Sic Dominus cum ad judicandum venerit, Hoveden,
iii. 120.
blandus justis, et terribilis injustis apparebit. Beata vero

¹ *Hessedyn Jordic*] Hessedin Jordich, M., H.; Hessedyn et Jordic, C

² et *Hesdin Jordich*] Hesdin et Jordich, C.

³ *Julii*] die Dominica, ins. M., H.

⁴ *Virgo*] beata Virgo, M.; Maria, ins. H.

⁵ *Virgo*] blande, ins. M., H.

⁶ *Jesu . . . mei*] Christi, Filii et Domini mei, M., H.

⁷ *hunc diem*] istum, M., H.

Hoveden,
iii. 120.

Virgo Maria, postquam sic locuta est, avulsa est ab oculis eorum, et simul cum illa recessit lumen quod circumfulserat illos. A.D. 1191.
July 8.

Mane autem facto, prædicti custodes narraverunt regibus et principibus exercitus visionem quam viderant, et verba quæ dixerat illis mater Domini; et statim divulgata sunt omnia verba hæc per exercitum, et facta est lætitia magna in populo Dei. July 9.
The army is cheered by the vision.

Nono [vero et] decimo die mensis Julii, Saladinus fecit extirpare omnes vineas et arbores fructiferas quæ erant in circuitu Accon; et civitates et castella, in quibus resistendi Christianis fiduciam non habebant, subvertit. July 9, 10.
Saladin destroys the vineyards.

Undecima die mensis Julii, Pisani et exercitus regis Angliæ insultum fecerunt in civitatem Accon: et cum ascendissent murum, Leonardus Pisanus quidam¹ interfectus est; et statim pagani dederunt signum quod civitatem redderent, et pacem cum regibus ad voluntatem eorum facerent. Et sic supradicti paganorum principes venerunt loqui cum regibus de pace facienda, et statim post colloquium redierunt in civitatem. July 11.
The English and Pisans make the attack.

Duodecima die mensis Julii, feria sexta, Philippus rex Franciæ, et Ricardus rex Angliæ, et omnes principes Christianorum, mane convenerunt ad tentorium Templariorum, et principes paganorum qui in civitate erant obsessi:² et per consilium exercitus Christianorum prædicti reges pacem fecerunt cum paganis in hac forma; July 12.
Surrender of Acre.

Civitas Accon reddita est regi Franciæ et regi Angliæ.

“Pagani tradiderunt prædictis regibus civitatem Accon cum omnibus quæ in ea erant; et quingentos Christianos captivos, qui in ea erant, reddiderunt quietos: et conventionaverunt regibus, quod traderent eis sanctam crucem, et mille Christianos captivos, et ducentos milites captivos Christianos, quoscunque prædicti reges elegerint de omnibus captivis qui fuerunt inventi in potestate Saladini; et ad opus regum darent ducenta millia bizantiorum, et quod ipsi remanerent obsides in custodia regum, ita quod si ipsi infra quadraginta dies proximo subsequentes supradicta non perfecissent, essent in misericordia regum de vita et membris.” Terms of surrender.

Hiis itaque conventionibus hinc et inde concessis, et sacramento confirmatis, reges miserunt milites et servientes suos in The Christians occupy the city.

Hoveden,
iii. 121.

¹ Leonardus . . . quidam] unus
Pisanus nomine Leonardus, M.,
H. | ² obsessi] convenerunt illuc, ins.
M., H.

A.D. 1191. civitatem, et elegerunt centum de ditioribus et nobilioribus Hoveden,
iii. 121.
 July 12. paganis, et posuerunt eos in turribus sub bona custodia;
 Treatment of the inhabitants. cæteros autem fecerunt custodiri per domos et plateas civitatis, et administraverunt eis necessaria, statuentes quod omnes qui baptismum et legem Christianam recipere vellent, essent liberi. Unde factum est quod multi paganorum propter metum mortis receperunt baptismum; sed quam citius potuerunt, abierunt ad Saladinum, relicta lege Christiana. Et ex tunc præceperunt reges, ne aliquis paganorum amplius reciperetur ad baptismum. Cumque Saladinus audisset pacem quam sui cum Christianis fecerant, dissimulavit hoc factum fuisse per illum.

Civitas Accon partita est inter reges Franciæ et Angliæ.

July 13. Tertiadecima die mensis Julii, rex Franciæ et rex Angliæ
 The kings divide Acre between them. partiti sunt inter eos civitatem Accon, et omnia quæ in ea erant, tam paganos, quam aurum et argentum, et cætera omnia. Drogo vero de Merlou, et centum milites cum illo, Hoveden,
iii. 122.
 Division of the spoil. constituti sunt ex parte regis Franciæ ad partem illius recipiendam. Et Hugo de Gurnay, et centum milites cum eo, constituti sunt ex parte regis Angliæ ad partem suam recipiendam.

July 14. Quartadecima die mensis Julii, Saladinus retraxit se et
 Saladin decamps, and makes new proposals of alliance, which are declined. exercitum suum, et fixit tentoria sua in loco qui dicitur Saphoria; et nuncii ejus ibant et revertebantur ad reges cum fructibus et aliis muneribus: et Saladinus obtulit regibus totam terram Sulia, excepto Crach de Monte Regali, et quod est ultra fluvium Jordanis; tali conditione, quod illi commo-
 dassent ei duo millia militum, et quinque millia servientium, in servitio suo per unum annum, ad defensionem terræ suæ contra dominum Musse et filios Noradini. Sed reges noluerunt audire illum in sermone illo.

July 15. Quintadecima die mensis Julii, fecerunt reges perrarias suas
 The engines dismantled. et alias machinas suas bellicas deponere.

July 16. Sextadecima die mensis Julii, venerunt ad reges nuncii ex
 The proposals from Mesopotamia. parte domini Musse et filiorum Noradini, qui multa et magna obtulerunt illis pro auxilio hominum contra Saladinum.

De dedicatione Accon.

Re-dedication of the churches of Acre. Eodem die Alardus Veronensis¹ episcopus, cardinalis, et apostolicæ sedis legatus; et Tyronensis, et Pisanus, et Aux-

¹ *Veronensis*] Vernonensis, C., M.

Hoveden,
iii. 122.

iensis archiepiscopi; et Hubertus Saresbiriensis, et Johannes Ebroicensis, et Bernardus Baoniensis, et Tripolitanus, Carnotensis,¹ Belvacensis episcopi; et cæteri ecclesiarum principes, ecclesias civitatis Accon dedicaverunt, quas pagani polluerant; et ædificaverunt altaria Domino, et in eis celebraverunt missas. Interim reges et populus intendebant reparationi murorum.

A.D. 1191
July 16.Hoveden,
iii. 123.

Septimadecima die mensis Julii, et octavadecima, Pisani et nummularii et cæteri mercatores receperunt infra civitatem mansiones, per distributionem servientium regum, in foro rerum venalium, reddituri inde singulis annis solitos et debitos redditus.

July 17 & 18.
Restoration
of trade.

Nonodecimo die mensis Julii, cum comites et barones, qui jam fere per biennium moram fecerant in obsidione Accon, vidissent quod reges omnia, quæ ceperant in captione civitatis, propriis inclusissent marsupiiis, et quod nullam partem illis facere voluissent, convenerunt extra fossata exteriora, et habito ibi colloquio, mandaverunt regibus quod ipsi cum illis diutius moram non facerent, nisi fuerint participes lucri, sicut exstiterunt laboris; quibus reges responderunt se satisfacturos voluntati eorum: sed quia reges id facere distulerunt, multi paupertate coacti ab eis recesserunt.

July 19.
The nobles
demand
their share
of the spoil

Vicesima die mensis, in festo Sanctæ Margaretæ virginis, Ricardus rex Angliæ petiit a rege Franciæ, ut ipsi duo jurasent se moram facturos cum exercitibus suis in terra Jerosolimitana per tres annos, ad subventionem terræ illius: cui rex Franciæ respondit, quod ipse nullum faceret sacramentum inde.

The kings
delay in
granting
this.July 20.
Richard
proposes
to Philip
to stay in
Palestine.
He refuses
to swear.

Vicesima prima die mensis Julii, rex Angliæ primo intravit in civitatem Accon; et in palatio regis ipse et uxor ejus et soror regis² hospitati sunt; et rex Franciæ hospitatus est in domibus Templariorum.

July 21.
Richard
enters Acre.

Vicesima secunda die mensis Julii, in festo Sanctæ Mariæ Magdalenæ, rex Franciæ misit ad regem Angliæ Belvacensem episcopum, et Hugonem ducem Burgundiæ, et Drogonem de Amiens, et Willelmum de Merlou; et per illos petiit ab eo licentiam redeundi in regionem suam. Quibus rex Angliæ respondit: "Dedecus erit et opprobrium domino meo, si ipse, " imperfecto negotio propter quod venit huc, recesserit. Attamen si ipse se senserit infirmum aut debilem, et timuerit " hic mori, fiat voluntas sua."

July 22.
Philip asks
leave to go
home.Richard's re-
monstrance.

Vicesima tertia die mensis Julii, cum divulgatum esset per exercitum quod rex Franciæ recederet, venerunt ad eum

July 23.
Philip's
departure
announced.Hoveden,
iii. 124.

¹ Carnotensis] Philippus Carnotensis, C., M. | ² regis] ejus, H.

A.D. 1191. principes exercitus sui, et cum lacrymis petierunt, ne ipse a Hoveden,
 July 23. servitio Dei ita impudenter recessisset. iii. 124.

Pax facta inter Guidonem regem et Conradum Marchionem.

July 26. Vicesima sexta die mensis Julii, per consilium regis Franciæ
 Richard pardons Conrad. venit Conradus ad regem Angliæ, et procidens ante¹ pedes ejus et veniam postulans:² et rex Angliæ perdonavit illi iram suam et malivolentiam.

July 27. Et in crastino convenerunt rex Franciæ et omnes principes
 The princes sit to hear the claims of Guy and Conrad. exercitus, ad audiendas controversias³ inter Guidonem regem et Conradum Marchionem. Quibus consentitibus, Conradus⁴ surrexit, et stans in medio illorum petiit sibi regnum Jerosolimitanum de jure uxoris suæ: et Guido de Lizinant, qui rex inde exstiterat ante captionem, et, postquam a captione illa evasit, obsidionem Accon inceperat, petiit sibi fieri restitutionem inde, ostendens quod ipse in nullo deliquit, quare debuisset amittere regnum suum. Et post multorum tergiversationes verborum hinc et inde diductas, uterque illorum posuit se in judicio regum.

July 28. Quorum consilio et judicio, pax et finalis concordia facta
 Determination of the quarrel. est inter illos in hunc modum. Imprimis juraverunt illi duo,⁵ Guido et Conradus,⁶ quod ipsi judicium regum susciperent, et fideliter servarent. Deinde prædicti reges et exercitus totus adjudicaverunt Guidoni regi prædicto regnum Jerosolimitanum in vita sua; ita quod si ipse uxorem duxerit, et filios vel filias genuerit, nihil tamen poterunt hæreditarium petere in regno illo per successionem; sed si Conradus,⁷ et uxor ejus, [soror]⁸ Sibillæ reginæ, supervixerit eum, succedent ei in regnum, et hæredes eorum sequentur sceptrum, et jure hæreditario possidebunt illud. Et interim omnes redditus regni dimidiabuntur inter illos, excepta regia dignitate, quæ pertinebit ad solum Guidonem quamdiu⁹ vixerit. Et Conradus habebit Tyrum et Sidonem et Baruth, et jure hæreditario possidebit ea; et ipse et hæredes sui facient inde semper servitium regi Jerosolimitano solitum et debitum. Et Gaufridus de Lizinant, frater regis, habebit comitatum de Joppen, et

Hoveden,
 iii. 125.

¹ ante] ad, M., H.

² et . . . postulans] postulavit, M., H.

³ controversias] quæ vertebantur, ins. M., H.

⁴ Conradus] Marchio, ins. M., H.

⁵ duo] scilicet, ins. M., H.

⁶ Guido et Conradus] Guido rex et Conradus Marchio, M., H.

⁷ Conradus] Marchio, ins. M., H.

⁸ soror] om. C., M.

⁹ quamdiu] ipse, ins. M., H.

Hoveden,
iii. 125.

Cæsariam, et possidebit ea jure hæreditario: et ipse et hæredes sui facient inde servitium semper regi Jerosolimitano solitum et debitum.

A.D. 1191.
July.

Vicesima nona die mensis Julii, Philippus rex Franciæ dedit dicto¹ Conrado medietatem civitatis Accon, quæ illi continebat. Eodem die rex Franciæ petiit iterum a rege Angliæ licentiam repatriandi; sed ipse nullo modo licentiam habere potuit recedendi, nisi prius jurasset super sacrosancta evangelia, quod ipse fideliter et bene custodiret terras et homines regis Angliæ usque ad reditum illius, et quod nullum damnum vel gravamen illis² faceret, vel ab aliis fieri permetteret. Deinde rex Franciæ constituit ducem Burgundiæ principem exercitus sui, tradita illi magna parte thesauri sui.

July 29.
Philip gives his share of Acre to Conrad, and asks leave to go home.

His oath to Richard.

De auxilio quod prædicti reges fecerunt principi Antiochiæ ad defensionem terræ suæ contra paganos.

Et ante recessum suum tradidit ipse Raymundo principi Antiochiæ centum milites et quingentos servientes, ad defensionem terræ suæ contra paganos. Similiter rex Angliæ tradidit eidem³ centum milites et quingentos servientes, ad defensionem terræ suæ contra paganos; et dedit unicuique militi quadraginta marcas argenti de præmio a festo Sancti Michaelis usque Pascha; et constituit Robertum de Quency custodem illorum et ducem. Præterea rex Angliæ dedit eodem die principi Antiochiæ quinque naves magnas, onustas equis et armis et victualibus.

The kings send aid to the prince of Antioch.

Tricesima die mensis Julii, rex Franciæ et rex Angliæ partiti sunt inter eos omnes paganos qui capti erant in Accon.

July 30.
Division of the prisoners.

De recessu regis Franciæ.

Hoveden,
iii. 126.

Tricesima prima die mensis Julii, in⁴ festo Sancti Germani, rex Franciæ recessit ab Accon, et assumpsit secum Reginaldum Carnotensem episcopum, et Petrum comitem de Neverz, et abiit Tyrum, et duxit secum Karrakois et omnes alios paganos qui eum contingebant, et ibidem moram fecit per duos dies.

July 31.
Philip leaves Acre and goes to Tyre.

Tertia vero die mensis Augusti, rex Franciæ a Tyro recessit, tradens Conrado⁵ omnes paganos suos in custodia. Eodem die

August 3.
He leaves Tyre.¹ dicto] marchioni, M., H.² illis] eis, M., H.³ eidem] principi, ins. M., H.⁴ in] scilicet ultima die ejusdem mensis, M., H.⁵ Conrado] Marchioni, ins. M., H.

- A.D. 1191. rex Angliæ onerari fecit naves suas, dicens quod ipse iret ad Scalonom ad obsidendum eam, et præcepit ut omnes sequerentur eum. Hoveden, iii. 126.
- August 5. Richard sends to Tyre for the prisoners. Quinta die mensis Augusti, rex Angliæ misit Tyrum Hubertum Walteri, episcopum Saresbiriensem, propter paganos quos rex Franciæ adduxerat, ut ipse eos reduceret; sed Conradus noluit dimittere eos. Qui cum rediisset, et responsum Conradi regi narrasset, iratus est rex, et iuravit quod ipse Tyrum iret in propria persona ad eos per vim reducendos, nisi dimiserit illos celerius. Ad hæc respondit dux Burgundiæ dicens: "Domine, dimitte [me] illuc ire, et ego reducam eos.¹" Et abiit et reduxit.² Dies namque peremptorius instabat, in quo pagani illi conventionem suam perficerent, et liberi abirent. Sed ad diem illum neque pagani protulerunt crucem sanctam, neque Christianos captivos, neque pecuniam quam promiserant pro vita et membris suis. Et pro huiusmodi defectu adjudicati sunt omnes pagani illi capitalem subire sententiam. Quod cum Saladino nunciatum esset, mandavit regi Angliæ, et universo exercitui Christianorum, quod si ipsi amputassent capita paganorum suorum, ipse amputaret capita Christianorum omnium quos in captione sua habebat. Hoveden, iii. 127.
- August 14. Richard encamps outside Acre. Quartadecima die mensis Augusti, feria quarta, in vigilia Assumptionis Beatæ Mariæ,³ rex Angliæ exivit fossata exteriora, et fixit tentoria sua prope exercitum paganorum, et ibi mansit per aliquot dies, præcipiens ut omnis exercitus sequeretur eum. Sed pauci secuti sunt eum, propter defectum equorum et armorum.
- He refuses to prolong the term granted to the Saracens, and Saladin beheads his prisoners. Eodem die Saladinus misit regi Angliæ munera pretiosa, et petiit ut ipse prolongasset diem quem statuerat amputare capita paganorum; et noluit rex diem illum diutius differre, nec munera Saladini recipere. Quod cum Saladinus vidisset et audisset, fecit capita amputari omnium Christianorum quos in captione sua habuit, scilicet xviii.⁴ die mensis Augusti, die Dominica.
- August 18. Skirmish with Saladin's troops. Eodem die rex Angliæ movit exercitum suum, et appropriavit exercitui Saladini, et congressum fecit cum exercitu illius, et multi ceciderunt ex utraque parte vulnerati et mortui. Inter quos Petrus Mignot, quidam familiaris regis Angliæ, interfectus est; et rex Angliæ, quamvis audisset necem Christianorum interfectorum, tamen noluit anticipare terminum quem statuerat amputare capita paganorum.

¹ eos] illos, M., H.² reduxit] illos, ins. M., H.³ Mariæ] Dei genitricis semperque Virginis Mariæ, M., H.⁴ xviii.] viii^a, C.; octava, M.

Hoveden,
iii. 127.

Vicesima igitur die mensis Augusti, feria tertia, decimo tertio kalendas Septembris, rex Angliæ fecit ducere omnes paganos, qui eum contingebant in captione Accon, ante exercitum Saladini, et in conspectu omnium fecit amputare capita illorum. Dux vero Burgundiæ fecit amputare capita paganorum qui regem Franciæ contingebant, infra civitatem et extra, prope muros civitatis. Sed rex Angliæ et dux Burgundiæ servaverunt quosdam de paganis ad redemptionem, scilicet,¹ Mestoch, Karrakois, cum vi. eorum sociis.² Numerus autem interfectorum erat quinque millia paganorum: quos omnes Christiani evisceraverunt; et aurum et argentum multum invenerunt in visceribus eorum; et fel eorum ceperunt, et usui medicinali servaverunt.

A.D. 1191.
August 20.
Massacre of
the Saracen
prisoners.

Hoveden,
iii. 128.

Vicesima prima die mensis Augusti, post interfectionem paganorum, rex Angliæ tradidit Bertramno de Verdun civitatem Accon, et reginam Angliæ, et reginam Siciliæ, et filiam imperatoris de Cypre in custodia.

The more
valuable
prisoners
spared.

August 21.
Bertram de
Verdun put
in charge of
Acre.

Vicesima secunda die mensis Augusti, feria quinta, rex Angliæ transivit fluvium Accon cum exercitu suo; et inter fluvium illum et mare fixit tentoria sua, super littus maris inter Accon et Cayphas: et ibi moram fecit per quatuor dies. Deinde perrexit secus littus maris versus Joppen: et naves suæ juxta eum velificabant in mari, cum victualibus et machinis suis bellicis; ita quod, si necesse esset illi, posset ad naves suas recuperare. Saladinus vero et exercitus ejus ibant per montana non longe ab exercitu regis, ut vias ejus impediret.

August 22.
Richard
encamps
between
Acre and
Haifa; and,
August 25,
proceeds
towards
Joppa.

Hoveden,
iii. 129.

Tertia autem die post Exaltationem Sanctæ Crucis, infra mensem Septembris, cum rex Angliæ, et exercitus ejus transissent districtas de Merle, et dux Burgundiæ cum Templariis et Francis custodiret extremam cohortem, et rex Angliæ fixisset signum suum in medio, et tradidisset draconem suum Willelmo³ de Pratellis ad portandum, contra calumniam Roberti Trussebut, qui illum portare calumniatus fuit de jure prædecessorum suorum: Saladinus fecit impetum magnum in ducem Burgundiæ, et in illos qui cum eo erant.

September.
Attack by
Saladin
on the
Crusaders
on their
march.

Sed nullus Christianorum ibi interfectus fuit præter solum Jakes de Avennis, qui cum paucis resistebat Saladino et exercitui suo; dux enim Burgundiæ fugit. Sed rex Angliæ, cum audisset a tergo clamorem illum, reversus⁴ est, et congressus

Sept. 7.
Battle of
Arsouf.
Death of
James of
Avesnes.

¹ *scilicet*] quorum nomina sunt hæc, M., H.

² *cum vi. eorum sociis*] et Hessedin filius Caulini, et Hessedin Jor-

dich, et Passelari, et Camerdoli, et Kaedin, M., H.

³ *Willelmo*] Petro, H.

⁴ *reversus*] regressus, M., H.

A.D. 1191. est viriliter cum exercitu Saladini; et victoriam obtinuit; et Hoveden,
Great interfecit ex paganis tria millia: et ibi mansit rex per tres iii. 129.
victory of dies. Deinde idem rex in hac forma scripsit ballivis et amicis
Richard. suis;

Epistola regis Angliæ de recessu regis Franciæ de Accon.

Oct. 1.
Richard's
announce-
ment of his
victory.

Account of
the battle
of Arsouf,
which was
fought
Sept. 7.

“ Ricardus Dei gratia rex Angliæ, dux Normanniæ et Acqui-
tanniæ, et comes Andegaviæ, N., et dilecto suo et fideli, salu-
tem. Scias quod post captionem Accon, et post recessum
regis¹ Franciæ a nobis apud Accon, qui ita turpiter pere-
grinationis suæ propositum et votum, contra voluntatem Dei,
dereliquit, in opprobrium æternum sui et regni ipsius, iter
arripuimus versus Joppen. Et dum prope Arsorum acce-
deremus, Saladinus cum vehementi Saracenorum incursu
nobis obviam occurrens, insultum fecit contra nos. Sed Deo
miserante, nullum amisimus die illo, nisi virum optimum,
et suis meritis exercitui universo carissimum, Jacobum de
Avennis, qui in exercitu Christiano per plures annos ad ser-
viendum Deo, quasi columna exercitus in omni sanctitate et
sinceritate fidei promptus exstitit et devotus. Deinde Joppen
Deo volente pervenimus; eandemque villam fossatis et muro
firmavimus, in proposito habentes ubique Christianitatis
negotium pro posse nostro promovere. Ipso autem die, in
vigilia scilicet Nativitatis Beatæ Mariæ, ipse Saladinus infini-
tos de magnatibus viris suis amisit; et in fugam conversus,
quasi auxilii et consilii beneficio destitutus, totam terram
Sulîæ destruxit.² Tertia autem die ante ipsius Saladini con-
fusionem, in sinistro latere cum quodam pilo vulnerati fui-
mus; sed Dei gratia jam ad sanitatem pervenimus. Sciatis
etiam quod per Dei gratiam infra viginti dies post Natale
Domini speramus recuperare sanctam civitatem Jerusalem,
et sepulcrum Domini, et deinde ad partes nostras revertemur.
Testibus, etc.,³ prima die Octobris.”

Epistola Ricardi regis Angliæ ad abbatem de Claravalle.

Oct. 1.
Richard
writes to
the abbot of
Clairvaux

“ Ricardus Dei gratia rex Angliæ, etc.,⁴ viro venerabili, et
amico in Christo carissimo, abbati de Claravalle salutem,
et continuæ felicitatis successum. Post lacrymabilem, et in

¹ regis] domini regis, M., H.

² destruxit] destruit, C., M.

³ etc.] nobismetipsis apud Jop-
pen, ins. M., H.

⁴ etc.] dux Normanniæ et Aqi-
tanniæ et comes Andegaviæ, M.,
H.

Hoveden,
iii. 130.

“ commune plorandam, civitatis sanctæ Jerusalem destructio- A.D. 1191.
 “ nem, civitatem Dei viventis, super quam invocatum est Oct. 1.
 “ nomen Ejus, commota est et contremuit terra, quia¹ Rex in a spirit
 “ cœli perdidit terram Suam, ubi steterunt pedes Ejus. Sed of thankful-
 “ a sede apostolica diffusa Dei benedictione per universam ness.

Hoveden,
iii. 131.

“ terram, amici crucis Christi ad suscipiendum signum salutis
 “ in frontibus et in humeris eorum, et ad ulciscendas Sanctæ
 “ Crucis injurias, sicut vestram non latet sanctitatem, cer-
 “ tatim evolabant. Inter quos et nos ad serviendum Deo
 “ viventi, signo crucis accepto, ad defendenda loca mortis²
 “ Ejus, pretioso Sanguine dedicata, quæ inimici crucis Christi
 “ hactenus ignominiose profanabant, tanti et tam sancti laboris
 “ in nos onus suscepimus, et intra breve temporis spatium The sur-
 “ post adventum domini regis Francorum ad Accon, ibidem render of
 “ Domino duce prospere applicuimus. Ubi non multi tem- Acre.
 “ poris tractu elapso, reddita est domino regi Francorum et
 “ nobis civitas Accon, salva vita Saracenorum qui ad eam
 “ custodiendam et defendendam intus missi fuerant; pactione
 “ etiam ex parte Saladini plenius firmata, quod nobis Crucem
 “ Sanctam et mille et quingentos captivos vivos resignaret,
 “ diemque ad hæc omnia persolvenda nobis constituit. Sed The mas-
 “ eodem termino exspirato, et pactione quam pepigerat peni- sacre of the
 “ tus infirmata, de Saracenis, quos in custodia habuimus, circa Saracens.
 “ duo millia et sexcentos, sicut decuit, fecimus exspirare;
 “ paucis tamen de nobilioribus retentis, pro quibus Sanctam
 “ Crucem et quosdam captivos Christianos sperabamus re-
 “ cuperaturos. Domino autem rege Francorum ad propria The march
 “ remeato, et ruinis et scissuris murorum civitatis Accon to Joppa.
 “ reparatis, ipsaque civitate fossatis et muro plenius firmata,
 “ ad promovendum Christianitatis negotium, et proseguendum
 “ nostri voti propositum, apud Joppen proposuimus, et nobis-
 “ cum dux Burgundiæ cum Francigenis sibi subditis, comes
 “ Henricus cum suis, et multi alii comites et barones, et
 “ populus innumerabilis, ire. Cumque inter Accon et Joppen
 “ plurimum esset spatium, et tractus viarum prolixior, apud
 “ Cæsaream tandem, cum multo sudore gravique jactura nos-
 “ trorum, descendimus: et ipse Saladinus in eodem itinere
 “ de suis quamplurimos amisit. Cumque populus Dei ibidem
 “ aliquantulum respiraret, ad Joppen propositum iter sumus
 “ persecuti. Et nostra anteriore custodia procedente, et castra
 “ apud Assur jam³ metante, Saladinus cum vehementi Sarace-
 “ norum incursu super ultimam custodiam nostram impetum

¹ quia] qua, C.² mortis] morte, C.³ Assur jam] Assuriam, C., M.

A.D. 1191. Oct. 1.	“ faciens, Divinæ miserationis favente gratia, a solummodo	Hoveden, iii. 131.
	“ quatuor turmis, quæ contra frontem ¹ oppositæ fuerant, com-	
	“ pulsus est in fugam: ipsumque fugientem per unam leucam	
	“ turmæ Christianorum plene sunt persecutæ; tantamque stra-	
on the 7th of September.	“ gem de nobilioribus Saracenis quos Saladinus habebat, die	
	“ illo, Sabbato videlicet, vigilia Nativitatis Beatæ Mariæ, ²	
	“ prope Assur fecerunt, quantam Saladinus quadraginta annis	
	“ transactis antea, una die non sustinuit. Nos vero de nostris,	
	“ gratia Dei, nullum amisimus illa die, nisi virum optimum,	Hoveden, iii. 132.
	“ et suis meritis universo exercitui carissimum, Jacobum de	
	“ Avennis, qui in exercitu Christiano per plures annos ad	
	“ serviendum Deo viventi, quasi columna exercitus in omni	
	“ sanctitate et sinceritate fidei, exstitit promptus et devotus.	
The arrival at Joppa.	“ Deinde Joppen, Domino ducente, pervenimus, villamque	
	“ fossatis et muro firmavimus, in proposito habentes ubique	
	“ Christianitatis negotium pro posse nostro efficaciter pro-	
	“ movere.	
Saladin has dismantled Ascalon.	“ Post diem prædictum confusionis Saladini, non est ausus	
	“ Saladinus cum Christianis congregari, sed ad trucidandos	
	“ amicos Christi, ³ sicut oves occisionis, insidiatur eminus in	
	“ abscondito, quasi leo in spelunca sua. Audito itaque quod	
	“ nos apud Ascalonam maturo gressu tenderemus, Ascalon	
	“ evertit, et ad terram prostravit, totamque terram Suriæ,	
	“ quasi totius consilii et auxilii beneficio destitutus, jam de-	
	“ serit et contemnit. Unde bonæ spei sumimus argumen-	
	“ tum, quod in brevi, Domino dante, plenius recuperabitur	
Richard hopes to be out of Syria by Easter.	“ hæreditas Domini. Et quoniam ⁴ hæreditas Domini jam in	
	“ parte recuperata est, et ad eam recuperandam omne diei	
	“ pondus sustinuimus et æstus, totamque pecuniam nostram,	
	“ et non solum pecuniam, sed et vires et corpus, jam exha-	
	“ simus, fraternitati vestræ notificamus quod ultra solemni-	
	“ tatem Paschalem in partibus Syriæ nequaquam poterimus	
	“ commorari. Dux Burgundiæ, cum Francigenis sibi subditis,	
	“ et comes Henricus cum suis, et cæteri comites et barones	
	“ et milites, qui in servitio Dei sua jam expenderunt pro	
	“ Deo, ad propria remeabunt, nisi per vestræ prædicationis	
	“ sollertiam eis, in populo, unde terra possit populari et	
	“ muniri, et in pecunia quam in servitio Dei uberius ex-	
He asks the abbot to urge the	“ pendant, circumspecte provideatur. Unde vestræ sanctitatis	
	“ genibus provoluti, et profusis lacrymis, preces affectuosas	

¹ *contra frontem*] eum fronte,
M.; ei in fronte, H.

² *Beatæ Mariæ*] Sanctæ Mariæ
Virginis, M., H.

³ *Christi*] crucis, M., H.

⁴ *quoniam*] quando, C.

Hoveden,
iii. 132.

“ porrigimus, rogantes attentius quatenus, sicut officio vestro
 “ congruit et honori, principes et viros nobiles per universum
 “ Christianismum constitutos, aliumque populum Dei, ad ser-
 “ viendum Deo viventi inducere, et ad hoc provocare sata-
 “ gatis, ut post prædictam Paschalem solemnitatem hæredi-
 “ tatem Domini, quam nos, Deo propitio, ad idem Pascha
 “ plenius obtinebimus, tueantur et defendant. Tantumque
 “ faciat in hac parte vestræ sedulitatis vigilantia, ne ex vestro
 “ neglectu depereat, quod utilitas totius Christianitatis ex-
 “ spectat. Ideo sanctitati vestræ super negotio Christianitatis
 “ litteras nostras tam mature dirigimus, ne forte torporis
 “ arguamur et negligentia, si tantum et tam sanctum virum
 “ super instantibus Christianitatis negotiis aliquo modo præ-
 “ termiserimus præmunire. Vos igitur, sicut nos et alium
 “ populum Dei ad serviendum Deo viventi ad restituendam
 “ hæreditatem Suam Sibi,¹ ante itineris arreptionem animastis;¹
 “ ita et nunc plurimus instat articulus, ut populum Dei ad
 “ hoc idem faciendum fortius excitetis. Testibus nobismet-
 “ ipsis, apud Joppen, prima die Octobris.”

Hoveden,
iii. 133.

Et est notandum, quod statim post confusionem Saladini, pagani qui erant in Scalona et in Joppen reliquerunt eas, non audentes expectare adventum regis Angliæ; et ita rex Angliæ invenit utramque vacuum, et utramque firmavit muris et fossatis.

A.D. 1191.
Oct. 1.
princes and
people to the
defence of
Palestine
after his
own depar-
ture.

Richard
found both
Ascalon
and Joppa
deserted.

Deinde quadam die, dum rex Angliæ quasi per unum milliare perrexerat longe a Joppen per hortos ad spatium, et ibi dormisset, supervenit multitudo Saracenorum et excitaverunt regem a somno; qui statim ascendit equum suum, et viriliter restitit Saracenis. Sed Willelmus de Pratellis, quidam familiaris suus, ibidem captus fuit, et Reginaldus socius ejus interfectus est, et unus dextrariorum regis ibidem captus fuit, et ductor illius interfectus, et rex per vim evasit: et cum rex ascenderet in equum suum, cecidit ab eo zona ejus pretiosa auro et gemmis ornata, quam Willelmus de Corneburc invenit, et illa postmodum est reddita regi. Et Safadin, frater Saladini, remisit regi equum suum: et rex Angliæ rediit inde Joppen.

Richard has
a narrow
escape at
Joppa.
(Sept. 29.)

Deinde rex firmavit castellum de Planis, et castellum² Maen: et moram fecit apud Joppen fere usque ad Natale Domini.

He fortifies
the Castle of
the Plains
and the vil-
lage of Maen.

¹ *animastis*] amastis, C., M.

| ² *castellum*] casellum, H.

A.D. 1191. *De discordia inter cancellarium regis et Johannem fratrem regis.*

The chancellor expels Gerard Camvill from the sheriffdom of Lincolnshire, and besieges the castle of Lincoln.

John takes the castles of Nottingham and Tickhill. A peace is made.

Interim orta est gravis discordia in Anglia inter cancellarium regis et Johannem comitem Moretonii, fratrem regis, propter castellum Lincolnæ, quod cancellarius obsederat, expulso¹ Girardo de Camvilla a baillia vicecomitatus Lincolnæ, quam cancellarius tradidit Willelmo de Stutevilla, et constituit eum inde vicecomitem. Dum autem prædictus cancellarius obsideret castellum Lincolnæ, castellum de Notingham et castellum de Tikeil regis reddita sunt comiti Johanni, qui statim mandavit cancellario, quod nisi celerius recessisset ab obsidione castelli Lincolnæ, visitaret eum in virga ferrea. Exterritus itaque cancellarius mandatis dicti Johannis, recessit ab obsidione illa; et mediantibus episcopis multis et aliis fidelibus domini regis, diem colloquii statuerunt, in quo inter illos convenit in hunc modum;

Hoveden, iii. 134.

(July 28.) *Cirographum inter Johannem comitem Moretonii et Willelmum regis cancellarium.*

Peace is made between John of Mortain and the chancellor.

John gives up the castles of Nottingham and Tickhill to be held for the king:

“Notum sit omnibus ad quos præsens scriptum pervenerit, ^{Hoveden, ii. 135.} controversiam illam inter comitem Moretonii et dominum cancellarium exortam, sic, domino Rotomagensi archiepiscopo, et Dunelmensi, Londoniensi, Wintoniensi, Bathoniensi, Roffensi, et Coventrensi, episcopis, et aliis fidelibus domini regis mediantibus, esse sopitam: scilicet, quod comes Moretonii castella de Tikeil et de Nottingham, quæ ceperat, reddidit domino regi per manum Rotomagensis prædicti,¹ tradenda custodiæ Willelmi Marescalli, et Willelmi de Wendeval:² [scilicet, Willelmo Marescallo castellum de Nottingham, et Willelmo de Wendeval]³ castellum de Tikeil. Qui prædicta castella ad honorem et fidelitatem domini regis, usque ad reditum ejus, præstito juramento, custodient: et cum redierit, ad suam inde voluntatem operabuntur. Et si forte dominus rex, quod absit, in hac peregrinatione sua decesserit, prædicta castella prædicto comiti sine ulla detentione et dilatione reddent. Et si forte dominus cancellarius interim erga dictum⁴ comitem excesserit, et excessum ad consilium et considerationem dicti domini Rotomagensis, et aliorum familiarium domini regis

Hoveden, ii. 135.

Hoveden, iii. 136.

¹ prædicti] domini, M., H.

² Wendeval] Ventdeval, C.

³ scilicet . . . Wendeval] om. C.

⁴ dictum] prædictum, M., H.

Hoveden,
iii. 136.

“ et curiæ suæ, requisitus, emendare sine dilatione nolue-
 “ rit, prædicta castella prædicto comiti reddent et restituent.
 “ Sed et alia castra de honoribus a domino rege sibi datis, quæ
 “ fidelibus domini regis tradita sunt custodienda, scilicet¹
 “ Rotomagensi castrum de Walingford; domino Londoniensi
 “ castrum de Bristou; domino Coventrensi castrum de Pek;
 “ Ricardo del Pek castrum de Bolesofres; et si Ricardus re-
 “ cipere noluerit, dominus Coventrensis recipiet: Waltero filio
 “ Roberti castellum de Eya; comiti Rogero Bigot castellum
 “ de Hereford; Ricardo Rivel castellum de Exonia, et de
 “ Lanstaventun; qui similiter fidelitatem domini regis de
 “ ipsis ad opus ipsius fideliter custodiendis, et si forte de-
 “ cesserit (quod Deus avertat) domino Johanni reddendis,
 “ juraverunt. Sed et tria castella ad coronam domini regis
 “ pertinentia, scilicet castellum de Windesoures comiti de
 “ Arundel; castellum de Wintonia Gilberto de Lacy; cas-
 “ tellum de Northampton Simoni de Pateshill tradita sunt
 “ custodienda; qui fidelitatem domini regis de ipsis ad opus
 “ ipsius fideliter custodiendis juraverunt. Sed et concessum
 “ est quod episcopi et abbates, comites et barones, vavassores
 “ et libere tenentes, non ad voluntatem justitiarum vel mi-
 “ nistrorum domini regis de terris vel catallis suis dissaisientur,
 “ sed judicio curiæ domini regis secundum legitimas con-
 “ suetudines et assisas regni tractabuntur, vel per mandatum
 “ domini regis. Et similiter dominus Johannes in terra sua
 “ faciet observari. Et si quis aliter facere præsumperit, ad
 “ petitionem dicti² comitis, per dominum Rotomagensem, si
 “ in Anglia fuerit, et per justitias domini regis, et per eos
 “ qui pacem juraverunt, emendabitur: et similiter dominus
 “ Johannes ad petitionem eorundem emendabit. Nova castella,
 “ post transfretationem domini regis ad peregrinationem
 “ suam faciendam, vel inchoata vel perfecta, delebuntur, nec
 “ alia usque ad reditum domini regis nova firmabuntur, nisi
 “ in dominicis maneriis domini regis, si opus fuerit; vel ad
 “ opus alicujus nominatæ personæ per præceptum domini
 “ regis factum per litteras, vel per certum nuncium. Re-
 “ saisina vicecomitatus Lincolnæ fiet Girardo de Camvilla: et
 “ eadem die dies ei conveniens præfigetur standi in curia
 “ domini regis ad judicium. Quod si contra eum monstrari
 “ poterit quod judicio curiæ domini regis vicecomitatum vel
 “ castellum Lincolnæ perdere debuerit, perdat; sin autem,
 “ retineat: nisi alio modo interim pax inde fieri possit. Nec
 “ dominus Johannes ipsum contra judicium curiæ domini

A.D. 1191.
July 28.

and the
other castles
of his
honours:
Wallingford,
Bristol; the
Peak, Bols-
over; Eye,
Hereford,
Exeter, and
Launceston.
Also the
royal castles
are provided
for.

The king's
servants
are no more
to disseize
men with-
out process
of law; nor
is John.

The arch-
bishop of
Rouen or
the king's
justices will
remedy
complaints,
and so will
John.

New castles
are to be
dismantled.

Hoveden,
iii. 137.

Gerard
Camvill
is to be
replaced in
his sheriff-
dom, and his
case is to be
tried regu-
larly.

¹ *scilicet*] domino, ins. M., H. | ² *dicti*] prædicti, M., H.

A.D. 1191. " regis manutenebit: nec uthlagos, vel inimicos domini regis, Hoveden,
 July 28. " qui fuerint nominati, receptabit, nec in terris suis recep- iii. 137.
 John is not " tari permittet. Sed si quis rectatus fuerit de aliquo foris-
 to oppose " facto domino regi facto, bene licebit comiti ipsum in terris
 the judg- " suis receptare, quamdiu ipse obtulerit se staturum ad rec-
 ment of the " tum in curia domini regis. Hanc ergo pacem bona fide,
 court. " sine malo ingenio, tenendam et servandam, propriis mani-
 " bus affidaverunt, in manu domini Rotomagensis prædicti,
 Sureties on " comes et cancellarius, et quatuordecim barones ex utraque
 each side. " parte juraverunt.¹ Et si quid infra treugas captum fuerit aut
 " interceptum ab utraque parte, legitime reddetur et emen-
 John is to " dabitur. Et hæc facta sunt salva in omnibus auctoritate et
 have his two " mandato domini regis; ita tamen, quod si dominus rex ante
 castles at all " reditum suum hanc concordiam tenere noluerit, prædicta
 events. " castella de Notingham et de Tikeil domino Johanni red-
 " dentur, quicquid dominus rex inde præceperit."²

¹ *juraverunt*] scilicet ex parte
 cancellarii, comes de Arundele, co-
 mes de Saresbiria, comes Rogerus
 Bigot, comes de Clare, Walterus
 filius Roberti, Willelmus de Braosa,
 Rogerus filius Reinfrei; et ex parte
 comitis, Stephanus Ridel, cancella-

rius, Willelmus de Wendeval, Ro-
 bertus de Mara, Philippus de Wire-
 cestre, Willelmus de Caunes (Ka-
 hannes, H.), Gilebertus Basset,
 Willelmus de Monte Acuto, M., H.

² On the date of this document,
 see Hoveden, iii. 134, 135, notes.

CATALOGUE
OF
RECORD PUBLICATIONS
ON SALE

BY

Messrs. Longman & Co., and Messrs. Trübner & Co., London ;
Messrs. James Parker & Co., Oxford and London ;
Messrs. Macmillan & Co., Cambridge and London ;
Messrs. A. & C. Black, Edinburgh ;
and Mr. A. Thom, Dublin.

CONTENTS.

	Page
CALENDARS OF STATE PAPERS, &c. - - - - -	3
CHRONICLES AND MEMORIALS OF GREAT BRITAIN AND IRELAND	
DURING THE MIDDLE AGES - - - - -	9
PUBLICATIONS OF THE RECORD COMMISSIONERS, &c. - - -	26
WORKS PUBLISHED IN PHOTOZINCOGRAPHY - - - - -	31

CALENDARS OF STATE PAPERS, &c.

[IMPERIAL 8vo., cloth. *Price* 15s. each Volume or Part.]

As far back as the year 1800, a Committee of the House of Commons recommended that Indexes and Calendars should be made to the Public Records, and thirty-six years afterwards another Committee of the House of Commons reiterated that recommendation in more forcible words; but it was not until the incorporation of the State Paper Office with the Public Record Office that the present Master of the Rolls found himself in a position to take the necessary steps for carrying out the wishes of the House of Commons.

On 7 December 1855, he stated to the Lords of the Treasury that although “the Records, State Papers, and Documents in his charge constitute the most “complete and perfect series of their kind in the civilized world,” and although “they are of the greatest value in a historical and constitutional “point of view, yet they are comparatively useless to the public, from the “want of proper Calendars and Indexes.”

Acting upon the recommendations of the Committees of the House of Commons above referred to, he suggested to the Lords of the Treasury that to effect the object he had in view it would be necessary for him to employ a few persons fully qualified to perform the work which he contemplated.

Their Lordships assented to the necessity of having Calendars prepared and printed, and empowered the Master of the Rolls to take such steps as might be necessary for this purpose.

The following Works have been already published under the direction of the Master of the Rolls :—

CALENDARIUM GENEALOGICUM ; for the Reigns of Henry III. and Edward I.
Edited by CHARLES ROBERTS, Esq., Secretary of the Public Record Office. 2 Vols. 1865.

This is a work of great value for elucidating the early history of our nobility and landed gentry.

CALENDAR OF STATE PAPERS, DOMESTIC SERIES, OF THE REIGNS OF EDWARD VI., MARY, and ELIZABETH, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* ROBERT LEMON, Esq., F.S.A. 1856-1865.
Vol. I.—1547-1580. | Vol. II.—1581-1590.

CALENDAR OF STATE PAPERS, DOMESTIC SERIES, OF THE REIGN OF ELIZABETH (continued), preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* MARY ANNE EVERETT GREEN. 1867-1871.
Vol. III.—1591-1594. | Vol. VI.—1601-1603, with Addenda,
Vol. IV.—1595-1597. | 1547-1565.
Vol. V.—1598-1601. | Vol. VII.—Addenda, 1566-1579.

Of the above series, seven volumes are published, extending from 1547 to 1603.

CALENDAR OF STATE PAPERS, DOMESTIC SERIES, OF THE REIGN OF JAMES I., preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* MARY ANNE EVERETT GREEN. 1857-1859.
Vol. I.—1603-1610. | Vol. III.—1619-1623.
Vol. II.—1611-1618. | Vol. IV.—1623-1625, with Addenda.

Mrs. Everett Green has completed a Calendar of the Domestic State Papers of the reign of James I. in four volumes. The mass of historical matter thus rendered accessible to investigation is large and important. It throws new light on the Gunpowder-plot; the rise and fall of Somerset; the particulars connected with the Overbury murder; the disgrace of Sir Edward Coke; and other matters connected with the reign.

CALENDAR OF STATE PAPERS, DOMESTIC SERIES, OF THE REIGN OF CHARLES I., preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* JOHN BRUCE, Esq., F.S.A. 1858-1869.
Vol. I.—1625-1626. | Vol. VII.—1634-1635.
Vol. II.—1627-1628. | Vol. VIII.—1635.
Vol. III.—1628-1629. | Vol. IX.—1635-1636.
Vol. IV.—1629-1631. | Vol. X.—1636-1637.
Vol. V.—1631-1633. | Vol. XI.—1637.
Vol. VI.—1633-1634. | Vol. XII.—1637-1638.

CALENDAR OF STATE PAPERS, DOMESTIC SERIES, OF THE REIGN OF CHARLES I., preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* JOHN BRUCE, Esq., F.S.A.; and WILLIAM DOUGLAS HAMILTON, Esq., F.S.A. 1871.
Vol. XIII.—1638-1639.

This Calendar is in continuation of that of the Domestic State Papers of the reign of James I., and will extend to the Restoration of Charles II. It now comprises the first portion of the reign of Charles I., but is in active progress towards completion, presenting notices of a large number of original documents of great value to all inquirers into the history of the period to which it relates. Many of these documents have been hitherto unknown.

CALENDAR OF STATE PAPERS, DOMESTIC SERIES, OF THE REIGN OF CHARLES II., preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* MARY ANNE EVERETT GREEN. 1860-1866.
Vol. I.—1660-1661. | Vol. V.—1665-1666.
Vol. II.—1661-1662. | Vol. VI.—1666-1667.
Vol. III.—1663-1664. | Vol. VII.—1667.
Vol. IV.—1664-1665.

Seven volumes, of the period between 1660 and 1667, have been published.

CALENDAR OF STATE PAPERS relating to SCOTLAND, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* MARKHAM JOHN THORPE, Esq., of St. Edmund Hall, Oxford. 1858.

Vol. I., the Scottish Series, of the Reigns of Henry VIII., Edward VI., Mary, and Elizabeth, 1509–1589.

Vol. II., the Scottish Series, of the Reign of Elizabeth, 1589–1603 ; an Appendix to the Scottish Series, 1543–1592 ; and the State Papers relating to Mary Queen of Scots during her Detention in England, 1568–1587.

These two volumes of State Papers relate to Scotland, and embrace the period between 1509 and 1603. In the second volume are notices of the State Papers relating to Mary Queen of Scots.

CALENDAR OF STATE PAPERS relating to IRELAND, OF THE REIGNS OF HENRY VIII., EDWARD VI., MARY, AND ELIZABETH, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* HANS CLAUDE HAMILTON, Esq., F.S.A. 1860–1867.

Vol. I.—1509–1573. | Vol. II.—1574–1585.

The above have been published under the editorship of Mr. Hans Claude Hamilton ; another volume is in the press.

CALENDAR OF STATE PAPERS, COLONIAL SERIES, preserved in Her Majesty's Public Record Office, and elsewhere. *Edited by* W. NOEL SAINSBURY, Esq. 1860–1870.

Vol. I.—America and West Indies, 1574–1660.

Vol. II.—East Indies, China, and Japan, 1513–1616.

Vol. III.—East Indies, China, and Japan, 1617–1621.

These volumes include an analysis of early Colonial Papers in the Public Record Office, the India Office, and the British Museum.

CALENDAR OF LETTERS AND PAPERS, FOREIGN AND DOMESTIC, OF THE REIGN OF HENRY VIII., preserved in Her Majesty's Public Record Office, the British Museum, &c. *Edited by* J. S. BREWER, M.A., Professor of English Literature, King's College, London. 1862–1870.

Vol. I.—1509–1514.

Vol. II. (in Two Parts)—1515–1518.

Vol. III. (in Two Parts)—1519–1523.

Vol. IV., Part I.—1524–1526.

These volumes contain summaries of all State Papers and Correspondence relating to the reign of Henry VIII., in the Public Record Office, of those formerly in the State Paper Office, in the British Museum, the Libraries of Oxford and Cambridge, and other Public Libraries ; and of all letters that have appeared in print in the works of Burnet, Strype, and others. Whatever authentic original material exists in England relative to the religious, political, parliamentary, or social history of the country during the reign of Henry VIII., whether despatches of ambassadors, or proceedings of the army, navy, treasury, or ordnance, or records of Parliament, appointments of officers, grants from the Crown, &c., will be found calendared in these volumes.

CALENDAR OF STATE PAPERS, FOREIGN SERIES, OF THE REIGN OF EDWARD VI., preserved in Her Majesty's Public Record Office. 1547–1553. *Edited by* W. B. TURNBULL, Esq., of Lincoln's Inn, Barrister-at-Law, and Correspondant du Comité Impérial des Travaux Historiques et des Sociétés Savantes de France. 1861.

CALENDAR OF STATE PAPERS, FOREIGN SERIES, OF THE REIGN OF MARY, preserved in Her Majesty's Public Record Office. 1553–1558. *Edited*

by W. B. TURNBULL, Esq., of Lincoln's Inn, Barrister-at-Law, and Correspondant du Comité Impérial des Travaux Historiques et des Sociétés Savantes de France. 1861.

The two preceding volumes exhibit the negotiations of the English ambassadors with the courts of the Emperor Charles V. of Germany, of Henry II. of France, and of Philip II. of Spain. The affairs of several of the minor continental states also find various incidental illustrations of much interest.

A valuable series of Papers descriptive of the circumstances which attended the loss of Calais merits a special notice; while the progress of the wars in the north of France, into which England was dragged by her union with Spain, is narrated at some length. The domestic affairs of England are of course passed over in these volumes, which treat only of its relations with foreign powers.

CALENDAR OF STATE PAPERS, FOREIGN SERIES, OF THE REIGN OF ELIZABETH, preserved in Her Majesty's Public Record Office, &c. *Edited by* the Rev. JOSEPH STEVENSON, M.A., of University College, Durham. 1863-1870.

Vol. I.—1558-1559.
Vol. II.—1559-1560.
Vol. III.—1560-1561.
Vol. IV.—1561-1562.

Vol. V.—1562.
Vol. VI.—1563.
Vol. VII.—1564-1565.

CALENDAR OF STATE PAPERS, FOREIGN SERIES, OF THE REIGN OF ELIZABETH, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* ALLAN JAMES CROSBY, Esq., B.A., Barrister-at-Law. Vol. VIII.—1566-1568. 1871.

These eight volumes contain a Calendar of the Foreign Correspondence during the early portion of the reign of Queen Elizabeth, deposited in the Public Record Office, &c. They illustrate not only the external but also the domestic affairs of Foreign Countries during that period.

CALENDAR OF TREASURY PAPERS, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* JOSEPH REDINGTON, Esq. 1868-1871.

Vol. I.—1557-1696.

Vol. II.—1697-1702.

The Papers connected with the administration of the affairs of the Treasury, from 1556-7 to 1702, comprising petitions, reports, and other documents relating to services rendered to the State, grants of money and pensions, appointments to offices, remissions of fines and duties, &c., are calendared in these volumes. They illustrate civil and military events, financial and other matters, the administration in Ireland and the Colonies, &c., and afford information nowhere else recorded.

CALENDAR OF THE CAREW PAPERS, preserved in the Lambeth Library. *Edited by* J. S. BREWER, M.A., Professor of English Literature, King's College, London; and WILLIAM BULLEN, Esq. 1867-1871.

Vol. I.—1515-1574.
Vol. II.—1575-1588.
Vol. III.—1589-1600.

Vol. IV.—1601-1603.
Vol. V.—Book of Howth; Miscellaneous.

The Carew Papers relating to Ireland deposited in the Lambeth Library are not only unique in themselves, but are of great importance. Five volumes of the Calendar of these valuable Papers have been published, which cannot fail to be welcome to all students of Irish history. Another volume is in the press.

CALENDAR OF LETTERS, DESPATCHES, AND STATE PAPERS, relating to the Negotiations between England and Spain, preserved in the Archives

at Simancas, and elsewhere. *Edited by G. A. BERGENROTH.* 1862-1868.

Vol. I.—Hen. VII.—1485-1509.

Vol. II.—Hen. VIII.—1509-1525

Supplement to Vol. I. and Vol. II.

Mr. Bergenroth was engaged in compiling a Calendar of the Papers relating to England preserved in the archives of Simancas in Spain, and the corresponding portion removed from Simancas to Paris. Mr. Bergenroth also visited Madrid, and examined the Papers there, bearing on the reign of Henry VIII. The first volume contains the Spanish Papers of the reign of Henry VII.; the second volume, those of the first portion of the reign of Henry VIII. The Supplement contains new information relating to the private life of Queen Katharine of England; and to the projected marriage of Henry VII. with Queen Juana, widow of King Philip of Castile, and mother of the Emperor Charles V.

CALENDAR OF STATE PAPERS AND MANUSCRIPTS, relating to ENGLISH AFFAIRS, preserved in the Archives of Venice, &c. *Edited by RAWDON BROWN, Esq.* 1864-1871.

Vol. I.—1202-1509.

Vol. II.—1509-1519.

Vol. III.—1520-1526.

Vol. IV.—1527-1533.

Mr. Rawdon Brown has published four volumes of his Calendar, extending from 1202 to 1533, and has made considerable progress in the fifth volume. Mr. Brown's researches have brought to light a number of valuable documents relating to the various periods of English history, and his contributions to historical literature are of the most interesting and important character.

SYLLABUS, IN ENGLISH, OF RYMER'S FÆDERA. *By THOMAS DUFFUS HARDY, Esq., Deputy Keeper of the Public Records.* Vol. I.—Will. I.—Edw. III.; 1066-1377. 1869.

The "Fædera," or "Rymer's Fædera," is a collection of miscellaneous documents illustrative of the History of Great Britain and Ireland, from the Norman Conquest to the reign of Charles II. Several editions of the "Fædera" have been published, and the present Syllabus was undertaken to make the contents of this great National Work more generally known.

REPORT OF THE DEPUTY KEEPER OF THE PUBLIC RECORDS AND THE REV. J. S. BREWER TO THE MASTER OF THE ROLLS, upon the Carte and Carew Papers in the Bodleian and Lambeth Libraries. 1864. *Price 2s. 6d.*

REPORT OF THE DEPUTY KEEPER OF THE PUBLIC RECORDS TO THE MASTER OF THE ROLLS, upon the Documents in the Archives and Public Libraries of Venice. 1866. *Price 2s. 6d.*

In the Press.

CALENDAR OF LETTERS AND PAPERS, FOREIGN AND DOMESTIC, OF THE REIGN OF HENRY VIII., preserved in Her Majesty's Public Record Office, the British Museum, &c. *Edited by J. S. BREWER, M.A., Professor of English Literature, King's College, London.* Vol. IV., Part 2.—1526, &c.

CALENDAR OF STATE PAPERS relating to IRELAND, OF THE REIGN OF ELIZABETH, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by HANS CLAUDE HAMILTON, Esq., F.S.A.* Vol. III.—1586, &c.

CALENDAR OF STATE PAPERS relating to IRELAND, OF THE REIGN OF JAMES I., preserved in Her Majesty's Public Record Office, and elsewhere. *Edited by the Rev. C. W. RUSSELL, D.D., and JOHN P. PRENDERGAST, Esq., Barrister-at-Law.* Vol. I.—1603, &c.

CALENDAR OF STATE PAPERS, DOMESTIC SERIES, OF THE REIGN OF ELIZABETH (continued), preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by MARY ANNE EVERETT GREEN.* Vol. VIII.—Addenda, 1580, &c.

SYLLABUS, IN ENGLISH, OF RYMER'S FÆDERA ; with Index. Vol. II.

CALENDAR OF THE CAREW PAPERS, preserved in the Lambeth Library. *Edited by J. S. BREWER, M.A., Professor of English Literature, King's College, London ; and WILLIAM BULLEN, Esq.* Vol. VI.—1603, &c.

CALENDAR OF STATE PAPERS, DOMESTIC SERIES, OF THE REIGN OF CHARLES I., preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by WILLIAM DOUGLAS HAMILTON, Esq., F.S.A.* Vol. XIV.—1639.

CALENDAR OF STATE PAPERS AND MANUSCRIPTS relating to ENGLISH AFFAIRS, preserved in the Archives of Venice, &c. *Edited by RAWDON BROWN, Esq.* Vol. V.—1534, &c.

CALENDAR OF LETTERS, DESPATCHES, AND STATE PAPERS, relating to the Negotiations between England and Spain, preserved in the Archives at Simancas, and elsewhere. *Edited by DON PASCUAL DE GAYANGOS.* Hen. VIII.

In Progress.

CALENDAR OF STATE PAPERS, COLONIAL SERIES, preserved in Her Majesty's Public Record Office, and elsewhere. *Edited by W. NOEL SAINSBURY, Esq.* Vol. IV.—East Indies, China, and Japan, 1622, &c. Vol. V.—America and West Indies, 1661, &c.

CALENDAR OF STATE PAPERS, FOREIGN SERIES, OF THE REIGN OF ELIZABETH, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by ALLAN JAMES CROSBY, Esq., B.A., Barrister-at-Law.* Vol. IX.—1569, &c.

THE CHRONICLES AND MEMORIALS OF GREAT BRITAIN AND IRELAND DURING THE MIDDLE AGES.

[ROYAL 8vo., half-bound. *Price* 10s. each Volume or Part.]

On 25 July 1822, the House of Commons presented an address to the Crown, stating that the editions of the works of our ancient historians were inconvenient and defective; that many of their writings still remained in manuscript, and, in some cases, in a single copy only. They added, "that an uniform and convenient edition of the whole, published under His Majesty's royal sanction, would be an undertaking honourable to His Majesty's reign, and conducive to the advancement of historical and constitutional knowledge; that the House therefore humbly besought His Majesty, that He would be graciously pleased to give such directions as His Majesty, in His wisdom, might think fit, for the publication of a complete edition of the ancient historians of this realm, and assured His Majesty that whatever expense might be necessary for this purpose would be made good."

The Master of the Rolls, being very desirous that effect should be given to the resolution of the House of Commons, submitted to Her Majesty's Treasury in 1857 a plan for the publication of the ancient chronicles and memorials of the United Kingdom, and it was adopted accordingly. In selecting these works, it was considered right, in the first instance, to give preference to those of which the manuscripts were unique, or the materials of which would help to fill up blanks in English history for which no satisfactory and authentic information hitherto existed in any accessible form. One great object the Master of the Rolls had in view was to form a *corpus historicum* within reasonable limits, and which should be as complete as possible. In a subject of so vast a range, it was important that the historical student should be able to select such volumes as conformed with his own peculiar tastes and studies, and not be put to the expense of purchasing the whole collection; an inconvenience inseparable from any other plan than that which has been in this instance adopted.

Of the Chronicles and Memorials, the following volumes have been published. They embrace the period from the earliest time of British history down to the end of the reign of Henry VII.

1. *THE CHRONICLE OF ENGLAND*, by JOHN CAPGRAVE. *Edited by* the Rev. F. C. HINGESTON, M.A., of Exeter College, Oxford. 1858.

Capgrave was prior of Lynn, in Norfolk, and provincial of the order of the Friars Hermits of England shortly before the year 1464. His Chronicle extends from the creation of the world to the year 1417. As a record of the language spoken in Norfolk (being written in English), it is of considerable value.

2. *CHRONICON MONASTERII DE ABINGDON*. Vols. I. and II. *Edited by* the Rev. JOSEPH STEVENSON, M.A., of University College, Durham, and Vicar of Leighton Buzzard. 1858.

This Chronicle traces the history of the great Benedictine monastery of Abingdon in Berkshire, from its foundation by King Ina of Wessex, to the reign of Richard I., shortly after which period the present narrative was drawn up by an inmate of the establishment. The author had access to the title-deeds of the house; and incorporates into his history various charters of the Saxon kings, of great importance as illustrating not only the history of the locality but that of the kingdom. The work is printed for the first time.

3. *LIVES OF EDWARD THE CONFESSOR*. I.—*La Estoire de Seint Aedward le Rei*. II.—*Vita Beati Edvardi Regis et Confessoris*. III.—*Vita Æduardi Regis qui apud Westmonasterium requiescit*. *Edited by* HENRY RICHARDS LUARD, M.A., Fellow and Assistant Tutor of Trinity College, Cambridge. 1858.

The first is a poem in Norman French, containing 4,686 lines, addressed to Alianor, Queen of Henry III., and probably written in the year 1245, on the occasion of the restoration of the church of Westminster. Nothing is known of the author. The second is an anonymous poem, containing 536 lines, written between the years 1440 and 1450, by command of Henry VI., to whom it is dedicated. It does not throw any new light on the reign of Edward the Confessor, but is valuable as a specimen of the Latin poetry of the time. The third, also by an anonymous author, was apparently written for Queen Edith, between the years 1066 and 1074, during the pressure of the suffering brought on the Saxons by the Norman conquest. It notices many facts not found in other writers, and some which differ considerably from the usual accounts.

4. *MONUMENTA FRANCISCANA*; scilicet, I.—*Thomas de Eccleston de Adventu Fratrum Minorum in Angliam*. II.—*Adæ de Marisco Epistolæ*. III.—*Registrum Fratrum Minorum Londoniæ*. *Edited by* J. S. BREWER, M.A., Professor of English Literature, King's College, London. 1858.

This volume contains original materials for the history of the settlement of the order of Saint Francis in England, the letters of Adam de Marisco, and other papers connected with the foundation and diffusion of this great body. It has been the aim of the editor to collect whatever historical information could be found in this country, towards illustrating a period of the national history for which only scanty materials exist. None of these have been before printed.

5. *FASCICULI ZIZANIORUM MAGISTRI JOHANNIS WYCLIF CUM TRITICO*. Ascribed to THOMAS NETTER, of WALDEN, Provincial of the Carmelite Order in England, and Confessor to King Henry the Fifth. *Edited by* the Rev. W. W. SHIRLEY, M.A., Tutor and late Fellow of Wadham College, Oxford. 1858.

This work derives its principal value from being the only contemporaneous account of the rise of the Lollards. When written, the disputes of the school-

men had been extended to the field of theology, and they appear both in the writings of Wycliff and in those of his adversaries. Wycliff's little bundles of tares are not less metaphysical than theological, and the conflict between Nominalists and Realists rages side by side with the conflict between the different interpreters of Scripture. The work gives a good idea of the controversies at the end of the 14th and the beginning of the 15th centuries.

6. **THE BUIK OF THE CRONICLIS OF SCOTLAND** ; or, A Metrical Version of the History of Hector Boece ; by WILLIAM STEWART. Vols. I., II., and III. *Edited by* W. B. TURNBULL, Esq., of Lincoln's Inn, Barrister-at-Law. 1858.

This is a metrical translation of a Latin Prose Chronicle, and was written in the first half of the 16th century. The narrative begins with the earliest legends, and ends with the death of James I. of Scotland, and the "evil ending of the traitors that slew him." Strict accuracy of statement is not to be looked for in such a work as this ; but the stories of the colonization of Spain, Ireland, and Scotland are interesting if not true ; and the chronicle is valuable as a reflection of the manners, sentiments, and character of the age in which it was composed. The peculiarities of the Scottish dialect are well illustrated in this metrical version, and the student of language will find ample materials for comparison with the English dialects of the same period, and with modern lowland Scotch.

7. **JOHANNIS CAPGRAVE LIBER DE ILLUSTRIBUS HENRICIS.** *Edited by the* Rev. F. C. HINGESTON, M.A., of Exeter College, Oxford. 1858.

This work is dedicated to Henry VI. of England, who appears to have been, in the author's estimation, the greatest of all the Henries. It is divided into three distinct parts, each having its own separate dedication. The first part relates only to the history of the Empire, and extends from the election of Henry I., the Fowler, to the end of the reign of the Emperor Henry VI. The second part is devoted to English history, and extends from the accession of Henry I. in the year 1100, to the year 1446, which was the twenty-fourth year of the reign of King Henry VI. The third part contains the lives of illustrious men who have borne the name of Henry in various parts of the world.

Capgrave was born in 1393, in the reign of Richard II., and lived during the Wars of the Roses, for the history of which period his work is of some value.

8. **HISTORIA MONASTERII S. AUGUSTINI CANTUARIENSIS**, by THOMAS OF ELMHAM, formerly Monk and Treasurer of that Foundation. *Edited by* CHARLES HARDWICK, M.A., Fellow of St. Catharine's Hall, and Christian Advocate in the University of Cambridge. 1858.

This history extends from the arrival of St. Augustine in Kent until 1191. Prefixed is a chronology as far as 1418, which shows in outline what was to have been the character of the work when completed. The only copy known is in the possession of Trinity Hall, Cambridge. The author was connected with Norfolk, and most probably with Elmham, whence he derived his name.

9. **EULOGIUM (HISTORIARUM SIVE TEMPORIS) : Chronicon ab Orbe condito usque ad Annum Domini 1366** ; a Monacho quodam Malmesbiriensi exaratum. Vols. I., II., and III. *Edited by* F. S. HAYDON, Esq., B.A. 1858-1863.

This is a Latin Chronicle extending from the Creation to the latter part of the reign of Edward III., and written by a monk of the Abbey of Malmesbury, in Wiltshire, about the year 1367. A continuation, carrying the history of England down to the year 1413, was added in the former half of the fifteenth century by an author whose name is not known. The original Chronicle is divided into five books, and contains a history of the world generally, but more especially

of England to the year 1366. The continuation extends the history down to the coronation of Henry V. The Eulogium itself is chiefly valuable as containing a history, by a contemporary, of the period between 1356 and 1366. The notices of events appear to have been written very soon after their occurrence. Among other interesting matter, the Chronicle contains a diary of the Poitiers campaign, evidently furnished by some person who accompanied the army of the Black Prince. The continuation of the Chronicle is also the work of a contemporary, and gives a very interesting account of the reigns of Richard II. and Henry IV. It is believed to be the earliest authority for the statement that the latter monarch died in the Jerusalem Chamber at Westminster.

10. MEMORIALS OF HENRY THE SEVENTH : Bernardi Andreae Tholosatis Vita Regis Henrici Septimi ; necnon alia quædam ad eundem Regem spectantia. Edited by JAMES GAIRDNER, Esq. 1858.

The contents of this volume are—(1) a life of Henry VII., by his poet laureate and historiographer, Bernard André, of Toulouse, with some compositions in verse, of which he is supposed to have been the author ; (2) the journals of Roger Machado during certain embassies on which he was sent by Henry VII. to Spain and Brittany, the first of which had reference to the marriage of the King's son, Arthur, with Catharine of Arragon ; (3) two curious reports by envoys sent to Spain in the year 1505 touching the succession to the Crown of Castile, and a project of marriage between Henry VII. and the Queen of Naples ; and (4) an account of Philip of Castile's reception in England in 1506. Other documents of interest in connexion with the period are given in an appendix.

11. MEMORIALS OF HENRY THE FIFTH. I.—Vita Henrici Quinti, Roberto Redmanno auctore. II.—Versus Rhythmici in laudem Regis Henrici Quinti. III.—Elmhami Liber Metricus de Henrico V. Edited by CHARLES A. COLE, Esq. 1858.

This volume contains three treatises which more or less illustrate the history of the reign of Henry V., viz.: A Life by Robert Redman ; a Metrical Chronicle by Thomas Elmham, prior of Lenton, a contemporary author ; Versus Rhythmici, written apparently by a monk of Westminster Abbey, who was also a contemporary of Henry V. These works are printed for the first time.

12. MUNIMENTA GILDHALLÆ LONDONIENSIS ; Liber Albus, Liber Custumarum, et Liber Horn, in archivis Gildhallæ asservati. Vol. I., Liber Albus. Vol. II. (in Two Parts), Liber Custumarum. Vol. III., Translation of the Anglo-Norman Passages in Liber Albus, Glossaries, Appendices, and Index. Edited by HENRY THOMAS RILEY, Esq., M.A., Barrister-at-Law. 1859-1862.

The manuscript of the *Liber Albus*, compiled by John Carpenter, Common Clerk of the City of London in the year 1419, a large folio volume, is preserved in the Record Room of the City of London. It gives an account of the laws, regulations, and institutions of that City in the twelfth, thirteenth, fourteenth, and early part of the fifteenth centuries.

The *Liber Custumarum* was compiled probably by various hands in the early part of the fourteenth century during the reign of Edward II. The manuscript, a folio volume, is also preserved in the Record Room of the City of London, though some portion in its original state, borrowed from the City in the reign of Queen Elizabeth and never returned, forms part of the Cottonian MS. Claudius D. II. in the British Museum. It also gives an account of the laws, regulations, and institutions of the City of London in the twelfth, thirteenth, and early part of the fourteenth centuries.

13. CRONICA JOHANNIS DE OXENEDES. Edited by Sir HENRY ELLIS, K.H. 1859.

Although this Chronicle tells of the arrival of Hengist and Horsa in England in the year 449, yet it substantially begins with the reign of King Alfred, and

comes down to the year 1292, where it ends abruptly. The history is particularly valuable for notices of events in the eastern portions of the kingdom, which are not to be elsewhere obtained, and some curious facts are mentioned relative to the floods in that part of England, which are confirmed in the Friesland Chronicle of Anthony Heinrich, pastor of the Island of Mohr.

14. A COLLECTION OF POLITICAL POEMS AND SONGS RELATING TO ENGLISH HISTORY, FROM THE ACCESSION OF EDWARD III. TO THE REIGN OF HENRY VIII. Vols. I. and II. *Edited by* THOMAS WRIGHT, Esq., M.A. 1859-1861.

These Poems are perhaps the most interesting of all the historical writings of the period, though they cannot be relied on for accuracy of statement. They are various in character; some are upon religious subjects, some may be called satires, and some give no more than a court scandal; but as a whole they present a very fair picture of society, and of the relations of the different classes to one another. The period comprised is in itself interesting, and brings us, through the decline of the feudal system, to the beginning of our modern history. The songs in old English are of considerable value to the philologist.

15. The "OPUS TERTIUM," "OPUS MINUS," &c., of ROGER BACON. *Edited by* J. S. BREWER, M.A., Professor of English Literature, King's College, London. 1859.

This is the celebrated treatise—never before printed—so frequently referred to by the great philosopher in his works. It contains the fullest details we possess of the life and labours of Roger Bacon: also a fragment by the same author, supposed to be unique, the "*Compendium Studii Theologie*."

16. BARTHOLOMÆI DE COTTON, MONACHI NORWICENSIS, HISTORIA ANGLICANA; 449-1298: necnon ejusdem Liber de Archiepiscopis et Episcopis Angliæ. *Edited by* HENRY RICHARDS LUARD, M.A., Fellow and Assistant Tutor of Trinity College, Cambridge. 1859.

The author, a monk of Norwich, has here given us a Chronicle of England from the arrival of the Saxons in 449 to the year 1298, in or about which year it appears that he died. The latter portion of this history (the whole of the reign of Edward I. more especially) is of great value, as the writer was contemporary with the events which he records. An Appendix contains several illustrative documents connected with the previous narrative.

17. BRUT Y TYWYSOGION; or, The Chronicle of the Princes of Wales. *Edited by* the Rev. JOHN WILLIAMS AB ITHEL, M.A. 1860.

This work, also known as "The Chronicle of the Princes of Wales," has been attributed to Caradoc of Llancarvan, who flourished about the middle of the twelfth century. It is written in the ancient Welsh language, begins with the abdication and death of Caedwala at Rome, in the year 681, and continues the history down to the subjugation of Wales by Edward I., about the year 1282.

18. A COLLECTION OF ROYAL AND HISTORICAL LETTERS DURING THE REIGN OF HENRY IV. 1399-1404. *Edited by* the Rev. F. C. HINGESTON, M.A., of Exeter College, Oxford. 1860.

This volume, like all the others in the series containing a miscellaneous selection of letters, is valuable on account of the light it throws upon biographical history, and the familiar view it presents of characters, manners, and events. The period requires much elucidation; to which it will materially contribute.

19. THE REPRESSOR OF OVER MUCH BLAMING OF THE CLERGY. By REGINALD PECOCK, sometime Bishop of Chichester. Vols. I. and II. *Edited by* CHURCHILL BABINGTON, B.D., Fellow of St. John's College, Cambridge. 1860.

The "Repressor" may be considered the earliest piece of good theological disquisition of which our English prose literature can boast. The author was born

about the end of the fourteenth century, consecrated Bishop of St. Asaph in the year 1444, and translated to the see of Chichester in 1450. While Bishop of St. Asaph, he zealously defended his brother prelates from the attacks of those who censured the bishops for their neglect of duty. He maintained that it was no part of a bishop's functions to appear in the pulpit, and that his time might be more profitably spent, and his dignity better maintained, in the performance of works of a higher character. Among those who thought differently were the Lollards, and against their general doctrines the "Repressor" is directed. Pecock took up a position midway between that of the Roman Church and that of the modern Anglican Church; but his work is interesting chiefly because it gives a full account of the views of the Lollards and of the arguments by which they were supported, and because it assists us to ascertain the state of feeling which ultimately led to the Reformation. Apart from religious matters, the light thrown upon contemporaneous history is very small, but the "Repressor" has great value for the philologist, as it tells us what were the characteristics of the language in use among the cultivated Englishmen of the fifteenth century. Pecock, though an opponent of the Lollards, showed a certain spirit of toleration, for which he received, towards the end of his life, the usual mediæval reward—persecution.

20. *ANNALES CAMBRIÆ. Edited by the Rev. JOHN WILLIAMS AB ITHEL, M.A. 1860.*

These annals, which are in Latin, commence in the year 447, and come down to the year 1288. The earlier portion appears to be taken from an Irish Chronicle, which was also used by Tigernach, and by the compiler of the Annals of Ulster. During its first century it contains scarcely anything relating to Britain, the earliest direct concurrence with English history is relative to the mission of Augustine. Its notices throughout though brief, are valuable. The annals were probably written at St. Davids, by Blegewryd, Archdeacon of Llandaff, the most learned man in his day in all Cymru.

21. *THE WORKS OF GIRALDUS CAMBRENSIS. Vols. I., II., and III. Edited by J. S. BREWER, M.A., Professor of English Literature, King's College, London. Vols. V. and VI. Edited by the Rev. JAMES F. DIMOCK, M.A., Rector of Barnburgh, Yorkshire. 1861–1868.*

The first three volumes contain the historical works of Gerald du Barry, who lived in the reigns of Henry II., Richard I., and John, and attempted to re-establish the independence of Wales by restoring the see of St. Davids to its ancient primacy. His works are of a very miscellaneous nature, both in prose and verse, and are remarkable chiefly for the racy and original anecdotes which they contain relating to contemporaries. He is the only Welsh writer of any importance who has contributed so much to the mediæval literature of this country, or assumed, in consequence of his nationality, so free and independent a tone. His frequent travels in Italy, in France, in Ireland, and in Wales, gave him opportunities for observation which did not generally fall to the lot of mediæval writers in the twelfth and thirteenth centuries, and of these observations Giraldus has made due use. Only extracts from these treatises have been printed before, and almost all of them are taken from unique manuscripts.

The *Topographia Hibernica* (in Vol. V.) is the result of Giraldus' two visits to Ireland. The first in the year 1183, the second in 1185–6, when he accompanied Prince John into that country. Curious as this treatise is, Mr. Dimock is of opinion that it ought not to be accepted as sober truthful history, for Giraldus himself states that truth was not his main object, and that he compiled the work for the purpose of sounding the praises of Henry the Second. Elsewhere, however, he declares that he had stated nothing in the *Topographia* of the truth of which he was not well assured, either by his own eyesight or by the testimony, with all diligence elicited, of the most trustworthy and authentic men in the country; that though he did not put just the same full faith in their reports as in what he had himself seen, yet, as they only related what they had themselves seen, he could not but believe such credible witnesses. A very interesting portion of this treatise is devoted to the animals of Ireland. It shows that he was a very accurate and acute observer, and his descriptions are given in a way that a scientific naturalist of the present day could hardly improve upon. The *Expugnatio Hibernica* was written about the year 1188, and may be regarded rather

as a great epic than a sober relation of acts occurring in his own days. No one can peruse it without coming to the conclusion that it is rather a poetical fiction than a prosaic truthful history.

Vol. VI. contains the *Itinerarium Kambriæ et Descriptio Kambriæ*.

22. **LETTERS AND PAPERS ILLUSTRATIVE OF THE WARS OF THE ENGLISH IN FRANCE DURING THE REIGN OF HENRY THE SIXTH, KING OF ENGLAND.** Vol. I., and Vol. II. (in Two Parts). *Edited by* the Rev. JOSEPH STEVENSON, M.A., of University College, Durham, and Vicar of Leighton Buzzard. 1861-1864.

The letters and papers contained in these volumes are derived chiefly from originals or contemporary copies extant in the Bibliothèque Impériale, and the Dépôt des Archives, in Paris. They illustrate the line of policy adopted by John Duke of Bedford and his successors during their government of Normandy, and such other provinces of France as had been acquired by Henry V. We may here trace, step by step, the gradual declension of the English power, until we are prepared to read of its final overthrow.

23. **THE ANGLO-SAXON CHRONICLE, ACCORDING TO THE SEVERAL ORIGINAL AUTHORITIES.** Vol. I., Original Texts. Vol. II., Translation. *Edited and translated by* BENJAMIN THORPE, Esq., Member of the Royal Academy of Sciences at Munich, and of the Society of Netherlandish Literature at Leyden. 1861.

This Chronicle, extending from the earliest history of Britain to the year 1154, is justly the boast of England; for no other nation can produce any history, written in its own vernacular, at all approaching it, either in antiquity, truthfulness, or extent, the historical books of the Bible alone excepted. There are at present six independent manuscripts of the Saxon Chronicle, ending in different years, and written in different parts of the country. In this edition, the text of each manuscript is printed in columns on the same page, so that the student may see at a glance the various changes which occur in orthography, whether arising from locality or age.

24. **LETTERS AND PAPERS ILLUSTRATIVE OF THE REIGNS OF RICHARD III. AND HENRY VII.** Vols. I. and II. *Edited by* JAMES GAIRDNER, Esq. 1861-1863.

The Papers are derived from MSS. in the Public Record Office, the British Museum, and other repositories. The period to which they refer is unusually destitute of chronicles and other sources of historical information, so that the light obtained from these documents is of special importance. The principal contents of the volumes are some diplomatic Papers of Richard III.; correspondence between Henry VII. and Ferdinand and Isabella of Spain; documents relating to Edmund de la Pole, Earl of Suffolk; and a portion of the correspondence of James IV. of Scotland.

25. **LETTERS OF BISHOP GROSSETESTE, illustrative of the Social Condition of his Time.** *Edited by* HENRY RICHARDS LUARD, M.A., Fellow and Assistant Tutor of Trinity College, Cambridge. 1861.

The Letters of Robert Grosseteste (131 in number) are here collected from various sources, and a large portion of them is printed for the first time. They range in date from about 1210 to 1253, and relate to various matters connected not only with the political history of England during the reign of Henry III., but with its ecclesiastical condition. They refer especially to the diocese of Lincoln, of which Grosseteste was bishop.

26. **DESCRIPTIVE CATALOGUE OF MANUSCRIPTS RELATING TO THE HISTORY OF GREAT BRITAIN AND IRELAND.** Vol. I. (in Two Parts); Anterior to the Norman Invasion. Vol. II.; 1066-1200. Vol. III.; 1200-1327. *By* Sir THOMAS DUFFUS HARDY, D.C.L., Deputy Keeper of the Public Records. 1862-1871.

The object of this work is to publish notices of all known sources of British history, both printed and unprinted, in one continued sequence. The materials,

when historical (as distinguished from biographical), are arranged under the year in which the latest event is recorded in the chronicle or history, and not under the period in which its author, real or supposed, flourished. Biographies are enumerated under the year in which the person commemorated died, and not under the year in which the life was written. This arrangement has two advantages; the materials for any given period may be seen at a glance; and if the reader knows the time when an author wrote, and the number of years that had elapsed between the date of the events and the time the writer flourished, he will generally be enabled to form a fair estimate of the comparative value of the narrative itself. A brief analysis of each work has been added when deserving it, in which the original portions are distinguished from those which are mere compilations. When possible, the sources are indicated from which such compilations have been derived. A biographical sketch of the author of each piece has been added, and a brief notice has also been given of such British authors as have written on historical subjects.

27. ROYAL AND OTHER HISTORICAL LETTERS ILLUSTRATIVE OF THE REIGN OF HENRY III. Vol. I., 1216-1235. Vol. II., 1236-1272. *Selected and edited by* the Rev. W. W. SHIRLEY, D.D., Regius Professor in Ecclesiastical History, and Canon of Christ Church, Oxford. 1862-1866.

The letters contained in these volumes are derived chiefly from the ancient correspondence formerly in the Tower of London, and now in the Public Record Office. They illustrate the political history of England during the growth of its liberties, and throw considerable light upon the personal history of Simon de Montfort. The affairs of France form the subject of many of them, especially in regard to the province of Gascony. The entire collection consists of nearly 700 documents, the greater portion of which is printed for the first time.

28. CHRONICA MONASTERII S. ALBANI.—1. THOMÆ WALSINGHAM HISTORIA ANGLICANA; Vol. I., 1272-1381: Vol. II., 1381-1422. 2. WILLELMI RISHANGER CHRONICA ET ANNALES, 1259-1307. 3. JOHANNIS DE TROKELowe ET HENRICI DE BLANEFORDE CHRONICA ET ANNALES, 1259-1296; 1307-1324; 1392-1406. 4. GESTA ABBATUM MONASTERII S. ALBANI, A THOMA WALSINGHAM, REGNANTE RICARDO SECUNDO, EJUSDEM ECCLESIE PRÆCENTORE, COMPILATA; Vol. I., 793-1290: Vol. II., 1290-1349: Vol. III., 1349-1411. 5. JOHANNIS AMUNDESHAM, MONACHI MONASTERII S. ALBANI, UT VIDETUR, ANNALES; Vols. I. and II. *Edited by* HENRY THOMAS RILEY, Esq., M.A., of Corpus Christi College, Cambridge; and of the Inner Temple, Barrister-at-Law. 1863-1871.

In the first two volumes is a history of England, from the death of Henry III. to the death of Henry V., written by Thomas Walsingham, Precentor of St. Albans and prior of the cell of Wymundham, belonging to that abbey. It is printed from MS. VII. in the Arundel Collection in the College of Arms, London, a manuscript of the fifteenth century, collated with MS. 13 E. IX. in the King's Library in the British Museum, and MS. VII. in the Parker Collection of Manuscripts at Corpus Christi College, Cambridge.

In the third volume is a Chronicle of English History, attributed to William Rishanger, monk of Saint Albans, who lived in the reign of Edward I., printed from the Cottonian Manuscript, Faustina B. IX. (of the fourteenth century) in the British Museum, collated with MS. 14 C. VII. (fols. 219-231) in the King's Library, British Museum, and the Cottonian Manuscript, Claudius E. III., fols. 306-331: Also an account of transactions attending the award of the kingdom of Scotland to John Balliol by Edward I., 1291-1292, from MS. Cotton. Claudius D. VI., attributed to William Rishanger above mentioned, but on no sufficient ground: A short Chronicle of English History, from 1292 to 1300, by an unknown hand, from MS. Cotton. Claudius D. VI.: A short Chronicle from 1297 to 1307, Willelmi Rishanger Gesta Edwardi Primi Regis Angliæ, from MS. 14 C. I. in the Royal Library, and MS. Cotton. Claudius D. VI., with an addition of Annales Regum Angliæ, probably by the same hand: A fragment of a Chronicle of English History, 1299, 1300, from MS. Cotton. Claudius D. VI.: A fragment of a Chronicle of English History,

1295 to 1300, from MS. Cotton. Claudius D. VI.: and a fragment of a Chronicle of English History, 1285 to 1307, from MS. 14 C. I. in the Royal Library.

In the fourth volume is a Chronicle of English History, by an anonymous writer, 1259 to 1296, from MS. Cotton. Claudius D. VI.: Annals of Edward II., 1307 to 1323, by John de Trokelowe, a monk of St. Albans, from MS. Cotton. Claudius D. VI.: A continuation of Trokelowe's Annals, 1323, 1324, by Henricus de Blanford, from MS. Cotton. Claudius D. VI.: A full Chronicle of English History, by an anonymous writer of St. Albans, 1392 to 1406, from MS. VII. in the Library of Corpus Christi College, Cambridge; and an account of the benefactors of St. Albans, written in the early part of the fifteenth century, from MS. VI. in the same Library.

The fifth, sixth, and seventh volumes contain a history of the Abbots of St. Albans, and of the fortunes and vicissitudes of the house, from 793 to 1411, mainly compiled by Thomas Walsingham, Precentor of the Abbey in the reign of Richard II., and transcribed from MS. Cotton. Claudius E. IV., in the British Museum; with a brief Continuation, extracted from the closing pages of the Parker MS. No. VII., in the Library of Corpus Christi College, Cambridge.

The eighth and ninth volumes, in continuation of the Annals, contain a Chronicle, probably written by John Amundesham, a monk of St. Albans.

29. *CHRONICON ABBATIE EVESHAMENSIS, AUCTORIBUS DOMINICO PRIORE EVESHAMIE ET THOMA DE MARLEBERGE ABBATE, A FUNDATIONE AD ANNUM 1213, UNA CUM CONTINUATIONE AD ANNUM 1418.* Edited by the Rev. W. D. MACRAY, M.A., Bodleian Library, Oxford. 1863.

The Chronicle of Evesham illustrates the history of that important monastery from its foundation by Egwin, about 690, to the year 1418. Its chief feature is an autobiography, which makes us acquainted with the inner daily life of a great abbey, such as but rarely has been recorded. Interspersed are many notices of general, personal, and local history which will be read with much interest. This work exists in a single MS., and is for the first time printed.

30. *RICARDI DE CIRENCESTRIA SPECULUM HISTORIALE DE GESTIS REGUM ANGLIÆ.* Vol. I., 447-871. Vol. II., 872-1066. Edited by JOHN E. B. MAYOR, M.A., Fellow of St. John's College, Cambridge. 1863-1869.

The compiler, Richard of Cirencester, was a monk of Westminster, 1355-1400. In 1391 he obtained a licence to make a pilgrimage to Rome. His history, in four books, extends from 447 to 1066. He announces his intention of continuing it, but there is no evidence that he completed any more. This chronicle gives many charters in favour of Westminster Abbey, and a very full account of the lives and miracles of the saints, especially of Edward the Confessor, whose reign occupies the fourth book. A treatise on the Coronation, by William of Sudbury, a monk of Westminster, fills book iii. c. 3. It was on this author that C. J. Bertram fathered his forgery, *De Situ Britannia*, in 1747.

31. *YEAR BOOKS OF THE REIGN OF EDWARD THE FIRST.* Years 20-21, 30-31, and 32-33. Edited and translated by ALFRED JOHN HORWOOD, Esq., of the Middle Temple, Barrister-at-Law. 1863-1866.

The volumes known as the "Year Books" contain reports in Norman-French of cases argued and decided in the Courts of Common Law. They may be considered to a great extent as the "lex non scripta" of England, and have been held in the highest veneration by the ancient sages of the law, and were received by them as the repositories of the first recorded judgments and dicta of the great legal luminaries of past ages. They are also worthy of the attention of the general reader on account of the historical information and the notices of public and private persons which they contain, as well as the light which they throw on ancient manners and customs.

32. *NARRATIVES OF THE EXPULSION OF THE ENGLISH FROM NORMANDY, 1449-1450.*—Robertus Blondelli de Reductione Normanniæ: Le Recouvrement de Normendie, par Berry, Hérault du Roy: Conférences between the Ambassadors of France and England. Edited, from MSS.

in the Imperial Library at Paris, by the Rev. JOSEPH STEVENSON, M.A., of University College, Durham. 1863.

This volume contains the narrative of an eye-witness who details with considerable power and minuteness the circumstances which attended the final expulsion of the English from Normandy in the year 1450. The history commences with the infringement of the truce by the capture of Fougères, and ends with the battle of Formigny and the embarkation of the Duke of Somerset. The whole period embraced is less than two years.

33. *HISTORIA ET CARTULARIUM MONASTERII S. PETRI GLOUCESTRIÆ. Vols. I., II., and III. Edited by W. H. HART, Esq., F.S.A., Membre correspondant de la Société des Antiquaires de Normandie. 1863–1867.*

This work consists of two parts, the History and the Cartulary of the Monastery of St. Peter, Gloucester. The history furnishes an account of the monastery from its foundation, in the year 681, to the early part of the reign of Richard II., together with a calendar of donations and benefactions. It treats principally of the affairs of the monastery, but occasionally matters of general history are introduced. Its authorship has generally been assigned to Walter Froucester, the twentieth abbot, but without any foundation.

34. *ALEXANDRI NECKAM DE NATURIS RERUM LIBRI DUO; with NECKAM'S POEM, DE LAUDIBUS DIVINÆ SAPIENTIÆ. Edited by THOMAS WRIGHT, Esq., M.A. 1863.*

Neckam was a man who devoted himself to science, such as it was in the twelfth century. In the "De Naturis Rerum" are to be found what may be called the rudiments of many sciences mixed up with much error and ignorance. Neckam was not thought infallible, even by his contemporaries, for Roger Bacon remarks of him, "this Alexander in many things wrote what was true and useful; but he neither can nor ought by just title to be reckoned among authorities." Neckam, however, had sufficient independence of thought to differ from some of the schoolmen who in his time considered themselves the only judges of literature. He had his own views in morals, and in giving us a glimpse of them, as well as of his other opinions, he throws much light upon the manners, customs, and general tone of thought prevalent in the twelfth century. The poem entitled "De Laudibus Divinæ Sapientiæ" appears to be a metrical paraphrase or abridgment of the "De Naturis Rerum." It is written in the elegiac metre; and though there are many lines which violate classical rules, it is, as a whole, above the ordinary standard of mediæval Latin.

35. *LEECHDOMS, WORTCUNNING, AND STARCRAFT OF EARLY ENGLAND; being a Collection of Documents illustrating the History of Science in this Country before the Norman Conquest. Vols. I., II., and III. Collected and edited by the Rev. T. OSWALD COCKAYNE, M.A., of St. John's College, Cambridge. 1864–1866.*

This work illustrates not only the history of science, but the history of superstition. In addition to the information bearing directly upon the medical skill and medical faith of the times, there are many passages which incidentally throw light upon the general mode of life and ordinary diet. The volumes are interesting not only in their scientific, but also in their social aspect. The manuscripts from which they have been printed are valuable to the Anglo-Saxon scholar for the illustrations they afford of Anglo-Saxon orthography.

36. *ANNALES MONASTICI. Vol. I.:—Annales de Margan, 1066–1232; Annales de Theokesberia, 1066–1263; Annales de Burton, 1004–1263. Vol. II.:—Annales Monasterii de Wintonia, 519–1277; Annales Monasterii de Waverleia, 1–1291. Vol. III.:—Annales Prioratus de Dunstaplia, 1–1297; Annales Monasterii de Bermundeseia, 1042–1432. Vol. IV.:—Annales Monasterii de Oseneia, 1016–1347; Chronicon vulgo dictum Chronicon Thomæ Wykes, 1066–1289; Annales Prioratus de Wigornia, 1–1377. Vol. V.:—Index and Glossary. Edited by HENRY*

RICHARDS LUARD, M.A., Fellow and Assistant Tutor of Trinity College, and Registrar of the University, Cambridge. 1864-1869.

The present collection of Monastic Annals embraces all the more important chronicles compiled in religious houses in England during the thirteenth century. These distinct works are ten in number. The extreme period which they embrace ranges from the year 1 to 1432, although they refer more especially to the reigns of John, Henry III., and Edward I. Some of these narratives have already appeared in print, but others are printed for the first time.

37. MAGNA VITA S. HUGONIS EPISCOPI LINCOLNIENSIS. From Manuscripts in the Bodleian Library, Oxford, and the Imperial Library, Paris. *Edited by* the Rev. JAMES F. DIMOCK, M.A., Rector of Barnburgh, Yorkshire. 1864.

This work contains a number of very curious and interesting incidents, and, being the work of a contemporary, is very valuable, not only as a truthful biography of a celebrated ecclesiastic, but as the work of a man, who, from personal knowledge, gives notices of passing events, as well as of individuals who were then taking active part in public affairs. The author, in all probability, was Adam Abbot of Evesham. He was domestic chaplain and private confessor of Bishop Hugh, and in these capacities was admitted to the closest intimacy. Bishop Hugh was Prior of Witham for 11 years before he became Bishop of Lincoln. His consecration took place on the 21st September 1186; he died on the 16th of November 1200; and was canonized in 1220.

38. CHRONICLES AND MEMORIALS OF THE REIGN OF RICHARD THE FIRST. Vol. I.:—ITINERARIUM PEREGRINORUM ET GESTA REGIS RICARDI. Vol. II.:—EPISTOLÆ CANTUARIENSES; the Letters of the Prior and Convent of Christ Church, Canterbury; 1187 to 1199. *Edited by* WILLIAM STUBBS, M.A., Vicar of Navestock, Essex, and Lambeth Librarian. 1864-1865.

The authorship of the Chronicle in Vol. I., hitherto ascribed to Geoffrey Vinesauf, is now more correctly ascribed to Richard, Canon of the Holy Trinity of London. The narrative extends from 1187 to 1199; but its chief interest consists in the minute and authentic narrative which it furnishes of the exploits of Richard I., from his departure from England in December 1189 to his death in 1199. The author states in his prologue that he was an eye-witness of much that he records; and various incidental circumstances which occur in the course of the narrative confirm this assertion.

The letters in Vol. II., written between 1187 and 1199, are of value as furnishing authentic materials for the history of the ecclesiastical condition of England during the reign of Richard I. They had their origin in a dispute which arose from the attempts of Baldwin and Hubert, archbishops of Canterbury, to found a college of secular canons, a project which gave great umbrage to the monks of Canterbury, who saw in it a design to supplant them in their function of metropolitan chapter. These letters are printed, for the first time, from a MS. belonging to the archiepiscopal library at Lambeth.

39. RECUEIL DES CRONIKES ET ANCIENNES ISTORIES DE LA GRANT BRETAGNE A PRESENT NOMME ENGLETERRE, par JEHAN DE WAURIN. Vol. I., Albina to 688. Vol. II., 1399-1422. *Edited by* WILLIAM HARDY, Esq., F.S.A. 1864-1868.
40. A COLLECTION OF THE CHRONICLES AND ANCIENT HISTORIES OF GREAT BRITAIN, NOW CALLED ENGLAND, by JOHN DE WAYRIN. Albina to 688. (Translation of the preceding Vol. I.) *Edited and translated by* WILLIAM HARDY, Esq., F.S.A. 1864.

This curious chronicle extends from the fabulous period of history down to the return of Edward IV. to England in the year 1471, after the second deposition of

Henry VI. The manuscript from which the text of the work is taken is preserved in the Imperial Library at Paris, and is believed to be the only complete and nearly contemporary copy in existence. The work, as originally bound, was comprised in six volumes, since rebound in morocco in 12 volumes, folio maximo, vellum, and is illustrated with exquisite miniatures, vignettes, and initial letters. It was written towards the end of the fifteenth century, having been expressly executed for Louis de Bruges, Seigneur de la Gruthuyse and Earl of Winchester, from whose cabinet it passed into the library of Louis XII. at Blois.

41. *POLYCHRONICON RANULPHI HIGDEN*, with Trevisa's Translation. Vols. I. and II. *Edited by* CHURCHILL BABINGTON, B.D., Senior Fellow of St. John's College, Cambridge. Vol. III. *Edited by* the Rev. JOSEPH RAWSON LUMBY, M.A., late Fellow of Magdalene College, Cambridge. 1865-1871.

This is one of the many mediæval chronicles which assume the character of a history of the world. It begins with the creation, and is brought down to the author's own time, the reign of Edward III. Prefixed to the historical portion, is a chapter devoted to geography, in which is given a description of every known land. To say that the Polychronicon was written in the fourteenth century is to say that it is not free from inaccuracies. It has, however, a value apart from its intrinsic merits. It enables us to form a very fair estimate of the knowledge of history and geography which well-informed readers of the fourteenth and fifteenth centuries possessed, for it was then the standard work on general history.

The two English translations, which are printed with the original Latin, afford interesting illustrations of the gradual change of our language, for one was made in the fourteenth century, the other in the fifteenth. The differences between Trevisa's version and that of the unknown writer are often considerable.

42. *LE LIVRE DE REIS DE BRITTANIE E LE LIVRE DE REIS DE ENGLETERE*. *Edited by* JOHN GLOVER, M.A., Vicar of Brading, Isle of Wight, formerly Librarian of Trinity College, Cambridge. 1865.

These two treatises, though they cannot rank as independent narratives, are nevertheless valuable as careful abstracts of previous historians, especially "*Le Livre de Reis de Engleterre*." Some various readings are given which are interesting to the philologist as instances of semi-Saxonized French.

It is supposed that Peter of Ickham must have been the author, but no certain conclusion on that point has been arrived at.

43. *CHRONICA MONASTERII DE MELSA, AB ANNO 1150 USQUE AD ANNUM 1406*. Vols. I., II., and III. *Edited by* EDWARD AUGUSTUS BOND, Esq., Assistant Keeper of the Manuscripts, and Egerton Librarian, British Museum. 1866-1868.

The Abbey of Meaux was a Cistercian house, and the work of its abbot is both curious and valuable. It is a faithful and often minute record of the establishment of a religious community, of its progress in forming an ample revenue, of its struggles to maintain its acquisitions, and of its relations to the governing institutions of the country. In addition to the private affairs of the monastery, some light is thrown upon the public events of the time, which are however kept distinct, and appear at the end of the history of each abbot's administration. The text has been printed from what is said to be the autograph of the original compiler, Thomas de Burton, the nineteenth abbot.

44. *MATTHÆI PARISIENSIS HISTORIA ANGLORUM, SIVE, UT VULGO DICITUR, HISTORIA MINOR*. Vols. I., II., and III. 1067-1253. *Edited by* Sir FREDERIC MADDEN, K.H., Keeper of the Department of Manuscripts, British Museum. 1866-1869.

The exact date at which this work was written is, according to the chronicler, 1250. The history is of considerable value as an illustration of the period during which the author lived, and contains a good summary of the events which followed

the Conquest. This minor chronicle is, however, based on another work (also written by Matthew Paris) giving fuller details, which has been called the "Historia Major." The chronicle here published, nevertheless, gives some information not to be found in the greater history.

45. **LIBER MONASTERII DE HYDA: A CHRONICLE AND CHARTULARY OF HYDE ABBEY, WINCHESTER, 455-1023.** *Edited, from a Manuscript in the Library of the Earl of Macclesfield, by* EDWARD EDWARDS, Esq. 1866.

The "Book of Hyde" is a compilation from much earlier sources, which are usually indicated with considerable care and precision. In many cases, however, the Hyde chronicler appears to correct, to qualify, or to amplify—either from tradition or from sources of information not now discoverable—the statements which, in substance, he adopts. He also mentions, and frequently quotes from, writers whose works are either entirely lost or at present known only by fragments.

There is to be found, in the "Book of Hyde," much information relating to the reign of King Alfred which is not known to exist elsewhere. The volume contains some curious specimens of Anglo-Saxon and Mediæval English.

46. **CHRONICON SCOTORUM: A CHRONICLE OF IRISH AFFAIRS, from the EARLIEST TIMES to 1135; with a SUPPLEMENT, containing the Events from 1141 to 1150.** *Edited, with a Translation, by* WILLIAM MAUNSELL HENNESSY, Esq., M.R.I.A. 1866.

There is, in this volume, a legendary account of the peopling of Ireland and of the adventures which befell the various heroes who are said to have been connected with Irish history. The details are, however, very meagre both for this period and for the time when history becomes more authentic. The plan adopted in the chronicle gives the appearance of an accuracy to which the earlier portions of the work cannot have any claim. The succession of events is marked, year by year, from A.M. 1599 to A.D. 1150. The principal events narrated in the later portion of the work are, the invasions of foreigners, and the wars of the Irish among themselves. The text has been printed from a MS. preserved in the library of Trinity College, Dublin, written partly in Latin, partly in Irish.

47. **THE CHRONICLE OF PIERRE DE LANGTOFT, IN FRENCH VERSE, FROM THE EARLIEST PERIOD TO THE DEATH OF EDWARD I. Vols. I. and II.** *Edited by* THOMAS WRIGHT, Esq., M.A. 1866-1868.

It is probable that Pierre de Langtoft was a canon of Bridlington, in Yorkshire, and that he lived in the reign of Edward I., and during a portion of the reign of Edward II. This chronicle is divided into three parts; in the first is an abridgment of Geoffrey of Monmouth's "Historia Britonum," in the second, a history of the Anglo-Saxon and Norman kings, down to the death of Henry III., and in the third a history of the reign of Edward I. The principal object of the work was apparently to show the justice of Edward's Scottish wars. The language is singularly corrupt, and a curious specimen of the French of Yorkshire.

48. **THE WAR OF THE GAEDHIL WITH THE GAILL, OR, THE INVASIONS OF IRELAND BY THE DANES AND OTHER NORSEMEN.** *Edited, with a Translation, by* JAMES HENTHORN TODD, D.D., Senior Fellow of Trinity College, and Regius Professor of Hebrew in the University, Dublin. 1867.

The work in its present form, in the editor's opinion, is a comparatively modern version of an undoubtedly ancient original. That it was compiled from contemporary materials has been proved by curious incidental evidence. It is stated in the account given of the battle of Clontarf that the full tide in Dublin Bay on the day of the battle (23 April 1014) coincided with sunrise; and that the returning tide in the evening aided considerably in the defeat of the Danes. The fact has been verified by astronomical calculations, and the inference is that the author of the chronicle, if not himself an eye-witness, must have derived his information from those who were eye-witnesses. The contents of the work are sufficiently described in its title. The story is told after the manner of the Scandinavian Sagas, with poems and fragments of poems introduced into the prose narrative.

49. *GESTA REGIS HENRICI SECUNDI BENEDICTI ABBATIS. THE CHRONICLE OF THE REIGNS OF HENRY II. AND RICHARD I., 1169-1192*; known under the name of *BENEDICT OF PETERBOROUGH*. Vols. I. and II. *Edited by WILLIAM STUBBS, M.A., Regius Professor of Modern History, Oxford, and Lambeth Librarian.* 1867.

This chronicle of the reigns of Henry II. and Richard I., known commonly under the name of Benedict of Peterborough, is one of the best existing specimens of a class of historical compositions of the first importance to the student.

50. *MUNIMENTA ACADEMICA, OR, DOCUMENTS ILLUSTRATIVE OF ACADEMICAL LIFE AND STUDIES AT OXFORD* (in Two Parts). *Edited by the Rev. HENRY ANSTEE, M.A., Vicar of St. Wendron, Cornwall, and lately Vice-Principal of St. Mary Hall, Oxford.* 1868.

This work will supply materials for a History of Academical Life and Studies in the University of Oxford during the 13th, 14th, and 15th centuries.

51. *CHRONICA MAGISTRI ROGERI DE HOVEDENE*. Vols. I., II., III., and IV. *Edited by WILLIAM STUBBS, M.A., Regius Professor of Modern History, and Fellow of Oriel College, Oxford.* 1868-1871.

This work has long been justly celebrated, but not thoroughly understood until Mr. Stubbs' edition. The earlier portion, extending from 732 to 1148, appears to be a copy of a compilation made in Northumbria about 1161, to which Hoveden added little. From 1148 to 1169—a very valuable portion of this work—the matter is derived from another source, to which Hoveden appears to have supplied little, and not always judiciously. From 1170 to 1192 is the portion which corresponds with the Chronicle known under the name of Benedict of Peterborough (see No. 49); but it is not a copy, being sometimes an abridgment, at others a paraphrase; occasionally the two works entirely agree; showing that both writers had access to the same materials, but dealt with them differently. From 1192 to 1201 may be said to be wholly Hoveden's work: it is extremely valuable, and an authority of the first importance.

52. *WILLELMI MALMESBIRIENSIS MONACHI DE GESTIS PONTIFICUM ANGLORUM LIBRI QUINQUE*. *Edited, from William of Malmesbury's Autograph MS., by N. E. S. A. HAMILTON, Esq., of the Department of Manuscripts, British Museum.* 1870.

William of Malmesbury's "*Gesta Pontificum*" is the principal foundation of English Ecclesiastical Biography, down to the year 1122. The manuscript which has been followed in this Edition is supposed by Mr. Hamilton to be the author's autograph, containing his latest additions and amendments.

53. *HISTORIC AND MUNICIPAL DOCUMENTS OF IRELAND, FROM THE ARCHIVES OF THE CITY OF DUBLIN, &c. 1172-1320*. *Edited by JOHN T. GILBERT, Esq., F.S.A., Secretary of the Public Record Office of Ireland.* 1870.

A collection of original documents, elucidating mainly the history and condition of the municipal, middle, and trading classes under or in relation with the rule of England in Ireland,—a subject hitherto in almost total obscurity. Extending over the first hundred and fifty years of the Anglo-Norman settlement, the series includes charters, municipal laws and regulations, rolls of names of citizens and members of merchant-guilds, lists of commodities with their rates, correspondence, illustrations of relations between ecclesiastics and laity; together with many documents exhibiting the state of Ireland during the presence there of the Scots under Robert and Edward Bruce.

54. *THE ANNALS OF LOCH CÉ. A CHRONICLE OF IRISH AFFAIRS, FROM 1014 to 1590*. Vols. I. and II. *Edited, with a Translation, by WILLIAM MAUNSELL HENNESSY, Esq., M.R.I.A.* 1871.

The original of this chronicle has passed under various names. The title of "*Annals of Loch Cé*" was given to it by Professor O'Curry, on the ground that

it was transcribed for Brian Mac Dermot, an Irish chieftain, who resided on an island in Loch-Cé, in the county of Roscommon. It adds much to the materials for the civil and ecclesiastical history of Ireland; and contains many curious references to English and foreign affairs, not noticed in any other chronicle.

55. **MONUMENTA JURIDICA. THE BLACK BOOK OF THE ADMIRALTY, WITH AN APPENDIX. Vol. I.** *Edited by Sir TRAVERS TWISS, Q.C., D.C.L., Her Majesty's Advocate-General.* 1871.

This Book contains the ancient ordinances and laws relating to the navy, and was probably compiled for the use of the Lord High Admiral of England. Selden calls it the "jewel of the Admiralty Records." Prynne ascribes to the Black Book the same authority in the Admiralty as the Black and Red Books have in the Court of Exchequer, and most English writers on maritime law recognize its importance.

56. **MEMORIALS OF THE REIGN OF HENRY VI. :—OFFICIAL CORRESPONDENCE OF THOMAS BEKYNTON, SECRETARY TO HENRY VI., AND BISHOP OF BATH AND WELLS.** *Edited, from a MS. in the Archiepiscopal Library at Lambeth, with an Appendix of Illustrative Documents, by the Rev. GEORGE WILLIAMS, B.D., Vicar of Ringwood, late Fellow of King's College, Cambridge.* Vols. I. and II. 1872.

These curious volumes, which are of a very miscellaneous character, were, in all probability, compiled under the immediate direction of Bekynton, and commenced before he had attained to the dignity of the Episcopate. They contain many of the Bishop's own letters, and several written by him in the King's name. Besides these, there are letters sent to himself while he was the Royal Secretary, as well as others addressed to the King. This work will elucidate some obscure points in the history of the nation during the first half of the fifteenth century.

57. **MATTHÆI PARISIENSIS, MONACHI SANCTI ALBANI, CHRONICA MAJORA. Vol. I.** *The Creation to A.D. 1066. Edited by HENRY RICHARDS LUARD, M.A., Fellow of Trinity College, Registry of the University, and Vicar of Great St. Mary's, Cambridge.* 1872.

This volume contains the first portion of the "Chronica Majora" of Matthew Paris, one of the most valuable and frequently consulted of all the ancient English Chronicles. It is now published for the first time. The editions by Archbishop Parker, and William Wats, severally commence at the Norman Conquest.

58. **MEMORIALE FRATRIS WALTERI DE COVENTRIA.—THE HISTORICAL COLLECTIONS OF WALTER OF COVENTRY. Vol. I.** *Edited, from the MS. in the Library of Corpus Christi College, Cambridge, by WILLIAM STUBBS, M.A., Regius Professor of Modern History, and Fellow of Oriel College, Oxford.* 1872.

This work, now printed in full for the first time, has long been a *desideratum* by Historical Scholars. The first portion, however, is not of much importance, being only a compilation from earlier writers. The part relating to the first quarter of the thirteenth century is the most valuable and interesting.

In the Press.

A COLLECTION OF SAGAS AND OTHER HISTORICAL DOCUMENTS relating to the Settlements and Descents of the Northmen on the British Isles. *Edited by GEORGE WEBBE DASENT, Esq., D.C.L. Oxon.*

ROLL OF THE PRIVY COUNCIL OF IRELAND, 16 RICHARD II. *Edited by the Rev. JAMES GRAVES, A.B., Treasurer of St. Canice, Ireland.*

- THE WORKS OF GIRALDUS CAMBRENSIS. Vol. IV. *Edited by* J. S. BREWER, M.A., Professor of English Literature, King's College, London. Vol. VII. *Edited by* the Rev. JAMES F. DIMOCK, M.A., Rector of Barnburgh, Yorkshire.
- CHRONICON RADULPHI ABBATIS COGGESHALENSIS MAJUS; and, CHRONICON TERRÆ SANCTÆ ET DE CAPTIS A SALADINO HIEROSOLYMIS. *Edited by* the Rev. JOSEPH STEVENSON, M.A., of University College, Durham.
- ITER BRITANNIARUM: THE PORTION OF THE ANTONINE ITINERARY OF THE ROMAN EMPIRE RELATING TO GREAT BRITAIN. *Edited by* WILLIAM HENRY BLACK, Esq., F.S.A.
- YEAR BOOKS OF THE REIGN OF EDWARD THE FIRST. Years 21–22. *Edited and translated by* ALFRED JOHN HORWOOD, Esq., of the Middle Temple, Barrister-at-Law.
- CHRONICLE OF ROBERT OF BRUNNE. *Edited by* FREDERICK JAMES FURNIVALL, Esq., M.A., of Trinity Hall, Cambridge, Barrister-at-Law.
- THE ANGLO-LATIN SATIRISTS OF THE TWELFTH CENTURY. Vols. I. and II. *Edited by* THOMAS WRIGHT, Esq., M.A.
- DOCUMENTS RELATING TO ENGLAND AND SCOTLAND, FROM THE NORTHERN REGISTERS. *Edited by* the Rev. JAMES RAINE, M.A., Canon of York, and late Fellow of the University, Durham.
- MATERIALS FOR A HISTORY OF THE REIGN OF HENRY VII. *Edited by* the Rev. WILLIAM CAMPBELL, M.A.
- POLYCHRONICON RANULPHI HIGDEN, with Trevisa's Translation. Vol. IV. *Edited by* the Rev. JOSEPH RAWSON LUMBY, M.A., late Fellow of Magdalene College, Cambridge.
- CHRONICA MONASTERII S. ALBANI.—6. REGISTRUM ABBATIÆ JOHANNIS WHETHAMSTEDE, ABBATIS MONASTERII S. ALBANI, SECUNDO; ROBERTO BLAKENEY, CAPELLANO, HUC USQUE, UT VIDETUR, ADSCRIPTUM. *Edited by* HENRY THOMAS RILEY, Esq., M.A., Cambridge and Oxford, and of the Inner Temple, Barrister-at-Law.
- MATHÆI PARISIENSIS, MONACHI SANCTI ALBANI, CHRONICA MAJORA. Vol. II. *Edited by* HENRY RICHARDS LUARD, M.A., Fellow of Trinity College, Registry of the University, and Vicar of Great St. Mary's, Cambridge.
- MEMORIALE FRATRIS WALTERI DE COVENTRIA.—THE HISTORICAL COLLECTIONS OF WALTER OF COVENTRY. Vol. II. *Edited, from the MS. in the Library of Corpus Christi College, Cambridge, by* WILLIAM STUBBS, M.A., Regius Professor of Modern History, and Fellow of Oriel College, Oxford.
- REGISTRUM PALATINUM DUNELMENSE; or, The Register of Richard de Kellawe, Lord Palatine and Bishop of Durham; 1311–1316. Vol. I. *Edited by* Sir THOMAS DUFFUS HARDY, D.C.L., Deputy Keeper of the Public Records.
-

In Progress.

THE METRICAL CHRONICLE OF ROBERT OF GLOUCESTER. *Edited by* WILLIAM ALDIS WRIGHT, Esq., M.A.

RECUEIL DES CRONIKES ET ANCHIENNES ISTORIES DE LA GRANT BRETAGNE A PRESENT NOMME ENGLETERRE, par JEHAN DE WAURIN. Vol. III. *Edited by* WILLIAM HARDY, Esq., F.S.A.

LIVES OF ARCHBISHOP DUNSTAN. *Edited by* the Rev. JOHN RICHARD GREEN, M.A.

DESCRIPTIVE CATALOGUE OF MANUSCRIPTS RELATING TO THE HISTORY OF GREAT BRITAIN AND IRELAND. Vol. IV.; 1327, &c. *By* Sir THOMAS DUFFUS HARDY, D.C.L., Deputy Keeper of the Public Records.

MONUMENTA JURIDICA. THE BLACK BOOK OF THE ADMIRALTY, WITH AN APPENDIX. Vol. II. *Edited by* SIR TRAVERS TWISS, Q.C., D.C.L.

HISTORY OF THE REIGNS OF EDWARD THE THIRD AND RICHARD THE SECOND; from a Manuscript in the British Museum, by an Anonymous Writer. *Edited by* EDWARD MAUNDE THOMPSON, Esq., of the British Museum.

CORPUS HISTORICUM EBORACENSE. CHRONICA PONTIFICUM ECCLESİÆ EBORACI AUCTORE THOMA STUBBS DOMINICANO; and other Documents relating to the Primacy of York. *Edited by* the Rev. JAMES RAINE, M.A., Canon of York, and late Fellow of the University, Durham.

LIFE OF THOMAS BECKET; from an Icelandic Saga, with an English Translation. *Edited and translated by* M. EIRÍKR MAGNÚSSON, Under-Librarian of the Public Library, Cambridge.

PUBLICATIONS

OF

THE RECORD COMMISSIONERS, &c.

ROTULORUM ORIGINALIUM IN CURIA SCACCARII ABBREVIATIO. Henry III.
—Edward III. *Edited by* HENRY PLAYFORD, Esq. 2 Vols. folio
(1805—1810). *Price* 25s. boards, or 12s. 6d. each.

CALENDARIUM INQUISITIONUM POST MORTEM SIVE ESCAETARUM. Henry III.
—Richard III. *Edited by* JOHN CALEY and JOHN BAYLEY Esqrs.
Vols. 3 and 4, folio (1821—1828), boards : Vol. 3, *price* 21s.; Vol. 4,
price 24s.

LIBRORUM MANUSCRIPTORUM BIBLIOTHECÆ HARLEIANÆ CATALOGUS.
Vol. 4. *Edited by* the Rev. T. HARTWELL HORNE. Folio (1812),
boards. *Price* 18s.

ABBREVIATIO PLACITORUM. Richard I.—Edward II. *Edited by* the Right
Hon. GEORGE ROSE and W. ILLINGWORTH, Esq. 1 Vol. folio (1811),
boards. *Price* 18s.

LIBRI CENSUALIS vocati DOMESDAY-BOOK, INDICES. *Edited by* Sir HENRY
ELLIS. Folio (1816), boards, (Domesday-Book, Vol. 3). *Price* 21s.

LIBRI CENSUALIS vocati DOMESDAY-BOOK, ADDITAMENTA EX CODIC. AN-
TIQUISS. *Edited by* Sir HENRY ELLIS. Folio (1816), boards, (Domes-
day-Book, Vol. 4). *Price* 21s.

STATUTES OF THE REALM. *Edited by* Sir T. E. TOMLINS, JOHN RAITHEY,
JOHN CALEY, and WM. ELLIOTT, Esqrs. Vols. 7, 8, 9, 10, and 11,
including 2 Vols. of Indices, large folio (1819—1828). *Price* 31s. 6d.
each ; except the Alphabetical and Chronological Indices, *price* 30s.
each.

VALOR ECCLESIASTICUS, temp. Hen. VIII., Auctoritate Regia institutus.
Edited by JOHN CALEY, Esq., and the Rev. JOSEPH HUNTER. Vols.
3 to 6, folio (1817—1834), boards. *Price* 25s. each.

* * The Introduction, separately, 8vo., cloth. *Price* 2s. 6d.

ROTULI SCOTIÆ IN TURRI LONDINENSI ET IN DOMO CAPITULARI WEST-
MONASTERIENSI ASSERVATI. 19 Edward I.—Henry VIII. *Edited by*
DAVID MACPHERSON, JOHN CALEY, and W. ILLINGWORTH, Esqrs., and
the Rev. T. HARTWELL HORNE. Vol. 2, folio (1819), boards.
Price 21s.

FÆDERA, CONVENTIONES, LITTERÆ, &c. ; or, RYMER'S FÆDERA, New
Edition. Vol. 3, Parts 1 and 2, 1344—1377, folio (1825—1830) : Vol. 4,
1377—1383 (1869). *Edited by* JOHN CALEY and FRED. HOLBROOKE,
Esqrs. Vol. 3, *price* 21s. each Part ; Vol. 4, *price* 6s.

DUCATUS LANCASTRIÆ CALENDARIUM INQUISITIONUM POST MORTEM, &c. Part 3, Calendar to the Pleadings, &c., Henry VII.—Ph. and Mary; and Calendar to the Pleadings, 1—13 Elizabeth. Part 4, Calendar to the Pleadings to end of Elizabeth. (1827—1834.) *Edited by* R. J. HARPER, JOHN CALEY, and WM. MINCHIN, Esqrs. Folio, boards, Part 3 (or Vol. 2), *price* 31s. 6d.; and Part 4 (or Vol. 3), *price* 21s.

CALENDARS OF THE PROCEEDINGS IN CHANCERY, IN THE REIGN OF QUEEN ELIZABETH; to which are prefixed, Examples of earlier Proceedings in that Court from Richard II. to Elizabeth, from the Originals in the Tower. *Edited by* JOHN BAYLEY, Esq. Vols. 2 and 3 (1830—1832), folio, boards, *price* 21s. each.

PARLIAMENTARY WRITS AND WRITS OF MILITARY SUMMONS, together with the Records and Muniments relating to the Suit and Service due and performed to the King's High Court of Parliament and the Councils of the Realm. *Edited by* Sir FRANCIS PALGRAVE. (1830—1834.) Folio, boards, Vol. 2, Division 1, Edward II., *price* 21s.; Vol. 2, Division 2, *price* 21s.; Vol. 2, Division 3, *price* 42s.

ROTULI LITTERARUM CLAUSARUM IN TURRI LONDINENSI ASSERVATI. 2 Vols. folio (1833, 1844). Vol. 1, 1204—1224. Vol. 2, 1224—1227. *Edited by* THOMAS DUFFUS HARDY, Esq. *Price* 81s., cloth; or separately, Vol. 1, *price* 63s.; Vol. 2, *price* 18s.

PROCEEDINGS AND ORDINANCES OF THE PRIVY COUNCIL OF ENGLAND. 10 Richard II.—33 Henry VIII. *Edited by* Sir NICHOLAS HARRIS NICOLAS. 7 Vols. royal 8vo. (1834—1837), cloth. *Price* 98s.; or separately, 14s. each.

ROTULI LITTERARUM PATENTIUM IN TURRI LONDINENSI ASSERVATI. 1201—1216. *Edited by* THOMAS DUFFUS HARDY, Esq. 1 Vol. folio (1835), cloth. *Price* 31s. 6d.

* * * The Introduction, separately, 8vo., cloth. *Price* 9s.

ROTULI CURIÆ REGIS. Rolls and Records of the Court held before the King's Justiciars or Justices. 6 Richard I.—1 John. *Edited by* Sir FRANCIS PALGRAVE. 2 Vols. royal 8vo. (1835), cloth. *Price* 28s.

ROTULI NORMANNIÆ IN TURRI LONDINENSI ASSERVATI. 1200—1205; also, 1417 to 1418. *Edited by* THOMAS DUFFUS HARDY, Esq. 1 Vol. royal 8vo. (1835), cloth. *Price* 12s. 6d.

ROTULI DE OBLATIS ET FINIBUS IN TURRI LONDINENSI ASSERVATI, tempore Regis Johannis. *Edited by* THOMAS DUFFUS HARDY, Esq. 1 Vol. royal 8vo. (1835), cloth. *Price* 18s.

EXCERPTA E ROTULIS FINIUM IN TURRI LONDINENSI ASSERVATIS. Henry III., 1216—1272. *Edited by* CHARLES ROBERTS, Esq. 2 Vols. royal 8vo. (1835, 1836), cloth, *price* 32s.; or separately Vol. 1, *price* 14s.; Vol. 2, *price* 18s.

FINES, SIVE PEDES FINIUM; SIVE FINALES CONCORDIÆ IN CURIA DOMINI REGIS. 7 Richard I.—16 John, 1195—1214. *Edited by* the Rev. JOSEPH HUNTER. In Counties. 2 Vols. royal 8vo. (1835—1844), cloth, *price* 11s.; or separately, Vol. 1, *price* 8s. 6d.; Vol. 2, *price* 2s. 6d.

ANCIENT KALENDARS AND INVENTORIES OF THE TREASURY OF HIS MAJESTY'S EXCHEQUER; together with Documents illustrating the History of that Repository. *Edited by* Sir FRANCIS PALGRAVE. 3 Vols. royal 8vo. (1836), cloth. *Price* 42s.

DOCUMENTS AND RECORDS illustrating the History of Scotland, and the Transactions between the Crowns of Scotland and England; preserved in the Treasury of Her Majesty's Exchequer. *Edited by* Sir FRANCIS PALGRAVE. 1 Vol. royal 8vo. (1837), cloth. *Price* 18s.

ROTULI CHARTARUM IN TURRI LONDINENSI ASSERVATI. 1199—1216. *Edited by* THOMAS DUFFUS HARDY Esq. 1 Vol. folio (1837), cloth. *Price* 30s.

REPORT OF THE PROCEEDINGS OF THE RECORD COMMISSIONERS, 1831—1837. 1 Vol. (folio 1837), boards. *Price* 8s.

REGISTRUM vulgariter nuncupatum "The Record of Caernarvon," e codice MS. Harleiano, 696, descriptum. *Edited by* Sir HENRY ELLIS. 1 Vol. folio (1838), cloth. *Price* 31s. 6d.

ANCIENT LAWS AND INSTITUTES OF ENGLAND; comprising Laws enacted under the Anglo-Saxon Kings, from Æthelbirt to Cnut, with an English Translation of the Saxon; the Laws called Edward the Confessor's; the Laws of William the Conqueror, and those ascribed to Henry the First; also, Monumenta Ecclesiastica Anglicana, from the 7th to the 10th century; and the Ancient Latin Version of the Anglo-Saxon Laws; with a compendious Glossary, &c. *Edited by* BENJAMIN THORPE, Esq. 1 Vol. folio (1840), cloth. *Price* 40s. Or, 2 Vols. royal 8vo. cloth. *Price* 30s.

ANCIENT LAWS AND INSTITUTES OF WALES; comprising Laws supposed to be enacted by Howel the Good; modified by subsequent Regulations under the Native Princes, prior to the Conquest by Edward the First; and anomalous Laws, consisting principally of Institutions which, by the Statute of Ruddlan, were admitted to continue in force. With an English Translation of the Welsh Text. To which are added, a few Latin Transcripts, containing Digests of the Welsh Laws, principally of the Dimetian Code. With Indices and Glossary. *Edited by* ANEURIN OWEN, Esq. 1 Vol. folio (1841), cloth. *Price* 44s. Or, 2 Vols. royal 8vo. cloth. *Price* 36s.

ROTULI DE LIBERATE AC DE MISIS ET PRÆSTITIS, Regnante Johanne. *Edited by* THOMAS DUFFUS HARDY, Esq. 1 Vol. royal 8vo. (1844), cloth. *Price* 6s.

THE GREAT ROLLS OF THE PIPE FOR THE SECOND, THIRD, AND FOURTH YEARS OF THE REIGN OF KING HENRY THE SECOND, 1155—1158. *Edited by* the Rev. JOSEPH HUNTER. 1 Vol. royal 8vo. (1844), cloth. *Price* 4s. 6d.

THE GREAT ROLL OF THE PIPE FOR THE FIRST YEAR OF THE REIGN OF KING RICHARD THE FIRST, 1189—1190. *Edited by* the Rev. JOSEPH HUNTER. 1 Vol. royal 8vo. (1844), cloth. *Price* 6s.

DOCUMENTS ILLUSTRATIVE OF ENGLISH HISTORY in the 13th and 14th centuries, selected from the Records of the Department of the Queen's Remembrancer in the Exchequer. *Edited by* HENRY COLE, Esq. 1 Vol. fcp. folio (1844), cloth. *Price* 45s. 6d.

MODUS TENENDI PARLIAMENTUM. An Ancient Treatise on the Mode of holding the Parliament in England. *Edited by* THOMAS DUFFUS HARDY, Esq. 1 Vol. 8vo. (1846), cloth. *Price* 2s. 6d.

MONUMENTA HISTORICA BRITANNICA, or, Materials for the History of Britain from the earliest period. Vol. I, extending to the Norman Conquest. Prepared, and illustrated with Notes, by the late HENRY PETRIE, Esq., F.S.A., Keeper of the Records in the Tower of London, assisted by the Rev. JOHN SHARPE, Rector of Castle Eaton, Wilts. Finally completed for publication, and with an Introduction, by THOMAS DUFFUS HARDY, Esq., Assistant Keeper of Records. (Printed by command of Her Majesty.) Folio (1848). *Price* 42s.

REGISTRUM MAGNI SIGILLI REGUM SCOTORUM in Archivis Publicis asservatum. 1306—1424. *Edited by* THOMAS THOMSON, Esq. Folio (1814). *Price* 15s.

THE ACTS OF THE PARLIAMENTS OF SCOTLAND. 11 vols. folio (1814—1844). Vol. I. *Edited by* THOMAS THOMSON and COSMO INNES, Esqrs. *Price* 42s. Also, Vols. 4, 7, 8, 9, 10, and 11; *price* 10s. 6d. each.

THE ACTS OF THE LORDS AUDITORS OF CAUSES AND COMPLAINTS (ACTA DOMINORUM AUDITORUM). 1466—1494. *Edited by* THOMAS THOMSON, Esq. Folio (1839). *Price* 10s. 6d.

THE ACTS OF THE LORDS OF COUNCIL IN CIVIL CAUSES (ACTA DOMINORUM CONCILII). 1478—1495. *Edited by* THOMAS THOMSON, Esq. Folio (1839). *Price* 10s. 6d.

ISSUE ROLL OF THOMAS DE BRANTINGHAM, Bishop of Exeter, Lord High Treasurer of England, containing Payments out of His Majesty's Revenue, 44 Edward III., 1370. *Edited by* FREDERICK DEVON, Esq. 1 Vol. 4to. (1835), cloth. *Price* 35s. Or, royal 8vo. cloth. *Price* 25s.

ISSUES OF THE EXCHEQUER, containing similar matter to the above; James I.; extracted from the Pell Records. *Edited by* FREDERICK DEVON, Esq. 1 Vol. 4to. (1836), cloth. *Price* 30s. Or, royal 8vo. cloth. *Price* 21s.

ISSUES OF THE EXCHEQUER, containing similar matter to the above; Henry III.—Henry VI.; extracted from the Pell Records. *Edited by* FREDERICK DEVON, Esq. 1 Vol. 4to. (1837), cloth. *Price* 40s. Or, royal 8vo. cloth. *Price* 30s.

HANDBOOK TO THE PUBLIC RECORDS. *By* F. S. THOMAS, Esq., Secretary of the Public Record Office. 1 Vol. royal 8vo. (1853), cloth. *Price* 12s.

HISTORICAL NOTES RELATIVE TO THE HISTORY OF ENGLAND; from the Accession of Henry VIII. to the Death of Queen Anne (1509—1714). Designed as a Book of instant Reference for ascertaining the Dates of Events mentioned in History and Manuscripts. The Name of every Person and Event mentioned in History within the above period is

placed in Alphabetical and Chronological Order, and the Authority whence taken is given in each case, whether from Printed History or from Manuscripts. *By* F. S. THOMAS, Esq. 3 Vols. 8vo. (1856), cloth. *Price* 40s.

STATE PAPERS, DURING THE REIGN OF HENRY THE EIGHTH: with Indices of Persons and Places. 11 Vols., 4to. (1830—1852), cloth. *Price* 5*l.* 15*s.* 6*d.* ; or separately, *price* 10*s.* 6*d.* each.

Vol. I.—Domestic Correspondence.

Vols. II. & III.—Correspondence relating to Ireland.

Vols. IV. & V.—Correspondence relating to Scotland.

Vols. VI. to XI.—Correspondence between England and Foreign Courts.

WORKS PUBLISHED IN PHOTOZINCOGRAPHY.

DOMESDAY BOOK, or the GREAT SURVEY OF ENGLAND OF WILLIAM THE CONQUEROR, 1086 ; fac-simile of the Part relating to each county, separately (with a few exceptions of double counties). Photozincographed, by Her Majesty's Command, at the Ordnance Survey Office, Southampton, Colonel SIR HENRY JAMES, R.E., F.R.S., &c., Director. 35 Parts, imperial quarto and demy quarto (1861-1863) boards. *Price 4s. 6d. to 1l. 1s. each Part, according to size ; or, bound in 2 Vols., 18l.*

This important and unique survey of the greater portion of England* is the oldest and most valuable record in the national archives. It was commenced about the year 1084 and finished in 1086. Its compilation was determined upon at Gloucester by William the Conqueror, in council, in order that he might know what was due to him, in the way of tax, from his subjects, and that each at the same time might know what he had to pay. It was compiled as much for their protection as for the benefit of the sovereign. The nobility and people had been grievously distressed at the time by the king bringing over large numbers of French and Bretons, and quartering them on his subjects, "each according to the measure of his land," for the purpose of resisting the invasion of Cnut, King of Denmark, which was apprehended. The commissioners appointed to make the survey were to inquire the name of each place ; who held it in the time of King Edward the Confessor ; the present possessor ; how many hides were in the manor ; how many ploughs were in demesne ; how many homagers ; how many villeins ; how many cottars ; how many serving men ; how many free tenants ; how many tenants in soccage ; how much wood, meadow, and pasture ; the number of mills and fish-ponds ; what had been added or taken away from the place ; what was the gross value in the time of Edward the Confessor ; the present value ; and how much each free man or soc-man had, and whether any advance could be made in the value. Thus could be ascertained who held the estate in the time of King Edward ; who then held it ; its value in the time of the late king ; and its value as it stood at the formation of the survey. So minute was the survey, that the writer of the contemporary portion of the Saxon Chronicle records, with some asperity—"So very narrowly he caused it to be traced out, that there was not a single hide, nor one virgate of land, nor even, " it is shame to tell, though it seemed to him no shame to do, an ox, nor a cow, " nor a swine was left, that was not set down."

Domesday Survey is in two parts or volumes. The first, in folio, contains the counties of Bedford, Berks, Bucks, Cambridge, Chester and Lancaster, Cornwall, Derby, Devon, Dorset, Gloucester, Hants, Hereford, Herts, Huntingdon, Kent, Leicester and Rutland, Lincoln, Middlesex, Northampton, Nottingham, Oxford, Salop, Somerset, Stafford, Surrey, Sussex, Warwick, Wilts, Worcester, and York. The second volume, in quarto, contains the counties of Essex, Norfolk, and Suffolk.

Domesday Book was printed *verbatim et literatim* during the last century, in consequence of an address of the House of Lords to King George III. in 1767. It was not, however, commenced until 1773, and was completed early in 1783. In 1860, Her Majesty's Government, with the concurrence of the Master of the Rolls, determined to apply the art of photozincography to the production of a fac-simile of Domesday Book, under the superintendence of Colonel Sir Henry James, R.E., Director of the Ordnance Survey, Southampton. The fac-simile was completed in 1863.

* For some reason left unexplained, many parts were left unsurveyed ; Northumberland, Cumberland, Westmoreland, and Durham, are not described in the survey ; nor does Lancashire appear under its proper name ; but Furness, and the northern part of Lancashire, as well as the south of Westmoreland, with a part of Cumberland, are included within the West Riding of Yorkshire. That part of Lancashire which lies between the Ribble and Mersey, and which at the time of the survey comprehended 688 manors, is joined to Cheshire. Part of Rutland is described in the counties of Northampton and Lincoln.

FAC-SIMILES of NATIONAL MANUSCRIPTS, from WILLIAM THE CONQUEROR to QUEEN ANNE, selected under the direction of the Master of the Rolls, and Photozincographed, by Command of Her Majesty, by Colonel Sir HENRY JAMES, R.E., Director of the Ordnance Survey. Price, each Part, with translations and notes, double foolscap folio, 16s.

Part I. (William the Conqueror to Henry VII.). 1865.

Part II. (Henry VIII. and Edward VI.). 1866.

Part III. (Mary and Elizabeth). 1867.

Part IV. (James I. to Anne). 1868.

The first Part extends from William the Conqueror to Henry VII., and contains autographs of the kings of England, as well as of many other illustrious personages famous in history, and some interesting charters, letters patent, and state papers. The second Part, for the reigns of Henry VIII. and Edward VI., consists principally of holograph letters and autographs of kings, princes, statesmen, and other persons of great historical interest, who lived during those reigns. The third Part contains similar documents for the reigns of Mary and Elizabeth, including a signed bill of Lady Jane Grey. The fourth Part concludes the series, and comprises a number of documents taken from the originals belonging to the Constable of the Tower of London; also several records illustrative of the Gunpowder Plot, and a woodcut containing portraits of Mary Queen of Scots and James VI., circulated by their adherents in England, 1580-3.

*Public Record Office,
May 1872.*

